Appiani Alexandrini ~ Libro
Dedicato ad Alfonso Re di Aragona
Nomato il Magnanimo figlio di
Ferdinando il giusto

Questo Alfonso Morì L'Anno 1458
Re di Sicilia 1442.

Questo Manuscritto è di tal
Epoca dunque ~~

AD DIVVM ALFONSVM ARAGONVM ET VTRIVSQ(ue) SICILIE REGEM IN LIBROS APPIANI ALEXANDRINI CIVILIVM BELLOR(um) P. CANDIDI PREFATIO INCIPIT.

PARTHORVM Regem ut ab Anneo accepimus sine munere salutare nemo potest: Ego vero gloriosissime Rex: cum tuam virtutem humanitatemq(ue): considero: tum ceteras nature dotes: quib(us) inter etatis n(ost)re principes vel i(n) primis illustris es: Sublime ingenium: summam caritatem: summam continentiam: nulla ratione adduci possum: ut non pluris apud te fidem meam esse existimem q(uam) ullas opes: Quippe cum te indigentib(us) et veluti e naufragio emersis: quam q(uam) ignotis offerre videam pias manus: Ceterum nec sine munere adte veni: nec vacuus ut aiunt manibus tuam maiestatem sum adoraturus: Nam cum priores Appiani Libros libycum: Syrium Parthicum et Mitridaticum Nicolao quinto summo pontifici dum in humanis ageret e greco transtulissem: reliquos ciuilium bellorum commentarios: que senatus populusq(ue) romanus invicem gessit: nundum editos aut perfectos a me: ad quem potius mitterem q(uam) adte invictissime princeps Hispanie pariter et Italie n(ost)re decus: et qui non minus optimarum artium studiis et litteris: q(uam) armis inclytus es atq(ue) memorandus:

Anneus Seneca de rege Parthorum

Nicolaus pp. quintus.

Libycus.

Syrius

Libra.

Parthicus.

Mitridaticus.

Crispus : Cesar .
Curtius .
Laus p̄ntis hystorie et utilitas .

Ciceronis opera .

Accipies igitur nouum opus : nec indignum regio aīo regioq; conspectu tuo : Sed quod cum priscis illis uolumi nibus ab iis qui hystorias scripsere posteritati traditis facile conferri queat : Quod si incontrarium nonnulli refragentur ut emulorum mos est : quem uelint ex latinis inmedium adducant : siue Crispum : siue Cesarem : siue curtium : siue alia uulgata doctorum nomina : eorum qui hystorias scripserunt nullos ex his qui cum ciuilibus Appiani libris conferri possint inuenient : si hystorie pulcritudinem et uarietatem : si orationum copiam : si bellorum magnitudinem et eorum qui gessere gloriam et famam : non eloquentie Lenocinia metiri uelint : Cuius tamen nec hi quidem omnino expertes sunt : Deinde cum romanorum facinora omnia ut magnifica et preclara celebrantur : quid magnificentius aut preclarius ab illis actum asserem? q̄ cum exteris relictis inter se uertere manus : et quanq̄ illa nefanda et horrenda sint illustria tamen habebuntur : si ducum excellentiam militum prestantiam : precipuam in perferendis rebus tolerantiam et prudentiam uelimus recensere : ut in his que mutine que Petrusii que aliis in locis gesta et translata memorantur : Adde quod doctis et ciceronis opera quotidie uersantibus : aut aliorum qui de romanis scripsere nihil utilius aut necessarium magis dicet quispiam q̄ hystoriā per partes concisam : et a uariis auctoribus hincinde disiectam : uixq; quodāmodo intelligibilem ordine suo i

spicere : et quae in philippicis : quae in familiaribus epi-
stolis et ad Atticum a Cicerone perscribuntur intellige-
re : Ego melius dum haec lego : non audire Romanorum
gesta : ut hactenus consueveram : Verum intelligere
nec intelligere tantum : sed interesse mihi videor : ita
suo ordine singula apposita et descripta sunt : quod a
greco homine tam accurate diligenterque fieri potuisse v- Appianus grecus ·
tique admirarer : nisi iam perspectum haberem et cogni-
tum : quod nec clarius intueri datur : ex Augusti com- Augusti commentarii ·
mentariis quos de vita edidit : ut Suetonius refert : hos
Libros desumptos et exaratos extitisse : Sed haec suo lo-
co in Illyriorum bellis : quae ab eodem gesta sunt sexto
huius operis aperte describentur : Nunc civilium bel-
lorum motus qui a Romanis prodiere referemus :—

EXPLICIT · PREFATIO · P · CANDIDI · IN SEQUENTIUM · LIBRORUM · CAPITULA · EX ORDINE · SCRIBUNTUR

1 LIBRO primo bellorum civilium haec co- Capitula libri primi ·
tinentur : explicatio legis Agrarie : Graccho-
rum interitus : Tribunitiae potestatis immuta-
tio : Seditiones inter Senatum et equestrem ordinem :
Bellum sociale : contentio inter Marium et Syllam Syl-
le Monarchia : queque post eius obitum a Sertorio eo an-
no in hyberia a Spartaco in Italia acta sunt :—

LIBRI · SECUNDI ·

LIBRO Secundo haec continentur : Catiline coniuratio et mors : Cesaris probitas in hyberia : Seditiones eiusdem in urbe : Clodii obitus. Origo odii inter Caesarem et Pompeium : Principium civilis belli : Quae a Caesare in hyberia contra Pompei duces gesta sunt : Belli pharsalici victoria a Cesare Quae in Alexandria : Syria : Affrica : et Hispania peregit : Caesar demum ipsius interitus : et tumultus in urbe referuntur.

LIBRI · TERCII ·

LIBRO Tertio haec continentur : Discessus conspiratorum ex urbe : Adventus Octavii Cesaris : Contentiones eiusdem cum Antonio Trebonii mors a Dolobella : Quemadmodum Antonius hostis iudicatur : Bellum Mutinense : et Antonii conflictus : Hircii et Pansae interitus : Conciliatio Antonii cum Lepido : consulatus occupatio ab Octavio : Postremo Decimi Bruti finis referatur :

LIBRI · QUARTI ·

LIBRO Quarto haec continentur Triumviri conspiratio in Senatum : Tumultus et clades urbis : proscriptiones optimatum et interitus : varii et admirandi fortunae casus : Quae a Parthium fautoribus in libya gesta sunt : Dolobelle mors : Belli apparatus per Brutum et Cassium in Asia : Octavii demum et Antonii in utrosque victoria :

LIBRI QUINTI

Libri quinti.

LIBRO Quinto haec continentur: Nouus Senatorum apparatus in Octauium et Antonium: quae ab Antonio in Asia a Cesare in Italia in promerendis victricibus copiis agitata sunt: Dissensio inter Octauium: et L. Antonium: perusina fames: conciliatio iterum et affinitas orbisque partitio inter Octauium et Antonium: conciliatio item cum Sexto Pompeio ab vtrisque: Dissensio iterum et nauale bellum inter Sextum et Octauium: Sexti fuga et mors subinde describitur.

·LIBRI SEXTI·

LIBRO Sexto haec continentur: Illyriorum situs: et eorundem origo populorum per vetusta: Quae ab Octauio in Illyrios: quaeue ab aliis prius gesta referuntur.

LIBRI SEPTIMI·

LIBRO Septimo breuis explicatio celtici belli vsque in finem continetur.

P. CANDIDI DE CIVILIBVS ROMANORVM BELLIS EX APPIANO ALEXANDRINO TRADVCTIS IN LATINVM LIBER PRIMVS INCIPIT.

Contentiones inter senatum populumq; romanum a principio.

SENATVS POPVLVSQ; Romanus mutuis sepenumero contentionibus de legum latione: vel si quando debitorum abrogationes agrorum ve partitiones fierent vel in comitiis una adessent: dissidebant: Non tamen armate manus opus erat civile bellum: verum discidia ac turbationes duntaxat ex lege: moderate quieteq; inter eos agitabantur: Quamobrem cum simili ex dissensione: plebs se aliquando in unum contulisset: non statim armis usa est: verum montem ascendens qui ob hoc sacer dicitur

Mons Sacer.

nullo praelio concita magistratum a se ipsa protulit: quem tribunatum appellavit: potissimum ut consulum conatibus obsisteret: quos senatus eligebat: ne perfectam illi in re publica haberent potestatem: Ob id vero hae ad invicem dignitates maiore inter se contentione ac furore subrogari cepte: a Senatu populoq; romano per partes creabantur: ita ut per avariciam ac Largitionem alter alterius interetur potestati:

Tribunatia potestas.

Martius Cariolanus.

Martius autem Cariolanus in huiusmodi dissensionibus: preter ius eiectus urbe ad volscos confugit: et patrie subinde bellum intulit: quem primum dicet quispiam in seditionibus ad arma fecisse additum: cum profugus existeret: Gladius

nempe in concilio hactenus a nemine expertus: aut ciuili in contentione illata cedes. priusq; Tiberius Gracchus plebis fautor et leges inferens: in seditione occisus est: et cum illo multi in capitolio deprehensi circa templum interiere: Quibus ex rebus minime se cohibentibus discidiis: diuisis inter eos aperte odiis: gladiis accincti sepenumero inter sacra aut comitia: aut in foro alicuius ex primoribus sequuta nece seu tribuni per interualla: seu ducis: siue consulis: aut alterius ad hec designati: contentiones impudentissimas nullo ordine paulatim edidere quas legum ac iudiciorum contemptus insequutus est: Inualescente itaq; in dies malo: insurrectiones manifeste in rem publicam facte sunt: Exercitus quoq; magni ac potentes per vim in patriam inducti: fugitiuorum scilicet ac damnatorum: aut ad magistratum aliquem exercitumq; ad inuicem certantium: Et iam dinasthe in pluris: et seditionum principes et Monarchici aderant: cum quidam sibi creditos a populo exercitus deponere negarent: Quidam sibi commissa: sine publica vtilitate exteris impenderent: et quis prius vrbem sibi vendicaret pariter inter se contenderent verbo in aduersantes gesturi bellum: re autem contra patriã pugnarent: Nam vrbem vt hostilem inuaserant: accedes continue: nefarie cum obuiis agitabantur: Aliorũ proscriptiones funeste: fugeq; et onera assidua occurrebant: Plurimorum tormenta ex odio indicta: nullum scelestum opus aberat: Quoad unus seditiosorum caput

T. Gracchus.

Dinaste potentes

anno potissimum quinquegesimo : á Gracchi Tribuna-
Corneli' Sylla dictator et Princeps · tu : Cornelius : Sylla : malum malo mederi satagens :
se principem in plurimis professus est : quem dictatoré
nominant : et in periculosissimis rei publice casibus per
sex menses creari solitum : iam facere desierant : Verum
Sylla vi quidem ac necessitate : licet verbo ad dictaturã
perpetuam electus : cum demum potentia abunde fret'
esset : primus ex omnibus vt mihi videtur inuentus
est : qui tyrannidem deponeret : diceretq; se eorum pe
nas subire velle : pro quibus damnaretur : Priuatus quo
q; intuentibus : cunctis per forum ambularet et domũ
absq; iniuria rediret : tanta inspicientibus eum dignita
tis reuerentia et metus inerat : aut depositi muneris stu
por : aut inferendæ poene verecundia : aut alia benigni
tatis ratio : quasi ad vtilitatem publicam conduceret ty
rannis : Non multo deinde cum dissensiones in Syl
lam defecissent : eorumq; vindicte quæ á Sylla erant
Caius Cæsar · perpetrata : denuo post illum emanarunt : Donec Caius
Cæsar principatum occupauit : magnam iam inde in gal
lia adeptus gloriam : senatu itaq; iubente vt exercitum
deponeret : causam in Pompeium deferens : quasi non á
senatu sed a Pompeio hoste oppugnaretur : qui exercitũ
per Italiam deduceret : et ad regnum aspiraret pacis con
ditiones protulit : vt vel vterq; eorum exercitus teneret :
ad reprimendas mutuæ inimiciciæ suspitiones : vel quos
Pompeius haberet mutuo deponeret : et pari modo sub legi
bus vterq; priuatus degeret : Quorum cum neutrum

esset assequutus e gallia deduxit : et in Pompeium vna
q; inpatriam inuectus : abeuntemq; persequutus inthessa
lia demum illustri pugna superauit : Inde in ægyptum post
illum progressus : cum ab egyptiis occisum intelligeret Ro
mam rediit : Et ægypti rebus constitutis tam diu imora
tus est : donec Reges ordinaret : seditiosum admodum :
cui ob gestarum rerum amplitudinem magni cognomen Magn. Pompeius.
aderat : sic aperte bello profligauit : nemine sibi obsister
quoquomodo audente : vt secundus post Syllam dictato
perpetuus fieret : seditionesq; comprimeret : Hunc deinde
Brutus et Cassius : siue zelo principatus ac potentie : si Brutus et Cassius.
ue caritate ducti patrie in senatu interfecere : popularez
maxime dominandiq; expertissimum : Ex quo populus
eum preceteris coepit concupiscere : et interfectores eius vn
diq; conquirere : Funus etiam medio inforo edidit templo
q; constituto iuxta piram veluti deo sacra exhibuit : Sedi
tiones igitur denuo in maius ad aucte ad summum perue
nerunt : Cædesque quoq; et fuge : et damnatorum proscriptioes :
cum Senatorum : tum equitum ex eorum multitudine cre
bro ab vtrisq; edite : seditiosis hostes se ad inuicem preben
tibus et ob id suos negligentibus : siue amicos : siue fratres :
adeo natiuam caritatem contentio aduersa deuicerat : vt ro
manorum imperium veluti possessionem propriam hi tres
potissimum inter se partirentur viri Antonius et Lepidus Antoni. Lepidus.
et cui Octauius per prius nomen fuit : ex cesaris stirpe et Octauius.
ab illo in testamento positus : Eamq; obrem cæsar appellatus :
In hac igitur partitione rerum publicarum non multo post

Acta per Octauiū Cesare Augustum.

Alexander magnus.

inter se conuersi: ut similium mos est: Caesar Lepidum ingenio et experientia longe praecellens: cui libya ex sorte obuenerat: dignitate spoliauit: Postea Antonium circa actium bello deuicit: cui a Syria ad Ionium usq; sinum ademit principatum: Ad haec igitur praeterea tam ingentia et admiranda quae omnes fere in stuporem verterat classe peruectus aegyptum cepit: quae et diuturnitate et potentia post Alexandrum longe inclyta regio ad ea quae nunc continet Romano imperio deesse videbatur: Ob has res Augustus quanq̄ in opere adhuc esset vocitatus: et primus a romanis eo nomine quo Caesar appellatus: Caio etiam potentiorem patriae sese exhibuit: Gentibusq; uniuersis imperio prefuit: nullius deinceps electionis aut obsequii indigus: Procedente deinde tempore cum ad summum rerum peruenisset: ad omnia felix ac tremendus: genus ex se et heredes qui imperio preessent dereliquit: In hunc igitur modum variis ex dissensionibus romanorum res publica ad concordiam tandem monarchiamq; peruenit: Haec omnia quemadmodum gesta sunt ex ordine descripsi: quae admiratione potissimum digna habentur in unum colligens: ut contentionem virorum maximam: imperandi: cupiditatem: vehementissimam et pacientiam pene intolerabilem intelligere volentibus offerrem: formas quoq; malorum infinitas explicarem: Maxime cum mihi aegyptiam hystoriam res antecedentes deinde in eam finientes necessarium sit antescribere: Aegyptus quippe per dissensionem capta est Antonio Cleopatre ferente au-

xilia : Diuiduntur hæc autem ob multitudinem in hunc Historie diuisio
fere modum : Quecunq; supra Cornelium Syllam a Sem-
pronio Graccho : deinde quæ ab his ad Cai Cæsaris interi-
tum : Reliqui ciuilium bellorum libri quecunq; trium-
viri ad inuicem et in romanos gessere : usq; ad ultimuz
et maximum eorum facinus a Cæsare gestum circa Ac-
tium contra Antonium simul et Cleopatram continent :
quod principium egyptie erit hystorie ¶ Romani Italiã Hystorie pricipium origo legis agrarie
per partes bello vendicantes : telluris portiones inter se
diuiserant : in hisq; vel condiderant urbes : vel ubi con-
dite prius fuerant ipsi colonos sorte deduxerant : et has
quidem presidiorum causa munierant : Agros vero q̃s
quisq; bello adeptus esset earum habitatoribus colendos
dederant vel precio illis attribuerant : vel mercedis cã
contulerant : Si qua autem tellus ingruentibus bellis in-
culta remansisset : quo multitudine impleretur : neutiq;
per negligentiam sortiri passi : in hunc modum procla-
mari iusserant : Volentibus interim agros colere annua
vectigalia publice esse pendenda : seminum partem
decimam : arborum vero quintam eorum quos perce-
pissent fructuum : Adhibitus etiam pecoribus vectigalis
exigendi modus : maiorum minorumq; armentorum : q̃
vicissim illis precio venundabant : quo plus virium ac
roboris italo adderetur generi : aptissimo ut eis videbatur Italum geñ ad Labores aptissimum
ad labores tolerandos et propugnatores domesticos haberent :
Quod e contra illis obuenit : Nam diuites telluris indiuise
portionem sibi magnam vendicantes : et a nemine ob

diuturnitatem auferri posse confisi: quecunq; ipsis finitima: in quis per multe tenuiorum portiones inerant: partim suadendo precio ad se asciscentes: partim per vim auferentes: in mensa camporum spatia obsederant: agricolis in his emptis et pecoribus utentes: liberos etiam ab agris ad militiam transire prohibebant: Huiusmodi possessionibus ingentes illis utilitates ex magna seruorum industria afferentibus: qui ob militie vacationem periculorum expertes in imensum creuerant: Ob hec igitur potentes ditabantur maxime: et seruorum multitudo undiq; prouinciam impleuerat: Itali vero inopia pariter et desidia torpebant egestate vectigalibus: et militie onere oppressi: Ex his pleriq; vacationem otio adiunxerant: omni tellure exclusi a potentib. cum illi seruis liberorum loco ad colendos agros uterentur: Hec populus grauiter ferre coepit: cum ex propugnatoribus italie nihil utilitatis acciperet: neq; aliqua illi sine periculo militia adesset obseruorum multitudinem: directionem autem nullam intueretur cum nec facile aut iustum uideretur talibus viris per tantum temporis possessam tam ingenti spatio adimere tellurem: arboribus: domibus: ceterisq; apparatibus propriis munitam: Tandem populi tribunis decernentibus edictum est: Neminem ultra quingenta telluris iugera habere posse neq; maiorum armentorum ultra centum: minorum quingenta duntaxat capita obtinere: et in his liberorum addidere numerum quem possiderent: quibus hec custodire et referre iniunctum fuerat: Hec igitur ex lege sta

Seruorum industria utilitatem affert.

Edictum Tribunorum.

tuentes iusiurandum quoq: legi præstitere: poeneq: sum
mam adhibuere: sperantes eos qui superessent agros: pau
latim ad inopes cessuros esse: Sed nec horum: legisue:
aut iusiurandi cura ulla habebatur: Nam qui precete
ris hęc obseruare et custodire debuerant: agros clanculu
cum domesticis eorum partiebantur: Multi etiam vec
tigalia spernebant: donec Tiberius Gracchus vir illustris Tiberii Gracchi hystoria.
et eloquio potens: famæ potissimum cupiditate ductus: et
propterea summo in honore habitus a cæteris tribunis ple
bis: orationem grauissimam de Italis uiris habuit: ueluti
bellicosissimis: et necessitudine coniunctis populo romano:
quod a paucis quibusdam opulentis absumerentur: et ad i
opiam: pusillanimitatemq: truderentur: neq: harum re
rum directionem ullam sperare possent: Deinde seruorum
detestatus multitudinem: qui nec militie utiles nec heris Seruorum multitudo
fidi esse consueuissent: quæ nuper in Sicilia a seruis in detestanda.
dominos gesta essent: edisserit: ipsis ex agricultura dietim
succrescentibus: qualeq: in romanos gessissent bellum: no
facile quidem: aut breue: cæterum per uarias periculo
rum mutationes in longum tempus agitatum referebat:
Quibus explicatis legem denuo protulit: Nemini licere Legis tenor.
ultra quingenta telluris iugera habere: Filiis autem eorum
ad ueterem legem dimidium horum attribuit: Ad reliquos
uero diuidendos agros: tres uiros præstantes elegit: qui
per singulos imutati annos: eos in pauperes impenderent:
Hæc lex precipue diuitibus ingrata fuit: nequeuntibus
illam ut prius euitare: ob eos qui tellurem erant diu

suri: nec quicquam ultra id quod sorte datum erat uel pre-
cio indipisci potentibus: Quippe haec animaduertens: Grac-
chus huiusmodi venditionem inprimis cohibuerat: Diui-

Querele diuitum.

tes igitur per partes in unum congregati inter se: quere-
bantur: si tenuioribus vetera eorum opera: Arbores: do-
mos ac precium plerisque etiam vicinitatem essent pre-
bituri: et si quid cum tellure vicissim consumptum esset:
paterna monumenta cum ipsa tellure: diuisiones quoque
a patribus acceptas illis traderent: Alii mulierum dotes
in his consumptas: et agros filiis ex sorte datos sibi eripi

Feneratores.

deflebant: Feneratores vero debita et alia huiusmodi pro-
tulerant: erat itaque confusio quaedam: et fletus ac querela:

Tenuiorum lamenta.

Tenuiores autem ex aduerso lamenta eorum proferebant:
ex opulentia in maximam cecidisse miseriam: ex hac in
desperationem peruenisse: cum ad alendos filios impoten-
tes essent: Quotidie per exercitus et expeditiones ma-
ximas deduci: ut tellurem possiderent: Palam itaque la-
mentabantur: si eo quod commune illis esset fraudaren-
tur: Diuitibus praeterea ad obprobrium obiciebant qui

Bis seruorum ifidelitas annotatur.

liberorum loco ac ciuium militumque: seruos preeligeret:
gentem infidam et continue furentem: et ea ex causa
militiam detractantem: Haec et huiusmodi inter se
querelantium multitudo et se inuicem ad hortantium
ex coloniis ac municipiis: ut quisque agrorum particeps:
ex trepidatione in unum conuenerat et separatim ad
suorum partes se contulerat: copia insuper et multi-
tudine confisi unde quaque accelerabant: et seditiones

nullo ordine inchoantes: approbationem legis expectabat: hi veluti nullo modo concessuri id ratum esse: Illi vero ut ratum et firmum habituri: Contentio igitur maxima inter utrosq; ex huiusmodi necessitate inerat: et ad constitutam diem se quisq; preparabat: Graccho quidem senatus assensum prebebat: non tam ad sustinendam abunde causam q ad hylaritatem atq; confidentiam: cum eventus utilitatem suspensus expectaret: quasi nihil maius aut illustrius ob rei difficultatem in Italia geri posset: Nec multum contentionibus immoratus Gracchus quo sententiam efferret: plura ne minus popularia super his inlongum retulit: Num iustum foret quae communia sunt communiter dividere: An nobilior servo perpetuo sit civis: An utilior miles viro inbelli: et in publicis oneribus qui partem gereret acceptior: Iudicium quoq; ut inglorium non inlongum abire passus: subinde patrie spes metusq; recensuit: Num plurimum telluris per vim bello detinentes: reliquam terrarum orbis spem abicerent: et omnia indiscrimen ponere optarent: potius q̃ per virtutem residua acquirere: An per secordiam et invidiam ab hostib9 eripi mallent: Horum itaq; gloriam et utilitatem: eorum autem periculum et metum anteponens: iussit divites haec animo volventes: a se ipsis si necessarie foret egenis parcere: agrosq; infuturam spem nutrientibus filios ultro impendere: ne de modico simul dissidentes maiora admitterent: Quippe laboris huius mercedem eos abunde relaturos: cum insignes agros absq; onere essent

Attende q aliorum fiducia indiscrimen adduceris.

Suasiones Gracchi in populo.

habituri: perpetuo manentes quingentorum iugerum: Filiis
vero si cui adessent dimidium vnicuiq: horum traderetur:
Hæc et huiusmodi plura cum locutus esset Gracchus: paupe
res et quicunq: aderant: et opinione magis q̃ agrorum de
siderio vtebantur incendens: Scribam iussit legem recitare:

Marc⁹ Octaui⁹ Tribun⁹. Graccho contrari⁹

At vero Marcus Octauius Tribunus alter ex possessorum
numero ad occurrendum paratus continueq: apud romanos
in prohibendo asperior scribe silentium imponit: In quem
multa conquestus Gracchus concionem insequentem diem
imperat: et presidiis abunde dispositis quasi inuitum etiam
coacturus Octauium: nutu Scribe vt ad populum Legem re
ferat edicit: Verum idem cum referre cæpisset Octauio pro

Tribunorum contentio.

hibente contigit: Contentione igitur inter tribunos orta
et legis latione confusa ex tumultu qui potentiores aderat
Tribunis suadere incipiunt vt de quibus inter se dissideret
Senatum mutuo consulerent: Itaq: Gracchus arrepta lege:
cum omnibus rite sentientibus accepta esset: in senatum
proficiscitur: Eo Loci vt inter paucos contumeliis impedit⁹
aditioribus rursum in forum delatus: insequentem diem

Gracchi comminationes.

de huiusmodi lege et simul de Octauii abrogatione suffragia
laturum se esse pronunciat: et an tribunum plebi aduer
santem dignitatem retinere opus sit: Quod vtrunq: exe
quutus est: Qua ex re nihil territus: Octauius denuo aduer
sari coepit: Tum Gracchus primum de abrogatione ad popu
lum ei⁹ retulit: ac prima tribu Octauium dignitatem de
ponere iubente: conuersus ad eum Gracchus vt illi more
gereret orabat: Recusante eo: reliquas tribus rogare pergit:

Existentibus autem tribus omnibus quinque et triginta: et iam septem supra decem obitum in eadem sententia manentibus Octaua quidem ac decima sortem latura uidebatur: At Gracchus denuo in conspectu populi tum uel maxime Octauii discrimine percepto: benigne illum admonere: hortari ne sanctissimum opus et toti Italie: In primis utilissimum prohibere uelit: nec tantam populi frequentiam sollicitudinemq: despicere: quae et ipi moderate tribunatum deponenti assensura sit: et dignitatem per uim sibi eripi haud contemneret: Haec cum loqueretur Gracchus deosq: testaretur inuito se collegam e tribunatu eici: nihilq: proficeret: sortem protulit: Octauius igitur quod primum tribunatu eiectus: clanculum aufugit et Q. Mummius Tribunus in eius locum subrogat: lexq: de agris statim editur: ad quos diuidendos tres in primis uiri Gracchus ipse legislator: et frater eiusdem nominis: necnon Appius Claudius Tiberii socer consona totius populi uoce declarantur: metuentis ne legis promulgatio quoquomodo impediretur: ni Gracchus omnesq: necessarii eius potestate fruerentur: Gracchus autem ob legem precipue exultans multitudine eum prosequente quasi non unius ciuitatis duntaxat aut gentis: sed omnium qui in Italia erant nationum conditor esset: ac liberator: domum peruenit: Potentes uero ad agros quibus ad ista conuenerant retro cessere: ac ueluti potestate exuti quae gesta erant grauiter ferentes inter se colloquebantur: non amplius electuros esse Gracchum cum priuatus extitisset: Regnum quoddam erigentem et Asylum: et seditionem

Omnes tribus quinque et triginta fuere.

Appius claudius.

Gracchi vana exultatio.

tam in mensam Italie inferentem: Iam aestas appropinquabat: et tribunorum iussa ad ea quae agenda erant mittebantur: Et divites exequende legis instante tempore: palam Gracchi inimicos indignitatem eius concitabat: At is cum rei d[e]ecus ad esse cerneret: veritus ne in futurum minime tribunus ab illis crearetur: Omnesque in agris fuerant ad electionem eius convocavit: Ipsis ut in aestate cessantibus: et per modicum temporis spacium accitis: Sequenti die ad populum qui in urbem venerat confugit: separatim unumquemque: conveniens: ut se tribunitia potestate decorarent precabatur: Eorum nempe causa se in discrimen venisse referebat: Cum comitiorum ad esset dies due statim tribus Graccho tribunatum decrevere: divitibus autem adversantibus nec ex lege fore dicentibus: si bis tribunatu potiatur: Rubrio praeterea Tribuno concioni huiusmodi praesidere formidante atque addubitante plurimum: Mummius se Octavii Loco in tribunatu presidere ait: et ut sibi concionem dimittat edicit: quod ab illo factum est: Reliquis deinde tribunis de eorum presidentia electionem faciendam esse decernentibus: Rubrio vero sortionem ad omnes circunferendam esse: seditione exorta Gracchus favore destitutus electionem: in sequentem diem deferendam esse censuit: Desperatis igitur rebus nullo mansuetudinis genere quanquam Tribunus adhuc esset abstinuit: ac reliquum diei per forum proficiscens filium cunctis exhibuit: commendavitque: quasi sub ho-

Agricolarum convocatio in urbem.

Seditio.

T. Gracchi trepidationem attende qui paulo ante exultabat.

stibus confestim periturus: Ea ex re multorum commi
seratio insecuta est: sibi ipsis precauentibus egenis: ue
luti non equo iure rem publicam tenerent uerum
ditioribus inseruire cogerentur: Pietas quoq: ipsius Grac
chi eos detinebat: Haec igitur uerentes atq: patientes la
mentatione et fletibus circa uesperam ad domum us
q: prosequuti: ut in sequentem diem ad comitia descē
deret adhortati sunt: His suasionibus elatus Gracchus
nocte adhuc seditiosos reliquos in unum congregans:
et signum illis si prelio opus esset imponens capitolii
templum inuadit eo in loco electionem subiturus: con
cionis in medio conquestus est: q͞p a tribunis ac diuiti
bus: ne sortiri posset impediretur: deinde signum pro
tulit: Clamore igitur maximo a complicibus simul e
dito: ad manus statim uentum est: Pars itaq: Grac
chie conspirationis cum ueluti satellites quidam cir
cunsteterant: Pars uestes accincti uirgas lignaq: e
ministrorum manu rapientes: frangentesq: diuites
e contione pepulerant: tanto tumultu uulneribus
illatis: ut reliqui tribuni timore perciti e medio profu
gerent: et a sacerdotibus templum clauderetur: Fuga
preterea multorum: ac discursus nullo ordine inse
quutus est: Nonnullorum q͞p alios tribunos a Graccho
spoliatos dignitate existimarent: Idq: cum minime in
tuerentur per errorem sibi finxerant: Quorundam
uero q͞p se ipsum in futurum Tribunum sine ulla elec
tione prestitisse crederent: His ita se habentibus: Se

Turbationis signum.

Expelluntur diuites e cō
tione per Gracchum.

Congregatio senat. cotra Gracchum

natus in fidei templum se contulit: Et profecto mirum mihi videtur saepe numero in dubiis rebus atq: formidandis: ob unius principantis auctoritatem saluti redditos: eo in casu minime dictatorem elegisse: Verum prioribus longe utilius id opus inuentum est quod nec multis memorie tunc fuerat: neq: posterius contigit: Decretis igitur his quae inter se consuluerant in capitolium statim ascenderunt: Horum e numero primus: ac pontifex

Cornelius Scipio Nasica.

maximus Cornelius Scipio: nomine Nasica iter arripit: elataq: voce: Si quis patriam saluam esse cupit me sequatur inquit: Quibus dictis inferiorem vestis partem in caput retulit: siue hoc gestu plures excitaturus: siue ad cursum futurus aptior: siue belli signum his qui insequebantur prebiturus: siue ut deos lateret ea facturus quae

Attende dictum.

subinde operatus est: cum templum ingressus esset: subito in Gracchianos concito cursu defertur: Cedentibus illi omnibus ob dignitatem tamquam viro optimo: et Senatus cum ad hortatione insequentibus multis: quidam ligna e Gracchianorum manibus eripientes: nonnulli sedilia et reliqua ornamenta ex quibus concio constiterat una lacerantes: eos insequi et telis appetere appetere coeperunt: postremo precipites e rupibus ad ima depellunt: eo in tumultu multi e Gracchianis et ipse in primis Gracchus circa templum deprehensus interficitur: non longe ab ipsis

Grachianorum interitus.

ianuis in conspectu regiarum statuarum: reliquos seditiosis comites noctu in tiberim necatos proiecerunt: In hunc modum Gracchus ille Grachi bis consulis: et cornelie Scipionis

eius qui

eius qui carthaginensibus imperium ademit sororis filius: ob optimum consilium a potentioribus oppressus: Tribun. adhuc in capitolio occisus est: Quod primum in comitiis odium emicuit: nec priusq simile insecutum est: finem coepit: Seperatim deinde ciuitas ob Grachi necem ad luctum uoluptatemq: defluxerat: nonnulli quippe se ipos Gracchu quoq: et presentia deflebant: quasi non ulterius rem pu. habituri: sed per uim et arma passuri omnia: Alii q ea que maxime concupiscerent facile se assequi posse letabantur: Hæc autem gesta sunt: cum Aristonicus in Asia cum Romanis de imperio bellum ageret: Interfecto Graccho: et Appio claudio uicissim exempto rebus humanis: protinus ad diuisionem telluris fuluius flacus et Papirius carbo una cum Iuniore Graccho insurrexere: Negligentibus aut his qui agros possidebant eos in censum deferre: accusatores preconis uoce citari iusserant: ac statim causarum difficilium multitudo affluit: Quicunq: aliis finitima mercati esset: aut inter socios diuisissent: secundum mensurã inquirebantur: quemadmodum ab illis habita aut aliis diuisa essent: Omnibus autem neq: conuenta neq: sortiones proferre ualentibus que inuenta fuerant ut incerta ponebantur: Mensuratis insuper agris: nonnulli explantatis habitatisq: Locis in uacua ablegabantur: nonnulli ex cultis ad neglecta aut paludes aut lacunas trudebantur: Neq: ab illis que sub hasta uendita fuerant principium diligenter assumentes: quod imensuratum esset per preconem inquirere uelle predixerant: Erexit autem plurios

Ob optimum consilium Gracchus periit.

Aristonicus.

Fuluius Flacus Papirius carbo.

Confusio nove legis agrarie

q̄ proxima ignorantes agris in unum confusis proceden
te tempore : cuncta cōplanata essent : Quod ditiorum cri
men per magnum ferebatur : nec facile inquiri poterat :
Non alia itaq; q̄ omnium insurrectio facta est hincinde
discurrentium et ad aliena divertentium : Hæc igitur
et super his censentium impulsiones non ferentes Itali

Corneli. Scipio Italorum fautor..

Cornelium Scipionem a quo carthago funditus eversa est :
rogare incipiunt : ut ipsis iniuria oppressis defensorem se
patronumq; preberet : Qui cum eisdem in bello utilibus
ac promptissimis usus esset neutiq; eos deserere equum
duxit : Verum Senatum ingressus : Grachi quidem legē
minime contempsit : populum imprimis veritus : solum
difficultatem eius referens : iustum sibi videri dixit : nō
a divisoribus causas : tanq̄ iis qui iudicarentur suspectis :
sed ab aliis potius esse decernendas : quod optime illis per
suasisse visus est : veluti qui equa diceret : Ea ex causa

Turdianus consul..

Turdianus consul Iudex ad hec ipsa electus : cum opus
aggressus difficultatem eius intueretur : In Illyrios ad
bellum profectus est : occasionem huiusmodi nactus : ne
iudicium efferre cogeretur : Hi igitur tellurem dividen
tes : nemine illis adversante per inertiam tempus agi

Odii origo inter Scipionem et Plebeios.

tabant : Et hinc odii origo simultasq; inter Scipionem
plebeiosq; emanasse creditur : q̄ cum prius eum dilexis
sent : et plerunq; ditioribus eius causa ad inimiciciam usq;
adversati essent : deniq; bis consulem preter leges effecis
sent : pro Italis in eos depugnantem intuerentur : Quæ
animadvertentes ii qui Scipioni adversabantur : Palaz

criminari eum cæperant: quasi Grachi legem omnino soluturus: urbemq: hac de causa in armis et cæde esset positurus: Quibus auditis populus maiori formidine correptus est: donec Scipio vespere domum reuersus tabula apud se deposita: qua nocte scripturus videbatur quæ populo essent referenda: sine vulnere inlecto mortuus inuentus est: Siue cornelie Grachi matris insidiis adpetitus sit: ne Tiberii Grachi lex dissolueretur consentiente ad hec etiam Sempronia eius filia: quæ Scipioni nupta ob deformitatem ac stulticiam: neq: illum diligebat neq: ab illo diligebatur: Siue ut nonnullis videtur sponte excesserit: e uita q̄ ea que pollicitus fuerat exequi non posset: ut cunq: eius mors incerta est: Sunt qui dicant seruos eius intormentis habitos dixisse: ab exteris quibusdam noctu post domum latitantibus: oppressum interiisse: Idq: intelligentes referre non ausos: ob populum iratum adhuc: et necis eius conscium: In hunc modum Scipio extinctus est: neq: publico funere dignus habitus: cum imperium populi romani in maius ad auxiasset: Sic confestim ira caritatem supergressa est: ac tante rei utilitas: quasi nullius precii sub Grachi seditione peruulit: Interi agrorum diuisionem: eos qui possidebant: occasionibus variis inlongum protrahebant: Nonnulli propugnatores omnes ad id induxerant: Quidam exaduerso in romanorum rem publicam pro tellure se ascribi deposcebant: q̄ maiori caritate agros interse essent diuisuri: quod Itali libenter admissuri videbantur: agris rem publicam plu

Mors suspecta Scipiōis.

Sempronia Scipionis uxor.

Coniecture de morte Scipionis.

Qui in populo spem apponis.

Fulnius Flacus:

Cai. Gracchus Tiberii fr.

Caius senatoribus advers.

Lex nova.

Que senatoribus nonnul lis obiciebantur:

ris facientes: Hac iure Fulnius Flacus preceteris operari usus: cum consul tellurem una partiretur: Senatus e contra per moleste ferre: nec satis pati si sibi subditi pari iure in urbe potirentur: In hunc modum igitur conatus omnis dissolutus est: Populus vero spe illa quam detellure conceperat exutus: denuo vereri coepit: His ita se habentibus: gratissimus omnium qui tellurem divisuri essent ad tribunatum Caius Gracchus habebatur: Grachi illius qui legem agrariam primus edidit frater: Verum etate iunior: qui cum ob fratris necem diu silentium apud omnes tenuisset: multis insenatu adversantibus: Tribunatum tandem petere perexit quem magnifice adeptus confestim senatoribus adversum se prestitit: Frumentum quippe mestruum unicuiq; e plebe ex communi pecunia partiendum censuit: cum nulli prius erogari consuesset: Quib. ex causis populum in re publica vehementer extulit assentiente illi Fulnio Flaco: Et continuo tunc quidem ac subinde ad tribunatum gerendum constituitur: Nam lex quedam promulgata fuerat si tribunus suffragiis egeret: populum ex omnibus eum eligere: In hunc igitur modum Caius secundo ad tribunatum electus est: ut pote qui populum mercede sibi ascissens: equites etiam in sententiam suam deduxisset: qui mediam inter Senatum popularesq; obtinebant dignitatem: Ob aliam igr huiusmodi civilitatem Iuditia quae largitiones redolere videbantur a Senatoribus ad equites translata: et quae noviora illis aderant obiecta: Quoniam Cornelius cotta

ac Salinator : et tertius ultra hos Manius acilius cum Asi
am bello cepisset : publice muneribus acceptis essent ac
cusati : Iudiciumq; fraude penam euasissent : Legati nēpe qui apud eos adhuc erant : non sine inuidia hinc
inde discurrentes hæc ipsa clamitabant : Qua ex causa
rubore concitus senatus ad legem se conuertit : populus
uero ad ipsum confirmauit : eoq; modo iudicia a Senatu
ad equites translata sunt : Ferunt cum lex promulgare Nimis audax Caius
tur Gracchum dixisse : q subito senatum perpurgaret
cumq; res experimento claruisset : maiorem adhuc eius
verbis auctoritatem accessisse : cum enim romanis Italisq;
atq; ipsis senatoribus quacunq; ex causa Ius dicere cepis
set : siue de pecuniis siue de ignominia : aut de fuga equi
tes veluti principes quosdam supra illos extulit : Senato
res uero quasi obnoxios illis subdidit : Adsidentes quippe
tribunis equites cum magistratus crearentur : quæcunq;
eis libuissent prius capientes : et in unum conspirantes nō
mediocrem Senatui incusserat timorem : Parum itaq; de
esse videbatur ad conuertendam rei publice potentiam :
cum dignitatem duntaxat senatus obtineret : equites ue
ro potestate fruerentur : precedentes quidem non solum
primores habebantur : cum cause agitarentur : verum
aperte in senatum obprobria ingerebant : Munera pre
terea assumentes et continuis allecti premiis turpius ad
huc et frequentius illo abutebantur : Accusatores ad hoc
in diuites induxerant : et acceptorum numerum causas :
instantes ipi et urgentes ad se transtulerant : sic ut mos

pene huiusmodi antiquaretur: et seditionem aliam iudicialium legum non priore inferiorem propagarent: Gracchus itinera per Italiam ingentia constituit: magnam operariorum et artificum manum ad se alliciens paratã ad quecunque ei collibuissent: colonias quoque plures deduxit: Inter quas latinos preceteris Romanorum dici voluit: ut Senatus illis veluti cognatis haud honeste posset aduersari: ceteris autem quibus Rome suffragia in creandis Magistratibus afferre non licebat in hunc modum ferre concessit: ut qui tributa persoluissent: in creatione legum fierent participes: Quibus ex rebus conterritus senatus consules ascribere monuit ut ex his qui suffragia ferre non possent ex urbe nemo egrederetur: nec ad quadraginta stadia ad futuram legum creationem propius accederet: Liuium autem Drusum alterum tribunum: ut Grachi legibus obsisteret adhortatus est: quod causas populo minime referret: concessumque ipsi obsistenti nihil aduersari: cui decem colonias deducere volenti: Senatus ut populo placeret ultro acquieuit: His ex rebus letatus populus Grachi legem facile contempsit: Itaque populari fauore destitutus Gracchus simul cum Fuluio Flaco: qui post consulatum tribunitiam potestatem affectabat in libyam enauigauit: ex sorte diuisurus colonias: iis qui consulto delecti fuerant ut ex eorum profectione a popularibus cõtentionibus quiesceret Senatus: Illi vero coloniam eo loci condidere ubi carthago quondam fuerat: nihil pensi facientes quod Scipio eam euertisset: meditatus assidua ibi stabu

A quo itinera per italiam constituta sint.

Ex urbe propria intelligit.

Liuius Drusus.

Fuluius de quo supra.

Carthago quondã nobilissimã ciuitas ad ouiũ stabula deputata a Scipione.

la futura omnium: descripsere autem ex minoribus ad sex milia: ea in lege ut ex hac populum ad se allicerent. Deinde Romam reuersi ex omni Italia sex item milia demitti postularunt: Quibus in libyam deductis cum urbem designarent: lupi metas ab utrisq: positas dissipasse referuntur: predicentibus itaq: auguribus coloniam eam infelicem fore: Senatus ut legem solueret concilium iussit conuocari: Tum uero Gracchus ac Fuluius furibundis similes senatum ementiri: nec quicq ex his quae de lupis ferebantur: nunciatum esse clamitabant: Qui uero ex plebeis audaciores aderant ipsis adherere et gladiis accincti capitolium ingredi properant: et eo in loco ubi de colonia erat consultandum simul conuenere: Populo igitur in unum coeunte et Fuluio de his loqui incipiente Gracchus capitolium ascendit: undiq: armatis circumseptus: per moleste ferens se aduersis oppugnari legibus: Conuenientium itaq: multitudinem euitans in propinquam porticum perambulabat ingredientes continue obseruans: his ita se habentibus contemplatus eum uir popularis Attilius nomine ad eum accurrit: et manu apprehensum siue quid suspicaretur: siue mentem eius presentisceret: siue aliis rationibus ad id induceretur deprecari coepit ut patriae ignosceret: Verum ille conturbatus despicientiq: similis: toruo lumine in eum conuersus: nihil respondit: Quod animaduertens quispiam ex iis qui una aderant non signo ullo dato: non iubente aliquo: ex solo Grachi intuitu tempus adesse ratus et in primis ipsi gratificari studens: exerto ense Attilium

Ostentum luporum

Attilius uir popularis tumultus principium

innadit : vociferatione itaq: insequuta : et de mortui corpore in modum allato : intuentibus cunctis : et similem casum sibi praecauentibus : fuga extemplo facta est : Gracchus forum ingressus : et se apud omnes purgare cupiens : de his verba facturus uidebatur : Nemine vero adhibente aures : cum facin' quisq: abhorreret : una cum Flacco desperatis rebus : et tempus quod preuenire satagebat amittens ad domum perfugit : Et qui cum illis conspirauerant in unum abeunt : Reliqua autem multitudo circa mediam noctem instanti periculo territa forum innadit : Consulum alter Opimius nomine vt in trepidatione mos est : nonnullos cum armis incapitolium festinare imperat : senatumq: per preconem conuocari : Ipse omnium medius castoris intemplo ac pollucis rei euentum quietus expectabat : Haec enim in hunc modum acta erant : Senatus Gracchum ac Fuluium quo obiectum crimen perpurgarent : ex eorum domibus citari iusserat : Illi assumptis armis Auentinum montem propere ascenderant : rati cum illum occupassent : Facilius senatum cum ipsis ad foedera venturum esse : Decurrentes quoq: seruos in libertatem conuocarant : Nemine ex illis apparente cum iis qui eos circumstete rant : Diane templum inuadentes per vim retinere conabantur : Quintum insuper Flacchi filium ad senatum premittentes conciliationem & concordiam supplices abeo deposcebant : Senatus depositis armis ad concionem accedere eos iubet : et que libuissent palam loqui : aut neminem alterius ad eum mittere : Ea ex causa cum Quintum denuo misissent : Opimius consul detineri eum iussit : Ad eos vero

Mos romane plebis fuit i nouitatib' forū innadere.

Mons Auentinus.

Diane templū nūc vero eo in monte sancti Alexii.

qui Gracchum circumsteterant milites subito emittit: Gracchus per pontem Ligneum ad alteram fluminis euectus p̄tem: unico comitante seruo in siluam aufugit: aquo sb̄inde confodi se imperauit: Flaccus intaberna quadam delitescens cum eum persequentes Locum ignorarent: omnemq: angiportum ni ipse traderetur incensuros minarentur: traditus supplicem se profiteri renuit: alium uō pro se iussit supplicare: obidq: captus interficitur: Gracchi et Fuluii capita a nonnullis opimio allata: pro quibus superbe admodum Opimius aurum impendi statuit: domus eorum a populo direptæ: complices carceri inclusi Opimii mandato suffocati sunt: Flacci filio concessum ut genus mortis eligeret: Quibus per actis consul urbem a cede perpurgauit: Senatus concordie templum inforo sibi erigi mandauit: Inhunc igitur modum secundi Gracchi seditio extincta est: Lex autem non multo post edita: ut tellurem dequa inuicem contenderent possidentibus vendere fas esset: Id enim a superiore Graccho prohibitum fuerat: ac statim diuites ab egenis illam mercabantur: aut exhuiusmodi occasione per uim auferebant: quod tenuioribus adhuc deterius cedebat: Tandem Spurius borius Tribunus plebis legem tulit: Tellurem ulterius non esse diuidendam: uerum possidentibus omittendam esse: uectigalia autem populo romano pro ea pendenda: pecuniamq: exhis indistributiones redigendam fore: Quæ res ut consolationem quādam ad distributionem populo attulit: ita ad abundantē multitudinem nihil utilitatis afferre poterat: Semel qppe

Cai Gracchi et flacci interitus.

Templum concordie inforo.

Alia Lex.

Spuri⁹ bori Tri ple aliā proposuit Legem.

ex sophismatibus huiusmodi soluta Gracchiana lege: ceteris quae inueniri poterant utiliore salubrioreq: non multo post uectigalia ipsa ab tribuno alio sublata sunt: et populus confestim ab omnibus excidit: ob idq: ad huc magis insimul ciuium et militum spes tellurisq: reddit ac distributiones legesq: cessauere: Quinque & decem annis a Graccho legis latore potissimum elapsis: & a controuersiis ad otium delati sunt: Ea tempestate Scipio consul theatrum disiecit quod lucius cassius inchoauerat: Et iam contentionum finis aderat cum alie denuo emersere: adeo non utile romanis fuit Gracchorum abuti illecebris: Quintus caecilius Metellus cum censura gereret Glauciam uirum senatorium & Apuleium Saturninum qui tribunatum coeperat ob uite turpitudinem dignitate submouere conatus aduersante collega repulsus est: Non multo post Apuleius ut Metelli ulcisceretur iniuriam Tribunatum petens Glauciam pretorem obseruare coepit Tribunorum electioni presidente. Caeterum Nonius uir illustris in Apuleium inuectus et Glautiam accusans Tribunatum adeptus est: ueriti igitur Apuleius & Glaucia ne tribunus effectus in eos insurgeret turbam quandam satellitum a concione abeunti cum tumultu immisere: et in diuersorium fugientem interficiunt: Casus autem crudelitatem miserantibus omnibus qui Glaucie adherebant nundum populo in unum coeunte confestim Apuleium Tribunum creauere: In hunc modum nouii caedes ob Apulei Tribunatum silen

Theatrum a Scipione disiectum.

Q. cecilius metell. cesor.

Contentio inter cesorem ac Tribunum

Mors Nouii Tribuni.

tio suppressa : cum eum redarguere nemo auderet : Expul- Expulsio Metelli.
sus et Metellus est ab iis qui Caium Marium sequebant(ur)
sextum gerentem consulatum : cum illi inimicus esse vi-
deretur : In hunc itaq(ue) modum omnes inuicem turbati sunt.
Quippe Apuleius legem tulit : tellurem omnem quæcu(n)q(ue) Lex alia.
romanorum dictioni subiecta esset fore diuidendam ea i(n)
prouincia quæ galatia appellabatur : Cimbri nempe celta- Gallia et galatia idem sunt.
rum genus eam occuparant : quam marius recens adep-
tam : quasi non ulterius ad gallatas spectaret Romanis at-
tribuerat : Instabat autem legis promulgationi populus ip-
se : ac Senatum præfixo quinque dierum termino in le-
gem iurare : aut iusiurandum non præstantes senatu
ammouere cogebat : et ulterius uiginti talentorum pe-
na populo soluenda eos condemnare arbitratus eo modo
de iis qui sibi aduersabantur ulcisci posse : et potissimum
de cæcilio Metello : qui ob animi fiduciam elatus imprimis
iusiurandum detractabat : Lex igitur ita se habuit : Apulei(us)
diem approbationis sue proposuerat : nuncios quoq(ue) ad eos
qui in agris erant premiserat : quibus maxime sub mario
expertis in bello confidebat : Verum Italis ea ex lege pluri-
mum sibi vendicantibus populus egre ferebat : Seditione i-
gitur in curia exorta quicunq(ue) Tribuno ac legibus aduer-
sabantur conuiciis impetiti ad Apuleium statim e Tribuna- Populi seditio maxima.
li decurrunt : Ciuium deinde multitudo tanta voce inco-
nuiciis exclamare coepit : ut de celo intonasse uideretur :
quo incidente nihil ex lege Romanis statuere fas fuit : ur- Ioue tonante nihil roma(n)is ex lege statuere fas est.
gentibus demum per vim his qui Apuleium circu(m)steterant

ciues vestes accincti: et occurrentia queq: ligna capientes agricolas inuadunt: Illi denuo ab Apuleio conuocati cum lignis et ipsi ciuibus occurrunt: eoq: modo per vim tulere legem: Mario itaq: consule confestim statuente senatus iusiurandum coepit inquirere: Metellum quoq: robusto animo: et ad quæcunq: libuisset constantem intuens si loqui preuenisset Marius in medium sententiam protulit: huiusmodi astutia usus: ac sic effari coepit: Metellum iusiurandum non utiq: sponte subiisse: quod ipse prestitisset: Assentiente ad hec Metello et ceteris id ipsum collaudantibus Marius cocionem dissoluit: Quinta demum die quæ postrema iuxta Legem ad prohibendum iusiurandum uidebatur: horam circa decimam omnes cum festinatione conuocari imperat: populum igitur ad legem inconsulte properantem se admodum uereri dixit. Hanc autem solertiam et sophisma solum intueri: Iurare videlicet si lex est legi assentiendum esse: In hunc modum qui ex agris conuenissent dissoluendos fore: Sequenti die nullam esse legem haud difficulter ostendi posse: que per vim Ioue insuper tonante contra patrios mores lata esset: Hæc effatus nullo expectato fine: silentibus adhæc cunctis veluti subita quadam eruptione ab insidiis facta: nullo temporis spatio intermisso ad cogitandum in Saturni templum se contulit: in quo censores iusiurandum subire opus erat: et prior cum amicis illud præstitit: Idem et reliqui fecere timore ducti: Metellus autem non solum iusiurandum renuit: sed ut prius instituerat constanti aio et intrepido perstitit: Postridie Apuleius lictorem ad eum

Astutam Marii sniam.

Sophisma.

Metelli constantia.

mittens e senatu eduxit: Accurrentibus ceteris tribunis: Glaucia et Apuleius ad eos qui ex agris conuenerant: se trãstulere: fassique legem illis: neque tellurem esse integram nisi Metellus eiiceretur: Hac ex re accusationem fuge illi decreuere: et consules per preconem annunciare iubent: Metello igitur et aqua tectoque ab omnibus interdicendum esse: Ad aprobationem uero huiusmodi decreti diem unicam dũtaxat prescripsere: Conquerentibus maxime de his ciuibus: et Metellum continue armis circunseptum premittentibus: Metellus eos complexus: et electionem plurimum commendãs: haud equum sibi uideri dixit eius causa discrimen aliquod ĩferri patrie: His dictis ciuitatem egressus est: Decretum uero ab Apuleio confirmatum: quae ex decreto uicissim Mari publicari iussit: His ex causis Metellus vir prestantissimus urbe eiectus: Et post eum Apuleius ter tribunatu potitus est: et quidam cum eo fugitiuus habitus Gracchum antiquiorem sibi parentem asserens: Quamobrem multitudo omnis cum eo ad electionem maxime operata est gracchi desiderio: Prepositis autem consulum comiciis Marcus Antonius alteram in partem dubius electus est: reliquam glaucia Memiusque ĩ diuersum traduxere: Sed cum Memius dignior existeret ueriti illud Glaucia et Apuleius nonnullos ad eum cum lignis in ipsa electione premittunt: qui Memium uulneribus aggressi inspectantibus cunctis interfecere: Hac ex re conturbata concio statim dissoluta est: nullis legibus: aut iudicibus: aut uerecundia eos cohibente: populus ira et indignatione accensus sequenti die veluti Apuleium interfecturus.

Metelli exilium indignum.

Memii interitus.

accurrit: Ex hoc cetera multitudo ex agris deuoluta cum Glantia Catoq: Safinio censore capitolium inuadit: Senatu eos interfici mandante: turbatus Marius: nonnullos armis instruxit: Verum eo tardante alii aquarum fistulas quae ad templum confluebant incidunt: Safinius templo ignem imisit: ex siti se moriturum autumans Glaucia et Apuleius Marium sibi auxilio adesse arbitrari i primis se tradidere: et post eos Safinius: Marius omnibus ut eos occiderent inclamantibus in senatu conclusit quasi legalius eam rem executurus: Hi occasionem adesse arbitrati transenam a senatu sustulere: et qui circa Apuleium erant precipitauere omnes: quo ad censorem Tribunum pretoremq: interfecerunt principatus consilus adhuc assidentes ciues ceteraq: multitudo ex dissensione confunduntur: Et tribunus alius qui Gracchi filius esse putabatur: primum ea die Tribunatum gessit: cum nulla ulterius libertatis aut rei publice aut legum aut dignitatis aut principatus esset utilitas: Ex quo tribunitia potestas ad delictorum poenas populiq: subsidia: veluti sacro sancta quondam constituta in hunc modum deiecta est: taliaq: perpessa: Interfecto a tribunis Apuleio Senatus populusq: romanus una voce clamare occipiunt Metellum esse reuocandum: Ceterum Publius Furius Tribunus plebis non libero sed libertino patre genitus: audacter admodum ac constanter illis resistebat: ut neq: Metelli filii precibus in conspectu populi suppliciter eum deprecantis: et ad pedes eius pronoluti lacrimantisq: flecti potuerit.

Turbatio ingens senatus et populi.

Interficitur eodem tempore censor Tribunus & pretor.

P. Furius Tri. ple.

Qua ex causa puer idem abhuiusmodi prospectu pius sub inde cognominatus est: Insequenti anno Caius Cornelius Tribunus Furium ipsum hac de causa inIudicium vocauit. Populus non expectato Furii responso: in conspectu omnium statim ibidem deprehensum lacerauit: Sic assidue vniuscuiusq: odium inforo eminebat: Metello tandem reditus concessus est: Ferunt diem illi non suffecisse dum ad portas vrbis obuios quosq: complectitur: Et hoc tertium ciuile bellum Apulei cum duobus Gracchis fuisse constat: inquo tam multa in romanos perpetrata sunt:

His ita se habentibus: sociale bellum multarum per Italiam gentium principium assumpsit: quod subito exurgens ad summum tandem vsq: peruenit: seditionesq: exvrbe obtimorem sustulit: Verum finiens Longe ampliores: turbulentioresq: excitauit: Seditionum quoq: principes potentissimos erexit: quiq: non legum lationibus plebeisq: tumultibus interse verum exercitibus imensis subitisq: crassarentur: Id autem huic hystoriae inserere uisum est: cum ex romana seditione principium assumens maiores adhuc tumultus dissensionesq: conciuerit: Ortum autem sumpsit in hunc fere modum. Fuluius Flaccus consulatum gerens primus Italos palam excitasse dicitur: ut in ciuitate assumerentur: et exsubditis participes fierent dignitatum: Quam opinionem inducens idem cum in ea constanter diutiusq: perseuararet: a senatu in expeditionem missus est: In qua consumpta iam dignitate consulari Tribunatum eligere maluit

Vnde Metellus pius dictus est.

Interficit Furium a populo et Metellus reuocatur.

Bellum sociale

Fuluius Flaccus origo huius belli.

eumq: cum graccho iuniore adipisci studuit: hec et alia que
dam cum eo etiam in Italia meditante: Ambobus autem inter
fectis ut a nobis superius dictum est: multo magis Itali elati
sunt: Non enim in subditorum numero pro comuni portio
ne esse sustinebant: et Flaccum Gracchumq: ipsis præsiden
tes talia perpessos: haud facile perferre poterant: ex quo
Livius drusus tribunus plebis uir illustris rogantibus Italis
Legem illis de ciuilitate allaturum se promiserat: Hanc eni
precipue exoptabant: quasi subinde ex subditis futuri duces:
Is igitur hac iure populo sublandiens colonias plures in Italia
et Sicilia: quæ iam pridem decrete nundum tamen condite
fuerant deducere suasit: Senatum vero et equites qui iudi
ciorum causa iam pridem inter se dissidebant communi le
ge coniungere temptauit: Cumq: iudicia haud aperte ad se
natum traducere liceret ad utrosq: in hunc modum deferre
conatus est: Cum senatores ob dissensiones ad tercentum fe
re creuissent numerum: totidem alios ex equestri eligi potis
simum illis persuaserat: qui omnes in futurum iudicia expo
nerent: Exactiones etiam numerum ab his fieri pro crimie
conscripsit: cum iam ex more quodamodo Largitio haud mi
ti fieret: quæ sine rubore quæstum faceret: Hæc igitur ad
utrosq: meditatus est: quæ res illi in contrarium cessit: Quip
pe Senatus moleste admodum perferre uisus: tot subito sibi
admisceri viros: et ex equitum numero ad summam uehi di
gnitatem: non absurde arbitratus: cum senatores effecti eent
Longe potentius primis illis seditiones in se concitaturos ee:
Econtra equites non mediocri suspitione tenebantur: si ob

Livius drusus.

Qua forma Livius drusus Senatum cum equestri ordine in unum copulare studuit.

Largitio consueta.

hanc rem Iudicia infuturum ab ipsis sublata ad senatum deferentur: Cum enim ingentia lucra potestatemq; gustassent haud facile ea suspitione carere poterant: Ob multitudinem preterea eorum indesperationem pariter ac suspitionem inter se uenturos esse: qui nam digniores uiderentur ad tercentorum eligi numerum: ac cæteris inuidiam gigni erga meliores: Super omnia vero intra se querebantur nouum inlargitionibus exorsum crimen: quod a se perfortiter explosum esset: Hunc igitur in modum equites senatoresq:: & si alias inter se discordes essent in Drusum pariter fixere odia: Solus populus coloniarum deductione Lætabatur: Itali partim prohis ob quæ Drusus hæc inprimis commentus fuerat: partim pro coloniarum deductione verebantur: quasi publica Romanorum tellus quæ immensurata ad huc erat haberetur: Itaq: quidam ui nonnulli clam: qui sibi statim eriperentur inuasere agros: Ea ex re plurimum propria tellure vexati Tyreni atq: vmbri: et ob hec Italos metuentes vt videbatur ad consules in vrbem delati sunt: re quidem vt Drusum interficerent: verbo autem vt inlegem conclamarent: eoq: modo constitutum diem expectabant: Id presentiens Drusus raro inpublicum progrediebatur: Verum indeambulatorio loco parum habente lucis: continue Ius dicebat: Cum igitur iuxta vesperam multitudinem emitteret: subito se percussum esse conclamauit: uixq: finito clamore interrá concidit: Repertus deinde sutoris gladius femori eius infix. eoq: modo Drusus et ipse tribunus occiditur: Equites itaq: calumnie principium aduersus emulos ex illius dignitate me

Drusus ex lege a senatu pariter et equestri ordine odio habitus

Tyreni et vmbri.

Drusi interitus.

Q. valerius.

ditati. Quintum valerium ad tribunatum induci suadebant: Iudicium esse in Italos querendum: qui in rem publicam aperte aut occulte auxilia praestabant: sperantes eo modo potentes omnes inuidie crimine circum uenturos esse: se vero fore iudices: hisq; eiectis facile vrbis imperium adipisci posse. Recusantibus itaq; caeteris tribunis proferre legem: equites ensibus nudis circunstantes eam protulere: Qua lata confestim senatorum prestantissimis accusatores ascripsere quibus vistius haud obediens sponte profugit: veluti se ipsum non traditurus in manus hostium: Post illum Cotta in iudicium venit: Cu autem elate admodum pro iis quae in re publica gessiss& loqueretur: et equites reprehenderet: priusq decerto vrbe eiiceretur egressus est: Mumius graecia capta ab equitibus eum soluere pollicentibus insidiis petebatur: qua ex causa turpiter in iudicio fugere compulsus: in delo vitam egit: Increbrescente itaq; dietim malo in optimos quosq; populus tristari coepit talibus tantisq; sibi ereptis ingemiscens viris: Itali quoq; Drusi clade pcepta aliorumq; ad fugam occasionem intuentes: haud facile ea tolerare posse rati: si illis subditi ea pati cogerentur: nec aliam in re publica degendi formam ulteri sperarent a romanis defecere: bellumq; in illos acriter inferre statuunt: Clam vero inter se foedera ineuntes: obsides ad fidem mutuam hac de causa tradidere: Quae res per multum temporis Romanos ob dissensiones et iudicia in urbe latuit: Cum autē animaduersa esset: nonnullos ad vrbes demisere: qui

Lex Alia

vistius.

Cotta.

Mumius.

Defectio Italorum a Romanis

hec secreto a complicibus exquirerent: ex his cum quidam
adolescentem ex Asculi urbe obsidem datum & ad aliam — Asculi urbs.
delatum urbem intueretur: statim Seruilio pro consuli — Seruli⁹ pro consul.
circa ea loca presidenti notum facit: Erant quippe ut ui
detur Italie pro consules per partes presidentes: quos mul
to deinde tempore imitatus Hadrianus cum princeps — Hadrianus cum quo Ap
extitisset Romanis innouare studuit: qui ordo post illum — pianus uixit.
breui permansit: Seruilius igitur ira accensus arrepto
cursu ad Asculum uenit: ciuibusque in publico solennia
agentibus grauiter insultans: occisus est: Cunctis itaque — Seruilii interitus ab
eos despicientibus: Fonteius post illum Legationis causa — Ascularis.
demissus et ipse interfectus est: Sic enim illos qui gen — Fontei⁹ interimitur
tibus presunt et a senatu ad subsidia mittuntur legatos — Legatus.
solent appellare: Occumbentibus his neque ceteris Roma
norum uenia ulla adhibebatur: sed omnibus apud se
moram ducentibus insurgentes Asculani: uitam ademe
runt: bona eorum prede exposuerunt: patefacta iam
tandem defectione omnium quicunque Asculanis finitimi
fuere ad arma concurrunt Marsi scilicet Malini: ui
stini Marucini et ultra hos picentes. Ferentani. Irpini — Italie populus
Pompeani. uenusini. Iapiges. Lucani et Sannites: quae
gens prius aduersa admodum et grauis romanis fuerat:
et quicunque alii Alario flumine: qui ut mihi uidetur
ad linternum defluuit: et quicquid ad Ionium sinum
pedestri maritimoque itinere patet: Hi omnes Legatos
ad romanos misere apud eos conquerentes: quod omnia
ad principatum illorum meditati: haud digni eorum

Magnania senatus re sponsio.

re publica habiti fuissent: Quibus senatus acerbe respondit: Si eorum quae gessissent illos peniteret: legatos ad se mitterent: sin minus mittere desisterent: Illi desperatis rebus ad bellandum sese preparant: quibus exercitus ex urbibus in comune affuere: Equitum unus: peditum reliquus usque

Ingentes lege excitus.

ad centum milium numerum. Romani equalem illis ex adverso statuere: partim a se ipsis: partim a sociis italie urbibus et adhuc in fide manentibus collectum. Romanis

Sext. Iulius cæsar P. Rutilius lupus.

Sextus Iulius cæsar et publius rutilius Lupus consules preerant: ambobus tanquam ad magnum et finitimum egressis bellum: cum reliqui portas moeniaque tuerentur: Quemadmodum autem domestico et vicino maxime opere et circa leges eorum dissidente: variarumque partium adhibentes animum:

Sub Rutilio. Gn. pompeius. Q. cepio. C. perpenna. C. Marius. valerius Mesala. Sub cesare. P. lentulus. T. Didius. Licinius crassus. cornelius sylla. Marcellus.

pretores consulibus: ex optimis quibuscunque addidere: Rutilio videlicet Gneum Pompeium parentem Pompei illius qui magnus cognominatus est: ac Quintum Cæpionem Caium perpennam Caiumque Marium ac valerium Mesalam. Sub Sexto Cæsare publium lentulum ac fratrem ipsius Cesaris: et Titum didium Licinium Crassum. Cornelium Syllam: et preter hos marcellum. Tot enim viri sub consulibus inter se divisi provinciam administrabant: quibus omnibus consules preerant: Alios preterea romani illis obsequetes veluti ad insigne quodam bellum unicuique miserant.

Duces Italorum. Titus Affranius. G. pontilius. Marius ignatius. Q. pompedius. C. papius et reliqui.

Italis duces ex urbibus alii aderant comunes in comunem exercitu: quibus omnibus preerant Titus Affranius. Caius Pontilius. Marius ignatius. Q. Pompedius. Caius papius. Marcus Lamponius. Caius Iudacilus. Erius Assinius: &

vectius cato: qui exercitum inter se diuidentes Romanorum ducibus aduersi steterant multa inferentes damna: multaque patientes: Quorum omnium ut a principio digniora exequar huiusmodi finisse constat: Vectius cato Sextum Iulium acie propellens: duobus milibus in bello cesis: ad seruiam deduxit urbem: romanorum fauentem partibus: Itaque L. Scipio: et Lucius Accilius seruorum uestes induti fuga abiere: Ceteri tempore fameque perdomiti se illi dedidere: Marius ignatius venefrano per proditionem recepto: duas romanorum cohortes in ea deprehensas interemit. Presenteius autem Publius Perpennam ad decem milia hominum ducentem in fugam vertit: ex quibus ad quatuor milia cesa sunt: reliquis maiorem armorum ademit partem: qua ex re Rutilius consul Perpennam ab exercitu summouit: eiusque copias Caio Mario subiecit: Marcus autem Lamponius ex his qui cum Licinio crasso aderant: ad octingentos occidit: Reliquos ad drumetum urbem insequutus est. Caius papius Nolam ex proditione recepit: et Romanis ad duum milium numerum in ciuitate ea residentibus publice per preconem annunciari iubet: si cum eo militare vellent: Quoscunque igitur conditionem admittentes inarmis habuit: Duces militiam recusantes carceri inclusos fame necauit: Castabulos preterea coepit: Minternum quoque et Salernum quae romanorum colonia fuit: et captiuos ex ea habitos seruosque militiae ascripsit: Quecunque nucerie finitima incendit igne: utque ciuitates proximas timore afficeret exercitum sibi dari postulauit. Cui peditum decem milia equites mille attri

Descriptio bellorum que inter romanos et Italos gesta sunt.

Vincunt Romani a principio verum tandem victores euasere.

Perpenna a presentaio superatur.

Nola ex proditione capta a. c. papio.

Castabulos. Minternum. Salernum romanorum colonia.

Nuceria.

Acherre.

Oxinta numida.

Cesar Romane victorie principium.

Canusium : venusium.

vincitur Rutili? per insidias a vectio catone.

Mari? catonem vallo exuit.

buti sunt : Cum his Papius ad Acherras castra posuit : Sexto autem Cesare . Galatarum peditum decem milia et numidas maurusiasq; deducente equites : et ad Acherras accedente : Papius oxintam Iugurte numidarum Regis filium qui a romanis venusii custodiebatur urbe extulit : Hunc purpura regia velatum sepenumero numidis qui cum Cesare aderant ostendit : Multis igitur numidarum ad eum tanq Regem fugientibus : reliquos Cesar veluti suspectos in libyam demisit : Papio strenue ad eum accedente propius : et partem valli dirruente : equites reliquis e portis emittens Cesar ad sex milia hostium occidit : et subinde ex Acherris exercitum deduxit : Iudacilio in iapiga existenti canusiu venusiumq; et plereq; alie civitates adhesere : quasdam etia sibi aduersantes idem obsedit : et qui illustriores in his fuerant Romanorum intermit : populares item seruosq; militie ascripsit . Rutilius consul et Caius Marius supra flumen Lirim pontes transeundi causa non magno interse spatio coniunxerant : quibus vectius cato aduersus steterat non longe a marii ponte : Clam itaq; noctu circa Rutilii ponte insidias in valle disponit : Simul autem Rutilium in transitu uidere dissimulans insidias educit : pluribusq; inter arida necatis : multos flumini immersit : Hoc in prelio Rutilius ab hostibus sagitta caput saucius non multo post interiit : Et Marius ad alterum constitutus pontem ex corporibus fluuio imersis atq; natantibus cladem arbitratus : expulsis his qui propius obstiterant fluuium superat : valluq; catonis paucis custodientibus intercipit ut cato eo i loco

quo victoriam adeptus fuerat pernoctare: et commeatu destitut(us) statim copias abducere coactus sit. Rutilii multorumq(ue) illustrium corpora Romam delata: quo sepulcro mandarentur miserandum prebuere spectaculum: consulis totq(ue) aliorum intuentibus funera: et per plures dies luctus excitatus est: Ea ex causa Senatus deffunctorum corpora quae in bello occubuissent: eo in loco sepeliri vetuit: quo aliorum humarent(ur) ut ab oculis militum quam longissime abessent: quod hostes intelligentes vicissim et de suis statuere. Rutilio successor reliquo anni tempore nemo substitutus. Sextus Caesar cum quietem minime ageret: sed continue ad comicia Romam commearet Senatus exercitui cui ipse preerat. Caium Marium et Quintum Cepionem presidere voluit: Ob eam rem Cepioni adversus Quintus pompedius pretor transfuge in morem: ab exercitu recessit: duos impuberes servos secum trahens: filiorum in morem purpureis ornatos vestibus eosq(ue) in potestatem sibi tradidit: et ut fidem promereret. massas quasdam plumbeas: auro argentoq(ue) contectas: una detulit: summaq(ue) celeritate Cepionem adhortatus est: ut cum copiis insequeretur: quasi illi duce destitutum relicturus exercitum: Ductus credulitate Cepio eum insequitur. Pompedius loco proximus ubi insidie latebant: collem quendam veluti hostes speculaturus ascendit: signumq(ue) illis extulit. hi ex insidiis prodentes cepionem pluresq(ue) alios ibidem captos interemere. Cepionis exercitum Senatus Mario adiunxit: Sextus Caesar cum peditibus triginta milibus: equitibus quinque milibus per vallem quandam locaq(ue)

Senatus ordo in humandis militibus.

Sexti Cesaris ambitio.

Nota quemadmodum Cepio a Q. pompedio circumvent(us) interimitur.

scrupulosa delatus Mario ignatio subito occurrente in ual
lem compulsus: ingruente morbo ad lectum transire com
pellitur: fluminis cuiusdam in ripa: cui unicus per ponte
patebat aditus: Quamobrem maiore exercitus sui parte

Vincitur Sext. Cæsar a Mario ignatio.

deleta: reliquorum amissis armis: uix tandem in Teanū
fuga delabitur: residuos cum eo existentes quod licuit in
struxit armis: cetera multitudine ad eum fugiente supra
Acherras: quæ ad huc a Papio obsidebatur castra posuit: Ex
citibus utriq: assistentibus: neutiq: alter alteri ob timorem
congrediebatur: Marsos autem Cornelius Sylla et Caius

Marsi a Sylla et C. Mario oppressi

Marius aggressi continue insequebantur quoad uitium
obligamina incurrerent: Cum uero Marsi uitium nodos
egre superarent: Mario ac Sylle ulterius progredi haud
uisum est: Cæterum Cornelius Sylla ab altera uitium pte
castra metatus: difficultatem hostibus obiectam animadū
tens Marsis fugientibus occurrit: multosq: interficit: ut
ad numerum fere sex milium extincti referantur: et lon

Nouum Marsorum bellū cum romanis.

ge plura a romanis arma suscepta sint: Marsi ferarum
more se deceptos egre ferentes iterum cepere arma denuo

Marsorum Laus

q: cum ipsis congredi conantur: Sed cum illi pugnam de
tractarent belli initium nusq̄ factum: Est enim Marsorū
natio bellicosissima admodum: feruntq: hac ipsorum dun
taxat culpa triumphum de illis habitum cum prius neq:
aduersus Marsos: neq: sine Marsis triumphus ullus ad

Mons Falernus.

eptus sit: Circa Falernum montem Iudacilius et Titus Af
frannius et Publius ventidius cum Gneo Pompeio inuicem

Fugatur Pompeius.

congressi in fugam uertere: et ad urbem usq: firmum

persecuti sunt: dein ad alia duxere copias Affrannius Pom
peio intra Firmum incluso castra apposuit: Ille vero cete
ros in armis preparans ad bellum non prodibat. Adventan
te alio exercitu Sulpicium a tergo Affrannio immittit: Ipse
in fronte progreditur: Itaq; dum prelium geritur: laboran
tibus utrisq; Sulpicius hostium castris iniecit ignem: Quod
intuentes illi ad Asculum profugiunt: nullo militari or
dine carpentes iter: Affrannius pugnans interimitur. Pom
peius ad Asculum profectus urbem obsidebat: Erat quip
pe Asculum Iudacilii parentis oppidum: quo timore duct⁹
Iudacilius cum cohortibus octo confestim accessit: premis
sis ad Asculanos nunciis: iubet ut cum a longe veniente
viderint subito accurrant: hostiumq; circunstantium ca
stra aggrediantur: ut prelium utraq; ex parte in eos gere
retur quod ab Asculanis neglectum est: Iudacilius igitur
per medios hostes: cum quibus potuit vi delatus eorum ti
miditatem infidelitatemq; redarguit: quasi ulterius urbem
tueri desperarent: Emulos vero qui cum eo prius disside
bant: et tunc quidem multitudinem a mandatis suis de
terruerant: interemit omnes: Deinde in templo pyram
erigens supra eam mensam statuit: et in summo cum ami
cis epulatus est: perseverante adhuc convivio venenum i
troducitur: quo sumpto supra pyram sese collocans: ut ignē
illi immitterent oravit: Sic Iudacilius egregie pro patria con
tendens extinctus est: Sextus Cæsar cum deponendi mune
ris tempus accessisset pro consul a senatu electus: viginti mi
libus hostium qui in exercitu aderant occurrit: ex quibus

Urbs Firmi.

Affrānii interitus.

Egregia facinora Iuda
cilii Asculani.

Mirabile gen⁹ mortis.

ad octo milia occidit: plurium etiam assumpsit arma. Cir-
ca Asculum castrametanti cum creatio eius inlongum
traheretur morbo decessit: praetorem eius loco Caium be-
bium instituens: Et haec quidem circa Italiam Ioniumq;
gesta: Intelligentes haec autem illi qui ab altera Rome
parte incolunt Tyrreni et umbri et alie his finitime
nationes ad defectionem una consenserunt: Veritus
igitur senatus ne hostibus omni ex parte ingruentibus
urbem minus tueri posset: mare omne Acumis ad urbē
usq; libertis communiuit: tunc primum ad militiam ob
virorum inopiam accitis: Italos vero in societate perma-
nentes ad huc reliquorum ciuium numero ascripsit: quod
ab omnibus unicum maxime expetebatur: Idem et tyr-
renis concessere: qui ciuilitatem cupidissime complexi
sunt: Hac igitur caritate usus senatus ex benignis longe
benigniores sibi reddidit: et qui dubii ad huc erant in fide
confirmauit: Aduersantes praeterea in bello spe huiusmo-
di ciuilitatis mitiores habuit: Hos nuper in urbem delectos
viros Romani neutiq; eorum tribubus quae trigintaquinq;
numero fuere statim miscuerunt: ne priscis illis numero
superiores in creationibus aliquando anteferrentur: Vere
eas decimantes alias denuo ex illis creauere: in quibus ul-
timi suffragia ferebant: et plerunq; eorum calculus nul-
lius fere momenti habebatur cum quinq; et triginta in
primis vocarentur: quae supra dimidium reliquias exce-
derent: Quod a principio efflagitantibus Italis: eos latuit:
cum vero res cognita fuisset: alterius dissensionis causam

Mors Sexti Caesaris post victoriam.

Quando primum romani ad militiam usi sunt seruis.

Caritas Senatus.

Astus romaniorum

prebuit: Qui autem circa Ionium fuere: nundum tyrrenorum
penitentia perspecta quindecim virorum milia longis iti
neribus nulla intermissione in auxilium eis premiserunt:
quibus occurrens Gneus Pompeius iam tum consulatum · Gn Pompeius consul ·
adeptus ad quinque milia occidit: Reliqui vero ad propria
per regionem sterilem hyberno tempore summo labore
reuerti satagentes: cum dimidia fere eorum pars glan
dibus tolleraret famem: inopia consumpti sunt: Eadem
hieme Cornelius cato Pompei collega contra Marsos bel Cornelii catonis mors ·
lum gerens interfectus est: Lucius cluentius ad Pompeios
montes Sylle castrametanti summa diligentia bellum
gerens vix tribus stadiis longius aberat: eam ignomi
niam cum egre perferret: Sylla non expectatis his qui
pabulatum mittebantur: cluentium aggreditur: ac tum
quidem victus effugit Sylla assumptis deinde popularibus
cluentium inuadit auertitque: qua ex causa longius castra
ponere compulsus est: Gallatis deinde ad eum confluen
tibus iterum Sylle propius accessit: Cum utriusque exer
citus ad bellum conueniret Galata quidam vir corpore Galata et gallus idem
eximio: cursu cæteros ante vectus quempiam ex roma habentur ·
nis in pugnam prouocabat: Huic occurrens Maurusius Maurusius ·
statura per breuis protinus superat occiditque: eo aspectu
conterriti galate fugam capessunt: dissoluto ordine nec
acierum illa cluentio ulterius substitit: Verum Nolam
concito cursu turbate aduolant: Quos continue insequutus
Sylla ad triginta milia interemit: Nolanis deinde per
portam eum suscipientibus ne hostes ipsis insurgerent

reliquos omnes circa moenia ad numerum viginti milium occidit: cum quibus et cluentius egregie pugnans interimitur: Sylla deinde ad alias delatus nationes quae hirpine appellantur cum castra illis apposuisset in Holanos decurrit: Hi Lucanos exorta luce in auxilium ipsis venturos expectabant: Tempus itaq: ad consultandum a Sylla petiere: Ille intellecta fraude horam Holanis definit: et opidum ligno uallatum appositis scalis: post horam protinus ascendit: Ea extrepidatione compulsi cives urbem Sylle tradidere: qua ille necessitate potiusq̃ benivolentia sibi obsequentem prede exposuit: ceteris se dedentibus veniam concessit: donec hirpinas nationes omnes sibi sbdidit: et in Sannites deduxit exercitum: non his quidẽ itineribus quae emotilus eorum dux diligenter observabat: Verum aliam nactus itinerationem per anfractus ignotam plurimis: Ex ea hostibus invectus est: multosq: ex his occidit reliquis sparsim fugientibus: Emotilus cuz paucis in Aserniam saucius aufugit: Sylla sublato exercitu in Buanos transgreditur: quae gens commune deficientium receptaculum fuit: cum tribus arcibus insigne eorũ esset oppidum: et Buani ea fiducia Sylle aduersarentur: Ille nonnullis premissis quam primam ex omnibus arcẽ ascendere possent iubet occupare: deinde ex fumo rem notam sibi fecere: prodeunte igitur fumo qui a fronte constiterant aggreditur: ac tribus continuis horis praelio decertãs urbe potitur: Et haec quidem estatis temporibus feliciter a Sylla gesta: Instante hyeme Romam ad consulatum peten

Sylle victoria et Cluentij interitus.

Holani Syllã decipere meditati ab eodem opp̃muntur.

Que hirpine nationes dicantur attende.

Asernia urbs.

Buanorum oppidum insigne.

Prelio triũ horarũ oppidum a Sylla captũ.

dum reuersus est. Cn. autem Pompeius in Marsos, Mauricenos, Vestinosq; deduxit. Caius Cosconius alter Romanorum Prætor, cum exercitu delatus Salpiam incendit. Cannasq; suscepit, et ad Canusium dispositis castris, Sammitibus illi insurgentibus strenue obstitit quo usquæ cædes vtraque ex parte insignis editur, et Cosconi⁹ copijs debilitatus intra Cannas recedere compellitur. Trebatius Samnitum dux flumine utriusque copias excludente Cosconium adhortatur, ut uel superato fluuio ad ipsũ ꝑtransiret uel ripa fluminis excedens transeundi facultatẽ sibi traderet. Ille igitur loco cessit et Trebatio transeunti occurrens pugna superior euasit. nam illo supra fluuium arripiente fugam ad quindecim hostiũ millia interemit. Reliqui cũ Trebatio ad Canusiũ celeri fuga delati sunt. Cosconius Larinensium Venusinorũ, Asculanorũq; uastatis agris in Podiccos peruenit duobusq; diebus nationẽ illã superauit. Cecilius Metellus successor illi substitutus, ad bellũ cũ uenisset, in Iapygas descendit, eosq; bello deuicit. Et Pomplius alter ex ducibus qui in bello defecerant, interim occubuit. Reliqui per partes ad Cecilium venere. Et hæc quidem per Italiam Sociali in bello gesta sunt, cum in maius augeretur quoad Italia omnis in populi Romani Rempublicam concessit: Lucanis, et Samnitibus eo tẽpore exceptis. Videntur quippe et hi eadẽ posterius allecuti, et inter tribus quemadmodum priores, separatim electi esse ne si priscis miscerentur, in creationibus longe precelleret numero superiores. Per idem tempus optimates in vrbe contendere

cœpere: cũ quidam debita cũ usuris emerent lege quadã ueteri iubente supra funus fœnerari minime licere: qui id effecisset, eandem mulctam ab illo subeundã esse. Abhorruisse mihi quidem uidentur ueteres Romani fœnoris consuetudinem, quemadmodũ et Græci nec secus ac cauponandi quæstũ quendã existimauisse grauẽ intolerabilemq; pauperibus et inimicitias ultro procreantem, Qua ratione cõmoti Persæ cõmodari deceptibile quoddam mendacijsq; reseruatũ esse existimant. Consuetudine deinde temporis fœnus approbante, hi quidẽ secundum morem exigebant, illi uero ueluti ex bello et seditionibus redditiones exhibebant. Erant et qui fœneratores pœna mulctandos esse predicarent. Quippe Asellius Prætor, ad quem ista ferebantur, cum fœnus dissoluere nullo modo posset, iudicia illis uicissim attribuerat, quæ difficultatem ex maioribus, legeq; prodeuntem diffinirent. Legem itaq; ueterem innouari moleste ferentes qui fœnus exercebant, Asellium hunc in modum interemere. Forte sacra Castori Polluciq; in foro celebrabat. multitudine itaq; illi in sacris assidente, quidã lapide prius emisso phialiã excussit, et ad uestæ templũ subito accurrit. Nonulli igitur eũ præcedentes tẽplo exclusere, demum in diuersoriũ fugientẽ interficiũt, multi ob id persequentium ad eorũ uirgines eos fugere arbitrati eum ad locũ delati sũt quem uiris ingredi minime fas fuit. Hac ex causa Asellium Prætorẽ sacra peragentem sacerdotemq; et ueste aurea, ut in sacris mos fuit, assidemtẽ, horã circa secundã fori medio interemere. Senatus per præconẽ statim annũciari iubet si quis Aselij interfectorẽ publicaret libero quidem argentum, iubet seruo libertatẽ conscio ueniã pollicens. Quẽ nemo propterea facere est ausus, fœneratoribus interim reum occulentibus. Non enim ex bello palam

non enim debello palam fari audebat: monuit ut ad mandata parati essent: Hi quae facere aneat mente cogitantes: ac de se ipsis plurimum solliciti: ne interim expeditione illa priuarentur: quae animo conceperint Sylle referant: Suadent ut eos fidenter Romam ducat: Quibus exhylaratus Sylla: sex militum legiones confestim mouet: Verum exercitus primores: questore uno duntaxat excepto: non sustinentes hostiles copias patriae inferre Romam propere accurrunt: Legati cum Syllam ad iter properantem offendissent: rogare incipiunt: qua ex causa cum armis inpatriam deduceret. Quibus ille ut eam a tyrannis liberaret: et haec bis terq: aliis atq: aliis praefatus legatis: simul annunciare iubet: An uelint senatum cum eo ac Marium Sulpiciumq: in campo Martio adesse: et agere quaecunq: illis uidebuntur: Appropinquante eo Pompeius collega laudatis his quae egissent: et approbatis ad Syllam accessit: ad omnia paratus obsequi: Marius et Sulpicius modico interuallo apparatus indigentes legatos alios emisere: quasi et hos senatus destinasset: rogant ne propius ad urbe quadraginta stadiis castra locet: quousq: de presentibus inter eos consultum sit: Sylla et Pompeius legatione animaduersa: Id facere respondent: ac statim legatos abire imperant Sylla ualles et quae propinqua fuere moenib. loca una militum legione occupat: Pompeius colles alia legione comunit: Tertiam Sylla ad pontem ligneum mittit: Quartam ante urbis muros in supplementum iubet

Sylle sex militum legiones aderant.

Optimu Sylle responsum.

Tarda et inepta Legatio.

Obsidio romane urbis a Sylla.

subsistere: Ipse cum ceteris urbem ingreditur: hostili opinione et opere: Qua ex causa qui circa illum inhabitabant desuper tela emittere cepere: quo ad eorum domos incendere velle comminatus est: Tunc autem sese continuere: Marius et Sulpicius ad Esquilium forum cum quib(us) armari potuere illi occurrunt: Fit statim hostilis pugna: tum primum in urbe: neq(ue) sub seditionis imagine ut prius: verum nulla excusatione: cum tubis signisq(ue): veluti belli lege decertarent: Ad tantum eos flagitium dissensionum pervexit incuria: Conversis Sylle militibus: ipse arrepta aquila in periculum sese immittit: quasi imperatore op(us) esset: et si quis vexilis abesset verecondia ductus a fuga temperaret: cæteram multitudinem in prælium convertit: ac primum tyrones ab exercitu omni advocat: alios per Suburre viam emittit: qui celere hostes a tergo invaderent: Qui autem circa Marium fuere insurgentibus debilius obstabant: ob viarum transitus circunveniri se ab hostibus verentes: Cives igitur e domibus eorum pugnantes advocabant: servis etiam libertatem pollicebant(ur) qui opem attulissent: Nemine prodeunte ad bellum: desperatis rebus ex urbe fuga se proripiunt: et cum illis quicunq(ue) illustriores una conspiraverant: Tunc vero Sylla viam quæ sacra dicitur ingressus: quoscunq(ue) ad prædam accurrentes in medium nactus supplicio affecit: presidiis etiam in urbe dispositis per partes: ipse et Pompeius hincinde peragrantes noctem pervigilem egere: ne quid ab his qui timebantur aut a victoribus crudelius

Bellum inter Syllam et Mariu(m) intra urbe(m).

Via Suburre.

Fugatur Mari(us) ex urbe cum suis.

Via Sacra.

fieret in urbe: Orta luce populum ad concionem conuocantes de rei publice gubernatione questi sunt: quasi maiori ex parte popularibus quibusdam ambitiosis addicta esset: quantumque ipsi ex necessitate fecissent retulere: Addidere etiam nihil ulterius ad populum nisi prius consultum afferri debere: quod antea consuetum iam pridem fieri desiisset: Creationes etiam munerum ac dignitatum non atribubus: sed per turmas esse faciendas: quemadmodum a Tullio Rege concessum fuerat: arbitrati ob hec duo legem videlicet nullam ante senatum ad multitudinem deferri posse: neque creationes tenuioribus et audacibus: diuitum et bene consulentium loco collatas: dissensionum occasiones prebituras esse: Multaque alia ex tribunorum principatu tyrannice potissimum effecta tollentes: ad senatum tunc quidem ex paucitate pene contemptum: ex optimis tercentos viros elegere: ac quecunque a Sulpicio statuta fuerant post decretam a consulibus vacationem: ut illegalia aboleuere omnia: In hunc modum igitur seditiones ex lite et contentione ad homicidia ab his ad prelia demum peruenere: et ciuium exercitus tum primum in patriam veluti hostilem illati: Neque propterea seditiones quanquam per exercitus interim diuise cessauere: verum impetus continue in urbem facti moeniumque expugnationes: et quecunque alia hostili opere fieri assueta: cum nullius reuerentia eorum violentie obsisteret: siue legum: siue ciuium aut patrie ipsius: Tunc igitur Sulpicium Tribunatum gerentem adhuc: et cum eo Marium

Excusatio Sylle in populo.

Confusionem nota romane libertatis.

Tercenti ad senatum electi.

Exilium illustrium romanorum.

sexies consulem eiusq: filium Publium quoq: Caethegum: Iunium. Brutum. Gneum et Quintum. Grannium. Publium quoq: Albinouanum. Marcum lectorium et reliquos Mario fauentes ad duodecem numerum urbe pepulere: et ut pote qui seditionum causas: prelia consulibus: seruis libertatem ad defectionem intulissent: populi romani hostes ex decreto vulganere: licere ex his obuium sine poena occidere: aut ad consules deducere: et eorum bona in publicum ee deferenda: Ac protinus ad eorum inquisitionem accursum est: Nonnulli igitur Sulpicium deprehendentes interemere: Marius ipse sine seruo et socio solus ad Minturnas confugit: quem ciuitatis primores in obscura quadam domo quiescentem proclamatione publica territi: ambitione insuper ducti q hominem sexies consulem: a quo multa et preclara gesta essent in potestate haberent: custodire ceperunt: Galatam etiam carnificem publicum: cum gladio misere ut eu interficeret: Galatam autem ferunt cum per tenebras quecunq: scrutando graderetur: Marii oculis ignis in morem splendore micantibus trepidare coepisse: Nos cum Marius electo surrexisset et horrenda voce intonaret: Tu ne caium Marium occidere audes: Galatam e foribus prosiluisse insanienti similem: acclamantemq: Ego Caium Marium occidere nequeo: Ea ex causa superstitionis cuiusdam timor primores urbis inuasit: cum illum deprehendere prius dubitassent: fame insuper memoria iam pridem uulgate a puero eum septies futurum consulem: Nam cum infans adhuc esset septem aquilarum pullos in gremium eius decidisse

Occasiones Marianorum.

Minturne.

Mirabile de Mario in Minturnis detento.

Hinc Lucan. viderat obscurā tenebroso in carcē Lucem et reliqua.

Famā á puero et Aqlarꝝ ostentum.

memorant: Vates autem predixisse eum septies maximū
Magistratum obiturum: Hæc igitur Minturnarum p̄
mores animo uoluentes: Galatam demonis cuiuspiam oc
cursu territum arbitrati. Marium statim ex urbe egredi:
et quocunq; saluus esse posset proficisci suadent: Ille se
ab Sylla inquiri: et equites eum persequi satis ratus: iter
nulla semita ad mare arripit: et ad calybes delatus foliis — Calybes.
corpori super impositis: aliquantulum quieuit: Strepitu
deinde percepto sub foliis latuit: qui cum magis increbes — Marii errores et peri-
ceret: seneculi cuiusdam piscatoriam scapham per uim co — cula.
acto eo: propere insiluit: Insurgente demum tempestate p̄
fracto gubernaculo: uela uentis quo forseum duceret: emi
sit: delatus est itaq; ad insulam in qua domesticos ex suis
nuper allatos repperit: cum his in libyam transit: prohi
bitus igitur libye ingressu uelut hostis a sexto pretore in — Sextus pretor.
mare hiemem perferre cogitur: Paulo supra libyam inter
numidarum montes: eo in loco considente Mario: plærique
ex complicibus aduentum eius audientes ad illum nauiga
runt: Cæthegus scilicet et Grannius et Albinouanus: Lecto — Cethegus: Grannius.
rius quoq; et alii inter quos Marii ipsius filius: qui ut op — Albinouanus: Lectori[us].
timates uiri ad numidarum Regem e Roma profugerant: — Marius Iunior.
Suspitione deinde ne ab illo traderentur: eo ex loco ad Ma
rium peruenerant: Hi igitur quemadmodum Sylla patrie
bellum inferre meditati: cum exercitu carerent: si quid
forte occurreret intenti morabantur: Rome interim Syl
la cum primus armis urbem occupasset: ad monarchiam
q; obtinendam potens uideretur: de inimicis eius ultus

Sylle clementia á principio.

sponte se á violentia cohibuit: et exercitu capuam premisso ut consul dignitate usus est: Exulum autem fautores quicunq; seditiosi aderant: opulentiores quosq; ac mulieres ere habundantes: cum ab armorum timore respirarent: ad exules in urbem reducendos hortabantur: nihil sollicitudinis aut impensarum ad eam rem faciendam ommittentes: consulum etiam corporibus insidias struebant: quasi illis existentibus: ne unus quidem exsuis reverti posset: Sylle perfuncto dignitate consulari exercitus ad Mitridaticum bellum decernitur: veluti saluti publice custodi: Quintum autem Pompeium alterum consulem populus ob timorem miseratus: Italie preesse voluit: ceterisq; copiis que á Gneo Pompeio ductabantur imperare: Id intelligens Gneus cum moleste ferret: Quintum ad exercitum venientem hylare suscepit:

Odium interemit Quintum Pompeium et invidia.

Sequenti die Ius dicente illo ad eum veluti privatus accessit: quousq; multi illum circunstantes per simulationem quasi audire cuperent interfecere: Reliquorum

Simulatio Gnei Pompei.

sequuta fuga Gneus illis occurrens tanquam moleste ferret consulem iniuste occisum: eoq; modo conturbatus ipsis subito preficitur: Pompei nece in urbe velata de se ipso sollicitus Sylla: amicos undequaq; acciri imperat: eosq; per noctem circum se habuit: Nec multum post hec immoratus capuam ad exercitum inde in Asiam pervenit: Exulum igitur amici: Cinna post Syllam designato consule: plurimum illi

Cinne consulatus seditiosissimi principium.

confidentes novos denuo cives ad ea que á Mario meditata fuerant impellunt: tribus admisceri postulant: ne

vltimi suffragia ferentes omnium inutiles fierent: Hec
autem principium Marii reditus et qui cum illo au
fugerant videbatur esse: aduersantibus priscis ciuibus
Cinna nouos ciues precio conducere arbitratus: tercen
ta talenta illis elargiri statuit: veteribus quippe con
sul alter presidebat Octauius: Et qui circa curiam ste Octauius consul.
terant occupato foro contectis gladiis tribus omnes ad
misceri deposcebant: cætera vero multitudo quæ sentir
melius videbatur circa Octauium vna cum gladiis ste
terat: Interim domi euentum rei expectante Octauio:
nunciatur: Plures ex tribunis quæ facta essent prohibere:
nouorum ciuium ingentem tumultum excitatum ee:
nudis ensibus per angiportus in contradicentes tribunos
insurgere: et ad rostra deferri: Quibus intellectis Octaui⁹
omnifariam multitudine stipatus ad sacram viam acce
lerat: et torrentis more in forum delatus eos qui in me
dio steterant expellit disturbatq;: Conterritis illis in tem
plum castoris pollucisq; progreditur: Cinna in fugam ver Contentio inter consules cinnam et Octauium.
so: quicunq; in vnū steterant nullo mandante nouis
occurrentes ciuibus: plures interficiunt: reliquos fugien
tes ad portas vsq; persequuntur: Verum Cinna nouorū
ciuium multitudine confisus: et vi superare posse autu
mans: cum admirabilem paucorum ad resistendum ī
tueretur audaciam: per vrbem discurrere coepit: seruos
q; ad libertatem conuocare: Nemine ad eum accedente:
ad finitimas vrbes fuga delabitur: quas haud multo ante
Romani ciuitate donauerant Tibur scilicet et Preneste Tibur: Preneste.

Sylle clementia á principio.

sponte se á violentia cohibuit: et exercitu capuam prę-
misso ut consul dignitate usus est: Exulum autem fau-
tores quicunq: seditiosi aderant: opulentiores quosq:
ac mulieres ere habundantes: cum ab armorum timo-
re respirarent: ad exules in urbem reducendos hortabā-
tur: nihil sollicitudinis aut impensarum ad eam rem
faciendam ommittentes, consulum etiam corporibus in
sidias struebant: quasi illis existentibus: ne unus q̄dem
exsuis reverti posset: Sylle perfuncto dignitate consula-
ri exercitus ad Mitridaticum bellum decernitur: velu-
ti saluti publice custodi: Quintum autem Pompeium al-
terum consulem populus ob timorem miseratus: Italie
pręesse voluit: cęterisq: copiis quę á Gneo Pompeio duc-
tabantur imperare: Id intelligens Gneus cum moleste fer-

Odium interemit q̄ntū Pōpeium et invidia.

ret: Quintum ad exercitum venientem hylare suscepit:
Sequenti die ius dicente illo ad eum veluti privatus ac-
cessit: quousq: multi illum circunstantes per simulatio-

Simulatio Gnei pōpei.

nem quasi audire cuperent interfecere: Reliquorum
sequuta fuga Gneus illis occurrens tanq̄ moleste ferret cō-
sulem iniuste occisum: eoq: modo conturbatus ipsis subito
pręficitur: Pompei nece in urbe relata de se ipso sollicitus
Sylla: amicos undequaq: acciri imperat: eosq: per noctē
circum se habuit: Nec multum post hec immoratus capuā
ad exercitum inde in Asiam pervenit: Exulum igitur á-

Cinne cōsulat9 seditiosissimi principium.

mici: Cinna post Syllam designato consule: plurimum illi
confidentes novos denuo cives ad ea quę á Mario medi-
tata fuerant impellunt: tribus admisceri postulant: ne

vltimi suffragia ferentes omnium inutiles fierent. Hec
autem principium Marii reditus et qui cum illo au
fugerant videbatur esse: aduersantibus priscis ciuibus
Cinna nouos ciues precio conducere arbitratus: tercen
ta talenta illis elargiri statuit: veteribus quippe con
sul alter presidebat Octauius: Et qui circa curiam ste ·   Octauius consul ·
terant occupato foro contectis gladiis tribus omnes ad
misceri deposcebant: cetera vero multitudo quae sentire
melius videbatur circa Octauium vna cum gladiis ste
terat. Interim domi euentum rei expectante Octauio:
nunciatur: Plures ex tribunis quae facta essent prohibere:
nouorum ciuium ingentem tumultum excitatum esse:
nudis ensibus per angiportus in contradicentes tribunos
insurgere: et ad rostra deferri: Quibus intellectis Octauius
omnifariam multitudine stipatus ad sacram viam acce
lerat: et torrentis more in forum delatus eos qui in me
dio steterant expellit disturbatque: Conterritis illis in tem   Contentio inter consules ·
plum castoris pollucisque progreditur: Cinna in fugam ver   cinnam et Octauium ·
so: quicunque in vnum steterant nullo mandante nouis
occurrentes ciuibus: plures interficiunt: reliquos fugien
tes ad portas vsque persequuntur: Verum Cinna nouorum
ciuium multitudine confisus: et vi superare posse autu
mans: cum admirabilem paucorum ad resistendum in
tueretur audaciam: per vrbem discurrere coepit: seruos
que ad libertatem conuocare: Nemine ad eum accedente:
ad finitimas vrbes fuga delabitur: quas haud multo ante
Romani ciuitate donauerant Tibur scilicet et Preneste   Tibur: Preneste ·

et quæ ad Nolam usq: mediæ inter iacent: easq: ad defec-
tionem incitabat: pecunias quoq: ad bellum colligebat: Hec
agente cinna atq: meditante nonnulli e senatu aufuger:
qui similia efflagitarent: Caius Melonius. Quintus Serto-
rius: ac caius Marius alter: Senatus Cinne perfidia conspec-
ta qui urbem in periculum relinqueret: consularem nact⁹
dignitatem: Seruos ad libertatem conuocaret: Ulterius
consulem aut ciuem ex decreto appellari uetuit: eiusq: lo-
co Lucium Merulam flamendialem instituit: Dicitur hu-
iusmodi Sacerdos solus uelum pileumq: assidue gestare:
aliis duntaxat inter sacra deferentibus: Cinna ad capuam
conuersus: in qua alius romanorum residebat exercitus p̄
mores eius et quicunq: a senatu excesserant enixe obser-
uabat: Consulis preterea ritu in medium progressus uirgas
perfregit: et ueluti dignitate spoliatus hec lacrimans effari
coepit: A uobis ciues dignitatem hanc assumpsi: populus qp
pe contulit: Senatus sine uobis a me abstulit: Et hec in pro-
priis perpessus malis pro uobis etiam stomacari non desino:
Ad quid ulterius tribus in comiciis ob ... seruamus: quid uo-
bis indigemus: ubi eritis concionum: aut creationum aut
consularium dignitatum deinceps domini: si non ea quæ
dedistis conseruabitis: et cum uobis uidebitur auferetis:
hæc eloquutus ut eos irritaret: plura de se ipso questus ue-
stem lacerauit: et a tribunali decurrens semet in medium
deiecit: Plurimumq: decubuit: quoad illacrimantes milites
eum erexere: et in solio iterum relatum adductis fascibus
ut consulem meliora sperare suaserunt: eosq: ubi opus esset

Caius Meloni. Q. Sertori. · C. Marius Iunior.

· L. Merula consul Cinne loco.

Perditi hominis astutias animaduerte.

: educere :~

educere: Primores igitur ab impetu statim defecere: ac se ite rum cinne militari sacramento addixere: quod a ceteris qui illis suberant simili iureiurando sancitum est: His per actis cinna tute iam ad socias urbes decurrebat: easq: ad bellum incitabat: veluti qui earum causa calamitate illa premeretur: Abhis igitur cinne pecunie collate multiq: ex potentibus: e roma adillum peruenere: quibus rei publice tranquillitas odio fuit: Dum hec a cinna geruntur Octa uius: et Merula ambo consules ciuitatem fossa murisq: val labant: machinas etiam apposuerant: Ad hec exercitus ab urbibus que illis parebant: et finitima gallia conuocabant. Gneum vero Pompeium pro consulem adhuc et copias circa Ionium ducentem magna celeritate ut urbi opem afferat accersierant: Ille cum exercitu ad collinam portam consedit. Cui occurrens cinna pariter et ipse eo inloco castra ponit: Harum rerum certior effectus Marius: cum his qui fugien tem secuti fuerant intyreniam enauigauit: quibus e Ro ma super venientes eorum serui ad quingentorum imple uere numerum: Marius Laceratis comis uecordis in more: quo misericordiam adipisceretur urbes circumibat: prelia et trophea cimbrica et sex eius consulatus verbis extollebat: ipsisq: comitia affectantibus fidum se futurum pollicitus ad sex milia tyrreniorum infidum pollicitus ad sex milia tyrreniorum in unum collegit: cum quibus ad cinnam p fectus pergrate ad belli societatem admissus est: Cum in unum omnes ad tiberis ripam conuenissent: intres partes distribuere copias: Cinna quidem ac Carbo cum suis exop

Primorum defectio ad cinnam.

Finitima gallia quā alibi celticam appellat.

Tyrenia.

Marii senioris aduentus et scelera.

Rome obsidio.

posita urbis parte: Sertorius urbem desuper: Mari⁹
autem mare versus castrametantur: Tiberi preterea
pontem imposuere: ut commeatum ad urbem venien

Hostia.
Ariminum.

tem interciperent: Marius ad hec hostia occupat hos
tiliterq; diripuit: et cinna Ariminum premisso urbe
potitur ne exercitus quispiam ex populis urbi parentib⁹
aut ex gallia Romam comeare posset: His rebus territi
consules cum exercitu alio indigerent: et Syllam iam

Cecilius Metellus.

Asiam ingressum minime auocare possent: Cecilium
Metellum residua socialis belli circa sannites disponen
tem: quoquo pacto honestius queat dissoluere: et patē
ab hostibus obsesse auxilium afferre monent: Non con
uenientibus ad ea que poscebant Sannitibus: Marius
intellecta re de omnibus cum illis paciscitur: In hunc
igitur modum cum Mario ad bellum conspirauere.

Appius claudi⁹ portam urbis prodidit.

Appium quoq; claudium tribunum militum intelligēs
moenia seruare urbis ac collem qui Ianiculus appellat̄
beneficii in illum collati repetita memoria: eius ope pa
tente porta Romam ingreditur: unaq; cinnam intro
ducit: Ceterum et ipsi continuo expulsi sunt: Octauio
et Pompeio aduersum occurrentibus: fulguribus autē

Pompei magni pōpei pr̄ a fulgure interficit̄.

plurimis e caelo labentibus in exercitum pompei: multi
ex illustribus et ipse in primis extinctus est: Mari⁹
cum comeatum qui a mari ac de super a flumine ve
hebatur occupasset: ad propinquas urbi ciuitates discur
rebat: In his frumentum a romanis iam pridem cumu
latum seruabatur: Inopine igitur custodias aggressus

Antium Ariciam Lauinium aliasq; ciuitates: plerisq; et tradentibus occupat: Sic cum a mediterraneis commeatus sustulisset: iterum Romam per viam quae appia dicitur fidenter accedit: anteq alius aliunde commeatus ad eos deferretur: ac centum stadiis ab vrbe distantes ipse cinna et qui cum illis militabant: Carbo et Sertorius castra fixerunt: Octauio Crassoq; ac Metello in Albano monte exaduerso castrametantibus: et rei euentum subinde operientibus: Qui licet virtute multitudineq; precelerent: unico tamen belli discrimine patriam statim interituram exponere verebantur: Cum vero cinna circum vrbem prouectus per preconem annunciari mandasset: daturum se seruis qui ad eum confugissent libertatem: Propere multitudo transfugarum ad eum venit. Ob id territus Senatus et multa grauiaq; ac difficilia ob frumentarie rei inopiam a populo futura subdubitans: animo subinde concidit: et legatos ad cinnam pro conciliatione ciuium emisit: At ille prius eos rogare coepit an ad se tanquam consulem aut priuatum potius accederet: Ambigentibus ipsis et in vrbem redeuntibus: multi iam ex liberis ad cinnam confluebant: Quidam famem formidantes: nonnulli cinne partes in primis eligentes: rerum quoq; euentum prestolantes: Cinna igitur iam tute ac sapienter moenibus applicuit: et per sagitte iactum ab illis distans exercitum firmauit: Dubitantibus igitur ac verentibus his qui circa Octauium erant pugnam capescere ob transfugarum multitudinem ac legationes inde

Antium: Aricia: Lauinium.

Mons Albanus.

Conterritus famis periculo senatus de concordia agitare coepit.

Populi mobilitatem Attende.

emissas: senatus amplius trepidatione premebatur: ac impium existimans Lucium Merulam flamendialem: Cinne loco creatum consulem: cum nihil deliquisset dignitate spoliare: nouis tamen dietim cladibus exhaustus legatos iterum ad Cinnam tanq̄ ad consulem destinat: Nihil tamen vtilius expectans hoc solum Cinnam iurare deposcit: occisionem nullam esse patraturum: Ille vero non vt postulabatur Iusiurandum prestitit: hoc solum pollicitus est: sponte se nullius interitus futurum causam: Octauium vero circum ambulantem et ab aliis portis vrbi se inferentem: e medio iussit excedere: ne quid inuito eo pateretur: Et hec e tribunali quodam edito: velut consul legatis desuper annunciat: Marius interim iuxta thronum eius assidens nihil loquebatur: Verum exuultus diritate satis preferre visus q̄ ingentem machinaretur cædem: Senatu huiusmodi conditiones admittente: et Marium Cinnamq; vrbem ingredi poscente: Satis enim hec omnia Marii opera fieri intelligebat: Cinnam vero duntaxat illa perscribere: cum Ironia subridens: Marius hec effatus dicitur: Non licere exulib⁹ vrbem ingredi: tum vero tribuni fugam eius ceterorumq; qui a Sylla consule expulsi fuerant: ex decreto dissoluere: Admittentibus eos cum trepidatione et pauore omnibus romam ingrediuntur: et eorum qui inse fecisse existimabantur diripuere omnia: Ab Octauio deinde Cinna ac Marius iusiurandum postularunt: quibus sortilegi vatesq; nihil vt crederet monuere: Amici porro fugam illi suadebant: Is autem professus nunq̄ se vrbem deserturum dum consul eēt:

Cinne dubium responsum nota.

Marii Seuitia et diritas.

Ironia.

Sortilegi et vates.

in medio Ianiculi perstans : cum illustrioribus exercitusq; parte processit : Cum deinde tribunal ascendisset : principatis vestem indutus fascibus et securibus vt consuli mos fuit stipatus assedit : Accurrente ad eum cum equitibus nonnullis Censorino : et amicis denuo illum cum exercitu stimulantibus vt fugam caperet : equum etiam adducentibus : nec assurgere quidem sustinuit : mortis que intrepid(us) perstitit : Tunc Censorinus capite eius absciso ad cinnam detulit : quod in foro ante rostra affixum pependit : Primum ipsius consulis deinde aliorum interfectorum capita appensa sunt : Nec propterea odio finis datus : Nam cum ab Octauio inchoassent ceteros qui ab hostibus cessi fuerant scrutabantur : Postremo ad hostes inquirendos accurrebant : Non equitum aut Senatorum delectus habebatur : Vniuersa senatorum capita rostris figebantur : Non deorum reuerentia aut virorum indignatio Inuidie ve timor : in his perpetrandis vllus aderat : verum scelera sceleribus addentes ad aspectus vertebantur nefandissimos : Quippe homines impie cedentes : defunctorum insuper colla secabant : miserabilesq; aspectus ad timorem stuporemq; ac spe craculum crudele proponebant : Caius quidem et . L . Iulius et Attili(us) eranus adinuicem fratres : Publius Lentulus et Caius Hemistorius Marcus preterea bebius in uia deprehensi trucidantur : Crassus cum filio vna fugiens cum hostes illum insequerentur : filium prius : Occidere maluit : ipse ab insequentibus occisus est : Marcum Antonium oratorem ad fundum quendam fugientem : agricola diligenter oc

Octauii audacia .

Censorinus .

Octauii consulis exit(us).

Miserandam vrbis sortem .

Interfectorum Illustrium nomina .

De Marco Antonio oratore memorabile exemplum posteritati traditum .

coluit: benigneq: suscepit: Seruum deinde industrii in diuersorium ire iussit: ut uinum emeret: Cauponi uero cur diligentius uinum posceret inquirenti: causa insusurrauit auribus: Ille cum discessisset propere ad Marium accelerans rem aperuit: Qua pcepta Mari⁹ letitia gestiens accurrit: ueluti operam necis eius susceptturus: Retinentibus eum amicis Tribunus militu̅ ad id facinus electus ceteros intra domum inmittit: quos Antonius dicendi peritia insignis: suauissimis detinuit sermonibus: multa uarieq: pie eloquutus: donec tribunus ipse domum ingressus milites ad audiendum intentos admiratus Antonium per ornate disserentem adhuc interemit: Caputq: ad Marium detulit: Cornutum uero incalybis latentem serui summa industria tutati sunt: Cadauere quippe hominis invento pyram extruxerunt: et his qui illum querebant aduentantibus: incensa pyra herum se exurere mentiti: neci traditum saluum prestiterunt: Quintus Ancharius Marium in capitolio sacra facturum obseruabat/speras insacrificio inuentum facile sibi conciliaturum: Ille inchoato sacrificio ingredientem Ancharium eumq: appellantem ab astantibus iussit interfici: Eius et Antoni capita aliorumq: pretorum ac consulum inforo appensa: Nulli sepulchri honos habitus exhis qui interfecti fuere: Auibus duntaxat et canibus laceranda illustrium uirorum abiecere cadauera: Plurime etiam ac alie seditiosorum aduersus innocentes cedes edite: aliorum ex

Antonii oratoris exit⁹.

Seruorum cornuti industria qua herum tutati sunt.

Quintus Anchari⁹.

Crudelitatem aduerte maximam.

pulsiones facte sunt: publicationes preterea bonorum: priuationesq; dignitatum: ac legum reuocationes earum que a Sylla condite fuerant: Ipsius Sylle amici ac necessarii interfecti: domus euersa: bona in publicum relata: et ipse hostis ex decreto iudicatus: Uxor ac filie inquisite fuga abiere: Omnino nihil a multitudine et uarietate malorum aberat: Adhec sub aspectu principatus ac legum post tot indiscretas cedes: accusatores etiam in Merulam flamendialem insurrexere ob consulatus indignationem: quem nulla Cinne iniuria desumpserat: Porro in catulum Lutacium Marii cimbrico bello collegam et pridem ab eo saluti redditum ingratum deinde ac illi acerbissimum cum urbe pelleretur: Hi igitur clanculum custodia adhibita adueniente sollenni die in iudicium uocant: Quatenus enim oportebat per preconem diffinitis in locis et inter se distantibus accitos capere: Itaq; Merula uenas sibimet incidit: et ex tabellis illi astantibus clare deprehensum est: cum pileum prius abiecisse: Non enim sacerdotem fas fuit eo indutum obire mortem: Catulus in cubiculo recens illinito et humido carbonibus accensis sponte suffocatus est: In hunc igitur modum ambo periere: Serui uero quicunq; preconis uoce moniti ad cinnam profugerunt libertate donati sunt: Hi ubi a cinna locati fuerant domos discurrentes: non bona duntaxat rapiebant: Uerum obuios quosq; necabant: propriis heris in primis afferentes manus: Cinna cum plerunq; eos monuisset: nihilq;

Sylle amicorum et necessariorum clades.

Accusatores in Merulam et Lutacium.

Modum iudicandi.

Cerimonie flamendialis sacerdotis.

Digna vindicta in seruos crudeles quamquam a crudeli viro perpetrata.

proficeret : Galatarum copias nocte adhuc quiescentibus immittit : a quibus ad unum interfecti sunt : In hunc modu igitur serui nefandissimi heris suis perfidie meritas persoluere poenas : Sequenti anno consules creati Cinna iterum

Marius octies consul.

et Marius octies functus consulatu : cui post fugam et pretoris uocem licere cuiq; eundem hostem iudicatum interficere ex septem aquilarum pullis euenisse dicitur ostentum illud : Cum igitur multa et crudelia in Syllam cogitaret primo consulatus sui mense extinctus est : Et ualerium Flaccum eius loco Cinna eligens in Asiam emisit : q defuncto Carbonem in consulatu collegam assumpsit : Sylla

Marii finis nimium felix.

Sylle apparatus ad reditum.

reditum ad hostes meditatus uniuersa cum Mitridate componere festinans ut a nobis prescriptum est annis tribus nec his quidem integris centum et sexaginta milibus hominum bello profligatis deuictis grecia et Macedonia nec non Ionia et Asia : aliisq; nationibus quae Mitridati parere assueuerant ad romanos traductis : nauibus etiam Regi adeptis eodem intra paterni regni limites incluso ex tanta regionum copia regredi tandem coepit . exercitum ingentem agens atq; expertissimum sibiq; obsequentem : nec non gestarum rerum gloria elatum : Adducebat et nauium multitudinem pecuniarumq; et apparatus copiam ad omnia accommodam : ita ut inimicis eius augeretur timor : Qua ex causa trepidantes Carbo et Cinna non nullos per uniuersam Italiam destinant : qui pecuniam frumentum et exercitus pararent : diuites cum omni substantia assumerent : ex urbibus potissimum nouos ciues excitarent : quanto

Sylle exercitus potentissimus.

Carbonis et Cinne trepidatio.

indiscrimine rerum uersarentur notum illis facerent : Na
ues preterea summa celeritate in unum collectas in Sicilia
deducerent : quae maritimam tutarentur oram : ab his
nihil virium aut apparatus cum pauore simul et velo
citate ommissum : Sylla summa diligentia ad senatum
pro se ipso misit : memorans quanta circa libyam in iugur — Que a Sylla ad Senatum
tam numidarum Regem dum questor adhuc esset : qua — premissa sũt ad hostiũ
ta cum ad Cimbros legatus accessisset : aut cum in cilicia — suorum accusationẽ.
copias deduceret : aut in socialibus bellis consulq; peregis
set : Quae vero in Mitridatem recens effecisset precipue ex
tollens : et cumulatim nationes innumeras recensens : quas
mitridati ademptas romanis subiecisset : nihilominus q
ex roma depulsos : et a cinna ad ipsum fugientes suscepis
set : omnium inopes : solande eorum calamitatis causa : ab
inimicis hostem iudicatum : domum euersam amicos in
terfectos esse : Vxorem et filios vix ad se fuga peruenire
potuisse : verum se statim et ipsis vniuerseq; ciuitati pro
his quae gesta essent : vltorem accessurum : Aliis vero ci
uibus ac nouis ciuibus se prefari ac dicere nihil habere
quod se his succenseat : Quibus intellectis timor continuo
omnes inuasit : Legatos igitur ad illum emisere qui con
ciliationem etiam cum hostibus poscerent : et si qua fide — Tractatus pacis.
iussione : opus esset senatum satisfacturum sibi repromit
terent : Cinne aut et college eius : ne delectus ullos in — Attende maxiam fortune
eum facerent edicunt : quod ab his promissum est : Ab — comutationẽ a Marii tpri
sentibus interim legatis vlterius se consules esse recusa — bus ad Sylle aduentũ.
runt : ne ob proxime futura comitia redire cogerent.

Liburnia.

deinde Italiam omnem peragrantes exercitus parabant: quos ad liburniam velut eo in loco Sylle occursuri p ma re demittebant: Ex his pars prospera navigatione in p mis functa: Sequentes vero adeo tempestas disiecit atq; contriuit: ut qui littus attigere subito in patriam re dire properarint: quasi non sponte ciuium causa ad bellum mitterentur: Quod reliqui intelligentes in li burniam transire velle recusabant: Cinna id moleste ferens in concionem eos veluti reprehensuros aduocauit: Illi ira accensi: sibi mutuo auxilio futuri ad eum per uenere: lictorem etiam cum pariter quoddam grade retur et verberibus obuium affici iuberet: Miles quis piam adempta uirga grauiter percussit: Cinna com prehendi illum imperante: omnium clamor insequu tus est: Lapides etiam in eum emisi: Qui vero propio res aderant exertis ensibus cinnam inuasere: eoq; modo consulatum adhuc gerens interfectus est: Carbo ex libur nia enauigantes ad eam reuocabat: et rerum gestarum formidine correptus: ad urbem non redibat: Tribunis eum ad college creationem reuocantibus: nimis preterea addentibus eum priuatum affecturos ni accederet: tan dem rediit: et de creatione consulis proposuit: die in fami habita: aliam prescripsit: in qua cum lunæ et ce teris edes e celo tacte dicerentur: vates ad æstiuas con uersiones comitia deferenda esse pronunciant: Sic car bo in consulatu solus præsidebat: Interim Sylla legatis ab senatu ad eum missis in hunc modum respondit: se

Cinne consulis mors haud inmerita.

Vatum ad omnia su perstitiones.

neutiq; viris a quibus tam nefanda essent perpetrata amicum esse posse. Minime vero urbi succensere: quae salutem illis indulxisset: securitatem tn̄ se potius illis p̄stare velle: qui ad se confugissent: ut exercitum haberet obsequentem: quo quidem verbo clare intelligere datum est: eum exercitum nolle dissoluere: sed tyrannidi potiꝰ intendere. Nam quicunq; dignitatem: aut substantiā aut sacerdotium: aut quid aliud insigne possedissent: his omnia restitui debere deposcit: et qui haec exigerent ad legatos mittit. Illi Brundusio morati Cinnam occisum audientes: ciuitatem difficulter adiri posse: ad Syllam infectis rebus rediere. Sylla quinque Italorum legionibꝰ equitibus sex milibus stipatus: nonnullis aliis ex Peloponenso Macedoniaq; susceptis: exercitum ad quadraginta milium numerum secum agens: ex pireo ad patras: ex patris vero Brundusium: mille et sexcentis nauibus applicuit. Brundusinis illum sine periculo admittentibꝰ immunitatem in posterum prebuit: qua et nunc potiunt. Ipse sublatis copiis propius accessit. At vero Cecilius Metellus qui subinde pius cognominatus est: et ad residua belli socialis derelictus fuerat: a Cinna quoq; et Mario p̄hibitus urbe: obidq; in liguria euentum rei operiebatur: cum a Sylla collega ad bellum vocaretur: subitus accurrit: ad societatem simul proconsularem gerens dignitatem: Licebat etenim his qui partes eligerent adesse: vel qui Romam redire prius mallent: abire posse. post Metellū Gneus Pompeius ad Syllam venit: qui non multo post

Sylle responsio ad senatum.

Sic omnis victor pro suorꝰ utilitate consueuit.

Brundusini īmunitate donati.

Similia nota Marianis temporibus.

Magni Pompei laudes ab adolescentia.

magnus cognominatus est: Pompei illius filius quem a ful
gure extinctum supradiximus: qui cum parum beniuolus
Sylle putaretur: ut suspitionem omnem elueret ad illum
accessit: legione ex piscenis adducta ad patris gloriam: qui i
illis plurimum potuerat: Nec multo post deinde duas priori
addidit: Fuitque uir ille in multis Sylle utilis atque proficuus:
Qua ex causa a Sylla adolescens adhuc honoribus impartitus
est: ut soli ad eum accedenti assurgere consueuerit: finito
bello etiam in libyam miserit: ut carbonis dissolueret socie
tatem: et lempsalem a Numidis expulsum: regno restitueret:
cuius rei gratia ut de numidis triumpharet a Sylla concessum:
quamquam in flore adolescentie adhuc esset: et ex equestri nu
mero ab hoc ordine in maius elatus in hyberiam contra Ser
torium missus: Posterius uero in pontum contra Mitridatem
bellum gessit: Venit et ad Syllam Cæthegus seditiosorum

Cæthegus.

omnium in illum acerbissimus: cum Cinna et Mario olim
habitus: Cæterum cum ipsis urbe eiectus supplex ad Syllam
profectus est: se ad omnia que iuberet paratum exhibens:
Ita Sylla exercitus et amicorum illustrium multitudine ad
auctus cum Metello proconsule adhuc ulterius progredi coe
pit: Visus est et ipse proconsul in Mitridatem constitutus
nondum dignitatem exuisse: quamquam a Cinna hostis iudica
tus: Quidam igitur cum inimicis graui odio in Syllam com
moti: quidam in urbe residentes: nature eius recordati:

Ciuium trepidatio ob Syllam.

Primumque in eam irruptionem captiuitatemque ante oculos
habentes: et que in illum publice edicta forent mente re
petentes: domum euersam: substantiam in commune vela

tam : amicos interemptos : Uxorem cum filiis uix fuga elabi potuisse extremo pauore tenebantur : nihil quę victoria et excidio sibi medium adesse rati : Consules Syllam non sine magna trepidatione concitabant : per Italiam quoq; premittentes exercitus commeatum ac pecunias in unum congregabant : nihil quanq; extremum esset promptitudinis studiiq; ommittentes : Caius item Norbanus et Lucius Scipio tunc ambo consules : et cum ipsis Carbo qui eque consulatu fruebatur : pari odio in Syllam commoti : timore ac cōscientia eorum que gessissent : multo aliis deteriores : exercitum ex urbe quantum assequi fas fuit una congregabat : aliumq; ex Italia assumentes : per partes in Syllam deducebant : cohortibus ex quingentis uiris : tunc primum ducentis usi : posterius vero amplioribus : Beniuolentia quippe omnium ut plurimum ad consules inclinabat : Nam cum Syllam intuerentur hostilem in modum patrie inferentem arma : consulibus et qui circa illos erant imaginem quandam patrię exhibentibus : scelerum suorum conscii : veluti timoris communis participes : sese illis immiscuerant : Satis arbitrati Syllam non punitionem ullam : aut directionem : aut pauorem duntaxat in eos meditatum : Uerum famem cedes : bonorum publicationes : et insumma occisionem multiplicem patraturum esse : Quam opinionem neutiq; vane susceperant : Quippe bellum omnia consumpserat : cum decem et viginti milia hominum sepe numero uno prelio cōcidissent : et circa urbem ad quinquegenta milia occubuissent : In reliquos vero Syllam nihil dirum aut crudele :

· C · Norbanus · } cons ·
· L · Scipio : Carbo

Proprie de sceleratis se bonis immisceribus ut boni videantur ·

Magne bellorum calamitates ·

vel insingulos vel inomnes ommissurum arbitrabant:
quousq: se ipsum Monarcham totius Romanorum sta
tuisset principatus: omniaq: iudicio et voluntati sue
subiecisset: Et hæc profecto demonium quoddam inbel
lo illis significasse uisum: Pauores nempe nulla ratio
ne multos priuatim ac publice per vniuersam Italiã
inuaserant: veterum porro vaticinia Longe formida
biliora mente repetebant: Plurima prodigia quotidie
emergebant: Nam Mulam peperisse: et mulierem præ
gnantem viperam pro infante edidisse ferunt: Terre
etiam motus concussit vrbem ac noua quedam in eam
intulit: et quod romanis inhis existentibus omnino p
difficile apparuit: Capitolium quod sub regibus per qua
tercentos et ultra annos conditum fuit: igne correptum:
cuius causa uniuersos latuit: Quæ omnia interemptorũ
multitudinem: Italie vastitatem Romane vrbis euersi
onem: deniq: rei publice interitum significare videban
tur: Principium vero eo tempore bellum videtur assũp
sisse Sylla Brundusium applicuit: olympiade quarta et
septuagesima supra centesimam: Longitudo eius belli ad
operum refertur: magnitudo tanq̃ ad hostes properantiũ
quod non adeo prolixum fuit: quantum ex operum cla
ritate emicuit: cum vel maxime ad vindictam festinan
tibus in breui magna et asperrima pati contigit per trien
nium deinde in Italia propagatum est bellum: quoad pri
cipatum Sylla attigit: Inhiberia quidem et cum Sylla
dilatatum est amplius: Cæterum prelia et arcium expu

Significationes demo nium Pauores et va cinia prodigiaq:.

Motus terre q maxi mẽ Neapolitanã cocussit vrbem Italie · 1456 ·

Capitolii incendium.

Longitudo Sylla ĩ belli.

gnationes obsidionesq: bellorum quoq: vniuerse species: in Italia repentine: et vno impetu: nec non per partes a ducibus geste sunt: quae preclara omnia cum sit cla riora tamen et memoratu digna a principio apposita huiusmodi fuisse constat: Primum circa canusium a pro consulibus aduersus norbanum bellum gestum: in quo ad sex milia hominum e norbani exercitu deleta: Ex his vo qui circa Syllam fuerant septuaginta duntaxat mili tes: Multi vulnerati: Norbanus ad capuam perfugit: Sylla et Metello circa Teanum existentibus: Lucius Scipio cum alio exercitu abiecte admodum ad eos ve nit pacem petiturus: quod intelligentes hi: qui cum Sylla fuerant: de conuentione per legatos agitare coe perunt: non vt sperabant voto potiti: cum milites ad seditionem venturos ob deiectionem eorum arbitrarent. Contigit autem vt vna conuenirent Scipio obsidibus conuentionis inter eos acceptis in campum descendit: tresq: ab utraq: parte conuenere: Qua ex re neq: in ter eos dicta scire datum: Visus est itaq: Scipio in Norbanum collegam que relata erant referendo Ser torium misisse: qui illa anunciaret: cum interim exercitus vtraq: ex parte silentium teneret: responsio nesq: ab illis expectaret: Sertorio deinde in transitu Suessam quae Sylle esse dicebatur intercipiente Sylla premisso nuncio apud Scipionem questus est: Ille si ne facti conscius: siue quid responderet ignarus: ve luti iure a Sertorio insueta: atq: aliena obsides ad

Circa canusium pmu a Sylla pugnatu i ciues.

Teanum.

Suessa a Sertorio inter cepta.

Syllam misit : ac statim exercitus captionis huiusce per induciaS facte : non parum admiratus obsidumq: anullo petitorum missionem culpam omnes inconsules refe- rens : clanculum ad Syllam transire patiscitur : si propi. accederet : Sic eo appropinquante omnes ad eum tran siere : ut Scipionem consulem unaq: Lucium filium so los ex omni exercitu intabernaculo relictos : a Sylla de prehensos referant : Mihi quidem ne imperatore dignu uisum est : quae abomni exercitu ineum conflata fue rant ignorasse : Scipionem vero ac filium : nihil de ipsis conquestus Sylla liberos abire iussit : et ad Norbanum p ineundis foederibus capuam alios emisit : siue q universe italie ad consules una conspirantis vereretur impetum siue inillum quemadmodum inScipionem fraudes nec teret : Nemine adresponsum quidem accedente : Norba nus nempe ut videtur : ne simili calumnia premeretur ab exercitu : inprimis verebatur : Sylla hostilem inmodu propi. accessit : Idem a Norbano diuersis itineribus effec tum est : Carbo ad urbem profectus Metellum ceterosq: qui a senatu ad Syllam confugerant : hostes iudicari im perat : Hisdem diebus capitolium igne conflagrauit : qd opus non nulli carbonis fuisse dicebant : alii consulum : aut Sylla mittente patratum : veritas tamen incerta : nec ipse de ea re a quo confecta fuerit : satis habeo quae dicam : Sertorius iam pridem hiberie pretor designatus post Suesse detentionem inprouinciam aufugit : ac primis pretoribus admitti eum prohibentibus : multiplices eo in

Ignorantia impatoris eoru q abomni exercitu itel ligunt inexcusabilis.

Aliud capitolii incen dium.

Q. Sertorii fuga in his paniam.

Loco Romanis intulit labores : Adaucto quotidie a consuli
bus exercitu : e maiori italie parte : nec non a finitima
circa Heridanum gallia : neutiq: Sylla ocio vacabat : ve
rum ad quecunq: Italie loca suos premittebat : Multos a
micicia aut timore : nec non pecuniis et spe in unum col
ligebat : Sic utrisq: residuum aestatis hunc in modum ab
sumptum est : Sequenti anno consules creati Papirius car
bo iterum : et Marius illius clarioris Marii affinis atq:
cognatus : septimum et vigesimum nondum egressus an
num : Hyems deinde ac frigora inlongum producta om
nes abinuicem separauere : Oriente vere circa Esinum
fluuium per meridiem ingens prelium cohortum est Me
tello et carina ex carbonis pretoribus ad inuicem pugnā
tibus : carrina multis interfectis primus aufugit : Haec au
tem domestica omnia in Metellum a consulibus illata : Me
tellum deinde carbo assequutus obsidere pergit : Marium
vero consulem alterum circa preneste deuictum cum au
disset ad Ariminum castra ponit : Eius postremam exercit.
partem inuadens Pompeius non mediocri clade affecit : Haec
igitur apud preneste fere in hunc modum gesta : Interci
piente commeatum Sylla : Marius propi castrametatus
paulatim cessit : Cum ad Sacriportum peruenisset : copias
inprelium educit acriterq: ab eodem pugnatur : Sinistra
acie inclinante quinque peditum cohortes due equitum
non expectata aliorum conuersione arreptis signis ad Syl
lam confugerunt : ac tum primum Mario origo cladis e
mersit : Interfectis quippe plurimis reliqui preneste fuga

Gallia circa Heridanum.

Papirius carbo. } cons.
Marii Iuuenis.

Esinus fluuius.

Metellus.

Carrina.

Marii intra preneste obsessi historia.

Marius per funem sublatus.

Senarum ciuitas a pompeio direpta.

Lucretius offella.

Nobiles Romanos a Mario iuuene per fraudem interemptos.

contendere: Sylla citato cursu eum insequente preneste
stini eos receperunt: Appropinquante deinde Sylla oc
clusere portas vrbis: Mariumq: per funem sustulere: Re
liquorum circa moenia cedes ingens edita: multi capti
a Sylla intercipiuntur: ex his Sannites omnes iussit in
terfici: tanquam Romanis assidue infensos: Hisdem quoq:
diebus reliquus carbonis exercitus a Metello superatur:
quinque cohortibus inter pugnandum ad Metellum de
latis: Pompeius autem Martium circa Senas debellauit:
vrbemq: diripuit hostiliter: Sylla Mario intra prene
ste concluso vrbem fossa circumdedit: muris longo iter
uallo additis: Lucretium etiam offellam huic operi ius
sit presidere: ueluti non vlterius Marium prelio supe
raturus sed fame: Marius desperatis rebus hostes proprios
occidere statuit: Ac Bruto pretori senatum vrbis ve
luti alia ex causa iubet conuocare: deinde: P: Antistium
Papirium carbonem alterum lucium item Domicium et
Mucium Sceuolam Romanorum pontificem maximum
interficere: Et hi quidem ambo in senatu interfecti vt Ma
rius edixerat: Nam cede fieri occepta Domicius effugiens
circa exitum perfossus est: Modicum vero ante Senatum
Sceuola occisus: amborum corpora fluuio immersa: Sic
enim Marius ante instituit: ne corpora humarentur:
Sylla exercitum Romam per partes aliis atq: aliis itine
ribus emittit: et vt portas vrbis intercipiant illis impe
rat: Sin vero repellerentur ad hostia concedere admo
net: Hos igitur progredientes magna trepidatione vrbes

receperant: et egredi efflagitantibus portas aperuerant:
fame quippe macerate: ac presentium malorum despera
tione confecte potentiores ferre consueuerant: His per
ceptis Sylla ulterius progressus exercitum in campo Mar
tio ante portas urbis statuit: Ipse eam ingreditur: Sediti
osis quibuscunque arripientibus fugam: eorum substantias
in commune detulit: aut publice uenundari mandauit.
Populum preterea in concionem conuocans: presentium
rerum statum deplorauit: iussitque omnes bono animo
esse: quasi hec in breui sedaturus foret: et re pu. meli
orem in statum conuersa: quecunque intulisset optime esset
dispositurus: Deinde nonnullis urbi prepositis ex suorum
numero Clusium profectus est: Eo in loco residua belli in
erant: Interea equites quidam Celtiberi a ducibus qui
in Hiberia fuerant emissi ad consules uenere. Orta igitur
equestri pugna iuxta Glanium fluuium Sylla ad quin
gentos ex his occidit: ducenti uero et septuaginta ad eum
transfugere: Reliquos Carbo confecit: siue subitam gen
tium defectionem indignatus siue per similem cladem
et ipse uereretur: Eadem tempestate circa Saturniam re
siduas hostium copias Sylla deuicit: et Metellus Raue
nas classe prouectus Vultaniorum regionem pabulo fru
mentoque habundantem in ditionem redegit. Neapolim
pirro quidam ex Syllanis nocte per proditionem ingressi:
omnes qui in ea fuerant paucis fuga elapsis interemerunt:
triremes etiam urbis abstulerunt: Inter Carbonem deinde
ac Syllam difficili prelio iuxta Clusium inclinante iam

> Campus Martius ex urbe ante portas esse describitur.
>
> Clusium.
>
> Glanius fluuius.
>
> Saturnia.
>
> Rauene ptr.
>
> Neapolis continue per proditionem capta est.
>
> Bellum inter Carbonem et Syllam.

sole pugnatum est: Cumq: inter utrosq: equo marte cer

Ager Spoletanus. taretur: nox pugnam diremit: In agro Spoletano Pompei

et Crassus ambo Sylle pretores ad tria milia ex carbonis

militibus interficiunt: Et carrinam ex aduerso illis ca

stramentantem obsidere pergunt: Carbo alterum exercitū

ad Carrinam destinat: quod intelligens Sylla insidiis

appositis ad duo militum milia cum ad iter adhuc eent:

Carrine fuga. occidit: Carrina nocte imbribus et tenebris obducta: ra

tus plures ex circumstantibus ob id custodie minus inten

dere fugam arripit: Carbo cum Marium collegam fame

laborare cognouisset: Martium cum octo legionibus pre

neste ire iubet: quibus pompeius per insidias in angusto

occurrens ab itinere auertit: et multis interfectis reliqs

in colle quodam conclusos obsedit: Cuius causa Martius

Martii fuga. nullo extincto igne clanculum aufugit: Exercitus in

sidiarum causam in illum referens ad seditionem per

uenit: tandem arreptis vexillis nullo signo dato Arri

minum rediit: Reliquae copie ad patrias eorum per p

tes reuertuntur: Sic ut septem duntaxat cohortes cum

duce morarentur: Haec igitur infeliciter operatus Mar

Duces ad Marii subsidia missi a Sylla auertunt. tius ad carbonem peruenit: Marcum autem Lamponi

um ex lucania et pontium Telesinum ex Sannitibus: &

capineum guttam septuaginta milia hominum adducē

tes ut Marium ab obsidione liberarent: Sylla inter

arcta quedam per quae unicus patebat aditus ab itine

re exclusit: Quamobrem Marius desperatis omnibus

exterioribus subsidiis: arcem campi in medio qui late

undiq:

undiq: longeq: patebat erigere coepit : in qua machi
nas et exercitum inducens Lucretium vi superare co
nabatur : Magna vero eius perfecta parte : cum varia
expertus eet : nihilq: proficeret in preneste denuo co
clusit exercitum : Per hos dies carbo et Norbanus in fa
uentiam agmen deducentes inclinante iam sole ad
Metelli exercitum venere : dum vnica lucis supereet
hora : et vinee intense prepedirent aditus : parum pru
denter itaq: commoti milites in aciem educunt : rati
subito aduentu eorum Metellum pauore territum
facile superari posse : victi deinde loci ac temporis in
comoditate pugnantes et inter vitium nodos prepedi
ti magno numero interficiuntur : sic ut decem milia ce
cidisse referant : sex milia ad hostes aufugisse : Reliqui
exercitum in fugam versum : solos mille in ordinem p
gressos ad Arigium venisse : Alia lucanorum legio duce Al
binouano clade exercitus audita excandescente eo : Ad
Metellum transiit quam cum ab impetu cohibere non
posset : ipse ad Norbanum peruenit : non multo post cla
culum cum Sylla pepigit : ac venia adepta si quid ope
re precium egisset : Norbanum vnaq: duces cum illo co
spirantes in conuiuium aduocat : Caium Antipestrum
et Flauium frimbriam fratrem eius qui per Asiam se
ducem fatebatur : ceterosq: quicunq: Carbonis pretores
aderant : hi cum in vnum conuenissent excepto Norba
no : solus enim non accesserat : Albinouanus omnes in ta
bernaculo occidit : deinde ad Syllam confugit : Norban⁹

Attende nouū malū eua
dendi urbis obsidionē.

Vincunt Carbo et Norban⁹
ducandi exercit⁹ īpertia.

Arigium.

Albinouani proditionē
lege maximam.

ad Ariminum intellecta clade: plures ex propinquis exer-
citibus ad Syllam fugisse audiens: satis ratus nullum ul-
Amicorum morem.
terius ex amicis ut in aduersis mos est: in fide perman-
surum: priuatam nauiculam inscendit: et in rhodum
propere euadit: quo in loco posterius a Sylla repetitus
Rhodiis iam illi assentientibus: se ipsum in fori medio
Norbanus se ipsum in terfecit.
confecit: Carbo duas militum legiones preneste Adama-
sippo deduci imperat: et Marium propere ab obsidio-
ne liberare: Sed nec hi per angustias locorum que a
Sylla tenebantur proficisci potuere: Galate quicumq; sub
Norbano superiora alpium incolebant: conferto agmi-
Lucullus.
ne ad Metellum transiere: Et Lucullus reliquum Car-
bonis exercitum circa placentiam oppressit: Quae cum
Carbo intellexisset: triginta militum milia ad Clusium
adhuc obtinens: duas Damasippi legiones aliosq; cum
Carrina et Martio: Sannitibus insuper magna manu
Carbonis desperatio et fuga.
promptissime inter angustias locorum cum laborantib'
illo: desperatis rebus cum quibusdam ex amicis eger ex I-
talia in libyam euasit. Fisus libyam contra Italos facile i-
stante eo sumpturam arma: Ex his vero qui ad Clusium
relicti fuerant: non nulli cum Pompeio in aciem progres-
si iuxta urbem: tandem ad uiginti hominum milia a-
Magna clades.
misere: Qua clade tam ingentem accepta: reliqui per
partes in patrias eorum rediere. Carrina autem et Mar-
tius et Damasippus cum omnibus copiis eorum ad angu-
sta loca conuenere ut cum Sannitibus per vim iter ape-
rirent: transitumq; patefacerent: quod cum assequi ne-

quirent: Romam veluti viris armisq; destitutam verte re copias ut una comeatum interciperent: et per stadia centum urbe propinqui ad albanum castrametantur. Eorum aduentu cum de urbe vereretur Sylla: equites summa celeritate premittit qui hostibus in itinere occurrerent: ipse numerosis copiis subinde prouectus ad collinam portam circa meridiem castra locat: non longe a veneris templo: Nam igitur hostibus ad portas castrametantibus ingens pugna circa solis occasum fieri cepta: in dextro cornu Sylla superior euasit: sinistrum ab hostibus disiectum ad portas profugit urbis: qui autem seniores aderant: cum hostes accurrentes cernerent: portas e machinis deponunt: que inter illos corruentes. nonnullos militaris: quosdam senatorii ordinis interfecere: Multi timore ac necessitate in hostes conuertuntur: ibiq; per noctem depugnantes: summam edidere stragem: Cecidere eo in prelio ex pretoribus Telesinus et Albinus: eorumq; exercitus adepti sunt lamponius et lucanus Marcellusq; ac Carrina: reliquiq; Carboniane seditionis duces: qui in unum conuenerant fugam capessunt: Ingens cedes hoc prelio edita: ad quinquaginta enim milia utraq; ex parte cecidisse narrantur: captiuorum ad octo milia et plura redacta in potestatem Sylla quod Sannites maiori ex parte in his erant telis perfodit omnes postridie Martius ad eum et Carrina capti perducuntur: quibus neutiq; indulgens Romanorum more ambos interficit: Capita preneste ut menibus affigeret ad Lucretium allata mandato eius: Quibus

Consilium laudabile Carrine et reliquorum ut Syllam ab obsidione reuocarent.

Veneris templum.

Ingens pugna edita ad portas urbis.

Extremam interitionem et crudele inter ciues odium.

Odium inter Syllam et Sannites.

Mors Carrine et Martii.

inspectis prenestini q̄ omnes carbonis copias deletas
audiuissent : Norbanum ex Italia aufugisse : Reliquum
vero Italie vrbemq; romanam ad Syllam concessisse : ci
Traditur preneste Lucretio. uitatem lucretio dedere : Mario aggerem per cuniculos ingres
so : nec multo post interempto manu propria : Lucretius
ceruicem abscidit : caputq; ad Syllam misit : Id fori in me
dio ante rostra cum appendisset Sylla : Iuuenta consulis
Marii Iunioris finis. irrisa : hec effatus dicitur : Remigem prius esse oportere :
q̄ ad gubernacula admouere manus : Lucretius preneste
recepta senatores omnes qui cum Mario ea in vrbe gessis
sent bellum : partim interfecit : partim in uincula conie
cit : quos Sylla subinde adueniens neci tradidit : Iussitq;
ex preneste sine armis in campum prodire omnes : qui
Diuisio hostilis exercit. á Sylla. in vrbe moram duxissent : Ex his quoscumq; sibi vtiles :
paucos tū e ceteris elegit : reliquos in tres partes ab inui
cem distinxit : Romanos scilicet Sannites et prenestinos :
cum diuisi forent Romanis per preconem in primis annū
ciat : Quoniam morte digna perpetrassent veniam illis
elargiri : reliquos confodi imperauit : Mulieribus eorūq;
filiis libere abire permisit : ac ciuitatem diripuit hostili
ter : opibus tunc quidem refertam maximis : In hunc for
Norba igne ferroq; ad extremū deducta excidium. modum preneste capitur : Norba alia ciuitas strenue ad
huc illi resistebat : Emilio demum lepido nocte per pro
ditionem ingresso urbem : desperatione ducti ciues ob pro
ditionem quidam semet interimerunt : alii se adinuicē
sponte trucidarunt : non nulli laqueis finiere vitam : por
tas porro quidam obturarunt : alii incenderunt : ventus

nempe ardue incumbens adeo consumpsit omnia ut
nihil spoliorum ex urbe percipi potuerit: Sic illi morte
egregie obiere: Ingruentibus in hunc modum per Italiã
bellis: igne: internetione hominum: Sylle pretores
ad urbes accedentes que suspectiora uidebantur: presi
diis muniebant: Pompeius interim in libyam contra
carbonem et in Siciliam contra necessarios carbonis
et amicos proficiscitur: Sylla Romanis in concionem
conuocatis multa de seipso magnifice elocutus est: alia
quoq: non minus formidanda in deprehensionem eorũ
enarrauit: Ad hec porro intulit: quoniam populum me
liorem in partem converteret: cum sibi paruisset: nul
li inimicorum ad extremum usq: supplicium parcitu
rum: Verum pretores questores Tribunos et quoscũq:
alios qui cum hostibus simul quidpiam egissent: ea ex
die qua Scipio consul in his que sibi pollicitus fuerat:
non stetisset: summis penis affecturum esse: Quo edic
to senatores quadraginta: equites mille et sexcentos
ad mortem condemnauit: Hic enim romanorum pri
mus inuentus est: qui morte multaret: Descripsit et
premia interfectoribus: Iudicia his qui accusarent: et
supplicia occulentibus insuper ascripsit: Paulo post Se
natores alios primis addidit: ex quibus non nulli inopi
ne deprehensi eo in loco quo capti fuerant interfecti sũt:
aut in domibus aut angiportis aut sacris in locis: Quidã
suspensi et ad Syllam delati: ante pedes eius proiecti
sunt: Alii trahebantur verberabanturq: nemine in

Pompei profectio ĩ libyã et Siciliam.

Crudelis comminatio Sylle contra ciues

Sylla Romanorũ p̃m̃ morte multauit.

Syllana crudelitas.

tuentium vocem intantis calamitatibus ob pauorem emittere audente: Expulsiones etiam aliorum et aliis honorum collationes facte: cum ab urbe fugientes quererent: et hincinde cuncta flagellantes permearent: quoscumque etiam inuenissent neci traderent: Plurime insuper Italorum cedes: exilia et bonorum publicationes patrabantur: in eos qui aut Carbonis aut Norbani: aut Marii: aut eorum pretorum mandatis paruissent: Iudicia per Italiam omnem dire exercebantur: Accusationes pretoriatuum militiaeque multiplices fiebant: vel in pecuniarum exactionibus: vel aliis misteriis vel omnino consilii alicuius in Syllam perpetrati: In delictorum numero hospitalitates et amicicie et collationes vel dantis vel recipientis ponebantur: vel si quis promptitudinis alicuius aut contubernii in itinere deprehensus extitisset: Quae omnia circa diuites asperius etiam exigebantur: Cum vero in singulos delationes defecissent: ad ciuitates se Sylla converterat: easque vicissim puniebat: aliarum arces demoliri iubendo: quarundam moenia solo equando: aut publicam multam illis imponendo: aut grauioribus tributis eas affligendo: Non nullas etiam plurimis ex his qui sub eo militauerant in colonias distribuit: et veluti arces quasdam per Italiam habiturus: ciuium agros domusque inter eos partitus est: quae res usque ad ultimum vite exitum eos beniuolos sibi reddidit: quasi nihil proprii aut certi sibi ipsis preponentes nisi saluo et incolumi Sylla: Ita ut deficiente eo ad hunc

Lege delictorum enumeratione inaudita.

Ciuitatum punitiones a Sylla.

Sic Tyranni solent.

pugnarent: Hec igitur in Italia agitabantur: carbonē autem ex libya in Siciliam: et ab ea incorsicam cum illustribus multis fugientem: Pompeius quibusdam premissis intercepit: Ceterum ducentibus in mandatis datum vt priusq̄ ad conspectum eius ac cessissent: alios quidē interficerent: Carbonem vero ante pedes eius statuens: ter consulem: catenisq; deuinctum morti condenauit: caput quoq; ad Syllam misit: Ille cum omnia aduotū contra inimicos eius statuisset: et nullus Sertorio excepto qui longe aberat superesset hostis: Metellum ad eum oppugnandum in hiberiam misit: Quecunq; vero in vrbe fuerant ea sibi ad nutum subdidit: Legis q̄ppe aut comitiorum aut sortis delectus nullus habebat: cunctis metu trepidantibus aut occulentibus se: aut omnino silentibus: qui quæcunq; Sylla statuisset: sine consul sine proconsul īmobilia iustaq; ex decreto firmauere: Imaginem preterea eius ex auro equestrem ante rostra collocarunt: Inscripseruntq; cornelio Sylle imperatori fortunato: Sic enim illum adulatores in hostes foeliciter pugnantem appellare consueuerant: que adulatio stabile tandem nomen obtinuit: Ego quippe non nulla legisse memini: in quibus Sylla ex decreto venustum se appellari voluit: quod nomen non inconueniens mihi visum est: ex quo Faustus cognominatus dicitur. Non enim longe a felici et Fausto: venusti nomen videtur differre: Legitur etiam vbi ex oraculo futura perscrutanti. Hec confirmata sunt his versibus: Crede mi·

Carbo a Pompeianis interceptus·

Pompei inclementiam·

Sylle principatus·

Faustus· Felix· venust⁹

Oraculi responsum.

hi a venere Romane potentia creuit: Magna tibi ænee stirpem quæ curat: et almis annua cælicolis ne reddere uota recuses: Delphos dona feras: q̄ primum ascendere perges. Per iuga candentis tauri: locus est vbi cernes Carum vrbē ingentem colitur quæ nomine Diuæ: Vim summam accipies: illic depone securim: Quæ vtrauis Romani ciues imagini eius ascripserunt: vel casullo ineum: vel adulatione videntur vsi: Misit autem diadema aureum et securim hæc inscribens: Hæc tibi Diua venus deponit munera Sylla. vt somno monitus martis conspexit in armis: Pugnantem atq: acies armatos inter agentem: Re autem Rex ac tyrannus existens: nec electus ab vllo: vera potentia et viribus adauctus: cum huiusmodi dissimulatione indigeret: vt electus videretur: Hæc astute commentus dicitur: Romanis quippe exuirtute iam pridem Reges presidebant: et si quispiam eorum decessisset senator alius: et deinde alius post Regem per quinque dies presidebant: donec populus Regem alium approbasset: Hunc igitur diebus quinque presidentem Interregem solebant nominare: Erat interim is Rex comicia vero consulum qui magistratum finiisset proponere solebat: Quod si forte creatio consulis non succederet: hic interim Rex et tunc quidem consulari lectione crēbatur: Hunc morem igit̄ imitatus Sylla: consule nemine existente exquo Carbo in Sicilia Marius preneste decesserat: vrbe egressus ē. Senatus interregem interim creari iubet: Ac valerium Flaccum tunc quidem inprimis creat: Ratus eum comitia

Versus á Sylla editi.

vnde interregis nomē p̄ncipiū habuerit.

valerius Flaccus.

consulum subinde habiturum: At vero Sylla Flacco sepe
ratim per epistolam iniungit: ut sententiam ad populu
deferat: utile Sylle uideri in presenti esse in urbe prin
cipem: quem dictatorem nominant per quatercentos
iam desuetum annos: quemq; elegissent suadere non ad
tempus dictum: sed quousq; ciuitatem et Italiam prin
cipatumq; omnem seditionibus bellisq; fluctuantem stabi
lisset urbi presidere: Quam rem ad Syllam ptinere om
nium bene intelligentium animi haud dubie cernebant:
Sylla vero neq; se ipsum: neq; eplę secreta celauit ulli:
se scilicet ciuitati hac iure per maxime fore utilem: Sed
hęc palam annunciauit: Romani cum ex lege nihil ulte
rius sancire possent: neq; quidpiam omnino hęc ad se p
tinere crederent: in omni rerum indigentia dissimulatio
nem creationis: ueluti libertatis imaginem et specimen
amplexi Syllam quoad uellet principem eorum statuere:
Tyrannis fere quedam dictatorum fuit olim dignitas: te
pore vel breui definita: tunc autem primum nullo ad
hibito fine: tyrannidem expressit ultimam: tantum ad
nominis splendorem illi concessere: ut eum expositione
legum eligerent dictatorem: quibus sub se approbaret
constitueretq; rem publicam: In hunc modum Romani
regibus supra centesimam olympiadem in primis usi:
cum ab illis democratia et annuis consulibus functi eent:
aliis interiectis centum olympiadibus iterum Reges
experti sunt: olympiade apud grecos quinta et septua
gesima supra centesimam nullo in olympiis certamine

Dictator:
puto p xl.[ta] licet i greco
τετρακοσιους scriptu sit.

Magna Sylle de se ipso
confidenda.

ultima tyrannis dicta
tura perpetua.

Nouus Sylla Rex ab
effectu.

preterq̄ stadii cursu edito: athletas nempe et cetera spec-
tacula Sylla Romam euocauit: veluti solamina quedam
belli Mitridatici aut Itali: excusatione adhibita quasi
populum a calore respirare et refrigerari cuperet: Hic i
ġitur ad specimen quodam patrie rei publice consules
ab illis eligi permisit: fuereq: tum primum Marcus Syl-
M. Syllius. Ortulius Dolobella } cons.
lius et Ortulius Dolobella creati consules: Ipse Regum
in morem supra consules residebat: Secures quatuor et vi-
ginti tanq̄ dictatori ante eum ferebantur: vt priscis
Morem Regum priscorum.
etiam Regibus mos fuit: Custodes preterea corpori q̄ plu-
res addidit: Leges alias dissoluit alias imposuit: neq:
aliquem prius pretorem q̄ questorem esse voluit: nec
consulem anteq̄ pretorem: et eandem potestatem eū-
dem virum attingere priusq̄ decenium peregisset ex
Tribunitia p̄tas a Sylla debilitata.
decreto vetuit: Tribunitiam vero potestatem adeo per-
fregit ac debilitauit: vt fere ad nihilum redigeret: cū
ex lege prohiberet qui tribunatum gessisset vlterius
potestatem habere posse: Quamobrem omnes qui glo-
ria aut genere pollerent tribunatum in futurum a-
uersati sunt: Neque clare possum eloqui an Sylla ip-
sum: vt nunc est a populo ad Senatum transtulerit.
Nam cum senatus ob dissensiones bellorumq: turbines
fere exhaustus esset: trecentos ex optimis equestris or-
dinis elegit: vocemq: singulis in comiciis attribuit: popu-
lares autem seruos eorum qui nuper cesi fuerant: Iuni-
ores scilicet ac robustiores vsq: ad decem milium nume-
Sui ciues effecti a Sylla.
rum et plurium in libertatem vendicauit: Ciuesq: ro-

manos esse uoluit : Cornelium quoq; se ipsum ultro no
minauit : ad mandata porro exequenda ex popularibus
decem milibus usus est : Illud idem per Italiam meditat(us)
legionibus tribus et viginti sub ipso militantibus : multos
in ciuitatibus agros ut a me praescriptum est attribuit :
partim indiuisos adhuc : partim per vim ereptos ob mul
tam : Ad omnia deniq; tam formidabilis fuit et ad ira
subit(us) ut Quintum lucretium offellam cuius opera pre
neste urbem receperat : Marium consulem obsederat :
victorie finem tandem adeptus fuerat : consulatum in
ire deprecantem : q(uod) in equestri ordine adhuc esset pri
usq(ue) pretor et questor extitisset : rogantibus insuper ci
uibus priscorum more permittente : ob captiuorum
multitudinem cum ab iniendo deterrere non posset :
fori in medio ense confoderit : deinde accitis ad conci
onem ciuibus in hunc modum eloquutus est : Scitis vi
ri et a me audistis quoniam lucretium minus mihi ob
sequentem ipse occiderim : Rationem deinde addidit :
Pediculi Rusticum arantem forte momorderant : Ille
bis aratrum deponens vestem perpurgauit : cum autem
denuo morderent : ne sepius ab opere cessaret vestem
igni imposuit : Sic ego uictis persuadeo ne tertio ignem
experiantur : Sylla igitur huiusmodi ex causis pauefac
tis omnibus principatu ad libidinem abusus est : Trium
phum quoq; ex Mitridatico bello egit : Et quidam eius
dictaturam inficiatum regnum per iocum dictitabant :
q(uod) regium duntaxat celaret nomen : Alii ex aduerso

Ait cornelii agnomen.

Legiones tres supra viginti in Italia militantes.

Terribilis iracundie Sylla.

Egregiam compationem cum optima excusatione

Rustici fabula.

Regnum inficiatum.

Tyrannis professa.

ad opus transferentes tyrannidem professam appellabant:
Tantum Romanis ipsis atq: Italis omnibus cladis bellum
intulit: aliisq: supra illos nationibus: quae nuperrime
Sylla et Mitridate depugnantibus: Latrociniis vexate
nuperrime questore carentes ob dissensiones tributis af-
flicte fuerant: Quecumq: enim nationes et regna: quicu
q: socii aut urbes non solum vectigales verum quae se
met foederibus: iureiurando Romanis credidissent: vel ob
belli societatem: aliamq: uirtutem et praestantiam suis le
gibus degentes imunes extitissent: tunc omnes tributa
conferre et illi parere cogebantur: nonnullis portus pro
uinciaeq: ex foedere concesse: denuo ablate sunt: Cum Syl
la Alexandrum Alexandri aegyptiorum Regis filium in
coo enutritum et a Cois Mitridati traditum: postremo
ab illo ad se fugientem in amiciciam recepisset: ex decre
to Alexandrinis praeesse voluit: Nam regnum virili stir
pe defecerat: mulieribus quae ex regio genere aderant vi
ro ex eadem stirpe carentibus: ratus ex regno auri opulē
tissimo magnam pecuniarum vim auferre posse: Caete
rum cum per nouem et decem dies illis praefuisset: absur
dum existimantes que Sylla sperauisset Regem ab illis
poscere: in gymnasium ex regia delatum interemere: Sic
magnitudine potentiae suae confisi Alexandrum ex terarum
cladium inexperientia caeteros minus timuere: Sequenti
anno Sylla quamq dictatura fungeretur sub dissimulatio
ne tamen specimē quoddam democratice tenuit politie:
ac denuo cum Metello qui pius cognominabatur consula

Dissolutio imunitatū omnium a Sylla.

Alexander egyptiorum rex.

Interimitur a suis alexander.

tum iniit : Hoc igitur fortasse exemplo qui nunc Roma
norum regno president consules declarantes : nonnuq
consulatum et ipsi assumpsere : non indecorum existi
mantes cum maiori dignitate una consulatum gerere :
Sequenti deinde anno populus quo Sylle obsequeretur :
consulatum eundem ut gereret deprecatus est : Cui ad
uersatus Sylla Cornelium Isauricum et Claudium pul
crum consules designat : Ipse nemine cogente dictatura
praestantissimam dignitatum omnium deposuit : Et pro
fecto mirum mihi videtur primarium virum : ac solum
tum quidem inter omnes tam illustrem impellente nul
lo reliquisse dignitatem : Non filiis ut Ptolomeus in aegyp
to et Anobarzanes in capadocia : et Seleucus in Syria : sed
his qui tyrannidem eius pertulere : Irrationabile id enim
qui per vim tot periculis se obitiens dictaturam assumpsis
set : eam sponte posuisse : et preter cunctorum opinionem :
nihil novi ab ullo veritum fuisse : qui centum et plura
hominum milia bello confecisset : tot domesticos hostes
occidisset : Senatores nonaginta consules quinq: supra
decem : equestris ordinis ad duo milia et sexcentos : alios
deinde expulisset : quorum nonnullis facultates ademe
rat : quosdam insepultos proiecerat : eundem neq: qui
domi : neq: qui foris essent timuisse : ac urbibus quarum
plerisq: arces : moenia disiecerat : agros pecunias tribu
ta ademerat se privatum obtulisse : Tantum huic vi
ro animi et faelicitatis affuit : ut fori medio dicere
auderet : ideo dictaturam se deponere : ut eorum quae

Quare impatores cosulatu assumpsere.

Cornelius Isauric. Claudi. pulcer.

Dictaturam a Sylla depositam.

Magnu depositi pricipat. periculu a viro crudelimo.

Lege numeru occisorum a Sylla.

Sylle confidentia.

fecisset rationem subire posset: si quis exigeret: vir
gas preterea et secures perfregerit et custodes a corpo
re amouerit: solusq; cum amicis vulgi in medio
progressus sit inspectante multitudine ac stupente
rei nouitate: Ac tamen semel ad domum diuerte
Adolescentis audacia singularis.
tem adolescens quidam contumeliis adsecutus est:
Nemine illum deterrente: ut ad domum usq; conui
ciis incesseret adhortatus dicitur: Ita qui inter maxi
mos viros primus omnium ita excandescere solebat:
adolescentem patienter tulit: Hoc solum domum ingre
diens siue ab ingenio siue a diuinatione quadam futu
rorum dixisse fertur: Non sinet adolescens iste alte
rum aliquando virum dignitatem huiusmodi habente
De C. Cæsare vaticinatus Sylla.
deponere: quod Romanis paulo post contigit: Caio cæsa
re potestatem minime exuente: Omnino mihi Sylla
videtur cum vehemens simul et potens extitisset: ex p̄
uato tyrannus fieri cupiuisse: ex tyranno priuatus et ob
id ad solitudinem quandam agrestitatemq; declinasse:
Cume in Italia.
Profectus est enim cumas Italie urbem ad agros propos:
quo in loco maritima solitudine oblectatus: nonnunq̄ ve
nationi impendit operam: vitam in urbe neutiq; pri
Sylle etas robusta.
uatam agens: neq; debilis iterum ad quecunq; concu
pisset: cum robusta illi adesset ætas: corpusq; a natura
validum circa Italiam vero centum et viginti homi
num milia tenuit recens sub eo militantium: quibus
Decē mille cornelii nō tn̄ de corneliorum veterū familia.
ingentia munera agros plurimos contulit: Parati q̄q;
in urbe Cornelii decem mille aderant: et alter eiusdē

factionis seditiosus globus beniuolus illi : ceteris treme
dus atq: formidabilis : Hi fiduciam eorum quae egis
sent in Sylla statuentes : salutem etiam propriam
eorum quae egissent in Sylla statuentes in eo colloca
rant : Caeterum mihi uidetur Sylla bellorum princi
patus ac ciuitatis satietatem nactus vacationem dun
taxat et feritatem appetisse : Quo deficiente romani
subito a tyrannide caedeq: liberati : paulatim ad sedi
tiones nouas defluxere : Nam cum consules creauisset
Caium catulum Syllanarum partium : Lepidum vero
Emilium aduersarum ad inuicem hostes : et qui su
bito inter se contenderent : certum erat malum ali
ud a primo sumpturum ortum : Ferunt Syllam cum
in agris esset : Demonem quendam per somnum aspexis
se : seq: ab illo vocari existimauisse : Quod somnium
cum amicis mane retulisset : summa celeritate testa
mentum conscripsisse : insequentiq: nocte obsignato
eo cum febris accessisset sexagesimo exacto anno e
uita decessisse : Fuit autem ad omnia felicissimus us
q: in finem : Et quemadmodum cognominatus est
sic felix habitus : tantum prosperitatis quantum co
cupierat assequutus : et statim quidem post eum sedi
tio in vrbe emicuit : cum non nulli corpus eius per Ita
liam Pompe in modum ferendum dicerent : deinde
vrbi illatum fori in medio publice humandum : Lepi
dus vero et qui circa illum erant aduersarentur : vi
cere demum catulus et caeteri Syllanae factionis co

C. Catulus.
Lepidus Emilius.
Somnium Sylle diuinum mortis instantis presagium.
Felix Sylla.

Funeris sylle solēnis apparat · mites corpusq: per Italiam in vrbem lectica aurea regum

Tibicines et Equites · in morem illatum est : Tibicinum copia equitumq: ac cæ

Milites · terorum multitudo progrediebatur : Post hos milites om ni ex parte et ad Pompam instructi armis accurrebant : et vt quisq: accesserat protinus in ordinem referebatur :

Signa et secures · verum multitudo tam ingens qualis nullo unq̄ in opere uisa fuerat accessit : Precedebant signa securesq: quibus dictator cum esset vtebatur : Hunc in modum insigni pō

Corone ex auro · pa magno apparatu in vrbem defertur : Corone ex auro ad duum milium numerum pluresq: summa cura fabri

Vrbium dona ac le gionum · cate : vrbium dona ac legionum sub eo militantium : ab amicis sigillatim ferebantur : aliaq: ad sepulcri decus ad dita : quorum splendorem eloqui nemo posset : Corpus

Sacerdotes sacre v̄gines Senat̄ et Magistrat̄ · deniq: accurrente exercitu sacerdotes : sacreq: virgines per uices detulere : Senatus item reliquiq: magistratus cū vexillis eorum sequebantur : Alio deinde ornatu equitū

Equitū pompa et exercit̄ turba exercitusq: omnis per partes diuisus qui sub ipso fuerat : Magno demum studio vnusquisq: ad ferendū

Vexilla aurea · Arma argentea · accurrit : vexilla aurea argenteis preferentes armis : quibus ad pompas nunc etiam vtuntur : Tubarum infinit̄

Tubarum numerus in finitus · numerus fuit : quarum multitudo per partes grauiorem tristemq: emittebat sonum : Vox laudantium prima se

Laudantium vox · natus erat : deinde equitum : postremo exercitus popu liq: vniuersi : ex quibus nonnulli Syllam exoptantes q̄ dam formidantes : Tunc autem exercitū extinctiq: cor pus circumsteterant : Cum enim ad magnitudinē gesta rum rerum : defūctiq: memoriam flexissent animum

que uir ille peregisset obstupebant : fatebanturq; eundem
omnibus hostibus suis Longe feliciorem : defunctum quoq;
illis formidabiliorem extitisse : Verum cum ad tribunal
ubi concionari mos fuit : i foro delatum esset funebrem ora
tionem inprimis edidit : qui ea tempestate fuit eloquentis
simus : Cum Faustus Sylle filius adolescentior adhuc esset
lecticam subiere potentiores ex senatu omni iidemq; cam
po Martio intulere quo inloco Reges duntaxat humari
consueuerant : Equites uniuersusq; exercitus circum Pyram
excucurrit : Et hic Sylle finis a funere deinde redeuntes
consules verbis statim inter se calumniisq; dissidere : queq; ad
vrbem ptinebant inuicem partiri caeperunt : Lepidus qui
dem Italis sublandiens agros quos illis ademisset Sylla reddi
deposcebat : Amborum odia veritus senatus iureiurando eos
astrinxit ne armis inuicem contenderent : lepidus galliā
sortitus quae supra alpes sita est : ad comitia minime de
scendit : ut pote qui bellum insequenti anno : nullo iuris
iurandi timore habito : in Syllanos esset gesturus : Videban
tur enim intra magistratus sui annum fidem prestitisse :
Cum quae cogitasset minime laterent a Senatu accersitus
est : nec ille quamobrem vocaretur ignarus vniuerso cum
exercitu profectus : quasi cum eo vrbem ingressurus : prohi
bitus subinde ad arma per preconem omnes conuocat :
Ex aduerso catulus bellum vicissim preconis voce denun
ciat : Post modicum prelio ante campum Martium inito
ab vtrisq; : superatus est lepidus : nec multum illi aduersat?
in Sardiniam enauigauit : quo inloco distilationis morbo

Faustus Sylle filius.

Sepulcra Regum in cam
po Martio.

Gallia supra alpes.

Prelium inter cōsules ante
campum Martium.

correptus cessit e uita: pretor eius paulatim ceteris insul-
tans per partes destituitur: Quicquid residui roboris ex
optimis fuerat Perpena ad Sertorium in hiberiam dedu-

Bellum sertorianum per octo gestum annos.

xit: Residuum quippe Syllanarum operum Sertorii
bellum fuit: per octo: nec facile gestum annos: neque in si-
mul Romanis non tanquam in hiberos sed ad inuicem pugna-
tibus contra Sertorium: qui hiberie ut premissum est im-
peritabat: Nam cum carboni depugnaret Sylla Sertorius
Suessam per inducias recepit. Fugiens deinde ad preturam
profectus est: exercitumque ab Italia adducens alterumque
ex hiberis in unum congregans pretoribus qui ante illum
fuerant prouinciam inire prohibentibus: quo Sylle ob-

Metellus.

sequerentur: ex hiberia eos expulit: ac in Metellum qui
a Sylla missus fuerat egregie bellum gessit. Promptus

Senatum a Sertorio constitutum

quippe ad audenda omnia: Sertorius Senatum ex a-
micis qui una aderant usque ad tercentum elegit nume-
rum quem uere Romanorum: in ludibrium alterius
asseuerabat: Sylla defuncto: ac lepido: deinde post Syl-
lam: exercitum alterum Italorum agens Sertorius:
quem perpenna lepidi pretor ad illum duxerat: opini-
onem facile prestitit: quasi in Italiam bellum esset tra-
ducturus nisi quod id ueritus senatus: exercitum ducem-

Pompeius in sertorium dux electus.

que alium post primum in hiberiam Pompeium misit:
qui illi obsisteret: adolescentem adhuc: uerum fama
illustrem: ob ea que in libya et in ipsa Italia sub Sylla

Pompeius transit in hispaniam.

gesserat: Is igitur ad alpes penetrandas magno animo
profectus: non per Hannibalis illud memoratum iter.

verum haud longe a Rhodani atq: Eridani fontibus iter coepit: quae ambo flumina paruo interse spatio caput exerunt: Ex his alter per celtas qui super alpes incolunt intyrenum mare diffunditur: Alter vero intra alpes supra Ionium sinum elapsus: pro Eridano padi nomen assumit: Accedente in hiberiam Pompeio Sertorius exercitum omnem pabulatum educens: impedimenta eius ac seruos inuasit: et ad laurum urbem ingruente pompeio urbem diripuit: funditus que disiecit: Ex obsidione interim mulier deprehensa cum miles digitis per obscena adhibitis: in illam conniciaretur: oculos sibi eruit: Qua re percepta Sertorius passionem eius miseratus: cohortem omnem ad similia infamem atq: arrogantem: quanq̃ ex romanis constaret interfecit: Ac tunc quidem insurgente hieme inter se diuisi sunt: cum autem ver instaret adinuicem congredi ceperunt: Metellus scilicet ac Pompeius ex pireneis montibus inter quos hiberna egerant Sertorius et Perpenna ex lusitania ac insimul iuxta urbem quae Surum appellatur congressi tonitru horrendo concuciente aera: fulguribus in immẽsum corruscantibus: qui armis experti erant nullo timore perfecere bellum: plurimamq: cedem edidere: quo ad Metellus perpennam repulit exercitumq: eius diripuit: Eo in prelio sertorius pompeium vicit: Pompeius non sine periculo femur telo saucius euasit: Et hic finis pugne ĩter utrosq: fuit: Ceruam habuit Sertorius candidam admodum atq: mansuetam: quam cum forte amisisset infe

Laurum urbs

Memorabile exemplũ Sertorii cõtinẽtie et iustitie

Concursus belli iter Põpeiũ et Metellũ ex una et sertoriũ ac ꝑpẽnã ex altera

De cerua candida

licitatis signum arbitratus: per maxime augebatur animo: nec in aciem prodibat: ceruam ab hostibus interceptam au tumans qua in eos illudere solebat: cum deinde in opine apparuisset: cursuq: ad eum contendisset subito in hostes quasi ab ea excitus defertur: preliisq: leuibus usus est: Non multo deinde pugnam ingentem circa Maguinciam a me ridie in noctem protulit: in qua equestri prelio Pompeiu superauit: hostium ad sex milia interfecit: media eorum parte deleta: Metellum ex Perpenne exercitu ad quinq: milia neci dedit: Sertorius postridie ab ea pugna ingenti barbarorum collecta manu: in opine Metelli exercitum aggreditur cum iam sol ad occasum vergeret: veluti castra aduersus eum magno animo esset positurus: Accurrente de inde pompeio ab incepto destitit: His aestatis temporibus ab utrisq: gestis ad hiberna diuertere iterum: Insequenti anno sexta et septuagesima supra centesimam olympiade due ex foederibus nationes Romanis accessere: Bithinia: Nicomede eam relinquente: et Cyrene ptolomeo Lagi: qui Apion dicebatur testamento vicissim eam tradente Roma nis: E conuerso hostes insurrexere romanis prepotentes Ser torius circa hiberiam et Mitridates ad orientem: pyrrha tis maria omnia infestantibus: et circa creten bellum a liud a cretensibus gladiatoriis etiam preliis: per Italiam vehementer subitoq: emergentibus: Diuisi igitur inter tam ingentes res: alias in hiberiam duas emisere legiones: cum quibus ceteris adiunctis Metellus iterum et Pompe ius ab pyreneis montibus in hiberiam venere: His Sertori ac perpenna:~

Bellum apud Maguinciam.

Bithinia et cyrene.

Mitridatis bellum.

Cretēsium bellum.

Pōpei et Metelli trāsitus in hiberiam.

ac perpenna a lusitanis occurrunt: Et tunc quidem mul
ti a Sertorio ad Metellum transfugere: quorum causa
turbatus Sertorius crudeliter barbareq: in plerosq: debac
chatus: odio haberi coepit huius rei precipua exercitus
causa fuit: quod is custodes a celtiberis undiq: accinerat:
et Romanis a corpore ãmotis: eorum loco exteris se cre Suspitionem exercit.
diderat: Non enim milites equo animo perferre poterãt
se infidelitatis abeo argui: quanq̃ sub romanorum hos
te militarent qĩmo id eos vehementius angebat cum ĩ
fidi erga patriam obillum haberentur: nunc suspectos
ab eo haberi: nec qui infide permansissent a transfugis
dignosci posse: Multa preterea celtiberi in eos insurgen
tes contumeliose vt infidis obiectabant: verum tamen
hi Sertorium: non omnino simul omnes reliquere: ob
eius vtilitatem atque prestantiam: Non enim fuit Sertorii laus.
alter illo viro bellicosior: atq: fortunatior: qua ex causa
celtiberi illum ob agendorum promptitudinem Hãni
balem solebant appellare: quem audacissimum et astutis
simum ducem apud eos fuisse nouerant: In hunc igit.
modum exercitus erga Sertorium se se habuit: Vrbes
interim plurimas eius: qui vna cum Metello versa
bantur assidue infestabant: ciuesq: ad deditionem im
pellebant: Cum pompeius pallantiam obsideret vrbẽ: Vrbs pallantia.
ac moenia lignorum truncis undiq: appendisset: ag
gressus eum Sertorius ab obsidione repulit: Verum
preueniens pompeius moenia succendit igne: deinde
ad Metellum rediit Sertorius restitutis quae corruerat

Calagyrum. moenibus ad qui circa Calagyrum castra habebant delatus ad tria milia interfecit: Hæc sunt quæ eo anno in hiberia dicuntur gesta: Sequenti anno imperatores romanorum summa vi magis solito confisi: ciuitates quæ a Sertorio tenebantur inuadunt: et plerasq: ex illis sibi vendicarunt: Cæteras etiam aggredi ceperunt: dolo confisi et insidiis: non enim totis viribus inuicem conuenerant: verum iterum usq: ad insequentem annum ipsi denuo urbes maiori animo inuaserat: Sertorius aduersante iam fortuna bellicarum rerum

Mutatio vite Sertorii ad voluptates. Laborem ultro deposuerat: plurimumq: inter delitias mulieres conuiuia potusq: versabatur: qua ex re assidue eum uinci contigit: et ob id ad summam delatus iracundiam ob suspiciones varias acerbitatesq: puniendi

Emiliana seditio. ad vniuersa dubitabat: Adeo ut perpenna: qui ex Emiliana seditione sponte ad eum magnis cum copiis accesserat timore ductus: decem duntaxat fretus comitatu insidias in eum strueret: ex quibus nonnulli indicio de-

Coniuratio perpenne in Sertorium. prehensi supplicio affecti sunt: quidam fuga sibi consuluere Perpenna preter opinionem delitescens magis adhuc facinus accelerare satagebat: et Sertorium a se nusq custodes dimittentem in conuiuium secum uocat: Eo in loco circumstantium turba vino grauis minus custodie intenta esset Sertorium obtruncat: Exercitus quidem in perpennam

Indignatio exercitus in perpennam. statim insurrexit ira concitus ac tumultu: beniuolentiam quoq: pro odio inducem commutauit: ut omnes furore quodam in eos commoti sint qui illum occidissent:

Cum enim is cuius causa nonnunq̄ tristabantur e medio
cessisset: ad uirtutis proprie memoriam cum misericor
dia pietateq; reuertebantur: Ac tunc quidem que pre
sentia illis aderant mente cogitantes perpennam veluti
priuatum quendam contemnebant: Porro Sertorii vir
tutem vnicam eorum salutem fuisse rati: haud facile ī
perpennam coniciebant oculos: Hec ipsi duntaxat: ve
rum barbari fere omnes: Lusitaniq; quorum opera Ser
torius precipue in bello vsus fuerat: cum vero testamen
ti reseratis tabulis perpenna á Sertorio heres institutus
per lectus est: amplius cunctorum odia in eum exarsere
quasi non in ducem duntaxat aut pretorem: verum in
amicum ac benefactorem ab eo seuitum eēt: Hec aūm
dicta cohibuissent manus: nisi ꝙ ad eos confugiens per
penna nonnullos donis: alios pollicitationibus sibi ascis
cebat: plerosq; etiam metu cohibebat: Erant quos ad ter
rorem aliorum sibi adiungeret: In hunc modum igit
turbe se subiciens adulatione in omnes utebatur: Nam
eorum captiuos quos sertorius carceri adduxerat libe
rari iussit: Hiberis preterea obsides restituit: quibus
inducti illi vt imperatori obsequebantur parebantq;
Hic enim illi post Sertorium honos habitus: qui tamē
non sine odio et inimicicia demum contigit: Nam cū
suppliciis oblectaretur crudelis tandem haberi coepit:
Tres quippe ex illustribus Romanos ad eum fugientes
fratrisq; filium interemit: Iam igitur Metellus ad al
teram hiberie partem secesserat: non enim illi diffi

Dona multorum aīos mansuefaciunt.

Perpenne crudelitas.

cile admodum visum est perpennam a Pompeio solo posse debellari. Per nonnullos interim dies levibus inter se preliis Pompeius Perpennaq; eorum vires experti sunt. Decima tandem die omnibus copiis in unum convenerunt: veluti de tota belli mole discrimen subituri: quo in prelio Pompeius perpenne disciplinam facile contempsit. Nam cum is de exercitus sui fide haud parum dubitaret: ab omni apparatu statim excidit. Subito itaq; Pompeius in eum invectus: nec duce perferente nec repugnante exercitu illum superavit: fuga nempe ab omnibus simul facta perpenna sub cespite quodam latuit: domesticos magis q̃ externos reformidans hostes. Intercipientes itaq; illum quidam ex equitibus ad pompeium attrahebant calumniis suorum agitatum veluti Sertorii dominum acclamantem quoq; multa se pompeio dicturum fore ex his quæ a seditiosis Rome gerebantur. Id autem seu vere diceret: sive ut salvus duceretur ad eum fingeret: priusq̃ ad conspectum eius accessisset Pompei iussu interemptus est. Veriti fortasse nec quid inexpectatum ederet: alteriusq; mali principium gigneret in urbe: quod per sapienter Pompeius visus est egisse: summamq; illi postremo laudem et gloriam attulit. Hic igitur hiberici belli finis et Sertorii vite simul fuit: quod nec tam subito aut facile Sertorio adhuc vivente gestum esset. Eadẽ tempestate circa Italiam gladiator quidam ex his qui ĩ caspiis ad spectacula aluntur: Spartacus nomine natione thrax: qui aliquando cum romanis meruerat: et in cu

Perpenne disciplina a pompeio contẽpta.

Vincitur perpenna a pompeio.

Perpenne vilis ĩterit sub pompeio.

Bellum Spartaci gladiatoris horrendum.

stodia ac gladiatoriis spectaculis adseruabatur: tantum
animi assumpsisse uisus: ut septuaginta uiris comitat.
pro libertate potius illos certare persuaserit: q̄ inspecta
culis pericula subire: itaq: per uim repulsis his qui custo
die preerant fuga abiit: ac plerisq: exuiatoribus lignis
ensibusq: munitis in vesubium montem ascendit: Eo ī — Mons vesubius.
loco multos ex fugitiuis seruos: quosdam etiam ex agris
liberos in unum congregans: quae propinquiora aderat
depopulabatur loca: sub pretores habens Enomaum ac — Enomaus et crissus.
crissum gladiatores: Itaq: cum praedas ex equo partire
tur: magna confestim multitudo ad eum confluxerat:
Ad quem oppugnandum Primum varinius glabrus mis — varinī glabrus: P.
sus est: Post illum publius valerius: non legitimū addu — valerius.
cens exercitum: Verum ex celeritate: et itinere collec
tum: non enim deinceps Romani belli alterius motū:
nec a predatoribus simile futurum expectabant: Cum
ad pugnam ventum esset Romani superantur: Spar — Superant romani.
tacus varinii equum ense confodit: Parumq: abfuit
Romanorum ducem a gladiatore in captiuum duci: Post
hoc prelium longe maiores copiae ad Spartacum undi
q: aduenere: et iam ad septuaginta uirorum milia in
exercitu habebat: et arma dietim fabricabat: et appa
ratus deligebat: Qui autem Rome aderant: consules
cum duabus legionibus emisere: quibus se obitiens cris
sus triginta milibus stipatus circa Gargarum montē — vincit. crissus ad mon
abutrisq: superatur: ac duabus exercitus partibus amis — tem gargarū.
sis una et ipse concidit: Spartacum per Apenninum

montem ad alpes et deinde ad celtas properantem: alter consulum adeptus a fuga prohibuit: Altero deinde insequente cum ad utrosq; se converteret per partes victor evasit: ac illi quidem cum tumultu ab eo discessere: Spartacus tercentos ex romanis captivos crasso imolavit: ac centum viginti milibus peditu romanorum circumseptus ad urbem properabat: quae inutilia armorum supererant igne comburens ac captivos universos neci dedens: ac super eos currim iumenta conficiens: quo levius incederet: Transfugis plurimis ad eum venientibus neminem admisit: Consulibus iterum circa picenum illi occurrentibus: alia insignis pugna editur: et tunc queq; ingens per acta Romanorum cedes: At ille recta ad urbem pergere non ausus: cum nec equalem se civibus imbello crederet: nec exercitum omnem militaribus instructum armis duceret: nulla quippe civitas cum illo conspiraverat: sed servi duntaxat et fugitivi et confusa turba illum sequeretur: versus Thurium ad montes se convertit: Thuriumq: recepit: Aurum porro et argentum negociatores inferre prohibuit: aut illud possidere: es solum ac ferrum non mediocri precio emebant: et humane importantes pertractabant: Qua ex re materiam habunde nacti egregia arma confecerant: et plerunq; ad predas discurrebant: Romanis iterum ad manus venientibus victores tunc quidem evasere ac multum prede consequuti retro abiere: Tertius

Victor Spartacus.

Alia romanorum clades a Spartaco.

Thurium.

iam annus elapsus erat: et Romanis horrendum iam adhuc erat bellum: quod a principio veluti gladiatorum contempserant: proposita nouorum consulum electione stupor omnes detinebat: nec quisquam ad petendum descendebat: quoad licinius crassus genere atque opibus longe pollens inter romanos imperium suscepit: et sex aliis legionibus ad Spartacum contendit: cum applicuisset: que consulum duorum fuere copias recepit: ex quibus iacta sorte veluti de saepe victis partem decimauit: Quidam non ita existimat: sed cum imperatori iterum insurrexisset: ex omnibus victis decimum quemque ex sorte delegisse: et ad quatuor milia interemisse: cum ob multitudinem haud multum indigeret: Utrum istorum factum sit terribilis certe ipsis ob hostium victoriam apparuit. Nam confestim ad decem milia qui cum Spartaco una militabant euicit: et duas eorum partes interficiens ad Spartacum propius magno animo accessit: quem tandem illustri pugna superatum fugientemque ad mare persecutus est: cum in Siciliam per naues transire properaret: Illum igitur adeptus fossa circumsepsit: et moenibus valloque continuit: cum per vim ad Sannites excurrere temptaret Crassus ad sex milia circa solis ortum interemit totidemque alios circa occasum tribus ex romano exercitu duntaxat interfectis: septem vulneratis: Tanta subito ob supplicium ad victoriam inclinatio facta est: Spartacus equitibus ad eum a

Tertius annus belli seruilis.

Licinius crassus genere et opibus pollens.

vincitur Spartacus a licinio Crasso.

aliunde confluentibus ad huc perstans non amplius ad pu
gnam omnibus cum copiis prodibat. Multum autem
sibi circumsidentes infestabat per partes continue subito
q; incumbens: fasces etiam igne correptas in fossam de
mittens vallum incendebat: et laborem illis multo diffi
ciliorem afferebat: Captiuum preterea ex romanis cam
pi in medio suspendit: propriis militibus aspectum ante
ponens quem uicti essent passuri: Romani interim q
in urbe morabantur obsidionem intelligentes: cum tur
pe ducerent gladiatorium bellum in tam longum differ
ri tempus difficultate eius cognita Pompeium ex hiberia
nuper redeuntem ad curam eius rei delegere: Ob hanc e
lectionem veritus Crassus: ne gloriam huius belli pompei
sibi asciceret: summa festinatione in Spartacum dedu
cit: Spartacus Pompeium preuenire studens Crassum
cum eo ad foedus inuocat: Verum ab illo repulsus peri
culum subire statuit: Assidentibus igitur equitibus ma
gno conatu cum omnibus copiis vallum exuperat ac
Brundusium versus sceleri fuga sese proripit crasso cō
tinue vestigia eius insequente: Cum vero relatum esset
luculum ex Mitridatica victoria reuersum Brundusiū
venisse: desperatis omnibus: magnis copiis cum Crasso cō
greditur: Exorta pugna longa quidem ac difficili velu
ti in desperatione tot milium in unum coeuntium: Spar
taco femur telo transfigitur: quo vulnere prolapsus inge
nu concidit: obiectoque clipeo insurgentes repellebat de
pugnabatq; donec ipse ceteraq; multitudo in circuitu ei⁹

[Margin, beside lines 7–10:] Ex aspectu romanī suspēsi quid suis suppliciis ī staret ostendebat.

[Margin, beside lines 12–13:] Pompei imperator electus.

[Margin, beside line 21:] Luculus.

[Margin, beside lines 25–26:] Vltīam et maxīam pugnā romanoꝝ cum Spartaco

oppressa est. Reliquum exercitus nullo ordine ut in tur
ba concisum sic ut cedes sine numero ederetur. Ex roma
nis mille desiderati. Spartacus ipse defunctus nusquam in
uentus. Multitudo ex his ingens extra prelium in mon
tibus secesserat. ad quos crassus profectus est. Illi in qua
draginta acies diuisi depugnabant. donec omnes interfecti
cum ceteris occubuere. sex milibus exceptis. qui capti in
crucibus sublati sunt. per iter quod a Capua Romam usque
protenditur. Hæc crassus sex mensibus operatus particeps
potissimum omni ex parte pompeiane uisus est glorie. ne
que exercitum deponere uoluit. quia nec idem Pompeius ui
deretur facturus. amboque ad consulatum petendum descen
derunt. Hic quidem iam pretura functus iuxta Sylle le
gem. Pompeius uero neque Preturam neque quæsturam us
piam adeptus. Anno ætatis quarto et trigesimo multa
tribunis secundum uetus morem uelle concedere est polli
citus. Consules itaque electi. nec exercitus urbi propinquos
demisere. occasionem sibi quisque uendicantes Pompeius
quidem ad hibericum triumphum Metellum redeuntem
operiri se aiebat. Crassus Pompeium prius dissoluere opor
tere dicebat. Populus igitur dissensionem iam inde emer
gentem intuens ac duos exercitus sibi assidentes reformi
dans consulem in foro sedentem orare coepit ut ambos
inter se conciliaret. quod primum uterque eorum renuit.
Ariolis deinde quibusdam multa ac dira cominantibus
ni inter se conuenirent. Populus iterum cum gemitu u
trosque suppliciter deprecatus est. denuo Sylle ac Marii

Corpus Spartaci nusquam in uentum a romanis.

Contentio inter crassum et Pompeium.

Ariolorum cominatio.

erumnas afferentes: Quibus ex rebus commotus Crassus prior e solio descendit: et ad Pompeium profectus manum illi ut una conciliaretur exhibuit: Is autem subito assurgens ad illum accurrit: seq: invicem complexi sunt: Laudes itaq: multiplices illis reddite: Neq: populus prius e concione discessit: q consules exercitus deponere scripsere: Sic contentio que in maius excrescere cunctorum opinione putabatur: foeliciter dissoluta est: annum circa sexagesimum civilium bellorum maxime a Tiberii Gracchi interitu:—

Concordia cōsulum.

P. Candidi De ciuilibus Ro[illegible] bellis ex Appia
[illegible] Alexandrino traductis in Latinum liber Primus
finit: Incipit Secundus Foeliciter.

POST Sylle Monarchiam et quecunq; a Ser
torio ac perpenna in hiberia gesta sunt: alia
denuo ciuilia Romanis insurrexere bella:
quousq; Gaius Cesar Pompeiusq; magnus ad
inuicem armis usi: Pompeiusq; a cesare superatus est:
Cæsarem vero in senatu non nulli regno aspirantem in
teremere: Hæc igitur quemadmodum acta sint: et Põ
peius ac Cæsar demum interierint hæc secundo ciuiliũ
bellorum libro describemus: Pompeius depurgato prius
a Pyrrhatis mari qui vndiq; omnia depredabantur:
Mitridatem Ponti Regem debellauit Regnum quoq;
eius: ac reliquas illi parentes nationes ad orientem usq;
sibi subdidit: Erat autem adolescens adhuc Cæsar: Vere
dicendi et agendi promptitudine longe clarus: et qui
vniuersa auderet: atq; speraret ad ambitionem supra
modum profusus et ardens ut pote qui edilitatem et
preturam ere alieno meruisset: foelicitate etiam quadã
gratus multitudini: quæ vt plurimum liberales colit
ac diligit: Lucius autem Catilina glorie et generis splẽ
dore precellens: temeritate notissimus: adolescentem
filium ob Aureliæ orestilie amorem interfecisse dicitur:

Cesaris mores ab adoles
centia.

Lucius catilina.

cum mulier superstite filio nuptias eius recusaret: Is Syl
le familiaris olim et amicus: seditione plenus: tyranni-
dis illius imitator fuit: ex ambitione pariter ad inopiam
redactus cum a potentibus quibusdam uiris mulieribusq;
obseruaretur: ad consulatum petendum accesserat: qua
si ab illo ad tyrannidem paraturus aditum: Sed cum eli
gi se cito sperauisset: ob huiusmodi suspicionem repul
sus est: et Ciceroni consulatus eius loco delegatur: uiro
precipua eloquentia et oratoriis artibus ornato: Ob id
catilina eos improbans a quibus consul esset designat[us]
in ignobilitatem Ciceronis inuectus: Nouum hominem
appellat Ciceronem: Sic enim eos qui a se ipsis: nulla
maiorum dignitate claruere Romani solent nomi
nare: hospitalitatem preterea urbis irridens Inquili
num eum nominat: quo verbo dicuntur ii qui alienas
edes incolunt: Ipse vero hac ex causa rem publicam fe
re penitus euertit: ita vt minime ad monarchiam:
aut magnum aliquod emergeret: Verum litibus re
pleretur et inuidia: Pecunias quippe a plerisq; mulie
ribus undiq; conquirens: que viros ipso in tumultu oc
cisum imputauerant: cum nonnullis senatorii ordi
nis equitibusq; iureiurando conuenit: Induxit et po
pulares quosdam et hospites et seruos: Quorum pri
mores fuere Cornelius lentulus et Cæthegus: erant
enim hi ea tempestate pretores in vrbe: Per Italiam
vero quosdam ex Syllanis demisit: qui commoda p[er]
vim parta consumpsissent: similia autem exopta

Ciceronis consulatus.

Nouus homo idest ig[no]bilis q[uo]ad maiores.

Inquilini qui edes alienas incolunt.

Catiline coniuratio periculosissima.

Cornelius lentulus. cæthegus.

rent : Ex fesulis scilicet tyrreniis Caium Manlium : Ex picennis et Apulia alios qui exercitum secreto compa rarent : Quæ omnia cum occulta adhuc essent et in cognita Fuluia parum pudica mulier Ciceroni indicat : Huius amator . Q. Curius fuit : Vir obprobrum con sulatu amotus : et ob id consiliorum Catiline partice ps : Leuis admodum et ambitiosus ad mulierem om nia detulerat : et veluti potentiam statim habiturus eorum que in Italia agitabantur mentionem fecerat : His perceptis Cicero ciuitatem per interualla presidiis munit : et ex illustribus plures emittit : qui ad sus pectiora quæq; intenti presiderent : Catilina nemine eum suscipere audente : ob diligentem undiq; cautelã : suspitione exterritus : et in celeritate spem apponens : pecunias fesulas mittit : apposito insuper cum coniu ratis ordine : ut Ciceronem interficerent : Vrbem per interualla nocte incenderent : ad Caium Manlium qui alium paraturus exercitum sese proripit : ut sequente urbis incendio promptus accurreret : eo in loco faces et secures : veluti proconsul leuiter admodum præ se tu lit : et ad Manlium profectus delectus habere coepit : Lentulo et coniuratis tempus patrande rei adesse vi sum cum Catilina ad Manlium venisset : Lentulum igitur ipsum ac Cæthegum circa auroram ad Cicero nis domum ensibus veste contectis : insidias struere iubent : ingressos deinde ob dignitatem sermone in longum deducto inter ambulandum Ciceronem a cæ

C. Manlius.

Fuluia . Q. Curii amica cõ iuratio patefacta est :

Que a Catilina patra bantur .

Insidie in ciceronem .

teris se motum interficere: Lucium vero Sextium tribunum plebis concionem subinde aduocare: palamq; de Cicerone conqueri: qui assidue bellum quereret: urbem nulla ex causa indiscrimen poneret: Post Sextii orationem: nocte insequenti reliquos ex coniuratis duodecim inlocis urbem incendere predari omnia: optios quosq; interimere: Sic enim Lentulo Cethego: Statilio: et Sextio ceterisq; coniurationis primoribus agendum videbatur: tempusq; ad ea opperiebantur: Legati Allobrogum eorum pretores apud senatum accusaturi Romam venerant: Galliam quoq; ad bellum concitare cum lentulo ceterisq; una consenserant: Hos Lentulus ad catilinam ire iussit: et cum his vulturcium crotomatem emittit: qui litteras sine nomine ad eum deferat: Legati ob id ipsum ambigentes rem Fabio sange annunciat: Erat autem is Allobrogum Patronus in urbe: ut ceteris populis olim Rome adesse mos fuit: Ad hec cicero certior factus: legatos ab urbe discedentes: et cum his vulturcium intercipit: eosq; in senatum subito inducit: hi que a lentulo audierant Senatui referunt: Inducti porro addidere: Lentulum sepenumero illis affirmasse: tres e corneliorum familia Romanis futuros principes: ex his Cinnam et Syllam prius extitisse: se tercium Sibyllinis libris declarari: Quibus cognitis Senatus Lentulum dignitate spoliauit: Cicero unum quenq; separatim in pretorum custodia deponit: ipse in senatum reuersus sententiam de omnibus exquirit ac statim in

Coniurationis primores.
Legati Allobrogum.
Vulturcius crotoniates.
Fabius sanga.
Rome patronos populorum extitisse.
Lentuli superstitio ex Sibyllinis libris.

senatu tumultus oritur: nec enim eorum que ferebant(ur) manifeste adhuc patebat timor: lentuli preterea ac Cethegi servi libertiq(ue): magna opificum manu in unum comparata: pretorum domus diverso itinere invaserat: eorumq(ue) dominos per vim liberare conabantur: Qua re p(er)cepta Cicero e senatu egreditur: et oportunis presidiis ubiq(ue) appositis iterum in senatum ut sententiam efferret a consule exquireret accurrit: Syllanus consul designatus primus ut sententiam efferret consule rogari coeperat. Quippe romanis consul prefuturus merito in primis dictur(us) videbatur: Et ut puto multa ex his que decreta essent executioni mandaturus: et ob id maturius liberiusq(ue) singula animadversurus: Consulente ita eo coniuratos ultimo supplicio afficiendos esse: multi assensi sunt. Ad Neronem quousq(ue) delata sententia: Nero interim eos custodiri donec catilinam bello superassent: et rem diligenti(us) certiusq(ue) animadvertissent equius censebat esse: Caius autem Cesar cum suspicionem minime purgaret ne coniurationis particeps videretur esse: Cicerone neutiq(ue) fidente: si adhunc in primis popularem seditiosumq(ue) sententiam afferrent: hos viros per municipia que Cicero elegisset distribuendos esse censuit: donec sup(er)ato catilina in iudicium accersirentur: neq(ue) quid dirum aut intolerabile primores viros: preter ius equumq(ue) esse statuendum: Eius sententia cum iusta apparuisset: et a plerisq(ue) admitteretur multiq(ue) haud prudenter in eam inclinarent: Cato suspitionem que in Cesare latebat: gravi luculentaq(ue) oratione pronunciat: Verit(us)

De hac servorum et libertorum violentia nihil retulit salusti(us).

Syllanus consul designat(us)

Nero apud salustium Tiberi(us) appellatus.

Cesar seditiosus et popularis.

Cato uticensis cui(us) oratio extat.

itaq: Cicero ne instante nocte aliqua coniuratorum manus in foro exurgeret: ac pro illis pariter ac se ipso sollicitus: ne quid dirum aut foedum molirentur: Utilius esse ratus cu̅ senatus incuria adhuc esset: celeriter nullo indicio rem co̅ficere: unum quenq: ex coniuratis in carcerem deduci imperat: Ibidemq: multitudine inscia supplicio affecit: Post hec in forum delatus palam eos interiisse significauit: Ceteri metu territi: ac sibi ipsis precauentes: hincinde delabuntur: eoq: modo ciuitas a trepidatione: quae cunctis eamet die potissimum institerat paulisper respirauit: Catilinam deinde ad viginti hominum milia in unum adducentem: quorum quarta fere pars armis instructa fuerat: et in galliam quo delectus nouos appararet properantem Antoni' consul alter sub ipsis Alpium radicibus nullo fere negocio nactus superauit: Virum temerarium: tam crudele opus mente cogitantem: et ad rei experimentum multo temerarius apparatu nullo fere prodeuntem: Quanq̅ nec ipse Catilina aut quispiam ex his qui illustriores affuere: fuga saluti sue consuluerint: sed in hostes proruentes pariter in pugna confossi sunt: Catiline itaq: seditio: cuius causa parum abfuit uniuersam fere vrbem ad extremum deduci exitium Ciceronis consilio in hunc modum dissoluta est: Cicero quanq̅ dicendi potestate clarus haberetur: tum vel maxime ob insigne facinus omnium fere versabatur in ore: et saluator tunc quidem pereuntis patrie visus est extitisse: Gratie itaq: imense ab omnibus illi habite: varieq: laudationes: Nam cato patrem patrie illum appellauit: quod

Carcer Tullianu̅ dicit'.

Catiline fuga.

Antoni' presens non fuit sed alter pro eo.

Cataline temeritas.

Ciceronis laudes.

cato cicerone̅ patrie pre̅m appellauit.

decus nominis subinde a populo confirmatum est: Ea ex causa a non nullis creditum est huiusmodi appellationem a Cicerone sumpsisse initium: ac subinde ad imperatores qui digni habebantur paulatim defluxisse: Nec enim omnib: quanq regno presidentibus a principio statim cum cæteris appellationibus id nomen inditum: verum procedente tēpore vix maximis adhuc in testimonium uirtutis accessit: Cæsar deinde in hiberiam delectus pretor: cum in his quæ utilia uisa fuerant Rome sperneretur: magnamq: facultatum partem ob ambitum ere alieno deuinxisset huiusmodi uerbis usus dicitur bis milies et quingenties centena milia sibi adesse oportere ut nihil haberet: Compositis igitur his a quibus petebatur ut melius licuit: in hiberiam delat neq: in ciuitatibus ius dicere: diem ve adhibere ad causas autem his similia agere sustinuit: veluti qui nihil opere pretium in huiusmodi rebus esse crederet: Verum exercitu in unum comparato: cæteros hiberorum populos per partes aggressus regionem omnem ex tributo romanis ob noxiam parere uoluit: magnam quoq: pecuniarum vim p Quintum quæstorem Romam misit: Cuius rei causa cum triumphus a Senatu decretus esset: pompe apparatum q splendidissimum in suburbanis Rome iubet adornari: Hisdem forte diebus creandorum consulum comitia Rome parabantur: necesseq: erat petitorem una adesse: Ingredienti vero neutiq: ad triumphum licebat redire: Cesar ad consulatum potissimum aspirans nondum triumphi apparatu edito ad Senatum destinat: Rogat vt absenti

Cesar pretor in hiberia delectus·

Id est et debita exolueret·

Hiberi a cesare subacti·

Quintus questor·

Qui triūphū actus ē vrbē ingredi non debet q uo consulatū petitur· vt ad sit opus est·

per amicos consulatum petere liceat: Eius rei licentia pre
Catonis contradictio | ter legem aliis non numquam concessa fuerat: Contradicente
per diem integram. | autem Catone: et diem ad petendum destinatam ver
bis deducente: Cæsar spreto triumpho ad comicia descē
dit et creationem eius dignitatis operiri coepit: Interea
Pompeius ob Mitridaticum bellum ad summum glorie et
Confirmatio gestorum | dignitatis euectus Senatum rogare pergit: ut multa
a senatu petebatur. | quæ regibus Dinastis ac ciuitatibus idem concessisset: Se
natus ex decreto confirmare vellet: E contra plurimi
inuidia accensi: in illum repugnabant: Inter hos vel
Lucius Lucullus Pompeio | inprimis lucius lucullus fuit: qui ante Pompeium ad
aduersus. | id bellum delegatus: debiliorem ad resistendum Pompeio
Mitridatem reliquisse se aiebant eius belli gloriam sibi
soli spectare predicabat: Lucullo Crassus pari modo ad
Ob conspirationem crassi | sistebat: Indignatus itaque Pompeius affinitatem cum Cæ
et luculli in unum Pompeius | sare inire studuit: seque in petitione consulatus illi affu
cum cesare conuenit | turum iureiurando pollicetur: Is Crassum Pompeio sub
et crassum una | inde conciliauit: Summa igitur potestate inter se
attraxit. | functi commoditates ad inuicem partiri ceperant:
Horum igitur consensum uno libro reprehendens quie
Tricipitium. | dam Tricipitium eos nuncupauit: Senatus cum de
Lucius Bibulus. | illis suspicaretur: Lucium Bibulum Cæsari aduersum
cum eo consulatum administrare iubet: Ac subito con
tentiones inter illos: et armorum priuatim appara
Dissimulator cæsar | tus extitere: Cæsar ad dissimulandum promptissimus:
verba in senatu habuit quasi cum Bibulo conciliari cu
peret: Quantum eorum dissensio: rei publice molesta

sit edixerit: Cum ex animo locutum putarent omnes
ac Bibulus nullo apparatu aut custodia in eum ute
retur: magnam virorum magnum clanculum in u
num comparat: Leges deinde tenuiorum in senatum Fraudes cesaris attende·
defert: Agros incomune partiri admonet: precipue
qui circa Capuam ceteris cultiores et uberiores habe Agri circa capuam cete-
bantur patribus diuidendos esse: quibus trium libe ris cultiores·
rorum ius adesset: Mercedem popularis beniuolentię
iam inde meditatus: Quippe ad viginti hominum mi
lia his pceptis in unum venerant: trium liberorum
alimoniam ultro deposcebant: Cum multi sententiæ
eius aduersarentur: dissimulata indignatione: quasi
quæ iusta et equa essent ab illis spernerentur: senatu
egreditur: ac per annum integrum ulterius senatum
conuocari vetuit: Cum demum in rostris concionem
habuisset Pompeium Crassumq; subinde de lege interro
gat: Cui illi vicissim assensi sunt: Populus contectus ar Populus legi consentiens·
mis ad legis lationem progressus est: Senatus cum ne
mo illum conuocasset non enim alteri ex consulibus id
agere licebat: ad Bibuli progressus domum: nihil Cæsa
ris potentie et apparatui aduersum moliri audebat:
Bibulum duntaxat huiusmodi legibus se se opponere
adhortabatur: neq; desidiæ: verum alacritatis opini
onem ceteris afferre: Ab hac persuasus Bibulus cæsa
re adhuc concionante in forum prosilit: Seditione i Contentio inter Cesarem
gitur ac tumultu inuicem coortis tandem ad vulne et Bibulu̅ consules
ra peruentum est: Quidam itaq; exertis ensibus fas

Bibuli verba sanctissiã.

Templum Iovis possessoris

Catonis Iuvenis audaciã.

Cogitur senatus p vim a caesare ad iusiurandũ.

Vectii facinus.

ces reliquaq: Bibuli magistratus insignia dilacerant Tri
bunum preterea: et qui illum circunsteterant plagis ag-
grediuntur: Bibulus nihil territus iugulum ultro nuda
tum offerebat: amicosq: Caesaris magno clamore ad id op-
hortabatur: Si enim que iusta et equa sunt Caesari aie
bat suadere non possum: scelus omne hoc et odium mori
ens ipse in eum reicio: Caeterum eundem reluctantem
amici in proximum Iovis possessoris templum deferunt:
Cato subinde ad eos missus iuvenili more inter medios
progressus est: concionariq: inter illos coepit: quo ad Ce
saris mandato e loco sublatus e senatu educitur: Non mul
to post aliis itineribus elapsus: ad tribunal iterum acces
sit: nec ullis minis ab incepto deterreri potuit: In Cae
sarem porro per acerbe invectus est: donec e tribunali
sublatus effertur: et leges Caesaris mandato sanciuntur:
Caesar preterea populum q optimas eas existimare iure
iurando adegit: Senatumq: pariter iurare deposcit: An
nitentibus multis cum Cato silens quietusq: persisteret:
Caesar illi si iusiurandum recusasset: mortem est comi
natus: quod a populo pari modo confirmatum est: Iura
vere itaq: hi: ac nonnulli trepidantes tribuniq: Non
enim ulterius illi obsistere tutum videbatur: cum cae
teri legem approbassent Vectius vir popularis in mediũ
ense nudato progreditur: Se a Bibulo Ciceroneq: ac Cato
ne missum profitetur: quo Caesarem Pompeiumq: interfi
ceret: Ensem sibi a Postumio Bibuli lictore datum esse:
causa in utranq: partem dubia Caesar multitudinem

accelerare

accelerare iubet : Insequentem diem vectii disquisitionē referendam censet : Vectius interim carceri inclusus : ea quae sequuta est nocte neci traditur : Cum varie de rei euentu suspicatum esset : Caesar nec id se fecisse renuit : asserens eos qui de se formidarent : quoad populus sibi faueret : conspirantibus ineum prebituros opem : Bibulus omnibus e manu electis veluti priuatus quidam reliq° consulatus tempore neutiq: domo pedem extulit : Caesar ad vectii causam inquirendam : cum rei publice potentiam solus obtineret leges quasdam protulit : que in primis populo et multitudini grate videbantur : Alias porro addidit : quae a Pompeio gesta vt pollicitus fuerat illi comprobarent : Interea equites qui mediam inter populum senatumq: tenent dignitatem ad omnia potentiores obfacultates vectigaliumq: et onerum caeterorum mercedem : quae a populis penduntur capientes multitudine insuper seruorum habundantes : iam pridem apud senatum institerat quo tributorum onera aliqua ex parte leuarentur : Ad que cum Senatus differre videretur : Caesar nihil senatu indigens : Verum solo populo confisus : tertiam tributorum partem remittendam esse censuit : Illi ad eorum dignitatem : insperatae caritatis munus accessisse gloriantes caesarem ad conuiuia inuitant . Sic globus alius longe potentior Caesari populoq: accessit : huiusmodi ciuilitate addita : Ipse spectacula et ferarum venationes edidit : Vltra posse in omnes Largus : et exuberans : Priorum quoq: supergressus est :

Temeritas . c . Caesaris

Equitum instantia apud Senatum .

Spectacula a caesare edita

Cæsar Gallie pretor creatus.

Inuidiam cuius causa cæsar filiā Pompeio despondit.

Aulus Gabinius

Calfurnia cæsaris uxor.

Vatinius et clodius Tribuni.

De sacris pollutis.

Cur cicero odio habitus a cæsare.

munificentiam : apparatu choreis ac munerum liberalitate usus : Quibus ex rebus eundem ad galliæ omnis principatum quæ intra alpes sita est : in quinquennium pretorem statuunt : exercitumq: pro dignitate legionum quatuor illi tribuunt : Temporis igitur spatium quo absens erat mente contemplatus : neq: minus inuidiam : quæ quo maiora possidentur in maius adaugescit Pompeio filiam conubio adiunxit Scipione adhuc existente : veritus ne quanq̄ amicus sibi foret : magnitudini tam eius fælicitatis inuideret : Audacissimum porro ex seditiosis omnibus ad magistratum sequentis anni ac consulem Aulum Gabinium statuit amicissimum sibi : Lucii autem Pisonis filiam qui una consulatum gesturus videbatur calfurniam duxit uxorem exclamante catone rem publica nuptiarum lenocinio corrumpi : Tribunos vero declarauit vatinium ac clodium cognomine pulcrum : quem turpem quandam infamie notam in mulierum celebritate subiisse notum erat : Iulie cæsaris uxoris causa : Qua de re nihil a cæsare in eum animaduersum fuit : cum populo acceptum cognouisset : Quanq̄ mulierem a se ablegauerit : Reliqui ob religionem ad impietatem usq: illum persequuti sunt : Fuitq: inter accusatores Orator electus Cicero : Hec cæsar in testimonium vocatus quicq̄ protulit : verum tribunum tunc quidem ad ciceronis insidias parauit cum ille trium virorum consensum ad monarchiam aspirantium : prepalam improbaret : Sic errore pari ter ob utilitatem frui eos contigit : cum inimico benefa

cere ad alterius presidia coacti sunt. videtur autem
Clodius gratias vel inprimis exhibuisse Cęsari in ob-
tinenda gallie prouincia: Hec igitur tam ingentia
á cęsare adhuc consule peracta sunt: qui priori digni-
tate deposita subito ad alteram conuertit oculos: Interim
clodius ciceronem in iudicium vocauit quod ante senten-
tiam a senatu latam Lentulum Cæthegumque supplicio
affecisset: At ille qui ad tam illustre facinus summo in-
genio visus est uti: vilior tamen in iudicio apparuit:
nam sordidam indutus vestem: flens squalore et sor-
de obsitus: ad quosque obuios: per angiportus se prosternens
etiam sibi ignotos deprecari non erubuit: vt tam ipsi
insigne opus: ob indecentiam ad risum: á misericordia
deflexerit: ad tantum timiditatis: ob unicam domesti-
cam lapsus est, accusationem: cuius vita in alienis ca-
sibus semper enituit: Quemadmodum et Demostheni
ferunt contigisse: cum causam apud Athenienses pro
se esset oraturus: prius aufugisse: quam in iudicium descen-
deret: Clodio vero ciceronis suasiones per angiportus
cum contumelia explodente: Cicero desperatis rebus
sponte profugit: cum quo et amicorum multitudo ex
vrbe excessit: Senatus quoque eum virum ciuitatibus
regibus dinastisque commendauit: Clodius interim do-
mum eius euertit: In agris autem ouilia stabulaque
disiecit: Ob que subinde elatus etiam Pompeio se aduer-
sum prestitit: qui summam in vrbe ea tempestate obti-
nebat potestatem. Pompeius Milonem qui cum clodio

Cicero in iudicium voca-
tus á clodio.

Iste pluribus in locis detra-
hit ciceroni vel ex octa-
uii comentariis ver-
ba assumit.

Demosthenes timidi-
tate notatur.

Clodii odium in Ciceronem.

Milo vir audacissim⁹ a pompeio in clodiū concitatus.

consulatum postulabat: virum audacissimum ad co sulatus spem eius loco statim concitat: et in clodium fa uores illi pollicetur: Reditum quoq: Ciceroni ex decreto iubet decernere: Sperans cum redisset cicero: non ulterius in presentem politiam obloquuturum esse: cum quæ passus esset mente cogitaret: Iudicia autem et negocia facilius clodio persuasum iri posse: Sic ci cero ob Pompeium urbe eiectus ab eodem demum re

Redit⁹ Ciceronis ob Pōpeium.

stitutus est: sexto et decimo post expulsionem exac to mense: Domus illi ac cetera publicis impensis instau rata sunt: Admissus est igitur summa gloria omni bus splendide illum recipientibus ad portas urbis: Fe runt quippe dum virum complectuntur: et illi gra tulantur diem ferme integram fuisse consumptam: ut Demostheni athenas redeunti olim contigit: Cæsar interea inter Celtas et Britanos multa rei militaris o pera strenue executus quemadmodum a nobis in Celti

Hui⁹ libri tātūmodo pncipiū habemus.

cis perscriptum est bellis: opibus et diuiciis habundās ad proximam Italię Galliam circa Eridanum fluuium progressus est: exercitum assiduis fatigatum preliis pau latim recreans: quo ex loco cum pecunias multis Romę

Munera cesaris att. et corruptelas.

pmisisset: Annui magistratus per partes obuiam illi p deunt: et quicunq: illustres gentium et exercituum duces aderant: vicissim exierunt: ut centum et vi

Cesaris Pompa in reditu.

ginti fasces circa ipsum affuisse fama sit: Senatorii or dinis ducentos: nonnullos ut vicem meritorum redde rent: quæ ab illo suscepissent: alios pecuniis acceptis illi

erant: aut exercituum loco communia urbis commoda ad se transtulerant: aut successorum suorum creationes in utilitatem propriam converterant: Boni vero a dignitatibus omnino excludebantur: ut ex huiusmodi inordinatione per octo fere menses urbem magistratibus caruisse notum sit Pompeio universa consulto negligente: ut dictatoris oportunitas aliquando occurreret: Et hec quidem multi inter se referebant unicum presentibus malis adesse remedium: si uni duntaxat potestas traderetur: necesse autem et mittem simul et potestate preditum eligere: His verbis Pompeium haud indubie significantes. Exercitus prepotentis ducem populique amatorem habitum et Senatum ob eius dignitatem quo vellet inducentem: vite continentia et sobrietate: ad salutationes porro facilem admodum: vel apparentem vel existentem: Is vero hanc de se expectationem verbo quidem detestari videbatur: opere autem licet clanculum ad eam aspirabat: et ob id rei publice confusionem indignitatemque despiciebat: Milonem quippe in Clodium sibi famulantem et populo pergratum: ob Ciceronis reditum: et consulatum veluti ultro in tempore deposcentem: a creatione continuit iniecta mora: quoad animo gravatus Milo cum Pompeium erga se infidum deprehendisset Lanivium in patriam profectus est: quo in loco Diomedem exilio advectum in Italiam: urbem primam condidisse scriptores memorant: Distatque id oppidum a Roma per stadia centum et quinquaginta: Clodio ex propriis agris in equo rever

Consuetudo omnis etatis et temporis.

Pompei astutiam

Quid agit vite sobrietas et continentia.

Lanivium urbs a Diomede condita.

Hostoria de morte Clodii

Bonile

tenti: Milo circa Bouilas occurrit: et quanq inimici inter se forent inuicem tn sibi cessere: et ad iter inceptum vnusquisq: progressus est: Interim seruus Milonis clodio insurgens siue ex mandato eius: siue q hostem heri sui interimere optaret: ceruicem ense percussit: Hunc igit sanguine madentem equilio quidam in propinquum diuersorium detulit: Milo cum ceteris seruis ad eum spirantem adhuc: nec dum vita functum propere accedit:

Milonis dissimulatio in nece clodii.

dissimulansq: professus est: neq: se mortem eius appetisse neq: alteri vt inferret mandauisse: Verum cum pereuntem intueretur iperfecto opere discessit: Quod cum Rome

Consternatio populi.

nunciatum esset: populus timore pcitus in foro pnoctauit: Orta luce clodii corpus a nonnullis in rostra defertur: quod a tribunis quibusdam et amicis eius senatui illatum est: siue honoris causa id agerent: q ex senatorio esset genere siue vt senatui hec ipsa negligenti exprobarent: Ex his nonnulli temeritate notiores sedilia thronosq: senatorum vt pyram illi erigerent vnanimi consensu efferunt:

Senatus incendium.

ignemq: propere immittunt: qua ex causa senatus pluresq: finitime circum domus incenduntur: Miloni vo tantum audacie affuisse referunt: vt nihil minus q mortem eius extimesceret: de sepulcri quoq: honore quereretur:

Milonis audaciam.

Seruorum igitur et agricolarum multitudine in vnum comparata: premissis ad populum pecuniis Marcum Cecilium Tribunum precio ad se asciscens in vrbem audacissime reuertitur: ac confestim ipsum ingressum Cecilius in forum et ad eos quibus munera pmiserat: ve

eos difficultatibusq: conterrere : qui neq: a terra comeatum : neq: a mari copias ullas susciperent : neq: nauibus ad fugã paratis uti possent : optima ratione bellum producere : et ex fame in famem hostes paulatim carpere instituit : Magna autem circa ipsum senatorum multitudo : magna illustrium equitum : Reges plurimi ac dinastę aderant : qui partim ob inexperientiam : partim ob res apud Dyrachium feliciter gestas elati animis : nonnulli quod hostib(us) se superiores esse crederent : quidam quod bello fessi subitũ rerum euentum potiusq(ue) honestum exitum cuperent uno ore Pompeium ad pugnam ortabantur : Cæsarem continue eos prouocantem et aciem instruentem ostendentes : Pompeius e contra eos admonebat id cæsari ex inopia summa contingere : Ipsis autem longe utili(us) esse quietem agere : quoniam cæsar ex necessitate bellum inire cogeretur : Stimulante deinde exercitu elato admodũ ob uictoriam ad Dyrachium habitam : et ipsum a dignitate ad ambitum declinantem sponte retardare ut tantis tamq: illustribus imperaret uiris conquerente : Regum etiam Regem et Agamenonem illum appellante : quoniam et ipse propter bellum regibus preesset omnibus a propria ratione excussus est : seq: illis deo forte aliquo aduersante : cæteraq: uniuersa bellumq: concessit : segnior iam ac tardus preter naturam factus : ad omnia non sine suo : suadentiumq: periculo ac malo quamquam inuitus pugnam instruit : Cæsar ea nocte legiones tres frumentatum miserat : Pompei quippe tarditatem laudans : cum

Plerunq: ignorantiũ auctoritas salubria euertit consilia ·

Pompei prudens responsum ·

Rex regum Agamenon in exercitu græcorum habebatur ·

Dei consilio reguntur omnia ·

Cesar necessitatē itellexit qua pōpei cogebatur adbellū.

Iuliorum genus et enea et Iulio.

Simile in Alexādri historia a curcio scṗtum.

Apum in omnibus historiis

Ambages somniorū ad veritatē inclinantes lege.

Nescis quid vesper serus venat.

consilium minime īmutare crederet: liberius ire iusserat: Acies deinde preparari audiens: laetatus est necessitate cognita: qua Pompeius ab exercitu ad pugnā cogeretur: statimq: suos convocari imperat: Nocte media perfectis sacris Martem invocavit: eiusq: parentem venerem: Ex aenea quippe et Iulio eius filio Iuliorum genus ut ex nomine intueri licet videtur emanasse: Templum igitur victorie faventi gratis Rome dedicaturum vovit si rite peregisset: cum autem fulgor e caelo labens: e Caesaris ad Pompei castra penetrasset: ibidemq: extinctus esset: qui in exercitu Pompei aderant quidpiam splendidum ab hostibus ad eos futurū predicabant: Caesar autem se in Pompeium insurgentē gloriam eius extincturum: Ipsi deinde Pompeio: eadē nocte cum victima aufugisset: neutiq: deprehendi potuit: Apum praeterea examen in aris constitit: Trepidatio quoq: ante lucem in exercitu incidit: ad quam accurrens Pompeius et singula constituens: non multo post profundo somno est consopitus Excitatus ab amicis somnium retulit: paulo ante templum se Rome consecrare visum veneri victrici voti caesaris ignarus: Amici et exercitus omnis his confisi laetabantur: et ut ad caetera imprudenter cum impetu et contemptione: sic ad bellum quasi iam confectum ferebantur: Quorum e numero pleriq: tabernacula lauro adornarant contuberniī causa servi quoq: dapes opipere instruebant: Erant qui de caesaris sacerdotio inter se contenderent

quæ omnia Pompeius veluti rei militaris peritissimus
abhorrere videbatur : ac super his turbatus dissimulabat :
tacebatq; ambiguitate ductus ac timore : quasi non ul
terius imperaret : sed ab illis potius regeretur : cum ex
necessitate preter ipsius voluntatem pugnam cogeret̃
inire : Tantum homini magnifico et cui usq; ad id tem
pus prospere cessissent omnia timiditatis videtur affu
isse : vel quod utilia diiudicans illis non confideret : sed
ad aleam tot virorum salutem esset positurus : propria
insuper gloriam quam invictam prestitisset : sine divi
natione quadam aspirante propius ex malo terreretur :
cum die illa e tanto casurus esset principatu : hæc solum
amicis prefatus dicitur : Diem illam quicunq; victoria
potitus esset : magnarum romanis calamitatum futurā
causam deinde aciem eduxit : quamobrem eius mentē
a timore consternatam nonnulli intuentes : non imeri
to existimasse creduntur : Pompeium si vicisset : neuti
q; monarchiam fuisse positurum : utriusq; exercitus su
ma ut mihi videtur : dubia multorum dicta perscrutā
ti Romanorum maxime qui verisimiliora de Italis vi
ris perscripsere : quibus potissimum fidentur sociorum
veluti aliena auxilia haud multi existimant : et mo
di cum illis incrementum adicere arbitrantur : huius
modi fere sunt . Cæsar duo supra viginti milia militum
secum habuit : inter quos equites circa mille annumerā
tur : Pompeium bis totidem sequuti sunt : in quibus septē
milia equitum fuere : qui autem de his vero similia loq̃

Pompei rei militaris pe-
ritissimus.

Mirū et diuinū presa
giū de timiditati Popei.

Diuinatio animi.

Exercituū descriptiones
annotantur.

Romani sociorū haud mul-
ti faciebant auxilia.

Exercitus cæsaris.

Exercitus Pompei.

existimantur septuaginta milia italorum hoc prelio in unum concurrisse memorant: Qui minorem numerum describit sexaginta milia: Qui rem in maius extollunt: quatercenta milia extitisse aiunt: Horum sexcuplum Pompeio: alii tribus ex partibus duas illi ascribunt: Tantum inter se diligenter perscrutantes ambigere putantur: quoquomodo res se habuit: uterque maxime spem in Italis uidetur posuisse: Sociorum quidem Cesaris equites celte: ac celtarum qui supra alpes incolunt numerus fere alius: Grecorum ad hos auxilia accesserant dolopes: Accarnanes eth† eholi haec Cesaris exercitus summa fuit: Pompeio orientis nationes omnes magno numero astiterant: partim in equis partim pedestribus suffulte copiis: E grecia Lacedemonii sub propriis distributi regibus: et ex peloponenso alii. Boetii praeterea cum ipsis: Aderant et Athenienses in castris: utrisque igitur preconis voce proclamantibus: minime exercitui iniuriam inferre veluti legum latores sacros: ad gloriam conuersi belli: quasi pro romanorum dignitate pugnaturi Pompeio adheserant: ex graecis modicum quid: Verum quicumque in circuitu maris orientem versus incolunt fere omnes ad eum venerant: Thraces uidelicet helespontii: Bithinii. phryges. Iones. Lydii. pamphilii. piside et paphlagones. cilicia ad haec et Syria pheniceque et hebreorum genus: Arabes quoque his finitimi: Cyprii insuper et Rhodii et cretenses funditores et insulares alii aderant: Conuenerant et Reges ac dinaste auxilia secum afferentes Deiotarus orientalium galatarum tetrarcha Ariarathes capadocum Rex.

Scriptorum ambiguitates maximas.

Equites celtarum.

Greci: Dolopes.

Accarnanes. Etholi.

Pompei copie.

Lacedemonii.

Boetii.

Athenienses videbant iustitiam afferre cause.

Thraces et omnis orientalium natio.

Deiotarus.

Ariarathes.

et cæsari in iudicio opponi : Sic contumeliose in eum inuec
tus : Marcellus monet successorem ante tempus in prouin
ciam illi subrogari : quæ omnia Pompeius orationis placa
bilitate et beniuolentie simulatione compescuit : Non equu
esse inquiens virum splendidum et in multis patrie suæ
vtilem / contumeliis appetere : ob tam modicum temporis
adempti spatium : deinde perspicuum omnibus fecit : cæ
sarem dignitatem statim cum tempore deponere oporte
re : Nec multo post cæsaris hostes ad consulatum eligunt :
Emilius scilicet Paulus et calidius Marcellus prioris Mar
celli consanguineus et affinis : Tribunus vero curio et ipse
inimicissimus cæsari populo acceptus : preterea addicen
dum paratissimus : Ex his cesar calidium nullis pollicita
tionibus ad se allicere potuit : Paulum vero mille et quin
gentis talentis beniuolum sibi reddidit / vt neque pro illo
quicquam ageret : aut contra moliretur : Curionem autem
vt pro se ageret plurimo ere alieno oppressum : facile
adegit Paulus Basilicam longe inclitam suo nomine ex pe
cuniis huiusmodi publice constituit : At curio ne subita
mutatione perspicuus omnibus fieret : difficiles quasdam
itinerum fabricationes et apparatus sibi desumpsit : eiusque
muneris præfectum in quinquennium se fieri petit : satis fi
sus nihil horum obtineri posse : verum Pompei amicos ob
id sibi aduersaturos et hanc se cum Pompeio contradictio
nem facile incursurum esse : Quibus succedentibus vt op
tauerat occasionem inimicitiæ cum illo coepit : Calidius
successorem cæsari in prouinciam Demitti postulat : iam

Pompeium simulantem attende.

Emili. Paulus. calidi. Marcellus. } cons.

curio Tribunus.

Artem cesaris vt magistratus inimicos sibi conciliaret.

Curionis astutia

Qua arte curio se pompeio hostem exhibuit.

enim tempus eius muneris ad finem venisse aiebat Pan
lus econtra silentium tenebat: Curio ut utrisq: differ
re videretur: Calidii sententiam veluti necessariam
admodum collandat: Addit deinde Pompeium pariformiter
miter provincias et exercitum deponere oportere: In huc
modum rem publicam omni ex parte tutam et sinceram
fore: aduersantibus multis ac non eque Pompeio temp9
effluxisse dicentibus apertius iam curio ac turbatius rem
protulit: et nec successores Cæsari mittendos esse decre
uit: si minime Pompeio mittantur: cum enim inter
se suspecti forent nunq urbem pacem quæ stabilis esset
habituram ni ambo priuate degerent: Hæc autem aie
bat cum aperte intueretur Pompeium neutiq: positurum
arma: populum porro illi infensum esse nosceret: ob de
cupiatorum poenas eius sententia: cum haud indecens
visa esset: Populus curionem comendauit: quasi solus
digne ciuitatis odium ab utroq: auerteret: omnesq: ac
clamantes illum emisere: veluti magni cuiuspiam et
difficilis certaminis athletam: Nihil enim ea tempesta
te Pompei dissensione periculosius putabatur esse: In
terea Pompeius per Italiam valitudine correptus: ad se
natum misit mira astutia cæsaris gesta potissimum ex
tollens: et propria subinde a principio edisserens: Ter
tium consulatum prouinciasq: cum exercitu sibi cre
ditas nunq petiisse ait: sed cum ad rei publice curam
dignus ab illis esset habitus eorum suasionibus ea rece
pisse: quæ autem inuitus suscepisset assumere volentib9

Nota lector et diligenter attende qbus non nulli i consilio Romano cessabant.

Detegitur curio.

Populi vanitatem omni in loco licet pspicere.

De hac valitudine popei cicero scribit i libris de diuinatione asserens cum beatu fuisse si eo tpre decessisset.

et patriam iam pridem appetentem: cum alpes pertrã
sisset vltro traderet: Sic enim illi siue ob ignorantiam
siue precio corrupti suadebant: Cæsari copie magnis
instructe viribus aderant: promptissime quoq: ad fe
rendos labores: ob militie assuetudinem mercedesq: in
de habitas: quas bellum vt plurimum victoribus solet
impendere: et a cæsare simul acceperant: Concesserat
quippe illis vt quecunq: concupissent impune raperent:
Sic ipsi rerum suarum conscii in vnum conspirauerant:
Pompeius ex his quæ acta fuerant maxime confisus: ne
q: exercitum vllum neq: apparatum ad tam ingens fa
cinus: erigere curauit: Senatus de vtroq: sententiam ex
quirit: Calidius astute prefatus sigilatim vnumquenq:
interrogare pergit: An cæsari successorem dandum cen
seant Pompeio magistratum eripi: Hoc autem plures ex
ipsis abnuebant: cæsari vero successorem dari suadebant:
Proponente deinde curione an ambos arma deponere
oporteat: duo duntaxat et viginti abnuerunt: tercēti
et septuaginta a contentione ad vtilitatem conuersi ad
curionis sententiam inclinarunt: Qua ex causa Calidius
Senatum dissoluit voce intonans: vincite qui cesarem
dominum appetitis: Rumore demum licet falso incre
bescente cæsarem alpes transcendentem: exercitum ad
vrbem ducere: tumultus statim ac clamor inuasit om
nes: calidius copias quæ capuæ inerant cæsari velut hosti
obiciendas esse censet: Contradicente veluti iure ficta
curione: Si quæ rei publice vtilia sunt inqt calidius

Cautela amici cesarem maxia.

Quid bellum victoribus conferat.

Pompei confidentia.

Exquisitio senatus qd in premissis sit agendũ.

Vincit Pompei. in pma sententia.

Secunda pompeio et cesari par.

Trepidatio senatus ex rumore.

comuni voce decernere prohibeor: ame ipso veluti cosul
utiq: decernam. Hisq: relatis cum collega urbem egressus

Mandatum Calidii cō
sulis ad pompeium

est: ensemq: Pompeio offerens: Iubeo te inquit et ipse
pro patria in cesarem insurgere exercitum adhec qui
circa Capuam moram ducit: aut si quis alius in Italia
nunc est tibi tradimus: et quecunq: ipse in unum con
ferre cupias: Ad que Pompeius veluti a consulibus mo
nitus parere dixit: Addidit deinde nisi quid melius:

Astutum pompei ver
bum.

vel decipiens vel adhonestatem potius verba componens:
curioni ulterius nulla supra urbem potestas aderat. Ne
enim moenibus excedere Tribunis ex decreto licet. que
rebatur igitur palam que gesta fuerant: Consulibus
quoq: preconis voce mandare suadet: neminem Pom
peio delectus facienti adhibere fidem. Cum nihil profi
ceret: nec cæsari quicq auxilii afferre posset: et in tri

Curionis fuga ad ce
sarem.

bunatus laberetur tempus: veritus pro se ipso curio sū
ma celeritate ad cæsarem contendit: Is autem e na
uigato britanico pelago et a celtis: qui supra rhenum
incolunt: superatis alpibus: quinquemilibus peditibus

Accessus cesaris in
Ravenas.

stipatus/equitibus tercentis ad Ravenas descenderat:
que urbs Italie ultima ad imperium eius pertinebat:
Blande admodum suscepto curione a cesare/cum grās
se illi debere: ob ea que egisset profiteretur: presentiū
rerum statum coepit inquirere: Curio copias omnes

Consiliū curiōis ut ce
sar exercitum Ro
mam inferat

in unum conferre suadet: universumq: exercitum
ad urbem agere: Cæsari e contra de conciliatione ad
huc agendum videbatur: Iubet itaq: amicos id ipsum

experiri : prouincias et exercitum se deponere velle promittit : duas solum legiones et Illyricum cum gallia que intra alpes sita est retinere : donec consul esset designatus. Quod Pompeio sufficere visum est : verum prohibentibus consulibus Cesar ad Senatum mittere statuit : Curio epistolam eius defert : quam tribus continuis diebus per trecenta et tria milia stadia prouectus : nouis consulibus anni principio Senatum ingredientibus legendam obtulit : Continebat autem epistola scriptionem satis grauem et superbam : de his quae Cesar a principio egisset : et protestationem quandam quod imperium vna cum Pompeio deponere optasset : Id autem pretores eius recusassent : seque ad patrie ultionem suique ipsius subito esse venturum : Quo audito omnes clamare incipiunt et veluti ad belli anunciationem : Lucium Domitium successorem illi dandum esse decernunt : Domitius quatuor milibus delectorum comitatus vrbe egreditur : Antonio deinde et Cassio qui Tribunatum cum curione vna gesserant eius sententiam saepe laudantibus : Senatus ambitiosius admodum Pompei exercitum ad custodiam eius inuigilare iubet : Cesaris ut hostilem habendum decernit : consules porro Marcellus ac Lentulus Antonium senatu excedere imperant : ne in tribunatu assidentes quicquam acerbius ab ullo patiantur : Eam obrem Antonius elata voce e tribunali propere descendit iratus . questusque de magistratu : quod sacrosanctam dignitatem contumelia affecissent : de ipsis preterea lamentari coepit quod sententia

Clare intelligitur datur cesarem principium huius belli timuisse.

Iter vix credibile.

Epistola cesaris grauis et superba.

L. Domitius successor cesari datus.

Apta sententia senatus in cesarem veluti hostem.

Eiectus Antonius ex vrbe minis in senatum editis ad cesarem proficiscitur.

que rei publice utilitati conferre videretur edidisset: cum ludibrio eiectum esse: cum nec cedis: nec odii inquenq fuisset conscius: Quibus dictis e Senatu egreditur veluti qui bella occisiones. proscriptiones: Civium fugam: bonorum publicationes: et quecunq: futura arbitrabatur ipsis annunciaret: execrationes etiam impias extulit: in eos qui harum rerum causam attulissent: Confugere et cum eo Curio et Cassius: Iam enim exercitus quidam Pompei Senatui assidebat: Illi igitur celeriter nocte iam multa clanculum ad Cesarem venere: curru mercenario advecti: servilibus amicti vestibus: quos Cesar eum habitum indutos exercitui ostendit: verbis milites irritans: quod viros tam preclaros: tamq: ingentia operatos hostes iudicassent: ac pro ipsis verba facientes turpissime expulissent: Bellum igitur utraq: ex parte oritur: publiceq: decernitur: Senatus exercitum a celtis venturum Cesari existimans si tempus preberetur: nec ipsum tam parva manu ad tam insigne facinus accessurum esse Pompeium centum et triginta milia militum ex thessalis congregare iubet: et eos potissimum qui bello assueti militiam exercuissent: cui ex finitimis nationibus ut fortissimos quosq: deligeret: insuper concessum est: Pecunias vero ad id bellum quascunq: in publico haberent contulere: Ad has privatas quoq: addidere: si publice deessent: urbibus preterea non sine ira et contentione privatim onera imponunt: nihil promptitudinis diligentie ve omittentes: Cesar vero ad eius exercitum subito emittit: in celeritate potius et audacia cum trepidatione et terrore hostium: quam in apparatu et potentia spem

Artes cesaris quo milites in senatum irritaret.

Belli civilis principium.

Pompeio congregandi exercitus potestas data.

Onera urbium in bello.

Officium imperatoris.

apponens: –

apponens: et quinque milibus: duntaxat stipatus tam inges bellum aggreditur: omnesq: Italie comoditates intercipere festinat: Primores igitur exercitus paruis copiis: verum audacissimis viris suffultos: ac pacis veste contectos: Ariminu͂ propere destinat: urbemq: in opine assumere imperat: hæc autem Gallia egredientibus: prima Italie ciuitas sese offert: Ipse circa vesperam veluti corpore defesso amicis discumbentibus ad hunc e conuiuio discessit et curru inuectus Ariminu͂ peruenit: equitibus ex interuallo subsequentibus: Subito itaq: delatus ad rubiconem Amnem qui Italiam definit: parumper substitit et ad fluuium prospectans: quæcunq: euenire posset mala si illum transisset armatus mente agitare cepit: Deinde ad presentes conuersus hæc effatus dicitur: Co͂tinentia huiuscemodi transitus o amici malorum initium mihi afferret: transitus vero vniuersis mortalibus imponet: His dictis veluti furore concitus transire pergit: hæc commune inquiens iacta alea est: deinde cursu arrepto Ariminum circa auroram ingressus est: Hec diu moratus ad ulteriora contendit arcibus præsidia imponens: et quecu͂q: in transitu obstiterant vel vi vel humanitate sibi vendicans: fuge igitur et concursiones omnibus in locis summa trepidatione fieri coepte: cursusq: quoq: nullo ordine ad misto fletu: cum rem haud sane diligenter inspicerent: Verum cæsarem cum vniuersis copiis ad esse crederent: Quæ omnia intelligentes consules neutiq: Pompeium belli expertem iuxta eorum sententiam in vrbe residere verum egredi: et per Italiam delectus agere: veluti re publica ex

Ariminum.

Rubicon italia͂ definit.

Verba cesaris ad exercitum in transitu Rubiconis.

Iacta Alea est.

Audacia et celeritas cesaris á belli initio.

tremo in periculo posita insserunt: Reliqui vero senatorii ordinis cum cesaris impetum tam subitum ac preter cunctorum opinionem adesse intuerentur trepidare amplius: et ut nullo suffultos apparatu poenitere eos co tigit: quod Cæsaris petitiones ut iniquas reiecissent: tunc quidem iustas arbitrati: cum timor eorum animos á contentione ad consilii maturitatem traduxisset: Mon

Monstra et signa celestia calamitatē futurā predicentia

stra preterea ac signa cælestia mentem plerumque terri tabant: Nam sanguinem pluisse deum sudasse simu lacra: plurima é celo tacta fuisse templa: Mulam etia peperisse memorant: Multa quæ alia horrenda appa ruisse: quæ rei publice interitum mutationemque: portē derent: Supplicationes igitur ut incomuni consterna

Supplicationes.

tione decrete sunt: Populus ad Marii Syllequ: recorda tionem vehementer excitus exclamare coepit Cæsarē ac Pompeium magistratum deponere oportere: quasi in hoc solo finem bellum esset habiturum: Cicero autem de concordia agendum esse censebat: Contradicentibus ad omnia consulibus: Faonius Pompeio illudens: ob ea quæ

Facete in Pompeium Faonius.

iam pridem dictitabat: Age inquit tellurem pede con cute Pompei: ut exercitum inde educas. Tum ille habe bitis inquit exercitus si me secuti fueritis: nec multifa ciendum existimabitis Romam derelinquere et si italiā ultra Romam deserere oporteat: Non enim provinci as domusque: proprias virtutem hominibus aut libertatem

Generosā Pompei ad hortationem

afferre existimo: Sed homines quocunque: in loco fuerint ea secum deportare: auxiliumque: ad inuicem prebentes

patriam sibi domusq; vendicare: Hæc effatus Pompei
et in urbe residentes increpans: cum necesse diceret:
nec domibus parcere eos: nec apparatibus qui pro pa
tria essent pugnaturi: Senatum simul et urbem egres
sus est: et ad exercitum capuam iter arripit: Eum i
gitur abeuntem consules sunt prosequuti: Cæteros dif
ficultas ferme detinebat: et in senatu per noctem com
morati sunt: Illucescente die maior eorum pars ad Po
peium venit: Cæsar interea Lucium Domitium Impe
rii eius successorem a senatu destinatum: cæterosq; qui
cum illo venerant ad quatuor milium numerum in
corfinio obsedit: Qua ex causa moti illi qui urbem inco
lebant: Domitium fugam preparantem ad portas urbis
consequuntur: eumq; ad cæsarem adducunt: Ille exer
citum promptissime sibi obsequentem libens suscepit:
ut reliquos ad simile opus excitaret: Domitium cum
omnibus pecuniis et rebus suis: quocunq; libuisset ab
ire concessit: ratus illum ob huiusmodi clementiam
apud se mansurum esse: ad Pompeium quoq; ire cupi
entem minime prohibuit: His igitur prospere gestis
a cæsare Pompeius q primum ex capua Huceriam: ex
nuceria deinde Brundusium venit: ut Ionio superato
mari: in epirum pertransiret: Eum itaq; in locum de
latus belli apparatum aggressus est: gentibus omnibus:
pretoribus dinastis: Regibus ac ciuitatibus per litteras
imperat: ut q maxima quisq; celeritate potest ad bel
lum se conferat: Et hæc quidem magna gentium mi

Egreditur urbe Popeius et senatus cum eo.

Obsidio corfinii a cesare et Domitii detentio.

Transitus Pompei per Brundusium.

titudine diligentiaq: parabantur: Pompei exercitus in hibe
ria consederat: omnibus in promptu paratis quocunq: ne
cessitas ire cogeret: Legiones autem quas Pompeius habuit
consulibus attribuit: ut cum his a Brundusio in Epirum
transmearent: Ipse ad Dirachium tute proficiscitur: quod
nonnulli Epidamnium arbitrantur esse: Huiusmodi nomi
nis opinione ducti Rex quippe Barbarorum Epidamnus
urbem supra mare condidit: quae ab ipso nomen assump
sisse creditur: huius ex filia nepos Dyrrachius ex neptuno
genitus ut quidam perhibent portum urbi adiecit qui Dyr
rachium appellatur: Deinde cum fratres adversus illum bel
lum gererent: Hercules ex erithia rediens pro telluris pte
in eos depugnavit: Quamobrem Dyrachii herculem veluti
telluris eorum ex parte incolam fuisse autumant: Dyrra
chium vero utiq: inficiantes: Verum ad herculem tanq ad
deum per prius inclinantes: Ferunt quoq: ea in pugna Io
nium Dyrrachi filium ab hercule per errorem interfectu
fuisse: Herculem corpus tumulantem in mare proiecisse:
ut cognomen illi imponeret: Procedente deinde tempore
phryges quosdam e phrygia redeuntes regionem et urbem
occupasse: Deinde taulantios post illos illyricum genus
post Taulantios: aliam Illyriorum gentem liburnos accessis
se: qui finitima queq: citis navibus invaderent: et ob id
a celeritate non nullas a Romanis naves liburnicas dici:
cum quibus primum ad pugnam veherentur: qui a libur
nis a Dyrrachio expulsi fuerant Corcyreos mari potentes in
eos induxere: liburnosq: expulere: Eo modo corcyrei se illis

Dirachium a qb' nomis appellationem sūpserit

Epidamnus Rex.

Dyrrachus.

Hercules

Ionius Dyrrachi fili' a q° maris appellatio

Phryges.

Taulantii: Liburni.

Corcyrei.

ĩmiscentes vrbem coluere : Qua ex causa grecorum huiusmo
di videtur esse portus : Corcyrei appellationem vt infaustam
permutantes urbem : quæ desuper iminet epidamnu vo
cauere : Sic Tucydides illam nominat : vicitq; subinde
consuetum nomen : Nam Dyrrachium appellatur : Qui
igitur cum consulibus vna ac cesserant ad Dyrrachium
classe delati sunt : Pomptius residua copiarum eius Brun
dusii in vnum congregans naues opperiebatur : cum qui
bus ad consules eas ageret : et ut Cæsarem sibi insurgentẽ
a moenibus repelleret vrbem fossa munierat : exercitu
itaq; nauibus q̃ propere ad eum allato circa vesperam
classem soluit : fortioribus ad tutellam vrbis derelictis : q
demum nocte increbescente : prospero delati uento ad
illum peruenerunt : Sic Pompeius vniuerso exercitu
in vnum comparato derelicta Italia in Epirum transfreta
uit : Cæsar animo dubius quid prius ageret : quo ue in
loco bellum ordiretur omnem armorum apparatum
quocunq; ex loco ad Pompeium deferri intuens : veritus
insuper Pompei exercitum in hiberia morantem copiis
refertum maximis ac pro tempore instructum : ne ipsi
Pompeium persequenti a tergo insurgeret : primum in
hiberiam transire statuit : omnesq; copias suas in partes
quinque distribuit : Nam quosdam ex suis Brundusii
alios Idronte non nullos Taranti ad Italie custodiam iussit
permanere : Partem Quinto Valerio misit : ut Sardiniam
frumento habundantem occuparet : Asinius etiam pollio
in Siciliam delatus ad quam cato antea premissus fue

Tucydides græcus histo
ricus.

Transit Pompei ex Italia
in Epirum..

Transit cesaris ĩ hiberiã
et diuisio copiarum.

Idronte nunc otrantis
dicitur.

Asinius pollio orator
illustris.

erat: cum abeo peteret utrum senatus an populi man
dato alienam prouinciam esset inuasurus: Se abeo qui

Nota responsum.

Italiam in potestate haberet demissum esse ait: Ad quae
Cato hoc solum inquiens: ut subditis parceret: cum
eo nolle contendere: in corcyram ad Pompeium ena

Accessus cesaris Romam.

uigauit: Caesar Romam delatus populum veterum ca
lamitatum recordatione turbatum: quas sub Sylla et
Mario olim pertulisset trepidantemq: magna spe polli
citationibusq: leniuit: hostibus humanitatem preferens:
ac clementiam: Lucium enim domitium a se captum
cum pecuniis ac necessariis suis libertati redditum fuis

Erariū publicum Rome a cesare spoliatū.

se ait. Quibus dictis publici erarii claustra perfregit:
obstantiq: in aditu Metello ex tribunis plebis: mortem
est cominatus: Thesauros a nemine contactos usq: in
illam diem militibus rapere concessit: Hos olim execra
tione proposita publice conditos fuisse memorant: ut
nisi celtico insurgente bello a nullo promerentur: Verum
Caesar celtas a se deuictos asserens: urbem ab execratio

Lepidus emilius urbi
M. Antonius Italie
preficiunt.
Curio Sicilie.
Quintus Sardinie.
C. Antonius Illyrico
Crassus licinius gallie
Dolobella et Hortensius classi.

ne liberam reddisse ait: Lepidum emilium urbi prefe
cit: Tribunum autem Marcum Antonium Italie ex
ercitibusq: circum eam existentibus presidere voluit
curionem catonis Loco Sicilie imperare: Quintum Sar
dinie: Ad Illyricos Caium misit Antonium: licinio Cras
so galliam quae intra alpes sita est tradidit: Classem
quoq: duplicem summa celeritate fieri mandauit: cir
ca Ionium et thyrreniam: Classis prefectos iam pridem
ad id constitutos delegauit Dolobellam et hortensium:

eo modo Italiam inaccessibilem Pompeio Cesar arbitratus in hiberiam descendit: Quo in loco Petreio et Affranio Pompei pretoribus occurrens inferior illis a principio uisus est extitisse: Propius deinde adinuicem pugnantibus circa Ilerdam urbem Cesar inter prerupta queq; castrametatus milites pabulatum per Sicoris fluminis pontes emittit: Disiectis inopine a fluuio pontibus magnam suorum partem altera ex parte derelictam petrei milites interfecere: Cesar cum reliquis copiis summa calamitate afflictus: ob locorum difficultatem famemq; et hiemem insurgentibus etiam hostibus: nihil ab obsesso differre uidebatur: donec estate ingruente Affrannius ac Petreius ad interiora hiberie loca secessere: alium paraturi exercitum: quos Cesar continuo insequutus: fossa prepeditos ulterius transire prohibuit eorum quoq; partem ad exercitus sui detentionem prodeuntem circumdedit: Hi autem capita clipeis subicientes: quod deditionis signum haberi solet: se ipsos tradere significabant: Ceterum Cesar neq; suscepit eos: nec ullo mortis genere affecit: uerum ad Affranium redire concessit: omnifariam blanditiarum genere ad hostes usus: Qua ex causa milites inunum se imiscentes loquebantur: et iam sermones inter eos de conuentione agitabantur: Tandem Affrannio ceterisq; ducibus hispania excedere uisum est: eamq; cesari derelinquere: et nullo accepto incomodo ad Pompeium redire: His Petreius aduersabatur: et per exercitum

Cesar a Petreio et Affranio a principio iferior repellitur.

Ciuitas Ilerda.

Sicoris fluuius.

Blanditias attende quare magnus hic artifex.

hinc inde discurrens: quoscunq: cæsaris militibus i̅mi-
stos reperisset ferro sequebatur: Insurgentibus in eum
primoribus exercitus: unum ex ipsis ense confecit: ob
id milites illius insolentiam animaduertentes cæsaris
clementiam: ac benignitatem mente versabant: Aqua-

Aquatio i̅tercepta victoriam cesari prestitit.

tione tandem a cæsare intercepta: Petreius in arcto co̅-
stitutus cum Affrannio ad colloquium cum Cæsare p̲-
uenit exercitibus vtraq: ex parte spectantibus: Conue-
nere igitur cum illo hispania excedere: eamq: sibi pos-

Varus fluuius.

sidendam tradere: Si vltra varium fluuium tutos pre-
misisset: indeq: ad Pompeium liberos abire sineret: Cu̅
igitur ad fluuium accessisset cæsar: omnes Romanos
et Italos quicunq: aderant in contionem conuocauit:

Ficta cesaris oratio ad hostes.

Orationemq: huiusmodi ad eos habuit: Ego vos inimi-
ci: hoc enim verbo usus clariorem animi mei senten-
tiam aperire posse reor: neq: ad exercitum meum
comprehendendum missos: qui se ipsos mihi tradi-
dere: necaui: neq: alium e uobis cum exercitum ca-
piens aquationem Petreio supra Sicorim amnem
interciperem et tamen ille ex meis derelictos occidis-
set igitur ob hec aliqua apud uos meritorum inest
caritas: Precor vt Pompei militibus hæc ipsa referen-
tis: Hæc effatus illesos omnes abire iussit: Quintum

Q. cassi' hibernie pretor

Cassium Pretorem hiberie præfecit: Hæc igitur cir-
ca cæsarem agitabantur: Attilius interea varus in

Attilius varus: Iuba Rex. Curio.

libya pro Pompeio ductabat exercitum: et Iuba mau-
rusiorum et numidarum Rex varo obsequebatur:

Curio a Cæsare ex sicilia missus duabus cum legionibus in
eos mouit: nauibus longis duodecem onerariis vero pluri
mis stipatus: Is cum vticam applicuisset breui quadam e
questri pugna: non nullos ex numidis equites in fugam uer
tit: et exercitu adhuc in armis consistente imperatorem
tum se nominari voluit: Est enim hæc appellatio pretoribus

Appellatio imperatoris.

non mediocris apud milites auctoritatis: quasi ipsis testi
ficantibus: eundem imperatorio nomine haud indignum
fore: Hunc quippe honorem pretores iam pridem in ma
ximis belli operibus sibi vendicauerant: Nunc autem sub
quo decem milia in bello concidissent hac appellatione di

Concessio triumphi

gnos haberi audio: Adnauigante ex sicilia curione: qui

curionis historia.

in libya consederant: eum ob glorię opinionem ad scipionis
castra uenturum: ac quippiam magnum facturum existi
mantes aquas veneno infecerant: neque spe sua frustrati sunt:
Nam cum Curio eo in loco consedisset: exercitus statim æ
grotare coepit: Bibentibus quidem veluti a nebula obduce
batur visus: capita inuadente somno: Post vomitus ciborum

Aquarum veneno infectarum lege signa.

varius: deinde spasmus vniuersum corpus perurgebat: Ho
rum causa Curio cum suis ad vticam castra posuit: exer
citum admodum debilem et infirmum circa paludem ma
gnam et profundam agens: Cum autem Cæsarem in hibe
ria victorem euasisse nunciatum esset animo sublatus:
loco admodum angusto iuxta mare castra locat: Pugna
igitur acriter incepta: vnicus ex curionis militibus cecidis

Curionis prima victoria.

se dicitur: vari ad sexcenti interiere pluribus vulneribus
oppressis: Adueniente deinde Iuba rumor falso sublatus

Fluuius Bragada.

Sabura.

Aestatis calor.

Fuga Pollionis.

Extremi curionis conflictus.

est: circa Bragadam fluuium Iubam non longe distantem retrouerti: finitimis regnum eius inuadentibus: Saburam pretorem Regis cum parua manu ab eo in ripa fluminis destitutum esse: Quo rumore confisus Curio aestatis calore cuncta perurente: circa tertiam diei horã fortissimam exercitus sui partem in Saburam mouit: per iter harenosum et aquis sterilem prouectus: Latex quippe hibernus calore solis adustus inaruerat: squalebant omnia circum loca: fluuius vero a sabura et Rege assistente tenebatur: lapsus itaq: spe curio ad colles ob ardorem solis retrocessit: siti et suffocatione confectus: Quẽ cum adeo affectum intuerentur hostes fluuium statim transmisere: ad pugnam preparati: Curio vicissim e mõtibus descendit imperite admodum: ac insipienter acies infirmas agens: demum numidarum equitibus eũ circumuenientibus per aliquantulum temporis Paulatĩ retrocessit: et intra breue telluris spatium copias redegit: Repulsus denuo confugit ad montes: Asinius Pollio clade iam multorum iminente vticam cum paucis exercitum reducit: ne qua interim a varo calamitas ob rumorem habite cladis insurgeret: Curio periculum aggressus pugnansq: cum omnibus qui vna aderant interfectus est: Ita vt ad Pollionem nemo vticã tante cladis nuncius redire posset: Hunc igitur finem pugna apud Bragadam fluuium gesta habuisse dicitur. curioni caput abscisum ad Iubam delatum est: Hac clade ad exercitum vtice relata: Flameas classis prefectus

cum omnibus nauibus fugam arripit priusq aliquem e litore susciperet. Asinius ad discedentes negociatores cimba delatus ut enauigantes exercitum tollerent deprecabatur: non nulliq; per noctem ab ipsis intra naues recepti sunt. Turmatim vero accurrentibus reliquis naues subduxere multosq: ex his qui nauibus insederant: aurum deferentes: auaricie libidine inducti mari obruere. Hæc igitur ad nauigantes hunc in modum gesta: Simulia ad eos qui in littore constiterant per noctem euenisse referunt: Nam orta luce se omnes varo dedidere. Quos Iuba veluti victorie sue reliquias moenibus impositos: iaculis ad unum interfecit: nihil dehortationes vari faciens: Sic duas Romani legiones: quæ curionem in libyam sequute erant: amisere: equitesq; uniuersos et velites et ceteros exercitus ministros: qui una aderant: Iuba vero ad propria reuersus est: Hoc precipue opus ad Pompei gloriam ratus pertinere. His dem fere diebus Antonius circa Illyrium ab octauio Dolobella Pompei pretore superatur: Et cæsaris exercitus alius iuxta Placentiam seditione edita quod diuti in bello teneretur imperatorem coepit conclamare: Minas porro quinque singulis olim pollicitas a cæsare cum Brundusii adesset instantius petebat: Quibus rebus comotus cæsar ex Massilia placentiam magna celeritate sollicitudineq; peruenit: et ad milites adhuc dissidentes Profectus hunc in modum fari coepit. Quid hoc mali dicam esse milites ad quecunq; ura

Nam cæ fuga.

Nota qui aurum defers.

Iube crudelitas.

Vincitur Antonius ab octauio Dolobella

Seditio exercit. cesaris prope Placentiam.

Oro cesaris ad exercitum audacissima.

opera necessarie est: statim mihi insurgitis: Bellum quippe non nr̄i culpa sed hostium á nobis fugientiũ causa producitur: vos cum ingallia essetis: pluria eximperio meo adepti ad hæc bellum non per partes: sed in vnum coniurantes peruenistis: nunc in medio agendarum rerum: me relinquitis et pretoribus uiris aduersamini: imperatorem abillis deposcentes: quorum mandatis obsequi debetis: Testis igitur in hanc diem meę erga vos liberalitatis ac clementie: petrei leges deinceps imitabor: None itaq: legionis quæ seditionis causam ĩ primis prestitit: decimum quenq: morte multabo: Gemitu ab vniuersa legione edito: prætores genibus affusi veniam suppliciter abeo deposcebant: Cæsar post modicum vix tandem abira liberatus hoc solum concessisse visus: vt centum duntaxat et viginti seditionis principes abomnibus eligeret: duodecemq: ex his á cæteris selectos supplicio afficeret: Hos inter cum quidam seditione exorta nihil comisisset: cæsar ductorem ꝙ illum accusasset eius loco interfici mandauit: Inhunc modum seditio apud placentiam sopita est: Cæsar Romam reuersus trepidante adhuc populo: neq: senatu aut consule illum eligente: se ipsum dictatorem nominauit: verũ siue vt inuidiam dilueret: siue ꝙ magistratu minime indigeret: per vndecem solum dies illi prefuit: sic enim non nulli asserunt: consulem se infuturum designauit: Pompeium quoq: Isauricum collegam sibi assumpsit: Pretores vero ad prouincias prout libuit: aut misit á se: aut

Nona legio.

Cæsaris iustitiam.

Cesar se ipm̄ dictatorē creauit.

Pompei⁹ Isauricus.

Pretores a cesare ĩ puĩciis instituti.

in mutauit: In hiberia Marcum lepidum: In sicilia Aulum albinum: In sardinia Sextum peduceum delegauit: Gallie nuper adepte .D. Brutum presidere iussit: Populo etiam fame laboranti gratuitam annonam prebuit: Exules deprecantibus Milone excepto facile concessit: Petentibus autem debitorum absolutiones ob bellum seditionesq; peractas ignominiamq; exinde secutam: eos qui talia egissent debitorum absolutiones renuit: Censores rerum emptarum instituit: qui debitores creditoribus pecuniarum loco ascriberent: Hæc circa hiberna solstitia operatus: copias omnes Brundusium emittit: Ipse decembri mense apud romanos urbe egreditur: non expectato ob consulatum iam proximi anni mensis initio: quem populus euntem prosequit ut cum Pompeio conciliari vellet deprecatus est: Non enim ambiguum erat eum qui vicisset Monarchiam sibi desumpturum esse: Interea cæsar nullo apparatu omisso summa celeritate iter arripit: Pompeius inparanda classe uniuersum fere tempus coterebat: exercitusq; et pecunias dietim adaugebat: Naues porro quadraginta: quæ a cesare ad Ionii maris custodiam dimisse fuerant intercipiens: nauigationem eius obseruabat ipse currendo et equitando copias dietim exercebat: ad omnem ultra ætatem laborem sese efferens: Quamobrem beniuolentiam sibi facile asciuerat: omnesq; ad exercitia huiusmodi veluti ad spectaculum quoddam ventitabant: Cesari peditum legiones tunc decem aderant:

M. lepidus.
A. albinus. Sext. Peducē.
D. Brutus.

Censores rerum emptarum.

Que a Pompeio ī Cesarem agitabantur.

celtarum equitum decem milia Pompeium vero legio-
Numer⁹ legionū cesaris Pompeiq: · — nes quinque sequebantur : Quas Italia egressus Ionio
mari superato secum vexerat : et quicunq: his equi-
Lege nationes plurias copiarū terrestriū et maritimarū q̄ Pompeio adheserant · — tes pariter adiuncti inerant : Ex parthia quoq: legio-
nes duæ : quæ Crasso in bello superfuerant et quedam
alia eorum pars : qui egyptum cum Gabinio invaserat :
Summa Italorum omnium legiones undecim equi-
tum ad septem milium numerum equabat : His bel-
li complices ex Ionia Macedonia Peloponenso : et Boetia
accesserant : Sagittarii ulterius cretenses : funditores
ex thracia : et quicunq: circa pontum sagittis exer-
centur : Equites nonnulli a celtis et ex orientali gal-
lia q̄ plures Comagem ulteri⁹ ab Antiocho missi : Cili-
ces et capadoces et ex minori armenia quidam vene-
rant : Panphilii insuper et piside : quorum opera no
ad pugnam sed oppidorum munitiones : fossarumq:
custodiam : et alia exercitui italo necessaria pompeio
uti disposuerat ne Italorum quenq̄ ab exercitu coge-
retur ammovere : Hec peditum equitumq: sūma
Naves sexcente · — fuerat : Naves preterea longe legionibus pluribus
stipate usq: ad sexcentorum numerum eum seque-
bantur : Ex his centum romanis referte quæ ceteras
Olcades naves onerarie dicuntur · — anteirent : Multitudo deinde olcadum et ratium
ad vasa comportanda : vectores plurimi per partes in
M · Bubius · — his distributi : Quibus Marcus Bubius preerat : cum
omnia in unum parata essent Pompeius senatores om-
nes et equites universumq: exercitum qui una ad-

erat conuocari iubet: eosq; his verbis alloquutus est: Athenienses quondam o viri ciuitatem eorum reliquisse dicuntur: ut in hostes illis insurgentes pro libertate bellum gererent: non eorum habitacula domusve: sed viros potius ciuitatem receperunt: gloriosiorem quam quae prius fuerat longe reddiderunt: Itidem et maiores nostros ingruentibus celtarum populis: urbem reliquisse: eamq; subinde saluam prestitisse nouimus: Ex ardea cum Camillus egrederetur: omnes qui cum illo rite sentiebant: libertatem quocunq; in loco ipsi forent patriam arbitrati sunt: Quae nos vicissim animo voluentes: huc in locum classe deuecti sumus non ut patriam relinqueremus: sed ut pro ea optime instructi insidiantem illi cesarem: et Italiam per largitionem sibi vendicantem pelleremus: quem vos o ciues hostem decreuistis: Is ante pretores suos ad prouincias nostras destinat: ac non nullos urbi nostre presides imponit: Alios per Italiam quoq; emittit: tantum illi audacie inest: ut populi romani imperium conetur inuadere: Et haec quidem pugnans trepidusq; ad huc agit ut potentie dis immortalibus daturus poenas: Quid eum victorem a crudelitate et violentia cessaturum arbitramini qui in patriam molitur arma: Hunc non nulli pecunie inhiantes prosequuntur: quam e gallia nobis subdita depredatus est: sub pari lege cum eo inseruire cupientes: Ego vero minime destiti: aut deinceps pro uobis una pugnare desistam: sed me et militem vobis et ducem prout gratius fuerit

Elegans Pompei oratio ad exercitum Romanum.

Camillus ex ardea.

Libertas patria.

Iustitia et honestas deo accepte.

exponam: Et si qua mihi belli inest peritia: si qua felicitas: qui in hanc usq: diem invictus perstiti: eam mihi deos ĩ presenti concessuros precor: ut me sic ultorem patrie eẽ signant: quemadmodum iuste a uobis huic imperio pre fectus sum: fidere et enim dis immortalibus equum no bis est ratione belli inspecta: quod iustitiam in se honesta temq: continet pro salute rei publice nostre certantibus: Ex quo tanta apparatus magnitudo: quem nobis maria ter req: suppeditant: nunc adest aderitq: cum bellum aggres si erimus: Quecunq: enim gens ut sic dixerim ab orien te ad euxinum pontum incolit: siue greca siue barbara nobiscum militat: Reges porro qui mihi nominiq: roma no sunt amicissimi: exercitus: tela commeatum: omneq: alium apparatum subministrant: Ite igitur ad opus ala cres: et patrie et nobis ipsis et me dignum: Cæsaris iniu rie memores mandatis meis obsequentes: Sic ille locutus At vero exercitus omnis et quicunq: circa illum ex sena torio equestriq: ordine simul aderant: magna et insignis turba Pompeium laudare et quocunq: opus foret eos du cere una voce clamare incipiunt: Ille hiemis tempore extremo cum mare ĩportuosum agitaretur fluctibus: ra tus interea Cæsarem neutiq: exercitum moturum: sed consulatum potius in urbe confirmaturum esse: classiũ præfectis ut mare interim tueantur edicit: Copias omnes circa Macedoniam thessaliamq: future sortis ignarus in

Nescia mens hominũ fa ti sortisq: future.

hiberna distribuit: cæsar ut a nobis premissum est brume tempore Brundusium accessit: ratus insperato prelio fa

cilius conturbare hostes : Itaq: nullo comeatu aut apparatu
fisus : nundum habito exercitu in unum coacto Brundu
sii : qui presentes aderant in concionem conuocat : eosq:
his verbis adhortatus est : Neq: hiemis intemperies o viri :
qui mecum ad insignes res agendas accessistis : neq: aliorum
tarditas : aut apparatus indigentia a prosequendo bello de
terruit : Ante omnia quidem celeritate nobis opus est : ut

Cesaris oratio militaris que promptitudinem ei satis exprimit.

celeritas in bello.

primos e nobis primi ipsi cursu contendentes inimicem pre
ueniamus : Hoc igitur censeo : ut seruos currus impedimen
ta omnia hec in loco relinquamus : Naues quae hic adsunt :
et nos solos ultra fretum deferre possunt inscendamus : ut
hostes lateamus obseruantes : Pro hieme fortunam optimam :
pro paucitate militum audaciam nobis preponentes : pro pe
nuria autem inimicorum habundantiam : quae nobis inter
rum descendentibus presto adest : et quam nisi interceperi
mus : nihil ulterius proprii nobis superest : Eamus igitur
alacres in seruos apparatum comeatusq: hostium dum hie
mem sub tectis inertes agunt : Eamus quoad in hibernis
nos degere : aut circa Pompas consularesq: cerimonias va
care existimant : videant nos subito : Nihil enim in bel

Insperatum opus.

lis insperato opere potentius : promptitudo autem prima
est : Opinionem eorum quae euentura sunt celeritate pre
ripere : Sic eos cito persequentes : quae apud nos hic sunt
in tuto collocabimus : Ego nihil potius hoc tempore optare
possem aut dicere : In quo dum Pompeius me Rome ad con
sulatus curam residere putet : quam ut in conspectu suo vide
at : Ipse assensum uestrum laetus intuens : simul responsii

audire cupio: vniuerso conclamante exercitu vt ad mare delatos nauibus imponeret: e tribunali descendit: ac peditum legiones quinque equites sexcentos agens in anchoris constitit: fluctibus inundante mari solstitia circa hiberna: vento quamquam annitentem cohibente: quo ad anni conuersionem in Brundusio peregit: et duabus legionibus subinde aduetantibus: hiemante ad huc pelego onerariis quibusdam anexit: nam longe naues haud multe illi aderant: quibus Sardiniam Siciliamque munierat:

Montes ceraunii a fulgure nominati.

Demum tempestate prouectus ad Ceraunios montes: naues quae reliquum exercitum adducerent Brundusium propere emisit:

Oricum.

Ipse Oricum nocte peruenit ob angustiam asperitatemque viarum copias in plures partes diuidere coactus: vt si quis aduentum eius presensisset paratior esset ad pugnam: Oriente pene sole: multitudo omnis ad eum venit: et qui Orici presidio astiterat: admonentibus illum ciuibus consulem romanum prohibere non

Proditorii notabilium consuetudo.

ausus: claues caesari vltro detulit: apud eum cum dignitate vt immorari posset efflagitans: Lucretius et Minucius

Lucreti: Minuti.

alia Orici ex parte: nauibus octo supra decem longis comitantibus: vt Pompeio commeatum tuerentur classem ne Caesar eam inuaderet in vnum deuinxere: Ipsi Dyrachium recta perfugere: Caesar ab Orico Apolloniam deduxit:

Tamerii fuga.

quem cum ciues laete suscepissent Tamerius vrbi prepositus e presidio aufugit: congregato deinde exercitu milites edocuit quemadmodum multa ob celeritatem ingru

Exhortatio cesaris ad Milites.

ente etiam hieme prospere cessissent Mare tam ingens

sine nauibus ullis occupassent : Oricum et Apolloniam
nullo fere marte recepissent : Romanorum res eo modo
quo dixisset se habere : Pompeio ignorante : Ad huc om̃ia :
Itaq: si Dyrachium inquit Pompeiani apparatus horreum
ceperimus : omnia in potestate nr̃a erunt : quæ illi per
integram estatem summo labore compararunt : Hæc effa
tus per longum iter Dyrachium versus copias agit : nul
la die nocte ve intermissa ad itinerandum : Quod pre
sentiens Pompeius : e macedonia aduersus eum statim
mouit : magna itaq: frequentia sollicitudineq: prouect'
siluas per quas exercitum continuo ageret secare coe
pit : ut cæsari impermeabiles ad iter redderet : Pontes
quoq: fluminibus ameuit : comeatum omnem qui in
medio fuerat : cum puluerem aut ignem aut fumum
a longe eorum quisq: intueretur : ab hostibus factum ex
istimantes : ad inuicem cursu contendebant : eo modo nec
cibo curam nec som̃o impenderant : solum ad hortatiões
et impulsus vocesq: ducentium : igne premio undiq: stre
pebant : Tumultus preterea ex hoc ingens ac timor quasi
in unum concurrentibus : cunctos obsederat : Non nulli
igitur ob caloris vim quæ attulerant reicientes : aut in
conualibus occultantes relinquebant : timoris requiem
apud hostes eo modo sibi preponentes : Sic utrisq: patien
ter sustinentibus Pompeius primus Dyrachium accessit :
et oppido proximus castra ponit : nauesq: premittens
Oricum denuo recipit : et mare diligentiori custodia
seruare pergit : Cæsar Pompei cepiis Alorem fluuium

Pompei pariter et Cesar Dy-
rachiũ occupaturi magna
celeritate cõtendũt.

Per prope exercituũ festi-
natiũ ad iter strepitũ
exponit.

Alr̃ scripsit cesar ĩ cõmenta
riis suis q se prius appli-
cuisse ait licet falsũ sit.

Receptio orici a Pompeio.

Aloris fluuius.

in medio constituens castrametatus est: ita ut ad flumen descendentes equestre prelium per partes inire cogerent: totis autem viribus neutiq: inter se concurrerent: Pompeio tyrones ad bellum instruente: Suos itaq: a Brundisio venturos operiens Cæsar: cum ineunte vere e pelago soluentes: et Oleadis delatos Pompei triremis haud facile euitare crederet: continue ad eorum custodiam intentos: et mare discurrentes: hieme vero ad insulas profectos hostium fortassis easdem latere posse: aut magnitudine nauium ventorumq: violentia longe superare: magna celeritate ad eos mittit: cursumq: accelerare imperat: Non accedentibus illis: Ipse inscio exercitu ad nauigare statuit: ut pote qui neminem facilius eos adducere speraret: Dissimulato itaq: consilio: tres e seruorum numero ad fluuium premittit: qui per duo stadia a castris aberat: Iubetq: ut ratem celerem gubernatoremq: peritum: veluti quendam ex suis premissuris apparārent: Ipse e cenaculo discedens: corporis fatigatione pretensa: amicos epulari suadet: dein priuato habitu curru defertur: mox nauem ingressus Cæsaris nuncium se esse simulat: Cætera per seruos facienda edisserit: Eo modo latens nocte potissimum instante: cum auentis agitaretur mare: seruos gubernatorem adhortari monet propere cursum arripiant: quasi hostes finitimos latere cuperet: Gubernator elatis remis per vim fluuium celer exuperat: Cum autem ad hostia et maris aditum peruentum esset: mare ipsum summis concitatum fluctibus magno impetu

Nota quēadmodū cesar ī scio exercitu mare trāsire statuit

Non ita sol⁹ ut lucanus scribit.

Ingress⁹ et hostia maris.

gno impetu ac turbine cursum intercipit: Gubernator veluti instantibus hostibus: per vim conabatur euadere: Verum cum nihil proficeret: fatigatus ac desperans tandem clauum e manibus abicit: Tum Cæsar sublato velamine ad gubernatorem conuersus et intonans: ala cri animo et forti aduersum fluctus: esto inquit: Cæsa rem quippe et fortunam eius tecum vehis: hac voce stu pefacti remiges: gubernatorq: magna vi nauem educere contendunt: ita vt fluuii hostia denuo euaderet: Vento deinde et fluctibus eam extollentibus: ad litus tandem uicta compellitur: Instante die cum lux cuncta apertio ra redderet: trepidare coepere: Veluti manifesti futuri hostibus: Tum cæsar fortunam accusans quod felicitati eius inuidisset: nautas retrouerti iubet: Nauis itaq: aspiran te vento facile compulsa: fluuii oram cita regreditur: Cæsarem igitur nonnulli ob audaciam admirabantur: qui dam querelis prosequuti sunt: quod facinus militari potius quam imperatoria laude dignum esset aggressus: Is vero cum vlterius latere non posset Postumium eius loco adnaui gare iubet: Gabinioq: vt exercitum nauibus adducat imperare: Sin id abnuat: hæc ipsa Antonio precipere: Post Antonium vero Caleno: Sin id omnes negent epi stola alia ad exercitum scripta erat: velle se eos supra naues positos Postumio obsequi: et in locum in quem ve tus duceret vela tradere nihil nauibus parcentes: Non enim nauibus: sed viris cæsari opus esse: In hunc mo dum cesar pro ratione fortuna vti deliberauerat. Que

Verba cesaris ad guberna torem ratis.

Facinus militare.

Postumius.

Attende mandatorum replicationem.

Fortuna pro ratione.

omnia Pompeius intercipere festinans: inpugnam para
tam ducebat aciem: Sed cum duos ex suis in medio
fluminis: ut alueum eius scrutarentur emissos: unus
ex cesaris precursoribus interfecisset: retrouerti coepit:
id omen infaustum ducens: causam autem palam re
tulit: temporis commoditatem sibi defuisse. Postumio
Brundusium adnauigante Gabinius priusq; cesaris mã
datum attulisset: uolentes per Illyrium nulla diei in
terposita quiete secum duxit qui omnes ab Illyriis in
terfecti sunt: quod Cesar per occupationes patienter tu
lit: Reliquos Antonius nauibus in Apolloniam deuexit:
tensis uelis incumbente vento: quo deinde in meridie
cessante: ad viginti Pompei naues inspectis hostibus in
eos deferuntur: Illi ut in aeris tranquillitate detenti:
ne ab ipsis frangerentur aut a maioribus exitu prohibe
rentur trepidare incipiunt: Itaq; ad pugnam necessaria
queq; parabant: fundas sagittasq; exerebant: cum vent[us]
subito priore maior insurgit: quem elatis velis denuo
assumentes: nullo pauore insperato cursu se precipiunt:
que autem acursu ventis ac profundo destitute sunt: diu
tius afflicte vix tandem ad importuosa petrasq; delabunt[ur]
duas quasdam in eas delatas retinentes: Reliquas Anto
nius in locum qui nimpheus dicitur acursu sistit: Iam
igitur Cesari exercitus omnis in unum aderat: Aderat
vicissim et Pompeio: et ad inuicem in colle quodam ma
gnis presidiis castra habebant: Multa hinc inde praelia:
ex singulis munitionibus vel cum vallum fossa muniret:

Omen Infaustum.

Clades Gabinii et exercitus cesariani ab Illyriis.

venti felicitas bellũ diremit.

Nimpheus

Propinqtas exercituũ cesaris et Pompei.

vel muro circundarent inangusto simul agitabant: Inter
hæc cum circa vallum repulso cesare: ductor turmæ
cui Sceua nomen fuit: multa et preclara facinora edi
disset oculum sagitta saucius astam prefregit: Deinde
veluti quippiam dicturus in medium prosilit: Silentib(us)
cunctis pompei ductorem singulari virtute cognitum
ad se vocat: deinde sic affatur: Salua tibi similem sal
ua amicum: ac curatores mihi adhibe: quoniam vulne
re affligor: Accurrentibus ad illum veluti transfuge: du
obus ex exercitu Pompei unum aggressus occidit: alteri
humerum ense deicit: Quæ cum egisset se ipsum vallu(m)
q(ue) reliquit: ob id ceteri rubore conciti impetu feruntur:
vallumq(ue) insuper tutati sunt: Minutio qui custodie pre
fuerat q(uam) plura tollerare: Ferunt quippe clipeo eius vi
ginti supra centum inhesisse sagittas, corpus sex vulne
ribus transfixum patuisse: oculum vicissim excussum
esse: Hos igitur cesar honoribus multis insigniuit. Ipse
ex Dyrachio proditione quadam sibi oblata: noctis tempo
re ut solebat paucis comitantibus ad Diane templi por
tas proficiscitur: Eadem hieme Scipio Pompei socer aliu(m)
ex Syria duxit exercitum: Cui Caius Caluisius circa Ma
cedoniam occurrens deuictus est: ac legio integra octinge(n)
tis duntaxat exceptis vicissim cesa. Cæsar igitur nihil
mari conari poterat: Pompeio classem paratam obtinente.
Exercitus quippe eius fame premebatur: ita ut ex pabu
lo panes ederent: Transfugis igitur huiusmodi panes ad
Pompeium deferentibus: ut letitiam ex uisu caperet:

Scene probitatem.

verba Scene simulata.

Multe tollera(n)tie vir.

Diane templum.

Vincitur caluisius a Scipione.

Sapiens Pompeius ex verbo.

omnia Pompeius intercipere festinans: inpugnam paratam ducebat aciem: Sed cum duos ex suis in medio fluminis: ut alueum eius scrutarentur emissos: unus ex cesaris precursoribus interfecisset: retrouerti coepit: id omen infaustum ducens: causam autem palam retulit: temporis commoditatem sibi defuisse. Postumio Brundusium adnauigante Gabinius priusq cesaris mandatum attulisset: uolentes per Illyrium nulla diei interposita quiete secum duxit qui omnes ab Illyriis interfecti sunt: quod Cesar per occupationes patienter tulit. Reliquos Antonius nauibus in Apolloniam deuexit: tensis uelis incumbente uento: quo deinde in meridie cessante: ad uiginti Pompei naues inspectis hostibus in eos deferuntur: Illi ut in aeris tranquillitate detenti: ne ab ipsis frangerentur aut a maioribus exitu prohiberentur trepidare incipiunt: Itaq; ad pugnam necessaria queq; parabant: fundas sagittasq; exerebant: cum uentus subito priore maior insurgit: quem elatis uelis denuo assumentes: nullo pauore insperato cursu se precipiunt: que autem a cursu uentis ac profundo destitute sunt: diutius afflicte uix tandem ad inportuosa petrasq; delabuntur duas quasdam in eas delatas retinentes: Reliquas Antonius in locum qui nimpheus dicitur a cursu sistit: Iam igitur Cesari exercitus omnis in unum aderat: Aderat uicissim et Pompeio: et ad inuicem in colle quodam magnis presidiis castra habebant: Multa hincinde prelia: ex singulis munitionibus uel cum uallum fossa muniret:

Omen Infaustum.

Clades Gabinii et exercitus cesariani ab Illyriis.

venti felicitas bellum diremit.

Nimpheus.

Propinquitas exercituum cesaris et Pompei.

vel muro circundarent inangusto simul agitabant: Inter hæc cum circa vallum repulso cesare: ductor turmæ cui Sceua nomen fuit: multa et preclara facinora edidisset oculum sagitta saucius astam prefregit: Deinde veluti quippiam dicturus in medium prosilit: Silentib(us) cunctis pompei ductorem singulari virtute cognitum ad se vocat: deinde sic affatur: Salua tibi similem salua amicum: ac curatores mihi adhibe: quoniam vulnere affligor: Accurrentibus ad illum veluti transfuge: duobus ex exercitu Pompei vnum aggressus occidit: alteri humerum ense deicit: Quæ cum egisset se ipsum vallumq(ue) reliquit: ob id cæteri rubore conciti impetu feruntur: vallumq(ue) insuper tutati sunt: Minutio qui custodie prefuerat q(uam) plura tollerare: Ferunt quippe clipeo eius viginti supra centum inhesisse sagittas corpus sex vulneribus transfixum patuisse: oculum vicissim excussum esse: Hos igitur Cæsar honoribus multis insigniuit: Ipse ex Dyrachio proditione quadam sibi oblata: noctis tempore vt solebat paucis comitantibus ad Diane templi portas proficiscitur: Eadem hieme Scipio Pompei socer alium ex Syria duxit exercitum: Cui Caius Caluisius circa Macedoniam occurrens deuictus est: ac legio integra octingentis duntaxat exceptis vicissim cesa. Cæsar igitur nihil mari conari poterat: Pompeio classem paratam obtinente. Exercitus quippe eius fame premebatur: ita vt ex pabulo panes ederent: Transfugis igitur huiusmodi panes ad Pompeium deferentibus: ut letitiam ex uisu caperet:

Sceue probitatem ·

verba Sceue simulata ·

Multe tolleratie vir ·

Diane templum ·

Vincitur caluisius a Scipione ·

Sapiens Pompeius ex verbo ·

nihil exhilaratus ille: cum belluis se pugnare professus est: Cæsar igitur necessitate ductus: copias omnes velu ti Pompeium etiam inuitum ad bellum coacturus in vnu contrahit: Pluraq: ex presidiis interim vacua a suis con templatus per quiete tulit: verum ob id magis indignat est: adeo vt opus longe difficillimum et inauditum q° dammodo ãgredi temptarit: Pompei videlicet exerci tum intra muri vnius septa circu͞ claudere: et amari vsq: ad mare perpetuis moenibus sepire: ratus et si mini me id opus valuisset magnam tn͞ audacie eius allaturum famam: Per stadia quippe ducenta supra mille spatium euismodi erat amplectendum: Pompeius e contra vallum fossamq: anteponit: multaq: inutilia certandi studio in ter se dietim machinantur: Insigne interea prelium ab utraq: parte editur: Inquo superior Pompeius cæsaris mi lites infugam vertit: eosq: incastra vsq: persequitur: sig porro militaria pleraq: sustulit: inter quæ et aquilam precipuum romanis signum pene eripuit: nisi quod eam anteferens miles preoccupato eorum cursu: aquilam intra vallum ad suos iecit: Illustri conuersione in hostes facta: cæsar altera ex parte copias emittit: quibus tanta Pompei anorum trepidatio iniecta est: vt Pompeio quanq̃ procul apparente: non portis ĩmorari non ordinem seruare ac neq: mandatis vllis fidere auderent: sed quocunq: voluntas tulit indesinenti fuga raperentur: nulla verecondia aut ratione eos detinente: cum cæsar illis imineret: nec sine infamia Pompeium a longe residentem: et hæc ipsa in

De hoc opere latissime i comentariis suis loq tur cesar.

Insigne preliu͞ iter cesa rem et Popeium ĩq° cesar penit͞ pfliga t. fuisset si popei victoria vti sciuisset.

tuentem demonstraret: ipsi tamen abiectis signis ultro fugerent: non nulli rubore compulsi interram nullo negocio procumberent: tantum illis pauoris incidit: Horum e numero cum unus vexillo incontrarium verso caudam ad cæsarem extendisset: eius mandato a scutiferis occisus est: Illi vero egressi neutiq: ad castrorum curam consistere audebant: adeo omnia trepidatione et metu referta erant: ut castra derelinquerent: Quæ cum animaduertisset Pompeius: fortiter illatus ut castris potiretur: bellumq: uno opere conficeret a lauinio prohibitus est: qui casu illi obuius infugientes adhortatur: Ille igitur siue quod proposuerat dubitaret aggredi: siue castrorum solitudinem timeret: ne insidie subessent: siue bellum iam confectum esse crederet: eos qui exierant inuadit: multosq: ex ipsis pugnas interfecit: Vexilla octo supra viginti: duobus preliis eo die suscepit: Verum secundum tam perfecti operis exequi neglexit: ut cæsarem dixisse ferant bellum ea die finem habiturum fuisse: si hostes qui victoria ut scivisse habuissent: Pompeius victoria huiusmodi elatus: Regibus uniuersis ciuitatibusq: perscripsit: cæsaris preterea exercitum fame maceratum et belli presentis clade titubantem: facile ad se transiturum sperauit: maxime ipsius prefectis ob errorem trepidantibus: verum illi ad penitentiam conuersi: peccati causa assumpsere animos: ac cæsare per humane in illos conquerente veniamq: pollicente: solito magis contra se ipsos accenduntur: ita ut inopinata mutatione conuer

Trepidatione militu attende.

Lauinius seu poti deus victoria prohibuit pompeio.

Cæsaris verbum.

elatio Pompei in victoria.

Astutiam cesaris in regendis militibus.

si more patrio decimam eorum partem a Cæsare multa
ri peterent: Renuente illo: maiore adhuc letitia subla
tis animis ignoscere cepere: quasi indigne ab ipsis in
iuria affectus esset: eos vero qui signa detulissent necan
dos conclamarent: veluti minime in fugam habituri:
ni primi illi signa convertissent: Cæterum Cæsar: ne id
quidem facere sustinuit pauculos quosdam supplicio affe
cisse contentus: Quamobrem tanta omnibus ob moderati

Quid agit moderatio in Principe.

onem: audacia innata est: ut se q̄ celerrime in hostes
deduci poscerent: magnaq; promptitudine eum ad hor
tantes: errorem suum insigni aliqua victoria emenda
turos se promitterent: ipsiq; inter se conversi inspectan
te Cæsare: turmatim iureiurando confirmarent: non
prius e bello redituros esse q̄ victores evasissent: Amici
itaq; illi: ut huiusmodi promptitudine uteretur q̄
primum suadebant: Ille audientibus cunctis commo
diore tempore: se eos in hostes deducturum pollicetur:
et ut huiusmodi promptitudinis et audacie remi
niscerentur admonuit: amicis deinde privatim ita

Prudentia Cesaris maxima hic annectit.

locutus est: Id enim vel imperitus necesse esse trepi
dationem que devictorum animis vehementius in
sederat eximere hostium etiam reprimere audaciã:
ob id fassus est se illis indulgere qui ad Dyrachium
superati fuerant: ubi omnis Pompei apparatus in unum
steterat: opus esse ad alia loca que simili inopia oppressa

Apollonie urbs.

essent traducere pompeius: Quibus dictis Apolloniam
subito contendit: inde clanculum per noctem agmen

agens inthessaliam peruenit: Gomphos urbem paruā
q eum ab ingressu prohibuisset inuasit iratus exercitui
quoq; diripere concessit: Milites igitur diutina fame
macerati liberius cibo uinoq; indulgebant: ut plurimi
ex ipsis ebrietate laborarent: Inter hos germani potissimū
ridiculi fuisse referuntur: cum a uino uexarentur adeo
ut adueniente celerius Pompeio facile eos deleri potuis-
se satis constet: Uerum ille ob contemptum persequi ne-
glexit quoad Cæsar continuis septem diebus ulterius
profectus ad pharsalum tandem castra posuit: In Gomphis
interim rem memoria et pietate dignam extitisse me-
morant: cadauera quippe illustrium uirorum medici-
nali quodam in loco iacentia reperta sunt: calicibus ap-
positis nullis affecta uulneribus: uiginti ipsorum ueluti
ex ebrietate procumbentium interram: uno duntaxat
inthrono sedente: medici in morem: qui uenenum re-
liquis prebuerat: Pompeius interea in cæsarem mouere
disposuit: Id enim prius in animo conceperat: classem
omnem qua longe antepollebat Affrānio tradere: ut
in cesarem insurgeret: et errantem egentemq; mari
prohiberet: Ipse cum omni peditatu celerrime in Italiā
transire beniuolam adhuc erga illum: et hostibus caren-
tem Galliam insuper hiberiamq; suscipere: deinde ve-
luti e principatu atq; domo in cesarem transferre ar-
ma: Quæ omnia cum utilia futura essent agere contēp-
sit: solum ad eos qui in cæsaris exercitum insurgere
illum admonebant: fame consumptum: ita ut resi-

Direptio urbis quā Gomphos appellant.

Germani uinolenti ab eterno

Rem memoria et pietate dignam nota.

Optimū Pompei consiliū si esset exercitus.

duum post victoriam ad Dyrachium iam ante habitam facile superari posse dicerent convertit animum: Turpe quidem esse aiebant fugientem derelinquere Cesarem: et devictis similiter victorem cedere: Quibus delinitus Pompeius cum orientis nationes ad se respicientes erubesceret utq: L. Scipioni circa Macedoniam bellum formidanti morem gereret: potissimum adhortantibus militibus pugnam inire statuit: aciesq: procedere imperat: nec longe a pharsalo iuxta cæsarem castra locat: ut non ultra triginta stadia inter se uterq: abesset: Commeatus Pompeio omni ex parte habunde ferebatur: Sic enim illi itinera portus oppidaq: patebant: ut é terra veheretur continue: per mare vero: quocunq: vento ad illum ageretur: Cæsar id solum commeatus quod vel offenderet: vel difficulter adipisceretur nancisci poterat: Neq: tamen ab ullo suorum destitutus est: Verum mirabili studio in hostes deduci omnes appetebant: cum in bello meliores se his arbitrarentur esse: qui nuper in armis per decem fere annos experti forent: Ad fossarum autem opera: aut moenium erectiones: aut comeatuū devectiones ob senectutem debelliores facti: si ulterius defatigari opus esset: satis perspicere se aiebant ex desidia aut fame interituros fore: Quę omnia cum Pompeius intelligeret: non mediocre discrimen arbitratus cum viris bellicis: et se ipsos contemnentibus conferre manus: et cæsaris fortunam de universa re certare cupientis facile obtinere posse: fortius et tutius existimans fame

Vane suasiones ab eventu.

L. Scipio.

Fidē militū cesaris.

Armenios intra euphratem incolentes Taxiles princeps adduxerat: Armenios vero supra euphratem Megabates Artapi Regis prefectus: alii preterea inferiores potentia dinaste ad belli laborem una se contulerant: Feruntur et ex egypto naves sexaginta ad illum pervenisse: Ex egyptiis regibus Cleopatra fratre puero adhuc existente: Verum hec quidem bello minime interfuere: Non enim alie naves: ad id accesserant: sed corcyre in ocio cum ceteris degebant: quod a Pompeio minus prudenter factum existimatur: cum classem neglexisset: qua longe prepotens: omnem qui ad hostes ferebatur commeatum facile auferre potuisset: Is autem terrestribus fretus copiis: viris ex longo labore assuetis: et in preliis ferocioribus sese immiscuit: Ceterum eos ad Dyrachium servantem infelicitas quedam ad hec tempora Cesari potissimum accommoda videtur adduxisse: Ob hec quippe pompei exercitus leviter elatus imperatorem proprium supergressus est: et in bellū minus prudenter se convertit: Sed hec ita deus statuit: ad imperium quod nunc universa obtinet transferre meditatus: Tunc vero uterq: eorum copias in unum congregans hortari nitebatur: ac primum Pompeius sic exorsus est: Vos quidem o cōmilitones huic labori presidetis magis q̄ ab aliis nobis imperetur: Nam cum Cesarem diuti' macerare in animo esset: ipsi hanc pugnam inire deposcitis: Ut igitur belli consultores: paucioribus longe plures insurgatis: contemnite eos ut victores victos decet: cōfectos etate iuvenes: et plura perpessos: quibus integre

Taxiles.

Megabates.

Cleopatra.

Nota min' prudēter factum a pompeio.

Deus imperia regit et disponit.

Oratio pompei ad exercitum.

virent manent : tanta ulterius potentia adest : tam ingentes apparatus : adhec conscientia cause optima : Pro libertate enim et patria pugnamus : Iure legum freti : opinione recta : totq: precellentibus stipati viris : q̄s ex pars equestris : adversus hominem per latrocinia imperium sibi vendicantem : Ite igitur ut dignum est cum bona spe : eorum fugam cum ad Dyrachium essetis : signorumq: numerum quae unica die abillis ademistis in conspectu ire preponentes : Sic Pompeius eloquutus est :

Conscientia.

Caesar econtra suis militibus hec edisserit : Quae difficiliora nobis fuerant amici iam evicimus : pro fame quippe et inopia cum viris decertamus : Haec dies cunctorum afferet iudicium : Recordemini eorum quae ad Dyrachium mihi promisistis : et quae me intuente iureiurando confirmastis : cum adinvicem succenseritis : non nisi victores esse redituros : hi sunt commilitones adversum quos ab herculis accessimus columnis : qui nos ex Italia effugiunt : qui per decem belligerantes annos ac tot hostes victoriasq: adeptos ex hiberis celtisq: ac Britanis : quatercentis fere nationibus patrie additis : sine honore ac triumpho donisq: reiciunt : quibus nec ipse cum iusta peterem quivi suadere : qui meritorum gratias nobis renuunt : Hostis quae sine ulla ambitione posuerim : cum quippiam abillis iustitie pietatisq: sperarem : horum omnium vindices in unum mihi adeste : et meae erga vos : si quid vobis est ingenii fidei curaeq: reminiscamini : liberalitatis preterea ac numerii quae

Oratio caesaris ad exercitum.

Ab hispania.

Hoc maxim; iudicium caritatis.

vobis contuli : Non enim difficile admodum tyrones
in expertosq; uiros : ab his qui labores ac prelia experti
sunt pugna superari : Ad hec iuueniliter ad inordina
tionem et diffidentiam ducis conuersos : quem ego ad
hoc bellum trepidantem inuitumq; descendere certo
scio : fortuna iam desuetum : segnicie ad omnia tar
dum iam effectum : neq; imperantem magis q̄ suo
rum imperio parentem : et hec pro Italis solum me
loqui arbitremini : Sociorum quippe nulla ulterius a uo
bis cura aut ratio habenda est : neq; cum illis pugnan
dum a nobis credite : Mancipia quidem illi e Syria phry
gia et Lydia ad fugiendum continue seruiendumq; para
ti : quos ego dare expertus sum : et vos statim intuebi
mini : et Pompeium ipsum neutiq; ad ordinem belli pro
pinquantem : Italos itaq; duntaxat insequamini : et si
forte socii vice canū vos circum currerint : aut tumultū
concitarint eos auertentes veluti cognatis ūris parcite :
sociisq; ūris ad illorum terrorem pariter utamini : Ante
omnia vero efficite : ut eorum quae mihi polliciti estis
non immemores vos intuear : et victoriam potius q̄ mor
tem eligentes : diruite ad pugnam accurrentes moenia
fossas ūras obruite : ut nihil nisi victores habeamus : vi
deant nos hostes ipsi castris destitutos : sciantq; quoniā
ex necessitate nobis iniunctum est in eorum taberna
culis castra ponere : Haec effatus veteranorum ad duo
millia e castrorum custodia emittit : Hi muris egressi
magno silentio fossas equauere terra : videns igitur

Non multi facit natio
nes exteras.

De populis Asiaticis

Magnā cesarianorum cō
fidentiam specta

eos Pompeius: cum non nulli fugam abillis meditari cre
derent: audacia eorum cognita: suspirio palam conquestus
est. se ad pugnam cum feris accessisse: famem patientibus
que dignum ferarum esset pharmacum: Caeterum nec
ulterius cedendum uidebatur: rebus omnibus iam in ensis
mucrone consistentibus: Eam obrem ad quatuor Italorum
milia ad exercitus curam derelinquens: caeteros omnes
inter pharsalum oppidum Enipeumque fluuium ad pu
gnam instruit: Quo in loco Caesar copias suas pariter e
duxit: Ac primum Italos uterque eorum intres acies diui
sos infronte collocaunt modico interuallo inter se distan
tes: supra hos equites per partes cornibus attribuunt: qui
bus sagittarii et funditores ad misti in erant: Inhunc
modum italorum natio abillis distributa est: qua ma
xime uterque eorum confidebat: Sociorum uero copias ue
luti ad ostentationem quandam protulerunt: Pompeio
sociorum copie aderant: multiformes uariarumque lin
guarum: ex quibus Pompeius Macedones peloponenses: Bo
etios atque Athenienses abordinem ac silentium a caeteris
selectos phalangi Italice adherere uoluit: Reliquos que
admodum Caesar arbitratus est: extra ordinem per pa
trias distinctos et in subsidiis manentes: cum ad manus
uentum esset hostes circundare: et illos inuadentes si
mul insequi mandauit: Caesaris praeterea exercitum nul
lo ualli munimine firmatum: in predam ponere: Pha
langem in medio regebat: Scipio Pompei socer: In sinistro
cornu domitius: in dextro Lentulus constitit: Affrani⁹

De fame proprie dictum.

Enipeus fluuius.

Distinctio acierum.

Ordo in distinguendis sociorum aciebus.

Duces exercitus pompei.

ac Pompeius exercitus cure prefuere: Cesari duces ade
rant Sylla: Antonius et Brutus. Cæsar ipse ut assueue- Duces cesariani.
rat legioni decime presedit: quod intuentes hostes: pre
cipuos equitum contra illum collocarunt: ut plures exi-
stentes: si potis esset: eundem omni ex parte circundarent:
His pceptis Cæsar audatiores ex omnibus pedites usq: ad
trium milium numerum in subsidiis locat: Iubetq: ut Stratagema cesaris.
cum primum hostes acies circuncurrentes viderint: su
bito exiliant: unaq: prosilientes rectis telis hostium facies
inuadant: Non enim iuuenes et inexpertos hec ipsa in
tuentes: uultus discrimina facile laturos esse: Sic uter
q: exercitum ad inuicem constituit: Singulos itaq: circu
euntes: et quæ oportuna forent disponentes ad audaciā
adhortabantur: Ad hæc mandata illis proponebant: Cæsar Venus cæsaris signū ex
uictricem uenerem: Pompeius herculem inuictum in au- ercitui datum.
xilium uocabat: cum omnia in bellum parata essent: Hercules pompei
diutius magno silentio imoti constitere: ueluti ambigē- Mirabile de utriusq: ex
tes adhuc et desides: seq: alterutrum intuentes: quis pri citus timiditate et du
or pugnam iniret morabantur: Multitudo enim quæ bitatiōe an pugnam.
nullius comiseratione commota fuerat tam numeroso
Italorum conspecto exercitu: qui belli unius discrimen
esset subiturus: cum uirtutem utraq: ex parte in iudici
um uenturam cerneret: coepit misereri: potissimum cū Miseratio naturalis.
Italos Italis aduersos intueretur: Appropinquante deind̄
malo ambitio quæ eorum mentes inuaserat atq: exceca- Ambitio in trepidationē
uerat extincta est: et ad trepidationem demumq: ti- conuersa.
morem conuersa: Ratio quippe cum laboris gloriam Ratio.

diligentius expenderet: periculum quoq: metiebatur: Causam preterea qua duo inter se de superioritate contenderent: et se ipsos pro salute propria periculo subiceret. ut qui victus esset: ne in ultimis quidem locum esset habiturus: tantam bonorum multitudinem propter illos interire: Subit deinde recordatio veteris affinitatis atq: amicicie: q̄ multa et preclara pro dignitate et gloria invicem egissent: Nunc autem gladiis inter se armisq: cotenderent: omnes quoq: sub illis militantes ad simile bellorum facinus adducerent: qui eiusdem essent caritatis. cives simul cognati amiciq: non nulli fratres: Nam id quoq: nec in acie illa defuit: Nam inter tot virorum milia qui in unum concurrebant: multa preter opinionem et admiranda contigere: quae quisq: animaduertes acri poenitentia eo in loco repletus est: Et veluti ea die eorum quae interiris sunt: vel primus vel ultimus futurus esset: magno stupore in dubium convertit omnes: utraq: etiam ex parte lacrimas emisisse referunt: cum ut se amplius intueri possent: dies illa videretur eripere: Omnisq: itala natio magno silentio immota perstitit: videns itaq: Pompeius sociorum copias huiusmodi prospectu terrefactas: veritus ne pugne initio confusio ab illis protinus emergeret: belli signum ultro protulit: Cui ex adverso á Cesare conclamatum est statimq: turbarum sonus et lituū clangore erecto universos excitat: et ut pote in tam profunda multitudine precones et prefecti hic inde discurrentes exercitum per partes hortabantur: At

De fratrib: miserandū.

Penitentia sera.

Nota lacrymas utraq: ex parte.

Signum belli á pōpeio primum.

illi ardue admodum: miro silentio et horrere magnis
experti in preliis inter se concurrunt: Cum in proximo — Preliorū experientiam
uentum esset: primum sagittis fundisq; bellari coeptū:
Equites quoq; peditibus admixti: breui in spatio pugnam
iniere: preualentes igitur pompei milites legionem de
cimam circumdare festinant: Signo a Cesare elato q — Detegit stratagema cesaris.
in subsidiis constiterant: subito accurrunt: et ad equites
delati erectis pilis sessorum facies inuadunt: Illi hostiū
audaciam plagasq; in os illatas non ferentes: nullo ordi
ne fugam capessunt: Eo loci peditatum omnem depul
sis Pompei equitibus Cesaris equites inuadunt: circun — Prima fuga pompeianorum.
dantq; qui prius ab illis circundari timuerant: Quod
animaduertens Pompeius peditibus edicit: ut se ulteri'
in eos uertant: neq; a Phalange longius excurrant: aut — Pompei edictū inutile.
telis cominus utantur: Verum eminus distantes iacu
lis e manu missis insurgentes repellant hostes: quod mā
datum cum circuitionis discrimen iminet non nulli ī u
tile arbitrantur esse: Cesar autem in epistolis id pugne — Cesar in epistolis.
genus maxime contemnit: Plagas enim ex impetu fac
tas potentius infigi: virosq; ab incursu promptiores
esse īmorantes vero tepescere admodum ac refrigerari
putat: Audacter quoq; ob firmitatem insurgentibus ve
luti signum quoddam sese offerre: quod et tunc fieri
contigit: Decima quippe legio assistente cesare leuam
Pompei aciem: que ab equitibus destituta fuerat: circū
quaq; percurrit: et latera eius omni ex parte immobilis
telis missilibusq; confodit: quoad conturbatis omnibus

Secunda pom

Magnam victorum constantiam attende.

Setorii timiditate exercitus confundit.

Tertia et ultima fuga.

Astutiam cesaris lege quam quidam ignari veritatis clementie ascribunt.

in fugam vertit: Quae res victorie auspicium illi attulit: Reliqua interim multitudo vulneribus: nece vario belli opere strepebat: nec tamen vel unica vox in tam immensa phalange tot inter se pugnantibus audiebatur non eiulatus morientium aut ferro petitorum: Verum fremitus et suspiria omni ex parte resonabant: eorum maxime qui quo in loco constitissent: honeste occubuerant: Sociorum vero copie: veluti certaminis huius spectatores quidam: acierum ordinem formidine metuque: repleuerant: non cæsaris castra ob admirationem aggredi ausæ: paucis quibusdam veteranis adseruantibus: nihil aliud quam stantes trepidabant: Sed cum sinistra pompei acies hostibus cedere et iam moueri implicarique: coepisset: Socii omnes in fugam uersi: nullo ordine clamare occipiunt: Superati sumus: deinde tabernacula eorum ac castra veluti aliena inuadentes: diripientesque: quo cuique licuit varie sparguntur: Iam reliqua Italorum acies intellecta clade paulatim: quanquam seruato ordine a potentioribus tutata pedem retrahebat: Incumbentibus postremo ut in uictoria hostibus: et ipsa pariter in fugam conuersa est: Qua in re astutissime quidem cesar: ne ad pugnam denuo rediret: nec unius prelii: sed totius belli opus adimpleuerat egisse visus: Precones enim acies discurrere et a romanorum caede omnes temperare iubet: solum ad socios afferre manus: victis deinde propius admoti intrepidos manere admonent: Id cum unus ab alio intelligeret omnes constiterunt: Et iam

pompeianorum

pompeianorum id unicum signum erat tute permane
re : Cæteris deinde Italorum more consistentibus : si
milemq: vocem edentibus discurrentes cæsaris milites :
sociorum copias nullo presidio munitas interficiunt :
ob idq: ingentem edidere stragem : Pompeius militum
suorum conversione perspecta : mente collapsus ab
exercitu secessit : indeq: in tabernaculum delatus : sine vo
ce aliq̄diu perstitit : quemadmodum Telamonium Aia
cem in Ilio passum fuisse memorant : inter medios ho
stes a fortuna destitutum : Reliquorum pauci ab exer
citu abire preconis voce eos a Cesare tutos pollicente.
Accurrentibus deinde hostibus per partes dissipati sunt :
Finiente iam cæsar die per exercitum provectus ut
manerent precabantur : donec Pompei castra recepis
sent : Quippe si hostes per diem unicam vires assump
sissent : victoriam denuo habituros esse : sin castra et
exercitum simul occupassent : bellum omne iam ēē
profligatum : ad hec manus ad eos protendebat : et prior
cursu antecedebat : Quorum igitur a labore corpora ex
hausta fuerant : accendit animos : cum ducem ipsos pre
euntem aspexissent : Erexit ad hec etiam eos spes ac fe
licitas gestarum rerum ut castris potirentur : et quecu
q: in illis essent sibi assumerent : Homines quidem ī spe
ac prosperitate minus labores sentiunt : Sic igitur om
nes incumbentes magna vi adversos pepulere : Pom
peius his inspectis ex tam longo silentio hoc solum dixisse
fertur : An ad castra et hi nostra : quibus dictis mutata

Pompei desperatio.

Aiax Telamoni'.

Cesaris diligentia ad vic
toriā consequendam.

Accendit animos fessis
corporibus.

Spes et prosperitas la
bores leniunt.

ueste conscendit equum : quatuorq; ex amicis eum co

Fuga Pompei · mitantibus : nullo in loco cursum intermisit : quoad exor

Larissa · ta luce larissam tandem venit : Cesar in Pompei taber

naculo quemadmodum se facturum dixerat consedit ·

et quae illi in caena apparata fuerant sibi assumpsit :

Itidem et reliquus exercitus : ex hostium epulis recreatus

est : Cecidere hec in prelio ab utraq; parte Italorum qui

dem non enim sociorum copie ob multitudinem con

Numerus interemptorum in bello ex parte cesaris · temptumq; annumerantur : e Caesaris primum exer

citu turmarum ductores ad numerum triginta arma

ti ducenti : ut alii scripsere mille et ducenti : Ex Pom

Interempti ex pompeianis maiori numero · pei vero partibus senatores decem : quorum e nume

ro fuit Lucius Domitius olim caesari in gallia succes

sor destinatus : Equestris ordinis ad quadraginta ex il

lustrioribus : Ex reliquo autem exercitu qui rem in ma

ius extollunt quinque supra viginti milia cecidisse ai

Asinius pollio post ciceronem eloquentia precellens · unt : Caeterum asinius Pollio : qui sub caesare ea in pu

gna militauit : sex milia ex pompei exercitu inter

iisse solum scribit : Et hic finis admirabilis illius cir

ca pharsalum belli fuit : Caesar munera quidem pri

mam et secunda ex omnibus protulit : fassus eos egre

gie pugnasse et cum ipso legionem decimam : Tertia

Crassinus quem lucanus detestatur · crassinus turmae ductor habere meruit : Is cum caesar

pugnam ingrederetur : et abeo quid speraret exposce

ret elata voce : vincemus inquit o caesar : et me ho

die vel uiuum vel mortuum recipies : exercitus autem

iste me ad quascunq; accurrentem acies : et multo-

predara et illustria agentem intuebitur: testisq: erit uirtutis meę: Inter cadauera itaq: repertus muneribus donatus est: que cum illo sepulcro illata sunt: quod insigne prope stragem Cęsaris mandato erectum constat: Pompeius ex larissa simili cursu ad mare usq: delatus est: Eo loci paruam ingressus cimbam: cum ad nauigantem nauem offendisset Mytilenas peruenit: Pompei fuga per mare cū uxore cornelia. Assumpta igitur cornelia uxore triremibus quatuor comitatus quę a rhodiis et tyriis ad eum uenerant: corcyram tunc quidem et libyam prętervectus est: quo Corcyra: Libya. in loco exercitum alium et nauticos habebat apparatus: Ad orientem itaq: conuersus parthos veluti abillis opē petiturus: nulli patefacto interim consilio adire statuit: quod pene cum in Ciliciam venisset amicis retulit: At illi a parthis abstinendum suadebant: qui Cilicia. nuper crasso insurrexissent: et adhuc ob eius cladem eadem elatiores spiritus haberent: Nec Corneliam singularis forme mulierem ineorum potestate committēdam esse: maxime cum e crasso esset genita: Cum Cornelia e crasso genita Attende. in egyptum demum ire statuisset vel ad Iubam se potius conuertere: amici repudiatis Iube rebus: ut pote que nullius estimationis aut glorie future essent ęgyptum ut adiret suasere: finitimam regionem et principatu Egypti laus. ingenti preditam foelicem prętera ac potentem nauibus frumento pecuniisq: cuius Reges quanquam puerili in ętate essent Pompeio tum paterna caritate obsequerentur: His permotus pompeius ad ęgyptum se conuertit:

Accessus Pompei in egyptum.

Cassium loc. est vel oppidum.

Cleopatra ægypto eiecta: quæ cum fratre regnum simul obtinebat exercitum circa Syriam in fratrem apparabat: Ptolomeus ea tempestate prope cassium ægypti cleopatræ insultus morabatur: Ita casu quodam incumbente vento Pompeius ad cassium defertur: Inspectis copiis quæ plurime in littore constiterant a cursu temperauit: meditatus quod re ipsa fuerat adesse regem: premissis nunciis amiciciam quam cum patre eius habuisset exponit: Rex tercium supra decimum etatis annum iam attigerat: Exercitum eius Achillas quidam adseruabat: Pecunias vero Pothinus nomine: Eunuchus: qui confesti de Pompei aduentu inter se consultare incipiunt: aderat et theodotus samius rhetor pueri Regis preceptor: Hi nefandum inuicem negocium animo voluentes Pompeium interficere conueniunt: quo cæsari morem gererent. Approbato deinde consilio cimbam eximie ornatam ad eum mittunt veluti mari importuoso eo in loco existente nec a maioribus nauibus adiri facili: Ministri porro Regii cimbam inscenderant: et cum his Sempronius vir romanus: qui tunc forte Regi assidens alias cum Pompeio militauerat: Is dextram Regis nomine pompeio obtulit: et ad amicum filium tute monet accedere: Inter hæc exercitus veluti Pompeio honorem prebiturus: iuxta litus in acie constiterat: Et Rex inter medios purpurea amictus veste presidebat: quorum aspectu Pompeius suspitione motus est: cum exercitus ordinem cimbe ornatum intueretur: potissimum cum nec ad ipsum accessisset rex:

Ptolome. Rex tredecem annorum.

Achillas: Pothinus.

Theodotus rhetor.

Sempronius roman. a quo Pompeius interfectus.

nec ex suis digniores premisisset: Hunc solum itaq: Sopho clis Iambum protulit: Qui ad tyrannum proficiscitur servus est: quanq liber sit: Quo dicto cimbam trepide est ingressus: Cum in alto longe abesset: inter navigan dum magis adhuc de Sempronio cæpit suspicari: Sive q Romanum hominem secum olim militantem nosce ret: sive q solum adesse cerneret: quasi ob militaris dis cipline emulationem Imperatorem suum eet invasur. Ad illum itaq: conversus: Te ne inquit ego cognosco o mi les: cui statim ille annuit: Deinde se convertentem pri mus perculit: Cæteri vero insequuti sunt: Uxor itaq: et amici eius hæc a longe intuentes: eiulatu gemituq: ad deos federum vindices manus tollere: nullaq: interiec ta mora: classem ab inimico littore avertere contendunt: Caput Pompei abusto abscissum a Pothino Cæsari magno pro munere servatum: Verum idem tam nefandi sce leris meritas luit pœnas: Reliquum corporis in littore se pultum a quodam tumulo insigni addito: cui ab alio in scriptum fuit: Templi pondus erat: modica qui clauditur urna: Procedente tempore tumulus cum sub harena eet obrutus: statue etiam quæ Pompeio a necessariis eius cir ca cassium ex ere erecte steterant in templi aditu iam vetustate exese servarentur: ætate mea ab hadriano im peratore: summa diligentia perquisite et inuente sunt: Cum ad partes illas accessisset: Tumulus quoq: manda to eius perpurgatus: statue erecte: sic ut denuo ab omni bus dignosci posset: Et hic finis vite Pompeio fuit: acq.

Signa suspecta apud tã illustrem virum.
Sophoclis Iambus.

Verba pompei ad sem pronium.
Pompei interitus.

Magni põpei finis.

Lucan. Illa veñda regib. hir ta coma et generosa frõte decora cesaries cõpressa ma mipharioq: veruto dũ iuuuit vult. atq: os ĩmurmura pul sant singult. aĩe: dũ lu mĩa nuda rigescũt suffi xum caput est.

Hadrianus impator põpei monumẽtũ et statuas re stituit.

tam ingentia prelia exanclata sunt: Cuius opera Ro
claroru(m) viror(um) for / manorum imperium in maius ad auctum: ob quae mag
tunas popei exeplo. / ni cognomen habere meruit: cum a nemine antea
esset superatus, sed ab adolescentia usq(ue) inuictus fuis
set ac beatus: a tertio quippe et uigesimo usq(ue) ad oc
Annis XXXV. Monar / tauum et quinquegesimum aetatis annum monarchi
chie idest principa / e prefuit: summa potentia usus: et ut opinio fert
tui prefuit. / ob caesaris zelum populari fauore in principatu positus.
Lucius igitur Scipio pompei socer caeteriq(ue) quicunq(ue)
illustriores a Pharsalica pugna perfugerant ad Cato
Fuga Scipionis et re / nem Corcyram versus abiere: qui ad ulterius exer
liquor(um) popeianor(um). / citus curam tercentarumq(ue) triremium custodiam
pretor relictus fuerat: Itaq(ue) quicunq(ue) ex ipsis clario
res extitere Pompei copias classemq(ue) inter se partiti
Cassius. / sunt: Cassius in pontum ad pharnacem profectus est:
ut in caesarem illum incitaret: Scipio et cato in li
byam enauigarunt: vari fiducia et exercitus: qui ab
Varus et Iuba Rex. / illo adseruabatur: Iuba numidarum rege pariter
cum illis ad bellum conspirante: Pompeius autem
Pompei filius. / primo genitus Pompei filius Lauiniusq(ue) cum eo copi
Lauinius. / arum partem deducentes in hiberiam sunt profecti
quam ad se ascissentes exercitum alium ex hiberis
celtiberis seruisq(ue) in unum congregarunt: sic ut lo
ge maiore impetu assurgerent: Tantae adhuc vires
ex pompei apparatu superfuerant: quas idem in
Pompei potetia etia / felicitate quadam dereliquerat in fugam versus:
post conflictum. / Cum autem qui in libya conuenerant: catonem ip

sis ducem postularent: Cato consularium presentia co motus / idmunus renuit qui dignitatis causa eo inloco Legati aderant: cum ipse in urbe pretor duntaxat extitisset: Lucium itaq; Scipionem Imperatorem elegere: cum quo magne adhuc copie conspirauere adbellum: et hi duo potissimum exercitus extimatione digni ex libya et hiberia in Cesarem una uires assumpserint: Cæsar post adeptam uictoriam per duos dies inpharsalo commoratus est: sacris intendens: exercitumq; e prelio defessum uicissim recreans: Eo inloco thessalos qui cum ipso depugnauerant liberos esse iussit: Athenienisibus preterea ueniam petentibus facile concessit: his uerbis usus: Sæpe numero uos culpa ura ad interitu redactos: maiorum uestrorum gloria saluti reddidit. Tertia die orientem uersus castra mouit: fidem Pompeiane prosequutus fuge: cum ad helespontum peruenisset triremium inopia scaphis exercitum traducere compellitur: Cassius fortuna quadam triremium parte comitatus ad nauiganti obuius fit: cum ad pharnacem properaret: Et quanq; triremium numero aduersus paruas rates tute depugnare posset: Cæsaris tn̄ felicitate conterritus cuius fides perspecta erat: uires formidande: eundem consulto adnauigare ratus a trireme / inscapham porrectis adeum manibus ultro desilit: ueniaq; impetrata triremes omnes illi tradidit: Tantum potentie cæsaris felicitas sibi asciuerat: Non enim ego aliam contemplor rationem: neq; opus aliud

L. Scipio Imperator creatus.

Que a Cesare post uictoriam gesta sunt.

Verba Cesaris ad Athenienses.

Cassii uilitas.

Cesaris felicitatem

excogitare possum : intanta temporis difficultate : tantum illi fortune successisse : ut cassium virum bellicosum octuaginta triremibus aduersus nauigantem : ac illi impa rato occurrentem adeo terruerit : ut nec ad manus cu eodem accedere sit ausus : Nam is qui tam turpiter ex ti more se illi dederat posterius Romæ imperantem neci tradidit : Qua ex re satis constat longe ampliorem ex for tuna Cæsaris tunc illi timorem affuisse : In hunc modum preter opinionem saluatus Cæsar superato helesponto Io nijs et æolis ceterisq; nationibus cherenosum magnam incolentibus : quam uno nomine Asiam minorem vocat per legatos deprecantibus veniam concessit : Audiens prete rea Pompeium in ægyptum pertransisse : Rhodum per uenit : neq; ulterius expectato exercitu : qui ad eum per partes accedebat : Cassii et rhodiorum triremibus assumptis cum presentibus duntaxat classem ingressus est : neq; ulli patefacto itinere : circa vesperam cursum mouet : re liquis gubernatoribus ut classis sue signum per diem seque rentur admonitis / Gubernatori autem proprio : cum iam a littore longe abesset alexandriam versus vela iubet ex ponere : Sic tribus diebus pelago prouectus Alexandriam peruenit : Eo loci ab regiis ministris benigne receptus est : cum Rex circa cassium adhuc moram ageret : Ac primum quidem ociositatem quandam ob adsistentium sibi paucitatem simulare coepit : Nam ad eum acceden tes perhumane recipiebat : et urbem circumuectus pulcritu dinem eius admirari uisus et disputantibus philosophis

cheronesus Asia mi nor dicitur.

Diligentiam cesaris i occultādis itineracōib'.

Accessus cesaris Ale xandriam.

Simulatio eiusdem.

inmultitudine presens astitit: Quibus rebus gratiam apud Alexandrinos veluti a negociis omnibus solutus sibi comparauit: Adsistente vero exercitu Pothinum quidem et Achillam ob ea que in Pompeium perpetrauerant morte multauit: Theodotum demum fugientem cassius cum in Asiam uenisset cruce suspendit: Tumultu ob hanc rem inter Alexandrinos orto: cum regium exercitum in illum concitassent: pluribus preliis circa regiam et in maris littore certatum est: quo in loco cum in mare desiluisset: et in profundo aliquandiu enatasset Alexandrini vestem ab eo ademptam in trophei modum erexere: Postremo iuxta Nilum cum Rege certamen iniit: in quo uictoria superior euasit: Inter hec per nouem menses commoratus: tandem cleopatram fratris Loco egypti regnum iussit obtinere: Per nilum quoque quatercentis nauibus deuectus quo regionem perlustraret oculis cum cleopatra simul adiit: multaque alia ut illi obsequeretur effecit: Verum hec singula ut gesta sunt diligenti eo libro referuntur qui de egyptiis inscribitur a nobis: caput Pompei ad se delatum minime intueri voluit: verum sepeliri statim iussit: Templum quoque per exiguum ante urbem condidit: Quod indignationis sacrum appellauit: et quod etate mea Troiano Imperatore Iudeorum genus in egypto debellante: ab iudeis ipsis ad oportunitatem belli disiectum est: Tam magna in Alexandria operatus Cæsar per Syriam

Mors pothini et Achille a cæsare.

Preliatum cum Alexandrinis a cæsare.

victorie cæsaris.

De his in libro qui egyptius inscribitur.

Templum pompei a cæsare constitutum.

L

Accessus cesaris in Syriam.

in pharnacem copias mouit: Is quippe iam multa p
egerat: et quasdam romanorum prouincias sibi asci
uerat: et cum Domitio cæsaris pretore depugnans sple
dide victoriam adeptus fuerat: qua ex re maxime e

Amisum vrbs.

latus Amisum vrbem in ponto sitam et Romanorum
fauentem partibus: inseruitutem redegerat: Pueris
quoq: eorum manus abscidi iusserat: Adueniente de
inde cæsare pauore ac poenitentia ductus cum per
ducenta stadia longe abesset: Legatos pro pace ad eu

Pharnacis timiditate.

misit qui coronam deferrent auream: filiam quoq:
eius ob inscitiam in matrimonium illi traderent: Ce
sar intellectis his quæ afferebantur cum exercitu p
gressus est: et ipse inprimis ante ire properauit: le
gatos uerbis detinens: donec ad pharnacis castra per

Verbum cæsarianu.

uenisset: et hoc solum inquiens: An pænas ad huc da
bit hic patris interfector: equum ascendit et confesti

Pharnacis fuga.

a prima voce pharnacem infugam vertit: Plures quo
q: cum equitibus qui ad mille primo impetu ad eu
venerant: occidit: Qua ex causa illum exclamasse

Irrisio in Pompeiu ob hostium vtilitate.

ferunt o beate pompei: similibus post Mitridatem hu
ius patrem occurrens hostibus: et obid magni habit
et magnus appellatus: Post pugnam deinde hæc roma
premisit: veni vidi vici: Pharnaces in bosphori regnu
quondam a Pompeio sibi traditum libens abscessit: Ce
sar nulla ad ocium intermissa mora: tot bellis ipsum

Accessus cæsaris in Asyam.

circustrepentibus in Asiam peruenit: et in transitu
vrbibus quæ a tributis oppresse fuerant: his admini

stravit: quemadmodum a nobis in Asiaticis rebus per scriptum est: Sentiens deinde seditionē in Roma coortam esse: et Antonium equitum prefectum comeatus cum exercitu omni exparte precludere: Romam regreditur: quo cum venisset omnis civilis seditio extincta est: Verum militum altera in eum insurrexit: qui nec ipsis pharsalico bello promissa capientes: nec ex lege ulterius in bello permanentes ad propria redire properabant: Nam quædam illis infinita in pharsalo et alia etiam infinita cum in libya bellum perfectum esset: pollicitus olim fuerat: Tunc autem ad illos misit unicuiq: mille Drachmas persolui iubens: Hi vero non polliceri eum potius q̄ exoluere statim admonebant: Parumq: abfuit quin priscum Salustium ad eos missum his de rebus interficerent: nisi q̄ idem fuga elapsus ē. Quibus pceptis cæsar legionem aliam militum: qui urbem sub Antonio servabant domui sue urbisq: egressib. iussit presidere: veritus ne milites ad rapinas se conferrent: Ipse trepidantibus cunctis et ut militum insultum precaveret admonentibus: Longe audacior ad eos dissidentes in campum Martium profectus est: ita ut priusq̄ loqueretur in tribunali sit conspectus: Illi cum tumultu inermes ad eum accurrere: Et ut mos est inopine adveniente eo imperatorem venerati sūt: Iubente deinde illo ut si quid de muneribus loqui vellent in conspectu suo dicerent: nihil ausi ex pavore siluerunt: Cum autem moderatius a militia dimitti

Romana seditio.

Militum seditio.

Pollicitationes cæsaris infinite.

Priscus Salusti.

Audaciā cesaris attēde maximam.

omnes conclamarent: sperantes eundem ob exercitus indigentiam sub numerum spe ad reliquos hostes deducturum esse: de communi opinione nihil verit. Dimitto vos inquit: Stupentibus ipsis multo magis sub sequuto silentio in hunc modum fari coepit: Dabo vobis omnia quae pollicitus sum: cum de ceteris triumphum agam: Quo insperato responso moti: cum id ipsum lete audirent verecundia etiam oppressi sunt: Ratio quoque cum zelo simul incidit: quasi eorum imperatorem hostium in medio relicturi essent: aliique ipsorum loco triumphum habituri: lucra insuper quae in libya longe maiora consequuturos se sperarent amissuri et vicissim caesaris et inimicorum eius futuri hostes. Qua ex re tam ampliore adhuc timore ex dubitatione conticebant: sperantes caesarem quicquam illis daturum esse: et simul ob necessitatem quam in presenti haberet poenitentiam acturum: At ille ex adverso loqui desiit: Amicis deinde ut aliud quidpiam ad eos loqueretur suadentibus: et ne tam breui superboque responso plura militibus celaret admonentibus: loqui exorsus: Cives militum loco habere se dixit: quod discedentium a militia et privatam vitam subeuntium signum erat: Illi poenitentia ducti: et ulterius non ferentes exclamare ac precari: et ut ad militiam assumerentur exposcere: Recusante et id caesare et a tribunali simul descendente: milites multo acrius instare et ut permaneret orare: et qui deliquissent poena affici debere postulabant: Modicum igitur quid commorat'

Dicit contrarium eius quod cupit.

Quanta astutia utatur caesar.

Ecce secundam repulsam.

Lege mirabilem artem viri vaferrimi.

neq: descendens ne regrediens dubitationem simulare
coepit: Mos reuersus: neminem ex ipsis se punire velle
dixit: Angi tn̄ admodum ac dolere legionem decimam
quam in honore semper habuisset huiusmodi tumultus
prestitisse causam: Hanc igitur solam ab exercitu meo ĩ
quit eximo: Dabo autem quæcunq: vobis pollicitus sum:
cum ex libya rediero: dabo insuper agros: cum bella om
nia confecta fuerint: Non quemadmodum Sylla a cæ
teris eripiens quos illi haberent et spoliatos cum iis q
accepissent in vnum habitare faciens: et ad inuicem ho
stes eos statuens: verum populi agros inter vos distribu
ens: et ex me ipso necessaria simul adhibens: plausu et
collaudatione ab omnibus elatis: Decima legio merore ta
bescebat: Cæsarem solum erga se implacabilem esse intu
ens: seq: ab illo sortiri deposcebat: et partem ex ea morte
multari: Cæsar cum illa nihil contendere ausus: cum
indigeret adhuc: cauius demum poenitentia deductam
sibi consiliauit: Indeq: in libyam ad bellum se proripu — conciliatio legionis decimæ.
it: A regio itaq: vrbe in pelagus delatus a Messinia tan
dem lilybeum deuectus est: Ibi catonem belli appara — cæsaris access. in libyam.
tum cum classe et peditum parte in vtica seruare intel — Lilybeum.
ligens: tercentis romanorum additis qui se belli consul — Cato vticensis.
tores fecerant: et senatum se ipsos nuncupabant: Im
peratores vero eorum lucium Scipionem constitutum — ·L· Scipio Imperator.
esse: Præstantiores ex ipsis in adrumeto moram ducere: — Adrumetum.
Scipionem versus classem mouit: quem cum ad Iubam
profectum offendisset: contra Scipionis exercitum aciẽ

instruit: quasi oportune hostes imperatore absente prelio inuasuros: Labienus ex aduerso Ac Petreius Scipionis duces illi occurrunt: et ex cesaris militibus plures intercipiunt: fugientes quoq; per contemptum insequi ceperunt: donec Labienum equus per illia confossus humi deiecit: uerum illum clipeatorum manus ab hostibus eripuit: Petreius abunde suorum periculo perspecto: et quecunq; libuisset facile obtinere potens bellum intermisit: eos qui circumsteterant his verbis increpans: ne Scipionem imperatorem nostrum victoria fraudemus: Quod opus cæsaree fortune pars altera videtur extitisse: hostibus ut apparuit victoriam adeptis: qui tam inopine pugnam dissoluissent: Ipsum autem cæsarem ipso in prelio in suos insurgentem a fuga cohibuisse aiunt: et quendam ex ipsis aquilam ferentem: que precipuum in bello signum fuit: sua manu inuadentem a fuga ad primos compulisse: donec Petreius retrogressus est: et cæsar facilius ipse suos reuocauit: Et hic belli primi a cæsare gesti in libya finis fuit: Non multo post cum Scipio octo peditum legionibus instructus equitibus viginti milibus: quorum maior pars libycorum fuit: Ad hæc scutatis plurimis et elephantis circa triginta aduentare diceretur: Et cum eo iuba Rex qui pedites alios ad triginta milium numerum numidas equites ad uiginti milium: lanceatores quoq; multos: et elephantos sexaginta alios secum duceret: Romanorum exercitus coepit trepidare: mi

Labienus et Petreius cum cesare bellum ineunt.

Ex petrei confidentia cesar periculum euasit.

Fortuna cæsarea.

Finis primi belli in libya.

Scipionis exercitus.

Trepidatio ex rumore.

lites que inter se tumultum concitarunt: eorum causa q
iam pridem experti fuerant; et hec ob opinionem multi
tudinis ac virtutis maxime insurgentium numidarum
equitum: tum ob elephantorum bellum aduersus consti
tutum: Boccho deinde altero maurusiorum Rege Cirtam
quę Iube Regia fuerat intercipiente: Iuba intellecta re ad
propria cum exercitu reuersus est: triginta duntaxat
elephantis Scipioni derelictis: Qua ex re exercitus Cesaris
adeo exhilaratus est: vt quinta legio elephantis se opponi
postularet: eaq; inprimis victoriam adepta sit: Et ex hac
nunc etiam ipsi legioni elephanti vexilis inscribuntur.
Tandem longo cum labore in omni eius belli parte pugna
multimoda conuersione facta: Cesar vix tandem in ves
peram victoria potitus est: et Scipionis exercitus demum
superatus: nulla victorie intermissione: nec in nocte qui
dem facta quoad omnia profligata sunt: Pauci hostium
vt potuere in fugam abeunt: Scipio ceteris omnibus Af
franio permissis: per mare duodecim cataphractis naui
bus elapsus est: In hunc modum exercitus octuaginta
milibus militum ad prelium instructus: et iam pridem
expertus: et ex prima pugna in spem maximam elatus
hoc secundo prelio penitus dissipatus est: Cesaris gloria
foelicitate belli insuperabilis a cunctis habita: Nihil victis
virtuti eius tribuentibus: sed propria errata cesaris foe
licitati ascribentibus: visum est enim id bellum ducum
imperitia in hanc cladem accidisse minime sustinentib'
ipsis quousq; vt in ceteris indigeret Cesar: neq; prima

Bocchus Maurusiorum Rex.

Quinta legio.

victoria Cesaris contra Scipionem.

Scipionis fuga p mare.

Felicitate non vtute victor cesar.

victoriam ad finem usq: deducentibus: verum statim se ipsos dissoluentibus cum iam Cesar esset profligatus: His utice relatis circa tertiam ferme diem et Cesare subito admonente copias fuga omnium insecuta est: quorũ neminem retinuit cato: sed naues illustrioribus eorum tradidit: Ipse quiete in urbe perstitit: Uticensibus etiam pro illo inprimis deprecari pollicentibus subridens cato non cõciliatione sibi cum Cesare opus esse respondit: et id ipsum Cesarem optime intelligere: publicatis insuper iis quae recondita apud illum fuerant: singulis uticensium primoribus inscribens atq: dispertiens: circa vesperam a balneo ad cenam transiit: Discumbens porro conuiuatus est eo more quo a Pompei nece consueuerat: nihil solite conuersationis ommittens: neq: plura aut pauciora conuiuio inferens: Cum astantibus etiam de iis qui e nauigauerant sermonẽ protulit: rogans an prospero uterentur uento: et quanto interuallo longe essent: abituri priusq̃ ad lucem accessisset Cesar. Postremo in cubiculum delatus: caeteros omnes filio excepto a se dimisit: quem solito arctius amplexus ẽ. Post haec ensem lecto assidere solitum minime intuens exclamare coepit se hostibus a domesticis inermem prodi: Quemadmodum enim inquit necessariis uti possum si per noctem contra me insurgat quisq̃: Amicis autem illum hortantibus: et se nihil in eum machinari profitentibus: verum ut sine ense quiescere vellet suadentibus: apertius haec inquit: Non enim mihi mori cupienti ense opus est: Facillime quidem vel veste spiritum licet opprimere: vel

Catonis mirã notam constantiam.

Filii amor ĩ parente maximus.

Catonis simulata cõquestio.

caput parieti ultro impingere : vel incollum precipitare me
ipsum ut peream : vel retento spiritu obire mortem : Mul
taq; alia eloquutus ut ensem perferrent exoravit : Quo al
lato Platonis librum qui de anima inscribitur ab illis pos
cens legere perseveravit : Cum a lectione desiisset qui por
tis presidebant quieti indulgere monuit : Ipse autem se sub
pectore impresso ense vulneravit : Effluentibus itaq; visceribus
cum strepitus insecutus esset : qui ad portas morabantur su
bito accurrunt : Medici quoq; viscera adhuc illesa redu
cere : et vulnus colligare temptabant : Ille reassumpto spi
ritu dissimulare iterum : ac se ipsum increpans : quod minus
alte vulnus impressisset gratias illis veluti saluti sue auc
toribus ultro reddere : demum se quiete indigere dixit : Illi
arrepto est : se discessere : et quasi quieturo preclusere portas :
Cato dormientis similitudine prelata : obligationes vulne
ris silens ipse manibus dirripuit ambabus : et futuras cor
poris infregit : fere in morem : vulnus praeterea et ventrē
unguibus simul digitisq; laceravit : visceraq; disiecit : quo
ad tandem extinctus est : Annum iam quinquegesimum
etatis agens : mentem suam ex huiusmodi iudicio apparuit.
omnium mortalium fere singularis iustum et honestum :
et quod bonum dicitur : non moribus magis q̄ rationis ma
gnanimitate definit Martia illi uxor Philippi filia a pri
cipio fuit : qua maxime oblectatus est : filios que ex ea ge
nuit : Deinde Hortensio amico habendam tradidit : veteri
consuetudine : cum ille filiorum cupidus nusq̄ mulieri fe
cunde convenisset : hanc posterius ex eo pregnantem domū

Liber Platonis q Phedon · inscribitur ·

Hinc Seneca aspice catonē purissimas manus sacratae pectori admonentē · catonis exitum ·

Martia catonis uxor philippi filia ·

Hortensius ·

reduxit: quasi illa indigeret: Talis cato fuisse scribitur: quem uticenses splendide intulere sepulcro: cæsar illū gloriæ suæ inuidisse retulit: Cicerone de ipsius laudibus librum perscribente: qui cato appellatur: Cæsar exaduerso anticatonem in calumniam eius edidit: Iuba et Petreius preceptis his quæ gesta fuerant: cum nec fugam aut salutem ulterius sperare possent: media uulneribusq; se adinuicem tandem confecere: Cæsar Iube Regnum Romanis sub tributo contulit: Cui Crispus salustius pro pretore prefuit: uticensibus catonisq; filio ueniam concessit: Pompei filiam cum duobus ex ea natis utice deprehensem Pompeio dimisit incolumē: Ex tercentis uero illis qui senatus formam preferebant: quoscunq; repertos neci tradidit: Lucius Scipio qui eo in bello imperator fuit: hiemē in mari agens hostilibus nauibus a casu obuius: peregregie se gessit: donec superata eius classe se ipsum interemit: sponteq; in mare precipitem dedit: Hic igitur Cæsaris in libya belli finis fuit: Ipse Romam reuersus quatuor interpositis diebus per egit triumphos: De gallicis primum in quo plurimas et magnas duxit nationes: et quæcunq; alia deficientia ad eptus fuerat: Ponticum contra pharnacem: libycum in libycos qui scipioni adheserant: Inter hos Iuba Iube filius infans adhuc afferebatur: Attulit et cuiusdam circa Nilum naumachie triumphum egyptium Gallorum et pharnacis in medio: Quæ uero ad romanos pertinebant ueluti inter ciues gesta: neq; sibi admodum ho

Cesaris liber quē anticatonē appellat·

Mors Regis Iube et Petrei·

crisp⁹ salusti⁹ historie· q gestas res illis in ptib⁹ conscripsit·

Mors L· scipionis de qua seneca in eplis meminit·

Trīuphi cæsaris·

Ponticus

Libycus·

Egypti⁹

Pharnacis·

nesta et Romanis insuper turpia infaustaq: uidebantur. triumpho per imagines inscripsit: eorumq: passiones pariter expressit: uiros quoq: similitudinibus uariis scriptisq: representauit: Pompei imagine excepta: Huius solum deferri et ostendi uetuit: cum populum erga illum beniuolentia affectum adhuc esse intelligeret: Populus igitur domesticis in malis quanquam timore oppressus suspirio tum merorem prodidit: Potissimum cum Lucium Scipionem imperatorem suum a se ipso sub pectore traiectum: et in mare collabentem: Et Petreium se inedia ferroq: conficientem intueretur: Et catonem fere in modum uiscera dillacerantem sua Achille necem ac Pothini gaudio prosequuti sunt omnes: in Pharnacis fuga risum emisere: Pecuniarum in triumphis summam delatam ferunt: sexaginta quinque talentorum milium: coronasq: ex auro duas et uiginti ac octingentas supra duo mille: quae quatuor supra decem et quadragintarum amplius uigintiq: milium librarum pondus excellerent: Ex quibus statim post triumphum quaecunq: exercitui pollicitus fuerat ampliore adhuc pecunia exoluit: Militi Drachmas quinque mille Atticas Turmae ductori bis totidem: Tribunis militum equitibusq: duplo maius: Ad haec singulis ex populo Minam unam Atticam: Spectacula quoq: multifariam edidit equorum et Musici pedestrisq: certaminis: uirorum mille ad totidem certantium: et equestres pugnas ducentorum pariter

Pompei imago non illata triumpho.

Populi attende leuitatem.

Magna summa si computes etiam argenti talenta nam cum talentum sexcentorum aureorum est.

Muneratio Militum a caesare.

Caesaris specula.

Pedestria et Musica.

Equestria: Ex equitibus et Peditibus.

Ex elephantis: Ex Nauibus.

et aliud expeditibus equisq; preludium subinde immis
cens: Elephantorum viginti bellum utrinq; locatorum:
Navalem preterea pugnam remigum quatermilium
mille bellatoribus utraq; exparte insidentibus: Erexit
Templum veneris. et veneri genitrici templum ut prius ad pharsalum
Atrium quid sit. noverat bellum initurus: Atrium quoq; templo circū
duxit: quod Romanorum forum esse voluit: non re
rum quidem venalium: sed eorum qui ad iura simul
Fora apud Persas. convenirent: Quemadmodum apud Persas aut queren
tibus aut explicantibus iura cernuntur: Cleopatra per
illustrem deæ imaginem templo contulit: quæ a nobis
Appiani tēporib' dee imago adterat. eo inloco adhuc visitur: cum census populi describeret
vix dimidium turbe quæ ante bellum fuerat inventū:
Intantum huiusmodi contentio exhausit urbem: Ipse
iam quarto functus consulatu in hiberiam contra iu
Accessus cæsaris in hiberiam. niorem Pompeium profectus est: Hoc quippe residuū
nec abeo contemnendum supererat civile bellum: q
cunq; enim optimi exlibya perfugerant: hunc inlocū
convenere: Et exercitus exlibya ducibusq; in pharsa
lo superatis in unum se contulerat: ex hiberis vero et
Magni Pompei iu niores exercit'. celtiberis nationibus audacissimis bello consuetis: et
ex servis præterea multitudo ingens preterea ad ve
nerat Pompeium: et iam quartum annum in his
contentionibus exegerant animoq; ad pugnandum
parato: cum desperatione quoq; ferebantur: qua mi
nime confisus Pompeius pugnam subire formidabat.
verum accedente Cæsare belli discrimen inire statuit:

: quanq; :

quanq̃ dissuadentibus illi senioribus : qui ad pharsa lum et in libya cæsarem experti : ex tempore fame q: veluti exteris in locis conterendum potius esse suadebant : Cæsar autem e Roma septem et viginti diebus ad eos venit : grauissimo exercitu longissimũ emensus iter : Timor igitur qualis haud ãna exerci tum eius inuasit : ob multitudinem et in experienti am desperationemq: hostium : ob quæ cæsar tardius milites in aciem ducebat : Id animaduertens Pompei[us] propius accessit ob pauorem : minimi eos faciens : Q͞d dedecus per moleste ferens cæsar : copias prope cordubã in aciem eduxit : Insigne prius venerem illis anteponẽs : Pompeius e contra pietatem : Incumbente Cæsare cũ exercitus pauore correptus trepidaret : pauori quoq: desidia admista esset : cæsar porrectis ad celum mani bus deos omnes inuocare : et ne vnico prelio multa & splendida eius gesta deturparent : coepit deprecari : Milites quoq: discurrens nominatim appellabat : cas side præterea adempta uultum eius inspicere cogebat : Illi vero nec hoc quidem modo a timore cessauere : do nec cæsar vnius clipeo arrepto : duces circunsidentes in hunc modum affatus est : Erit hic mihi vite finis vobis autem rei militaris vltima : Quibus dictis ex acie procurrens sic hostes propulit vt per decem pe dum spatium Loco cederent : ducentaq: ad illum tela iacerentur quorum partem euitaret : partem clipeo exciperet : Ea ex causa cæteri accurrentes ante illum

Omnes senat· Romaĩ ĩ patores p̃ter eorꝝ volũ tatem ad belligerãdũ coactos sexto Pomp eio excepto ·

Miranda cæsaris cele ritas ·

Cordubam prope bellũ cõmissum ·

Timor cæsaris ·

Pedibus timor addidit· alas ·

Cesaris periculum

constiteret et exercitus omnis impetu euectus per
uniuersam diē depugnauit: nunc impellens: nunc
repulsus victus victorq; per partes quousq; in vespe
Attende dictum.
ram tandem victoria potitus est: ut cæsarem dixis
se ferant: plerunq; pro uictoria: tunc autem pro
anima solum decertasse cæde ingenti edita: fugaq;
á Pompeianis in cordubam subinde facta: Cæsar ne
fugientes hostes denuo ad prelium redire possent:
militibus ut urbem vallo cingerent imponit: Illi d
fessis corporibus ob bellum gestum interemptorum
arma inuicem deferre incipiunt: et telis interim
fixis sustinentes super ipsa morati sunt: Sequenti die
Capitur corduba vic to Pompeio.
ciuitas abillis capitur: Ex Pompei ducibus Scapula erec
ta pyra semet iniecit flāmis: vari et Labieni ac alio
Scapula: varus.
rum illustrium capita ad cæsarem delata sunt:
Pompeius cladis initio cum centum et quinquaginta
Crathee fuga Pompei.
equitibus ad cratheas aufugit: quo inloco classem ob
tinebat: et veluti priuatus: naues latens lectica a
blatus est: cum autem et hos de salute desperantes
intueretur veritus ne abillis traderetur hostibus:
fuga denuo inita scapham ingressus est: Pede casu a
funibus implicito dum funem gladio secare nititur:
Miserabilis pompei casus.
pedis plantam gladio abscidit: Eo modo ad locum quē
dam naue delatus curabatur: cum denuo quereret
ab hostibus per iter profundum dumisq; obsitum fuga
elabitur: Sentibus vulnus stimulantibus: sub arbore
tandem fessus constitit: deprehensus itaq; ab his qui

illum inquirebant : non ignaue sese protegens inter
fectus est : Caput ad cæsarem delatum eius mandato
sepulture traditum est : Sic bellum uno impetu pre · Pompei iunioris finis ·
ter cunctorum opinionem confectum est : Reliquos
abhis fugientes : Pompei frater adolescentior in unum
congregabat : et ipse Pompeius appellatus Sextius præ · Sext. Pompei.
nomine : Verum idem latitans et fugiens dietim pre
dabatur / cæsar Romam regressus ciuilibus confectis bel
lis omnibus / formidabilem se uniuersis ac uerendum, Extollentiā cæsaris post
prestitit : et qualis ante eum nemo fuerat. Ea excau tot uictorias & honores·
sa honores omnes : qui supra homines excogitari possūt :
nulla mensura illi prebiti : insacris s. ludis monumen
tis intemplis locisq; publicis / per tribus uniuersasq; natio
nes : et Reges qui nomini romano amicitia aliqua af
ficerentur / figure multiformes eius statuis inscripte. Figure multiformes
Quarum nonnullis corone ex quercu addite : ueluti ser statuarum ·
uatori patrie : quibus olim ciuem clipeo tegentes orna
bantur : Appellatus est et pater patriæ : et dictator in Pater patrie.
omnem uitam electus : consulq; ad decennium : corpus Dictator perpetuus ·
eius sacrum et intemeratum habitum : ius ab aureo Consul ad · x ·
solito eburneoq; dicebat : et triumphalibus indutus or corp. sacrum ·
namentis continue sacra faciebat : urbem per singulos
annos diebus inquibus acie uicisset sacratam statue
runt : Sacerdotesq; ad quinquænium uotaq; publica Sacerdotes et uota ·
pro eodem haberi solita / dignitates ad hæc constitute :
quæ iureiurando nihil his quæ a cæsare confecta es
sent aduersari uelle confirmarent : Ad honorē quoq;

Mensis Iuli' antea Quintilius.
Templa Caesaris.
Confidentiam.
Decretu honoru omniu a Senatu delatu.
Insolentiam caesaris
Lege e magna felicitate prodeuntem.
Clementia eiusdem.

stirpis eius quintilem mensem Iulium appellari placuit:
templa illi plurima veluti deo publicis decretis statuta
sunt: et comune ipsi clementieq: in unum condiderunt:
sic enim ut dominum illum venerati: ut propitius si
bi foret deprecati sunt: Fuere et qui regem dici suade
rent: donec his preceptis severa obiurgatione ab huiusmo
di continere iussit: veluti nefandum abhorrens nomē
maiorumq: suorum execratione detestandum: Cohor
tes militares: quarum opera se ab hostibus tutatus esset
custodia dissolunt: et popularibus duntaxat ministris co
mitatus in publicum processit: In hunc modum ante
rostra agente atq: iudicanti decretum honorum om
nium, Senatus ipse preeuntibus atq: manentibus assur
gere sustinuit: verum stimulatibus ad Regie appella
tionis nomen assensum re ipsa prestitit: caeteras digni
tates consulatu per decennium excepto sibi assumens,
consules in futurum se et Antonium equitum magi
stratum eius declaravit: lepido imperans ut interim
pro Antonio magistratum gereret: qui hiberie preposi
tus: amicorum gratia illi preerat: exules omnes revo
cavit: nisi si quis ad intolerabiles fuga pervenisset: In
imicis veniam concessit: et plerisq: qui illum oppugna
verant: saepenumero magistratus annuos contulit: et
ad provinciarum curam aut exercituum emisit. Quib
ex rebus adductus populus democratiam se illi concessu
rum confisus est: quemadmodum Sylla parimodo po
tentia usus prestitisset. Caeterum in hoc q maxime videt

aberrasse: Imaginem quippe eius quidam ex adulato rum numero ex verbo ad effectum regni representans: lauro tenia per alba inserta coronavit: Hunc Tribuni Maryllus Cesetiusq; carceri inclusere: simulantes et in hoc cæsari rem gratam agere: qui ad regni mentionem continuo sub irasci consueverat: quod ille patienter perferre visus: Aliis circa portas aliquando gradientem salutātibus ut Regem: cum populus aduocem ingemisceret p callide in hunc modum respondisse dicitur: se cæsarem esse non Regem: quasi ad nomen eius aberrassent: cū Maryllus eos qui principium huic rei prestitissent subinde deprehendisset: et aministris in iudicium deduci iuberet: Cæsar non ulteri' ferendum ratus: de maryllo in senatu grauiter conquestus est: veluti astute in eum insidias struente ob tyrannidis calumniam: dignum quoq; morte esse censuit: vel a magistratu saltem et senatu admouentem q potissimum illi calumniam inflixit: quasi huiusmodi nomen affectaret: qui ad expeimentum vsq; progressus tyrannidem inclusam gereret: Siue enim occasio eundem puniendi Regii nominis appellatio pretensa est: siue quod tribunorum potestatem veteri sacramento atq; lege sacram inuiolatamq; censeret: Iram certe per ingentem extulit: qui reliquum eius Magistratus tempus perferre nequiuisset: Quod et ipse intelligens poenitentia adductus: cum hoc solum nullo belli initio in ipsa pace intolerabile graueq; iudicaret: amicis dixisse fertur: cum illum diligentius precauere admonuissent: Inimicis aduersum inquirentibus occasionem

Error populi et nota q̄ superi' Sylla vaticinatus fuerat.

Maryllus. Cesetius. Trib.

Callidum responsum.

Tange montes et fumigabunt.

Dubitatio.

se habunde prestitisse: Adhortantibus denuo illis ut custodiam corporis hibericiis cohortibus exhibere vellet: Nihil assidua custodia infoelicius esse inquit: et in perpetuo timore commorantibus: Neq; praeterea adipiscendi regni experimenta cessavere: Nam eodem luperccos in foro contemplante ante rostra in throno aureo Antonius in consulatu collega eius cum nudus unctusq; decurreret: ut celebritatis illius sacerdotibus mos olim fuit ad rostra delatus caesaris capiti diadema intulit: Quamobrem cum a paucis plausus redderetur: plures autem ingemiscerent: Caesar diadema subito reiecit: quod Antonio iterum caesare et id munus abnuente populus ad eorum contentionem silens perstitit: suspensus quoq; finem et euentum morabatur: Caesare diadema omnino respuente magno clamore letitiam prodidit: Caesaremq; summis laudibus omnes extulere: Ille igitur suie desperans sine frustra labori innixus: et experimentum tandem eius aut calumniam aut civilibus quibusdam hostibus ultro cedens sine valitudini curam adhibens: Epilensie scilicet et caduco morbo: qui plerumq; inter otium illi acciderat. Ingentem in parthos getasq; expeditionem meditatus est. Getis quidem ut insolentioribus et pugne cupidis et propinquis sibi nationibus bellum parans: Parthis vero ut crassi ulcisceretur iniuriam: quem preter foedus bello invasissent: Exercitum igitur sex et decem legionum peditum: Equitum decem milium: qui Ionium transmitteret preire iussit: Sermo interim alius ex sibylinis

Nota verbum se ipsum accusantis.

Assidua custodia nihil est infelicius.

Hec a Cicerone philippica secunda referuntur.

Epilenticus caesar.

Immo crassus eos invaserat preter foedus.

Exercitus cesaris in parthos preparatus.

monitis vulgatus est: Non ante Parthos Romanis paritu
ros q Rex ad eorum bellum mitteretur: Qua ex causa
non nulli in medium afferre ausi: ut dictatorem pri
sic nunc imperatorem Cæsarem esse vocitandum: et
quocunq: alio nomine Reges appellantur: omnesq: na
tiones romanis subditas: nullum alium appellare Re
gem: Ille id ipsum abhorrere simulans omnino ad egres
sum suum properabat: cum iam inuidia in urbe labora
ret: Cæterum per quatriduum anteq ad parthos profec
turus esset: ab emulis in senatu occisus est: sine ob foeli
citatis zelum ac potentie: quarum iam ad summum vide
batur peruenisse: siue ut ab illis assertum est patrie de
siderio et caritate ducerentur: Iam enim habunde no
tum erat: et si parthos non vicisset haud ambiguum
tamen Romanorum futurum Regem: Hac igitur ratio
ne ductos arbitror in eum assumpsisse impetum: nomie
duntaxat inter se dissidentes, opere vero dictatorem
eum et Regem intuentes: Insurrexere autem in eum
duo potissimum viri M. Brutus capio cognomine. Bru
ti illius qui a Sylla interfectus fuit filius: et bello apud
pharsalum gesto a Cæsare profugerat: Et Caius cassius
qui triremes circa helespontum in potestate eius dederat.
Hi quippe ambo Pompei partes olim sequuti: et ab ipso
Cæsare in amicorum numero habiti fuerant: Decimus
etiam Brutus et albinus omnes apud Cæsarem honoris
et fidei causa venerati: quibusq: res magnas idem cre
didisset: et in libya ad bellum proficiscens exercitum

Simulatio regni nomen affectantis.

Dubitatio.

Indubitatus Rex cæsar.

Conspiratio in cæsarem.

M. Brutus.

C. cassius.

D. Brut.
et Albinus.

suorum curam demandasset: Nam celtas supra alpes deci
mo regendos dederat: qui vero intra alpes essent Bruto: cũ
igitur Brutus et Cassius inuicem de pretura urbis disside
rent: siue aliarum dignitatum siue preture ipsius causa
siue simulationis potius inter se contenderent: ne in cæ
teris una conuenire viderentur: Cæsar verbis eos delinies
ad amicos ita dixisse fertur: Iusta cassium poscere. Bruto
tũ indulgendum fore: Tanta omni in re beniuolentia et
honore erga illum usus est: ut a quibusdam cæsaris fili⁹
existimatus sit: Cum Seruiliam catonis sororem Bruti
matrem eo tempore quo Brutus natus est ardentissime
adamasset: Ideoq: ad pharsalum victoria potitus magna
sollicitudine ducibus imposuisse dicitur ut Brutum quo
ad liceret incolumẽ prestarent: Verum ille siue ingrat⁹
siue matris culpe inscius: siue cæsari minus fidens^ eru
bescens ue siue libertatem pluris faciens: scelus patriam
q: preferret: siue ex Bruti Prisci stirpe genitus: qui Re
ges expulit: et a populo conuiciis ad id opus irritatus:
Nam multa Bruti prioris statue et ipsius tribunali in
scripta clam reperta sunt in hunc fere modum: Brute
munera accipis: Brute mortuus es. Utinam Brute uiues:
q̃ indignam sortitus es Brute prolem. Neq: ab illo profec
to es genitus: pluraq: huiusmodi iuuenem incenderint:
ad hęc certe facinus veluti maiorum auctoritate dignũ
deflexit animum: Increbrescente itaq: Regis fama et cõ
cilio inter eos de hac re tum primum a futuro: Cassi⁹
dextra Bruto prebita: Quid in consilio facturi sumus

Astutiam nota.

Et maiorem ex cæsa
ris verbo lege malitiã.

Brutus a nõnullis
cesaris fili⁹ existimat⁹.

Hoc verisimili⁹ est.

Que Bruti statue in
scribebantur.

inquit: o Brute: An ut Cesaris adulatores decet: sententiam de Rege proponemus: Minime huic consilio ad esse velim: respondit Brutus. Elatus his verbis Cassius: Quid si nos inquit vt pretores aduocarint: Quid agemus Brute optime? Patriæ inquit usq; ad mortē opem afferemus: quibus dictis complexus eum Cassius. Quis te inquit non optimus sequetur ita sentientem? An artifices et caupones tribunal tuum inscribere magis autumas: q̄ Romanorum quosq; optimos: qui á cæteris pretoribus equorum duntaxat spectacula aut ferarum: a te autem libertatem tanq̄ maiorum tuorum insigne opus exigunt: Hæc igitur iam pridem meditati: tunc quidem palam inter se protulere: ac primū quidem amicos proprios. deín cæsaris ipsius attentare ausi: quos in vtranq; partem audaciores nouerant: Ex suis potissimum fratres duos Cecilium et Bucolianū: et vltra hos rubrium rigam. Q. Ligarium: Marcum Spurium. Seruilium galbam. Sextium nasonem. Potium aquilam. hos quippe ex domesticis asciuerant: Ex amicis vero Cæsaris Decimum: de quo prescripsimus. Caium Cascam Trebonium preterea et Attilium. cimbrū Minutium Basiliumq;: Cum habunde ipsis prouisum videretur: nec pluribus communicandum esse vlterius inuicem conspirauere omnes nullo iureiurando aut sacrificio adhibito neq; tum quisq̄ ex ipsis se inmutauit: aut fidem prodidit: Tempus duntaxat et locum requirebant: Attulit autem vel maxime comoditatē

Quēadmodū Cassius Brutū ad cōspirādū impulit.

Libertas a Bruto petebatur.

Coniuratorum nomīa. Cecilius. Bucolianus. Rubrius Riga. Q. Ligarius. M. Spurius. Serilius galba. Sextius naso. Pontius Aquila. Decimus. Brutus. C. Casca. Trebonius. Attilius. cimber de quo Seneca meminit. Minutius. Basilus.

tempus : cum Cæsar die quarta ad exercitus esset : profecturus : sed custodia militum ipsum circunstan te locum ī senatu prius elegere : rati senatores et si cō spirationem minime intelligerent : inspecta ut promp tissime manus ad opus allaturos. Quemadmodum in

Romulus in senatu interfectus.

Romulum cum ex rege tyrannus effectus esset : euenis se satis constat : Sic isti pariformiter accidere : cum ī senatu fieret : non ab insultu existimare homines sed ab uniuersa ciuitate perpetratum esse : et veluti commune facinus nullum periculum a Cæsaris militi bus afferre posse : Verum laudem ipsis non ignoranti bus quantum negocii aggressi essent permanere : His

Senat. locus destinat. morti Cesaris.

rationibus permoti omnes : Senatum sibi pro loco desti nant : De modo autem inter eos dubitatum est : Non nulli quippe Antonium Cæsaris collegam in consulatu et amicum eius prepotentem : militibus quoque per no tissimum cum eodem interficiendum esse censebant :

Bruti consilium Antonio vitā seruauit.

Quibus aduersatus Brutus : In cæsarem inquit veluti in Regem insurgentes tyrannicidarum habituros fa mam : in amicos vero eius non secus ac Pompeiane se ditionis duces hostium censeri loco : Ad quę potissimū adhibentes animum : futuram senatus vnionem ex

Lege cenā ī qua Cæsar mortē ppam vaticinatus est.

pectabant. Cæsar pridie q̄ senatum ingrederetur : Le pido magistro equitum Cæne adhibito Decimū Bru tum Albiniumque pariter induxerat : Sermone dein de inter calices apposito : quod mortis iocundius habe retur genus alius alia diuerse sentientibus ipse īmedi

tatum cunctis antetulerat: In hunc modum de se ipso vaticinatus est: et de his quae postridie passurus esset illusisse visus: Nocte postmodum corpore defesso cum accubuisset Calfurnia eius uxor per quietem existimans se uisa est eundem sanguine plurimo madentem: obidq: e domo exire prohibebat: Sacrificanti etiam ut plurimum signa apparuere per horrenda: Quamobrem Antonium qui senatum dissolueret emittere curabat: Assistente autem decimo ac illum adhortante: ne suspitionis infamiam subire vellet sed presens ipse ad locum proficiscens: senatum sponte emitteret lectica in senatum delatus est: Spectacula tunc quidem in Pompei theatro agitabantur: et Senatus in proximis aedibus conuocabatur solitus et ad spectacula hiuiusmodi accedere: Brutus interim summo mane in porticu quae ante theatrum sita erat exigentibus abeo veluti pretor ius administrabat: Intelligentes itaq: coniurati de cesaris sacris et senatus intermissione: omnino quid agerent addubitabant: Quidam igitur ad eos sic se habentes profectus: unius ex coniuratis cui Casca nomen fuit apprehensa manu: Tu me inquit amicum latere voluisti: Brutus autem omnia retulit: cum Casca ob conscientiam trepidare coepisset: surridens ille: a quo inquit has pecunias quibus edilitatem emeres tibi comparasti: Quo audito casca timere desiit: Ipsos autem Brutum et Cassium simul colloquentes quidam ex senatoribus publius Lena verbis aggressus:

Calfurnie cesaris uxoris somnium.

Signa de morte caesaris

Ex his coniectari licet Caesarem interfectum fuisse haud longe a capo Flo ris ubi theatri Pompeiani adhuc extant vestigia

Nota casus inopinatos et diligenter attende.

Casus consimilis.

Dii inquit uobis quae cogitatis faelicitent: Verum cele
ritate opus est: Quibus auditis conturbati ambo ex
stupore siluerunt: Cum Caesar in senatum deferretur
quidam ex familiaribus coniuratione percepta: ut
quae didicerat illi annunciaret ad calfurniam acces

Fortuna quae caesari fa
uere consueuerat in
morte dereliquit.

sit: Hoc solum inquiens instante re magna caesarem
a Senatu redeuntem operiri velle: cum omnia quae
in eum parabantur haud habunde intellexisset: Et

Artemidorus.

alius in Gnido hospes illi notus Artemidorus nomine
ad senatum accurrens nuperrime interfectum reperit
Ab alio etiam insidiarum libellus in senatum properan
ti traditus: qui subinde in defuncti manibus repertus

Tertius casus maioris
dubitationis.

est: Antequam e lectica egrederetur: Lena qui cum cassio
paulo ante sermonem habuit caesari obuius: quaedam in
stantius eloquebatur: Eius rei aspectus ac dilatio adeo eos
conterruit: ut se vicissim intuentes: priusquam deprehen
derentur facinus aggredi velle properarent: Verum
cum sermone in longum producto Lenam potius de
precantem pro aliquo suadentemque: quam aliquid annun
ciantem suspicarentur perstiterunt: deinde cum Ce
saris ultro genua amplectentem viderent: iterum
assumpsere animos: Mos fuit principibus senatum
ingredientibus statim ab ingressu sacra facere: Denuo
itaque caesari id agenti victimarum prima corde caru

Ostentum mortis ce
saris

isse uisa: vel ut alii referunt caput visceribus in pri
mis defuit: Aruspice per id signum mortem porten

Aruspes.

di referente subridens caesar id ipsum in hiberia cum

Pompeio depugnanti euenisse sibi retulit: Responden
te Aruspice non mediocre tunc eum adiisse pericu-
lum et nunc inquit propitius nobis aderit: iterumque
immolare monuit: Cum nec eodem modo litare posset
consilii tarditatem erubescens: et ab hostibus veluti
amicis adhortatus contentis sacrificiis ingressus est:
Hec inquiens: Necesse est: quod necessarie est eueni
re Cæsari: Coniurati interea Treborinum qui Anto-
nium ante fores moraretur reliquere: Cæsarem vo
in throno considentem amicorum in morem circum-
stitere omnes pugionibus instructi: Et primum
quidem Attilius cimber in conspectu positus fratris
sui reditum: qui tum exul erat supplex precabatur.
contradicente cæsare et omnino renuente: Cimber
vestem eius veluti precaturus denuo apprehendit
exertoque pugione collum perculit: voce elata quid i
moramini o amici Casca caput eius inuadens pri
mus ferrum gutturi infixit: ac fere pectus exictu ape
ruit: Tunc vero cæsar cimbri vestem fortius ap
prehensa correpta etiam ipsius manu a throno de
currit: et conuersus cascam magna vi propulit:
Sic se igitur habentis ac latus in conuersione simul
detegentis alius transfixit altius: Cassius pugionem
in uultum adigit: Brutus femur uulnerauit: Buco
lianus inter scapulas impressit ictum: adeo ut Cæsar
fere in modum ira elatus vnumquenque eorum a se a
uerteret: Post Bruti plagam veluti desperatis rebus

Verbum cesaris de fatali necessitate.

Ordinem necis cesaris Lege.

Primus cimber cæsarem perculit.
Secundus casca.

Cassius in uultum uuln. intulit.
Bucolianus inter scapulas.
Cas. cesaris cum honestate.

veste se circumdedit: quo honestius caderet: Cecidit
autem in conspectu Pompei statue: Illi in cadentis
dedecus: tres et viginti ĩpressere plagas: Plerique eti
am se mutuo impellentes aduersis se percussere ic
tibus: Expleto ab ipsis tam ingenti scelere: in loco
sacro: et in hominem pariter sacrum intemeratumque:
subito fuga per senatum uniuersamque urbem fieri
coepta: Nonnulli senatorum in tumultu uulnerati
sunt: alii interempti: plurima etiam ciuium exte
torumque caedes edita: nulla meditatione sed ut in
tumultu ciuitatis per inuadentium ignorantiam
solet fieri: Gladiatores quippe summo mane instruc
ti armis ad spectacula edenda: e theatro in senatum
per septa decurrere Theatrum quoque ex strepitu cũ
timore et fuga dissolutum est: uenalia dirrepta
omnia fores occluse: et a tectis parata presidia: An
tonius ad proprias aedes reuersus est: rebus Caesaris
consilium afferre meditatus: Lepidus vero praefectus
equitum cum in foro persistens quid actum esset ĩ
telligeret: ad insulam quae intra fluuium sita est
accurrens: ibi enim militum legio consederat in cã
pum adduxit: ut ad Antonii mandata paratam
retineret: Antonio quippe adheserat: ut pote cae
saris amico: et consuli in primis existenti: Ipsis igitur
inter se conuenientibus uisum est caesaris iniuri
am quoquomodo ulcisci: Senatum autem una cũ
interfectoribus conuenturum magnopere timebat:

Mirandũ ĩ cõspectu statue pompei cecidisse Cesarem.

Fuga omniũ ex trepidatione.

Gladiatores.

Lepidus equitum prefectus.

Consul Antonius.

Quid fieret itaq: intenti prospectabant: circa cæsarem milites fere nulli affuerant: non enim custodibus ullis utebat: Principatus officium duntaxat inerat: Pleriq: porro magistratus: ciuium et exterorum multitudo: non mediocris seruorum turba qui se in libertatem vendicantes ad domos proprias abscesserant: Ex his tres solum cum eo commorati: corpus fericulo imponentes nullo ornatu domum detulerunt: et eius quidem qui paulo ante terre mariq: imperabat: Interfectores Cesaris non nulla in senatu dicere conati auscultante nemine vestes clipeorum in morem sinistris annectentes pugiones quoq: cruore illitos palam deferentes Regem se ac tyrannum occidisse clamitabant: Ex his quidem pileum in hasta preferebat libertatis signum uniuersosq: ad ciuilitatem patriam vocabant: Brutus quæ veteres in Reges peregissent illis memorabat: Accurrere itaq: pleriq: ad eos ensib: instructi: qui eius operis minime participes: se tamen affuisse simulabant: Lentulus scilicet spinter faonius et Acuinus: Dolobella insuper et Murcus et Petiscus: Hi glorie nullam partem consequuti supplicij et reorum causas subiere: Populo ad eos minime accurrente: Addubitare et vereri admodum cepere: Senatus nempe a principio ob inscitiam tumultumq: diffugerat: confisi itaq: his ut amicis et cognatis et tyrannidem insuper odio habentibus populum e contra verebantur: multos quoq: ex Cæsaris militibus in urbe comorantes:

Finem attende Cesaris tam clari tam potentis.

Que deinceps a coniuratis gesta sunt: et nota lector historiam cuius nulla apud modernos memoria extabat.

Qui se participes necis cesaris simulauere.

et qui tunc forte presentes aderant: Quosdam quod a militaribus soluti oneribus inter suffragia distributi essent: alios quod ad expeditionem preparati: Caesarem ad exercitum euntem: sequuturi forent: Lepidi insuper aspectu: militumque sub eo existentium timore ducebantur: Antonii ad haec consulis ne senatus loco populum ad se traheret aliquid quae cum ipso crudele moliretur: Haec igitur animo voluentes: cum gladiatoribus incapitolium vna peruenerunt: Consultantibus quid optimum factu esset: mercedem populo conferre visum: nam quibusdam quae gesta fuerant laudare incipientibus: reliquos secuturos sperabant libertatis causa et rei pu. desiderio pellectos: cum populum ex romanis quem sincerissimum esse existimarent: quemadmodum Bruti illius prisci etate fuerat: qui Reges expulit: nec satis animaduertebant duo haec ad inuicem contraria qui libertatis simul et mercedis cupidos sibi vtiles arbitrarentur esse: quorum alterum facillimum erat re publica iam pridem deprauata: Per mista iam quidem multitudo ex aduenis emersit: et libertinus par illis habetur ciuis: et seruus herilem quodammodo perfert imaginem senatoribus exceptis: quibus alia vestis quam quae seruis communis est: Annona insuper que Rome solum modo pauperibus impenditur: desidem eque et pauperem industrium ne Italorum in vrbem conuocat: nec turba eorum qui a militia soluti sunt: viritim prisco more per patrias diuiditur: Sic enim

Conspiratorum dubitationes.

Quid optimum factu visum.

Spem inanem.

Libertatis et mercedis cupiditas simul esse non potest.

Vestis senatoria.

Annona

in iusta propulsabantur bella: Verum communiter ad suf-
fragia iniqua: aliene urbis alienarum domorum su-
perabant homines: et in sacris locis templisque residebant:
sub uno signo uno preside sue ciuitatis: que presentia illis
erant veluti erogationem quandam reputantes: beniuo-
li ubi mercedem adesse noscerent: Quamobrem non dif- Beniuoli ubi merces.
ficulter admodum ex tot talibusque viris multitudo ingens
fori in medio circa Cassium statim coit: qui licet merce-
de ducerentur: que gesta erant neutique laudare aude-
bant: Cesaris gloriam et aliorum qui ab eo futuri erant
formidantes: Ceterum ut in communi comodo pacem
conclamabant: et plerunque primores ad eam hortaban- Hoc alias fecit popul(us) Mediolanensis.
tur: Id enim interfectorum figmentum fuerat: salu-
tem suam per hunc modum meditantium: cum pax
non nisi delictorum oblivione indita sperari posset.
His ita se habentibus primus Cinna qui pretor erat: Cinna prim(us) accusator cesaris.
et Cesari cognatione deuinctus in conspectum venit: et
opineque in medium progressus vestem militarem qua
erat indutus exuit: quasi a tyranno prebitam despice-
ret: et Cesarem tyrannum cepit conclamare: et qui
eum occidissent tyranni interfectores esse: et que acta
essent in manus collaudare quod maiorum suorum virtu-
tem forent imitati viros eos e capitolio ut benefactores
euocandos: et honoribus meritis afficiendos esse: Sic
Cinna loquutus est. At vero qui plebem ipsis permis-
tam non adeo sinceram esse cognouissent: non utique eos Varias in re noua con-
viros euocare satagebant: nec aliud amplius quam pacem sultantium attende opiones.

Dolobella secundus accusator.

Alia consentiens opinio.

Gravitas Bruti et cassii.

conclamabant: Dolobella etiam adolescens et insignis nomine: et qui sub Cæsare in reliquum anni tempus consulatum gesturus videbatur: cum cæsar urbe excessisset: et consularem vestem sibi induerat et consulatus signa circum tulerat: eum qui talia sibi concessisset secundus accusabat: et iis qui in illum conspirassent ignoscendum esse: se manu sola inviitum abfuisse predicabat: fuere qui dicerent: eundem natalem urbis ea die statuendum censuisse: Ad que mercede ducti in primis exultabant: veluti pretore et consule ipsorum indulgentia in urbe constitutis: Cassium quoque et Brutum e templo deposcebat: Illi Dolobelle maxime confisi: eundem et prudentem et iuvenem et præterea consulem Antonii conatibus adversaturum estimabant: Descendere tandem ad eos soli cassius et Marcus Brutus: magnus ad huc sanguine fedatas preferentes: Intulerant enim in cesarem hi plagas ad invicem certantes: Cum in medium stetissent nihil miserandum aut abiectum uterque eorum loquutus est: Sed ut in rebus honestis solet fieri: se mutuo laudarunt: urbem beatam appellantes et plurimum decimo attribuentes: qui gladiatores in tempore illis prestitisset: deinde populum adhortari pergunt: ut paria suis maioribus experiri vellet: qui Reges non ex vi imperantes ut cæsar egerat: sed in pace sub legibus degentes pepulisset: Adhec sextum Pompeium magni filium: eius qui pro Democratia

cæsarem mouisset arma: esse reuocandum: cum aduersus cæsaris duces in hiberia adhuc perferret bellū: Tribunos plebis Cesetium et Marylum qui Regnum cæsari abstulissent eligendos esse: Hæc Brutus et cassius palam eloquuti capitolium denuo ascendunt: Non enim presentibus satis fiderant: Sed cum domesticis eorum ac cognatis q̄ primum ad templum ire licuisset: legatos elegere qui pro ipsis ad lepidum proficiscerentur: et Antonium conciliationis et libertatis prouidende causa et ut patrie ignoscerent: que nisi inter se omnes conuenirent: magnorum malorum discrimen esset aditura: Hæc quippe legati exorare iussi: quod actum erat nequaq̄ extollentes: cum de cæsaris amicis minime confiderent: Verum id ipsum perferre suadentes: misericordia eorum quæ gesta fuerant: non alicuius odio sed patrie potius caritate et amore ac urbis pietate iam odiis exhauste assiduis: cū futura seditio reliquos bonos uideretur ereptura: Non enim esse equum si qua priuatim odia inter eos extitissent: ea in publicam conferre perniciem: Quinimo multo magis in rebus publicis singulares inimicitias esse eliminandas: Antonius autem et lepidus cæsarem ulcisci ut prius diximus in animo habebant: siue amicicie causa siue foederum siue dominandi potius cupiditate: ac subinde cogitantes omnia ipsis faciliora adesse: tot et talibus e medio sublatis uiris: cognatos tñ et amicos eorum formidabant: reliquum por

Laus cesetii & maryli.

Legatio p pace honestissiā.

Dominadi cupiditas.

ro senatum ad eos conuersum : ac decimum presertim a cæsare finitimis celtarum populis preesse iussum : q exercitus magnos contineret : quibus ex causis q tutissimum visum est futurorum prestolari euentum : ac subinde meditari quo pacto Decimi copias assiduis laboribus attritas : sibi assumerent : Hæc machinatus Antonius legatis ita reddidit : ob priuatas inimicicias nihil attentabimus : Verum odii causa et eorum quæ Cæsari iureiurando polliciti omnes sumus custodes fore eius corporis aut quicquam perpesso ad esse vltores : Optimum id erit iusiurandum scelus vendicare : et cum paucioribus innocuam potius vitam agere : q omnibus execrationibus esse obnoxios : Verum hæc nos quibus sic videtur vobiscum in consilio scrutabimur : et id vtile vrbi facinus credemus esse : quod communi omnium consensu erit approbatum : Sic aperte Antonius loquutus est : Illi relata gratia discedunt : in spe firma ponentes omnia : Senatum certe in cunctis obsecuturum esse illis confidebant : Antonius interea magistratibus nocte urbem custodire imperat : quemadmodum per diem ex interuallo in medio locatis : Conspiciebantur itaque per vniuersam vrbem ignes : quorum gratia nocte tota coniuratorum amici ad Senatorum domos decurrebant : eosque ad patriæ salutem ac suam hortabantur ex aduerso eorum qui ex sorte electi fuerant duces ferebantur : palam cominantes nisi illis promissa et iam vltro data seruarentur : Et iam ciuium pars sin

Responsio fraudulenta Antonii ad Legatos.

Deceptio Legatorum.

Hortatus nocturne et discursiones.

: cerior :~

cerior fiduciam áceperat: paucitate eorum qui qcq̄ agerent inspecta: et ad Cæsaris memoriam una fere batur: aiosq; erexerat: Eadem nocte Cæsaris pecuni as cum imperii codicilis in Antonii domum detulis se: sine Cæsaris uxore id iubente: quæ á minus tu ta insecuriorem Antonii domum se contulerat: si ne Antonii mandato: His peractis decretum nocte perlectum est: Antonium sequenti die intelluris tē plo haud longe ab ipsius domo senatum habiturum: Non enim inconsilium quod capitolio subiectum fuit accedere audebat: gladiatoribus apud coniuratos com morantibus: nec exercitum urbi inferre ne tumul tum concitaret: Quem lepidus subinde intulit: Ap propinquante die quidam ex senatoribus in Telluris templum conuenere: Et cinna pretor vestem adhuc exutus militarem: quam pridie veluti á tyranno prebitam reiecerat una venit: Hunc quidam ex Cæ saris militibus ira conciti: q͞p primus quanq̄ Cæsaris affinis: maledicta ineum congessisset ægre perferen tes: lapidibus insequuti sunt: et ad domum quandā fugientem comitati: igne adhibito succendere temp tabant: nisi q͞p a lepido exercitum ducitante sunt pro hibiti: Id confidentie in primis cæsaris rebus signum videtur affuisse: et q͞p mercede ductis coniuratisq; in cuteret timorem: Insenatu vero per exigua quedam Sincerorum manus aderat: violentorum quoq; et querulorum: plures enim vario apparatu ad cōiura

Sinceriores qui cæsaris memoriā seq̄bant.

Decretum Antonii. Templum telluris de q° cicero ī philippicis.

Primus tumult' in cinnam.

Auctoritatem coniuratorum

Scrutatio i senatu fca de coniuratis et varias lege sententias.

Sinceriorum opinio.

Mortuos viuis nō ee preferendos.

Clarior sententia.

tos se contulerant : et primum fide dignos se ipsos estimantes cum illis vera adesse et commorari : et a reis ad optimos transire Letabantur : Quod ab Antonio neutiq: prohibitum fuit : satis fiso : eos minime venturos esse : quemadmodum non venere quidem : Senatus scrutatione preposita quidam quod ab illis audacius ad modum temptatum fuerat Laudabant : viros eos tyranni interfectores et meritis honoribus donandos predicabant : Quidam honores dandos abnuebant : recusantibus ipsis : nec ob id quae egissent fecisse profitentibus : satis esse illos vt benefactores collandare : Alii laudationem etiam ommittendam esse : solum illis ignoscendum iudicabant : Non nulli circa huiusmodi sub dole se habebant : satis animaduertentes si a senatu a principio admissi essent ad reliqua post modicum faciliorem illis affuturum additum : Erant et qui caeteris sinceriores hoc opus vt nefandum abhorrerent : quod autem ab illustrium domibus salui prestarentur nequaquam prohibebant : querebantur tamen si eos vt benefactores honoribus excolerent : Pleriq: e contrario dicebant : non conuenire quibus salutem prestitissent inuidere vt tuti esse possent : cum vero quispiam dixisset eorum laudem caesari calumniam afferre : neutiq: concedendum putauerunt : vt deffunctus viuis preferretur : Alio constanter admodum dicente : ex duobus alterum eligendum esse : aut caesarem scilicet tyrannum profiteri : aut hos viros ex misericordia

salvos facere: hec solum reliqui admittentes: sortes ad
hæc tradendas postularunt: ut de cæsaris iureiuran
do inter se scrutarentur: Sententiam q sincerissime
ab illis ferre posse: nihil ad sortes necessitate latas in
tuentibus: neq; ut prius de se ipsis sollicitis atq; ve
rentibus: defuncto cæsare: sub quo nihil sponte egisset
Pompeio exempto rebus humanis ac post Pompeium
infinitis aliis: Antonius eos contemplatus cum insi
dias astrueret: in sermonum materiam haud in ope
et quæ ambiguitatem auferret eos incidisse videns:
quod animo conceperat: domestico quodam pavore
ac sollicitudine illis aperit: et Senatorum multitudie
conspecta: qui partim ad urbanos magistratus atq;
sacerdotia: partim ad provinciarum exercitiu ve
prefecturas a cæsare in futurum creati fuerant: quasi
et ipse in expeditionem ad quinquennium esset abitur
silentio per tubicinem in dicto: consulari potestate sic
effatus est: Qui sortes de cæsare denuo emittendas
censent: eos hæc intelligere necesse est: Ipso scilicet
imperante et preside iuste electo omnia ab eodem fac
ta et prebita illesa permanere: Sin violentia ac tyra
nide crassatum asserant: corpus extra urbem inse
pultum abiiciendum esse: eiusq; gesta omnia pro ni
hilo habenda: Est autem ut coniector quæcunq; per
omnem terram mariaq; pervehuntur nobis vendicare
et multa eorum nolentibus etiam nobis obtinere: q
post modicum ostendam: Quod autem ad nos solum

Antonianam fraudu lentiam.

consularis potas silē tium indicit.

Mira Antonii astutia.

pertinet : quoniam de nobis solis id ipsum est : vobis
ante omnia preponam : ut inre perfacili : difficiliorẽ

Hic latet lepus.

imaginem positis cernere : Nos quippe fere omnes par
tim sub Cesare magistratum gessimus : partim adhuc
gerimus : ultra illos designati : partim infuturum ge
rere electi sumus : ad quinquennium quippe ut scitis
et urbani vobis magistratus . et anniuersarii ad pro
uinciarum aut exercituum curam distributi sunt : An
hos sponte estis ommissuri : Hoc enim in potestate ura
est : Haec igitur vos inprimis diiudicare censeo : deinde
reliqua perspicere : Ita Antonius ingentem non pro cesa
re : uerum pro se ipis incendium exsuscitans : Loqui desiit :
Illi subito voce elata : nullas alias sortes deposcentes ĩme
dium prosiliunt nihil prius a populo q̃ ut rata permane
rent que concessa fuerant expostulant : quibusq; vel eta
tis imbecilitas aut aliud quidpiam inelectione nocuisset

Dolobella ob etatẽ consu latu indign. habitus

indulgerent : Horum in numero : Dolobella ascribi vide
batur : cui minime licere existimabant cum quintum
supra vigesimum etatis annum duntaxat ageret uni
ca exlege : concessum sibi inire consulatum : Subita igit
eorum que pridie inter agenda dixerat ĩmutatio ab illo
facta est : eodem conuiciis multos incessente : qui coniuratis
honores afferre decreuissent : Ducesq; suos accusassent : quo

Dolobelle subita inmu tatio .

condecentem percussoribus salutem quererent : Alii porro
Dolobellam ceterosq; ad spem magnam incitabant : gratiã
ob id a populo sperantes : si magistratus statim declararent :
non ex presidentium ĩmutatione ulla : sed ut legaliorem

creationem fore ostenderet: que a Monarcha ipso esset edita: et quæ ornamentum quoddam ipsis in Monarchia et Democratia pariter afferret: Dum hæc illi loquerentur: quidam ex pretoribus vestes incontradicentium deceptionem vltro exuunt: ut demum cum cæteris illas assitmentes iustiore impetu efferri viderentur: neq: creationis huiusmodi fuisse duces: Sic procedentibus reb. Antonius lepidusq: e senatu simul exeunt: et statim nonnulli a longe accurrentes eos uocitabant: cum ab alto conspecti essent: et vociferantium quies vix tandem subsecuta esset: quidam ex illis siue sua sponte: siue ab aliis inductus ne similia patiantur precauere eos admonet: Quo edicto Antonius exuta veste: thoracem quo erat indutus aperuit: Aspicientes deinde uerbis irritans: neminem sine armis ac ne consules inquit tutos esse posse: Acclamantibus vtraq: ex parte plurimis ad id facinus accurrendum esse: Multis e contra ad pacem prouocantibus: his qui de pace loquebantur ita respondit: de hac igitur perscrutemur qualis futura sit: et facta quemadmodum seruari possit: Inscrutabilis quippe eius est securitas: quoniam neq: Cæsari sacramenta quidem profuerunt neq: execrationes: Ad illos vero qui exire eum suadebant subinde conuersus consilium eorum commendauit: quasi sacratiora et magis pia pre eligerent: Et ipse inquit in aciem vos educerem: primus verbis intonans: nisi q consul sum: cui dictorum magis q iustitiæ cura im

Monarchia vnic. pricipat.

Democratia potas popularis.

Nota fictum rumorem ab Antonio.

Seditiosus et fictus vir. Antonius.

Lege responsiones ad vtraq: ptem simulatioe defertas.

Cosul secudu aliorx dca diiudicat.

minet: Qui enim intus sunt: ita nobis suadent: In hunc modum Cæsar quos hostes ex ciuibus ceperat ob urbis utilitatem saluare studens: ab illis interfectus est: Hæc Antonio sensim machinante: qui factis opem afferre suadebant lepidum in auxilium simul pronocant: lepido vero loqui cupiente qui longius aberant: ut in forum descenderet: eum hortabantur ut omnibus eque vox eius nota esset: Quamobrem et ipse subito processit: ratus plebem ad se conuertere: et ad rostra delatus suspirare flereque in multorum prospectu coepit deinde sic orsus est: Hoc in loco heri cum cæsare affui: eodem in loco vicissim defuncti necem cogor inquirere: Quid igitur a me uultis: Acclamantibus multis ut cæsaris necem ulcisceretur: e contra mercede conductis reclamantibus: ut pacem urbi impenderet: hæc inquit consulemus: sed qualem pacem dicitis: et quibus firmatam sacramentis: Nos quidem per patrios omnes iureiurando cæsari polliciti sumus: deinde fefellimus: qui iuratorum optimi esse dicimur: deinde ad eos qui ultionem postulabant se conuertens: Cæsar inquit a uobis ademptus est: sanctus re ipsa et colendus vir: urbem ne et ceteros ledere verebimur: Hæc itaque primores e vobis perscrutentur si pluribus videtur: Exclamantibus iterum illis solus perscrutato: Sic volo inquit et optimum mihi et id est iusiurandum: et soli quidem, cæterum nec mihi: nec vobis solis: hæc velle sufficiet aut solis con-

Simulatam nota lepidi orationem.

Non placebat pax lepido et Antonio.

Ad hanc partem mag. inclinat.

tradicere: Hæc et huiusmodi machinantem qui mercede ducebantur liberalem intuentes: laudare incipiunt: et ad sacerdotium cæsaris ineundum adhortantur: Quo audito non nihil exhilaratus est: Et hoc inquit posterius mihi memineritis: Nam indignus esse videor: Magis adhuc confidentie ob sacerdotium de pace assumentibus his qui mercede ducebantur: et instantius urgentibus: Hoc ipsum et iniquum est inquit: faciam tamen que volueritis: et his dictis in senatum reversus est: In quo Dolobella per omne id tempus consulatus causa turpissime institerat: Antonius quæ in populo fierent operiens cum risu eum intuebatur: Diverse quippe sentiebant: ut habunde ex aspectu licebat intueri: nec aliquid in populo feruentius actum apparebat: Coniuratos itaque ex necessitate saluare instituit: necessitatem occulens: quasi in re difficili ex gratia eos preservaret: Quæ igitur a cæsare facta erant consilio firmare studens: et consulta perficere: silentio a tubicine iterum indicto sic orsus est: Ego quippe o viri de civium facinore consulentibus in unum vobis: nihil loquutus sum his autem qui de cæsaris sorte ex adverso pro illis deposcebant: unicum ex operibus cæsaris anteposui usque nunc: quod vobis irrationabiliter tumultum attulit: Si enim magistratus deposuerimus: facile confitebimur tot et tales viri indigne eos assumpsisse: Quæ igitur minus audistis perscrutemini nunc: et numero colligi

Captãt Mercenarii benivolentiam.

Quemadmodũ annuens videtur recusare.

Non dubie ab aspectu volũtates indicari.

Cautelã Antonii lege ut ex necessitate cõiuratos saluare videntur.

te : urbes : nationes : Reges : Dinastas : et quecunq: ut sic
dixerim ab oriente in occidentem Cesar nobis virtute ac
potentia subegit : Legibus clementia ac benignitate fir
mavit : Horum nonnulla vos sincere necessarie est : his
qui ea sibi vendicarunt : in omnia bellis discidiisq: adim
plere multis : qui patrie egrotanti ob facinora maxime
nuper gesta salutem afferre cupitis : Et haec quidem q
a difficillimis et tremendis rebus longe absunt ommit
temus : Illa vero quae non solum vobis propinqua ve
rum domestica per Italiam omnem sunt referam : eorum
qui victorie premia sumpserunt : quorum multitudo
ingens est inarmis : sub eodem ordine a caesare institu
ta : et multa vicissim in urbe armatorum milia : quid
eos acturos existimatis : si quae accepere : aut quae ex
civitatibus provinciisq: auferre satagunt illis abstu
leritis : Haec quidem nox preterita per imaginem vo
bis anteposuit : Deprecantibus quippe vobis pro his qui
deliquerant : illi exadverso comminantes accurreret : cor
pus caesaris attractum ac foedatum insepultum quoq: ab
iectum : Haec enim ex legibus in tyrannos fieri solent :
circumspicite nunc et cogitate qui cum eo militabant :
Celtarum et Britannorum quae accepere : stabilia ne si
bi fore existiment : illo qui concesserat sic turpissime
affecto : Quid populum ipsum facturum : quid Italos :
omnes creditis : Quantam in vos concitaturos esse invi
diam deorum hominumq: : si imperium vestrum ab occeano
usq: ad ignotas gentes propagatum foedaveritis : Non

Anteponit et Antonii exterorum dubitationem.

Leges in tyrannos.

Imperium ab occeano usq: ad ignotas gentes.

enim causa et reprehensione minus carueritis ob huius-
modi inconstantiam vestram: quod hi qui consulem in con- Sententia felle plena.
silio: sacrum hominem sacro in loco: conuocato senatu:
in conspectu deorum occidentes: honore dignos arbitran-
tur: Indignum vero illum haberi volunt: qui etiam
apud hostes ob uirtutem est dignissimus: ab his igitur ut
fedissimis nec in nobis existentibus abstinere vos omni-
no cupio: Sententiam autem affero vt ea quae per Ce- Antonii sententiam.
sarem facta et consulta sunt stabilia permaneant: Delin-
quentes vero laudibus extollere: neutiquam dignum puto:
Non enim sanctum non iustum aut consonans id qui-
dem est: si quae a Caesare acta sunt velimus confirmari.
At si ex misericordia eos saluare cupitis: affinium et ami- Salus ex misericordia non ex
corum causa: idque ad eorum gratiam illi ipsi habituri meritis.
sunt: minime reprehendo: Haec cum increpatione et im-
petu quodam grauitatis disserente Antonio decretum
statim silentibus omnibus et id approbantibus perlectum
est: Nullas in morte Caesaris controuersiarum causas Consulis decretum.
habendas esse: quecunque ab eo facta essent et consulta
permanere: Ad vtilitatem porro vrbis: et eorum qui
salui futuri essent firmitatem: id a necessariis eorum
extortum est: vt hoc etiam adderetur non ob iustitiam
magisque ob vtilitatem ea fore conseruanda: quod ab An-
tonio concessum est: Dum haec ab illis decernuntur: Qui-
cunque sortientium duces aderant proprium ipsis decre- Sortientium duces.
tum communi adiciendum postulant vt quae sorte
collata et data fuerant inmota permanerent: Quod nec

prohibuit Antonius senatu trepidatione infecta: itaq:
id etiam concessum est: Secutum est et aliud huic si
mile senatoribus ad domos properantibus: Cæsar nepe

Hoc gravissimũ et toti dissensionis cã maxĩa.

apud Lucium Pisonem testamentum deposuerat: Non
nulli igitur senatum a consilio redeuntem intuentes:
suadere illi properant neq: testamentum publicandũ:
neq: corpus publice humandum esse: ne quid novi tu
multus in urbe fieret: Senatoribus minime assentienti
bus: ipsimet publicare velle dixerunt: ut quod comuni
consensu factum esset populo minus virium afferre pos
set: Tyrannidem rursus designantes ad que ꝑ maxime

Contentio de cesaris testamẽto publicãdo.

exclamans Piso: consules senatum adhuc presentem con
uocare admonet: deinde ita fatur: Qui tyrannum u
num interemisse gloriantur: plures nobis pro uno ef
fecti sunt tyranni: qui a me sacrorum principem se
peliri prohibent et testamentum efferenti minitant:
et substantiam eius ut tyranni inter se partiri cupiunt.
Et ultra hæc quæ ab illo publice facta et decreta sunt:
rata esse statuerunt: quæ vero a se ipõ dereliquit mini
me valere asserunt: Quis iste: non Brutus certe aut

Pisonis verba ad senatores.

cassius: sed qui illos ad hoc impulere facinus: Sepulcri
igitur vos domini eritis: testamenti ego nec eum qui
fidei meæ commendavit prius falli sinã q̃ quispiam
spiritum mihi adimat: Tumultu et indignatione inter
omnes subito coortis: et maxime ab iis qui se aliquid ex
testamento adepturos cogitabant: visum est testamẽtũ
ipsum in medium afferre: et communi impensa corpus

Accusat Senatum.

sepelire et super his consilium dissolutum est: Brutus interim et Cassius perceptis his quae gesta fuerant ad multitudinem misere: ut ad eos in capitolium veniret; accurētibus statim plurimis: Brutus sic exorsus est: In hunc locum nobis cum conuenimus o ciues qui heri in foro simul veneramus: non tanq̄ ad templum fugientes cum nihil deliquerimus: neq: tanq̄ ad praerupta quaedam: cum proprias curae vitae mandauerimus: Ceterum Cinne clade qua indignissime et crudelissime affectus est ad id compulsi sumus: Sensimus quae ab hostibus pro iure iurando obitiuntur nobis: et ob id securitatem nullam pacis asserentib' Qui igitur ad ea respondere velimus vobis referemus o ciues cum quibus et alia: quae ad popularem statum pertinebant consuluimus: Postq̄ e galia Caesar contra patriam hostilib' armis profectus est: et Pompeius in primis popularis inter vos: ea passus est: quae omnes norunt: et post eum multitudo alia bonorum ciuium: qui in libya et hiberia bello conciderunt: haud imprudenter illum veriti: qui tyrannidem iam firmam possideret: preteritorum obliuionem a nobis exigenti: facile concessimus: eamq: iureiurando confirmauimus: verum cum a nobis idem ex sacramento exegerit: non presentia solum patienter ferre: sed in futurum quoq: seruos esse velle: quid egerunt qui contra nos calumnias moliri student: Ego quippe Romanos eos qui vere Romani sunt: mortem sepius electuros reor: q̄ ultroneam iureiurando subire seruitutem: Sin hucusq: ni

Bruti orō viri grauissimi et integerrimi.

Nouitas cīne cōiuratos a principio cōterruit.

Respōdet brut' ad obiecta ab Antonio.

Seruitutē coactam.

O vere Romane.

hil ad seruitutem molitus est Cæsar : nos peierasse confi temur utiq: : Sin vero neq: magistratus in vrbe neq: prouinciarum præfecturas et exercituum : neq: sacerdo tia : sortilegia ve aut honores alios vobis contulit neq: de quoq: prius consuluit senatus : neq: quicq̄ populus cō firmauit : quin in omnibus Cæsar ex mandato adesse vel let : neq: malis sanari unq̄ potuit : sed Sylle similis effec tus est : quanq̄ ille de inimicis ultus : rem pu. nobis red didit : Hic autem ad aliam expeditionem profectur᷑. ad quinquēnium suffragia vobis sustulit : qualem huiusmo di libertatem dicemus esse : Cuius nec spes hucusq: afful sit : Quid populo presidentes Cæsetius quidem et Mary lus non ne sacro muneri intemeratoq: præfecti cum con tumelia repulsi sunt : Et lex una maiorum et iusiuran dum : neq: causam inquirere tribunis adhuc existentib᷑ licuit : At cæsar eos nulla indicta causa expulit : Utri i gitur in sacros deliquere : An cæsar ipse sacer et inteme ratus cui ista non sponte : sed vi coacti facere concessim᷑ pro quo priusq̄ in patriam rediret armatus tot ac tales et bonos quidem cives neci dedimus : Tribunorum quip pe magistratum tuum sacrum intemeratumq: patres nri in populari regimine nulla necessitate ducti esse volue runt : idq: iureiurando perpetuo fore confirmarunt : Ad quem redditus imperii rationesq: deferuntur : Quis vobis inuitis erarium aperuit : Quis intactos et inuiolatos pecu niarum thesauros rapuit : et alteri tribuno prohibenti : necem est cominatus : Sed quale iusiurandum ad seruia

Probat Romanorū serui tutē sub cesare extitisse.

Preponit Syllā cæsari q̄ rem pu. restituerit.

Excusatio Cesetii et Ma ryli et cesaris accusatio.

Contentio de sacris viris.

Tribunorū magrat᷑ sa cer habetur.

dam pacem iam tutum erit inquiunt: Si quidem nemo
tyrannus sit: nullo sacramento necesse est: neq: patribus   Iusiurandum optimum.
nris ullo tempore opus fuit: Si vero alius tyrannus esse
cupit: nihil fidum a Romanis aut iusiurandum ullum
expetat: Haec enim in periculo adhuc constituti dicim⁹
et pro patria continue dicemus: Nam cum stabili adhuc   Patria honori preponēda.
dignitate frueremur apud Caesarem: patriam honori nro
preposuimus: Calumnientur igitur et insortionibus irritā
tes vos: Iam quidam ex incolentibus et incolatum habi
turis hic adestis: Annuite mihi et significate vos adesse
annuentibus plurimis: Eia inquit o viri: sic in aliis facite
simul accedentes: oportet quippe vos quae convenientia
sunt: preferentes atq: facientes: a patria vicissim aequa pre   Premia danda merentib⁹.
missi estis: aequa premia suscipere: Vos populus roman⁹
caesari contra britannos celtasq: concessit: Equum est igit̄
vos strenue agentes honorum et utilitatum esse partici
pes: At ille vos sacramentis anteveniens: quanq̄ invitos
contra patriam armavit: et in optimos cives in libyam
pariter dubitantes ire compulit: Si enim haec duntaxat
effecissetis: forsitan et pro his letaremini premia ab illo pe
tere: Sed cum nullus livor nullum tempus haud huma   Attribuit Brut⁹ res gestas
nana oblivio: quae in celtas et britannos per vos facta sūt   in gallia populo ro non
extinctum videatur: pro his premia exposcere aequum du   cesari.
cimus: quae priscis militibus a populo dari consueverant:
qui domesticis et īmaculatis viris: nunq̄ tellurem eripere
sustinuit: neq: aliis aliena distribuit: neq: victoria potit⁹
equum retributionis opus ob hostium delicta arbitratus

est: universos agros sibi vendicare: Cæterum partem illis abstulit: eosq; milites iussit incolere: veluti devictorum custodes hostium: Et plerunq; non sufficientibus agris q sub hasta acquisiti fuerant: Ex communi partem divisit: aut aliam illis precio coemit: Sic populus a cura vacuos incolatum vos habere voluit: Sylla vero et Cæsar qui in patriam cum armis veluti hostilem irruerunt: super ipsam custodibus satellitibusq; indigentes: neq; vos per provincias divisere villas: neq; tellurem vobis compararunt: nec bonorum quæ inpublicum relata fuerant partem intulerut: neq; honores his quibus adempti fuerant partem contulerunt: neq; honores his quibus adempti fuerant ad eorum solamen reddiderunt: cum multa ex erario multa ex his quæ inpublicum venerant haberent: verum Italie nihil delinquenti: aut quidpiam inique agenti: lege belli: ac predatoria Lege: agros: domos: sepulcra: templa abstulere: que ne alienigenis quidem hostibus ipsi tolleremus: sed decimam illis fructuum imposuimus: Sic vobis quæ ivarum sunt gentium partiti sunt: Eorum videlicet q vos supra celtas cæsaris militiæ coniunxerunt premiseruntq; et multa ex victoria vobis exoptarunt provenire: vos autem sub signis militari ordine confertos collocarunt: neq; pacem assequi potentes: neq; intrepide degentes: eorum causa qui e propriis expulsi fuerant: Hanq; errabundus et quecunq sibi vendicans: vos in multis observato tempore custodes habere meditatus est: Sic enim tyranni inprimis cupiunt: non autem tellurem vos al

Partem non totum auferri oportere.

Contra Syllam et Cesarem arguit.

Italie vastitatem lege.

Cesarē errabūdum appellat Brutus.

Tyrānorū cōsuetudīem.

sumere quam aliunde prebere potuit: sed ut in hostes co-
tinue insidiantes: custodes vos fidos et stabiles haberet:
ac vicissim principatus ab eo oppressi et similia vobiscu
iniuste preferentis: Beniuolentia nempe tyrannorum
ad satellites ex iniuriarum illatione fit: timoreq; perfe-
rendi: et hanc quidem odii immortales cohabitatione
vocant: in qua gemitus eiusdem nationis hominum et
insultus ad eos qui nihil egere perpetrantur: Verum
illi nunc quidem consulto nationi nre inimicos vos p
sua utilitate reddidere: Nos autem quos nunc urbi pre-
sidentes ex misericordia saluare velle asserunt: eandem
tellurem vobis in perpetuum firmauimus: firmamusq;
et testem horum deum facimus: et habetis et habebitis
que accepistis: neq; vobis quisq eripiet: non Brutus:
non Cassius non omnes qui pro nra libertate periculu
adiuimus: Quod unicum in hac re querela dignum e.
Sanemus nos ipsos: Id enim conciliationem ad omnes
vobis similes nationes afferet et iocundum erit obse-
quentibus: quibus honorem ablate telluris ex publico red-
dere intendimus: et ex primis quidem conferre vectiga-
libus: ut non solum ex sorte vobis prebita certa teneatis:
verum sine inuidia incolere possitis. Hæc disserente
Bruto: audientes omnes et inter se una conferentes: ut
iustissima comprobarit: et hos uiros intrepidos et populi
presertim amicissimos admirati: summa beniuolentia co-
plexi sunt: et in sequentem diem eorum operam na-
uare pollicentur: Cum illuxisset consules multitudiez

Amicicia tyrãnorx ad satellites.

Bruti oblationes.

Sanare se ipsos est seditioez tollere ciuilem.

Lege ī philippicis de discordiarum oblinione.

Aduentus Bruti et Cassii in senatum.

Quid agit bonorum auctoritas.

Recitatio cæsaris testamenti.

Mutationem populi.

D. Brut. inter secundos heredes.

Romanorum cōsuetudo in testamentis.

ad concionem connocant: et quæ illis videantur intelligunt: In his cicero vir disertissimus de discordiarum oblinione laudationem per ingentem retulit: Ita omnes exultantes Brutum Cassiumq: e templo anocant: Illi obsides interim sibi mitti poscunt: quibus Antonii et lepidi filii premissi sunt: Quaprimum Brutus et Cassius in cōspectum venere: adeo plausus ingens et vociferatio exorta est: ut consulibus nonnulla dicere cupientibus: nemo assisteret: sed eos q primum inter se conciliari amplectiq: iuberent: quod ab illis factum est: statimq: consulibus animus hebetari uisus: sine timore: sine inuidia ut viros illos in re publica diuersa ab ipsis sententes conspexere: Interea cæsaris testamentum tabulis quibusdam affertur: quod multitudo recitari iussit: In eo Octauius sororis suæ nepos ad optimus filius inuentus est: populo orti transtiberim prebiti singulis Romanorum ciuibus: qui in urbe aderant quinque et octuagenta Drachme Attice collate: qua ex causa populus subito ad iram concitus est: cum tyranni calumnia seductus: uiri patriæ sine amicissimi testamentum intueretur: Miserandum porro vel in primis id visum est: cum Decimum Brutum ex eius percussoribus inter secundos heredes scriptum cognouisset: Consuetudo nempe Romanorum in testamentis fuit primis heredibus secundos addere: ut si primi hereditatem non adissent: nascerentur ultimi: ob id non mediocriter cunctorum animi turbati sunt dirum ac nefandum existimantes: Decimum in cæsarem ultro con

spirasse : qui ab illo filius esset nominatus : Pisone deinde cæsaris corpus in forum deferente : turba ingens ad custodiam eius cũ armis aduolat : corpusq; magna vociferatione et insigni põpa in rostris collocant : Subito itaq; eiulatus et suspiria audi ri : arma ab his qui deferebant concuti cepere : nec multo post oblivionis sequuta penitentia : Antonius sic se habentes con templatus neutiq; occasionem negligendam ratus laudes cæsaris dicere exorsus ut consulem consulis amicum ami ci : cognatum sibi cognati decet : Erat enim cæsari iam san guine coniunctus ita retulit : Non dignum arbitror : o cives tanti viri commendationem in funere eius a me potius qui unicus sum : q̃ ab universa patria esse referendam : Quæcũ q; enim virtuti cæsaris quem nos pariter amavimus : sena tus et post ipsum populus viventi adhuc ex decreto contu lit : vestram et non Antonii vocem esse existimans refe ram : Et hæc vultu mesto graviq; recensuit : voce deinde singula indicans : et in his diutius insistens : maxime inqui bus ex decreto eum consecrarant : cum divinum scilicet et intemeratum : patrem patrie : et benefactorem vel preside tem : et qualem neminem unq̃ appellassent in omnibus : Antoni⁹ vultum manumq; ad cæsaris corpus referens sermo nis impetu facinus aperuit : ad singulos etiam oratione brevi invniens misericordia indignationeq; repleta : Hoc ĩ quit patris patrie decretum : hec pietatis testimonium : hic sanctus et intemeratus et illesibilis vir et ad quem aliquis perfugeret : non autem ab eo diffugeret quisq̃ : Verum il le nobis sacer et ĩmaculatus interemptus est : non ty ·

Piso toti⁹ mali causa ·

Antoni⁹ seditionis occasio nem assũpsit ·

Oro · M · Antonii in fune re cæsaris ·

Loqui se fingit ex sena tus voce ·

Hæc oro obliquo ordine procedit ·

suppliciis ad magistratus nationumq; præfecturas et exer citium elati fuerant: Decimum præterea abeo dignum habitum: ut filius institueretur ac heres: Si furente turba cum ad manus sese accingeret: quidem ex cæsaris lecto imaginem eius extulit cera fabricatam: Nam cor pus eius suppinum in lecto residens: haud ab illo cerni poterat: Imago autem ex machina undequaq; vertebat et tres supra viginti plagas per vniuersum corpus vul tumq; ostendebat: ferino ritu impressas atq; patentes: hanc igitur imaginem ut lugubrem intuens vulgus dolorem ulterius ferre non potuit: Verum in vnum statim coniurauit: ac locum in quo cæsar ab emulis in teremptus fuerat circundedit: igneq; combussit: et per cussores longe fugientes insecutus est: adeoq; intempe rant. ex ira et dolore commotus est: ut tribunum cin nam ex nominis parilitate deceptus: cum pretor qui in cæsarem orauerat: Cinna diceretur: eundem esse exi stimans non expectato inditio crudelissime necauerit contrucidaueritq;: ut nulla pars sepulcro potuerit infer ri: ignem quoq; ad cremandas percussorum domos co portarit: Verum resistentibus strenue illis vicinisq; rogantibus ab incendio temperatum est: quamq; populo arma insequentem diem afferre cominanti: qua ex cau sa percussores se occultantes ex vrbe diffugere: Popul. ad cæsaris corpus denuo reuersus in capitolium defer re: veluti rem comendatione dignam: et cum diis pa riter tumultuari contendit: Aduersantibus domum

Attende cæsaris imaginē ad exhortādū populi tumultum.

Tumultuatio po. ro.

Hic inocens suppliciū pertulit.

Fuga percussorum ex vrbe.

sacerdotibus in forum retulit: quo in loco vetera Romanorum Regum visebantur monumenta: et ligna sedesq; et quecunq; in foro parata: aderant aliaq; huiusmodi intulere omnes: ac Pompam vicissim habundantem inferentes: non nulli coronas a se ipsis: et donaria multa iniecere flamme et per noctem circa pyram constitere: Quo in loco primum ara erecta est: nunc templu cesaris ipsius residet: quod diuinis condignum celebrauere honoribus: Et enim heres et filius eius Octauius: cesaris nomine assumpto: et per vestigia illius rem publicam disponens: principatum qui nunc etiam permanet: ab illo radices assumentem: maiorem in modu auxit: et ut parentem summis prosequeretur honorib. parem diis immortalibus haberi voluit: a quo primo nunc etiam Romani cuicunq; huic imperio assistenti: nisi tyrannus aut indignus sit: huiusmodi honores cu e uita cesserit solent impartiri: qui p.us illis presidentes ne Regis quidem appellatione dignos censuere: Sic caius cesar extinctus est: in die quam idus Martias appellant: et quam vates non euasurum esse predixerat: Quanq. ille irridens circa auroram aduenisse id. diceret: vatesq; interitus nundum preterisse responderet: Is igitur talibus et a tanto vate premonitis in ditiis signisq; aliis quae a nobis premissa sunt irrisis: progressus interiit: annum sextum supra quinquagesimum etatis agens: vir ad omnia felix ac beatus: et qui preclara multa gesserat: Alexandro ad omnia fere

Hic dicit i foru alibi dixit in capo Martio corpa Regum tumulari.

Ara et templu cesaris.

Octaui. Augustus.

Impatores deificari solere a romais post obitum.

Idus Martias.

Anno sexto supra quiqge simu decessit cesar.

consimilis: Ambo quippe ambitiosissimi omnium fuere ac bellicosissimi: et ad quecunque concupita ineunda citatissimi: ad pericula impetuosi: corporis etiam contemptores proprii: neque militari disciplina magis freti quam audacia et fortuna: Quorum alter per inaquosa plurimam ad Hammonem estis temporibus profectus est: et Pamphilium sinum enauigato mari: foeliciter excurrit: et pelagus fortuna continente transmisit: et in itinere instante hieme per importuosum mare ad indos usque penetrauit: et in oppugnatione oppidi per scalam primus ascendit et in hostes e muro prosiluit solus: tribus supra decem vulneribus corpore exceptis: et inuictus semper existens: singulo ferme aut duplici opere vnumquodque bellum superauit: Multa Europe barbara sibi vendicans: Grecos porro manu vicit bellicosissimam gentem: et libertatis cupidam: nec ulli prius quam philippo per ornatum ad belli presidentiam modicum quid parere assuetam: Asiam ferme totam ut sic dixerim excurrit: Sic ut Alexandri fortunam ac potentiam ex regionibus quas adeptus est metiri possimus: qui cum reliquum orbis animo conciperet: extinctus est. Caesari autem Ionium mare hieme media patuit: et nauigationi eius tranquillum se prestitit. Hesperium etiam occeanum supra britannos idem enauigauit: et cum nondum eorum promontoria esset expertus cedentes gubernatores: naues appropinquare iussit: Ipse vero per alios fluctus solus parua rate nocte per vim profectus: gubernatori ut vella ven

Comparatio Cesaris et Alexandri.

Audacia et Fortuna.

Alexander.

Singulo opere aut duplici.

Alexandri potentia ex regionib. quas adeptus est noscit.

Caesar

Non solum superi posunt nisi potentie intuitu.

tis traderet imponit : et maiorem in cæsaris fortuna q̄
in mari spem apponeret edixit : Intra hostes sepenume·
ro prosiluit solus : trepidantibus ceteris : et tercenties Tercenties mirabile·
ipse in celtas aciem instruxit : donec quatercentas nati·
ones in potestatem sibi subdidit : sic romanis formidabi·
les : ut sacerdotum seniorumq; lege de immunitate bel·
li edita ascriptum sit : nisi celticum instaret bellum : In· Nos gallicum dicim⁹ sed
cumbente eo sacerdotes senioresq; in armis esse oportere· expressi⁹ celticum an·
Cæsar circa Alexandriam depugnans : et in ponte solus notatur
derelictus et oppressus undiq; vestem purpuream abie·
cit : et in mare desiluit : et ab hostibus perquisitus in pro·
fundum enatavit : diu latens solam ex intervallo respi· Magnanimū attende
ratio rationem hauriens : donec amica propinquante na· virum·
vi manus extulit : et se ipsum ostentans salvatus est : Ci·
vilibus autem in bellis : vel propter timorem ut dicere De civilibus bellis·
solebat : vel propter dominandi libidinem illapsus du·
cibus in bello optimis usus est : Exercitibus preterea mul·
tis et magnis non barbarorum modo : sed romanorum oc·
currens : qui virtute et foelicitate prestiterant omnes su·
peravit : unico prelio aut duobus ad summū expertus ho·
stes : neq; tamen in omnibus exercitu invicto quemadmo· Exercitus alexandri sep̄ ī
dum Alexander est usus : nam et apud celtas foede devic· vict⁹ nō autē cesaris·
ti Cotta et Titurius pretores eius magnam sustinuere cla·
dem : et in hiberia Petreius et Affrannius obsessorum īmo·
dum milites eius concluserunt et in Dyrachio et libya ap· In Dyrachio et Libya
te fugam meditati sunt : Et in hiberia iterum Pompeium hiberia·
iuvenem extimuerunt : Cæsar quidem ipse interrit· semp

semper fuit: et in fine cuiusq: prelii inuictus habitus: Romanorum potentiam terra mariq: ab occidente ad eufratē usq: ptinentem per uim pariter clementiamq: subegit: multo quippe Sylla constantior multoq: continentior: Regem enim se ipsum uolentibus ostendit: et si appellatione eius abstinuerit: Cum bella alia animo conciperet uicissim et ipse extinctus est: Affuit ambobus exercituum quoq: similitudo: promptissimi quippe uterq: affuere ac beniuoli: et in preliis feritate simillimi: Inobedientes saepenumero suis imperatoribus: et ob assiduos labores ad seditionem proni: quos defunctos deplorauere: desiderauereq: q̄ maxime et deorum honoribus dignos censuere: uterq: etiam corporis robore et pulcritudine precellunt: utriq: a Ioue genus: Ille quidem ab Eaco et Hercule. hic ab Anchise et uenere duxit originem: Contentiosi aduersus irritantes ambo: ad conciliandū uero perfaciles: Et in captiuos pariter clementes habiti: ultra clementiam benefici quoq:: neq: aliud q̄ uincere affectantes: Haec igitur in hunc modum congrua: et si dispari uterq: potentia ad principatum accesserit: Ille enim ex regno iam ad aucto a philippo atq: exercito: Hic ex priuato ordine: nobili tn̄ et Illustri pecuniarum destitutus copia: ad gloriam emersit: Signorum porro quae per eximia illis euenere uterq: contemptor: et uatibus eorum finem predicentibus: neuter succensuit: Signa utrisq: paria saepenumero: et idē amborum exitus: utriq: et enim bis infoelicia affuere pronostica: In quibus ambo a principio dubium subiere periculum: Nam Alexander inter Oxidraces super hostilem ante

Fines Imperii romani ab occidente ad Euphratē ā notantur.

Exercituū similitudo.

De virib. et pulcritudie utriusq: imperatoris itē nobilitate.

clementia.

Beneficentia.

De potentie utriusq: disparilitate.

De parilitate signorū.

Pronostica.

Macedones prouectus murum : contractis scalis in summo
destitutus : ob audaciam ad hostes intro prosilut : quo in lo
co errabundus : pectus primum deinde collum superiori ex
Alexandri temeritatem
parte grauiter sautius : cum iam concideret : macedoni
poti' q audaciam.
bus portas ex timore prosternentibus saluatus est : Cæsar vō
in hiberia cum exercitus pauore trepidaret : in iuniorem
Pompeium sumpturus arma : et pugnam inire vereretur
in medium prosilit : et ducentis supra clipeum exceptis telis :
Hoc audacie propriū in cesare.
tam diu perstitit : quoad ab exercitu accurrente et vere
cundia timoreq; correpto tutatus est : Sic ipsis prima qdem
pronostica periculum attulere mortis : Secunda vero morte
consumarunt : Pythagoras quondam vates Apollodorum Ale
Pythagoras vates.
xandrum ephestionemq; metuentem : sacrificio rite per ac
to ne metueret admonuit : Statim quippe ambos e medio
abituros : Defuncto deinde ephestione : veritus Apollodorus
ne quis insidias Regi strueret : vaticinium illi prodidit : Ad
quod surridens Rex Pythagoram interrogauit : quid id signū
protenderet : cum ille vltima significare diceret : Denuo ar
ridens : Apollodorum ex beniuolentia : vatem vero ex confi
Alexandri benignitatem.
dentia laudauit : cæsari vicissim cum ad vltimum senatum
accessisset : vt a nobis paulo ante dictum est : eadem obuene
re signa : ad quæ ille irridens : similia sibi in hiberia euenis
se dixit : Respondente vate et tunc quidem ipsum in pe
riculo fuisse : et nunc inquit propitium nobis aderit : aliqd
q; ad fiduciam adiciens denuo sacra fecit : donec retardanti
bus eum sacrificiis subiratus : senatum ingressus est : ibiq; in
terficitur : Simile et Alexandro contigit : cum ex indis in
Simile Alexādro a caldeis.

Babiloniam cum exercitu rediret: et iam proximus urbi esset: caldei admonuere ut ab ingressu se in presenti con-

Iamb. de vate optimo. tineret: Illo vero Iambum proferente: Quoniam optimus vates is est: qui bene meditatur: Secundo monuere caldei: ne in occidentem se convertens cum exercitu ingredi vellet: Caeterum ad orientem converso aspectu: circumeundo urbem caperet: quibus illum annuisse ferunt: et urbem circuire statuisse: sed ab interiacente palude prohibitum: cum ira contempsisse eos: et in occidentem converso aspectu introiisse urbem: Egressum deinde: et per eufratem ad

Pallacota flumen. Pallacotam flumen navigantem: quod eufratem suscipiens in paludes stagnaq: diffundit: et assyriam tellurem fere navigabilem ubiq: reddit: cum fluvium muro sepire destinasset: obidq: enavigaret Caldeorum verba irrisisse aiunt: quod Babiloniam salvus ingressus esset: et egressus navigaret: Caeterum evenit ut cum in urbem rediisset moreretur: Simili conteptione et Caesar videtur usus: vate quippe diem mortis illi predicente quod Martias idus non evaderet: cum dies illuxisset vatem irridens: idus adesse dixit: Et nihil similiter extinctus est: Parimodo pronostica quisq: sua contempsisse dicitur: nec tamen vatibus haec ipsa referentibus succensuisse: et ambos nihilominus sub vatum predictione decessisse memorant: Fuere praeterea ad virtutis disciplina

Studiosi cesar et Alexāder. et patrii et graeci et exteri simul sermonis studiosi ambo:

Brachmani apud indos. Alexander quidem inter indos potissimum Brachmanas:

Magi apud persas sapientes habentur. qui doctissimi habentur apud eos: quemadmodum apud Persas Magi eorum sapientiam perscrutatus est: Caesar vero

ægyptiorum ingenia : cum ægyptum peragrans cleopatrā regno preficeret : diligenter temptare studuit : Quorum causa plæraq; inter Romanos prudentissime direxit : et anni cursum nullo ordine fluentem ob intercalares menses : ad lune quippe cursum eum metiri soliti : ad solis cō uertit motum : vt ægyptiis mos fuit : Contigit etiam ambobus : neminem ex conspirantibus in eos euasisse : sed eorum stirpi condignas impendisse poenas : quemadmodum et Alexandro : qui philippum occidere : Quod cæsari vicissim vt contigit insequentibus referemus Libris :—

Que a cesare in anni ordinatiōe relata sunt ·

Par inimicorꝝ uindicta ·

P · candidi De ciuilibus Romanorum bellis ex Appiano Alexandrino traductis in Latinum Liber Secund⁹ finit · Incipit Tercius ·

CAIVS igitur Cæsar plurimi apud Romanos in imperio dignus habitus in hunc modum ab hostibus interfectus est : et a populo sepultus : Quas autem percussores eius et inprimis clarissimi poenas dederint liber iste et insequens vicissim explicant : qui ciuilia Romanorum bella · deinceps ab illis gesta complectantur : Senatus quidem Antonium ob cæsaris funus suspectum habebat : ꝙ eius causa populus ad tumultum con

Suspitio Senat⁹ i Antoniū ·

Artem Antonii lege.
Amati de quo cicero in philippicis.
Affinitatem cesaris cum Mario.

D. Brut. in galliam cisalpinam.
Treboni in Asiam. Tulii cimber i Bithinia. cassius in Syriam. Brut. in Macedonia.
Sortilegi.
Legem nota.
Amatii interitus.

citatus: discordiarum oblivionem ex decreto statutam contempsisset: et ad percussorum domos cum igne decurrisset: quam suspitionem idem unico opere in re publica edito ad benivolentiam convertit: Erat Amatius quidam prioris Marii falso filius: qui parentis causa populo fuerat acceptus: Is igitur ob hanc simulationem cum cesaris affinis crederetur: eius interitum per moleste ferens aram ante pyram constituerat: collectaque in unum audaciorum manu: his qui effugerant tremendum se praestiterat: Horum nonnulli urbe cesserant: Qui vero sub caesare provinciarum curam sibi assumpserant ad eas se contulerant: Decimus quidem Brutus ad finitimam Italie celtarum gentem: Treboni in Asiam que circa Ioniam sita est: Tulius cimber in Bithiniam: cassius vero et Marcus Brutus quibus senatus plurimum favebat: et ipsi sub caesare ad provinciarum regimen in sequenti anno electi dicebantur: ut Syrie: cassius Brutus Macedonie preesset: Sed cum urbani pretores adhuc essent: ex necessitate sub mandato tenebantur: sortilegisque adulabantur maxime: et aliis quoscunque suspicabantur suffragia ad se vendicantes venundare: lege prohibente: ne cui intra vigesimum annum provincie administratio committi posset: cum his Amatius una conferre et insidiari dicebatur: Hac igitur ratione motus Antonius veluti consul in eos invectus: Amatium coepit interfecitque: nullo inditio exhibito: audacter admodum quod opus tamquam arduum iniquumque senatus admiratus est: Percepta tum utilitate dissimulanter tulit: satis conscius sine huiusmodi

audacia : quæ ad Brutum pertinebant : et cassium neu
tiq: in tuto collocari potuisse : Cæterum Amatii milites :
et reliquus ad hos populus Amatii desiderio : ac eorum quæ
gesta fuerant dolere correpti : quoniam per maxime An
tonius ob illum populo acceptus ferebatur : eo modo se sper
ni conquerentes : magnis clamoribus forum occupant : An
tonium calumniis insequuntur : Magistratibus quoq: per
suadent : Amatii ut loco aram collustrantes super ipsam
cæsari q primum sacra faciant : Expulsi deinde e foro a
militibus qui ab Antonio premissi fuerant maiori adhuc
indignatione voces emittebant : Non nulli cæsaris imagi
nes interempti proferebant : verum cum quidam illis
predixisset locum in quem cæsaris imagines fierent de
monstrare velle : statim insequuntur : hisq: perspectis i
gnem iniecerunt : quoad ab aliis ab Antonio missis : qui
dam resistentes interfecti sunt : alii deprehensi ex seruorum
numero cruci delegantur : Qui vero ex liberis in vnum
aderant : ex edito quodam loco precipites truduntur : eo
q: modo tumultus in populo sedatur : verum in signe
odium ex magna populi beniuolentia in Antonium subi
to exarsit : Qua ex re senatus exhilaratus est : quasi nemo
ex his qui circa Brutum fuerant amplius trepidare pos
set : Cum autem Sextum Pompeium Magni pompei filiũ
qui ab omnibus fere diligebatur : Antonius ex hiberia ac
ciri suaderet : quo in loco aduersus cæsaris pretores bellũ
gereret : Illiq: pro paternis bonis in publicum collatis vici
es et quinquagies decem mille drachmas atticas impendi :

Populi tumult. in foro.

Sedatio tumultus.

Secunda Antonii astutia et delusio senatus.

maris quoq; presidem institui debere: quemadmodum et parens eius olim extitisset: rebusq; ingruentibus Romanorum classe ubicunq; ea esset uti posse: Senatus singula admiratus facile concessit: Antoniumq; per universam diem laudibus imensis extulit: Non enim q̄spiam magno popularior aut acceptior illis fuisse videbatur: quamobrem desiderabatur ab omnibus: Cassius porro et Brutus qui ex Pompeiana factione esse dicebātur: et nunc quidem in honore habiti: salutem indubiam adipisci putabantur: et eorum quae peregisset intētum obtinere: popularem insuper statum ad optatum duxisse exitum: sorte eorum iam in tuto collocata: Ob quae Cicero continua oratione Antonium palam commendauit: Senatus ob uulgi insidias illum miseratus ut custodiam corpori adhiberet: et ex militibus peregrinisq; idoneos sibi eligeret indulsit: At is siue ad salutem haec omnia referret: siue fortunam veluti arridentem complecti cuperet: assidue custodias sibi diligebat: Et iam ad sex mille non ex armatorum numero: q̄s facile in necessitatibus et alibi habere putabatur: sed ex turmarum ducibus electos: sibi asciuerat: precipuos in armis et bellicarum rerum experientia doctissimos: Ad haec porro notissimos ex militia quam sub Caesare gessissent: Ex his ordinum principes summo ornatu dictis eligebat: eosq; magno in honore penes se habebat: illustrium quoq; consiliorum participes una deducebat: Senatus cum multitudinem eorum et electionem suspectam

Pompei omib' accept' parētis memoria.

Spes fallax Senatus.

Ciceronis oratio.

Quanta fraus sub boi speție latuit.

Exercitum custodie loco vendicauit Antoni'.

haberet: Antonio consuluit: ut custodiam huiusmodi in-
uidie plurimum obnoxiam dissolueret: et ad sufficien-
tem numerum ac debitum referret: quod ille facere est
pollicitus q̄ primum populi tumultus quieuisset: Sed cum
stabilia fore decreuisset: quae Cesar constituerat: eaq; in
commentariis a Cesare relata penes se haberet: Caesaris
item scribam Faberium nomine in omnibus fidum atq;
obsequentem retineret: propterea q̄ ex urbe proficiscens
Cesar haec omnia apud Antonium deposuerat: in quibus
multa ad multorum gratiam conscripta erant: quae ur-
bibus dinastis: et eorum presidiis dono impenderat: ad
singulos ea deposcentes scribebat: Antonius: Hi vero ex
huiusmodi gratia deuincti Antonio fauebant: In hunc
modum plures in senatum introduxerat: reliquis ex se-
natorio ordine obsequentibus: ne custodie eius viderē-
tur inuidere: Dum haec ab Antonio Faberioq; agitantur
Brutus et Cassius nihil a populo aut exercitibus tutum
intuentes: Non ob Amatii insidias se ab ullius scelere
inmunes arbitrati: non Antonii dissimulationem: ac
varietatem qui exercitum parasset ulterius ferentes:
non populi statum ullo opere firmari posse cogitantes:
Verum ob id ipsum Antonium suspectum habentes: De-
cimo consili: qui tres in lateribus legiones paratas reti-
nebat ad Treboniuum in Asiam: ad Tullium vero in Bi-
thiniam clanculum misere: ut pecunias secreto cumu-
larent: exercitum insuper pararent: properabant au-
tem ut earum prouinciarum quas a Caesare accepisset:

Bona uerba Antonii effectus contrarii.

Faberius cesaris scriba.

De his cicero in philippicis.

Consilium Bruti et cassii.

compotes fierent : Indecens enim videbatur nundum transacto tempore : praeturam quam in urbe gererent omittere : quae suspitionem ineundi dominatus gentium afferre posset : Malebantque ob necessitatem medio tempore priuatim degere quam in urbe esse praetores : cum nec timore carerent : neque conuenientia his quae pro patria egissent exequi liceret : Sic se habentibus rebus : senatus cognita eorum voluntate : ut de frumento urbi inuehendo ab omnibus terrarum partibus curam sumerent : illis imperat quoad prouinciarum ab illis sumendarum aduenisset tempus . Id enim meditabatur ne Brutus aut cassius ex urbe viderentur effugere : Tanta illorum senatui cura et verecondia inerat : cum eorum causa percussores reliquos in tutelam suscepisset suam : Bruto deinde et cassio urbe egressis : Antonius potestate adauctus et iam monarchicus existens praefecturas nationum et exercitus sibi vendicabat : Syriamque inprimis habere cupiebat : sed cum se suspectum esse animaduerteret maiore tamen suspitione detineri putabat : si prouinciam illam postulasset : Nam senatus Dolobellam consulem alterum secreto contra ipsum sibi asciuerat : Quem continue Antonio aduersum cognouisset Dolobellam igitur iuuenem et ambitiosum intuens : Antonius : Syriam cassii loco ac exercitum in parthos praeparatum petere suasit : non a senatu quidem : quod fieri minime putabat : sed a populo prolata lege : qua de re laetatus ipse legem protulit : Increpante deinde illum senatu : quod

Senatus Bruto et cassio fauebat .

Antonii potentia .

Nota astutias inuicem aduersantes .

Ex hac arte dolobellam senatui eripit Antonius et ad se attrahit .

a Cæsare decreta dissoluere temptaret : Bellum contra par
thos sub cæsare statutum minime imutatum esse ait : cas
sium Syrie adminiministratione dignum habitum : qui cæ
saris acta in primis oppugnaret : sortes præterea plurimis
impenderet : qui vigesimum ætatis annum nundum atti
gissent : se maxime erubescere cum Dolobella esset : si ad
Syrie administrationem cassio minus haberetur dign⁹.
Ob hec Senatus tribunum quendam Asprinam nomine :
Tribunus Asprina.
in creatione pro duobus significantem iussit illudere spe
rans Antonium ad id quidpiam allaturum esse : consu
lem existentem ac signorum sacerdotem : et iam dis
cordem cum Dolobella habitum : Antonius sortione facta
cum Asprina duo significare retulisset : idq; nefastum
esse diceret : Quippe mos fuit alios subinde eligere irat.
Morem qui signũ du
bium refertur.
Asprine mendatio : Tribus de Dolobella sententiam iussit
afferre : In hunc modum Dolobella Syrie preficitur : et
belli contra parthos pretor designatur : ac exercitus v
niuersi circa Macedoniam a cæsare collecti : et tunc qui
dem Dolobelle Antonius suffragari instituit : His in po
pulo peractis Antonius Macedoniam a Senatu sibi po
stulauit : arbitratus post Syriam Dolobelle traditam : mi
Ecce quod cupiebat An
tonius.
nime senatum pro Macedonia sibi aduersaturum esse :
potissimum cum pretore esset destituta : eam igitur li
cet inuitus Antonio concessit admiratione ductus : quē
admodum exercitum in ea existentem Dolobelle tradi
turus esset : Quem tamen Dolobellam ante Antonium
habere lætabatur : In tempore vero qui pro cassio et

Bruto aderant: alias prouincias sibi dari earum loco de poscebant: Cyrenem igitur et Cretam illis tradidere: ut aliis uisum est: utranq: cassio: Bithiniam uero Bruto concessere: Que igitur agitabantur huiusmodi fuisse constat: Octauius autem cai cæsaris sororis nepos: princeps equitum per annum apud eum fuerat: ex quo cæsar hunc honorem ad amicos eius deferens plerunq: ad annum illis conseruauerat: Is cum adolescens adhuc esset in Apolloniam supra Ionium ut lrīs erudiretur: et militie simul instrueretur a cæsare premissus fuit: et in hostes profecturum ibi moraretur: eo in loco equitū turmæ ex Macedonia aduentantes exercitabantur copiarum insuper prætores quidam quasi ad cæsaris affinem atq: cognatum sepe commeabant: Ob id a plurimis cognitus exercitus: quoq: beniuolentiam sibi comparauerat: cum omnes ad se uenientes: summa caritate liberalitateq: complecteretur: Sextum igitur iam mensem in Apollonia degenti: circa uesperam anunciantur cæsarem in senatu ab amicissimis suis: et apud ipsum maxime potentibus interfectum esse: At cum de reliquis nihil referretur: timor atq: ignorantia eum inuasere: Utrum commune/aut senatus: uel eorum qui peregerant id esset opus: et an pluribus causam tribuissent: uel cuius id esset: et an multitudo eum illis conspirasset: pro quibus amici eidem talia ab urbe premisere: laudare eos: ut pro custodia sui corporis in Macedoniam ad exercitum transiret: quo in loco commune

Octauii maximi imperatoris exordia.

Apollonia.

Historia utilis scitu et iocunda de octauio.

Annunciatio mortis cæsaris.

Consiliū amicorū Octauii et tū cōtrariū ab euentu.

id opus non esse intelligens hostibus timorem incutere: et caesaris necem ulcisci posset: et affuere ex ducibus qui dam qui venientem ad se tueri pollicerentur: Mater vero et Philippus eius vitricus: e Roma scripsere: ne se quid piam extolleret: neue confideret: memor eorum quae caesar post deuictos hostes ab amicissimis eius pertulisset: priuatas conditiones veluti periculorum magis expertes in presenti eligendas esse: Romam ut ad eos properaret suadere: a quibus custodiretur: His adductus Octauius ob inscitiam eorum quae post caesaris necem gesta fuerant: complexis exercituum primoribus Ionium enauigauit: ne utique ad Brundusium accedens: Nam cum exercitui qui illic aderat minime confideret: cuncta precauebat: et ad aliam non longe a Brundusio extra iter sitam urbem appulit: cui lupium nomen est: In hanc igitur delatus moram protrahebat: Ibidemque de caesaris nece tumultuque populi ac testamenti publicatione eorum ue quae decreta fuerant diligenter ad eum scripta deferuntur: ex quibus adhuc magis admonebatur caesaris precauere hostes: cum filius eius atque heres esset nominatus: dehortabaturque ab his hereditatem adire: At ille caesaris ultionem non assumere erubescens Brundusium accessit: premissis tamen qui diligenter explorarent ne quis ex caesaris percussoribus in insidiis lateret: Sed cum eo in loco exercitus veluti caesaris filio obuiam prodisset: libens quae susceptisset: Laetatus sacra peregit: ac subito caesar appellatus est: Romanorum more qui adoptiuis filiis adoptantium nomina solent imponere:

Philippus vitricus Octauii.

Consilium timiditatis.

Lupium urbs.

Admonitio ex cognomenti causa.

Aspirat primo fortuna labori.

Cæsaris nomen.

quod ille non solum libens assumpsit: verum eodem tẽpore paternum nomen poenitus õmisit: et pro Octauio Octauii filio cæsaris filium se: ac cæsarem dici maluit: q^a appellatione vsq; infinem vsus est: Ac subito ad ipsum omni exparte veluti ad cæsaris filium multitudo hominũ affluxit: ex quibus alii cæsaris amicicia ducebantur: alii q liberti aut serui cæsaris fuissent: non nulli q milites cum illis extitissent: ac eorum quidam arma et apparatus aut pecunias in Macedoniam ferentes: quidam res alias et aliarum prouinciarum reditus Brundusium attulerant: Ille igitur et gentium multitudine adeum

Accessus cesaris Octauii versus Romam.

confluentium et cæsaris gloria et omnium in eum beniuolentia confisus: Romam versus iter arripit: conuenienti stipatus turba: et quæ torrentis in morem dietim augeretur: Aperte igitur insenatum vendicaturus: ob gentium multitudinem: et ob id insidias magis veritus nuperrime gentibus sibi notis fere omnibus stipatus accedebat: Verum aliarum vrbium non eque fauor illi aderat: Cesaris tantum milites: et qui per sortes diuisi fuerant ex coloniis adolescentis beniuolentia confluxerant: hi cæsarem deplorare: Antonium calumniis insectari coeperat: qui se e tanto vulgi odio minime eximeret: si quis preiret se cæsarem vlcisci velle predicabant: Quos cæsar laudibus ornatos et inpresenti quiescere iussos a se dimisit: Ad

Terracina per ccc^ta stadia distat a Roma.

Terracinam deinde delato: qui locus per tercenta stadia distat a Roma: nunciatum est: quemadmodum Brutus et Cassius sublatis ipsis a consulibus Macedonia et Syria: et ad eorum

solamen modicis quibusdam prebitis: cyrenem certamq; susceperissent: Exules quidam restituti forent: Pompeius revocatus: et ex cæsaris codicibus non nulli in Senatum acciti: et alia plura subinde gesta: cum in urbem itaq; venisset. Mater denuo et philippus et quicunq; necessarii ei aderant senatus alienationem a Cæsare verendam arbitrabantur: Decretum preterea ne de cæsaris nece: questio haberetur: Antonii ad hæc potestatem et suspitionem in eum formidabant: qui neq: ad aduentum Cæsaris filii obuiam prodisset: neq: aliquem ad eum premisisset: quæ omnia sedate idem perferens equum esse inquit se ad Antonium prius tanq̃ iuuenem ad ætate prouectum: p̃natum ad consulem accedere debere: Senatum quæ conuenientia forent procurare: decretum locum habuisse: nemine cæsaris hostes persequente: Sin aliquis persequi confideret: populum auxilio affuturum: Senatum vero ut in lege: deos ut in iustitia cause eius: et Antonium vicissim allaturos opem: Si vero sortem eius ad optionemq: spreuisset: primum erga cæsarem delinquere: populum etiam propriis defraudare commodis: In fine demum professus est non solum subire periculum pro hac re honestum esse: verum etiam obire mortem: quando quidem pre omnibus electus ad tam magna: cæsaris loco dignus habitus: indignus videretur eo: qui ad pericula omnia semper fuit promptissimus: Achillis demum verbis: quibus ille ad Thetidem usus dicitur in matrem conuersus inquit: Sed prius opto mori si non fas est mihi

Timiditas matris octauii et ceterorum decretum.

Attende iustã suspitioẽm.

Magnũ adolescẽtis aĩuz et igeniũ ex his licet cognoscer̃.

Eleganter nec minꝰ sapienter dictum.

verba Achillis ad thetidẽ q̃ ab homero referunt̃.

viuo: vlcisci sortem cari morientis amici: Et hæc refe
rens: Achilli ex omnibus immortalem laudem id verbũ
attulisse ait: Sibi vero hoc opus potissimum allaturum
esse: Non enim Cæsarem amicum sed patrem: non cõ
militonem sed imperatorem: non lege belli procumbẽ
tem: Sed in Senatu impie necatum: pro quibus ma
ter ex timore in letitiam conuersa: complexa eum di
citur: et solum Cæsare dignum affirmasse: compres
Matris cesaris octauii exultatio et salubre consilium. — so deinde sermone ad ea quæ meditaretur fauste foe
liciterq; accelerare iussit: Arte tamen potius et toleran
tia q̃ aperta audatia uti persuasit: Quod ille colaudãs
ita se facturum esse respondit: ac vespere quidem subi
to ad amicos destinat: et vt mane in foro cum multi
tudine ad esse velint vnũquenq; conuocat: Eo in loco
C. Antonius. — cum Caium Antonium Marci Antonii fratrem: qui
preturam gerebat in vrbe obuium forte habuisset: se
Attende morem. — cæsaris ad optionem suscepisse ait: Mos quippe Ro
manis fuit: ad optinos testimonium exhibere præto
ribus: quo publice descripto subito ex foro ad Antonium
Orti pompeiani — consulem alterum euadit: Ille Pompeianis in ortis a
cæsare dono quondam sibi traditis: tunc quidem
versabatur: Mora igitur in longum acta circa fo
res cæsar Antonii alienationem per hæc ipsa facile de
Ex mora sæpenũo cognoscitur voluntas admittentis. — prehendit: cum ingressus esset: colloquia inter eos p̃
mum et blanditie conuenientes affuere: Cum vero de
his que oportuna fuerant disserendum esset: Cæ
sar in hunc modum Loquutus est: Ego pater Antoni

patrem quidem te mihi esse: beneficia Cæsaris in te collata testantur: et tua in illum gratia eorum omnium quæ pro illo operatus es: equidem partem laudo: et gratias tibi vicissim pro his debere fateor partē accuso: et summa confidentia in quibus me dolor adigit: expromam: Cum interficeretur Cæsar minime affuisti: percussoribus eius te ad portas destinentibus: quoniam vel illum saluum prestitisses: vel cum illo vna concidisses: quorum alterutrum futurum esset honeste tamen non affuisti: Statuentibus nonnullis eisdem honores: vt in tyrannum seuientibus audacissime restitisti: cuius rei gratias tibi scio deberi q̄ amplissimas: Cæterum si viros illos vt te perimerent consilium inisse intelligis: non vt nos putamus: vltorem Cesaris futurum: sed vt ipsi aiunt tyrannidis eius successorem: non vtiq: tyranni occisores esse poterunt: qui et homicide simul sint: Quamobrem itaq: in capitolium confugere: an veluti ad templum vt peccatores supplices: aut vt in arcem hostes: vnde igitur ipsis actorum obliuio: et cedis innocentia: vtrum a Senatu: aut populo: aut ab eo qui sub illis interfectus est: Nam te inter plures id oportuit: cum consul sis: verum alterutra consulente te: principatus eos absoluit: vindicante te tam in sine facinus: et errantes vna perdocente: veniæ tuī obsides ex propriis ad percussores in capitolium misisti: Esto et hæc a corruptis per vim ite extorta esse: At cum per lecto testamento et com

Astuta cæsaris Octauii nec min⁹ audax ad Antonium oratio.

Optimū argumentū.

Tacita excusatio vt reprehensionem inferat.

mendatione ut equum fuit in funere a te acta popu
pulus iam Cesaris memoria firmatus: ignem in percus
sores detulisset: et vicinorum causa illis pepercisset: at
maq: insequentem diem esset comminatus: cur auxi
lium non attulisti? vel ut dux cum igne aut armis
accurristi? vel percussoribus multam inscripsisti: si
multa opus est ei: qui per se deferre potest: et cæsa
ris amicus est: et consul et Antonius: Sed Amatius ex
mandato interfectus est: ob principatus potestatem:
percussores quomodo effugere sciuisti: et ad prouincia
rum administrationes non nullos se transferre: quas
iniuste possident: eo qui concesserat ab illis interfecto:
Syriam quidem et Macedoniam consules rite decer
nentes: tu scilicet ac Dolobella: constitutis rebus ab il
lis abstulistis: pro quibus vobis gratias agerem statim
in Cyrenem et cretam ex decreto illis dedissetis: et fugi
tiuas statuissetis prouincias: continue aduersum me
satellites habetis: et Decimum Celtas proximos tenentē
videre neoligitis: et hunc cum aliis dominum sub pa
tre meo effectum: Sed hæc senatum cognouisse dicet
quispiam: tu tamen ex decreto confirmasti: et in sena
tu pre sedisti: quo in loco potissimum congregatus est:
ut per te contradiceret: Actorum oblivionem illis cō
cedere: salutem dare est: quod gratificantium videt:
solum: Cæterum prouincias ex decreto iterum prebe
re et præmia conferre: Cæsari iniuriam inferentium
et sententiam tuam abolentium dicetur esse: Ex quo

Audax reprehensio.

Sic inquit cicero in philippicis.

Fugitiuas .i. ad quas ho neste confugiant.

Hoc graue et reprehē sione dignum.

.·: igitur ·: –

igitur me passio ad hec impulit ultra id quod modera
tio etatis mee : et verecundia erga te : postulare visa ē :
dicam liberius ut ad amicum Cesaris : et plurimum
apud illum honoris potestatisq; assequutum : et fortassis
futurum ad optimum : si te ex herculeo Eneadem fieri
malle cognouisset : Hæc enim res dubitationem illi plu
rimam attulit : de successore cogitanti : In futurum itaq;
Antoni : si qua deorum immortalium : si qua tibi Cesa
ris reuerentia inest : quidpiam ex iis que facta sunt ve
lis imutare : potes enim si velis : sin autem ad reliqua sal
tem in percussores cum populo amicisq; paternis opem
afferas : At si virorum aut senatus reuerentia te detinet :
in his que necessaria mihi sunt : ne te aggraues : Scis e
nim quantum oneris domi mihi incumbat ad impensā
quam pater populo iussit exponi : que sollicitudo amico
rum adsit : ne retardans ingratus videar : ne ve qui in
coloniis distributi sunt : me opperientes diutius in urbe
cogantur permanere : Quecunq; igitur in morte Cesaris
confestim apud te tanq̄ in tutum redacta sunt : ob dom'
periculum : donaria eius et apparatum omnem nos ha
bere sinito : et quecunq; alia a nobis velis assummi : Ad
distributionem vero aurum illud per insigne : quod ad
bellorum usum Cæsar cumulauerat habunde fuerit : si
usq; ad trecenta milia nūmum mihi impenderis : Resi
dua distributionis eius : et si hec confidere odiosum sit :
a te fortasse : aut per te ex publicis mutuo sumpserim
pecuniis : quo ad reliquam substantiam venundare conces

Antonius ex stirpe her
culis ·

De pecuniis grauis q̄stio ·

Aurum per īsigne usq; ad
· ccc^ta^ · milia nūmum ·

seris: Hæc loquente Cæsare Antonius ex confidentia eius et audacia: quam preter opinionem et ætatem illi adesse viderat obstupuit: conturbatus igitur huiusmodi sermonibus: non quantum honestati congruebat: potissimum ex pecuniarum repetitione: insolentius in hunc modum illi reddidit: Si quidem o puer cum hereditate et cognomine imperium tibi Cæsar reliquisset: equum fortasse foret: te publicarum rerum rationem poscere: et polliceri: Verum Romani principatum nulli ex hereditate tradidere: neq: Regibus quibus quibus electis iureiurando sanxerunt neminem ulteri velle suscipere: quod precipue patri tuo obitientes: percussores eius ob id eum interemisse asserunt: regnantem non autem imperantem amplius: Mihi quidem neq: responso circa publica opus est: Simili q: ratione te releuo ne gratias pro his debere mihi asseras: Quicquid enim id est non tui gratia: sed populi romani factum est: uno opere duntaxat excepto: quod precipuum et maximum omnium: in tuam et cæsaris beniuolentiam effectum dixerim: Si enim ego mihimet intrepidus: et nulla motus inuidia honores percussoribus et tyrannicidis decretos contempsissem: tyrannus habitus esset cesar: cui neq: glorie quicq neq: honoris aut auctoritatis stabilitas ulla: affuisset non decreta: non heredem: non substantiam ullam esset consecutus: non corpus sepulcro dignum habitum ne priuato quidem: Leges quippe tyrannorum corpora

Orõ Antonii cõturbati erga Octauium

Differam inter Regnare et imperare.

Leges in tyrannos.

in sepulta iubent abici : memoriam omnem aboleri :
et si quid peculii illis adest in commune redigi : quae
singula ipse veritus pro Caesare pugnavi : ut immortali
gloria et publico potiretur funere : non expers peri
culi atq; invidie : quae ab hominibus promptissimis et
cede crassantibus mihi incubuit : et ut intellexisse po
tes in me conspirantibus ad senatum patris tui impe
rium iam graviter ferentem : verum ob haec sponte
me periculis obieci : et quodcumq; prius pati pre elegi
q̄ insepultum caesarem : et infamia foedatum intueri :
optimum virorum qui sub illo fuere : et in multis
foelicissimum : et pre omnibus honore dignissimum
a me habitum : His igitur propriis periculis meis quae
caesaris presentia tibi sunt : illustria omnia accepisti
genus nomen dignitatem substantiam : pro quibus
iustius fuisset te mihi gratias agere q̄ quae ad sena
tus sedationem derelicta sunt : vel in retributione eo
rum : quae a me gesta fuerunt : vel ad alias oportu
nitates ac rationes distributa reprehendere : maxi
me cum iunior sis : ego aetate provectior : Et haec pro
his quae dixisti habunde sint : Insinuasti praeterea me
principatum appetisse : quem nunq̄ concupivi : quāq̄
non indignum arbitreris : et dolere existimas non
consequutum fuisse caesaris adoptionem professus gen'
herculis mihi sufficere : Pro necessitatibus autem tuis
in quibus ais ex publico mutuari velle satis crederem
te ironia uti : nisi persuasum haberem te adhuc igno

Prefert cesarem omnib'.

De restitutione pecuniarum verbum nullum.

Pu^ca omnia dilapidata a caesare.

Poit dubitatioez in his q possidet: ne de ceteris disputet.

De populo eleganter dictum sed tu doctrinas eius irridet.

Senatus decretum.

rare publica omnia a parente tuo in arcia esse derelicta: ex quo ad imperium accessit: cum ad eum erarii loco deferrentur: et substantia eius reperta sint: q primum illa inquirere decrevimus: Hoc minime impium in caesarem fuerit: defunctum iam humanis rebus: nec attestantem id esse impium et si rationes vivius exegerit: Cum autem privatorum plurimi de unaquaq: eius facultate tecum decertabunt: satis intelliges non sine controversia te eam possidere: Pecuniarum vero quas ad me translatas esse asseris: neq: copia ea est: quam existimas: neq: nunc quidem penes me est: cum omnes in magistratibus et potentiis Dolobella et fratribus in eis duntaxat exceptis: veluti tyranni distribute sint: et per me translate ad eorum gratiā quae a caesare decrete fuerant: et tu reliqua tecum ferens si rite sapis: Indigentibus populi loco potius impendes: Illi populum ad colonias remittent: si rite sentiet. Populus quippe ut tu graecis imbutus optime scis instabilis est: ut in mari unda fluctuans: Haec advenit illa revertit. Simili rōne popul: e nobis ambitiosiores ad sūmū elevās: ad genua demū abicit: Horum plurimis idignat caesar: cū ad cōtumeliā referri crederet: abscessit p̄rez noie sepe invocans: ac confestim omnem substātiam venum subiecit: quantā ex hereditate fuerat adeptus: populū in auxiliū ei⁹ ex hac liberalitate cōvertere festinās: Antonii odio i eū iam palam perspecto et cognito: Senatu praeterea publicarum pecuniarum inquisitionem ex decreto

statuente : Nam plerique novum Cæsarem vereri cæ perant : ob paternam militum et populi in eum benivo lentiam : Facultatibus insuper plurimis illi adsistenti bus : quas in largitionibus et populi ambitione confer ret : neutique eundem in privatorum numero mansu rum cogitabant : neque cum Antonio societatem initu rum Cæsarem : novum virum divitiis et gloria habun dantem : Verum inter se pariter certaturos fore : quis ad cæsaris imperium celerius esset evasurus : Quidā ex his voluptatem capiebant quasi huiusmodi viris si bi ipsis impedimento futuris : et opibus Cæsaris ex pe cuniarum inquisitione dissolutis : erarium summa o pulentia repletum iri videretur : Nam multa ex publi cis penes Cæsarem posse reperiri : Instante vero specta culo : quod pro Bruto pretore : Caius Antonius Antonii frater esset prebiturus : inter alia quæ ad preturam ab sentis Bruti curiose disposita sunt ab eo apparatus habū de affuit : ac donariorum copia : Spes quoque affluxit po pulum spectaculo placatum : Brutum revocaturum esse : Verum Cæsar alia ex parte populo sublandiens : omne quod ex venditione cumulaverat argentum : continuo ambitiosis per partes dividebat : ut prevenientibus impen derent porro per oppida devectus publice proclamari iusserat qui minimo venundarent : cum ob causas du bia et incerta adhuc essent : tum propter Cæsaris stu dium : quo omnem populum ad benivolentiam eius cō verterat : ac pietatem : quod indigne hæc pati videretur :

Novus Cæsar.

Opiniones in contrarium verse.

De his in Ciceronis phi lippicis.

Quāta ī spectaculis ambi tio et spes.

Proclama Octavii.

Cum autem ad ipsius hereditatem ac facultates pro
prias quaecunq: apud Octauium patrem aut alicubi
sibi ad essent: et matris uniuersa et philippi vendidis
set: et a Pedio et pinario hereditatis partem requisis
sset: singillatim omnia vendere proposuit tanq Caesa
ris substantiam: Hisq: non habunde sufficientibus ob
effusiones: populus non iam a Caio Caesare: sed ab ipso
largitionem fieri existimans: ex indigentia coepit mi
sereri: et admirari similia agentem: et in hunc mo
dum contendentem: Iam enim clarum erat non
multo post eundem Antonii contumeliam despec
turum esse: Quod in Bruti spectaculis splendide
editis intueri licuit: Nam mercenariis quibusdam
acclamantibus Brutum et Cassium reuocandos esse:
cum residuum theatri ob pietatem assentiri videre
tur: accurrere plurimi qui spectacula compescerent:
donec postulationem eorum poenitus extinguerent:
Brutus vero et Cassius: cum eorum spes a Caesare in
spectaculis effusas intelligerent: in Syriam et Ma
cedoniam veluti ipsis ante Antonium Dolobellamq:
decretas per vim proficisci statuunt: Quibus intel
lectis Dolobella confestim in Syriam et in Asiam ex
ea quasi pecunias his in locis coacturus accelerat: Anto
nius vero in futurum potentia sibi necesse esse exi
stimans: exercitum qui in Macedonia fuerat: vir
tute precipuum: magnitudinem copiarum amplis
simum. Sex quippe legiones inerant: et alia mul

Liberalitatem Octauii nota qui dominari appetis.

Sequit. Bruti et Cassii historia.

Exercitus insignis quem Antoni. ad se ascisce re nitebatur.

titudo sagittariorum : et leuis armature exercitatorum q: cum illo adiuncta : equitatus plurimis . apparatus praeterea iuxta exercitum insignis : et qui Dolobellam sequuturus videbatur in Syriam et ad parthos se se conferentem : cum Cesar in parthos eo vsurus diceretur : ad se q primum transferre statuit : et vbi q maxime ad Ionii transitum esset propinquus in Italiam traducere : Interea subito fama aduolat Getas cognito Caesaris interitu : Macedoniam ingressos depopulari : Quamobrem Antonius exercitum a senatu petiit : veluti in getas expeditionem paraturus : Nam in ipsos ante parthos a Caesare institutus fuerat : vt in parthos sensim profectur. Senatus rumore percepto qui scrutarentur emisit : Antonius timorem suspitionemq: ob haec emanatam dissoluere festinans : decreto sanxit se nulla ex causa profecturum si dictator crearetur : neq: decreturum se aut assumpturum vllo modo dictaturam si illi preberetur : Si quid horum quis spernentem viseret : ab obuio quoq: velle trucidari : Ac per hunc modum audientes maxime deliniens : et his qui Dolobelle fauebant per largitionem sibi ascitis : exercitus in Macedonia existentis pretor et imperator constituitur : qui cum ea quae concupisset foret adeptus : Caium fratrem magna celeritate : vt decretum ferret ad exercitum emittit. Exploratores interim rumoris premissi reuertuntur getas nequaq in Macedonia se uidisse referunt : Addidere tn siue vere : siue ab Antonio perdocti : trepidare

Rumor falsus .

Astutia Antonii notabilis ne de se suspicet senat.

Exploratum relatio .

Trebonii apparatus in Dolobellam.

omnes ne getarum copie aduentantes Macedoniam excurrerent: Hæc dum Rome geruntur Cassius Brutusq; exercitus ac pecunias quotidie parabant: Trebonius Asie prefectus ciuitates muro sepiebat: et uenientem ad se Dolobellam Pergamo: et Smirna non admiserat: Solum commeatum ueluti consuli extra moenia parauerat: Agrediente eodem cum ira vrbes nihilq; perficiente Trebonius in epheso suscipi mandauit: et ad ephesum euntem quosdam ex interuallo subsequi iussit: Hi nocte ingruente Dolobellam recedentem intuentes: nec vlterius quicq suspicati: paucos ex suis qui illum sequerentur reliquere: Illi vero ad Smirnam rediere: Dolobella eos qui relicti fuerant per insidias adeptus: interfecit omnes: et nocte adhuc instante: Smirnam versus gressum mouet: quam incustoditam offendens per scalas occupat: Trebonius in lecto a militibus deprehensus se ad Dolobellam deduci supplicat: sponte se illos esse secuturum: Hinc turmæ ductor eum intuens: Eya tu sequere inquit: caput interim nobis derelinquens: non enim te: sed caput tuum afferre nobis iniunctum est: quo dicto caput illi subito abscidit: Orta luce Dolobella Trebonii caput pretorio insolio: quo indicare solitus erat iussit affigi: Exercitus ira commotus et supplex turba omnis ob necem cæsaris: cuius Trebonius particeps fuisse dicebatur: et quod defuncto eo Antonium ad Senatus fores verbis tenuisset: in reliquum corpus ei crudeliter excanduit: Caput Sphere iuniorem in strato lapidi cum risu ad inuicem diu prouolutum: donec con

Ephesi ciuitas.

Historia ãnotatione digna vt cauciores sim.

Facetissime dictum.

Decollatio Trebonii de qua pollio in eplis cõqueritur.

tritum effusumq; est: Et hic primus ex percussorum nu
mero huiusmodi poenas dedisse dicitur: Antonius interea
exercitum ex Macedonia in Italiam transferre medita
tus: omni alia occasione destitutus a senatu petiit: ut
celtarum prouinciam intra alpes residentem: quam
Decimus Brutus detinebat Macedonie loco sibi ascribe
ret mente repetens cæsarem exceltis prodeuntem Pompei
um superasse: quasi exercitum non in Italiam sed in cel
tas postularet: Senatus celtarum gentem veluti arcem in se
preparari metuens conturbari coepit: et insidias eius tum
primum intelligere: et iam macedoniam illi tribuisse pe
nitebat: Priuatim itaq; potentiores ad Decimum premit
tunt: et ut prouinciam firmiter teneat hortantur: exer
citum alium ac pecunias parare suadent: ut venienti An
tonio possit obsistere: Adeo enim eum verebantur: et odio
habebant: Antonius e contra Senatus loco celtas a populo
ex lege petere instituit: quemadmodum cæsarem pro
uinciam eam in primis obtinuisse meminerat: et Sy
riam Dolobellam occupasse: Ad Senatus vero trepidationē
exercitum qui in Macedonia erat: Brundusium caium
fratrem per Ionium transferre admonet: Et hic quidem
quæ Antonius expeteret facturus videbatur: Forte specta
cula instabant: quæ Critonius edilis exhibiturus erat: In
ter quæ Cesar aureum solium et coronam auream patri
preparauerat: quemadmodum illi in theatris omnibus ap
ponere decreuerāt: conquerente itaq; Critonio neutiq; ad
missurum esse se ut cæsar ad impensas eius coleretur: Cæsar

Attende quibus artib; p
cedit Antonius.

Detegunt Antonii figmēta.

Spectacula quæ cā noua dis
sensio inter Antoniū emer
sit et Octauium.

eum ad Antonium tanq ad consulem confestim attrahit: Antonio vero dicente ad senatum esse deferendum: subiratus cæsar: Ego solium hoc inquit quoad decretum tuu extiterit apponam: Atque conturbatus Antonius: ut apponeret inhibuit: vetuitq; subinde in spectaculis quod indecentius visum est: quæ cæsar ipse fecerat apponi: repetitis a patre in venerem genitricem: cui et templu pater in foro et forum ulterius addiderat: Tunc igitur vehementius odium et aperte quidem ab omnibus in Antonium exarsit: quasi non solum cum Cæsare presente contenderet: verum in priorem ingrate contumelius insurgeret: Ipse autem Cæsar multitudine veluti custodia stipatus populum et qui sub patre beneficia acceperant vel sub illo militauerant circu ibat: inuidiosq; deprecabatur: ne se talia ac tanta sustinentem ultro despicerent: verum cæsari eorum imperatori atq; benefactori contra Antonium auxilium afferret: Tuerenturq; se ipsos: quibus nihil tutum eorum quæ a cæsare habuissent futurum esset: nisi quæ ab illo decreta fuerant stabilia firmaq; manerent: Ad omnia præterea urbis loca editiora conscendens: in Antonium clamabat his verbis: cæsari ne propter me irascaris: ne ve iniuriam afferas Antoni: benefactori tuo et in maximis tibi affecto: Mihi quantum vis iniurias infer: et facultatum eius compesce rapinam: quo ad cives distributionem debitam sint consecuti: Reliqua omnia tibi habeto: Habunde et enim mihi fuerit quanq

Andax octaui⁹ ubiq;

Confidentia Octauii ex populi utilitate pendebat.

Octauii clamor in pu[bli]co

indigenti si paternam assequar gloriam : et distributionem populo sinas impendi : Quibus verbis iam in Antonium emisse voces palam innotuerant : comminante vero illo acerbissime : et minis inpublicum elatis : adhuc magis omnes accurrebant : Quamobrem militiae primores qui ad Antonii custodiam delecti fuerant : ac sub caesare primo militauerant : ab Antonio summo inhonore habiti : ut ab iniuria abstineret hortabantur : eorum intuitu : ac sui ipsius qui sub caesare una meruisset : totq; ingentia commoda ab eo suscepisset : Que mente repetens Antonius : cum vera fateretur : et deferentes ad eum erubesceret : et caesare ad fauorem populi ob celticas res promerendum indigeret : tandem acquiescere coepit : et ea cofiteri quasi preter mentem eius gesta essent : Verum ob Adolescentis animum : tam superbe elati acta recenseret : qui nihil pudoris ac reuerentie erga duces et qdem antiquiores habuisset : cuius causa solito magis reprehensione ineum esset usus : Ceterum eorum gratia qui hec deposcerent ab ira temperare velle : et ad pristinam eius naturam consuetudinemq; redire si et ille ab huiusmodi insolentia desisteret : Haec duces leto animo audientes in unum ambos coniunxere : et inter se conquestos in amiciciam reduxere denuo : ac statim lex de celtis perscripta est senatu abhorrente et iam premeditante si eum consuleret Antonius prohibere velle : Sin absq; Senatus consulto ad populum deferret : Tribunos econtra ut illi prohiberent opponere : fuere insuper qui gentem illam

Suasiones primorum militiae ad Antonium.

Excusatio Antonii.

Noua cōsiliatio inter Octauium et Antoniū.

omnino liberam a pretore iudicarent: adeo celtas sibi pro-
pinquos formidabant. Antonius e contra palam proclama-
bat: si eam prouinciam decimo permitterent: qui Cæsarē
interemisset: sibi vero minime confiderent: qui prouinciā
eam acquirentem: et ad genua eius prosternentem neuti-
q: occidisset: Aperteq: omnīa in omnes effundens quasi Cæ-
saris necem exoptassent: cum comitiorum ad esset dies: se-
natum tribunum multitudinem ad concionem acciri cogita-
bat: Illi vero nocte adhuc instante: circa forum tabernacu-
lis appositis: speculatoriam conuocant cohortem a signo p-
deuntem: Qua ex re conturbata popularis concio Antonio
ob cæsarem fauere instituit: circa tabernacula assidentem
atq: deprecantem: verebatur et enim per maxime ne De-
cimus prouincie oportunissime: et exercitui in ea existenti
imperaret: qui patris percussor extitisset et ob id ad Antonii
gratiam cum eo conciliati vna venerat: Nam et ipse aliquid
ab Antonio vicissim suscipere sperabat: Corruptis autem ab An-
tonio ob pecunias tribunis: et subinde conticentibus lex p̄mul-
gatur et exercitus ad Antonium prestita condecenti causa per-
sonum accedit: Defuncto deinde quodam ex tribunis in crea-
tione alterius cæsar flaminio plurimum fauit: qua ex causa
ratus populus eundem tribunitiam affectare dignitatem: sed
ob adolescentiam minime petere in comitiis tribunum decla-
rare instituit: verum Senatus in cremento eius inuidens
timore correptus est: ne si tribunus crearetur percussores
patris ad populum in iudicium vocaret: Antonius amicitiaꝫ
cum Cæsare inprimis conturbatam haud multi faciens: si

Nota de gallis cisalpinis.

Calūnia in Senatum.

Timor Cæsaris Octauii de Decimo.

Corruptiōem pecūie omī inp̄re consuetam.

ue ad senatus : gratiam : siue ad leniendos animos ob legem
recens in celtas editam : siue profectionis causa id esset medi
tatus : uelut consul decretum edidit : Nemini Cæsarem pre
ter legem insurgere debere : nec ex se ipso potentie magnitu
dine uti posse : quæ cum cæsari ingrata esset et in populum
huiusmodi scriptio indigna uideretur : Multitudo sub irasci
coepit : et in suffragiis contentione uti statuit : ita ut trepida
ret Antonius : ac decretum abolendum cæteris tribunis tanq̃
sufficientibus ommitteret : Cæsar ex aduerso ut aperte circun
uentus : plures ad colonias a patre deductas ire iubet : et quæ
patiatur nota facere : ac cuiusq; mentem scrutari imperat.
Misit et ad Antonii exercitum nonnullos commeatum
deferentes : qui cæteris sese inmiscerent : et hortantibus inpri
mis se concrederent : in turba quoq; libellos clanculum eice
rent : Hic igitur in his uersabatur : Ordinum interim primo
res ab Antonio temporis cōmoditate p̄cepta in hunc modum
fari incipiunt : Nos quidem Antoni : et quicunq; alii tecum
cum cæsare meruimus : et imperium illi simul constituim'
et in hanc usq; diem ad illius obsequia uitam duximus : pa
ri odio et insidiis percussores eius in nos uti : et senatum illis
obsequentem esse non ambigimus : populo uero eos expellen
te : fiduciam assumpsimus : cum cæsarem non omnino ami
cis destitutum : aut obliuioni traditum : aut gratia carentē
cerneremus : Securitatem tñ omnem in futurum inte uno
collocauimus : ut pote cæsaris amico et post illum precunctis
ad militiam edocto et nunc nobis imperante : ydoneoq; ad
omnia q̃ maxime : Insurgentibus autem nobis inimicis

Decretũ cõsulis Antonii cõtra Octauium.

Contentio cæsaris in Antonium.

Laus Antonii.

et audacter in Syriam Macedoniamq: crassantibus: pecunias porro et exercitum in nos colligentibus: ac Senatu Decimum contra te preparante: te et curas omnes in Cæsaris noui dissensione consumente: non inepte formidamus: ne infutu rum quale nullum in presenti affuit: hæc inter vos dissensio bellum afferat: et facultatem inimicis contra nos quæ voluerint agendi facile concedat: Quæ omnia cum ipse animaduertas te precamur: ut pro tua in Cæsarem gratia: et nostri caritate: qui nihil querela dignum inte egimus: et ultra hæc utilitatis tue causa: quoad licet et cæsari duntaxat habunde sit in percussores depugnanti opem prestes: quæ res te ab omni cura vacuum in imperio constituet: et nos pro te et nobis ipsis trepidantes intutum collocabit: His a primoribus ordinum relatis: Antonius inhunc modum reddidit: Quanta beniuolentia et studio erga Cæsarem semper fuerim cum ad omnes eius necessitates in periculis pre ceteris me obiecerim clare cognouistis: qui una militantes iis quæ gesta sunt presentes affuistis: Quantum vero et ipse caritatis ac promptitudinis erga me usque in finem conseruarit: non necesse mihi arbitror testari: Hæc enim utraque intuentes eius percussores: me cum illo interficere meditati sunt: quasi me superstite neutiquam quæ animo conceperant in tuto collocari crederent: Quod si quis eos ab hac sententia deterrere conatus est: non beniuolentia aut cura salutis meæ id egit: sed honestate potius: ne multis insectari voluisse inimicos suos non autem tyrannum occidisse viderentur: Quis igitur me cæsarem amplius negligere

Timor Bruti et Cassii.

Querunt Antonium octauio conciliare.

Lege Antonii orationem in qua omnia facinora sua ordine suo edisserit.

Veritatem dicit.

existimat : benefactorem meum : et hostes pro illo in honore habiturum esse : et necem illis sponte indulgere : qui mihi insidiantur : Quem admodum hic nouus cesar opinatur : Unde igitur ipsis necis obliuio et prouinciarum cura. Hec enim mihi pro senatu obicere conatur : Quemadmodum id euenerit audite : cesare inopine interfecto in senatu timor omnes inuaserat : potissimum tum me : Ob cesaris amiciciam : et facti huius ignorantiam : non enim coniurationem intellexeram : nec quot ad eam conspiraret audieram : populus quippe tumultum concitarat : percussores cum gladiatoribus capitolium ingressi ianuas obcluserant : Senatus cum illis aderat : ut nunc etiam versatur clarius : et honores percussoribus veluti tyrannicidis instituerat : Quod si tyrannus habitus fuisset cesar nobis quoque indilate fuisset pereundum : veluti tyranni amicis : Sic mihi a tumultu cura et timore prepedito ratio nulla aderat : Impossibile quippe non timere : Id animo scrutantes facile cernetis : una quidem ex parte audacia incredibili opus erat : ex altera dissimulatione mirabili : Hoc igitur ex omnibus primum erat : reliqua deinde congruebant : honores scilicet his viris decretos abolere : quod ex me ipso facere instituens : Senatui et percussoribus me opposui : et fortissime operatus sum : audatia fretus eximia : periculo me solum obiciens : et nos cesaris amicos in tuto esse existimans : si idem minime tyrannus haberetur : Simili itaque pauore : et hostes et senatum detinente : ne si tyrannus non haberetur cesar : homicidii causa et ipsi tene

Excusatio obliuionis discordiarum.

Timor publicus ex morte cesaris.

Impossibile in rebus subitis et magnis non timere.

Audacia et dissimulatio.

Attende ambiguitatem.

rentur: et ob id contendentibus: cedere visum est: et obli
vionem necis honoris loco illis contribuere: ut quantum ne
cesse mihi esset ab illis sumerem Et hæc sunt quanta et
qualia neque cognomen Cæsaris aboleri sinere: quo uno
maxime delectatus sum: neq; substantiam eius in publicū
deferri: neq; adoptionem: qua nunc potissime iste exul
tat dissolui permittere: neq; decreta eius inrritum eua
dere: Corpus sepeliri regie: et honores iam pridem illi
deditos immortalitati consecrari: et omnia deniq; ab illo
facta illesa conseruare: filiumq; eius et nos una amicos
pretores militesq; in salute tuta consistere: et in gloriosa
vita pro turpi commendari: Hæc ne vobis minima aut
parua pro necis obliuione a Senatu exegisse videor: aut
Senatum sine obliuione daturum fuisse arbitramini?
Quam sincere illis tradere pro his rebus condignum ar
bitror: et cum veritate percussorum animis ignoscere
ob cæsaris immortalem gloriam: et nr̄i salutem et tute
lam: Quæ tū non ea voluntate sum executus: sed ut
causam in contrarium euerterem: ex quo Senatum in
his quæ utilia primum fuerant induxi: et ut percusso
res inquiete consisterent adhortatus sum: et obliuionē
pro decreto aut statuto non enim licuit: sed insigni po
puli ambitione dissolui: Cæsaris corpus sepulcri occasio
ne in forum efferens: et vulnerum eius: multitudinem
detegens: vestem preterea sanguine madentem et la
ceram ostentans: ac virtutem eius beniuolentiamq;
ad populum miseranda oratione in medium recensens

Bonā Antonii volunta
tem nota.

deflensq; ut occisum: deum insuper appellans: Hæc omnia mea opera et verba sunt: quibus irritatus popul⁹ assumpto igne cum oblivione ad percussorum domos se convertit: eosq; ex urbe tandem expulit: Et hæc quē admodum adversante senatu: et graviter ferente acta sint confestim ipse ostendit: nam me ambitus primū accusavit: percussoribus provincias habere concessit Bruto et Cassio Syriam scilicet et Macedoniam: quæ magis exercitibus replete fuerant: et ne ante statutum temp⁹ accelerare viderentur: occasionem frumenti in urbem convehendi eis detulit: Quamobrem maior adhuc me pavor tenuit: cum nullum privatum exercitum haberem et contra tot armatos ipsi inermes proderemur. Collega ad hæc suspectus mihi aderat: et discors continue: nam cæsari insidias struxisse ferebatur: et in diē necis ut in urbe adesset, statuisse: Quibus ex rebus vehementer addubitans: et hostes exarmare festinans: et ab illis arma ad nos transferre Amatium occidi Pompeium revocandum esse censui: ut his adductus Senatus denuo se ad me converteret: Nec propterea illi confisus Dolobelle Syriam petere suasi non a Senatu sed a populo prolata lege: petentiq; et operam et opem præstiti: ut percussoribus ex amico hostis fieret: et senatoribus turpe videretur post Dolobelle concessionem pro Macedonia mihi obsistere: non enim aliter provinciam eam mihi tradidissent: neq; ulterius exercitum in ea existentē concessissent: ni prius Dolobelle eum permisissent: veluti

Opa et verba Antonii.

Maior pavor.

Rerum agendarum necessitatem.

in Syriam et parthos profecturo: neq; vicissim: Cassio et Bruto Macedoniam et Syriam eripuissent: si nullas alias prouincias ad securitatem eorum prebuissent: ne cesse quidem erat pro illis alias tradere: sed quales pro quibus dederint cogitate: exercitu vacuas: Cyrenem sci licet et Creten quas hostes veluti in vtiles eis futuras co tempserunt et in eas quas abstulimus per vim ingre di conantur: In hunc modum exercitus ab hostibus ad Do lobellam translatus est: artibus et machinationibus: et aliarum prouinciarum traditionibus: Sic enim nullis apparentibus armis legibus operari necessarie fuit: His igitur gestis: et hostibus exercitum alium congreganti bus: opus mihi erat exercitu et copiis in Macedonia existentibus: Nec in hec occasionem ullam preuidebam: Interim fama percrebuit Getas Macedoniam ingres sos depopulare: Diffidente senatu: et exploratores adhuc premittente: de dictatoris magistratu sententiam attuli non licere mihi poscere: aut decreto constituere: aut oblatum magistratum mihi assumere: Qua ex re ma xime allecti exercitum mihi concessere: At tunc qui dem me primum hostibus parem esse credidi: non his manifestis et cognitis: ut hic cesar arbitratur: verum aliis pluribus ac longe potentioribus: et adhuc minime apparentibus: quibus a me profectis alius ex percussorib[us] in lateribus adhuc herebat: Decimus Brutus prouinciam nactus oportunam et copiis ingentibus refertam: quem ego audaciorem contemplatus: celtas ab eo eripui: sena

Cyrene.
Creta.
Sine armis legibus vtimur.
Hostes occultos nota.
Decimus Brutus.

tus honestate adhibita : cum Macedoniam tradere velle pollicerer exercitu nudam atq; destitutam ceterum conquerente senatu et insidias iam palam metuente : Scitis enim quot et quanta a multis Decimo pescripta sint : qui consules etiam in me concitare properabant : Ego audacius adhuc prouinciam eam senatus Loco : a populo per legem petere disposui : exercitum a macedonia brundusium adducens : quasi eo ad oportunitates usurus : quo diis iuuantibus utemur : ut necessitates aduocabunt : Sic ex magno timore nos p̄dem detinente ad securitatem pertransiuimus : et audaciam in hostes maximam : quibus deficientibus : desiit etiam multorum ad eos studium : Considerare igit̄ quanta illis adsit poenitentia eorum : quae decreuere quantus labor mihi affuerit : Celtas alii traditos adimere : Scitis quae Decimo scribentes : et quanta ut cōsules in me concitarent : suadentes pro celtis contra me decernere : Verum cum diis patriis et pia mēte et a nobis recte factis : quorum gratia Caesar uictoriā est adeptus : illi succurremus corporibus una assistentes : et animis afferentes opem : Haec a me gesta cōmilitiones adhuc secreta esse uolueram : quemadmodum autē acta sint uobis retuli : quos ego et opere et uerbo in omnibus participes uolui esse : aliis igitur e uobis si quis ignorarit dicitote : Caesare excepto : qui ad omnia erga nos est ingratissimus : Haec referente Antonio primoribus exercitus clare innotuit : eundem omnia ex

Bonā intētioēm Antonii.

Cum diis patriis et pia mēte dicentē q̄s bonū uirū non existimaret.

Ostendit cōtrariū eī q̄ cupit.

vehementi in percussores odio insenatu peregisse: decreuere q: cum Cæsare iterum eum conciliare: persuasis itaq: ambobus denuo in capitolio una conuenere: Non multo post Antonius nonnullos ex custodibus corporis sui ad amicos attrahit veluti ministros a Cæsare in eum per insidias instructos siue calumnię causa id ageret: siue re ipsa adductus siue a Cæsare ad exercitum eius premissos cognouisset: Et id facinus ad aggressionem corporis sui meditatū referens: subito in populo tumultum concitauit: ita ut indignatio simul sequeretur: Pauci quippe quibus ratio maior inerat: id opus Cæsari conferre lętabantur: Antonium quidem ledentem: facile superare posse: qui percussoribus tremendus esset: Defuncto vero eo audacius in omnes illos insurrecturos esse: qui a Senatu iuuarentur: Sic enim prudentiores existimabant: pleriq: autem inspicientes qualia per singulos dies Cæsar contumeliis et dispēdiis affectus pateretur: non abre calumnias huiusmodi fieri arbitrabantur: neq: equum porro aut tolerabile existimabant: Antonium consulatu perfruentem insidiis abillo peti: Cæsar igitur ad sic se habentes cum ira et furore aduolans clamabat. Insidias ab Antonio sibi inferri: ob amiciciam quam in populo habere eum solum existimabat: Amplius Antonii fores percurrens eadem magnis clamoribus intonabat: deos testes inuocans: execrationes omnes efferens ut adiudicium accederet prouocabat: Nemine uō prodeunte: ab amicis inquit tuis iudicari postulo: et his dictis intra domum progressus est: Prohibitus subinde iure

Secunda cōciliatio octauii in Antonio

Alia dissensio inter Antonium et octauium.

Contraria opinio.

Cōturbatio octauii i Antoniū.

: iurando :

iurando conqueri coepit: et qui circa fores erant insectari: q Antonium redargui abeo prohiberent. Discedens demum in populo testatus est si quid mali pateretur: ab Antonio sibi dolo inflegi: quibus cum inuidia in publicum elatis: multitudo ingemuit: et quaedam illi prioris opinionis penitentia accessit. Erant et qui tunc ambigentes neutriq: fidem utriq: impenderent: simulationem alii in his quae fierent ad esse existimarent: et ob ea quae in templo una statuissent haec inter se aduersus hostes machinatos esse crederent: Non nulli haec ipsa Antonium meditatum fuisse cogitabant ad occasionem custodie maioris ineunde: aut quo caesari suffragia adimeret: cum deinde caesari a quibusdam occulte premissis: nunciatum esset exercitum q in Brundusio erat: nec non eos qui in colonias deducti fuerant ira in Antonium efferri: q caesaris interitum negligeret: ipsos in uindictam paratos esse: si quid licuisset: Antonium autem ob haec Brundusium venisse veritus: Caesar ne cum exercitu rediens Antonius cum omni custodia destitutum caperet: pecuniis assumptis in campaniam processit: ciuitatibus quae sub patre condite olim fuerant: ut militiam secum inirent persuadens vel celatiam primum deinde Silium: quae utraq: ex parte capue finitime aderant sibi adiungerent: Sic unicuiq: drachmas pollicitus quingentas ad decem milia hominum in unum coegit: neq: sufficienter armis instructa: neq: in legiones aut cohortes distributa: sed ut ad corporis custodiam sub uno vexallo allecta: Qui vero in urbe aderant

Suspitio Octauii de Antonio.

celatia

Silium.

Cernede vulgariter appellatur a nris.

Antonium cum exercitu redeuntem metuentes: Cum Cæ
sar alio aduentare diceretur in duplo formidabant: qui
dam igitur ut in Antonium insurrecturi Cæsari se coniũ

Timorē et dubitatiōem ciuium Romanorũ.

xerant: Nonnulli conciliationes inter eos iam pridem
in capitolio factas mente repetentes: hæc omnia ad simu
lationem quandam referebant: et retributionem Antonio
potestatis esse: Cæsari in percussores ultionis existimabant:

Carnutius tribunus.

Sic ipsis trepidantibus carnutius quidam tribunus: qui
Antonio aduersabatur: et ob id cæsari amicus fuerat: Cæ
sari occurrit: cuius perspecta mente populo clarius annũ
ciat Cæsarem ut Antonii hostem aduentare: necessarie
esse ipsis ambigentibus pro Antonii tyrannide: cæsari se
coniungere: cum exercitum alium in presenti nullum
habeant: Hæc effatus Cæsarem ante urbem in templo

Ingressus Cesaris Octauii in urbem.

Martis commorantem quod per quinque et decem sta
dia haud longe aberat ingredi iubet: cum ingressus

Carnutii uerba in Antonium.

esset in templo Pollucis castorisque consedit: Templum uõ
circumdedere milites: palam gladiis accincti: Primus
Carnutius in Antonium fari coepit: Ille patris sui me
moriam cunctis subicit: et quæ ab Antonio idem patia
tur edisserit: qua ex causa coactus fuerit exercitum
pro eius custodia in unum comparare: cum ad omnia
patriæ obsequi et inseruire promptus sit: et nunc in
Antonium paratus: Hæc loquente eo et iam concionem
dissoluente: exercitus in oppositum pro reconciliatione
Antonii et cæsaris premissus aduentat uel ad solam
duntaxat cæsaris custodiam et in percussores apparat:

Quamobrem indigne ferre nisi milites: Hæc in Antoniũ dici: qui eorum imperator esset: et consul simul existe ret: At illi ad eorum domos: quasi arma sumpturi de mitti postulant: Non enim aliis q̃ propriis armis indi gere: Quod vere dixisse videbantur: Cæsar interim mag na dubitatione afficiebatur: incontrarium ac putabat rem euasisse intuens: sperans itaq; eos suasione potius q̃ vi superare posse: occasioni statim cessit: et hos quidem ad sumenda arma: quosdam simpliciter ad propria redire iussit: ac merorem contegens: reditum laudauit omnib' nouis quoq; donis insigniuit: et adhuc liberalius velle fa cere est pollicitus: et ad occurrentia eorum opera inpri mis uti: veluti paternis amicis potius q̃ militibus sibi ob noxiis: Hæc dicens mille duntaxat aut ter mille ex decem milibus: ut manerent a ceteris diuisit: Disside tibus autem illis ob numerum: reliqui tunc quidem ab iere laborum deinde agricolationis merores utilitatiq; militię: pollicitationum ad hæc cæsaris: et suasionis ei' ad quęcunq; libuisset: numerum quoq; quæ accepisset: infuturumq; suscepturos se sperarent: ut populorum ĩ expertorum mos est: eos poenitere coepit: et ex occasi one ad honestatem conuersi se armis instruxere: et ad eum rediere denuo: Ille nouis pecuniis assumptis Ra uenas et finitima queq; peragrabat: aliis insuper alios ad militiam aditiens Aritium ire iussit: Antonio in terim ex quinque legionibus quæ in Macedonia fue rant quatuor Brundusium omnino peruenere: et he

Timor eorum qui Octauiũ sequebantur.

Astutia Octauii ĩ dimittẽ dis suis.

Reditus populorum Octauii ad eundem.

Rauene.

Aritium.

quidem conquerentes: q cæsaris necem minime vlcis
ci pergeret: nulla laudatione habita: ad tribunal ire
suadent: veluti de ea re qđ primum ad eos orationem
habiturus esset: Eam taciturnitatem per moleste ferēs
Antonius nequaq̄ iram cohibere potuit: Verum ingra

Irat. ĩ milites Antoni.

titudinem eorum improbauit: q ad parthos ad quos
delecti fuerant in Italiam acciti essent: nec vllum testi
monium caritatis huius reddidissent: Questus est in

Iuuenis proternus.

super q viros á Iuuene proterno: quem cæsarem appel
lant ad dissensionem eorum missos ad se non adduxis
sent: sed ipse eos solus inuenisset: Exercitum vero ad pro
uinciam ex decreto sibi traditam: Celtarum gentem v
berem et beatam ducere: et singulis ibi assistentib. drach
mas centum elargiri statuisse: eam vocem milites vt

Irridetur Antoni
as[i]us.

pusillanimē irridere coeperunt: Cum turbaretur ille
adhuc magis tumultuari et discurrere perseuerabant:
Quamobrem exurgens hoc solum iratus protulit: Sub

Morem Romanorꝝ
in eorꝝ exercitib.

imperio regi condiscite: Deinde seditiosiores á tribuno
quodam deposcens Mos enim romanis in eorum exerci
tibus olim fuit: singillatim per numerum quosq; descri
bere: lege militari sortitus est: neq; decimum quenq;:
sed partem eorum interfecit: ratus hunc in modum
ob paucitatem eos deterrere: At illi minime conter
riti: maiori adhuc odio atq; ira ferebantur: quæ in
tuentes qui a cæsare ad seditionem premissi fuerant:
libellos plurimos in Antonii exercitum emittunt: et p
eius auaritia crudelitate ac Cæsaris primi memoria

ad cæsaris noui opem dona ac liberalitatem milites
inuitant · eos Antonius summa diligentia perscrutari ni
xus : si quis occuluisset poenam comminatus est : vero
cum neminem deprehenderet : maiori adhuc exestua
bat ira : quasi ab exercitu omni tegerentur : Intellectis
deinde his quæ in coloniis ac Rome a cæsare dietim
fierent : animo commotus exercitum denuo his ver
bis allocutus est : Conturbarer equidem ob ea quæ mili — Oro Antonii ad milites ut eos reconciliet ·
tari necessitate gesta sunt : O viri paucis quibusdam
plurimum loco per legem interfectis : ipsis clare intelli
gentibus : neque crudelem neque pusillanimem esse Anto
nium : nisi quod peccatis et suppliciis iam habunde satia
ta a me discessit inuidia : Centum quippe drachmas
non dono vobis tradere : nec enim id Antonii fortu
næ congruum sed veluti prime inter nos congressi — Excusatio prioris delicti ·
onis professionem quandam : non donum exhibere vo
lui : ac sic lege patria ac militari iubis et in ceteris mi
hi bene fidere superesse vobis : Sic Antonius eloquutus
est : Nihil muneri tamen addidit : ne imperator ab exerci
tu vinci videretur : Illi sine poenitentia : sine timore duc
ti id ipsum susceperunt : Ex his ordinum primores : vel
seditionis ira : vel alia suspitione motus permutauit :
Reliquos vero et quæcumque alia : ad oportunitates suas
transtulit : et exercitum per partes iuxta mare Ari — Ariminum
minum via vicissim graderetur : Ingressus est autem (cat)
properare iussit : Ipse ex omnibus desumpta cohorte
militari : eorum qui corporibus et obsequio precelle

rent romam profectus est : ut exinde Ariminum vicis

Ingredit[ur] romā Antoni[us] · sim graderetur : Ingressus est autem superbe admodum · cohortem ante urbem statuens : et qui circa se fuerant succintos ducens : et noctu circa domum ad custodiam armatos continens : Insignia etiam illis tribuit : aderantq[ue] veluti in castris custodie per vices posite : Coacto in unum senatu : ut de his quae Caesar egerat ad eum quereretur :

Infelix rumor · ab ingressu statim intelligit ex quatuor Legionibus : eam

Legio Martia · quae Martia appellabatur ex itinere ad Caesarem iuisse :

Ipsi porro ingressum cohibenti et addubitandi plurimū

Legio quarta · denuo ānunciatur legionem eam quae quarta dicebat[ur] Martie in morem ad caesarem vicissim transiuisse : quibus vehementer territus : senatum quidem ingressus est : quasi ob alia eum conuocasset : ac panca prefatus

Alba ciuitas · subito ad portas transiit : ut ab illis albam profectus deficientes quoq[ue] reuocaret : reiectus deinde a muris iterum retrocessit : et ad reliquas Legiones misit quingentas drachmas unicuiq[ue] dare pollicitus : Ipse cum his qui aderant

Tibur · Tibur usq[ue] progreditur : apparatum habens his qui in hostes tendunt consuetum : Iam enim bellum clare im

Cōcursus senat[us] et equi[tum] ad Antonium cum p[ar]te populi · minebat : decimo Celtas nequaq[uam] deponente : Eo igitur in loco assistenti : senatus fere omnis ac plurimi equitum cum honore accessere : Ex populo quoq[ue] pars nō contemnenda : eumq[ue] iusiurandum a militibus qui aderant sumentem offendentes : et ex his qui pridem

Magnā aīo[rum] cōmutationem Attende · cum illo militauerant multos accurrentes : magnum quippe id erat : sponte et ipsi iusiurandum prestitere :

nentiq; fidem et beniuolentiam : quam erga Antonium
habuerant ommissuros esse : ita ut nonnulli trepida
rent : qui paulo ante inconcione noui cæsaris Anto
nium calumniis insecuti fuerant : Sic ille splendide
ad modum Ariminum premissus est : quo in loco cel
tice prouinciæ initium adesse noscitur : fuitq; illi ex
ercitus exceptis nouiter delectis Legionum trium nu
per e macedonia ad eum profectarum : Iam enim illi
residuum aduenerat : cōmilitabant præterea nō nul
li ex ueteranis qui tyronibus induplo potiores habebā
tur : Sic Antonio bellicosissimorum uirorum legiōes
quatuor adhesisse referuntur : et quantum auxilia
torum subsequi consuetum est : custodum præterea
corporis et nouiter electorum illi affuisse constat :
Lepidus uero quatuor in hiberia Legiones habens : Asini
Pollio duas : et Plancus in altera celtarum prouincia
tres Antonii partes electuri uidebantur : cæsarem
autem duæ similiter legiones delectorum sequebant(ur) :
quæ ab Antonio ad ipsum transierant : Tyronum itez
una : due ex primis cum eo militantibus : nec hæc
numero perfecte : aut armis instructe omnes : sed
ex nouiter delectis supplete fuerant : Omnes igitur
albe in unum congregans ad senatum misit : Ille uero
ut iure ambigua iterum ad Antonium deflexit ocu
los : Ac tum quidam affuere qui Antonium prepo
nerent : per moleste ferentes : q non ad senatum : sed
ad cæsarem legiones diuertissent : Simul deinde cæsa

Principiū celtice p(ro)uīciæ quā galliā cisalpinam appellamus.

Antonii exercit(us) pre potens.

Lepid(us) Asini(us) Pollio · Planc(us) · Octaui(us) · cesar ·

Dubitatio senatus de octauio ·

rem easq; laudantes pollicentur non multo post quid
facto opus esset : ex decreto velle statuere : cum primũ
noui magistratus ad agenda processissent : Iam enim cla
rum erat eorum opere aduersus Antonium uti uel
le : cumq; exercitu proprio carerent : neq; sine aucto
ritate consulum deligere liceret omnia ad nouos magi
stratus referre cupere : Cæsari exercitus secures uirgas
q; ex ordine paratas ut imperatori aduersum militan
ti et belli duci preferri suadebat : ipsis sub imperatore
continue degere assuetis : Ille honore collaudato rem ad
senatum deferri admonet : cumq; ad eum turmatim
aduolarent : ultro inhibuit : Oratores etiam compescuit :
quasi senatus ea per se esset consulturus : potissimum in
quit cum urãm promptitudinem : hesitationem meã
intellexerit : Quibus uix tum facile repressis : ducibus
præterea suspitionis se insimulari conquerentibus : ita
retulit : Senatum non beniuolentia eius sed Antonii
timore in eum inclinaturum esse : exercitus etiam ĩ
opia adductum quoad nos inquit Antonium confece
rimus : et percussores amici et cognati eorum : qui
in senatu sunt uires comparauerint : Quæ ego animad
uertens senatui obsequi optimum existimo : neq; simu
lationem prius aperire eorum : pro quibus imperium
nobis sub contumelie aut uiolentie infamia queat adi
mere : obsequentibus certe nobis fortasse id ipsum facile
concedet timore ductus ne id per uim nobis uendice
mus : Talia effatus legiones duas quæ ab Antonio ad ipsum

Suasio militũ cesaris ad imperium aspirantiũ.

Astuta octauii respõsio ad milites.

Simulatio.

pertransierat inuicem certantes contemplatus est: spatio inter se distantes: et omnia belli opera nullo respectu habito sola excepta nece peragentes: Quo spectaculo letatus: et hunc occasione per libenter sese inferens: alias quingentas drachmas unicuiq; elargitus est: et si qua belli necessitas interim ingrueret victoribus quinque mille est pollicitus: Sic Caesar numerum liberalitate mercenarios sibi vendicabat: Et hæc quidem in Italia agitabantur: In celtis vero Decimum Antonius in Macedoniam transire suadebat: ut populo obsequeretur: et sibi ipsi vicissim parceret: Ille e conuerso litteras á senatu per ornate sibi scriptas: ad eum emittebat: quasi per populum sibi cedere non magis honestum foret: q̄ Antonio per senatum: Antonio diem prefinitam statuente: qua ut in hostem uti posset: Longiorem sibi Decimus diffiniri petit: ne celerius senatui hostis fieret: Antonius facile eo superato cum in campo adhuc esset: ad ciuitates ire properat: a quibus admissus est: Veritus igitur Decimus: ne ab omnium prohiberetur introitu: l̄ras á Senatu redditas sibi fingit: quæ illum cum exercitu Romam propere euocent: Eo modo in Italiam conuersus ire pergit: Recipientibus illum cunctis: veluti redeuntem: usq; Mutinam progressus est urbem foelicissimā. ac statim portas occludi imperat: Mutinensium omnia adiuctum necessaria in medium afferri: Iumenta ad currus debita īmolari et sale condiri iubet: ne forte obsidio in longum traheretur: eoq; modo Antonium oppteriri

Concertatio legionū per locum.

Seqt̄. historia de his q̄ ab Antoīo ī gallia cisalpīa agitabantur.

Facete dictum.

Lr̄arū cōfictio adētio.

Mutine laus et ei. obsidio

pergit: copie illi aderant haud contemnende: Gladiato-
rum manus ingens armatorum legiones tres: ex quibus
una nuper militantium: et inexercitatorum fuerat:
due fidelissime que prius cum eo stipendia meruerant:
Antonius cum ira in eum delatus Mutine urbem mu-
ro fossaq; precinxit: sic ut Decimus obsidione premeret.
Interim in Roma consules anniversarii mensis initio cre-
ati: Hircius et Pansa: Senatum subito ad sacra: et in
ipso templo contra Antonium convocant: Cicero nempe
et amici eius: eundem a senatu hostem iudicari his po-
tissimum ex causis vehementius urgebant: quod celtarum
provinciam: senatu invito ad patrie oppugnationem per
vim armis invasisset: et exercitum in getas illi ascriptum
in Italiam deduceret: Adiciebantur ad haec quod aliam cum
Caesare dissensionem iniisset: palam in urbe tot primo-
ribus exercitus stipatus: et domum veluti arcem quan-
dam armis signisq; premuniens: ad cetera ipsis superbi-
or: quam annua potestas ferret videretur: Lucius autem Piso
qui Antonii peregre existentis partes tuebatur: vir in-
ter Romanos apprime insignis: et quicunq; alii ob ipsum
vel propter Antonium: aut propriam sententiam illi ad-
heserant/Antonium in iudicium vocari deposcebant: Non
enim ex patrie moribus congruere aiebant hominem
in auditum iudicari: neq; condecens eum qui heri consul
extitisset: cum laudem mereretur: in sequentem diem
convicio persequi: Alii vero et cicero in primis adversus
haec verbis nitebantur: Senatores autem quibus haec

Hircius et Pansa consules.

Calumnie in Antonium a cicerone et amicis.

Lucius Piso Antonii benivolus.

Audi aliam partem.

sententia haud quaq̄ grata fuerat : rem usq; innoctem
produci deposcebant : Illucescente die : ob eam causam in
senatum conuenerunt : quo inloco instante Cicerone
eiusq; sequacibus Antonius hostis esset iudicatus : nisi q̄
Saluius tribunus rem insequentem diem differendam
censuit : Inter ceteros nempe magistratus : pre omnib⁹
potentissimus ad prohibendum est tribunus : Quamob
rem Ciceroniani omnes contumeliis uehementius in illū
inuecti sunt : et populum subinde discurrentes in eum
concitabant : Saluium quoq; ad illum prouocabant : At
his interritus : quocunq; inloco presto aderat : donec á
senatu est prohibitus : uerito ne populum in memoriā
Antonii exercitum in diuersum conturbaret : cum mi
nime ignoraret uirum illum ante accusationem pluri
mum illustrem extitisse : nec quia populus celtarum pro
uinciam illi tradidisset sed pro percussorum uenia et salu
te succensebat : maxime q̄ proposita iniuriarum obliui
one populum in eum concitasset : Eam ob causam et ipse
cæsaris opera in illum utebatur : Quæ cæsar haud ignorās
se Antonium q̄ primum oppugnare predicabat : Hac ratio
ne Senatus Antonio subiratus est : sortibus itaq; propositis :
ut primum á tribuno concessum est : Decimum laudib⁹
prosequendum statuunt : qui é celtarum prouincia Anto
nio minime cessisset : consulibus porro hircio et Panse
cæsarem una militare : cum his quas haberet copiis edi
cunt : statuam illi ex auro apponendam fore : sententiam
inter consulares afferre posse : consulatum petere per de

Saluii Tribun⁹ Antonio fauebat.

Artes senat⁹ ut M. Antonium oppugnaret.

Senatus decretum.

Honores Octauio cōcessi ex decreto.

cem ante annos q̄ ex lege liceat indulgent. Legionibus quæ ab Antonio ad eum transiissent tantumdem a populo impendi debere: quantum victoribus cæsar promisisset: et hæc ex decreto statuentes recessere: Cum vero Antonium re ipsa ut apparuit hostem iudicatum: ac tribunū in sequentem diem nihil aduersantem intueri datum est:

Preces Antoniane familie ne hostis iudicaret Antonius.

Antonii mater et uxor filiusq; adolescentior adhuc: aliiq; necessarii et amici per universam noctem potentiorum domos percurrere: illisq; supplicare: per diem vero in senatū venientes cunctos molestia afficere: et ad eorum pedes cū fletu: et eiulatibus se prosternere non cessabant: nigra veste ante fores acclamantes: quibus illi exciti ob clamorē aspectumq;: ac rei novitatem tam inopine factam flecti mitigariq; cepere:

Ciceronis oratio ad senatum.

Huius rei causa pavefactus Cicero senatum in hunc modum alloquutus est: Quæ circa Antoniū cognoscenda fuerant patres conscripti heri habunde percepta sunt a nobis. Quibus enim hostes eius honoravimus: his ipsis eundem hostem iudicavimus: Saluium vero solum impedimentum quoddam obiectum nobis: vel omnes omnino prudentiorem iudicare necessarie est: vel amicicia commotum vel presentium potius rerum ignorantia hæc efficere:

Propriā ciceronis att. sententiam.

Ex quo turpissimum nobis iudico: si omnes unico homine et hoc quidem Saluio indoctiores habeamur: aut rei pu. benivolentia superior nobis sit: qui presentium ignorantia maxime laboret: Mihi quidem consulibus ante ipsum: ac pretoribus tribunisq;: et collegis eius fides videtur adhibenda: cæterisq; senatoribus: qui tot in hoc ordine et digni

tate et numero per aetatem quoq; et experientiam longe Saluio Antonium magis norunt: Est enim in iudiciis publicis et causis id plurimum quod iustum est: verum si denuo causas intelligere: necesse est breuiter expediam: et quae principaliora sunt memoriae subiciam: Defuncto caesare pecunias pu. sibi vendicauit Antonius: Macedoniae deinde administrationem a nobis sumens inceltas sine consensu nro profectus est: exercitum contra Getas sibi traditum: eorum loco in Italiam contra nos inuexit: Haec vtraq; in nos ad insidias expostulans. cum adipisci non posset: per se ipsum nactus est: Cohortem regiam in Brundusio ad custodiam suam delegauit: ita vt ipsum palam ferro accincti intra vrbem circumstarent homines: et noctu sublatis signis custodirent: Eduxit deinde a Brundusio exercitum alium ad omnia promptiorem in vrbem cum ad ea aspiraret: quae caesar concupisset: verum a nouo caesare cum exercitu alio preuentus ac timore correptus ad celtarum prouinciam se conuertit: veluti commodiorem in nos habiturus aditum: quoniam caesar eo ex loco et ipse contra nos inuectus nobis imperauit: Exercitum praeterea ad hec terrefaciens: vt ad omnem iniustitiam et crudelitatem eius adhereret: sorte delectos morte multauit: cum nec seditionem excitassent: non custodiam aut ordinem in bello reliquissent: Quibus etiā militaris lex sic se habentibus: punitionem quandam solet definire: Et his pauci: maximis solum in periculis et casibus necessitate vsi sunt: Hic autem aduocem et

Iustum.

Que a cicerone obiciuntur Antonio.

Ad imperium aspirabat Antonius.

Mors electorum.

risum cines admortem deduci imperat : mortem inq̄
non deprehensorum : sed electorum potius : itaq; qui po
tuere ab eo discesserunt : quos veluti benemeritos hester
na die donis exornauimus : Quibus autem discedere
non licuit : hi sunt qui timore ducti cum illo latrocinan
tur : et hostium in modum prouinciam nr̄am inuadunt :
et exercitum nr̄m ac ducem obsident : et cui vos vt in
prouincia celtarum moraretur perscripsistis : eum Anto
nius exire iubet : Vtrum igitur nos Antonium hostem

Modus dicēdi ciceronian̄.

iudicauimus : An Antonius ipse hostiliter nos aggreditur :
et Tribunus ur̄ hec adhuc videtur ignorare : quoad Deci
mo deuicto prouincia tam ingens : et nobis finitima : et
vltra prouinciam decimi exercitus contra spes nostras An
tonio accesserit : Tunc quidem vt videtur Tribunus eum ho
stem iudicabit : cum nobis potentior longe extiterit :
Hec cum perorasset cicero : amici eius tumultu excito : ne
minem incontrarium dicere sinebant : donec Pisone assur
gente : reliquus senatus eius reuerentia commotus silentiū

Pisonis oratio in cice ronem.

tenuit : vnaq; ciceronis amici soluere : Tunc Piso ita fari or
sus est : lex quidem patres conscripti reum audire ad
monet : audite itaq; et pro eo respondentem iudicate :
potentissimum quippe ad perorandum ciceronem adesse
postulo : qui presente Antonio accusare non audet : absen
te vero eo crimina non cessat afferre : ego maxima ex
omnibus et que ambigua sunt facile transiliens : breuib'

Confutationes lege con sequentes.

ea falsa esse ostendam : Pecunias Antonium publicas post
cesaris necem sibi vendicasse dicit : Lege furem eum nō

hostem decernente : et poenam illi damni statuente : cū Brutus cæsarem interemisset : et in populo de his palam conquestus esset : quoniam cæsar pecunias abstulisset pu blicas et erarium nobis inane reliquisset : Antonius paulo post eas inquiri debere statuit : vobis sententiam eius approbantibus : et publice id ipsum proclamari fa cientibus : Premium quoq; his qui indicassent decimam omnium pollicentibus : Itaq; si quis Antonium de his ac cusare pergit : in duplo easdem uobis persoluemus : Et hæc de pecuniis habunde dicta sint : Celtarum autem prouinciam minime nos Antonio decreuimus : verū populus ex lege sibi contulit : Cicerone assidente : quo mo re et alia plerunq; aliis tradidit : et hanc ipsam proui̅ ciam olim Cæsari concessit : pars itaq; legis habebitur Antonium prouinciam sibi ascriptam deposcere : ac de cimo non parenti inferre bellum : et exercitum non dum aduersus getas motum in celtis contra eum qui sibi obsistat inferre : verum Cicero Decimum nequa q̄ hostem esse existimat : qui contra legem armis ob luctatur : Antonium vero hostem esse putat qui pro lege bellum gerat : Sin legem eam damnat : eos vicis sim qui legem tulere condemnet necessarie est : qui tū̅ de hortandi fuerant : non autem contumeliis insec tandi : neq; prouinciam Decimo cōmittendam esse cō sulere debuit : quem populus ob cæsaris necem expu lisset : Antonio vero non cōmittendam esse cui populus eam tradidisset : Non enim bene consulentis est ad

Excusatio secunde et cōfu tacio in ciceronem.

Bonū cōsiliū intprē.

uersus populum velle contendere : his maxime tem
poribus dubiis atq; periculosis : neq; obliuioni tradere :
quod ad populum inprimis ptinet amicos hostesq; dis
cernere : Solus quippe expriscis Legibus populus ipse
imperator est belli pacisq; tractande : quorum nihil
populus nobis edixit aut imposuit prefecto assistente :

Confutatio tertie ptis.

Cæterum non nullos ex militibus occidit Antonius :
cum imperator esset et a nobis ex decreto constitutus :
Nullus certe imperator huiusmodi iudicium subisse
noscitur : Non enim utile nobis Leges putauere Impe
ratorem militibus in iudicio esse obnoxium : nec in
super equum fore : si quod in bello constitutum est :
id ab ullo negligatur : ob quæ etiam qui uiscere nonnii
q̄ interempti sunt : nec in eos qui supplicium sumpsere
quisq̄ inuectus est : nec in presenti cognatus quispiam
aut necessarius sed Cicero solum queritur et necem eo

Attende dictum.

rum improbans : honorum loco qui interfectoribus im
pendi solent Antonium communem hostem decerni
iubet : Antonii vero quemadmodum exercitus nullo
ordine turbatus sit : et imperatorem suum contemserit :
satis indicant duæ legiones : quæ ab eo perfugere :
quas vos cum eodem militarem legem ab eo transfu

Contra Ciceronē acu tissime.

ge : non ad vos sed ad cæsarem venere : quod cicero
simul commendauit : et ex publico mercedem heri
dari persuasit : ne vos id exemplum aliquando cont
baret : ita Ciceronem ad insaniam propria perduxit
inimicicia : Antonium etiam tyrannidis accusat qu

milites supplicio affecerit : qui continue insidias me
ditati sunt : qui vero exercitum curant puniri non
consueuerunt : nec alium Antonio post Cæsarem prin
cipatum veluti tyrannicum potuit obicere : Itaq: de
singulis hunc inmodum interrogare eum libet : quem
veluti tyrannus in auditum occidit : Antonius : qui nūc
in auditus in periculo constitutus est : Quem ciuitate ex
pulit : quem ex nobis condēnauit : vel adeo in singulos
potens non omnibus struxit insidias : Quando hæc o
Cicero fecit Antonius : An cum actorum obliuionem
confirmauit : vel cum neminem nece prosequutus
est : vel cum publicas pecunias inquirendas esse cen
suit : vel cum Pompeium : Pompei illius vestri filium
reuocari in patriam : et ex publico substantiam illi sol
ui persuasit : vel cum fictum illum Marium inuadēs
cæteris insidias struentem interemit : et ab omnibus
vobis est collaudatus : Hæc solum propter vos minime
reprehendit Cicero : vel cum dedictatoris magistratu
aliquem referre aut decernere prohibuit : vel aduer
sum obnitentes morte mulctandos censuit : Hæc sūt
quæ per duos menses iure publica egit : Antonius cū
solus post cæsarem vrbi prefuisset : cum modo per
cussores populus inquireret modo vos futurorum cura
peruureret . Quo in tempore si iniquus extitisset An
tonius : nullum comodius ad agendum fuisset habitu
rus : Verum tunc in contrarium imperio vsus est :
an non solus tunc imperio prefuit : cum Dolobella

Elegantē nota cōtra Cice
ronē in uectionem .

Verosimilia dicit nō
tamen vera .

in Syriam profectus esset: num exercitum in urbe pa
ratum habuit a nobis traditum: Num urbis custodiam
per noctem tenuit: Num eam custodiam ob hostium
egit insidias: Non occasionem necis Cæsaris amici eius
et benefactoris habuit: ac populo pergrati: Num aliam
domum inuenire potuit cum hostium vereretur insi
dias: quorum neminem occidit: neminem occidit: ne
minem urbe expulit: quin immo illis quantum ex
honestate licuit indulsit: et prouincias eisdem datas:
nulla motus inuidia concessit: Hæc maxima patres cō
scripti et dubia in Antonium a Cicerone collata crimi
na perspicite: ex quo ad accusationem diuinationis quo
q; adiungit: q Antonius exercitum in urbe fuerit ad
ducturus: sed metu Cæsaris exercitus urbem preoccu
pantis abscesserit: Quomodo igitur si hæc solum cogitare
viri nobis inimici proprium existimandum est: eum
qui venerit et nullo signo dato contra nos castrame
tatus sit: non putat hostem: Quomodo igitur pertī
suit Antonius: non ad nos accessit: nunquid trigīta
milia in armis parata ducens: ter mille extimuit: quos
inermes nullo ordine circa se Cæsar habuit: ad Cæsaris
conciliationem duntaxat assistentes: Qui cum primū
bello decernendum esse cognouere educentem eum
reliquerunt: Sin autem cum triginta milibus acce
dere veritus est: quemadmodum mille comitatus ad
nos venit: cum quibus Tiburi quot ex nostris misimus
quot nullo adacti sacramento iusiurandum illi obtu

Irrisio in Ciceronē de diuinatione.

Optimā infitationē.

limus : Quanta Cicero preconia in laudem consulatus ab eo gesti consumauit : Quemadmodum ergo Antonius si haec intellexit pignora quae senatus in conspectu cōstituta sunt : nobis dereliquit : matrem scilicet vxorem et adolescentem filium : qui nunc deflent illacrimantq; : et non ea quae ab Antonio in re publica gesta sunt : sed potentiam inimicorum eius reformidant : Haec apud vos proferenda duxi patres conscripti veluti exemplum quoddam Antonii defensionis : ciceronisq; mutationis : Bene intelligentibus autem hanc suasionem in primis afferam : vt neq; in populum neq; in Antonium quicq̄ inique moliri audeant : neq; cōmunibus in rebus inimicicias periculaq; conferre : egrotante re publica et celeriter iis qui opem afferāt indigente : et qui prius potestatem constituant in vrbe : q̄ quae ab extra sunt tumultum inferant : quousq; in eam insurgentibus habunde liceat obsistere : et quos libuerit iudicare : et quod a nobis iudicatum fuerit perficere possitis : Quomodo igitur haec erunt dicet quispiam : Si Antonium ad occasionem aut gratiā populi celticam sinemus habere prouinciam : Decimū cum tribus quas habet legionibus huc euocabimus : et venientem in Macedoniam mittemus : legiones retinentes : et duas quae ab Antonio recessere pariter nob vendicabimus : quemadmodum dicit cicero : et has a Caesare in vrbem accersemus : Sic quinque legionibus nobis assistentibus : cui visum fuerit : ex decreto cō

Eleganter in ciceronem.

Bene intelligentib.

Optimum et salubre cōsilium.

Profert sententiam suā piso aspectu non effcū vtilem.

firmabimus: ad nullius hominis spes inhiantes: et hæc
ame sine inuidia aut ambitione audientibus dicta sūt:
Pro his vero qui inconsiderate ac temere ob domesticas i
imicicias aut contentiones in nos tumultum excitant:
Iudices deprecor: vt neq; celeres nimis sint: neq; pre
cipites in viros magnos et exercituum duces prepotentes
quicq̄ agere: ne ve inuitos in bellum attrahant: Sed Mar
tii Cariolani: eorumq; quæ a Cæsare nuper gesta sunt ve
lint reminisci: quem exercitum vicissim adducentem:
et foedera vobiscum facta protendentem precipitanter
ad modum hostem iudicantes: re ipsa hostem fore coegi
stis: parcite populo qui paulo ante in percussores Cæsaris
inuectus: neq; ad contumeliam eius prouincias gentium his
impendere velitis: nec Decimum laudibus extollere: q̄ po
puli legem despexerit: Antonium hostem iudicare: quo
niam Celtas a populo susceperit: In quibus bene consulentes
necessarie est pro his quæ fefellerunt adhibere animum:
consules vero ac tribunos plures periclitantibus rebus publi
cis apponere: Sic Piso pro Antonio eloquutus est: conuicijs
simul et pauore eos incitans: quem aperte causam fuisse
asserunt: q̄ Antonius hostis minime iudicatus sit: Non ta
men vt Celticæ preesset obtinere potuit: nam id ipsum p̄
cussorum cognati atq; amici timore ducti prohibuere:
ne deposito bello in percussores aliquando insurgeret Cæsa
ri consiliatus: Quamobrem Cæsarem Antoniumq; inuicē
contendere illis placuit: Antonium quoq; Macedoniam
assumere Celtarum loco decreuere: cætera alia mandata

In ciceronē et sequaces honeste dictum.

Extra scandalorum.

Populo adulatur vt lex eius obseruetur.

Preteriti errores mente repetendi.

victor vnius partis Piso.

Dissensio rei pu.ᶜ vtilis.

: seu temere :

seu temere seu consulto ciceroni perscribenda ac legatis tra
denda comisere : Ille sententia prolata : in hunc modum

Sententiam a Cicerone cō scriptam.

scripsisse dicitur : Antonium confestim Mutina discede
re : Decimo celticam concedere prouinciam : quæ intra

Celticā prouiciā appellat quā galliam cisalpīam dicim⁹. q̄ a gallis celtis primum occu pata sit.

rubiconem amnem : qui Italiam a celtis definit sita est :
data est dies ad hæc prefinita : in qua Senatus omnia ad
se referret : Sic ambitiose admodum ac minus vere mā
data cicero videtur conscripsisse : Non vlla quidem inimi
cicia : quæ tanta illi cum Antonio suberat : Verum fortu

Fortune insidias Lege.

na quadam vt apparet publica ad mutationem impellente :
ciceroniq; insidias iam abinde prestruente : cum iam Tre
bonii reliquiis allatis : contumelie in eum illate certior se
natus : haud difficulter : Dolobellam hostem iudicasset : lega

Dolobella hostis iudicatus.

ti ad Antonium missi : cum ob mandatorum alienatio
nem vehementer erubescerent : nihil locuti sunt : vērum
Antonio mandata tradiderunt : Antonius ira concitus :
multa in senatum : multa etiam in ciceronem protulit :

Antonii iracūdiā in Cicero nē ex verbis attende.

potissimum : se admirari dicens : q̄ cæsarem qui principatū
maxime adauxerat : tyrannum ac Regem putauissent :
ciceronem vero non putarent : quem cæsar bello coepisset :
nec tū occidisset : Is autem percussores amicis eius pretulis
set : et Decimum olim cæsari amicum odio insectatus ēēt :
nunc autem necis eius participem diligeret : et illi qui post

Obiecta in Ciceronem.

cæsarem a nullo celtas suscepisset ope assisteret : sibi vero
qui a populo eam prouinciam coepisset inferret bellum :
legionibus etiam quæ ab eo transfugissent : honores tribu
endos esse decreuisse : His autem que cum eo restitissent

minime decerneret : et militiam non solum apud eum sed in vrbe corrupisset : Percussoribus porro oblivionem cō cessisset actorum : quam ego inquit confirmavi : et ob id duos insignes viros Antonium scilicet et Dolobellam hostes iudicandos esse censet : quoniam quae nobis data et con cessa sunt habemus : Haec enim testor me oblivionem vere causa est : Nam si a Celtis inquit abeam : neq; hostis : neq; Monarchicus dicar amplius : Haec autem testor me obli vionem haud quaq; gratum soluturum esse : Huiusmodi plurima effatus Antonius : responsum decreto in hunc mo dum prebuit Senatui veluti patrie in omnibus se obsequu turum esse : Ciceroni vero qui mandata perscripsisset : ita retulit : Populus mihi celtas ex lege tradidit : Ego Decimū legi non parentem a Celtis ammovebo : et necis causas repe tam ab omnibus : vt et Senatus hoc odium aliquando emo mat : quo Ciceronis causa repletus est : qui Decimo auxiliat. Haec Antonius cum dixisset subito rescripsit : ac senatus sta tim eum hostem iudicavit omnemq; cum eo exercitum nisi ab illo discessisset : Macedonie et Illyrici nationibus et vtriusq; exercitibus Marcum Brutum praesidere vo luit : donec rem publicam meliorem in statum convertisset : Ille igitur proprio iam fultus exercitu ab Apuleio etiam par tem acceperat : Naves ad haec longas onerariasq; in vnum conduxerat : pecunias vsq; ad sex et decem milia talentorū summam coegerat : armorum quoq; ingentem numerū quae in Demetriade a Caio Cesare iam pridem cumulata invenerat : quibus omnibus vt ad patrie vtilitatem vteret

Antonii respōsum ad sena tus decretū et Ciceronis conscriptionē

Iudicat hostis Antoni cū exercitu.

Demetriada.

Senatus ex decreto confirmarat : Cassio etiam Syria a Se-
natu tradita mandatumq; ut Dolobelle inferret bellū :
Aliis quicunq; prouincias : aut Romanorum exercitus
ab Ionio mari usq; in orientem continerent, edictum ut
Bruto Cassioq; parerent : Itaq; qui circa Cassium fuerant
celeri impetu in bellum prodiere : Quae singula Caesar ani-
maduertens magna trepidatione fluctuabat animo : Ge-
storum nempe obliuionem condecentiam quandam huma-
nitatis in eos arbitrabatur : ac cognatorum misericordiam
erga viros qui simili honore tenerentur : et has breues
ad tempus dignitates illis traditas ad eorum securitatē
pertinere : Sic Decimo Celtas eos confirmasse ut Antoio
notam tyrannidis inurerent : qua simulatione : et ipm
in Antonium educerent : Dolobellam hostem iudicatum
q ex percussoribus unum occidisset : Bruto et Cassio pro-
uincias ad populosiores nationes datas esse : Exercitus plu-
rimos summa celeritate illis additos : pecunias insuper
collatas esse : et ducum qui ultra Ionium mare incolūt
duces eos et principes effectos : et ea omnia ad Pompeia-
narum partium incrementum clare pertinere : Caesa-
ris partes ad nihilum deduci : Huiusmodi itaq; artem
quae in eum veluti adolescentem fabricaretur animad-
uertens imaginem quandam et insidias ipsis apponenti-
bus : et veluti ducem in Antonium declarantibus : ut
re ipsa exercitum ab illo eriperent suspectam habuit :
Consulibus nempe una militantibus : nihil duce aduer-
sum contendente opus esse : Solis honores ab Antonio

Cassius

Potēs Bruti et Cassio attri-
buta a Senatu.

Dubitationem Octauii
caesaris.

Populosiores attende
nationes.

Hec omnia sũpta ẽẽ existio ex cõmẽtariis augusti iq̃b. se nititur excusare.

exceptos ex decreto vendicantibus: Se autem nulla gloria militaturum apud eos: postremo bellum omne in famiam eius decisurum esse: Senatum sua opera aduersum Antonium uti velle quoad vires eius contriuisset: Hæc intra se meditatus nulli patefecit: verum sacris pro imperio sibi tradito rite peractis his verbis exercitum alloquutus est:

Orõ Octauii ad exercitũ perastuta.

Hæc enim mihi a vobis: non modo nunc cõmilitones: sed exquo imperium mihi tradidistis collata sunt: Nam et senatus vestri gratia hec ipsa contulit: vt intelligatis me horum causa ad gratias vobis reddendas esse obnoxium: quas si diis bene iuuantibus foeliciter agemus habunde referam: Sic ille exercitum proprium confirmans e duxit agmen: Consulum alter Pansa per Italiam exercitũ cogebat:

Panse et Irćii apparatus in Antonium.

Hircius autem copias cum Cæsare partitus est: et vt a Senatu secreto illi iniunctum fuerat: in partiendo legiones duas ab illo petiit: quæ ab Antonio ad eum transfugerant: satis conscius ex omni exercitu: has potiores esse in bello: Quæ vniuersa Cæsar facillime concessit: Distributis inuicem copiis in hiberna simul concessere: Finiente

Fames Mutinensis.

hieme Decimus iam fame laborabat: Ircius et Cæsar Mutinam propius castra mouent: ne deficientem Decimi exercitum Antonius sibi vendicaret: vrbe diligentius custodita ab Antonio Panse milites nequaq̃ cum illo inire bellum: Imperatorem expectantes: Equitum pugne frequenter inter eos fiebant: et quanq̃ multitudine equitum antecelleret Antonius campi tamen difficultas qui interlabente fluuio fossis prepediebatur: auariciam multitudis

eorum defraudabat: Hæc igitur circa Mutinam agitabā
tur: Rome vero cum consules abessent: Cicero ad am

Contra Ciceronem.

bitionem gerebat omnia: Nam conciones assidue ad
uocabat: Arma etiam opificibus sine precio coactis prepa
rabat: pecunias in unum cumulabat: et grauiora onera An
tonii necessariis atq; amicis imponebat quæ illi calūniam
euitantes prompte conferebant: donec Publius ventidius
qui cum Cæsare una militabat Antonii amicissimus Cice

P. ventidi. Ciceronē interci pere conatus.

ronis acerbitatem haud ferendam ratus ad cæsaris colonias
profectus est: veluti notior apud omnes: ac duas ad Anto
nium legiones eduxit: Ciceronem quoq; in urbe compre
hendere temptauit: Ac tunc statim tumultus ingens ex

Tumultus ciuitatis Romaē et Ciceronis fuga.

orsus est: ita ut multi uxores et filios trepidatione mo
ti ex urbe educerent: et Cicero una ex urbe aufugeret:
Quæ ventidius intelligens: ad Antonium conuertit iter:
interclusus deinde a cæsare et lrcio in Picenum se con
tulit: et legionem aliam in unum congregans euentum
rei intentus expectabat: At vero qui circa Cæsarem fu

Aduētus Panse.

erant Pansam cum exercitu appropinquare sentientes:

Carsuleius.

Carsuleium ad illum mittunt: qui pretoriam Cæsaris

Pretoria cohors.

cohortem et legionem Martiam deduceret: quo illi per

Legio Martia.

angusta transeunti afferret opem: Antonius angustias
locorum haud multi faciens: quasi nihil amplius q ab
accessu eos esset prohibiturus: et pugne ductus desiderio:
cum equitatu anteiret: per campum palustrem et fossis
prepeditum: duas ex prestantioribus legiones in oculto
collocat: Versus iter quod angustum et manufactum

Insidie.

Loc. propīquus castro franco bononiensi.

Aggressio legionis Martiæ.

Distributio acierum et pugna terribilis.

Legionū odia attendit.

vtraq; ex parte harundinibus circūseptum aderat: Carsuleius cum legione Martia angustiis locorum per noctem superatis: orta luce Martialibus solis ac cohortibus quinquæ comitatus: iter manufactum: quod hostibus vacuum inspiciebatur ingressus est: Dumq; paludem vtraq; ex parte perscrutatur: harundinum quippe strepitus suspitionem illi iniecerat: statim clipeos galeasq; per harundines emicare videt: et pretoria Antonii cohors: ipsis subito a fronte astitit: Martiales omni ex parte circumuenti nec vllo ex loco decurrere potentes: eos qui aderant nullam laboris partem subire admonent: vt pote qui illos ob inexperientiam minime perturbare vellent: ac prætorie Antonii pretoriam Cæsaris cohortem opposuere: Ipsi in duas diuisi acies: vtranq; legionem aggressi sunt: Et vni quidem parti Pansa presidebat: Alteri vero Carsuleius: cūq; bine paludes īminerent: bina inter eos resultabant prelia: et in arctis constituti neutiq; se discernere poterant: Et circa transitum: pretorie cohortes bellum aliud inter se gerebant: Mens quippe Antonii militibus fuit ex Martialibus veluti transfugis et ipsorum proditoribus vindictam sumere Martialibus autem ob suspitionem: qua in Brundusio iam pridē corrupti fuerant: se de ipsis vlcisci velle: et cum vicissim quod fortissimum foret vtraq; in acie adesse noscerent: facile eo opere bellum deffiniri posse putabant: Illis porro verecundia aderat si duæ legiones

ab una vincerentur : His vero contentio quedam honoris : si una duntaxat ambas oppressisset : Inhunc modum acriter inter se pugnabant : Ira magis ac contentione mutua crassantes quam odio imperatorum : cum id opus proprium esse existimarent : ob experientiam vero rei militaris neque clamorem edidere : quasi non mutuo se percuterent : neque in certamine quispiam emisit vocem : sive vincens sive victus : Cumque transitus nullos haberent aut excursus inter paludes fossasque : cuneatim consistebant : neque alter alterum propellere potentes : ensibus veluti in agone complexi depugnabant : Nulli ictus frustra emissi : verum vulnera mortes : suspiriaque pro voce resonabant : cum qui cecidisset confestim leuaretur : et alter eius loco opponeretur : nullisque suasionibus aut adhortationibus opus esset : sed quisque ab experientia sibi esset imperator : Cum vero diu multum que laborassent : ut in luctationibus mos est ad respirandum per modicum sibi mutuo auxilia prebebant : nec ulla interiecta mora ad pugnam denuo bellumque redibant : pauor ingens obtiebatur nuper electis ad bellum aduentantibus : Huiusmodi facinora quae tanto ordine ac silentio fierent intuentibus : Cunctis itaque in hunc modum supra naturam humanam laborantibus : cohors caesaris preterea ad unum concisa est : Martiales quicunque sub carsuleio depugnabant : potissimum sibi aduersos propulerunt : non turpiter verum sensim pugna decedentes : At qui sub Pansa fuerant eundem

Magnanimitatem legionum ex hoc prelio licet cognoscere.

Vere lucanus cecinit Mutineque labores.

Cohortem ad unum concisam rem stupendam.

pene modum conseruabant: sustinebantq; fere ab vtraq; parte equaliter: donec sagitta per llia confossus consul Bononiam delatus est: Tum vero qui cum illo steterant primum pedem retulere: demum terga vertentes arripuere fugam: Quod intuentes hi qui nuper venerant nullo ordine infugam abeunt: magnoq; clamore ad vallum se proripiunt: tunc quidem a Torquato questore preparatum cum perseuerante ad hæc pugna necessarium fore existimauisset: Ad eum igitur nuper electi magno impetu vertere gressum: Itali Martialibus in vnum misti. Ceterum eadem natio ad tantam virtutem plurimum obexercitationem inter se differt: Martiales obruborem minime vallum ingressi sunt: Verum in conspectu eius constiterunt defessiq; impetum si quis insurgeret ad extremum belli finem perferre videbantur: Antonius a Martialibus veluti bellicosissimis se continuit: His vero qui nuper venerant insurgens magna strage eos perculit: Ircius Mutine percepta clade per sexaginta stadia longe distans: cum reliqua quæ ab Antonio legione fugerat. cursu ineum ferebatur: Iam sol ad occasum vrgebat: et Antonii milites victoria potiti eum cantu in castra ferebantur: quibus in ordinate prodeuntibus: Ircius inopinus affuit: ii. tegra legione: et inuicta constipatus: Illi igitur ex necessitate confestim in ordines sese referunt: ac multa et splendida rei militaris opera ediderunt: Ceterum quamq; potentes labore oppressi prosternuntur: quorum tamen maior pars Ircii ma

Vulnerat[us] pansa et ob id legio cedit hostib[us].

Torquat[us] questor.

Quantu[m] pot[est] exercitatio.

Ircii aduentus.

Lege victores statim victos

nu confecta est: Licet eos minime insequeretur: verum palustrium locorum metu: insurgente nocte se ipsos dissoluerunt: Ex his paludes magna ex parte referte sunt: armis scilicet cadaueribus et semispirantibus adhuc viris vulneribusq: oppressis: Qui vero integri superfuere contempto labore equis discurrentes: quoscũq: ex Antonii exercitu inuenerant nocte tota in vnum colligentes: quosdam eorum loco: alios cum ipsis in equis statuere: et qui a tergo insequebantur circũcurrere: et sibi auxiliari: salutiq: proprie adesse monuere: Sic Antonio foeliciter pugnanti virtus omnis superueniente hircio contracta est: mansit itaq: iuxta campum in villa quadam nullo circũseptus vallo: quae Celtarum forum seu villa nuncupatur: Cecidere prima in pugna ad dimidiã fere partem ex vtroq: exercitu: pretoria caesaris cohors integra concisa est: Ex hircii militibus pauci interiere: Sequenti die Mutinam cum copiis rediere omnes: Erat animus Antonio post acceptam tam insignem stragem nil vlterius integris moliri viribus: neq: ad se insurgẽtibus obuiam prodire: sed solis equitibus continue eos per diem aggredi: Donec Decimus extrema fame fatigatus se vltro traderet: hircius vero et Caesar ob id maxime in pugnam prodire auebant: Insurgentibus ipsis cũ Antonius se in castris contineret: ad aduersam Mutine partem: quae ob asperitatem loci minus custodiebatur se ambo transtulere vt totis conatibus per vim ingrederentur vrbem: Tum vero Antonius solis equitibus

Promisio Antonianorũ post cladem.

villa celtarũ in Bononiensi nunc centum dicit.

Antonii deliberatio

ad pugnam processit : Repellentibus illum hostibus equitũ
pariter auxilio ac reliquo accedente exercitu ad ea quæ
concupiuerant loca : ueritus Antonius ne urbe potiretur :
duas legiones in prelium educit : Illi gauisi confestim re

Pugna alia Antonii cum Ircio et Octauio vincitur Antonius.

uertuntur : pugnamq; ineunt : Cæterum Antonio legionẽ
aliam ab exercitibus aliis sciente : cum ueluti in re subita
et longe distracta moraretur : Cæsar uictoriam adeptus
est : Ircius in Antonii exercitum ulterius progressus dũ

Ircii interitꝰ destructio rei pu^ce^ Romane.

ad pretoria castra depugnaret : tandem confossus in bello
cecidit : Cuius corpus mira celeritate preueniens Cæsar ab
hostibus eripuit : exercitumq; continuit : quoad paulo post
Antonium repelleret : Noctem itaq; in castris peruigilem
duxere ambo : Antonius hac secunda prostratus clade con

Consultatio Antonii cũ amicis.

festim amicos in consilium conuocat : His prima sententia
utendum uidebatur : ut Mutinam obsidione premeret :
nec pugnam ulterius iniret : cladem ambobus esse parẽ :
Ircium interiisse : Pansam ex uulnere periclitari adhuc :
Ipsos equitibus longe precellere : Mutinam ad extremã
decidisse famem ac statim in deditionem peruenturã
esse : Hæc ab amicis Antonio consulebantur : et erant q̃

Deum mentem hoĩs conturbare.

preponebantur optima : uerum deo aliquo mentem eius
conturbante timore correptus est : ne Cæsar quemadmo
dum ante acta die urbem aggressus introiret aut ipm̃
uallo fossaq; precluderet : operariorum copia habundans :
qua in re equitatum parum utilem sibi arbitrabatur
esse : Despicient me inquit Lepidus ac Plancus bello su
peratum : Sin ex Mutina discedam : Ventidiꝰ confesti

ad nos veniet: tres ex Piceno legiones ducens: Lepidus insuper ac Plancus fortissime nobiscum depugnabāt: His dictis non utiq: in periculis timidus ac cōtemnend⁹ vir: subito surrexit: et ad alpes celeri cursu se proripuit: Decimo ab obsidione liberato timor Cesarem innasit consulibus nempe e medio sublatis: eum velut hostem formidabat: Pontes igitur fluminis ante diem disiecit omnes: Ille caduceatoribus ad Cesarem premissis: salutis sue auctorem testatus est: petiitq: quoniam fluminū in medio heret ad colloquium accedere una vellet: Ex q° testimonio civium profiteretur se fortune iniquitate ad conspirandum in Cesarem prolapsum esse: aliis ipm inducentibus: cesare postulationibus eius cum ira respōdente: et gratiam quam illi se debere Decimus aiebat respuente: Non enim inquit Decimum salvaturus huc accessi: sed oppugnaturus Antonium: cum quo conciliari non impium mihi fuerit: Decimi vero in conspectum aut ad colloquium venire: minime ab ingenio pati possem: Salvet ille se: quo ad his qui in civitate sunt videtur equum: cum ad Decimum relata essent: Stabat enī non longe a fluvio: Cesarem vocare coepit: et ut Senat⁹ litteras inspicere vellet deprecari: qui celtice ad ministrationem sibi concessisset: venitq: absentibus consulib⁹ pertransire amnem: et in alienam provinciam excurrere: aut in Antonium conferre signa: se enim ad eum persequendum habunde esse: Illum itaq: ad tantam audaciam a senatu concitum: cum sine mandato intercipere

Antonii fuga et liberatio Decimi.

Petit colloquium decim⁹ cum Octavio.

Iam ad Antonium īclinabat Octavius.

Deprecatio et suspitio Decimi Bruti.

adhuc posset ommisit : et ad Pansam Bononiam versus

Recessus octauii versus Bononiam ·

iter capiens : senatui de omnibus quæ gesta erant ex
ordine perscripsit : idem et a Pansa factum est : Eas lit

Recitatio lrarum ī pplo q̄ a cōsule mittuntur ·

teras cicero Rome in populo veluti a consule scriptas re
citauit : Cæsaris vero in senatu duntaxat publicari ius
sit : Supplicationes ob res in Antonium gestas quinque
ginta dierum anniuersarias Senatus habendas censuit ·

Lege in philippicis ·

quot nec unq̄ bello celtico : aut aliis in preliis decrenere
romani : consulum exercitus Decimo concessus : quanq̄
superstite ad hæc Pansa : ceterum desperata salute eius :
Imperatoremq; in Antonium solum decreuere : vota etiā
publice suscepta sunt : si Antonium Decimus oppримeret :
Tanto in Antonium odio et insolentia ferebantur omnes :
Confirmata porro duabus legionibus premia : quæ ab
Antonio perfugerant : singulis videlicet militibus : quæ
pollicite olim fuerant : ex publico drachme quinque mil
le : quasi victoribus : concessumq; sollennibus diebus : co
rona florida uti posse : In decretis vero : nihil de cæsare
relatum est : neq; nomen omnino additum : Sic statim

contemptꝰ octauii ·

contemptui habitus est : veluti debellato penitus Antonio :
Scriptum præterea lepido et Planco Asinioq; pollioni ut
cum Antonio proximi forent cum illo depugnarent :
Hæc igitur Rome agitabantur : Pansa interim ex vulne
re morti proximus Cæsarem sibi assidentem his verbis

Orō Pāse moribūdi ad Octauiū quā excipiꝰ Octauii cōmētariis excerptā satis puto ·

allocutus est : Ego parenti tuo non secus ac mihi amicus
fui : cui cum interficeretur opem minime afferre po
tui : neq; pluribus aduersari licuit : quibus et tu pru

dentissime obsequutus es: et si exercitum haberes: veriti itaq: illi te ac Antonium: ad cæsaris sententiam procliuē contentiosumq:: amborum dissensione letati sunt: quasi in vnum periclitantium vires proprias: cum autem te exercitus dominum intuerentur modicis quibusdam honoribus honestisq: simulatione vsi: veluti adolescentem decipere temptarunt: Demum honore adauctum clariorē q: cernentes: cum magistratum sub exercitu tibi traditū minime admitteres turbati sunt: et te nobis cum adpre lium pretorem statuerunt: vt duas legiones quæ ceteris exercitatiores apud te fuerant: ipsi eriperemus: Satis fili: si ex vobis vnus vinceretur: reliquum infirmiorem: ac vnicum tandem futurum esse: eoq: modo cæsaris poten tiam bello profligantes: Pompei inmanus adauturos fo re: Hoc illis totius sententię fere caput: Ego et hircius q̄ mandatum nobis erat adimpleuimus: quoad reprime remus Antonium suspitione laborantem: Hunc igitur bello superatum: vt tibi reconcilies optimum putamus esse: veluti ex cæsaris beniuolentia: hanc gratiam tibi reddituri: quod vnicum foelicitati tuę maxime condu cere infuturum arbitramur: Hæc quidem paulo ante consulere haud equum fuit: Hunc autem superato Anto nio: defuncto hircio: et me abhumanis discedente: intem pore prolatum est: non vt gratiam morienti exhibeas sed vt foelici sorte procreatus: vt hec opera ostendunt: quæ ad vtilitatem tuam pertinent intelligas: et meam hirciiq: pre electionem pariter ac necessitatem non igno

Senatus calūnias.

Attēde rē fictā nō enī veri simile ē id cōsiliū a Pansa viro integerrimo octauio datum esse.

Foelix Octauii sors ab euentu.

res: Exercitum igitur quem nobis prebuisti: et quem op
tima occasione licet reddere tibi tradimus: Nuper vero
electos si quidem assumens continere posses: et hos tibi
traderemus: Sed cum magna molestia senatum obid
videantur affecturi: et eorum principes custodes nobis
dati sint: quae res invidiam inte gigneret: et ultra
id quod necesse esset: in maius te extolleret: Torquato
questori prius assignabimus: His dictis cum eos Torqua
to tradidisset: cessit e vita: quos ille ut a Senatu man
Panse interitus. datum fuerat Decimo concessit: Irtii et Panse funereis
adornata donis Caesar Romam ut humarentur corpo
ra deferri iussit: Eadem tempestate circa Syriam et
Historia quorundam ac Macedoniam res hunc inmodum fere se habebant:
torum a Sexto Cesare a Caius Caesar cum per Syriam proficisceretur Legionem
dolescente in Syria. in ea dereliquit: iam tum in parthos meditatus bellum:
Caecilius Bassus. Huius cura Caecilio Basso mandata fuerat: Iulius au
tem Sextus adolescens adhuc: Caesaris affinis atque co
gnatus: legionis dignitatem et nomen obtinebat:
quam ut indelitiis vacantem: hinc inde foedissime
ducebat: Qua de re cum Bassus quereretur contu
meliis eum adorsus est: et postremum omnium
illum appellans: cum tardius pararent: quosdam eum
compellentes duci iussit: Tumultu edito: cum ad pla
gas ventum esset: exercitus contumeliam egre fe
Mors Sexti Caesaris. rens Iulium gladiis confecit: Quod facinus poeniten
tia confestim insequuta est: et timor Caesaris: Iure
igitur iurando sancientes: nisi si qua fides aut venia

illis preberetur : ad mortem usq; depugnare velle :
et ad id Bassum inducentes : aliam collegere legio
nem : cuius auxilio bellum gererent : Sic a quibusdã
de Basso relatum est : Alii ferunt libonem Pompeia
ne militie participem : qui post cladem in tyro priua
tus degebat : quosdam ex legione corrupisse : qui Sex
tum interimerent : seq; Basso traderent : ut cũq; fue
rit Sextum certe Mulcum : qui tribus cum legionib'
a cæsare ad eos mittebatur fortissime oppugnarunt :
quoad Mulcus Minucium crispum : qui Bithynie pre
erat in auxilium vocauit : Is tribus aliis comitatus
legionibus opem allaturus accesserat : cumq; iam Bas
sum obsideret : Cassius celeritate usus duas Bassi legio
nes sibi prius asciuit : et quæ Bassum obsidebant quo
rundam amicitia traditas simul intercepit : qui illi
ut pro consuli ultro paruere : Iam enim ut prediximus
a senatu decretum erat ut omnes Bruto Cassioq; pa
rerent : Albinus ad hæc nuper a Dolobella missus in
egyptum : quatuor legiones e prouincia ducebat : q̃s
ex Pompei clade crassiq; dispersas : Cleopatra sub
Cæsare collectas retinebat : Hunc igitur nihil suspican
tem Cassius palestina adortus legiones sibi tradere coe
git : quatuor legionibus aduersus octo depugnare veri
tum : Sic Cassius mirum in modum duodecim legionũ
imperator confestim effectus est : ac Dolobellam cum du
abus ex Asia progressum : et in laoditiam ob amicitiam
receptum : ipse assistens obsidebat : Quare percepta Se

Libo Pompeianus.

Sextus Mulcus.

Minucius crispus

Cassi' duas Bassi legiones
obtinuit et alias q̃ bassũ
obsidebant.

Albinus.

Cleopatra.

Alie quatuor legiões ad
priores addite Cassio

Laoditia urbs.

natus summa lætitia elatus est: At vero in Macedonia
Caius Antonius. — Caius Antonius: Marci Antonii frater: cum Bruto dissi
dens: bellum agitabat legionem vnam ex ciuibus secũ
agens: et Brutum acie inferior obseruabat: Brutus ecõtra
Placabilitatem et clemẽtiã attende Bruti. — simulata fuga insidias illi sternebat: nihilq; congressum
hostium euitans moliebatur: quinimmo propriis militi
bus/vt hostes alloquerentur: et amplecterentur edixerat:
Recusantibus ipsis neq; huiusmodi experimentum admit
tentibus ex insidiis tutos permisit abire: Ad alia deinde
itinera prouectus subito in crepidine quadam emicuit:
neq; tamen eos aggressus est: verum summa hylaritate
Mansuetissimus. M. Brutus. — suscepit: Illi vt ciuibus mansuetissimum: et ea sapientie
et caritatis opinione quæ ferebatur preditum intuentes:
vicissim complexi sunt: et ad eum se conuertere omnes:
Caius etiam se illi tradidit: Fuitq; magno in honore apud
eum: donec exercitum eius plerunq; corrũpens: cum re
prehensus non desisteret tandem interfectus est: Sic Bru
Sex legiones Bruto addite. — to vltra priorem exercitum sex legiones accessere: qui in
Macedoniam transgressus duas legiones alias in vnum
collegit: Italorum more depugnantes: Hæc in Syria Ma
Reuertit ad italicas res. — cedoniaq; gerebantur: In Italia vero Cæsar Decimum eius
loco in Antonium imperatorem electum esse per moleste
ferens: ac iram contegens triumphum pro his que gessis
Postulatio triũphi ab Octauio cãm dissensionis inquirente. — set postulabat: Spretus neq; a senatu q digniora ætate sua
concupisceret timore correptus est ne profligato Anto
nio magis adhuc abeo contemneretur: et colloquium cũ
Excusationes cõfictas. — Antonio efflagitare coepit: monitis Panse cum vita exce

deret mente repetitis: Quoscunq; igitur ex Antonii exer
citu captos apud se: siue duces siue milites humane
pertractabat: suis quoq; concesserat si quis ad Antonium
mittere optaret: quasi erga illum minime irato esset a
nimo: Ventidio præterea Antonii beniuolo atq; amico: Ventidius.
qui tres legiones deducebat cum propius castrametatus
timorem iniecisset: nihil hostile molitus est: sed ut secū
conuenire posset: vel ad Antonium cum exercitu tute re
dire facile permisit et simul cum eo conqueri mandauit:
quod inscitia ductus utilitatem cōmunem post haberet: quib;
perceptis ventidius in Antonium peruenit: Interea Cæsar
Decimum quendam ex Antonii primoribus circa Muti Decimi cuiusdam pratica ī
nam olim captum in honore penes se habebat: Huic cū cōciliādo Antonio ab Octa
ad Antonium si vellet redire concessisset: ille vero mentē uio incepta.
eius erga Antonium exploraret: multa signa bene intel
ligentibus ad eum misisse ait: Ita ut ignorantibus ne
pluribus quidem esset opus: Hæc Antonio Cæsar innuit: Nota verbum.
Lepido autem et Asinio: quid in eorum contumeliam p
cussorumq; elationem actum esset ad eorum timorem corruptio imperatorum ab Oc
adhuc clarius exposuit: monuitq; ne ad Pompeianæ par tauio cōtra senat' edicta
tis gratiam ipsi cæsaris beniuoli paria Antonio singula
tim preferre vellēt: quæ ille ob ignorantiam ac suspiti
onem timore ductus pertulisset: Laudauit itaq; ut hone
status causa senatui parerent: cæterum ad propriam se
curitatem quo ad illis fas esset una conspirarent: Expro
barent hæc Antonio: et ut sub se militantes imitari vel
let admonerent: qui neq; se dissoluerent: aut a militie

Cōiunctio Antonianorum militum.

labore requiescerent: ne hostibus eorum fierent obnoxii: sed in unum coniuncti in alienis habitare cum potentia prius cuperent: quam priuatim in patriis eorum degere: Haec a Caesare Asinio lepidoque annunciata sunt:

Pestis in exercitu Decimi ex pro fluuio.

Interim Decimi vetus exercitus fame confectus morbo laborabat: Nam militibus ventres profluebant: ita ut nouus imperator nullo bello initi posset: Huic Plancus domestico stipatus exercitu propius accessit:

Irridet Decimus Antonium.

Decimus autem ad Senatum misit annuncians Antonium errabundum nihil aliud quam venationi operam impendere: Preparata demum classe Pompeiani haec ipsa intelligentes admiratione elati sunt libertatem patriam nunc ab illis vendicari conclamabant: ac sacrificia priuatim ab omnibus fiebant: Creationes praeterea decem virorum ad punitionem Antonii magistratus institute: Ea autem figura quaedam erat

Sub noie Antonii cesaris gesta aboleri.

abolitionis eorum quae caesar decreuisset Antonius quippe: nulla a se aut parua quaedam verum uniuersa ex commentariis Caesaris ediderat: Quod clare intelligens senatus: non nulla eorum ex occasione dissoluerat nam omnia confestim demoliri: haud facile

Decemuiratus.

sperabat: Haec igitur decem viri perscripsere si quis quidpiam in consulatu suscepisset Antonii confestim profiteri et annunciare debere: Cōminationes etiam non parentibus adhibite: Decimum porro pompeiani in reliquum anni tempus Panse loco et Irtii consulatum postulare suaserunt: Itidem et Caesar pro se petiit: non

ad senatum sed ad Ciceronem priuatim mittens: ipsũ
q; adhortatus est: et vna cum eo consulatum gereret:
vt his scilicet qui ad principatum ordinandum ceteris
antiquior esset et expertior: se consulis nomine dunta
xat contentum esse: quo honestius arma deponeret: q̄rx
causa a principio triumphum postulasset: Quibus ex re
bus ob ambitionem elatus Cicero: fassus est presentire
se inducias inter duces qui foris erant machinari: cõ
suluitq; equum fore vt huic viro obsequerentur: qui in
iuriis affectus plurimis: etiam magni exercitus esset ĩ
perator eumq; preter etatem in vrbe consulem potius
admittendum esse q̄ inarmis iratum experiri: ne
quid preter senatus vtilitatem moliri posset: Optimũ
q; sibi videri aliquem ex antiquioribus vt pote pru
dentem quasi illius adolescentie magistrum adhiberi
quibus ex verbis senatus illius ambitione perspecta ri
dere coepit: Percussorum vero cognati et amici veri
ti ne Cesar consul effectus supplicium ab illis sumeret:
dilationibus in creatione factis: variis de causis ex
lege rem protrahebant Antonius interim alpes super
gressus est: Culeone ex lepidi ducibus: qui custodie
preerat: vt sibi cederet persuaso: cum deinde ad flu
uium accessisset: quo in loco lepidus exercitum tene
bat: non vallo aut fossa suos circũsepsit: quasi amico
propius castrametaretur: Oratores itaq; inter eos cre
bro commeabant: cum Antonius amicitiam erga il
lum gratiasq; multiformes memorie subiceret: Ce

Petitio cõsulat. a cicerone per Octauium.

O cicero lege te ipsũ cũ hoĩes ĩflati vanis opiõib. turpiter irridentur

Redit ad Antonii historiam.

Artes Antonii vt lepidi milites ad se alliceret.

saris quoq; reliquos amicos singulatim post eum ad con
cordiam venturos edoceret: Lepido vero senatum for
midante qui Antonium abeo oppugnari mandauisset:
quanq̃ ille se inuitum ad id compelli diceret: Lepidi
exercitus: Antonii dignitatem veritus et nuncios hinc
inde comtantes crebro intueris: simplicitatem porro

Cõiunctio militũ lepidi cum Antonianis.

militum eius admiratus: Clam primo cum illis ad
misceri: deinde palam veluti cum ciuibus ac commilito
nibus versari coepit: Tribunis id ipsum prohibentibus:
spretis illorum mandatis: fluuium quo facilius in vnũ
conuenirent: nauibus vtrinq; additis ponte iunxerũt:
At legio que Decima appellatur olim ab Antonio regi
solita: quæ in castris erant ad obsequium illius prepara

Lateresi⁹ rebellionem detegit.

uit: Id presentiens Lateresius vir exhis qui a Senatu
aderant illustris: Lepido rem omnem aperit: verũ
illo minus fidei dictis eius adhibente: exercitum in
multas partes diuidere: et veluti aliqua ex necessitate
emittere suadet vt vel proditionis eorum vel fidei ex
perimentum caperet: Lepidus copias in tres partes di
uidens nocte milites egredi iubet vt questorum qui ꝓ
ximi adesse videbantur: custodie assisterent: Illi postre
ma vigilia egressi: quasi aditer arma capientes: quæ

Traditur exercit⁹ Lepidi Antonio.

munitiora castra fuerant inuadunt: portasq; Antonio
reserant: Ipse concitu cursu ad Lepidi tabernaculum rec
ta peruenit: cuncto Lepidi exercitu illum premittente:

Occupat Lepidus a militibus propriis.

et pacem misericordiamq; a Lepido erga infoelices ciues
deposcente Lepidus vt ex lecto prodierat distinctus adhuc

…: illis occurrit: –

illis occurrit · et eorum petitioni obsequi velle annuens
Antonium complexus est · necessitatemque suam ex
cusavit : Sunt qui eum procidisse coram Antonio ex
istiment omnis operis et audacie expartem : quod
nec ab omnibus scriptoribus admissum est : neque mihi
ipsi probabile videtur esse : nihil enim hostile in Anto
nium peregerat : cuius timore duceretur : Sic Anto
nius denuo ad summum potentie evectus est : formi
dabilisque ad huc magis hostibus apparuit : Exercitum
quidem habuit : quem ex Mutina sustulerat : et cum
eo equitatum splendidissimum : Tres preterea legiones
cum ventidio aditer repperit : et lepidus simul ad
bellum socius accesserat : septem legiones in armis pa
ratas agens : multitudinemque aliam et apparatum
exercitum : haud imparem · In quibus omnibus lepidi
nomen preerat : Antonius vero cuncta disponebat :
His Romae nunciatis : admirabilis quedam et subita
animorum mutatio insecuta est : aliis ex ea que pri
tenebantur audacia collapsis ad timorem : aliis a ti
more ad confidentiam elatis vehementius et iam
decem virorum proscriptiones et mandata cum con
tumelia explodebantur : et consulum creationes in
stantius fiebant : Senatores quid agerent incerti :
ne in unum Caesar Antoniusque conspirarent formi
dabant : Clam itaque ad Brutum et Cassium a se ip
sis Lucium et Pansam veluti ad spectacula in greciam
proficiscentes miserant : poscentes ut quoad liceret

Fortunas Antonii et potenti denuo stipatus exercitu ·

Lege varietates animorum ex fortune permutatione ·

Legatio secreta senat · ad Brutum et Cassium ·

statim illis auxilium afferrent: accersirentq: e libya ex

Sextius. tribus legionibus duas: quas sextius agebat: et tertiã

Cornificius. cornificio abeo dari postularent: alterius libye pretori:

et qui senatui obsequebatur: Sed cum et hos caio Ce

sari cõmilitasse intelligunt: et omnia illius suspecta

haberent ob rerum ambiguitatem: ad hoc consilium de

lati sunt: ut quia nouum cæsarem inprimis vereren

tur: ne se cum Antonio coniungeret: prætorem eum

Prouisio ĩeptissima se· denuo in Antonium satis indecenter cum decimo cre

natus ex timore. arent: verum Cæsar assiduis contumeliis eius exerci

Concitat milites suos tum ira sublatum intuens: in eos concitabat: qp pri

octaui? in senatum. usq̃ eprima quinque mille drachmas sibi pollicitas

assumeret ad secundam tenderetur expeditionem:

docuitq: ut ad senatum mittentes: id milites ex posce

rent: Illi vero turmarum duces premisere: Quibus

Indignatio senatus senatus cum ad hæc instructos venisse sciret: quid

ex responsione. intenderet per legatos alios velle innuere respondit:

misitq: quos ipse vicissim instruxisset: His mandatũ

erat ut duas legiones quæ ab Antonio recesserant pri

uatim a cæsare conuenirent: edocerentq: ne in uno

duntaxat spem apponerent: sed senatum qui potesta

tem ĩmortalem haberet solus: potius sequi vellent:

Accederent itaq: ad Decimum: quo in loco pecunias

ipsis allatas inuenirent: et hæc simulantes dicere:

et iam dimidium muneris ad eos attulisse: Decem

prætera viros ad distributionem creauerunt: quib'

nec undecimum addidere cæsarem: legati legiones

seperatim a Cæsare alloqui non ausi : infecto negotio reuersi sunt : Tum Cæsar ad exercitum verba facturꝰ non interpositis aliorum vocibus : sed per se ipse loqui statuit : Congregatis itaq; in vnum omnibus in medium progressus : Quas a senatu contumelias in iuriasq; pertulisset ex ordine differit : Insultum porro in Cæsarianos omnes ab illo factum cum singulatim eos opprimere studeret palam retulit : monuitq; vt sibi ipsis precauerent : concitatis in ducem ex sorte indicatum hostem et ab aliis ad alia compulsis bella : vt vel funditus interirent vel ad inuicem contenderent : Nā prelium apud Mutinam cōmune omnibus : duabus solum legionibus attributum esse : vt eas ad seditionē rixamq; concitarent : Hostis quippe inquit ob quæ Antonius nuper debellatus est : qualiaq; in vrbe Pompeiani subinde moliti sint contra non nullos qui munera a Cæsare sumpserunt : Quid igitur tutum vob futurum creditis eorum quæ ab illo suscepistis : agrorum scilicet pecuniarum aut salutis meæ : percussorꝝ cognatis atq; amicis in senatu dominantibus : Ego finē qui mihi obuenerit vltro admittam : Optimum quippe pro parente depugnantem pati pro vobis vero tot talibusq; viris mei et parentis gratia periclitantibus in vnum non mediocriter timeo : Me si quidem ab omni ambitione vacuum esse scitis : ex quo ducem a signis vobis statuentibus non admiserim : vnum autem nunc solum video vobis mihiq; salutare . li

Orō octauii iam īdignati cōt senatū ad milites q̄ obliquo ordine refertur.

Ex homero sumptum.

consul vrā ope declaratus sim : Quæ enim aparente meo vobis prebita fuere firma permanebunt : Colonias quæ ad huc debentur vobis assequemini : et premia vicissim nāciscemini integra : Ego percussores in causā agens : alia vobiscum dissoluam bella : Quibus dictis exercitus promptissime vocem extulit : Tunc igitur turmarum duces iterum ad Senatum mittendos statuere : qui consulatum cæsari dandum postularent : Senatu ætatem eius accusante : Illi quæ docti fuerant exponūt Coruinum iam pridem ætate iuniorem gessisse consulatum : Dehinc Scipiones primum ac secundum : cum vterq: adolescens ad huc esset : multa patrie adeptos eē Ad nemora deinde progressi : Pompeium magnum Dolobellamq: protulere : Ipsi etiam Cæsari per decennium ante tempus concessum esse vt consulatum peteret : Hæc ducibus confidentissime referentibus : non sustinentes : quidam e Senatorum numero turmarum duces tanta audatia vti obstrepere illis coeperunt : quasi preter militarem modum honestatemq: loquerentur : Quæ cum intellexisset exercitus maiore ad huc ira flagrare coepit : seq: ad vrbem deduci conclamauit : veluti Cæsaris filium singulari alia electione facturus consulem : Multis deinde laudibus superiorem Cæsarem ornare pergit : Quem cum Cæsar tanto impetu efferri videret : confestim ab ipsa congregatione octo peditū legiones equitatusq: sufficientem numerum et quecūq: alia oportuna legionibus ad iter mouet : Superatoq: ru

Petit consulatum Octauius.

Contentionem et rixam incipientem.

Access octauii vers romā vt cōsulatū pvim potiat.

bicone fluuio ex celtica in Italiam quemadmodum et parens eius ad ciuile bellum pertransiuit: copias omnes in duas partitus acies: ex quibus primam paulatim subsequi iussit alteram que potior fuerat celeri gressu secum duxit: imperatores ad huc deprehendere festinans: Et iam pecuniarum pars obuiam ipsis ferebatur: quas senatus ob militum premia premiserat: veritus itaq; latores earum cesar clam emittit: qui illos deterreient: qua ex causa pecunias retroferentes abiere fuga: Re in vrbe nunciata tumultus confestim ac trepidatio ingens oritur. multis nullo ordine hinc inde discurrentibus: et mulieres paruulosq; et quecunq; alia pretiosiora ad agros et munita vrbis loca deferentibus: Non enim satis cognitum erat an consulatum duntaxat appeteret: Sed cum exercitu ira concitum vrbi inferentem ciues audiuissent: ad vniuersa trepidabant: Senatus Porro vltra modum formidine correptus est: nulla in armis presidia parata obtinens: Mutuo igitur vt in trepidationibus consuetum est: querelas emittebant: Nonnulli exercitum: quem contra Antonium eduxerat contumeliose eidem ereptum fuisse querebantur: Alii suspitionem in triumpho habitam: cum nihil iniquum deposcisset: Quidam inuidiam in diuisione pecuniarum vltro additam: Nonnulli quod nec vndecimum eum ascripsissent: plurimi quod premia nec celeriter: nec perfecte tradita essent: exercitum arma sumpsisse

Tumult' et trepidatio Romane vrbis

Similis timor aduent' primi et secundi cesaris.

Querele poenitentium

aiebant : Inter omnia contentionem non in tempore ad hibitam damnabant : Bruto et cassio procul existē tibus : cum Antonius et Lepidus in lateribus ad huc hostes morarentur : quos cum cęsari conciliari velle animaduerterent : denuo in maius augebatur timor Cicero qui prius eos ad hortari et instituere solebat : nullo in loco visebatur : Subita omnium ad omnia mutatio facta erat : Et iam pro quingentis supra duo mille drachmas duabus legionibus octo distribuendas suadebant : Cęsarem decem virorum loco ad diuisio nem eligendum : Absenti quoq; ut consulatum pete re liceret permittendum : legati hinc inde volitabant qui hec illi summa celeritate nunciarent : Quibus per prius ab urbe digressis poenitentia senatum inse cuta est : cum nec tam timide ac pene muliebriter consternari : aut aliam tyrannidem sine cede et san guine in urbem admitti oportere consuleret : Non cō suesse et enim qui consulatum peterent per vim cęs sari : neq; milites ex tributo patrie imperare velle : Armari oportere ex his qui interius existerent : leges insurgentibus opponendas esse sperare se neq; illos prolatis legibus patrie illaturos arma : sin inferret obsidione tolerandum : quoad Decimus et Plancus accessissent : Satiusq; esse usq; ad mortem depugna re q̄ ultroneam subire seruitutem : Vetera etiam romanorum consilia et tollerantiam pro libertate habitam : cum nihil pro illa comutandum censuis

Contra ciceronem quē ut timidū arguit.

Mutat opionē senatus a timore ad audaciā ut ī reb' dubiis fit.

Leges attende.

sent referebant : Duabus vero Legionibus ea die in portum accedentibus ex libya : deum ipsos pro libertate adhortari arbitrabantur : poenitentia itaq; ducti : omnia quae statuissent denuo reuocare pergunt : Cicerone iterum inter eos apparente : uniuersi quoq; qui per aetatem afferre poterant ad bellum scribebantur : cum quibus legiones due ex libya profecte : equites insuper mille : et legio alia quam Pansa reliquisset huic numero adiciuntur : omnesq; huiusmodi copie per partes diuiduntur : Nam pars collem qui Ianiculus dicitur : in quem pecunie omnes collate fuerant insederat : pars fluminis ripam tuebatur : Diuisis inter eos qui per urbem fuerant pretoribus : Alii scafas ac rates que in portu morabantur : resq; in ipis existentes ad seruabant : si forte victi illis indiguissent ad maris fugam. Et haec magna audacia celeritateq; peragentes : Caesarem e contra deterrere : aut ab exercitus fiducia ad consulatus petitionem vertere : aut potenter se ab his tueri : et presentem sortem imutare posse existimabant donec pro libertate bellum gererent : Matrem autem Caesaris ac sororem neq; palam neq; occulte inuenire poterat Tumultum itaq; denuo erexerant tam magnis defraudati obsidibus : veluti Caesarianis minime ad eos inclinantibus qui tam diligenter eas occuluisset Quibusdam e legatorum numero ad huc Caesari assistentibus omnia in contrarium mutata esse nunciant.

Cicero iteru̅ apparebat.

Diuisio copiaru̅ ad vrbis tutelam.

Occultatio matris et sororis Caesaris.

Qua ex causa legati illum relinquentes : non sine ru
bore in urbem rediere : Cæsar exercitu adhuc magis
concitato summa celeritate educit agmen : ne quid
mulieres mali paterentur : Ad populumq; tumultuan
tem non nullos ex equitibus premittit qui neminem
trepidare ulterius moneant : Exultantibus itaq; uni
uersis : quæ ultra quirinalem collem sita sunt inua
dit loca : nullo ad manus accedere aut insidentem
prohibere auso : Alia igitur admirabilis mutatio con
festim cernitur : Illustribus uiris ad illum concurrē
tibus et uicissim salutantibus : Subsequente deinde po
pulari turba : quæ militum dispositos ordines ueluti
pacificos ambiebat : Cæsar exercitum eo in loco derelin
quens : Postridie uersus urbem gressum mouet : sufficiē
ti custodum stipatus manu : Interea ciues per uniuer
sum iter : separatim aduentabant salutabantq; nullo
blanditiarum aut obsequii genus infimo genere omis
so : Mater uero ac soror in templo uestę residentes cū
uirginibus sacris summa alacritate illi occurrunt : Et
tres legiones spretis eorum ducibus ad illum emisere
legatos et se illi tradidere : Ex pretoribus earum cor
nutus se ipsum interemit : reliqui fidei et sponsionib;
eius obsequentes cum illo conuenere : Cicero his intel
lectis : per amicos cæsaris ut ad illum tute proficiscere
tur impetrauit : cūq; in conspectum eius peruenisset
excusationem protulit : Consulatus quoq; suasionem :
quam in senatu ob ipsum edidisset ad celum extulit :

Accessus propinquior oc tauii ad urbem.

Cōsidera varietatem popu lorum maximā.

Occurrūt ciues octauio cum letitia

Cornuti interitus.

Iterum Cicero leuitatis arguitur.

Cæsar autem Caiullo vsus hoc solum retulit: eum postre- mum ex omnibus amicis ad se visendum salutandum q; venisse: Nocte deinde subito rumore edito: duas ex legionibus cæsaris Martiam scilicet et eam quæ quar ta dicebatur in vrbem transire velle: quod ex insidiis bellum patrie inferre recusarent: pretores confestim ac senatus omnis rumori fidem prestitit: et quanquam finiti mus cæsaris esset exercitus: rati his fortissimis legionibus reliquis copiis eius obstare posse: donec alia aliunde ad eos potentia accessisset: nocte adhuc instante: Accilium cras sum in picenum transire iubent: qui exercitum para ret: ac quendam ex tribunis Apuleium concito cursu ad populum misere felicia illi annunciantem: Senatus quoq; eadem nocte ad consilium conuenit: Cicerone eum ad portas cum letitia summa: hylaritateq; suscipiente Rumore demum ut inani euanescente in lecticam su blatus fuga euasit cæsar hac fama compulsus ad risum. exercitum propius admouit vrbi: in campum qui Martius dicitur: Nulli tamen pretorum succensuit: neq; Crasso qui ad tabernaculum eius vsq; percurrerat: quanquam ad id inductus esset: Postremo cum captus aspec tu miserando ad presentiam eius delatus suplicaret: ad benignitatis famam atq; clementie pepercit omnibus: Verum posterius morte mulctauit: pecunias publicas i ianiculo repertas: aut alibi in vnum conferre iubens: et quas cicerone per prius exigente: inscriptas fuisse nouerat exercitui distribuit: duo mille et quingentas drach

Facete Octauius.

Alia mutatio senat. ex falso rumore.

Cicero iterum in fabula.

Attende diligenter de ficta clementia

mas vnicuiq; exhibens : residuum quoq; pollicitus impē
dere : et hæc agens vrbe abstinuit : quoad consules

Eligit consul Octaui9. cum Q. pedio

electi crearentur : Electus est autem et ipse consul
cum Q. Pedio vt voluerat : qui portionem Cæsarianæ
hereditatis sibi dereliquit : Postremo vt consul vrbem
ingressus est : sacrificauitq; : duodecim vulturibus :

Ostētū duodecē vulturū octauio vt olī Rhomulo.

quot olim Rhomulo condenti vrbem euenisse referūt :
inter sacrificandum a parentibus : perfectis sacris iterū
se parenti in adoptionem dedit : ex lege curiatia : est
autem id a populo in adoptione confirmari : curias qui

Lex curiatia.

Fratrie apud grecos.

dem romani tribus aut plebem per partes diuidentes
solent appellare : quemadmodum et greci fratrias di
cunt : Legalior quippe a romanis ad eos qui parentib9
carent huiusmodi habetur mos : licetq; ipīs æque ac le
gittimis filiis adoptantium affines ac liberos secum
ducere : Caio autem Cesari : vt alia splendida : sic liber
ti plures et dites aderant : quibus potissimum Cæsar
prima in adoptione ex testamento facta indiguisse vi
sus : Alia item lege Dolobellam ex hostium numero ex
oluit : et vt causæ in percussores Cesaris haberi possent

Accusationes ī cesaris percussores.

edixit : Et statim accusationes conscribentibus : cæ
saris amicis in eos fieri ceptæ : qui manus intulis
sent : aut illis solum ignouissent : Nam quibusdā
id inscriptum est : Nonnullis quod nec per egre ces
sissent : cum Cæsar extinctus est : Omnibus demū
vna diffinita per preconem ad iudicium destituta
causa inuicem capti sunt : Cæsare iudicia ipā adser

uante : neq; vllo iudicii absolutionem obtinente : ne
q; vllo iudicii absolutionem obtinente : excepto vno
exillustrium numero : qui nihil tum quidem perpes
sus est : uerum paulo post cum ceteris morti tradi
Attende scel' meditatum.
tus : uisus est et his diebus Quintus Gallius Marci
.Q. Gallius.
gallii frater qui Antonio conuenerat vrbis preturã
agens : à Cæsare libye preturam postulasse : et ea ad
epta insidias struxisse cæsari : Eius igitur preturam
collegæ inuasere populus demum prede exposuit : Se
natus vero eum morti condemnauit : uerum cæsar
ad fratrem ire iussit : Feruntq; intereundum : nusq̃
illum apparuisse : Tam ingentia itaq; operatus Cæsar :
Ecce aliud facinus.
ad Antonii conciliationem conuertit animum : certior
iam factus viginti legiones in exercitu Bruti conuenis
se : et Antonio super his meditatus uti ex vrbe profec
tus : supra Ionium sensim carpebat iter : Senatus con
sulta operiens : Pedius nempe absente Cæsare Senato
ribus ne inter se dissiderent : sed cum Antonio Lepi
doq; conciliarentur enixe suadebat : Illi satis aduertẽ
tes : non sua patrie ve vtilitate : sed a Cæsare in Bru
tum Cassiumq; conspirationis ineunde causa huiusmo
di conciliationem queri : tandem ex necessitate cõue
nere : vt decreta quæ in Antonium Lepidumq; et eo
rum milites vt hostes perscripsissent : hactenus dissol
conuentio senatus licet
uerent : et ad eos pacifica alia premitterent : pro quib'.
in vita et coacta.
Cesar ad illos scribens congratulatus est : Antonio pre
terea se adiutorem si opus foret in Decimum vltro

obtulit: Illi vero paribus blanditiis cæsari adulabant. et vicissim collandabant: Itaq: Antonius ad illum scripsit: Decimum se ommissurum esse eius gratia: Plancum autem sui propria: et cum illo se coniuncturū fore si placeret: Tam magna ad inuicem sibi pollicebantur: Persequente Decimum Antonio Asinius pollio ad eum venit: Legiones duas in armis agens: Plancūq: cum illo reconciliare studuit: qui tribus stipatus legionibus ad Antonium se conuertit: sic vt ingentibus copiis iam presideret Antonius: Decimo legiones decem aderant: quarum quatuor ceteris bellicosiores: iam pridem fame morboq: tabuerant. electorum vero nuper: sed supererant: verum ignaue ac laborum inexpertes: Quam obrem pugnam inire veritus fuga se ad Brutū in Macedoniam statuit conferre. Iterq: non per superiora alpium: sed per Rauenas Aquileiamq: capescere: cognito deinde cæsaris aduentu ad illas partes: multo longius aliud ac difficili elegit iter: et per inculta barbarorum loca superato Rheno flumio proficisci instituit: per que transeuntem primi tyrones ad bellum electi: caloreq: inopiaq: deterriti eum relinquentes ad cæsarem profecti sunt: Post hos legiones quatuor: quæ a principio apud illum fuerant Antonium sunt secute: Cæterum deinde multitudo custodibus corporis exceptis: equitibus celtarum: quibus ille volentibus ad propria redire concessit: viaticum quoq: ex auro quod illi superfuerat impartitus est: et cum tercentis solum qui remanserant

Blanditie inter Octauii et Antonium.

Desolatio exerc. Decimi.

Fuga Decimi

Rauene.

Aquileia.

Destituitur Decim' ab exercitu proprio

ad Rhenum peruenit : cuius transitum cum difficilem
intueretur : cum paucis destitutus : et ab his postea
relictus : Decem solum permanentibus : mutata ve
ste in celtarum modum : cum eorum linguam pa
riter caleret aufugit : veluti quispiam eiusdem na
tionis : non per iter longius vlterius procedens : verso
Aquileiam versus cum facile obsequentium paucita
tem euadere posse speraret : captus demum a latroni
bus vinctusq; rogare coepit : cuius principis celtarum
ea gens existeret : cum camilli esse intellexisset : haud
parui camillum faciens : vt ad eum duceretur exo
rauit : Ille ad huc tum intuens palam blanditiis pro
secutus est : et qui eum deuinxissent contumelia coar
guit : q ob inscitiam tam illustrem iniuriis affecis
sent virum : Clam vero ad Antonium premisit :
At vero Antonius mutationem fortunæ non nihil
miseratus : captiuum intueri : minime sustinuit
Camillum autem admonuit : vt eo interfecto caput
ad se mitteret quo viso a presentibus sepeliri iussit Hic
igitur Decimi finis fuit equitum Cæsaris prefecti :
et qui veteri celtice sub illo imperauerat : et insequenti
anno consularem iure dignitatem : et alteri celtice
preesse sub eodem electus fuerat : Secundus ex percus
sorum numero qui post Trebonium poenas dedit an
no cum dimidio a nece Cæsaris . Eodem tempore Mi
nucius Bassillus et ipse Cæsaris percussor : a seruis
propriis interfectus est : quorum non nullis genita

Gallico hītu aufugit Decim̄ · decē eū dūtaxat coītantib̄ · et capitur ·

Camillus celtarū dux ·

Fraus camilli ·

Decimi Bruti exitus ·

Veterem celticā appellat eā gallie p̄tē quā vltra alpes galli celte possidēt alterā vō celticā ītelligit galliā cisalpīam quā celte occuparunt ·

P. Candidi de civilibus Romanorum bellis ex Appi
ano Alexandrino traductis in latinum liber Tertius
finit. Incipit Quartus.

Quo igitur Cai Cesaris percussores in eorum
magistratibus bello superati: in hunc mo
dum dedere poenas: Treboniusin Asia De
cimus autem Brutus inter Celtas: Quem
admodum vero Cassius ac Brutus vicissim profligati (margin: Bruti et Cassii imperium)
sint qui in Cæsarem conspirationis vel precipui fuisse
perhibentur: Telluremq; omnem a Syria ad Mace
doniæ usq; fines possidebant: Exercitum preterea
ingentem equestrem navalemq; continebant: Arma
torum legiones circa viginti sibi subderant: navium
ad hæc et pecuniarum multitudine pollebant: Quart'
iste civilium bellorum liber explicabit: De his quidē
Romæ publice damnatis ad mortem: interrogatioēs
inquisitiones et supplicia omnia proponebantur:
qualia nec inter grecos dissensione et bello laboran
tes: neq; inter Romanos ipsos unq̄ agitatum me
moriæ proditum est: preterq̄ sub uno Sylla a quo (margin: Hostes primū a Sylla morte damnati.)
primum hostes neci damnati fuisse referuntur: Ma
rius quoq; eos inquirebat: quosq; invenisset tormen
tis afficere solebat: Sylla vero sub premiorum polli
citationibus maximis ac suppliciis occulentes: siml'

ab obiuio quoq; occidi scripserat: Verum de his quæ a Mario et Sylla gesta sunt superius meminimus: Quæ autem insequuntur in hunc modum referūtur acta: Cæsar quidem et Antonius ab odio in amiciciam simul conuenere circa Mutinensem urbem: in paruula quadam insula Labinii fluminis et aperta: Horum cuilibus quinque armatorum legiones aderant: quas ad inuicem aduersas statuentes: cum tercentis solum ad fluminis pontes accesserunt: Lepidus autem ipse progressus: insulam perscrutatus est: deinde clamide excussa: ut uterq; eorum accederet signum protulit: Tunc ipsi tercētos illos cum amicis fluminis ad pontes relinquentes: in medium venere loco aperto ac conspicuo unaq; consedere: hi tres viri: Cæsare medium locum ob consulatum obtinente: Per duos itaq; dies a mane usq; ad vesperam hæc in loco commorantes: hæc inter se statuisse feruntur: Deponere consulatum Cæsarē et Ventidium in residuum anni tempus illum gerere: Cessante consulatu ad directionem intestinarum rerum: ex lege decreuere: Lepido et Antonio Cæsariq;: ut illi per quinquēnium preessent: eo modo quo consules preesse consueuerant: Sic autem dictatorum loco visi sunt eos nominasse: fortassis ob Antonii decretum: qui dictatorem creari prohibuerat: et hos ex nunc ciuitatis declarari principes ad anniuersaria illis ad quinquēnium statuta tempora: Ad hæc

Concordia inter Octauiū et Antoniū tertia.

Fluui. Labini ppe Mutinam ibi Insula.

Lepidus.

Conspiratio triū virorū ad Senat. destructionem et interitum.

Antonii decretum.

gentium magistratus inter se diuidere : ut Anto
nius celticam omnem sine ulla pirenei montis co
tinuatione quam veterem celticam appellant obti
neret : Huic nempe presidere Lepidum et hiberie
ultra hanc : Cæsari libyam : Sardiniam : Siciliam :
et si qua his in locis inest in insula recenseas committe
re : Sic Romanorum principatum hi tres inter se
viri partiti sunt : quæ ultra Ionium fuerant : sola
postponentes ob Brutum et Cassium : qui adhuc pro
uincias illas obtinebant cassio item et Bruto Antoni
cæsaremque inferre bellum : lepidum in futurum con
sulatum gerere : et ob ingruentes necessitates in urbe
moram agere : hiberie ob utrosque presidentem : Ex le
pidi exercitu tres legiones cum illo rome permane
re : Septem vero legiones cæsarem Antoniumque in
ter se diuidere : ut tres cæsar haberet : quatuor Anto
nius cum ad bellum uterque eorum viginti duceret
legiones : Et iam exercitum spe fulciendum a bello
ad victorie premia aliaque munera assequenda : Incola
tum quoque dationes urbium octo supra decem Italica
rum : que et substantia et domorum pulcritudine
pauimentisque prestarent : queque subinde militibus ip
sis diuiderentur quemadmodum illis pro earum ini
micicia per prius belli iure pertinebant : Erant autem
hæ et alie urbes et in primis illustriores Capua Regi
um : Venusia : Beneuentum : Nuceria : Ariminum :
et Hipponium : Sic optima et pulcherrima Italie

Diuisiones prouinciarum inter triumviros.

Lepidus consul.

Diuisiones legionum et expeditionum.

Diuisiones ciuitatum Italicarum in predam.

queq; exercitibus ascripta sunt : visum est illis prete
rea hostes proprios interimere : ne hæc ipsa statuen
tibus impedimentum quirent afferre : et bellum ex
terum conficerent : Hæc igitur abillis decreta et
conscripta sunt : Reliqua cesar exercitibus exceptis
quos ad mortem condemnassent : ut consul recitauit :
Quæ intelligentes milites ingenti preconio extule
re : inuicemq; se ipsos ad reconciliationem comple
xi sunt : His peractis multa prodigia signaq; per
horrenda rome statim visa sunt : Canes luporum vice
vlulatus edidere : Iudicium sane insuetum : lupi etiã
per forum discurrere : quod animal in urbe minime
assuerat : Bos vocem emisit humanam : et infans re
cens genitus eloquutus est : Ex simulacris etiam non
nulla sudorem emisere alia sanguinem : hominum
inmanes voces armorum strepitus : equorum cursus
inspectante nemine audiebantur : circa solem porro
insolita apparuere signa et imbres lapidei e celo mis
si : continuaq; fulmina intemplis statuisq; deciderũt :
Quorum causa Senatus vates et aruspices ab etruria
missit acciri : Ex his senior Reges priscos iterum reuer
ti : omnesq; vt prius subiectum iri se excepto refe
rens : tamdiu quoad extinctus est os vocemq; perti
nacissime continuit : Hi igitur tres viri a se ipis cõsti
tuti : quos morti destinassent vna conscripsere ac po
tentioribus pretermissis proprios delegere hostes : dome
sticos eorum videlicet aut amicos ad necem mutuo

O crudele cõsilium

Prodigia clades precedentia

Vos humana ex boue mirum

Virgili.

Mirabile de vate etrurie extincto

sibi ipsis et tunc quidem et posterius indulgentes: Elegerunt et alii alios: quidam ob inimiciciam alii ob offensionem solum aut inimicorum causa aut amicorum inimicicia: aut diviciarum excellentia commoti: cum multis pecuniis ad bellum indigerent: Bruto nempe et cassio a Siaticis redditibus et tributis adsistentibus. Ad haec regibus et satrapis illis conferentibus: Ipsi enim Europe et inprimis Italie opibus: bellis tributisque afflicte destituti: ob ea quae popularibus quidem ac feminis exegerant: onera ad summum usque ad auxerant: vectigalia quoque fabrorum et mercenariorum imposuerant: Itaque plerosque: ob habitationum splendorem proscribentes: omnes fere vel morte vel bonorum publicatione damnauerant: Senatorii ordinis circa trecentos: equestris vero ad duo milia: in quibus vel fratres vel patrem proscribentium inerant: aut presidentium sub ipsis: quicunque magistratibus: aut aliis ducibus adversi fuerunt: Multitudinem itaque eorum: cum a primo congressu Romam accessissent proscripturi videbantur: Cum duodecim viros vel ut alii referunt septem supra decem ex potentioribus neci condemnassent: inter quos et cicero fuisse dicitur confestim qui eos interficerent Romani premisere ex quibus quatuor primo impetu in conviviis occursibusque interempti sunt: Sed cum in perquirendis reliquis ubique scrutarentur domos templaque: subito tumultu per noctem cuncta replebantur: Clamores ad haec et discursus: cum eiulatu velu

Pecunie et diviciarum magnitudo invidiam gignunt.

Onera populorum et vectigalia propter bellum.

Proscriptiones nobilium.

Sex supra decem ad necem condemnati inter quos cicero.

Calamitatem Romane urbis miserandam lege.

ti capta vrbe vndiq: strepebant : Nam cum cogitatum
esset virorum captionem fieri : neminemq: ex damnatis
proscribi prius : vnusquisq: ad inquirendum cum accur
rentibus vna precedebat : Sic desperatis rebus quidam
propria : non nulli cōmunia igni subicere parabant :
aliquod insigne facinus prius agere q ab vllo pati me
ditantes : et fortassis effecissent : nisi q Pedius ipse pre — Pedius consul.
conibus assumptis vrbem peragrare coepit : eosq: inlu
cem sperare monuit : quoad diligentius cuncta perce
pissent : Orta demum luce preter trium virorum sen
tentiam : septem et decem viros proscribi iussit : quos
ciuilium malorum causam attulisse existimans : solos
ab illis damnatos fuisse crederet fidemq: ceteris pu
blice subinde prestitit : quae decreta fuerant poenit?
ignorans : eademq: nocte labore caloreq: confectus mor — Mors Pedii ex calore et labore.
tem obiit : Ingressi sunt autem hi tres viri per tres se
paratim dies : vnusquisq: caesar Antonius et lepidus mi
litaribus ordinibus instructi : vna armatorum legio — Ingrediūt triūviri romā.
ne quemlibet eorum comitante : cum in vrbe extitis
sent confestim vrbs armis signisq: per oportuna loca
dispositis oppleta visebatur : ac subito in medio ipsorum
concio parata astitit : Tribunus Publi? titius legem p — P. titi Tribunus.
tulit consulatum sub presentium trium virorum con
stitutione in quinquennium vacare Antonii scilicet le
pidi et caesaris qui pari modo ac consules illum obtine
rent : Hos quispiam graecorum aptatores cōmode dice
ret : quod Lacedemonii rei publice subiecta disponentib — Aptatores p antiphrasim.

posuere nomen : nullo itaq; interuallo ad approbatio
nem posito : nullaq; insigni die ad censendum prestita : le
gem proposuere : ac nocte unica supra septem et decem
quos prius diximus : centum et triginta virorum pro

Incipit scelerata pscriptio.

scriptiones per varia vrbis loca prolate sunt : Nec mul
to post centum et quinquaginta illis addite : et conti
nue ex propriis damnatorum aut prenominatorum nu
mero ob ignorantiam aliquis tabulis adiciebatur : qui iusti

Iustitie opinione.

tie opinione neci traderetur : Cunctorum capita ad tri
um viros definito premio deferri iussum : Erat autem
premium libero argentum : seruo libertas et argentum :
omnesq; propria ad inquisitionem proferre cogebantur :
et qui vel suscepisset aliquem : aut occuluisset : aut in qui
ri prohibuisset : pari pena tenebatur : Licebatq; vnicuiq;
istorum : quae voluisset pari premio indicare : Fuit autem
proscriptionis huiusmodi tenor : Marcus lepidus : Marc

Lege tenorem pscriptionis triumvirum de verbo ad verbum ut edita fuit.

Antonius : Octauius Caesar : communia aptare statuentes :
et in melius componere ita fantur : Si non ob infidelitatem
perditissimi homines deprecantes : misericordia digni habi
ti fuissent : eaq; adepta benefactorum suorum inimici : et

De coniuratis loquitur.

subinde insidiatores effecti essent : neutiq; Caium Caesarem
interemissent : quos ille iure belli captos : misericordia sal
uos prestitit : et amicorum loco sibi statuens : ad prouin
cias honores : muneraq; confestim impulit : neq; nos nimi
cos his contumeliis et scriptis hoc in loco repente facere
coacti essemus : Nunc autem ex his quae in nos moliun
tur et eorum causa quae Caius Caesar perpessus est : ipla

cabilem beniuolentie intuentes esse malitiam: potius hostes nros preuenire: q ab illis quicq pati preelegimus et ne quis id facinus iniquum: aut crudele aut nefandum arbitretur: in caium et nos qualia perpessi sumus conuertat oculos: Caium nempe imperatorem ac sacrorum principem: et quae formidabiliores romanis fuerant abolentem gentes: easq: ditioni suae submittentem et virorum primum super herculeas columnas in nauigabile quodam mare per temptantem: et romanis incognitas aperientem terras: templi in medio quod senatus appellatur in conspectu immortalium deorum: Vulneribus tribus et viginti foedatum confecerunt: qui bello ab illo capti saluatiq: fuere: heredes quoq. substantie eius nonnulli ascripti: Quos reliqui in eodem constituti odio seculărissimos hos supliciorum vice ad principatus prouinciarumq: administrationes premisere: quibus abutentes illi: publicas diripuere pecunias et ex ipis exercitum in nos comparant: alium quoq: a barbaris expostulant: principatus nri continue inimicissimis a quibus plereq: romanis subiecte vrbes qp illis non paruissent: flammis tradite sunt alie diruute aut funditus euerse: non nulle metu impulse patrie contra nos inferre bellum: Verum nos quosdam iam ex illis supplicio affecimus: reliquos deo fauente poenas confestim pendentes concernetis: Maximis qppe nobis concedentibus: et sub manus existentibus prouinciis hiberia et celtica: et his quae domi sunt su

Malitia beniuolẽtie implacabilis.

Laus caesaris et cõspiratorum detestatio.

Contra senatus decreta innuit

Hiberia et gallia cisalpina.

perest adhuc non contemnendum et triste opus: cum his qui ultra mare incolunt caii percussoribus in vos externum meditantibus bellum: ut nec tutum rebus vestris neque nostris arbitremur: alios post terga relinquere hostes: qui in absentia insidientur nobis et eventus belli in tempore observent: neque ob hos iterum retardare: in tanta celeritate equum magis putemus esse eos confestim e medio tollere: Hoc enim contra nos incipiente bello: cum hostes nos et exercitus qui nobiscum erant vicissim decrevissent: Ipsi tot civium milia nobiscum profligarunt: non deorum indignationem non hominum invidiam multifacientes: cum tamen nos nulli multitudini succenseamus: neque hos hostes omnes delegerimus habendos: qui nobiscum contenderunt: aut insidias nobis struxerunt: non divitiarum causa aut facultatum: aut dignitatis: non quod alter ante nos imperator interemit: dum urbem huiusmodi civilibus constitueret in rebus cui bene successisse fantur ob felicitatem: quamquam necessitate urgente tribus plures quam uni opus sit ad esse hostes: Verum solos ignobiliores: et praeceteris malorum causam preferentes: ulciscemur: Et haec non minus vestri causa quam nostri: Necesse quippe est nobis dissidentibus vos omnes in medio dira perpeti necesse est: et exercitu iniuria affecto conturbatoque: et hostiliter proscripto a communibus inimicis nostris: solamen aliquod affer

Venenosa et simulata locutio.

De Sylla dictatore intelligit.

re : Sed cum potentes simus quoscunq; libeat impe-
tu primo capere : prescribere eos preelegimus po-
tius q̄ inopinantes preuenire : et hoc uñ causa : ne
ab armatis et ira concitis : plus obnoxiis inferatur
pene : sed ut numero definitos nomine tenentes
ab aliis mandato abstineant : Optima igitur fortu- Hec est subscriptio.
na eorum qui huic scriptioni subscripti erunt : Nul-
lus ergo aliquem suscipiat : aut occultet : aut aliquo
premittat : neq; pecuniis confundat : ut vel saluet a-
liquem vel adiuuet : aut cum illo sentiat : Hunc q̄-
dem nulla occasione vel venia admittentes : in pro-
scriptorum numerum ponemus : At qui interemp-
torum a se capita nobis apportarit : si liber fuerit qn-
quee supra viginti mille drachmas pro quolibet ac-
cipiet : Seruus ultra proprii libertatem corporis :
decem mille drachmas Atticas et ciuilitatem heri
sui consequetur : eadem indicantibus premia aderūt
ac nemo ex his qui acceperit : in commentariis nris
perscribetur ne manifestus ulli sit : In hunc modum Finis pscriptiōis quātū ex gre-
trium virorum proscriptio annota est : quantum ex ca ĩ latinā linguā licuit trās-
latina lingua in grecam licuit transferre : Primus ferre quēadmodū ex latiā
igitur ex proscriptioribus lepidus fuit : Ex proscrip- prius in grecam.
tis vero primus Paulus lepidi ipsius frater : Secun-
dus deinde proscribentium Antonius et secundus ex
proscriptis Lucius Antonius eius patruus : Hi et enī
primi hostes eos indicauerant : Tertius vero et quar-
tus fuere : qui in altera tabula in futurum consu-

Planc· Plotius· quint

les creati fuerant : Plautus et frater Plotius et Asinii socer quintus : qui neutiq: secundum dignitatem cæteris proponebantur : q̄ ut timorem et desperationem omnibus inicerent : cum neminem liberari posse existimarent : Erat et inter proscriptos Thoranius : a non nullis Cæsaris procurator habitus : Et simul cum his proscriptiones veteres continebantur : Omnes porro urbis exitus aut portus aut stagna aut lacunæ : aut quodcunq: aliud ad fugam suspitiosum erat : aut ad latendum per prouinciam profugis patebat a turmarum ducibus obsidebatur : quibus perscrutari omnia et discurrere in iunctum fuerat : Et hæc uno impetu facta sunt : Statim igitur per prouinciam unam : ac ciuitatem ut quisq: quod sperauerat adeptus fuerat hominū captiuitates plurime : subiteq: perpetrabantur : varii ad hæc necis modi : capitum abscisiones mercedis gratia conspiciebantur : fuge turpissime : et cultus prius illustribus insueti : cum non nulli puteos subirent : alii subterraneos specus et inmunda queq: : quidam per fumi exitus : aut sub tectis tegulis operti miro silentio laterēt non minus percussoribus : mulieres puerosq: formidantes qui non satis beniuole erga eos se habebant : Erant q̄ libertos vererentur ac seruos : aut foenorum debitores : aut agris suis finitimos : ipsorum desiderio timerent : Insurrectio itaq: omnium quanta prius unq̄ ubiq: aderat : Subita et nefanda mutatio omni in loco visebat : Senatorum aut consulum pretorumue : aut tribunorum ad magistratus discurrentium : aut qui in illis

Thoranius·

Attende tēporū iandi tam calamitatē·

varios necis modos·

Quid agit timor·

erant ad pedes seruorum suorum procidentium: cum
clamore et eiulatu: et seruos proprios dominos salua
toresq: appellantium: Quæ res eo miserior videbatur: Res miserior.
quo deiecti nulla misericordia ab vllo leuarentur: Pro
pria vniuscuiusq: malis referta erant: non quemad
modum in seditionibus: aut belli captiuitatibus: non eni
vt in illis aduersarium aut hostem metuentes: domesticis Domesticorum pauor omnes excedit timores.
se crediderant: cæterum eos percussoribus magis formi
dantes: quos nec in seditionibus: aut bellis veriti erant
tunc maxime timebant: cum repente ex necessariis ho
stes effectos cernerent: vel ob simultate: vel numerum
promissionem: vel ob repositum in domibus aurum atq;
argentum: Infidus quippe vnusquisq: in domesticos ef Ita fit vbiq: terrarum.
fectus erat: Et propriam vtilitatem beniuolentie eorum
antetulerat: fidi autem et beniuoli: non auxilium af
ferre non celare aliquem: aut cum vllo conuenire
audebant: ob suppliciorum crudelitatem: cum eorum
mentibus: septem et decem virorum prius interemp
torum insideret timor: et nullo proscribente verum
quibusdam repente insurgentibus: quilibet similia sibi
expauesceret: et inuicem conspirarent: cum in proscrip
tionibus: non nulli vniuersis statim traditi essent:
Alii nulla de se cura habita ad lucra predasq: conuer Diuersa hominum conditio.
si: alios ad percussorum mercedem venabantur: Ex re
liqua autem multitudine quidam ad occisorum domos
spoliandas accurrebant: quæ vtilitas a consideratione
presentium malorum eos auertebat: Alii moderatiores

benigniores[que] ex stupore corruerant : erat[que] illis admi-
rabile animo voluentibus : alias quidem ciuitates a se-
ditione disiectas : a concordia seruatas extitisse : Hanc
vero seditione principum turbatam : concordia in hunc
modum corruisse : Nam et qui interfectoribus opem
attulissent : et qui minime afferrent : vna interibant
quasi ab illis nullam iniuriam accepissent : Erant q[ui]
se spontanea fame conficerent qui laqueis finirent vi-
tam : qui se aquis inmergerent : aut e tecto precipites
darent : aut igne se absumerent : aut iugulatoribus
se offerrent : erant qui accersiti retardarent : alii qui
se occulerent indecore[que] deprecarentur : Quidam qui ma-
lum a se propulsarent : quidam qui precio accersirent :
Alii porro preter trium virorum sententiam aliorum
inscitia ab insultu necabantur : et clare non proscrip-
tus neci traditus inspiciebatur : quod cadaueri caput assi-
steret : Nam proscriptorum capita ante tribunal in
foro ponebantur : quo in loco afferentes precium accipe-
opus erat : Aliorum quo[que] studium et virtus eminebat :
tum mulierum : tum filiorum : fratrum : seruorum[que]
seruantium plurima aut machinantium : et vna mo-
rientium : cum quae optarent perficere nequissent : Ho-
nulli interfectoribus suis vitam adimebant : Ex fugien-
tibus preterea quidam naufragio peribant : omnibus
conatibus ipsorum aduersante fortuna : alii preter
cunctorum opinionem ad vrbis magistratus : bellorum
preturas triumphos[que] reuertebantur : Sic tempestas il-

Concordiam malorum est causam.

Mille gen[er]a hominu[m] fati mors vna fatigat.

Signu[m] no[n] proscripti.

Fortune varietates atte[n]de maximas.

la admirabilis omnibus emicuit: Et hæc quidem non priuata in vrbe: aut minimo in regno: sed potentissime gentium cunctarum marisq; dominatu cōmouit deus: a longe in hunc in quo nunc est disponens principatu: fuere et similia alia in ipsa vrbe sub Sylla: et ante illum sub caio Mario: quorum vicissim clariora mala in his quæ de eorum gestis scripta sunt: edidimus. Ita vt insepulta maneant: Hæc autem trium virorum gesta existimabit quispiam: vnius potissimum intuitu: cuius virtute ac fortuna imperium instabilem sedem constitutum est: genus quoq; ac nomen eorum qui sub ipso nunc sunt derelictum fuit: Longe fuisse clariora: cuius splendida opera ipsius manu facta quæ memorie magis commendata sunt: quoniam posteriora fuere referam subinde: Hunc autem non omnia: non enim relatu digna interitus: fugeq; priuatorum: et quod non nullis a trium viris reditus concessus sit: et eorum qui rediere ignota vita: Verum quæ admirabiliora in primis extitere: maxime vt ex eorum consideratione prescriptis adhibeatur fides in presenti edisseram multa quippe sunt: et quæ multi romanorum pluribus in libris a se ipsis conscripserunt: ex quibus modica ipse ex quacunq; specie: ad vniuscuiusq; fidem et presentium temporum beatitudinem: a principio magnitudinis eorum referabo: Assumpsit autem initium hæc clades in ipso statim concursu in vrbem: ab his qui magistratibus ad hæc præsidebant: Ac primus

Potentissimū cūctarū gētiū romanū imperium.

Tradunt Appian⁹ sepatim de laudib⁹ octauii et aliorum imperatorum.

Multi romani hanc conscripsere historiam.

Saluius tribun͞ p̄mus interemptus.

extribunis Saluius interemptus fuit: Sacrosancta q̄ppe exlegibus hæc habetur dignitas: et quæ plurimum inter cæteras polleat: Ita ut nonnullos ex consulibus aliquando custodie incluserit: Et erat hic quidem tribunus: qui Antonium hostem aprincipio iudicari prohibuerat: Posteri vero inomnibus ciceroni adheserat: Intellecta igitur trium virum conspiratione: et festinātia inurbem: domesticis conuiuium armatis: nonnulli ex accumbentibus cum tumultu trepidationeq; assurrexere: Ceterum armatorum dux quiescere omnes

Crudele facinus.

iussit: Saluium vero ut sedebat crinibus apprehensū donec conficeret attraxit inmensa: caputq; illi abscidit: et qui una affuerunt: ut prius manere persuasit: ne tumultu edito similia perferrent: Sic illi præfecto abeunte stupefacti usq; in profundam noctem reliquo tribuni cadaueri silentes astitere: Secundus interemptus est:

Minucius pretor.

Minutius pretor: cum inforo comitia haberet: audiēs et enim armatos ad se accurrere subito prosiluit: et inter fugiendum quo inloco latitaret mente cogitās mutata veste tabernam ingressus est: Clientes cum magistratus insigniis abse ambigens: Illi pudore ac misericordia commoti perstitere: eoq; modo licet inimiti faciliorem insequentibus ad prætorem præstitere: adi

Analis pretor

tum Analim alium expretoribus dum questorem circum currentem et sorte electos adhortantem per puerum aduocat: amici qui cum eo fuerant: et qui insignia magistratus deferebant deseruere fuga ...

tabulis proscriptum esse sentientes : Ille ad clientu
lum delatus : qui vilem quandam et humilem do
mũculam in suburbano fere ignotam possidebat : se
cure in ea latuit : quoad filius ad clientulum fugisse
ratus : percussores eum in locum secum duxit : et ob
id a trium viris parentis substantiam adeptus : ad
edilitatem quoque sublatus est : Verum posteri ab ebri
etate redeuntem milites a casu obvii ac propellentes
interemere : qui parentem eius Anna occiderant :
Thuranius vero non iam pretor : sed pretoria funct.
dignitate adolescentis impudici genitor : et qui apd
Antonium plurimũ poterat : turmarum duces depre
catus est : ut necem aliquantulum differrent : do
nec filius eum ab Antonio deposceret : Illi risu edi
to proposcisse quidem illum verum pro filia dixere :
Id intelligens senex aliud breve ab eisdem exoravit
spatium : donec filiam videret : Qua conspecta : a pa
ternis bonis abstinere iussit : sed nec illam ab Anto
nio postulavit frater . Contigit autem ut is substã
tiam omnem in turpibus absumeret : et furti de
prehensus ex condemnatione aufugeret : At Cice
ro qui post . c . cesarem potens admodum : quantũ
popularis monarchia valuit in urbe floruit : cum
filio et fratre ac fratris filio : omnibus denique neces
sariis eius et clientibus amicisque proscriptione dam
natus est : Id fugiens parvam ingressus ratem : ma
ris tempestate deterritus ad proprios agros : quos ob

Filii pris proditor dignũ sortitus est exitum.

Thurani pretori.

Aliud ĩpietatis exẽplum

Ciceronis indignũ lege exitũ et deplorandã sortem .

Agri ciceronis circa capuam.

historie huius passionem vidisse memini: circa capuam Italie vrbem delatus est. Tacite igitur accedentibus his: qui illum inquirebant: quippe pre ceteris ambitiosissime hunc virum efflagitabat: Antonius et Antonii causa q plures: coruorum ostentum. corui aduolantes obstrepere coeperunt: eundem e somno excitantes: vestem quoq; rostris eo usq; attraxere e quiescentis corpore: quoad serui id signum a deo missum arbitrati: lectica impositum iterum ad mare per profundam siluam: occulto calle detulere: Multis per partes accurrentibus: interrogantibusq; sicubi cicero appareret: Omni ad beniuolentiam misericordiamq: nihil nisi ablatum fuisse referebant. Verum Cerdo quidā fugam detexit ciceronis. cerdo quidam clodii clientulus: Ciceronis acerbissimi hostis lene turmarum duci: cum paucis assistenti callem indicat: quo cognito insequitur ille: et Ciceronis seruos longe plures q quos ipse duceret: auxilio adesse cernens: militariter admodum coepit exclamare: ea voce qui inagris aderant postremi turmarum duces aduolant: quos intuentes Ciceronis serui q pluribus accedentibus territi cesserunt. Le Popilii lene īgratitudinem nota et precaue a malorum patrocinio. na vero qui propriam causam ciceronis patrocinio tutatus poenam effugerat: caput e lectica primus extulit: simulq; precidit: tribus feriens secansq; vulneribus ob inexperientiam: Abscidit et dextrā qua orationes illas luculentissimas: in Antonium veluti tyrannum exarauit: ad Demosthenis in Phi

lippum similitudinem editarum : quo facto nonnulli in equis : quidam nauibus preuecti sunt : ut hæc Antonio primi nunciarent : Lena sedenti in foro Antonio : caput manumque ciceronis a longe protulit : ostenditque : Qua ex re exhylaratus ducem coronauit : adornauitque donis : ducentis scilicet et quinquaginta milibus drachmis atticis : quod maximum et pugnatissimum inimicorum olim eius occidisset : Caput manusque Ciceronis in foro ante Tribunal per spatium temporis pependere : quo in loco et ipse prius orare solitus : ad id spectaculum multi audientes : visendi causa conuenere : Ferunt et in die Antonium ciceronis caput in mensa tenuisse demum satiatum animo ab hoc nefando spectaculo abstinuisse : In hunc modum cicero eloquentia admirabilis preter ceteros in hanc ætatem usque : et qui consularem dignitatem obtinuerat in maximis patrie sue utilis : extinctus ab hostibus contumeliis affectus est : Filius autem eius in graciam ad Brutum pertransiuerat : At vero Quintus ciceronis frater simul cum filio deprehensus : apud percussores precibus instare coepit : ut se antequam filium occiderent : filio econtra suppliciter poscente : ut se prius neci traderent : Percussores id utrisque se concessuros annuerunt : Ita ambobus interceptis : signo dato seperatim uno impetu necauere ambos : Gnatii etiam pater et filius telis concurrentes inuicem uno vulnere confossi sunt : Reliqua membra : capitibus ademptis : insimul com

Ciceronis finis.

Filius ad quem libros officiorum conscripsit.

Q. cicero et filius.

Pia concertatio inter patrem et filium.

Gnatii pater et filius.

Blani et filii eius cru delis sors.

Fortuna omni potens.

Aruncius.

Pium matris ex.^m

Fres ligarii quorum exit. mirabilis.

Ad mirandum lege spectaculum.

Casus fratrum miserabilis.

plexa residerunt: Blanus filium eius ne una gradien tes conspicui fierent hostibus ad mare fugere suasit: ip se posterius ex interuallo sequebatur: Annunciante deinde quodam: sine temere: sine consulto: filium eius inter ceptum esse: retro rediens percussores: ut se interime rent accersiunt: Accidit autem ut filius ex naufragio periret: Sic inter clades fortuna plurimum poterat: Aruncius filio sine illo recusanti fugam arripere: vix ut se ipsum saluaret potuit suadere: et hunc quidem mater ad portas ante misit: deinde ut parentem sepe liret occisum: reuocauit: sed cum illum in mari ex media vitam finisse nouit: se ipsam interemit: Et haec quidem filiorum bonorum malorumque imagines descripte sunt: Fratres ambo proscripti: qui ligarii nomine appellabantur: inter latendum somno consopiti sunt: Ex his alter inquirentibus seruis statim interficitur: al ter fuga elapsus: dum fratrem interemptum audit: se exponte proiecit in fluuium: circunstantibus illum piscatoribus veluti non sponte sed casu decidisset: diu tius ne ab illis caperetur obluctatus est: seque inter fluc tus ultro obruit: captus postremo ab his: cum in tutum peruenisset: Non me edepol seruastis inquit: sed una vos cum proscriptus sim neci condemnastis: Verum illi misericordia moti apprehensum tenuere: quousque a mi litibus qui pontem obseruabant conspectus et capite ab sciso interemptus est: Quorundam etiam fratrum casus miserabilis fuisse legitur: Nam cum alter se proiecisset

set influuium : seruus cadauer diligentius perscrutatus :
elapsa iam quinta die rimando comperit et ad hunc
ab aspectu cognitum capite priuauit : Alterum instir
quillinio demersum seruus alius indicauit : Percussores foeda mors.
itaq: ingredi non ausi hastis hamisq: efundo extraxe
re : et caput sorde foedatum ut erat absciderce : Alius
capto fratre : nesciens se cum illo pariter proscriptum esse .
propere accurrit et me ante istum interimite clama Nota ignorātiā miserādā .
uit : quod intelligens turmae ductor : cum et hunc pa
riter proscriptum sciret : Equas postulas respondit : nam
et tu ante istum proscriptus es : Quibus dictis iuxta or
dinem interfecit ambos : Et haec fratrum exempla digna
memoratu ligarium contegens mulier : unicam secreti Deligarii uxore exemplū
participem admiserat ancillam : prodita deinde ab ea ui pietatis eximium .
ri : caput deferentem prosequebatur exclamans : Ego
hec suscepi : par mihi et suscipientibus debetur poena : cū
nullus esset : qui interficere auderet : aut succensere :
Ipsa per se ad principes nuncia peruenit : spernentibus
iis : ut mariti cupidam : inedia se denuo confecit : et haec
quidem hoc in loco cōmemorata est : quoniam uirum sal
uare cupiens non potuerit : ob idq: se ipsam interfecerit :
Quaecunq: a foelicitate amoris nequaq̄ cecidere : in his q
uiros tutate sunt perscribo : Ex illis uero quae impudice
insidias struxere uiris : in primis Septimio nupta habe Septimi ab impudica uxo
bitur : Haec enim a quodam Antonii necessario atq: ami re proditus .
co corrupta fuerat : dum igitur ex adulterio ad nuptias
transire cupit Antonium per adulterum in uirum de

precata est: Per hunc modum Septimius in tabula proscribitur: qui re ab uxore cognita: domestici ignarus

O perditissimam mulierem.

mali fugam preparabat: Illa veluti mariti cupida fores occlusit: ac tam diu tenuit: quoad percussores aduenere: Eademq; die et maritus interfectus est: et ipsa im-

Salasi uxoris memorabile proditionis exemplum.

pias celebrauit nuptias: Salasus fugiens cum spe decidisset in urbem nocte delatus est: dum desinente se initia res in melius componi existimat: occlusa domo solus hostiarius et ipse intra pariter conclusus herum agnouit et in eius cellulam recepit: contegere quoq; ex his quae habuisset: atq; alere pollicitus est: Ille uxorem e domo ad se euocare iubet: Mulier accelerare simulans

Proprium simulans et per fide mulieris.

ancillas vereri aiebat: ne per noctem quippiam suspicarentur: mane presto se affuturam: Orta luce percussores subito accersit: Hostiarius in domum profectus veluti morantem accelerare suadebat: Salasus absente illo insidias non nihil veritus: tecti culmen ascendit: quid fieret interim operiebatur: videns deinde non hostiarium: uerum mulierem percussores deducere: se

Fuluius serue zelotipia interfectus.

precipitem misit e tecto: Fuluium ad Seruam eius fugientem: quam pellicem olim habuerat: et libertate donatam in uxorem sibi assumpserat: ab eadem tot beneficiis obnoxia: proditum fuisse aiunt: Zelotipia alterius: quae et ipsa fuluio denupserat: Tot pessimarum mulie-

Statii lege magnanimitatem in ultimo vite discrimine.

rum exempla sese offerunt: Statius sannitis: qui plura sannitibus in sociali bello utilia peregerat ob insignia facinora diuitias: atq; nobilitatem in Romanorum: Sena-

tum admissus fuerat: cum iam octogesimum attigisset annum: Cum igitur diuitiarum causa inter proscriptos referretur domum populo aperuit: et seruis quecunq: libuissent efferre concessit: Alia et ipse proiecit: donec euacuata domo: et occlusa: igne iniecto in eadem cōbustus est: Ignis porro per urbem euagatus: non nulla alia consumpsit loca: Capio in longum ad opertis foribus per vim ingredientes ad unum interfecit: et á multis cōtumelia affectus: solus eos interficiens extinctus est: Vitulinus ingentem armatorum manum circa regium in unum comparauit ex proscriptis scilicet: et cum illis fugientibus: et ab octo supra decem urbibus: quæ exercitibus in predam destinate ad eorum premia id grauissime perferre videbantur: qua stipatus turmaruz duces ad eos discurrentes interfecit: donec maiore exercitu in eum misso: cum nec sic animo deficeret: in Siciliam ad Pompeium: qui insulam eam obtinebat: et fugientes ad se suscipiebat: profectus est: Subinde bello acriter gesto in Sicilia: multis superatis preliis filium et quoscunq: ex proscriptis qui ibidem conuenerant Messanam ire iussit: Ipse cum ratem ab hostibus nudatam esse cerneret: in eos delatus hostili manu confossus est: Naso ab liberto qui olim ex obsoletis eius fuerat proditus á quodam militum gladium eripuit: et proditore solo interempto se vltro percussorib᷒ necandum prebuit: Amator heri sui Seruus᷒ liberatū cum in tumulo quodam constituerat: Ipse quo ratem

Caponis desperatio vel audacia.

Vitulini maior facin᷒.

Nasonis indignatio et leta mors.

Magnam et singularē cōtemplar̄ serui fidē.

precio conduceret : ad mare descenderat : Reuersus cũ herum interfectum offendisset : ad spirantem adhuc ve hementer intonans : Sustine parumper o here inquit : et insurgentem subito turmarum ducem interemit : Post quem se ipsum intercificiens ad herum conuersus : Solamen inquit o here suscepisti : Lucius duobus fidis simis libertis assignato auro ad mare properabat : Fugi entibus illis retro rediit : et desperata ulterius vita iu gulatoribus sese obtulit : Labienus qui in sylle proscrip tionibus : multos coeperat : multosq; interemerat igna uus merito haberi poterat in his similia generose pertu lisset : Egressus itaq; domo inthrono consedit percussores ad se venturos late opperiens : Cestius in agris apud be nignos seruos celabatur : ducibus vero turmarum con tinue cum armis capitibusq; discurrentibus : pauoris diuturnitatem ferre non potuit : verum Seruis per suasit ut pyram pararent atq; incenderent : ita ut in quirentibus : Cestium a se interfectum et sepulture tra ditum affirmare possent cui cum illi paruissent pyram prosiluit intrepidus : Aponius tute latebras adeptus abo minata uictus turpitudine : insequentibus sese necan dum obtulit : Alius in publico se ultro obtulerat : Iugula toribus moram ducentibus : oppresso spiritu sibi ipsi ad emit vitam : Lucius Asinii tunc consulis socer per ma re arrepta fuga salis motum non preferens se sponte ĩmersit undis : Sisinium fugientem acclamantemq; : neutiq; se proscriptum esse verum pecuniarum causa

Lucii desperatio ob auri surreptionem.

Labieni gñosa mors.

Cestii interit' ex timiditate et ĩpatientia.

Aponii' ob vite abominationẽ mortẽ elegit.

Alĩ ex ipatientia pauoris extinctus.

Luci' maris motũ nõ ferẽs extinctus ẽ.

Sisinii desperat? exit?

insidiis appeti: ad tabulam persequentes adduxere: et eius nomen inscriptum ut legeret coegere: quo lecto eundem dedere neci: Emilius nesciens se proscriptum esse: cum armatos alium insequi videret: Turmae ductorem interrogavit: quis ille proscriptus esset: Is emilio inspecto: tu ipse es inquit: et ambos simul interfecit: Cillus et Decius e senatu egredientes: cum eorum nomina tabulis inscripta cognovissent: nullo insurgente sine ordine per portas arripuere fugam: et occurrenti Turmarum duci excursu se ipsos prodidere: Icelius qui sub Bruto et Cassio ius aliquando dixerat: Caesare cum exercitu circa iudicia assistente: ceteris iudicibus occulte condemnationem eius afferentibus: solus palam absolutionem protulit et ob libertatis confidentiam clam elapsus: afferentibus cadaver sese immiscuit: lecticamque detulit: Admirantibus qui custodie portarum preerant: quod solito amplius uno homine ad ferendum uterentur: nilque suspicantibus de his qui ferebant: lecticam perscrutati sunt: ne sub simulatione quispiam in ea celareretur: qua ex causa deferentes Icelium redarguere coeperunt: quasi minime cum illis ad id munus esset electus: ob id a persequentibus agnitus interemptus est: Varus a liberto suo proditus summa celeritate se proripuit: et montem ex monte mutans ad Minturnensium pervenit paludem in qua se ipsum recreans: tacitus latebat: Minturnensibus ad latronum inquisitionem discurrentibus

Facete de Emilio intercepto.

Cilli et decii infortunata mors.

Icelii lege constantia et infortunatum subinde finem.

Diligentiam nota.

Vari varia et admiranda fortuna.

paludem in qua se ipsum [at] harundinis motu deprehensus capitur: seq; latronem professus est: eoq; modo damnatus duceretur cum una cum ceteris supplicio afficiendus esset: Id genus mortis indecorum aspernatus: in hunc modum loquutus dicitur: Interdico vobis o Minturnenses: me consulem olim factum et a principibus quam longe honorabilius est: proscriptum ulterius torquere aut morte mulctare: Si enim mihi fugere non licet: utilius nunc est: sub collegis meis obire mortem: Ad quae diffidentibus illis cum orationem huiusmodi suspectam haberent: accurrens turre ductor: Varum agnovit: et capite adempto residuum corporis Minturnensibus reliquit: Largum quidam in agris deprehenderunt: non largum sed alium inquirentes: Eius itaq; fortunam miserati: quoniam non quesitus interceptus esset: per silvam ut aufugeret illi suaserunt: Insequentibus aliis ut eundem caperent: ad primos festino cursu pervenit: et vos me interficite inquit: qui casum meum prius miserati: premia ob id debita habere promeremini: Sic moriturus equam humanitatis vicem illis reddidit: Rufus domum ornatissimam iuxta fulviam Antonii uxorem possidebat: quam cum fulvia summopere abeo emere temptasset: neutiq; morem gessit mulieri: tunc autem dono exhibens inter proscriptos delatus est: Itaq; capite eius ad Antonium relato: id ad se spectare renuit: Verum ad uxorem

Vari deprehensi audaciam et verba.

Largi gratitudo ad mirāda ad mortē usq;.

Rufus a fulvia ob domus cupiditatē male habitus.

deferri monuit : Illa fori vice ante domum ei conti
guam iussit appendi Alius villam per ornatam ad
modum et floridam possedit : Antrum in ea profun
dum et pulcerrimum in erat : et forte ob hæc prosc̄p
tione damnatus fuerat : Contigit autem ut se in
antro tunc forte refrigeraret : cum percussores a lō
ge venientes conspicatus : seruus in profundum antri
eum iussit abscedere : ip̄e herili tunica assumpta se
dominum esse simulauit et trepidatione magna de
tineri : Et fortassis pro hero mortem pertulisset : nisi
q̄ conseruus alius dolum reserauit : Interfecto ita
q; hero populus per grauiter id ferens rem ad prin
cipes detulit : nec ante abira conquieuit : q̄ herum
indicantem cruci affixum : qui vero conseruasset
libertate donatum comperit : Aterium latitantem
seruus prodidit : qui statim liber effectus : heri sui
filiis substantiam ademit : contumeliis quoq; insec
tatus est : Illi quacunq; gradientem taciti ac flentes
sequebantur : Eam iniuriam detestatus populus tri
um viris rem aperuit : Hi fortunis habundantem
proscripti filiis inseruitutem redigere ultro : Hæc cir
ca viros memoriæ conscripta fuisse referuntur : Atti
git quoq; ob dunciarum facultates et orphanos for
tuna illius tempestatis : quorum unus cum ad præ
ceptorem graderetur cum pedagogo simul interimi
tur : dum ille puerum arctius complexus abse ā
moueri minime substinuit : Attilius pretexta de

Antrū pulcerrimū q°
veteres oblectabantur.

Duorum seruor̄ alte
ri' īfidelitatē specta.

Populi digna aīaduersio.

Aterii seruū digna pena
multatum lege.

De orphanis miserabilis
historia.

posita togam sumpturus amicorum turba stipatus: vt mos fuit ad sacra et ad templa ducebatur: exorto rumore eum in tabulis proscriptum esse: amici seruiq; deseruere omnes: Solus itaq; relictus: ex tam insigni pompa ad matrem sese contulit: Ea filium ob timorem penes se retinere verita domo expulit: Itaq; post matrem: alterius periculum facere non ausus: in montem aufugit: ex quo ob famem adima compulsus in latronem incidit: qui preter gradientes depredabatur: Ab hoc per vim assuefactus ad praedam: cum deliciis innutritus esset laborem vt puer ferre non potuit: arrepto itaq; curru rotarum velocitate sublatus est: et turmarum ducibus se ipsum prodidit: eoq; modo interemptus est: dum haec ita geruntur lepidus de hiberis triumphum agere constituit: et statim edictum in hunc modum promulgatur: laetam fortunam annunciari omnibus qui sacra conuiuiaq; eo die peregissent: qui autem minus paruissent: eos in proscriptorum haberi numero: Ille igitur triumphum inter sacra deduxit: Omnibus hylari gestu: et mente infesta prosequentibus: Proscriptorum interim bona domesticis venui subiciebatur: paucią; admodum inuenti sunt qui agros illorum emere auderent: quidam quod infoelicium erumnis poenam addere erubescerent: nec satis prospere similia ipsis euenire posse arbitrarentur: Non etiam ab his tuto qui aurum et argentum habuissent: illorum

Matris pietas a timore superatur.

Edictum lepidi triumphaturi inter vrbis lacrimas.

Facete dictum.

Nota diligenter.

oculis obici quinimo proprios agros: neutiq: pericu
li exptes fore: verum multo magis quæ ipsi possi
derent: discrimini subiecta esse existimarent: Soli
quidam obaudaciam minuta quedam precio coeme
rant: Ea exre principibus quæ ad belli apparatum
necessaria forent sufficere: Sperantibus ducenta mi
lia deesse adhuc comperta sunt: Hæc igitur in publi
cum referentes illi: quatercentas supra mille mulieres
proscripserunt quæ precipua diuiciarum copia excel
lerent: quibus iniunctum erat quæ haberent extimā
tibus: simul ad belli conferre necessitatem: quanti vnā
quanq: earum hi tres condemnassent viri: Aderat et
occulentibus quidpiam eorum quæ habuissent: aut
precium male afferentibus poena et similia indican
tibus liberis seruisq: præmia: Hæ autem per accepti
ores principibus foeminas exorare illos statuerunt:
In qua re neq: absorore cæsaris aut Antonii matre re
pulse sunt: A fuluia duntaxat Antonii vxore a fori
bus exclusæ contumeliam grauiter tulerunt: In forum
itaq: delatæ et a tribunali similiter reiecte: assistente
populo: et satellitibus armatis fari velle dixerunt:
Tunc Hortensia præconis voce ante alias proscripta Mo
deratione vestra indigentibus inquit tot talibusq: mu
lieribus: ad vxores vestras confugimus nullam abhis co
sequute gratiam: a fuluia reiecte in forum ab eadem
compellimur: Vos quippe iam nobis patres: viros: fi
lios: fratres accusantes eripuistis: quod abhis iniuriam

Quatercētarū mulierum
proscriptionem supra
mille.

Fuluia mulier itolerabilis.

Hortensie mulieris orō.

accepisse fatemini: pecunias etiam abstulistis: nunc sexum nostrum ad indecentiam indignam: ac preter nature muliebris modum cogitis: Si enim a nobis quemadmodum a viris nr̄is contumelia vos affectos creditis: nos eque ut illos proscribite: Si vero neminem ex vobis hostem decreuimus: non domum diripuimus: aut exercitum corrupimus: aut alium induximus: neq; principatus aut honoris titulum sortiri prohibuimus: qua iure suppliciorum participes esse promeruimus: que iniuriarum nullam attigimus partem: Quid preterea impendere tenemur: que neq; imperii: neq; honoris: neq; exercitus neq; preture: aut deniq; rei publice: q a vobis ad tantum calamitatis discrimen oppugnata est: utilitatem: ullam capimus: An quia ut dicitis bellum instat: Sed a quo bella ista prouenere: aut quem admodum mulieres intulerunt: quas natura apud omnes homines ab his curis vacuas esse voluit: At matres nostre supra naturam earum semel aliquando id fecerunt: cum periclitante re publica et desperata urbe instantibus carthaginensibus: ac tum quidem sponte contulerunt: non a terrarum: aut locorum possessionibus: non a dote aut domibus: sine quibus in libertate positis: ne vita superest: sed ab ornatu solum que domi possidebant: non poena aliqua: non accusatoribus aut iudiciis adducte: non per necessitatem aut per vim coacte: sed quantum sponte ex animo illis placuit: Quis igitur nunc inest vobis de principatu et patria timor

Idest pena mortis.

Qui honoris utilitatē nō capit ad onera nō tenetur.

Mulieres a curis rei publice vacant.

Spontanea collatio.

Instet aliquando Celtarum aut Parthorum bellum : nō deteriores ad salutem matribus nostris fuisse videbim⁹. Ciuilia autem bella neq; nos intulimus : neq; vobiscū adinuicem miscuimus manus : Neq; in cæsaris Pompei ve bellis quidpiam impendimus : neq; Marius nos aut cinna ad hoc compulit : non Sylla qui patrie tyrānidem induxit : Vos autem rem publicam constituere velle profitemini : Hæc per orante Hortensia Triumviri excandescere coeperunt : q̄ silentibus viris : mulieres hac audacia uterentur concionesq; celebrarent : et quæ agenda essent principibus inquirere auderent : militiā quoq; perferentibus viris : ipse ne pecunias quidem immedium afferrent : lictoribus itaq; imposuere ut ipsas a tribunali expellerent : donec voce a multitudine edita : lictores se paulum continuere : et principes insequentem diem hæc differri mandauerunt : Statuta die quatercentas solum ex priori numero proscribi iubent : quæ facultatum suarum redderent rationem : Ex viris autem qui ditiores haberentur : centum et amplius milia exterorum simul et ciuium liberterumq; proscripserūt. inter quos et sacerdotes : et omne genus hominum nemine ommisso immiscuere : Quemadmodum bello celtico : similibus poenis ac mandatis a Romanis editum olim memorant : ut quinquegesimam facultatum omnium illis mutuo ad belli conferrent impensam : in tributis eiusdem anni subinde computandam : His igitur mandatis in hunc modum editis romani paruere : exercit⁹.

Redacta sūma ad quatercētas mulieres.

Centū et ampli⁹ milia virorum proscripta.

Quīquagesimū facultatū ī tributis cōputandam.

vero contempsisse visus: et in deteriorem quoq; partem retulisse, eorum veluti principibus in huiusmodi operibus solam sibi ipsis securitatem apponentibus: Itaq; abillis domos in publicum redactas: Agros: villas aut hereditates filiorum quoq; adoptiones deposcebant: Alii diversa ab his agitabant: Nam aut eos qui minime proscripti fuerant invadentes trucidabant: aut domos nulla ex causa ademptas sibi vendicabant: Ita ut principes perscriberent alterum ex consulibus comutationem aliquam facere in his quae preter mandatum facta cognovissent: Verum ille armatos attingere non ausus: ne ipse ultro eos irritaret: quosdam e servis: militari more saevientes cruce suspendit: Et haec quidem in fine calamitatum: quas superius perscripsimus obiecta huiusmodi fuerunt: Quaecunq; autem insperato ad salutem quibusdam obvenere et ad dignitatem posterius prebuere gradum per iocundum erit recensere: neq; minus utilitatem audientibus allatura arbitror: cum in nullo ut supersint spem videantur ommissuri: Quibus igitur facultas affuit ad cassium et Brutum contendere fuga aut ad cornificium in libyam popularium partes adhuc confovente: Maior tamen pars in siciliam pervenit: in insulam italie finitimam promptissime eosdem suscipiente: Pompeio Insignem quippe diligentiam in eos qui a fortuna cecidissent ea tempestate exhibuit Pompeius: Nam praecones ad partes universas demittens: omnes ad se revocabat: et servantibus illos sive liberis sive servis du

Audacia militum maiora cupientium.

Attende facinora.

Servos dominorum loco plecti astutia.

Desperata foelicitate quorundam proscriptorum.

Speret qui metuit.

cornificius.

Diligentiam et pietatem Sexti pompeii erga cives romanos.

plicia his quae interficientibus proposita erant pretnia pol
licebatur: Itaq; lembi et onerarie rates nauigantibus un
diq; occurrebant: Triremes insuper littora queq; collustrā
tes signa his qui aberrassent preferebant: et obuios quosq; in
columes prestabant: Ipse uenientibus assistens uestem et ne
cessaria queq; conferebat: dignioribus uero ad preturas:
aut classium prefecturas utebatur: Induciis posterius factis
cum triumuiris eo modo assensus est: si ad se fugientes in
his suscepissent: Sic ille utilissimus infortunatae patriae ci
uis affuit: Qua ex re gloriam adeptus optimam et priua
tim a parente suo illius non inferiorem uidetur meruisse:
Caeteri ad alia loca fugientes aut se occultantes ad inducias
usq; partim in agris: aut in sepulcris: quidam in urbe
maestis cogitationibus egere uitam: Mulierum item amo
res erga uiros preter opinionem conspecti/filiorum in parē
tes beniuolentie: seruorum in dominos supra naturam
caritatis signa emicuere: Ex quibus admiranda maxime
perscribo: Paulus lepidi frater: cum illum percussores ue
luti imperatoris fratrem uererentur: Oblata uenia ena
uigauit ad Brutum Deinde Miletum se transtulit: quo
ex loco posterius mundum confecta pace euocatus reditum
promeruit: Lucium Antonii auunculum: Antonii ipsi
mater: ut fratrem penes se publice habuit: Erubescen
tibus itaq; turmarum ducibus eam attingere: ut impe
ratoris matrem demum ui crassantibus in forum descē
dit: et Antonium cum caeteris ducibus simul considen
tem sic allocuta est: Me ipsam accuso imperator lucii

Sexti Pompei laus.

Ex. caritatis mulierū erga viros filiorū ī parētes et seruorū in dominos.

Paulus.

L. Antonii auunculus.

Verba sapientissime mulieris.

Antonii responsio

Messala.

optimu cōsiliu nō pugnare cum fortuna.

poenes me suscepisse: et habere iterum: ac habituram esse quousq; nos ambos interfeceris: Paria enim his: q susceptere ac reis supplicia proposita á vobis sunt: Is mulierem ut sororem optimam: matrem vero minus fidelem arguens: Non lucium seruare oportuit inqt sed prohibere potius: qui filium tuum hostem iudicari censuit: Deinde Plancum consulem induxit: ut reductionem Lucio decerneret: Messala illustris adolescens ad Brutum perfugerat: eius prudentiam vericti trium viri in hunc modum perscripsere: Ex quo Messalam necessariis eius nobis affirmantibus minime affuisse nouimus: Cum Caius Cæsar occisus est: eundem ex proscriptorum numero eximi iubemus: verum ille veniam huiusmodi despexit: Bruto deinde et cassio in Macedonia deuictis: cum exercitus magno numero superesset adhuc nauesq; et pecunias nec non spes optimas sibi ascisseret: Messalam in super copiis omnibus præsidere cuperet: neutiq; suscepit: Verum aduersanti fortunæ cedendum persuasit: et cum Antonio pariter castra iungere illos monuit: Ea ex causa intima familiaritate deuinctus Antonio cum eodem una conuenit: Demum Cleopatre deliciis obnoxium ęgre ferens: ad Cæsarem se transtulit: Is Messalam abrogato Antonio consulem effecit: cum ille iterum hostis esset iudicatus: et circa Actium aduersum Antonii prætorem classem continentem ad celtas deficientes ire iussit: victori

quoq; triumphum agere concessit: Bibulus cum Mes
sala foedus iniit: et cum Antonio pariter classem
tenuit: Cæsari quoq; adinuicem per mare copi
as transuexit: ac Syrie pretor electus sub Anto
nio prouincie præfuit: in eaq; decessit. Acilius claz
ab urbe aufugit: uerum seruo illum indicante
milites spe pecuniarum allectos impulit: ut quos
dam e suis ad uxorem eius mitterent: signa affe
rentes quæ illi tradidisset. Ea ad se profectis mon
dum omnem muliebrem anteponens: Ipsis inquit
hæc omnia tradere: quasi redituris q pollicerentur:
Ignorare tamen an reddituri essent: Neq; vero a
more eius defraudata est: Nam milites a cilio nauẽ
conduxere: et in Siciliam tutum premisere. Lentul⁹
instante uxore: ut eam fuge sociam secum duce
ret: et ob id attentius illum obseruante: ueritus
uxorem pariter in discrimen agere clam perfu
git in Siciliam: pretor demum creatus sub Pompe
io nuncium emisit quemadmodum saluus euasis
set: pretoriamq; obtinuerit dignitatem. Illa quo
loci vir eius degeret intelligens matrem custodie
eius assidentem latuit: et seruis duobus comitata:
magno labore summa in opia: seruilem in modũ
profecta est: quoad e regio Messanam vespera iã
inclinante peruenit: nec difficulter: quo in loco
pretoris tabernaculum existeret edocta: Lentulũ
non ut pretorem commorantem: sed lecto humi

Maxiam nota tẽpor fortuneq; mutatioẽz.

Acilii foelicitas.

Exemplum pietatis uxoris.

Lentuli uxoris cõstãtiã et caritatem.

strato inopi villa epulatione misera degentem eius
Apulei foelicitatē lege. desiderio comperit: Apuleio uxor comminata est il
lum proditurum si ea dimissa solus aufugisset: mu
lierem itaque licet inuitus secum duxit: contigit au
tem ut in fuga nulla suspitione iter ageret uxore
Ancius ab uxore saluat. seruis et ancillis una prosequentibus: Ancium con
iunx iniecta culcitra simul inuoluit: Eoque modo
mercenariis impositum ad mare premisit: indeque
Reginus. in Siciliam fuga abiit: Reginum mulier nocte in
cloacam inmundiciis obsitam deposuit: in quam
per diem militibus non ausis moveri ob fetorem: se
quenti nocte in modum eorum qui ramalia defer
re solent preparauit: et Asinum ramalia ferentem
illi tradidit: ipsa breui interuallo in lecticula delata
virum sequebatur: Ex custodibus autem portarum
cum quidam lecticula perspecta addubitaret scrutari
returque: veritus Reginus continuo accurrit: et ve
Pium attende casum. luti viator quidam militem deprecari coepit ut
mulieribus parceret: Ille ut ramalium gerulum con
temnes: responso cum ira prebito cognouit: Meru
erat quippe alias sub eo cum Syrie pretor esset. Et ab
Fidelis miles. eas hilare inquit Imperator mi: iuuat enim te hoc
Sicoponii nomine etiam presentem appellare: Scoponium mu
lier ab Antonio petiit: pudica prius habita: verum
infortunio huiusmodi infortunium exoluit: Getam
filius veluti moribundum in aperto domus igni im
ponere visus est: deinde clam in agro nuper consito

reliquit : quo in loco senex se ipsum permutare studẽs : membranam sustulit : oculumq; ex desidia deletum comperit Opium filius ex senectute debilem et manere deprecantem humeris extulit donec e portis tutum sisteret : Postremo in Siciliam nunc agens nunc deferens incolumem peruexit : nemine figuram huiusmodi suspitione aut calũnia ulla prosequente : Quẽadmodum et Eneam scriptores prodidere uerendum fuisse hostibus q parentem detulisset : Populus itaq; posterius commendato adolescente edilem declarauit : Substantia uero eius in publicum relata : cum muneris ĩpensam ferre nequiuisset : artifices quæ ad magistratum pertinebant contulere gratis Et spectatores quãtum numerum unicuiq; placuit in orchestra prebuere : ita ut ditissimus hac munificentia fieret Arianũ cum in carceribus testamenti causa affligeretur : filius non proscriptus parentem proscriptum occuluit : et cum illo pariter fugit : et eundem saluti demum reddidit : Metelli quidem filius ac parens eodem nomĩe appellabantur : Parens cum Antonio militans circa actium captus et a nullo cognitus interim fuerat : Filius sub cæsare ea tempestate militiam agebat et preture simul presidebat : Et hoc quidem circa actium : Insame uero diiudicante cæsare captiuos omnes : cum inneis adesset : Senex inter hos ducebatur : comis sorde et squalore oblitus et ob id ĩmutatus ut dignosci nequiret : Verum cum inter captiuos preconis uoce cita

Senis parẽtis occultatio a filio.

Opii filii pietatem maximam.

Eneas Anchisem humeris extulit a Troya.

Arianus a filio saluat᷑ ẽ.

De metellis parente et filio exemplum memorablẽ.

Pia verba Metelli filii ad cæsarē pro parēte deprecantis.

Seruorū et clientum Marci laudāda cōstātia. Mirabilis Ircii audacia et foelicitas.

Lege serui erga herum restionē singularē fidē et inusitatam.

retur filius e suggestu accurrit: et parentem pene agnitum cum eiulatu complexus: vix fletum po tuit continere: deinde cæsarem in hunc modum alloquutus est: Hic hostis tibi fuit o cæsar ego belli pro te socius: Et hunc quidem equum est poenas pen dere: me premia accipere: Peto igitur ut mei causa pa rentem seruari iubeas: me autem ob illum neci tradi. Misericordia ob hæc exorta inter omnes: cæsar Metel lum quanq̄ sibi inimicissimum seruari iussit donis q° q; multis adonauit: Cum ab Antonio sæpenumero de spiceretur: Marcum clientes summa clementia et beni gnitate toto proscriptionis tempore intra habitationem eorum tenuere: Postremo concessa venia omnibus: Mar cus ab eorum tanq; e fuga prodiit: Ircius cum familiari bus urbe effugiens per Italiam profectus est: Carceratos soluens et fugientes in unum congregans oppida etiam per pauca a principio: deinde maiore numero inuasit: Post hec fortiore manu comparata Brundusinos sibi subdidit: et exercitu in eum misso: ad Pompeium cū omnibus copiis euasit: Restionem solum effugere pu tantem seruus clam insequutus est: Prius quippe sub restione enutritus: et in multis clementer habitus: ob nequitiam tandem notis barbaricis inustus fuerat: Restioni itaq; in palude latitanti seruus presto astitit: Eumq; ex occursu facile conterruit: At ille trepidan ti hero ita loquutus est: Nunquid me magis o here presentium stigmatum: an priorum beneficiorum

putas reminisci: Et his dictis in speluncam abactum et quiescentem egregie curauit: Cibaria illi ut potuit hincinde conquisiuit: Suspitione etiam aborta circa speluncam: cum armati appropinquarent: seruus re animaduersa insequutus est: et senem quendam preter gradientem accurrens interfecit: caputq; abscidit: Stupefactis militibus et ut uiatoris interfectorem comprehendentibus: Restionem inquit herum meum occidi qui mihi haec stigmata inussit: Illi capite adempto ob premii spem in urbem ut agnoscerent simul detulere: Seruus interim excitato hero in Siciliam cum illo enauigauit: Appion dum in stabulo quiesceret: armatis accurrentibus: Seruus uestem eius induit: et pro hero in lecto eius accubans libens mortem pro illo subiit: Hero interim serui in morem illi assidente: Armatis Menenii domum inuadentibus: Seruus heri lecticam ingressus est: aliis cum seruis operam nauantibus: elatusq; Menenii loco interficitur: Ipse subinde in Siciliam aufugit: Iunium libertus eius Philemon: domum sortitus splendidam in medio urna quadam inclusum tenuit: Ex his quas ad ferri repositiones: aut pecuniarum: librorum ue custodiam habere solent: in eaq; per noctem usq; ad inducias aluit: libertus alius sepulcrum domini custodiens: heram proscriptam in eodem sepulcro cum parente una saluos tenuit: Lucretius duobus fidis seruis comitatus errabundus cibariorum inopia: ad uxorem retrocessit:

Hoc excedit omnẽ fidei sinceritatem.

Appionis seruus pro hero uitam dedit.

Serui Menenii simile exemplum pietatis.

Iunius a liberto suo saluatus.

Nota antiqs urnis usos ad librorũ custodiã et pecuniaꝝ.

De lucretii serui fide et constantia ·

a Seruus veluti æger quidam lectica delatus in vrbem :
interim vni ex seruis perfracto crure alteri innixus ā
bulabat : Cum vero ad portas accessisset : quo in loco pares
eius a Sylla proscriptus olim interceptus fuerat : Turmā
militum accurrentem intuens pauefactus est loci : om

Pollintores cadauerum curatores ·

ne et cum seruo aufugiens in sepulcro latuit : Pollintoribus
denuo sepulcra perscrutantibus : Seruus se vltro vt cape
retur obtulit : quoad Lucretius iterum ad portas profugit :
ibiq; tam diu commoratus est : vt rediret Seruus cuius
vestem sibi induit : Indeq; ad vxorem redijt : sub cuius
cura duobus interclusus laquearibus delituit : donec ex
proscriptorum numero eximeretur : Postremo confecta

Sergii credo a quo gallia imperator ·

pace consulari dignitate potitus est : Sergius apud Anto
nium ipsum latuit : quousq; Planco qui tum consulatu
fruebatur reditum suasit decernere : Idem deinde Ser
gius in Cæsaris et Antonii dissensione : Senatu Antoni
um hostem iudicante : solus absolutionem palam protu

Pomponius

lit : Atq; hi hunc in modum seruati sunt : Pomponius pre
toris in formam se ipsum adornauit : et seruos ministro
rum more similiter componens : ciuitatem vt pretor
lictoribus stipatus pertransiuit seruis illum circumstanti
bus : occulentibusq; : ne ab vllo dignosci posset : demum iux
portas currus publicos ascendens : peragrata Italia suscipi
entibus illum cunctis premittentibusq; vt pretorem a

Apulei et Aruncii audacia et post hec diffidentia admirabilis ·

triumuiris missum ad inducias ineundas cum Pompeio :
publica etiam triremi ad illum pertransiuit : Apuleius et
Aruncius ductores militum se esse simulantes : et seruos

militaribus instruentes armiſ deportas veluti proscrip
toſ in ſequentes properarunt : per reliquum vero itine
ris ita profecti ſunt : ut carceratoſ exoluerent : accur
rentes ad eoſ in vnum colligerent : quouſq: ſufficienti
exercitu vterq: eorum potiretur : Iam ſignis armiſq:
fulgebant : et dignitaſ exercitibuſ abunde aderat : Quiſ
q: vero per ſe iuxta mare ad tumulum quendam caſ
tra habebat : Orta luce cum ſuſpicio inter eoſ incidiſſet
quaſi vnuſ contra alterum copiaſ paraſſet : aſſumptis
armiſ pugnam ineunt : demum reſipiſcentes abiectis
telis inuicem flere : et fortunam in eos ſeuientem a
pud omneſ queri lamentariq: coeperunt : Poſtremo
claſſe delati vnus ad Brutum ad Pompeium alter per
uenere : Et hic quidem cum Pompeio vna rediit : Alter
ſub Bruto in Bithynia pretor fuit : et Bruto in Mace
donia defuncto Bithynia Antonio prebita domum re
diit : Ventidium libertus qui primum proſcriptus fuit
vinculis iniecit : quaſi iugulatoribuſ eum prebituruſ :
nocte vero seruos in vnum adhortatus ad militum ſi
militudinem inſtruxit : et herum turmarum duciſ
more ornatum vrbe extulit : ac per reliquam Ita
liam vſq: in Siciliam euexit : ſaepenumero cum caeteriſ
ducibuſ : qui illum inquirebant hoſpitatus : Alium in
ſepulcro occuluit libertus : V[e]rum cum ille ſepulcri
meditationem et pauorem abhorreret : in quadam do
muncula latere monuit : inhabitante non longe viro
ex ductorum numero huiuſ viciſſim timorem ferre

ventidi liberti astu
liberatuſ.

Alteri liberti fides et heri
audacia.

non potuit: Ita ex summo pauore ad extremam pro
lapsus audaciam raso capite ad inducias usq; praecep
Volusius propria sagaci tate liberatus. torem veluti discipulus in urbe comitatus est: Volu
sius dum edilitatem gereret proscriptus est: Is sacer
doti cuidam Isidis amicicia deiunctus stolam abeo
petiit: et vestem ad pedes usq; induens: canem
capiti imposuit: eoq; modo sacra peragens ad Pompei
Sitius a calenis tutatus est. um peruenit: Situm caleni ciuem eorum existen
tem: et multa illis ex substantia propria olim elar
gitum: summa custodiere diligentia ferro assistentes:
et seruis minitantes: nec non milites abigentes ab
eorum moenibus: quousq; deferuescente iam nequi
tia: ad trium viros emisere legatos: qui Sitium ab
omni Italia exclusum in patria tute commorari ob
tinuere: Sic Sitius primus vel unicus virorum om
nium ex peregrinatione in patriam profugus peruenit:
Varronis illius doctissimi viri singularis amicicias nota. Varro philosophus: et historiarum pariter scriptor mi
litia egregie perfunctus: et pretorius vir: et fortassis
ob hec Monarchie inimicus habitus: inter proscrip
tos relatus fuerat: contendentibus inuicem domesti
cis eius et amicis qui illum prius esset suscepturus:
Calenus. Calenus tandem penes se retinuit: habuitq; in villa
in quam Antonius deambulationis causa proficisce
batur aliquando: Et tamen nullus seruorum aut var
ronis ipsius aut caleni intus existentem Antonio
prodidit: Virginius vir dicendi suauitate precipuus
seruos edocuit quemadmodum ob modicas pecunias:

nec satis tute illum occidentes odium ingens subi
turi forent : demum extremo pauore tenerentur :
Sin incolumem seruassent : eos gloriam pietatis ha
bituros : Ad haec spes optimas : pecunias etiam mul
to plures maiori securitate adepturos esse : Quib'
persuasi cum eodem veluti cōseruo arripuere fugā :
et in via a percussoribus agnitum strenue tutari pu
gnando conati sunt : Sed cum ab ipsis tandem com
prehensus duceretur verbis insinuare coepit : se
non ob eorum inimiciciam ad necem compelli : sed
ob pecuniarum duntaxat spem : Edocuit itaq; mul
to iustiores et copiosiores eos assequuturos fore : si
ad mare secum accessissent : Quo in loco vxor mea
inquit nauem pecuniis stipatam devehit : milites
hac spe deliniti ad mare descendunt : Mulier vt
a viro mandatum fuit ad mare quidem venerat :
Coeterum tardante virginio : rata illum ad Pompei
um transiisse : nauim abduxerat : Seruo in littore
maris derelicto : qui id annunciaret : Seruus virgi
nium intuens ad herum subito accurrit : et nauē
a longe recedentem illi ostendit : et quae mulier
mandauerat cur ue ibidem relictus esset edisserit :
Id milites clare dignoscentes : cum virginius aliquā
tisper morari suaderet : dum mulierem euocaret :
aut simul cum eo ad sumendas pecunias accedere :
scapham ingressi : non sine ingi labore certatim re
migantes : eundem in Siciliam tutum deduxere :

Secundam attende for
tunam.

Ibi quae pollicita fuerant adepti: neutiq; a seruitio
eius destitere ad inducias usq; Rebulum nauita q
dam intra nauem suscipiens quasi in Siciliam deduc
turus pecunias ab eo postulauit: eundem indicare vel
le comminatus nisi tradidisset: Ille Themistoclis in
morem cum aufugeret effecit: comminatus et illũ
pariter accusare velle: q ob pecunias se intra nauem
recepisset: Ob eam rem conterritus nauita Rebulũ
ad Pompeium deduxit: Marcus sub Bruto olim pre
tor: ea ex causa proscriptione damnatus fuerat: De
uicto demum Bruto interceptus: se seruum esse simu
lauit: emptusq; a Barbula quodam nomine cum sol
lertem illum intueretur: caeteris seruis praesidere
voluit: Pecuniarum insuper curam habere concessit:
Aptum igitur ad omnia supra seruorum morem
expertus: ac prudentem si ex proscriptis aliquis for
tasse esset: et id profiteretur eum seruare velle
pollicitus est: Abnuente illo vehementius et genus
nomenq; ac priores dominos verbis simulante: Ro
mam secum iussit accedere: ratus id negaturum esse:
si proscriptus extitisset: At ille intrepidus sequutus
est: circa fores interim consulum ex amicis Barbu
lae quispiam inspecto: Marco serui in morem illum
prosequente: clam Barbulae insusurrauit auribus: Ille
per agrippam exorato caesare ex proscriptorum nu
mero exemit: fuitq; subinde caesaris amicus: Marc'
Nec multo post circa Actium contra Antonium pretor

Rebuli stratagemma.

Temistoclis vafre facti.

Marci cuiusdã ex m memorabile et fortune varietatem exprimẽs.

Barbula.

Marci constantiam.

Agrippa

instituitur sequutumq; est: ut eodem tempore sub Antonio preturam gereret Barbula: similisq; fortuna illi occurreret: Barbula siquidem deuicto Antonio: captus ab hostibus: cum se seruum esse simularet: et illum precio inscius emisset Marcus re cæsari intimata: ut saluus esset impetrauit: simileq; beneficium illi reddidit: His igitur pares affuere fortune: utrisq; insuper pares permansere: nam nominis eiusdem dignitatem in urbe obtinuere ambo. Balbino fugienti: et cum Pompeio demum redeunti: nec multo post gerenti consulatum. Lepidus sub cæsare ex potenti ad infimum delatus gradum: ex huiusmodi causa astitit: Mecenas Lepidi filium persequebatur quod in cæsarem conspirasse diceretur: persequebatur et matrem simili suspicione laborantem cum filio: Læpidum tum debilem quidem haud multifaciens: Iuuenem igitur Mecenas cæsari ad Actium premisit: Matrem vero ne mulier existens duceretur fide iubere apud consulem iussit: se ad cæsarem ituram esse nemine fideiussionem subeunte Lepidus ad Balbini fores plerumq; morabatur: Et Ius dicenti presens aderat: Ministris eum a longe propellentibus: vix hæc effari potuit: Mihi quidem accusatores innocentiam adesse perhibent: neq; cum uxore aut filio una conspirasse aiunt: Te autem neutiq; proscripsi: umquam: cum in proscribentium numero assisterem: Ad humanos itaq; casus intuens: et ad me tibi assidentem: hanc gratiam

Fortune mutationem attende.

Balbini mai rerum mutandarum exemplum.

Mecenas ille magnus.

Attende a longe propellentibus.

Cōmonefacio utilis.

exhibe: ut vel me responsore mulier ad Cæsarem transi-re queat: vel ego cum illa simul deuinctus eam: Hæc dicente Lepido Balbinus pietate motus mulierem á fi-deiussione absoluit: Cicero á Cicerone parente eius in

Notabilis casus ciceróis iuueis q post pscriptioné cósul Rome fuit.

greciam premissus: cum fortunam eiusmodi futuram vereretur: é grecia ad Brutum peruenit: defuncto dein de Bruto ad Pompeium pertransiuit: cum utroq; præ-ture functus officio: Hunc Cæsar quo se á traditione

Excusatio erroris octauii.

Ciceronis excusaret: Pontificem statim declarauit: Hec multo post consulem instituit: et syrie pretorem An-tonio apud Actium posterius deuicto á Cæsare: cum con-sul adhuc esset: lus populo plerunq; dixit: seditq; pro rostris: eo inloco quo parentis eius caput manusq; pe-

Fortunat' Apii casus.

penderant: Appius substantiam seruis suis distribuit: et insiciliam cum ipsis ut transiret nauem conscen-dit: Illi insurgente tempestate: auri cupiditate per mo-ti: Appium parua quadam rate quasi tutiorem in spe deponunt: contigitq; ut preter cunctorum opinionem euaderet ille: Serui perfracta naui ad unum interiert:

publius bruti qstor exfi de amic' cæsaris effect'.

Publius Bruti questor Antonii domesticis illum ad hor-tantibus ut Brutum proderet: id facere renuit: et ob id proscriptus demum reuersus inter Cæsaris amicos esse meruit: Aduenienti quoq; Cæsari non nunq Bruti imagines apposuit: eaq; ex causa laudatus est á Cæsare Hæc autem præter cunctorum opinionem quæ non nul-lis proscriptorum ad discrimen aut salutem eorum cō-tigere: pluribus aliis ommissis: á me potissimum relata

cõmonefacio vtilis.

exhibe: ut vel me responsore mulier ad cæsarem transi re queat: vel ego cum illa simul deuinctus eam: Hæc dicente Lepido Balbinus pietate motus mulierem a fi deiussione absoluit: Cicero á cicerone parente eius in

Notabilis casus ciceronis iuuenis q post pscriptionē cōsul Rome fuit.

greciam premissus: cum fortunam eiusmodi futuram vereretur: é gracia ad Brutum peruenit: defuncto dein de Bruto ad Pompeium pertransiuit: cum vtroq; præ ture functus officio: Hunc cæsar quo se á traditione

Excusatio erroris octauii.

ciceronis excusaret: Pontificem statim declarauit: Hec multo post consulem instituit: et syrie pretorem An tonio apud Actium posterius deuicto á cæsare: cum con sul adhuc esset: lus populo plerunq; dixit: seditq; pro rostris: eo inloco quo parentis eius caput manusq; pe

Fortunatus Apii casus.

penderant: Appius substantiam seruis suis distribuit: et in siciliam cum ipsis ut transiret nauem conscen dit: Illi insurgente tempestate: auri cupiditate per mo ti: Appium parua quadam rate quasi tutiorem in spe deponunt: contigitq; ut preter cunctorum opinionem euaderet ille: Serui perfracta naui ad vnum interirēt:

publius bruti qstor exfide amic. cæsaris effect.

Publius Bruti questor Antonii domesticis illum ad hor tantibus ut Brutum proderet: id facere renuit: et ob id proscriptus demum reuersus inter cæsaris amicos esse meruit: Aduenienti quoq; cæsari non nunq Bruti imagines apposuit: eaq; ex causa laudatus est a cæsare: Hæc autem præter cunctorum opinionem quæ non nul lis proscriptorum ad discrimen aut salutem eorum cō tigere: pluribus aliis ommissis: á me potissimum relata

sunt: His igitur Romae gestis: quae ultra confinia posita erant: ob huiusmodi seditiones: bellis turbinibusque agitabantur: Bellorum autem vel precipuera fuere circa libyam cornificio aduersus sextium depugnante et in syria cassio contra Dolobellam: In sicilia quoque clades plurime a Pompeio ciuitatibus captiuitatesque inferebantur: Quae igitur memoria minus digna visa sunt: ommittentes: clariora et ob aliorum dignitatem longe conspicua in laodicenses: Tarsenses: Rhodios: Patareos: zanthyosque gesta: et eorum quelibet veluti ab exordio explicabimus. Libye partem Romani veterem adhuc nominant: quam olim abstulere carthaginensibus: Eam vero quam Iuba Rex tenuit: et posterius sub caesare illi ademere: nouam libyam appellant: Est autem Numidica: Sextius igitur sub caesare libye prefectus quae noua dicitur cornificium ex veteri libya iussit excedere: quasi caesari in partitione triumviratus vniuersa libya ex sorte contigisset: Ille partitionem iudicantibus triumviris editam ignorare respondit: neque prouinciam a senatu habitam: alicui preterquam senatui velle concedere: Hac ex causa ad inuicem armis contendebant: Exercitum cornificius longe maiorem et grauiorem continebat: Sextius leuiorem inferioremque ducebat: Ex quo mediterranea queque percurrens quae cornificio parebant ad defectionem incitabat: Et ventidium cornificii prefectum cum pluribus in eum irruentem vrbe conclusus repellebat et ex occurrebat et lelius alter cornificii prefectus libyam

Sequitur bellorum ordinem et historiam.

Bella per Brutum et cassium gesta.

Libye distinctionem.

Iuba Rex.

Libya numidica.

Sextius Cornificius.

Ventidius cornificii prefectus.

Lelius.

Cirta urbs.
Arabio Rex.
A quo Sittiani nomen assūpserint.
Exercit. splendide depugnāt.
Saborra.
Manasses.
Reditus Arabionis in libyā.

quæ Sextio suberat: et Cirtam urbem ipse assistens oppugnabat: omnesq; ad Arabionem Regem: et ad eos qui Sithiani nuncupantur premissis oratoribus ad belli societatem pellicere temptabant: Sittiani nempe á consideratione huiusmodi nominati sunt: Sittius Romæ accusationem propriam ferre non ausus: arrepta fuga exercitum in vnum comparauit: Deinde ex Italia et hiberia in libyam enauigauit: libicis porro Regibus ad inuicem cō tendentibus bello per partes opem attulit: quibus antē attulisset continue victoria exultantibus Sitii nomen adeptus est: Nam exercitus eius splendide armis depugnabat: Caio demum cæsari in libya persequenti Pompeianos auxilium impendit: et Saborram Iube prefectū per illustrem occidit: Quorum omnium ob causam præmium á Cæsare suscepit: Manassis Regis prouinciam non vniuersam tamen: sed potentissimam eius partem/ Manasses quippe Arabionis pater fuit: Iube in bello socius: Huius igitur prouinciam cæsar Sittio et Boccho Mauriosiorum regi dono contulit: Eius partem Sittius his q sub illo fuerant pariter diuisit: Arabio ea tempestate in hiberiam ad Pompei filios perfugit: Postremo Caio cæsare interfecto in libyam ad suos rediit: et libycorum non nullos continue Iuniori Pompeio premittens in hiberiam: et bellatores inde suscipiens: Boccho prouinciam ademit: Sittium quoq; interfecit dolo: Ob hoc Pompeianis fauorabilis: cum eorum partes assidua in foelicitate corruentes desperaret: Sittio prioris filio adhesit: per quem cæsari

.: conciliatus :—

conciliatus est : Hunc in Sittiani ob paternam amiciciam : cum cæsare comitatis sunt : His igitur confisus Sext^o ab obsidione aci pugnam progreditur : et ventidio vi superato fugiente exercitu ob indignitatem interficiens capiensq; persequitur : His pceptis lelius cirtam obsidione liberauit . et ad cornificium sese transtulit : Sextus rebus gestis elatus ad ipsum cornificium vticam versus castra mouet et quanq̃ . pluribus fidenti copiis e contra astitit : Cornificio lælium cum equitibus ad inuestigandos hostes premittente : Sextius Arabionem vt a fronte lælio obsisteret : cum equitibus pariter ire iubet : Ipse potioribus stipatus e transuerso eqtibus irruit : eosq: conterruit adeo vt Lælium non inferiorem adhuc ne reditu prohiberetur trepidantem : tumulum qui in medio patebat coegerit adire : Arabioni vero prius assistentes interimere : et tumulum circumdare imperat : Hoc animaduertens cornificius maioribus copiis Lælio vt opitularetur accurrit : Sextius a tergo instans ad illum subito defertur : quem abse vt repelleret : cornificius non sine ingi labore depugnabat . Arabio interea inter petras reptantibus suis per precipitia ad cornificii exercitum clam accessit Roscius castrorum cure derelictus : intercepto vallo a scutigerulo quodam exerto ingulo interfectus est : Cornificius pugna fatigatus per camporum auia ad lælium cursu transilit : quæ in exercitu gesta erant poenitus ignorans : Decurrentem antẽ illum conspicati Arabionis equites persequentesq: inter

Accessus Sextii contra cornificium .

Pugna inter sextium et Lælium .

Item inte cornificium et sextium pugna .

Roscii interitus .

cornificii interitus .

ficiunt · Hæc ut gesta erant a colle summo contempla
tus Lelius sibi ipsi necem consciuit Ducibus itaq: pro
stratis hunc in modum exercitus per partes fugam ar
ripit : Quicunq: cum cornificio ex proscriptione dãna
ti fuerant in Siciliam enauigarunt : Alii ut quisq:
potuit abiere fuga : Sextius Arabionem Sittianosq: om
nes multis adornauit spoliis : Ciuitates uniuersis con
cessa venia cæsaris ditioni subdidit : Hic igitur bello
inter Sextium cornificiumq: gesto in libya finis dat⁰
breui profecto si gestorum celeritatem mente repu
tes : Quæ vero ad Cassium Brutumq: pertinent par
ua quidem si premissa animaduertas huiusmodi fu
ere : Cum Caius Cæsar interfectus esset percussores
eius capitolium statim inuasere : decreta deinde obli
uione omnium ab eodem descenderunt : Verum po
pulus in commendatione funeris misericordia exci
tus interfectores cæsaris hinc inde coepit conquire
re : Hi ciues a tectis ambigentes ad prouincias separa
tim profecti sunt : quas a cæsare unusquisq: ex decre
to nactus fuerat : Cassius et Brutus pretores ad huc
in urbe morabantur : quibus similiter a cæsare ut pro
uinciarum curæ adsisterent iniunctum fuerat et ut
Cassius Syrie preesset : Brutus Macedonie : neq: magi
stratus ante tempus assumere potentes : neq: cedis odi
um in urbe perferentes : cum prætores ad huc essent
urbe excesserant : His ad indignitatem obtegendam
Senatus ut annone curam agerent iniunxerat : ne

Lelii pariter mors.

Sextius victoriam adep tus est

Sequũtur res geste a Bruto et Cassio.

Repetit superiꝰ scripta ut cõtinuet historiã.

medio interim tempore aufugisse viderentur : Absen
tibus illis Syria quidem et Macedonia Antonio et
Dolobelle : qui consulatui preerant ex decreto delegant.
Senatu per moleste id ferente datum est earum loco
ut Cyrenem Cassius administraret : Cretam Brutus :
quas ut interfectores contemnentes illi exercitum pecu
niasq; collegerant : ut Syriam et Macedoniam ultro
inuaderent : Et hi circa huiusmodi curas versabantur :
Occiso autem Trebonio a Dolobella in Asia Antonio De
cimum inter Celtas obsidente ut a nobis premissum
est : conturbatus Senatus Dolobellam simul et Anto
nium hostes iudicauit : Brutum autem et Cassium ad
priores prouincias reuerti iussit : Bruto insuper Illiri
um addendum censuit : Ceteros omnes quicumq; Ro
manorum nationibus exercitibusq; preessent ab Ionio
Syriam usq; Cassio et Bruto subesse voluit : His excan
sis Dolobellam ante veniens Cassius in Syriam deduc
to exercitu : signa magistratus in primis extulit : et
duas supra decem legiones ex Cai Cesaris exercitu iam
pridem in castris commorantes exercitatasq; primo
impetu assumpsit : Quippe unum ex suis Cesar in
Syria dereliquerat : cum in Parthos prepararet bellū :
Apparatum autem omnem illi tradidit Cæcilius Bas
sus : Nam cum dignitatem et præturam contineret
Sextus Iulius adolescens Cæsaris affinis legionemq; in
deliciis inhoneste duceret : conquerente Basso : con
tumeliis eundem insectatus est : Postremum omnium

Antoni et Dolobella ho
stes iudicati.

Hæc superi scripta breui
ter repetit.

Bassum appellans: Ob quæ cum minus pareret ille: duci
a lictoribus confestim iussit: Tumultu inter eos turpiter
exorto cum Bassus telis ensibusq; impeteretur: exercitus
rei deformitate perspecta Iulium occidit: Milites facti pri
mum poenitentia deinde Cæsaris timor insequutus est: Iu
re igitur iurando in unum conspirantes: nisi venia illis
aut fides preberetur ad mortem usq; decertare velle: Bas
sum ad hæc ipsa secum compulere: Aliam quoq; legionem
inuicem ducentes strenue pugnabant: et Sextum Murcū
cum tribus legionibus a cæsare premissum haud ignaue re
pellebant: Murco belli socius affuit Minucius: Crispus
ex Bithynia tribus comitatus legionibus: hi Bassum sex iam

Quemadmodum Cassius Bassi exercitum obtinuit et ducū insequentiū.

freti legionibus obsessum detinebant: Cassius obsidione pcep
ta Bassi exercitum ad se confluentem suscepit ultro: Mur
ci ad hec et Minutii exercitus: militibus se ex beniuolen
tia dedentibus: et ex Senatus mandato ad omnia obseque̅
tibus inuicem sibi asciunt: Prius quippe Albinus a Dolobel
la missus in ægyptum quatuor legiones ex prouincia dedu
xerat: que a Pompei clade Crassiq; superfuerant: Eas sub
cæsare olim derelictas Cleopatra detinebat: Cassius Albinū
eorum quæ agitabantur poenitus ignarum in palestina
subito inuasit: et exercitum sibi tradere coegit: Quatuor

Cassius duodecem legionū imperator.

legionibus aduersum octo depugnare veritum: Sic cassius
mirum in modum duodecem optimarum legionum confe
stim Imperator effectus est: Non nulli quoq; ex parthorū
sagittariis inequis pugnare soliti cassio adheserant: fama
apud parthos iam inde increbrescente: cum olim Crasso

questor astitisset : eundem imperatore suo longe pruden
tius decertare solitum : Dolobella post Trebonii necem cir — Dolobelle historie.
ca Ioniam moram agitabat : Tributa quoq; a ciuitatibus
exigens : classem per lucium figulum a Rhodiis : Lyciis : — L. Figulus.
Pamphiliis atq; cilyciis mercede in unum comparabat : Cū
in promptu ad essent omnia Syriam aggredi instituit : ter
restri quidem itinere legiones duas idem agitabat : classis
vero a figulo deuecta sequebatur : Cassii deinde copiarum
magnitudine percepta ad laodiciam urbem sibi amicissimā — Laodicia urbs.
conuertit iter : quam cheroneso contiguam : et que tellu
ris inerant tutantem : et ad mare facilem prebentem adi
tum in primis nouerat : Quo in loco habunde commeatum
a mari capere quo ve libuisset classem tuto conuertere
liceret : Id intelligens Cassius veritusq; ne ab eius nauibus
Dolobella euaderet Isthimum enim obtinebat : per duo sta — Isthim' angustie trasit' p
dia distantem lapides omnemq; materiem ex ouilibus sub — terrā i mari pdeuntis.
urbiis vallisq; castrorum in unum conferens : nauium cau
sa in phoeniciam licyam rhodumq; premisit : Spretus itaq;
ab omnibus preterq̄ Sydoniis : in Dolobellam classem mouet :
Et naues quidem habunde utriq; ad pugnam aderant : — Primus per mare victor Dolobella.
ex quibus quinq; cum ipsis hominibus a Dolobella capiun
tur : Cassius ad eos qui mandata neglexissent denuo ex
Siris mittit : et ad cleopatram egypti reginam : ad Serapio — Serapion.
nem quoq; in cypro pro cleopatra exercitum ducentem :
Tyrii igitur et Aradii et Serapion cleopatra inscia naues
omnes quas habebant Cassio premittunt : Regina famem — Elegans Regine oblatio.
pestemq; : quibus egyptus ea tempestate oppressa erat : Cassio

duntaxat obtulit ob familiaritatem vero primi cesaris Dolobelle fauere instituit: Ex hac igitur sententia quatuor legiones per Albinum sibi misit: Alterumque exercitum ad opem eius paratum tenuit: venti namque incubuerant Rhodii autem et lycii: neque Bruto neque cassio ciuibus imbellis auxilium afferre velle: Dolobelle naues adtransitum dedisse: nullam tamen cum illo belli societatem iniisse fatebantur: cassius ex his quae in presenti aderant pro tempore sese instruens: bis in Dolobellam copias mouit: Ac primum inter se acri odio iniere bellum: Subinde in re nauali inferior Dolobella apparuit: cassius elato aggere murum vrbis adeo concussit vt ruinam minaretur: custodem autem noctis Marsum nomine: cum nullo precio corrumpere liceret: Turmarum duces diurne custodie prefectos vt sibi obsequerentur induxit: Quiescente igitur per diem Marso reseratis portis: cassius per partes magna multitudine ingressus est: capta vrbe Dolobella custodi corporis caput obtulit: monuitque vt abscissum cassio afferret: quo proprium seruaret: Ille capite desceto se ipsum interemit: Parimodo Marsus vita se priuauit: cassius Dolobelle exercitum ad se transtulit: Laodicensium sacra publicaque omnia praede exposuit: ciuium primores supplicio affecit: reliquos grauioribus tributis subesse uoluit: vrbemque ad extremam tandem cladem impulit: Laodice post captiuitatem cassius in egyptum copias mouit: Cleopatram magnis

Rhodii et Lycii.

Bellum nauale secundum victor.

Marsus custos.

Dolobelle nota interitum trebonii vindictam.

Laodicee captiuitas.

copiis ad cæsarem Antoniumq; transire audiens : rat
nauigationem illi prohibere animumq; eius erga se
pariter ulcisci posse : Nam ægyptum eo tempore fa
me inprimis confectam audiebat : nec exterorum
exercitum copiosum admodum Albini : militibus a
principio emissis continere : Verum illum spe et im
petu gestarum rerum exultantem Brutus summa Reuocatur cassius.
celeritate ad se redire monuit : Cum iam cæsar et An
tonius Ionium classe transire destitit : Parthorum
itaq; sagittarios premiis affectos a se dimisit : Oratores Societas Regi parthorum
etiam ad regem eorum delegauit : qui illum maiorē oblata per cassium.
ineundam uel etiam post opus inuitarent : Syriam
porro ac plerasq; finitimas nationes ad Ionium usq; p
cucurrit : Indeq; exercitum retromouens fratris filiū
in Syria cum legione una dereliquit : Ipse equites in
capadociam premisit qui Ariobarzanem nihil tale me
tuentem quasi insidias olim sibi prestruxisset : oppres Opprimitur Ariobarza
sere : pecuniamq; eius plurimam : omnemq; alium ap nes a cassio.
paratum ad eum adduxere : Tarsensibus præterea inter
se dissidentibus cum alii cassium prius uenientem :
alii Dolobellam post illum accedentem corona donauis
sent : utriq; enim per quandam urbis significationem
id effecerant : contendentibusq; ad inuicem ueluti in
mutatione : maxima calamitas utrosq; inuaserat : Cas
sius igitur deuicto Dolobella Mille et quingentorum
talentorum tributum exoluere illos iussit : Ad quod Tributum intolerabile
persoluendum cum impotentes essent : assidueq; a mi tarsēsib' īpositū a cassio.

litibus ad illos venientibus foede cogerentur : omnia pub^ca
venundare : sacra quoq; publicis adiungere coacti sunt : q
cunq; ad pompas aut insignia servabant : concidentes :
Quibus nec sic sufficientibus ad ferenda onera : Magistra

Extremā civitatis calamitatem lege.

tus quae libera apud eos fuere venui subiecerant : Primi
igitur pueri innupteq; puelle : mulieres deinde : tum
senes aetate miserandi parvo precio ab alienabantur : Po
stremo adolescentuli ex quibus plerique se ipsos confecere : do
nec rebus in hunc modum collabentibus Cassius e Syria re
diens misertus est : tributi quoq; residuum absolvit : Tars
igitur et Laodicia calamitatibus his oppresse sunt : Cassius

Consilia habita de bello iter Brutum et Cassium.

interea et Brutus ad invicem consilia ineunt : Bruto ex
ercitum eo ex loco mutare visum et in Macedoniam ad
longe maius opus se transferre : hostibus quadraginta in
bello ad esse legiones et earum octo iam Ionium pertran
sisse aiebat : Cassius e contra hostes haud multi faciendos e
stimabat : Ex inopia quippe se ipsos facile oppressuros ob mul
titudinem : Rhodios Lyciosq; aggrediendos esse : ut pote illis
benivolos : et classem continentes : ne inter agendum eos
a tergo invaderent : Cum inter utrosq; convenisset divise

Bellum in licios et rhodios gestum.

re copias Brutus adversus licios Cassius ad rhodios pro
fectus est : In ea quippe insula eruditus graecis litteris at
q; innutritus fuerat : Sed cum fortissimis viris navali
prelio esset certaturus : proprias naves apparare studuit : co

Gnidus.

plevitq; : et in Gnido exercuit : Rhodiorum quicunq; pru
dentiores aderant cum romanis ad arma venire formi
dabant : Populus vero per maxime exultabant : et qui

vetera etiam opera ad dissimiles illis viros mente repete
bant : Naues autem eorum vel precipuas : tres ac triginta
in vnum conduxere : alias quoq: ad Gnidum emisere : q
Cassium simul admonerent : ne Rhodios contemneret : q°
tum ciuitas contemptores suos continue ulta esset : neq:
foedera insuper quae Rhodii cum Romanis iniissent : ne
arma inuicem inferrent : Si quid de societate belli quereret
velle id a Romanorum Senatu discere : quo iubente ad so
cietatem confestim venturos esse : Haec vel precipue rhodii
asserebant : Ille bello pro verbis decertare opus esse inquit :
foedera ne arma ad inuicem inferrent prohibere : verum
Rhodios Dolobellae conspirantes cassio insurrexisse : Iubere
nunc vt opem mutuo afferant cassio indigenti : eos Ironia
vti et ad Romanorum senatum velle mittere fugitiuum
et errantem : ob tyrannos in vrbe commorantes : qui et ipsi
poenas confestim penderent : et Rhodii vna cum illis : quos
inprimis venerantur : ni subito imperata facerent : Haec a
Cassio illis reddita : quae audientes hi qui sanioribus consi
liis adheserant maiori adhuc trepidatione tenebantur :
Multitudo vero inconsulto quodam impetu Alexandrum
efflagitabat et Manassem : quoniam Mitridates pluribus
nauibus ad eos contendisset : et Demetrius olim ante Mi
tridatem : Hi igitur Alexandrum ob haec in pritamen si
bi asciuerant : Est autem haec per maxime imperatoria
dignitas et Manassem classis ducem instituerant : Emi
sere tamen denuo ad cassium legationis causa Archelaũ
quendam preceptorem olim graecarum litterarum : ea in

Popul⁹ ob ignorãtiã facile exultat .

Legatio Rhodiorum ad cassium .

Cassii breuis responsio

Alexander et Manasses .

Pritanis imperator qui prior est .

Archelaus preceptor olim cassii

Verba persimilia magri ludi.

Rhodios multa pro libertate fecisse.

Anthiocus.

Probare nitit rhodii quodammodo patriam esse cassii.

insula ut eum deprecaretur: iocundum hominem et cassio longe pinguiorem: Is dextra eius apprehensa: ut notum precabatur his verbis: Ne graecam conturbes urbem graecorum amice vir: ne Rhodum libertatis vir amator nec Doricam spernas dignitatem: numquam ex quo nati sumus in minutam: nec optime obliviscaris hystorie: quam Romae rhodiq; didicisti: Rhodi quidem quecunq; Rhodi erga urbes Regesq; alios et eos maxime qui inexpugnabiles arbitrabantur esse: Demetrium ac Mitridatem pro libertate peregere: pro qua tute laborare asseris: Rome vero quecunq; vobiscum: et in alios et contra Anthiocum magnum egimus: quorum apud nos columne a uobis inscripte adhuc extant monumenta gestarum rerum: Et haec quidem ob genus dignitatemq; nostrorum: et foelicitatis in hanc usq; diem libereq; societatis et electionis in uos o Romani dicta sint: Tibi autem o cassi singularis quaedam inest verecondia in hanc urbem: et in nutricem tuam eruditricemq; ac medicinalem et larem proprium quem incoluisti: ac preceptorium nobis locum: et in me qui te ad alia contumeliam afferre credidi: pro patria bellum gerere: ne tecum armis cogatur decertare: qui in ea enutritus eruditusq; fuisti: ne ne ex duobus alterum ex necessitate eveniat: aut Rhodios omnes bello occumbere: aut cassium ab illis pugna superari: Consulo et enim ultro quod obsecratus sum: et tanto pro re publica operi assistenti: deos propitios adesse cupio: Vos autem iureiurando deos innocastis: cum nuper per

Caium cæsarem nobiscum conuenistis: foedera quoq; sacris addidistis: ac dextras inuicem complexi estis: quæ assidue in hostes exerendæ sunt: non autem in amicos et altores: parce non diis modo sed glorie: quæ ad mortales pertinet: cum nulla foederum uiolatio inmanior habenda sit q̄ quæ delinquentes ad omnia infidos reddit: amicis inimicisq;: Hæc elocutus senior: cassii dextrā haud quaq̄ dimittebat: verum lacrimis rigabat amplius. Sic ut cassius ab aspectu eius erubesceret: et passionem ex rubore palam ederet: vix et hec potuerit loqui: Siquidem Rhodiis minime consuluisti: ne mihi iniuriam inferrent iniuria me affecisti: Si vero eos edocens monensq;: nequaq̄ suasisti: opem tibi affero: Apte quippe iniuria affectus sum primum q̄ auxilium belli expetens ab his q̄ me erudierunt: et enutrierunt: despicior et contemnor deinde q̄ Dolobellam quem neq; erudiere neq; enutriere mihi ante tulerunt: et q̄ intolerabilius est: nō mihi modo sed Bruto: virisq; optimis quoscumq; ex senatorio ordine tyrannidem effugisse cernitis et pro libertate patrie pugnantes: et vos o Rhodii libertatis amatores: Dolobellam patriam in seruitutem asserentem nobis anteponitis: Quibus autem beniuolos esse oportuit negligitis: cuiulibus nos bellis neutiq; inmiscere simulantes: Est profecto inter ciues concertatio: quam nos potestatem populi affectamus esse: Bellum quod nunc geritur apertum est: rei publice: aduersum Monarchiam contendentis: Et vos rei publice fauentes derelinquitis depre

Manus semper in hostes vertende.

Cassii responsio cum verecundia.

Vtitur eodem argumēto per contrarium.

De assertione iuste cause.

cantesq: pro suis legibus amiciciamq: Romanorum prefe
rentes: morte publicatione bonorum: sine iudicio pro
scriptos: nulla misericordia amplexamini: Sed Senatum
haec damna patientem: et opem sibi afferre nequeuntem
consulere velle simulatis: Iam enim vobis clare innotuit
ex his quae a senatu decreta sunt: omnes qui orientis pla
gas incolunt Mihi ac Bruto auxilium impendere opor
tere: At vero nobis finitima acquirentibus: quid auxilii
impenderitis ob beneficentiam ac mercedem eorum quae a
nobis suscepistis: tu ipse cogita: quoniam uobis libertatis
ac salutis cum inest: Vos autem iniuria affectis: nullā
affertis opem: quos equum erat: et si non nobis ad in
uicem certantibus adesse: attamen imperium sibi uen
dicantes pro romanorum re publica utilitateq: repel
lere: cum dorici sitis: Caeterum vos rationes et opera

Rhodii dorici sunt.

haud multi facientes: solum foedera quae vobiscum egi
mus nobis anteponitis: et quae cum Caio Caesare Monar
chie principe pariter inivimus: Sed haec quidem Ro
manos Rhodiosq: in eorum necessitatibus inuicem sibi
auxilia afferre admonent: Assistite igitur nobis in
maximis Romanorum casibus atq: periculis: Cassius ē
qui foedera uobis anteponit: qui vos ad belli societatem

Foedera repetit

inuocat: Romanus vir et Romanorum pretor ut Se
natus decretum indicat: In quo omnes qui ultra Ioni
um mare incolunt ditioni nrē subesse voluit: Haec
eadem et Brutus vobis anteponit: et Pompeius ma
re ad Senatus imperium conuertens: ad haec preces

addimus deprecamurq: quicunq: e senatu nuper expul · Preces addit ·
si atq: fugientes partim ad me Brutumq: venerunt
Partim ad Pompeium delati sunt: Est enim ex foedere
sancitum ut predixi Romanos et Rhodios sibi mutuo
auxilia impendere debere: et si ad unum duntaxat ne
cesse sit: Si vero nos neq: praetores neq: Romanos adhuc · Confutatio pbatissima ·
verum fugitiuos et exteros aut damnatos: ut qui nos
proscripsere profitentur existimatis: non ad nos ampli⁹
haec foedera: sed ad romanos o Rhodii vobis extant: Nos
igitur exteri et alieni ut foederum expertes bellum vo
biscum inimus: si non ad omnia nobis parueritis: Haec
cassius altius edisserens Archilaum a se dimisit: Alexan
der vero et Manasses Rhodiorum duces tribus supra tri
ginta comitati nauibus Gnidum versus in cassium mo
uent: quasi illum subita nauigatione territuri: et si · Classis Rhodiorum contra cassium ·
parum spei sibi vendicarent: q in Mitridatem ad Gni
dum deducentes belli inexitu foeliciter egissent: Remis
quippe ad ostentationem usi: prima die in Gnido de
duxere morum: Postridie vero in cassianos exeruere
classem: quod admirati illi ad eos conuertuntur: erat
q: ab utraq: parte virtutis ac potentie insigne opus: Rho
dii leuibus ratibus: subito ad hostes accurrebant: recur
rebantq: conuersionibusq: utebantur: Romani grauio · Bellum nauale ·
ribus freti nauibus: cum se illis miscuissent magno i
petu easdem per urgebant: quasi pedestri pugna decer
tantes: Cassio deinde multitudine nauium hostiles obsi
dente: Rhodii non ulteri⁹ ad nauigare: et renauigare

facile poterant : Sed cum a fronte solum impetu fer
rentur : reuerterenturq; : experientia omnis angustia
loci inclusa deperibat : Nam impetus ab acutis earum
proris ad grauiores Romanorum naues infirmus red
debatur : Romanis ex leuioribus stabiles quædam affu
ere : donec tres Rhodie cum ipsis hominibus intercep
te sunt : due collise : ac vinculis iniecte : alie semifrac

Expugnatio et fuga Rhodie classis.

te Rhodum versus fuga contendere : Romanorum om
nes Gnidum redierunt : ex his plures pugna laceratas
restituere denuo : Et hic quidem naualis belli inter Rho
dios Romanosq; in Gnido finis : Quod Cassius cum agere
tur e monte contemplatus est : Reparata classe ad Lo

Loryma.

Fanius et Lentulus.

ryma enauigauit : Rhodiorum in perea oppidum : pe
ditatumq; omnem sub Fanio et Lentulo maioribus na
uibus Rhodum premittit : Ipse octuaginta stipatus na
uibus horribili apparatu cursum dirigit : et a Rhodiis

Accessus cassii rhodii versus cum maritimis pedestrib'q; copiis.

peditatu classeq; deposita tacitus perstitit : quasi hostibus
se ipsos dedituris : At illi alacres ad pugnam conuer
tuntur : duabusq; amissis nauibus se subito occludunt :
demumq; ad moenia delati vniuersa cooperuere armis :
et eos qui cum Fanio in littore constiterant continue in
festantes : Cassio vicissim depugnabant : qui naues ad
murorum pugnam imparatas ad moenia mari proxi
ma ducebat : Quod animaduertens Cassius turres fa
bricatas adducebat quas subito erigi mandauit : Sic Rho
diis duobus exercitibus obsessa ab mari pariter terraq;
excludebatur : Quibus autem tanq subito et inopinato

opere nihil molientibus: haud dubium erat ciuitatem ipsam vel vi vel fame ad hostium manus confestim p̲uenturam: Quæ prudentiores eorum intelligentes non nunq̄ cum Fanio lentuloq; loquebantur: His ita se habentibus cassius nemine aduertente: media in vrbe cum electiore exercitu conspectus est: vi nulla aut scalarum opera quouismodo patescente ad ingressum: Credidere plurimi: ac uisum est id fautorum ope reseratis vrbis portis contigisse: pietate vrbis ne fame deperiret: Sic Rhodus capitur et cassius confestim pro tribunali uisus est hasta apposita veluti vrbe per vim capta: Quietem tamen militibus imposuit preconis voce: et his qui vel vi vel præda deseuissent: mortem est comminatus Rhodiorum ad quinquaginta nominatim ipse acciri imperat: quos ad se deductos morte multauit: Reliquos ad quinq; supra viginti non inuentos fuga condemnauit: Res omnes aurum et argētum in sacris publicisq; coactum sibi asciuit: Iussit et priuatos quæcunq; possiderent ad prescriptam diem in medium afferre: Occulentibus autem mortem: Iudicantibus decimam seruis libertatem preconis voce nūciauit: Multi itaq; a principio cum mandatum non in finem mansurum credidissent occuluere sua: Sed cū premia indicantibus dari conspexissent ob timorem dilatione habita prodidere omnia: Non nulli itaq; e terra effodientes alii e puteis haurientes quidam e sepulcris longe primis plura protulerunt: Huiusmodi igit̄

Cassius rhodum īgredit̄. nemīe aduertente.

Casii hastam.

Rhodiorū ad qnquagīta morte multati.

Omniā ciuiū bona vel cassium delata.

rhodiorum fuere clades : ad quorum curam luci varr
derelictus est cassius ob captionis celeritatem : nec min
pecuniarum multitudine laetatus ceteris Asie nationibus
decem annorum tributa imposuit : itaq; confestim iussit af
ferre : quod ab illis serio perfectum est : Interea nunciat
cleopatram magnis cum copiis ingentiq; apparatu et clas
se ad Caesarem per mare : et ad Antonium ire statuisse :
Eorum nempe partes ob primum Caesarem cunctis ante
ponens : amplius ob cassii timorem properabat : Murcum
itaq; precipua armatorum legione sociatum sagittariis no
nullis additis sexaginta cathaphractis navibus in Pelopone
sum ire iubet : et circa Tenarum moram agere : Indeq;
ex peloponenso universa percurrentem predam ante cape
re : Quae vero in lycios gesta sunt a Bruto parua quidem
sed quae a principio licet reminisci huiusmodi fuere : cum
exercitum ab Apuleio quem ipse ut prediximus habebat
ac pecuniarum sex supra decem milia talenta : quecunq;
ex tributis Asie in unum cumularet accepisset in Boetiam
transmisit : Decreto deinde a Senatu habito ut pecuniis
his ad presentia uteretur Macedonieq; preesset Illyricum
quoq; ultra Macedoniam teneret : ab exercitu qui in Illy
rico fuerat legiones tres sibi vendicauit : Vatinio qui tunc
Illyrio preerat eas exhibente : In Macedonia quoq; unam
a caio Antonii fratre recepit : Quatuor itaq; ad has aggre
gans octo legionum imperator tandem effectus est : qua
rum maior pars sub cesare meruerat : habuit et equitum
multitudinem leuis armature insuper et sagittariorum

Tributa decem annorum imposita a Asiaticis.

Cleopatre classis.

Murc[us] contra cleopatram missus.

Bellum contra lycios a Bruto gestum.

Exercit[us] Bruti octo legionum et equitum multitudine insignis

Macedonumq: : quos Italum in morem adornauit : Exercitum nempe ac pecunias in unum colligenti : foelicitas huiusmodi ex Thracia obtigit : Polemocratia Reguli cuidam uxor : uiro ab hostibus eius interfecto : pro filio adhuc infante verita : ad Brutum cum eo accessit : et viri thesauros cum filio in potestate eius tradidit : Ille infantē Cizicenis alendum misit : donec ad parentis regnum trāsferretur : In thesauris autem infinitam vim auri argē-tiq: repperit : quam ad nūmorum fabricam cudi iussit : Cum igitur Cassius ad eum accessisset : visumq: esset lyciis ac Rhodiis inferre bellum : Xanthios pre lyciis aggredi instituit : At hi cognito Bruti aduentu sub urbia eorum euertere : ne in ipsis moram duceret : neue lignorum materia uti posset : urbem porro fossa sēpientes ab ea depugnabant : Eius profunditas quinquaginta pedum summam antecessit : latitudo profunditatem adequabat : Sic ut ad eam persistentes telis sagittisq: in hostes uterentur : veluti flumio quodam impermeabili in medio diuisi : Brutus fossam vi superare contendens : artificum operimenta adiecerat : Exercitum quoq: per diem noctemq: partiebatur : et materiem a longe veluti in Agone voce cursuq: transferebat : nihil laboris sollicitudinis ve interponens : donec opus iam speratū quod prohibentibus hostibus minime fieri posse videbatur : aut multis mensibus in longum duci : paucis diebus absoluit . Xanthiisq: intra urbem redactis : obsidere eos pergit : Ac nonnullos a machinis impedimentum afferentes ad portas repulit omnesq: continue inmutauit : At illi recentes defes-

Foelicitas Bruti ex thesauris oblatis.

Cizicenis

Xanthiorum bellū ordiē q° gestum est a Bruto.

Fossa ingens.

Sollicitudinem Bruti attende.

Subita expugnatio.

l.

sis apponentes quanq vulneribus affecti persistebant : do
nec propugnacula integra mansere : cum autem et illa

Astutia Bruti in expugnandis urbibus.

corruissent : turresq; disiecte forent Brutus quae futura
erant meditatus : portis assistentes ordines retroducere
imperat : Quod xanthii negligentia et incuria effectum
arbitrati : nocte facibus accensis ad machinas accurrunt :
verum statim ex occursu obviantibus Romanis ad portas
repelluntur : et custodibus eas occludentibus : veritis ne
hostes cum illis miscerentur : cedes ingens xanthiorum
qui exclusi fuerant ad portas editur : Non multo post
et reliqui circa meridiem egressi sunt : Ordinibus quo
q; denuo cedentibus : machinas omnes vno impetu in
cendunt : quibus reseratis portis ob priorum cladem ad

Romani cu̅ hostibus

duo mille ex romanis simul in miscentur : aliis ob ingres
sum impellentibus : porte ipse statim delabuntur : sive
xanthiis eas dimittentibus : sive machinis fortuito de
lapsis : adeo vt crassantibus Romanis quidam interi
rent : non nulli intra vrbem cum portas vlteri' reserare
nequiuissent disiectis retinaculis manerent : Qui per
Angiportuu̅ angustias delati : a xanthiis qui superius

Fuga romanorum ad foru̅.

i̅minebant vi adacti ad forum finitimum effugiunt :
eo in loco sagittis impetiti acriter cum iidem arcubus
telisq; carerent ad Sarpidonium ne omni ex parte clau
derentur subito procurrunt : Romani qui ab extra ste
terant pro his qui interius erant conturbati ac verentes :

Sollicitudo et met' romanorum p sociis inclusis.

Bruto eos circuncurrente ad omnem se obtulere experi
entiam : Sed cum portas ferro constipatas impellere nequi

rent: neq: scalis autem turribus igne absumptis vlteri⁹ vti: quidam scalas ex tempore habendas dictitabant: alii lignorum appellentes veluti per scalas ascendebant: non nulli funibus clauos annectentes superi⁹ ad murum iaciebant: cumq: aliquis affixus contineret per funes ni tebantur: Inandes xanthiis finitimi obinatam cum illis inimiciciam Bruto adherentes: ex preruptis ar duisq: locis lapides aduna deuoluebant: quos intuen tes Romani ob lassitudinem imitabantur: multiq: ex illis saucii interibant fuere qui murum transgredi entes portam reserarent: quae densissimis lignis: et in transuersum positis: obsepta fuerat: Hi caeteros auda ciores erigentes: supra ligna vicissim assumebant Tan dem plures numero effecti portam caedere aggrediuntur: et interius minime munitam ferro: quidam abextra: aliis intro nitentibus effringunt: Xanthiis magno cla more in Romanos qui ad Sarpidonium confugerant ruentibus: veriti pro illis Romani qui ad portas depu gnabant: Interius exteriusq: summa vi disiiciunt: et veluti insania quadam ducti eas reserant: turmatimq: ingrediuntur: paulo ante solis occasum: magna voce co clamantes: vt his qui interius steterant aduentantium signum darent: capta vrbe xanthii ad domos proprias ac currunt: cariores suorum iugulum vltro exhibentes ne cant: vlulatu i immensum orto Brutus praedam fieri arbitratus: per preconem milites reuocari imperat: Cum vero quod actum erat cognouisset: animum eorum mi

Inandes xanthiorum hostes.

Audaciam Lege romanorum.

Effringit porta vrbis

Ingrediuntur vrbem per vim Romani.

Xanthiorum desperationem.

Crudele facinus.
Degeneres appellat nō ausas mortem sibi cōsciscere.
Ter xanthii inhac deci dere calamitatem.
Patharea urbs.
Deditio patareorum.
Spoliatio auri et argē ti ciuitatis.

seratis libertati deditum: Inducias per nuncios emittit: Illi repulsis qui detulerant: uniuersis suorum interemptis: ad hibito ad pyras igne: quas propria indomo unusquisq; preparauerat: se ipsos insuper iugulantes iniecere flammis: Brutus sacra omnia illesa preseruare studuit: solos xanthiorum seruos coepit: Virorum insuper mulieres quasdam liberas: easq; degeneres ad centum fere et quinquaginta numerum inuenit: Sic xanthii libertatis causa ter a se ipsis consumpti sunt: Obsessi nempe ab Arpalo Medo cyri magni prefecto: ne seruituti se subicerent: sibi ultro intulere necem: et xanthiorum urbs ab Arpalo neglecta sepulcrum illis prestitit: Similem ab Alexandro philippi filio cladem pertulere: cum tam ingentium terrarum dominum pati renuissēt: Brutus ab xanthiis ad Patarea descendit urbem xanthiorum naualibus ad similem: exercituq; apposito ut mandatis eius obsequerentur: in xanthiorum sortem perferre mallent: ciues monuit: Accessere ad eos xanthii proprias erūnas deplorantes: suadentesq; ut in melius consulerent rebus suis: Pathareis nihil ad xanthios respondentibus: reliquum lucis ad consultandum illis prebitum: Brutus exercitum inde sustulit: orta luce iterum copias urbi admouit: Ciues a moenibus magno clamore ad omnia se paratos obtulere: portasq; aperuere: Brutus ingressus neminem occidit: autem urbe expulit: aurum solum et argentum: quodcunq; in urbe coactum reperit in unum congregans: priuatos etiam quod haberent afferre monuit: His penis et premiis appositis quę rhodiis a cassio īmicte

.·: fuerant :~

fuerant : Itaq; id omne collatum est : Seruus herum suum
q aurum celauisset accusauit : et premisso tribuno aurū
illi ostendit : Adductis ad Brutum omnibus : herus taci
tus perstitit : Mater vt filium seruaret clamans sequeba
tur se aurum celasse dictitans : Seruus a nemine rogat'
vt metientem arguebat : et filium occuluisse instanti'
aiebat : Ea propter indignatus Brutus iuuenem ex silentio
matrem ex passione miseratus : illesos dimisit : aurum
quod attulerant secum deferentes : Seruum vero vltra
preceptum heris insultantem : cruce suspendit : lentulus
ea tempestate Adriacum premissus : Est autem id Smyr
neorum nauale inclitum : portus : cathenas effregit : vr
bem preterea ingressus Smyrneis mandata suscipientib'
pecuniis assumptis ad Brutum rediit : Lyciorum interim
legati ad Brutum venere belli societatem et quecunq; cō
ferre possent pollicentes : Tributis igitur lyciis appositis :
Xanthiorum liberos eorum vrbi attribuit : Naues lyciorꝝ
cum reliqua classe Abydum enauigare iussit : Nam et
ipse peditatum omnem eum in locum deducebat : Cassiū
ex Ionia venturum moraturus vt ambo ad sextum trans
fertarent : Interim Murcus in peloponensum classe de
latus : vt cleopatram nauigantem obseruaret : cum illam
circa Libyam vi tempestatis expulsam classem amisisse
nouit : nauiumq; naufragia in lacedemoniam vsq; dela
ta conspexit : Reginam valitudine correptam vix ad pro
pria redire potuisse : ne frustra tanto exercitu eo in loco
moram duceret : Brundusium versus classem mouit : et

Notabile exm iustitie et cō
tinētie M · Bruti ·

Lentulus

Adriacum nauale ·

Smyrneorum

Lyciorum deditio ·

Abydos ·

classis cleopatre a tēpesta
te disiecta ·

L

insulam portui finitimam delatus: reliquum hostilis exercitus aut commeatum in Macedoniam deferri prohibebat: Hunc Antonius longis navibus quas habebat: haud fere multis turribusq; ratibus advectis oppugnabat: cum exercitum per partes magnis navibus emittens: ventum é terra ne á Murco interciperentur vehementiorem expectaret: Assiduo itaq; labore fatigatus: Cæsarem qui circa Siciliam maritima classe cum Sexto depugnabat in auxilium vocavit: Sic enim series earum rerum se se habuit: Pompeius qui Sextus dicebatur: Magni Pompei filiorum etate iunior cum primum á caio Cæsare in hiberia neglectus perstitisset: quasi nihil magnum ob adolescentiam inexperientiamq; facturus: ad occeanum delatus: cum paucis pyrrhaticam exercens interceptus est: nemine illum ut Pompeium dignoscente: Procedente mox tempore: pluribus ad eum accedentibus ingentem comparavit manum: seq; Pompeium professus est: Ac confestim quicunq; sub patre eius aut fratre militantes victi cessarent: ad illum veluti proprium ducem confluxerunt: Arabio quoq; ex libya paternis spoliatus bonis ut á nobis prescriptum est ad eum venit: Ita maioribus copiis adauctus opera pyrrhaticis longe clariora adorsus est. Nam Pompei nomine per hiberiam omnem populis maxime florentem: longe lateq; vulgato: presides sub cesaris imperio eam continentes ad manus cum eo venire formidabant: Quibus intellectis cæsar cari

Antonii et Murci maritima prelia.

Sexti pompei historia magni Põpei filii.

Pompei pyrrhaticam exercuit.

Arabio Rex.

Nomen põpei inhiberia preclarum.

nam amplioribus cum copiis in hiberiam misit : qui Pompeium debellaret : At is lenior admodum in conspectum eius statim venit : Et subinde aduolans carinam afflixit : urbes etiam plerasq; cum paruas tum magnas ditioni sue subdidit : Ea ex causa caius Cæsar Asinium pollionem ut pompei reprimeret insultus successorem : carine dedit : qui forte cum illo tum bellum agitabat cum idem cæsar extinctus est : et Senatus Pompeium ultro reuocauit : uerum ille in Marsiliam delatus : que Rome fierent intentus expectabat : Electus subinde maris imperator : ut parens eius ante fuerat : neutiq; ad urbem redire voluit : naues autem omnes quæ in portu asseruabantur assumens : adiunctis his : quas prius possidebat ex hiberia mouit : Secuta demum triumvirorum dominatione in Siciliam enauigauit : et Bithinicum pretorem : Insulam eam sibi dare renuentem : arctius obsedit : donec ex proscriptione clamanti et e Roma fugientes Ircius et Fanius : eam insulam Pompeio dari suaserunt : In hunc modum igitur Pompeius Siciliam sibi vendicauit : qui nauibus habundans : et Insulam Italie nactus adiacentem : exercitum porro ingentem obtinens : qualem prius nunquam habuisset : ex his qui Roma fugerant liberis seruisq; coactum : et quem Itale urbes quæ victoribus ad belli premia addicte fuerant ad illum premittebant ad summum potentie peruenit : Hi et enim triumvirorum dominatum ac victoriam detestabantur animo : et quecunq; aduersus

Carina a sexto repulsus viuente . c . cæsare .

Asinius Pollio orator illustris .

Pompeius maris imperator electus .

Bithinicus pretor a quo pompeius Siciliam obtinuit .

Sexti pompei summam potentiam .

Fauores pompei ab Italie urbibus.

Saluidenus.

Bellum nauale Sexti pompei cum Saluideno.

eos licuisset clanculum moliebantur: Nam ex urbibus eorum fugientes: quasi non ulterius in patria mansuri ad Pompeium properabant Italie propinquum: et precæteris ea tempestate Romanis acceptissimum: Accedebant et ad eum viri nautici ex libya et hiberia maritimis rebus expertissimi: sic ut ducibus nauibus pedestribusque copiis nec non pecuniis habundaret Pompeius: Quæ intelligens cæsar Saluidenum magna classe in Siciliam misit facillimum opus existimans Pompeium mari prohibere: ipse ex Italia ut Saluideno auxiliaretur ad Regium peruenit Pompeius Saluideno ingenti classe proprius accessit: Nauali deinde prelio ad maris fauces: circa insulam exorto pompei naues cum leuitate tum nautarum celeritate et experientia anteibant Romanorum vero magnitudine et grauitate laborabant: cum autem fluctus inxpontum moueri solitus vehementius insurgere: et mare ab utraque parte ob fluxum scinderetur: Pompei naues ob undarum assuetudinem minus trepidabant: Quæ vero a Saluideno ducebantur: neque constanter permanentes ob insuetudinem neque remos faciliter conuertere potentes: neque gubernaculis ad manus aptis annitentes turbabant. His ex causis Saluidenus sole in vesperum vergente naues proprias reuocare in primis cogitur: Pompeius quoque ex pugna se dissoluit: pari numero ab utraque parte confractis nauibus: Reliquas ex labore fluctuantes semilacerasque Saluidenus reparare studuit: cum ad portum qui balearico mari imminet suos reduxisset: Interea superueniens

cæsar Reginis et hipponensibus magna spe ab victorum premiis absoluere velle pollicitus est: Nam mari imminentes inprimis verebatur: Deinde vocante ipsum Antonio celerrime ad eum Brundusium accessit: cum in sinistra Pompei Siciliam haberet: cui bellum decreuerat inferre: Murcus accedende cæsare ne in medio eius Antoniiq; clauderetur: paululum a Brundusio in Macedoniam deferrent: He et enim sub triremium cura mittebantur: vento deinde plurimo adnotum incumbente: deposito timore arripuere cursum: nulla vlterius custodia indigentes: Quamobrem conturbatus Murcus: denuo redeuntes inanesq; operiebatur: Verum ille tum quidem ac postea reliquum tollentes exercitus rotundis velis plenisq; ferebantur: quo ad vniuerse copie Cesarq; et Antonius vna transiere: Murcus igitur a Demonio quodam ledi se arbitratus: alias ex Italia profectans quæ apparatus commeatum ve deferrent intentus expectabat: vel vt supra uenientem exercitum quoad fas esset conturbaret. Domitius quoq; eneobarbus ex his qui sub cassio militiam agebant ad eum venit: tanquam ad vtilissimum delatus opus: aliis quinquaginta stipatus nauibus: legionem alteram et sagittarios simul agens ratusque his copiis: quas cæsar deducebat nullum aliunde commeatum afferri posse: Omnem ex Italia delatum intercludere parabat: In hunc modum nauibus Longis centum et triginta plurimisq; actuariis: exercitu ingenti: ad nauigantes infestabant: Interea cedicius et Norbanus quos a cæsare et Antonio octo cum legionibus in Macedoniam

Aduent' octauii cæsaris.

Murci astutia.

Demonium dicunt græci nostri fortunam appellant.

Aduent' Domicii eneobarbi cum classe.

Transit' ceditii et Norbani in Macedoniam.

premissos fuisse diximus ex Macedonia ad Thracie montes properantes per mille et quingenta stadia precesserant donec urbem philippos pretergressi angusta Torpidorum ac Sapeorum que ad Rascupolis Regnum pertinent interceperant: que unica ex Asia in europam transeuntibus notissimum prestant iter: et cassianis ex abydo ad sextum transmittentib impedimentum afferebant: Rascupolis quidem et Rascus Thracii Reges fratres extitere: unice regionis principes: verum hi de belli societate inter se dissidebant: Nam Rascus Antonii: Rascupolis cassii partes sequebatur: et eorum quisq: ter mille equites secum agens egregie pugnabat: Scrutantib itaq: de itinerum progressibus qui circa cassium fuerant: Rascupolis in hunc modum retulit: Iter quod per hemum et Maroniam deferret breue et consuetum esse: turbisq: refertum: ac per illud ad sapeorum angusta perueniri posse: Hostibus vero ea loca detinentibus: nullum ad ea patere aditum circuitum in triplo longiorem difficilemq: superesse: hostes neutiq: in occursum venturos commeatus inopia: sed in Thraciam Macedonie loco profecturos esse: Quibus persuasi per hemum et Maroniam arripuere iter per quod lysimachiam et cardiam: que thracii cheronesi Isthmum veluti ianue bine suscipiunt: patescit aditus: Sequenti die ad nigrum sinum peruenere: Ibi copias suas recensentes armatorum nouem supra decem legiones: secum militare intelligunt: Bruti octo: cassii nouem: reliquas minime integras: sed quia

Vrbs philipporum.

Rascupolis et Rasc. reges.

Iudicium transit. i philippis a Rascupoli.

Lysimachia.
Cardia.

Recensio copiarum Bruti et cassii.

duas ad implerent : Ita ut octuaginta hominum milia ad
esse censerentur : Equitum numerus utq; par : Bruto
celtarum et lusitanorum equitum quatuor milia ad
erant : Thracum vero Illyriorum : parthenorum : ac Thes
salorum duo milia comitabantur : Sagittariorum equi
tum : Arabum Medorumq; : ac parthorum quatuor
milia : Belli socii una sequebantur : Galatarum tetrar
che : qui Asiam incolunt : peditatum alium plurimum
agentes : equitum circiter quinque milia : Tam ingentes
copias Brutus et Cassius ad nigrum sinum recensen
tes : ad gerendum bellum processerunt : Reliquis ad ne
cessitates alias distributis : lustrauere preterea exercitum
solito more : et ad ea quae polliciti fuerant quibusdam
promissa dona tribuere : cum pecunie magnitudine cō
fiderent : disponentes itaq; milites huiusmodi muneri
bus : atq; donis : et presertim eos qui sub caio cesare olim
militauerant : ne quis ad conspectum aut appellationē
noui cesaris quicq̄ moliretur : Insuper eius gratia visū
est exercitum affari : Tribunal ingens appositum fuit
in quod senatores una cum pretoribus palam coscederēt :
Romanorum copie cum ceteris belli sociis infra persti
tere : et multitudo utraq; ex parte sese intuens letata
est : cum potentior quodammodo sibi ipsi visa sit : Auda
cia quoq; et spes maxima accreuit omnibus : tot in ex
ercitu intuentibus : quae res militibus erga duces fiduciā
ad auxit : Pariunt quippe beniuolentiam comunes spes :
quasi deo aliquo inter multos conspirante : Precones igit̄

LXXXta milia hominū preter equites.

Galatarum tetrarche.

Niger sin' locus est.

Exercitus lustrationem more veteri.

Comunes spes beniuolētiam pariunt.

Oratio cassii ad romanos.

Spes in virtute.

Excusatio de morte cesaris nõ ex inimicicia extincti

Leges rei publice.

ac tubicines silentium in dixere omnibus: Quo facto cassi⁹. Nam etate Brutum anteibat: Paulum extra ordinem p̄gressus in hunc modum loquutus est: Hoc certamen ó cõmilitones: quod vobis comune in primis adest: ad fidem pariter inducit: et omnia quæ nos polliciti fuimus vt exequeremur impulit: quæ res maiorem insuper fidem adicit vt in futurum vobis promissa tribuamus: Spes autem in virtute vr̃a militantibus sitæ sunt: et in nobis quos in hoc solio aspicitis: tot talesq; ex senatorio ordine prestantes viros: Adest et magnitudo apparatus: non ignota vobis frumenti armorum: pecuniarum: nauium: ad hæc sociorum belli auxilia: ex Regibus et nationibus: vt necesse sit eos ad hortari ad promptitudinem: et concordiam quos apparatus: et cõmunia belli opera coniungunt: Quibus autem ex rebus calũniam inferunt hi tres viri inimici nobis diligentissime intellexistis: et ob id promptissime nobiscum induistis arma verum tamen necessarium videtur in presenti causã reserare qua potissimum ab ipsis ad bellum prouocamur: optimam nobis et iustissimam occasionem afferentem: Nos cæsarem in bellis vobiscum militantes: et pretoria fungentes dignitate ad imperium eueximus: et amici illi continue astitimus: ita vt non videamur ob inimiciciam vllã insidias illi prestruxisse: In his vero quæ ad pacem pertinẽt non detestandus nobis amicis visus est: quoniam et in his honorem ab illo consequuti fuimus: Sed legibus et rei pub. ornamento ac dignitati: quibus nullus ordo aut potestas optima popularis ve vlterius inerat: Quæ omnia a patribus

nostris tunc quidem constituta sunt: cum Reges expellentes iureiurando confirmarunt: nullos se ulterius Reges habituros esse: quorum sacramento inherentes filii: et maledictionem ab ipsis ambigentes: neutiq: in ciuitate virum unum sustinuere: et si amicus et utilis ipsis esset: qui publicas pecunias: qui exercitus: qui magistratuum creationes a populo: principatus gentium a Senatu ad se transferret: et se legis latorē pro legibus dominum pro populo: Imperatorem senatus vice in omnibus profiteretur: Ea igitur quae fortasse minus diligēter a vobis intellecta sunt: cum virtutem eius duntaxat in bello cognoueritis: ex vestri sola parte a nobis intelligite: Vos enim populus in gerendis bellis pretoribus vestris ut dominis assidue paretis: eandemq: conditionem vicissim a nobis in pace exigitis: consulente et enim in primis senatu: ne errore ullo teneamini: Vos ipsi iudicantes: aut sortes proferentes: per turmas tribus ve consules Tribunos pretoresq; declaratis: et ihis qui creantur ut plurimum iudicium vestrum adhibetis: non nullos punientes: quosdam honore dignos deputantes: quem admodum in suppliciis aut honorib. digne uobis prefuere: Hac retributione o ciues principatum vestrum ad summum foelicitatis gradum adauxistis: Sic enim dignos extolentes pares gratias ab illis suscepistis: Hac praeterea freti potestate Scipionem consulem olim effecistis: cum in libya virtutis testimonium illi redderitis: Et similiter tribunos per singulos ut voluistis annos unumqueq; creauistis: Dissidentibus deinde vobis ultra quod necesse fuit: quae minime mihi referre opus est: Sed ex quo caesar tyrannidem assumpsit: non magnitum

Iusiurandū de regib. non habendis.

Seruit. sub cesare.

Senatus consulit populus iudicat.

Retributio boni et mali principatum ad auxit Scipio consul.

vllum non pretorem : non consulem : non tribunum :
vlterius ex decreto declarastis : Nemini testimonium attu
listis : non enim retributionem quam exhiberetis habuistis :
et vt a principaliori exordiar : nemo vobis gratiam debu
it : non magistratus : non imperii : non punitionis : aut

Miserrimū omnium.

meriti : quinimmo quod miserrimum omnium deputo :
non ipsis tribunis vestris contumelia affectis opem licuit
afferre : vt aliquam vobis perpetuam statueritis dignitatē

De Marylo et Cesetio loquitur.

sacramq; et inuiolabilem seruaretis : Sed alios sacrosanctū
magistrum vestrum contēnentes : et verendam eius vestē
in ludibrium auferentes : in dānatos et illesos ex vnius
mandato abiisse conspexistis : quoniam pro uobis excande
scere visi sunt in eos qui Regem illum appellare decreuis
sent : Quam rem vrī causa per grauiter Senatus tulit : ad

Potestas tribunitia ad populū nō ad senatū pertinet.

uos quippe non ad senatum tribunitia potestas pertinet :
cum nihil de eo viro palam vobis conqueri liceret : neq; in
iudicium attrahere : ob exercituum eius magnitudinem
atq; potentiam : qui cum ad ciuitatem prius pertinerent :
sibi ipsi vendicarat : Eam ob rem reliquum tyrannidis mo
dum vlcisci cogitans : in corpus eius coniurauit : mentemq;

De populi volūtate loqt.

illam ab optimis processisse testatus est : opus vero paucorū

Ostendit etiā Senatū eā dē habuisse voluntatē.

extitisse : Quo facto Senatus idem confestim cōmunem eius
voluntatem declarauit : et aperte quidem : quoniam premia
tyrannicidis exhibenda decreuit : Continente vero illum An
tonio conturbationis simulatione prestita : et uobis neutiq;
dignum arbitrantibus ob premia ciuitati magis q̄ ob patrię
amorem auxilium afferre : ab illis abstinuistis : ne cęsari

iniuriam inferre videremini : non autem tyrannidem
delere voluisse : Oblivionem igitur omnium habendam — Oblivio omniu(m) actorum.
senatus censuit : et apertius insuper necis causam a nullo
prosequendam : Non multo post Antonio multitudinem
in nos concitante senatus administrationem nationum
potentissimarum : ac principatuum nobis tribuit : omni
q(ue) telluri quae ab Ionio ad Syriam pertinet imperare vo
luit : Utrum ne ut sceleratos puniens : an ut tyrannici — Auctoritate senat(us) iustitia(m)
das insigni purpura : facibusq(ue) ac lictoribus adornans : Q(uo) — cause approbat.
more vicissim adolescentem Pompeium : qui nihil in his
cooperatus fuerat : Pompei illius magni filium : qui prim(us)
pro re publica arma induit : q(uo)d paululum circa hiberia(m)
in tyrannidem latens peregisset : non solum ab exilio re — Revocatio po(m)pei ad cesaris
uocare studuit : Verum paternorum bonorum precium — necem non spectat.
illi ex publicis pecuniis reddendum censuit : maris prete
rea imperatorem statuit : ut et ipse magistratui alicui pre
sideret : popularis vir existens : Quod opus igitur clarius :
aut quod certius signum a senatu queritis : Haec enim
omnia ex eius sententia facta sunt : nisi verbo solum id no
bis confiteri : quod et dicit et facit et dicens insimul in
signia dona largietur : cum dicere et reddere fas illi fu
erit : Nunc autem quemadmodum cives nostri sese ha — Tacita senat(us) affirmatio.
beant intelligitis : nulla indicta causa proscribuntur : et
que illis adsunt in publicum feruntur : Ipsi in domibus
angiportis : templisq(ue) trucidantur a militibus servis ini — violentie civib(us) illate.
micis longe repulsi : nec per se tuti locis omnibus : legib(us)
etiam fugientem abire permittentibus : In foro preterea — Attende de foro.

in quo nec hostis quidem caput illatum est unq̄: sed arma duntaxat et nauium rostra conferri solent: nunc cōsulum pretorum tribunorum edilium et equestris ordinis virorum capita abscissa visuntur: et huiusmodi facinora agentibus premia constituta sunt: Hæc igit̄ insurrectio quedam: et quanta prius nunq̄ violentia: erga omnes captiuitates publice: diuersa odia cum mulierum: tum filiorum libertorum: seruorumq;: ad tantum enim cladis: et ad has mutationes conuersa ciuitas: Et his quidem facinorosis hi tres viri duces adsunt: Ipsi ante alios fratres: patruos mutuo inter se proscribentes: Dicite cum vrbs ab agrestibus barbaris capta est: quæ his similia peracta sunt: Nullis capita abscidere celte: non defunctos contumelia prosequuti sunt: Non adhuc bellum gerentibus latere aut fugere prohibuerunt: Neq: nos vrbem vllam quam manu coepimus: hunc in modum pertractauimus: neq: aliis vt idē facerent persuasimus: qualia nunc non priuata ciuitas: sed aliarum longe illustrior atq: prior ab his sustinet: qui rem publicam constituere velle profitentur: Quid simile Tarquinius fecit: quem ob vnius mulieris contumeliam ex amore prodeuntem: Regem ad huc vrbe eiecerunt: nec ob vnicum duntaxat facinus: vlteriꝰ regnare Romæ voluerunt: Et hæc agentes o ciues hi tres viri sceleratos nos appellant: et Cæsaris necē vlcisci velle predicant: proscribuntq: qui minime affuere: cum interemptus est: Ex quibus pleriq: ad sunt:

Tres viri facinorosorum duces.

Romanorū clemētia in captiuitate vrbium.

Tarquinius.

ex his quos cernitis : ob diuicias : aut nobilitatem : aut popularis status uoluntatem ab ipsis proscriptos esse : Eo modo quo Pompeius Longe in hiberia tunc existēs. cum hæc a nobis confecta sunt nobiscum reus est : quoniam ipsius pater popularis fuit : Eamq; ob causam : q a Senatu reuocatus : et maris imperator creatus est : hi tres eum proscripsere uiri : An mulieres ad cæsaris necem conspirarunt : quas ad tributorum onera proscribunt : Quid populus quem ad centum milium numerum sub poenis et iudiciis obnoxium censum afferre imperant : et uectigalibus exemptum ad onera compellunt : Quæ tamen sic agentes : nec dum his qui sub ipsis militant promissa adimpleuere munera . Nos autem a quibus nihil impium patratum est . quæ polliciti eramus uobis exhibuimus : et parata alia ad retributionem seruamus ampliorem : Sic nobis deus tanq̄ iuxta operantibus prestat auxilium : Abeo enim quæ ad homines pertinent cognoscere debetis : ad ciues uestros flectentes oculos : quos plerunq; uobis presidentes aspexistis pretores : consules et ad summū dignitatis elatos gradum laudatos uiros : nunc ad uos ut ad pios et populi fautores fugientes cernitis : partes ūras extollentes : et omnia uobis prospera exoptantes : Multo quippe iustiora a nobis premia eos conseruantibus promissa sunt : q̄ ab illis his qui occidissent pollicentur : Nunquid animaduertunt caium cæsarem q principatum solus sibi uendicaret nostris manibus interfectum esse : et eos qui

Exemplum proscriptorū mulierum

P. ro uectigalib. exēpt.

Deus iustis fauet et ubi cōspiratio bonorū ibi dei uoluntas.

Qua ex causa interfectus cæsar.

id sibi prestitissent : a nobis nullius precii habendos fore : nec in ipsis sed populi in medio rem publicam esse posituros : Quemadmodum patriis ex legibus conscripta est : cum nec absimili opinione atq; sententia bellũ inter vtrosq; assumptum sit : sed ob potestatem atq; tyrannidem ab illis : quam in proscriptionibus palam ostenderunt : a nobis minime qui ob patrie duntaxat libertatem depugnamus : ita vt sub legibus vt equum est priuatim degat : Quemadmodum igitur hi viri : et ante hos ĩmortales dii de rebus nr̃is iudicent uidetis : Maxima semper in bellis equi iustiq; spes proponitur : Neq; q sub cesare militaueritis aliquando : in animo vobis sit : non enim illius quouismodo milites sed patrie fuistis : Neq; stipendia aut munera vobis prebita cæsaris propria fuere : sed rei publice Sicuti neq; in presenti exercitus iste cassii est habendus : neq; Bruti magis q̃ Romanorum ciuium : Nos autem uobiscum cõmilitones romanorum pretores sumus : Que si bellum contra nos agentes intelligerent : liceret omnibus nullo periculo deponere arma : et exercitus omnes vrbi condonare : et que vtilia illi forent pre eligere : que vt eligant adhortamur : Sed ex quo admittere recusant : non etiam per proscriptiones : et omnia alia que faciunt admittet eamus itaq; commilitones certa spe confisi : audacia minime seruili pro Senatus libertate populiq; romani depugnantes : Acclamantibus omnibus eamus : et statim duci deprecantibus : promptitudine eorum exhilaratus :

Deorum iudicium equũ iustumq; tuetur.

Probat exercitum cesaris non ipsi sed rei pu[ce] fuisse.

Cassius iterum per preconem silentium indixit: et sub inde in hunc modum fari coepit: Dii omnes iustorum duces preliorum: pro fide vobis o commilitones ac prop titudine gratias condignas reddant: Quae vero ad pro uidentiam Imperatorum humanam pertinent: quod plu ra ac meliora quam hostibus nris nobis adsint: his verbis discite: legiones armorum pares numero illis ducimus: plures ad necessaria multis in locis dereliquimus: Equi tatu et classe longe superamus: tum sociis belli: Regib' nationibusque ad Medos usque et parthos: Ipsi nobis dunta xat a fronte iminent: Nos illis a tergo quoque pariter in stamus Pompeium nobiscum conspirantem in Sicilia ha bemus: Murcum in Ionio: Adest et Norbanus magno cum exercitu: et comeatu duabus septus legionibus: quae sagittarii assidue classem infestantes persequuntur: quae cunque alia maris terreque ab inimicis: Post nos pura re linquentes: pecunie nobis suppetunt quas non nulli bello rum nervos solent appellare: Ipsis vero mille adsunt: ne que pollicita suis militibus ad implere potuerunt: Non pros criptorum bona ad opinionem eorum successere: nemine ex eorum numero qui boni habentur proscriptorum predia inuidie subiecta comparante: Neque aliunde quid capiant ulterius nouere: Italia seditionibus tributis: proscriptioni busque vexata: Nobis vero in tanta rerum sollicitudine: et presentia abunde suppetunt: adeo ut alia confestim vobis tradituri simus: et multa super his quae a nationibus a ter go existentibus collata peruehuntur: Commeatus itineris

Replicatio cassii ad militum exhortationem.

De prouidentia humana.

Presidia Bruti et cassii.

Pecunie bellorum nerui.

Commoditates exercituum. que seminaria magnis : suffectura exercitibus : quorum illis
Macedoniam et Thessaliam. summa est inopia : nisi si qua ex sola macedonia : montana
natione aut ex tessalia provincia arctissima difficillime su
scipiunt : quae terra magno labore illis conectare opus est:
Lucania : Libya : Apulia. Si quid ex lucania : aut Libya : aut Apulia afferre cupiunt.
omnibus in locis : a Pompeio Murco Domicioque intercludun
tur : Nobis vero per singulos dies : minimoque labore : non
a mari modo insulisque omnibus : sed mediterraneis quoque
Thracia. ex locis a Thracia usque ad fluvium Euphratem : copie afferun
Fluvius euphrates. tur et hec nullo prohibente : cum nullus nobis a tergo instet
hostis : ut in nobis sit et bellum accelerare et per ocium ho
stes inopia simul fameque conterrere : Tot et tanta vobis ad
sunt : o commilitones ultra sollicitudinem humanam pre
parata : Reliqua autem illis a nobis diisque immortalibus
convenienter accident : Nos omnia quae vobis inprimis pol
liciti sumus exhibentes et fidem nostram numerum multi
tudine digne compensantes : maius insuper certamen quod
Verissime dixit ex deorum sententia. ex deorum sententia futurum est : ampliore prosequemur
gratia : ac nunc quidem his qui ad id promptissime accesse
rint : Huius igitur concionis causa statim ab ipso tribunali
Militi mille quingentas drachmas Italas : Turmae duci quin
Finis orationis cassii. cuplum : Tribuno amplius ad eundem tribuemus modum:
Haec effatus et verbo et opere : muneribusque eos instruens:
concionem dimisit : Ipsi persistentes Cassium et Brutum
summis extulere laudibus : ac pro illis quae equa forent fac
turos se obtulerunt : hi vero munera illis confestim persol
verunt et alia porro ad occasiones multas illustrioribus

impenderunt : et qui suscepissent continue armatos per partes emittebant : nec multo post ipsi insequuti sunt : Binas aquilas ad eos aduolantes in argenteis vexillis consedisse fama est : se inuicem rostris unguibusq; lacerantes : vel ut aliis placet se mutuo obseruantes ac manentes que publicis al'mamiis a pretoribus educate sunt : ea quae die q pugnam antecessit : volantes abierunt ; per biduum itaq; nigrum sinum transeuntes ad hemum peruenerunt : supraq; illum quecunq; alia usq; ad Serrium montem maritiam omnia sibi vendicarunt : Serrio pelagus versus inclinante ipsi per mediterranea arripuere iter : Tullium ad haec cimbrum cum nautis et armorum legione una : ac sagittariis quibusdam littus maris adnauigare iubent : quod iam pridem inhospitum fuerat : quanq tellure opima : Thracibus minime mari utentibus : aut ad maritima descendentibus : aliorum grecorum metu : et heraclidarum : eas pelagioras detinentium : Floruere quippe mercatorum comerciis et agricultura olim ea loca : oblectantibus se in his Thracibus ob montium varietatem : donec philippus Amite filius : graecos alios et in primis heraclidas in bellum mouit ita ut his temporibus preter sacellum unicum nihil preter euntibus intueri datum sit : Hoc itaq; desolatum lit. Tullius unde quaq; percurrens ut a Bruto imperatum fuerat : regiones accommodas metiebatur : diuidebatq; exercitibus : nauibusq; per partes aduentabat : ut Norbanus angusta illa veluti custodie inutilia desereret : Quae res ad uotum contigit : Norbanus quippe nauium dubitatione permotus ad

Exercitus Bruti et cassii

Aquilarum ostentum.

Sin. niger : Hemus :

Serrius Mons.

Tulli. cimber ex C. caesaris percussoribus.

Heraclidas.

Norban. angustiis locorum prefectus.

Ceditins.

Sapeorx loca alte angu
ste sunt.

Rascupolis consilium.

Loca aspera et iaquosa.

Arpessus fluuius.

Lucius Bibulus.

Sapeorum angusta tumultuari coepit: et Ceditium extur piliis magna trepidatione in auxilium vocant: Cui ille subito affuit: Turpiliorum igitur derelictis angustis Brut⁹ agmen precedere imperat: Simulatione deprehensa Norbanus et Ceditius Sapeorum loca summa vi premuniunt: á deo ut militibus: Bruti neutiq; per ea pateret aditus: Desperatio igitur eorum mentibus denuo incidit: ne circuitu quem prius euitassent a principio cogerentur ingredi: et obsessa circumquaq; peragrare: deficiente tempore ad id cōmodo: Sic igitur se habentes Rascupolis his verbis alloquutus est: compendiarium ad esse iter: iuxta ipsum Sapeorum montem: dierum trium: hominibus quidem in presenti invium ob rupium asperitatem: et in aquosa Loca: silvis referta undiq;: Ceterum si aquam deferre velint: et per semitas angustas progredi quæ transitum tamen prebeant ex arborum condensitate: ne ab avibus quidem presentiri posse: quarta die ad Arpessum fluuium facile venturos: qui in hermum defluit: ex quo per diem unam ad philippos delati inopine hostes preuenirent quos debellare ad ultimum liceret: cum nullus illis aliunde pateret reditus: Quibus edocti milites quāq̄ itineris difficultate deterriti: nihilominus spe adhibita tam ingentem exercitum deprehendi posse: partem ex suis cum Lucio Bibulo premittunt: qui una cum Rascupoli iter caperent: Hi igitur summo labore cum eodem tū sollicitudine et impetu usi processere: Freti potissimum φ ex his quos premiserant: non nulli rediissent: Flumen se a prospectu vi

disse referentes: Quarta die itineris asperitate defessi: ac siti laborantes deficiente aqua: quam trium dierum itinerationem accelerantes deferebant: quod ea loca inaquosa dicerentur trepidare: et ne per insidias circunducerent expauescere coeperunt: Non quod his qui redierant: fluuium vidisse dicentibus minus crederent: Verum per diuersa itinera se duci existimantes excandescere et exclamare et Rascupolim ad eos accurrentem et adhortantem intuentes criminari et repellere a se nitebantur: Bibulo suppliciter orante: ut residuum itineris equanimiter perferre vellent: Fluuius circa vesperam a primis conspectus est: et statim acclamatio maxima: ut equum erat cum leticia auditur: quae ab his qui sequebantur excepta: ad postremos peruenit: Brutus igitur et cassius intellecta re per prerupta queque reliquos agentes deferuntur: Ea vociferatio minime hostes latuit: adeo ut eos preuenire nequiuerint: Nam Rascupolis frater: Rascus ex clamore quod erat suspicatus: hostium adesse aduentum ingenti admiratione correptus est: tam imensum exercitum per inaquosa iter tenere potuisse: quae ne feris ex siluarum opacitate per via existimaret: ac subito: Norbanum ceterosque duces certiores facit: Illi ex Sapeorum Locis nocte fugientes: Amphipolim venere: Sic Thraces ambo fratres presidia exercitibus suis prestitere: Vnus per ignota deducens loca: alter ne id etiam ignorans actum: Milites interea Bruti admirabili audacia in philippis descendere: Eo loci Tullius vicissim delatus est: et vniuersus consedit ex

Propria letitia aquam efflagitantium.

Rascus exercit. aduentum presensit.

Descensus exercit. in philippis.

Descriptio urbis philipporum a philippo condite.

exercitus: Philippi ciuitas est: quae datos olim dicebatur cre
nida ante dati nomen appellata: fontes quippe plurimi
circa collem uberibus scaturiunt aquis: Eum locum philipp⁹
ut accommodum metatus super Thraces vallo sepsit: et a se
philippos nuncupauit: Condita est enim ciuitas in prerupto
quodam colle: cuius magnitudo collis latitudinem comple
xa est: habetq: a septemtrione saltus et nemora: ad quae
Rascupolis Bruti exercitum considere monuit: A meridie
palus adiacet: et mare ultra illam: Ab oriente sapeorum
et Torpilorum visuntur angusta ex occidente campus

Murcin⁹ Drabiscus. Strimon. flu.

amplissimus ad Murcinum usq: et Drasbiscum et Strimo
nis fluuium per tercenta et quinquaginta stadia proten
ditur: gramine uberrimus et amoenus: In quo puellam
per vim compressam florem induisse fama est: et fluui⁹

Zigacus fluuius.

subinde: Zigacus In eo dei licet existentis iugum: currū
q: confractum esse memorant: et obid fluuio nomen in

Est camp⁹ procliuis a phi lippis aduersus eos.

ditum: Est autem campus adimū procliuis: ita ut aptis
simus sit his qui a superiori a philippis aduersus eos qui
ab Amphipoli progrediuntur: Philipporum preterea collis
non longe alius: quem dionysium nominant: in quo aurea

Templa Bacchi aurea ī colle Dionysio.

templa eo nomine consecrata sunt: a philippis per decem
stadia progresso: alii bini colles se se offerunt ab illis per
octo supra decem stadia distantes: ipsi adinuicem per octo
segregati stadia: horum in altero qui ad meridiem vergit
cassius castrametatus est: Brutus altera ex parte in colle
qui ad arctio pertinet consedit: et Norbanum ulteri⁹ cedē
tem minime insequuti sunt: Iam enim Antonius aduen

tare dicebatur.

tare ducebatur: Cæsare ob ualitudinem in epidamno com
morante: Erat itaq; campus ad preliandum per accommo
dus: colles ad metanda castra oportuni: His vero in cir
cuitu vna ex parte paludes stagnaq; iacebant usq; ad Stry
monis fluuium: ex alia angusta loca et ĩpermeabilia:
inter vtrosq; colles octo stadiorum planities inerat p
ma: et in Asiam et europam quasi per portas quasdam
itinera emittebat: Hanc illi a vallo ad vallum munie
re muro: portas quasdam in medio linquentes ita vt bi
ni exercitus vnius duntaxat imaginem preferrent: De
currebat et iuxta fluuius: quem gangan nonnulli: qui
dam gangitim vocant: et mare a tergo aderat: a quo ap
paratus omnes ingressus et egressus videbantur habituri
Thasum quippe vt horreum belli per centum stadia distã
tem constituerant: Ingressum autem triremibus Neapolĩ
quæ per octuaginta stadia aberat: loco itaq; confisi exer
citus munierant: Interea Antonius summa celeritate ex
ercitum agebat: ratus amphipolim ad belli commoditatẽ
protinus inuadere: vrbem deinde a Norbano munitã
intelligens exhilaratus est: omnemq; apparatum cum
vna legione quam Pinarius ducebat in ea dereliquit:
Ipse audacter admodum progressus in campo constitit:
ac per octo stadia ab hostilibus castris castra posuit: Tunc
vero exercituum exilitatem ac copiam inspicere palam
licuit: Bruti enim et Cassii milites Rosido in loco Anto
nii immo in campo metabantur: Illi ex montibus pro
dibant: Antonii ex paludibus: Illi ex fluuio aquationẽ

Ex huiusmõi descriptioẽ facile eẽẽt etate nr̃a dignoscere loca ĩ q̃ romanĩ exercit. metati sũt cũ vrbs philipporum adhuc ex tet et cõtigui colles a vetustate minime deleri potuerint.

Ganga siue gãgitis fluuĩ.

Neapolis in Macedonia.

Pinarius.

Aduentus Antonii.

Loca superiora amenio ra inferioribus.

assumebant: Antonii ex puteis quos repente effoderant: commeatum praeterea paucorum stadiorum spatio ex Thaso illi afferebant: Antoniani per quinquaginta supra trecenta stadia ab Amphipoli adducebant: Creditum est etiā Antonium necessitate compulsum id egisse: cumq; nullum irriguum locum obtineret: residuum vero campi ut pote decliue: plerunq; stagnante fluuio latioribus inundaret aquis: fontes laticum dulces et perennes effossis puteis inuenisse: Huiusmodi igitur audacia: quae ex inopia processerat: cum sic illis proximus ex itinere: magno animo fretus accessisset hostes vehementissime coterruit: Castella itaq; plura et ea summa celeritate fossis, muris: vallisq; muniebant vallabant et hostes: quae residua camporum superfuerant: Cassius Antonii impetum furenti ad similem intuens: quicquid supererat campi: et ab exercitu in paludem: ob angustiam loci aut multi fecerat: vicissim premuniunt: ita ut nihil omni ex parte munimine careret: nisi quae a Bruti latere prerupta in erant: Cassii ex parte palus et mare paludē ultra continebat: Coeterum quicquid spatii medio interfuit id omne fossis: vallis: Muris: portisq; firmauere: Sic ambo exercitus castris se inuicem tutati sunt: Interea equitum velitumq; leuibus quibusdam inter se preliis vires experiebantur: At cum omnia quae animo coceperant perfecta viderentur: Caesarq; applicuisset nundum tū in bellum firmus: Lectica enim in exercitum delatus venerat subito: qui ex parte eius steterant ex

Necessitas hoīem facit industrium.

Audacia ex inopia.

Munimenta utriusq; exercitus.

Experimenta utriusq; exercitus.

plicauere aciem: E contra Bruti milites editiori in loco se pugnae preppararunt: Hec praeterea ad ima ascendere minime prelium inire decernentes: sola commeatuum inopia hostes expugnare rati: erat peditum numerus vtrisq; nouem supra decem legionum: Verum qui a Bruti parte steterant aliquanto inferiores numero fuere quia a Caesaris parte superiores: Equitum thracum Caesari et Antonio tria supra decem milia Bruto et Cassio viginti milia aderant: ita vt virorum multitudine imperatorum audatia: ac virtute armorum insuper apparatu splendidissimum vtraq: ex parte spectaculum ederet; per plures igitur dies cum plurium inire distulissent: nihil insigne peractum est: ob eos qui circa Brutum erant: Dum hostes commeatibus prohibere meditantur: Ipsi Asiā propinquam ad modum et necessaria exhibentem continerent: vniuersa e mari quibus indigerent suscepturi: hostibus e contra: nihil vel domesticum superesset: Non enim ab aegypto per negociatores quidpiam assumere licebat: ob sterilitatem famēq: regionis: neq: ex hiberia aut libya ob Pompeium: neq: ex Italia ob Murcum et Domitiū neq: Macedonia et Thessalia inlongum illis suffecture videbantur: que sole ea tempestate commeatum exercitib' eorum suppeditabant: Quae omnia intelligentes Bruti milites tempus in longum differre satagebant Antonius haec ipsa veritus: per vim eos ad prelium prouocare instituit: et paludem si qua posset per viam clanculum efficere vt a tergo hostibus adhuc inscijs profectus: commeatum qui

Apparatus acierum.

Legiones ab vtraq; parte numero XXXVIII.

Equitum ab vtraq; parte milia. XXX.

In opia exercitus octauii et Antonii.

a Thaso ferebatur interciperet: Subito itaq; suis adprelium
instructis: vtraq; exparte vniuersis elatis signis: vt omnes
in aciem eduxisse videretur: partem eorum die noctu
q; semitam quandam per angustam in palude iubet subster
nere: harundines sensim incidentes et tellurem lapidesq;
vtrinq; iniicientes ne ager solueretur: Profunda vero vtro
q; ex latere lignis in crucem actis confirmauit: iunxitq; pō
tibus: miro silentio ne quis presentisceret: Aspectum quippe
operis harundinum opacitas circa semitam cælabat hostibus:
Decem dierum spatio perfectis omnibus: insidias recto tra
mite per noctem propere emittit: et quæ destituta erant
spatia in medio apprehendit: ac castella plura comunit:
Cassius operis machinationem et fraudem admiratus: et q
ab Antonio castella erecta fuerant excludere festinans: palu
dem omnem: quæ supererat muro vallauit: a castris vsq;
ad mare omnia substernens: ac pontes instruens: et vallum
constratis in locis et validis imponens: et quæ ab Antonio fac
ta erat semitam eripiens: ne in ea existentes excurrere vl
lo in loco possent: aut ipse suis auxilium afferre: His circa
Meridiem ab Antonio pceptis: nulla interposita mora cum
ira et impetu: exercitum quem ex aduersa parte instruc
tum tenuit: propere conuertens: ad Cassii munimenta: quæ
paludis et exercitus in medio erecta fuerant educit: ferramē
ta scalasq; in vnum afferens: quasi effracto vallo in castra eius
irrupturus: concursu itaq; facto cum audacia elatere ex ad
uerso q; campi in medio inter vtrinsq; exercitum: Bruti mi
lites ad contumeliam id referentes: tam audacter discur

Opus secretum Antonii quo hostibus cōmeatū phiberet.

Indignatio Antonii et aggressio ad Cassii munimēta.

Principium pugne vtru q; ex parte.

rentibus eos hostibus inarmis existentes: prefecti cuiusdam mandato exciti feruntur: et quoscumq; extransuerso insurgentes impetu cedunt: Inchoato iam belli opere: et exercitu Cæsaris a fronte ipsis constituto in eum decurrunt: ac cõuersum fugientemq; insequi nituntur: donec per ipsum erupere omnes qui cæsari cum Antonio comunis fuit: Absente tamen Cæsare ob insomniū et diem illum obseruante diligentius ut ab eodem in commentariis suis perscriptum est: Antonius pugnam iam effusam intuens letitia correptus est: quasi necessitate duceretur: nam commeatus verebatur inopiam: Conuertere igitur milites in campo noluit: ne phalangem dissoluendo conturbaret: ut igitur insigne quippiam acturus magno impetu aciem mouit: et cursu pariter ascensum capit: Repulsus deinde: non sine ingi labore perstitit: donec per vim cassiane phalangi se se inmiscuit: ordinem sibi appositum conseruanti adhuc: et qđ actum fuerat veluti irrationabile quoddam admiranti: Qua repulsa ingenti animo ad valli murum se proripuit: q̄ campi in medio paludisq; constiterat: vallum summa vi dilacerans et fossam tellure obruens: ædificium quoq; suffodiens mira celeritate: et qui pro portis steterant foeda strage undiq; prosternens: et quecumq; a muro proiiciebantur operiens intrepidus: donec per portas tandem ingressus est: alii per valli scissuras introierunt: qui decedentibus insurrexere cassianis: Et hæc tanta celeritate effecta sunt: ut iis qui ad paludem persistebant operis causa in auxilium accelerantibus ipsi occurrerent: iam murum

Conflict᷑ cesaris exercit᷑ ex parte Bruti.

Insomnium annotatum a C. octauio i cõmẽtariis suis.

Antonii impet᷑ et foelicitas in prelio.

Capiuntur cassii muninmẽta ab Antonianis.

valli detinentes: Auertentes itaq; illos: vehementi impe
tu: et ad paludem usq; propellentes: ad cassii castra de
mum redierunt: quicunq; soli cum Antonio intra mu
rum progressi fuerant: reliqua alia multitudine utra
q; exparte ab extra depugnante: castra interim quasi
destituta pauci tuebantur: Qua ex causa Antonius facil
lime illis potitus est: Et iam cassiani milites: exteriori
quoq; exparte victi cesserant: cum castra ab hostibus in
tercepta conspicati in fugam nullo ordine palantes abe

Fuga cassianorum.

unt: Sic ut ab utrisq; prelium confectum videretur: Bru
tus quippe sinistram hostium aciem: occupatis eorum ca
stris Loco mouerat: Antonius alia exparte deuicto cas
sio admirabili audacia hostium castra predabatur: Erat

Duplex victoria a Bruti militib' et Antonii.

q; cedes utrinq; varia: ob amplitudinem vero campi:
et pulueris in immensum elati nebulam: vix se inuicem
intueri poterant: donec se mutuo interrogantes reliquos
ad signa reuocabant: At illi gerulonibus potiusq; militi
bus ad similes redibant: Neq; tunc quidem una letari:
aut se mutuo intueri licebat cum alii quaecunq; attu
lissent: ab aliis temere aggressi proicerent: quae res ma

Turbatio exercituum ob predam partam.

gnam turbationem utrisq; attulit: Eo in prelio ad octo
milia cassianorum Lixis et Seruis additis cecidisse exi
stimantur: Ex caesaris parte bis totidem interiisse: Cassi'
castris exutus: cum nec ulterius ad exercitum redire pos

Plutarch' scripsit ob vis' imbecilitatem.

set philipporum collem propere ascendit: e minus quae
gesta erant inspecturus: Coeterum ob puluerem undiq;
elatum minus diligenter uniuersa prospectabat: castra

duntaxat ab hostibus capta esse discernebat: Pindarum
itaq; scutiferum eius ensem exerere: et necem accelerare
imperat: cunctante pindaro: superueniens quidam: Bru
tum altera exparte victoria potitum: hostium castra de
predari nunciat: Quo audito cassius hoc solum respondit: Dictum cassii et desperatio
vicisse nos illi victoriam dicito omnem: deinde ad Pindarum obitusq; eius.
conuersus: quid cunctaris inquit: cur me aturpitudine i
sta non eximis: Pindarus igitur herum suum iugulum Pindarus.
vltro prebentem neci tradidit: Sic plerisq; cassium interiisse
autumant: Alii referunt accedentibus ad eum vt victoriā
annunciarent Bruti militibus: hostes suspicatum: Titiniū Titinius.
qui veritatem scrutaretur premisisse: quem vt cassii beni
uolum circumsidentibus cum lætitia militibus: et ob id
magna voce conclamantibus: inter hostium manus incidis
se existimantem hæc dixisse: Sustinuimus raptum ab ho
stibus intueri amicum: et ad tabernaculum quodam cum
Pindaro secessisse: nec vlterius Pindarum ab vllo fuisse cō
spectum: Quamobrem nonnulli credidere nentiq; iubē
te illo á Pindaro interfectum esse: In hunc modum cassiū Dubitatio mortis cassii.
decessisse memorant: eomet die qui natalis illi fuerat in
quo prelium incidit: Titinius ob eius tarditatem cassium Mortem obiisse cassiū na
se interemisse autumans: se quoq; pariter occidit: Brut⁹ tali die.
cognita cassii morte multis lacrimis: vt optimum Roma Lacrimæ Bruti in mor
norum lamentatus est: quasi neminem illi parem ob vir te cassii.
tutem vlteri⁹ futurum agendi promptitudine ac celerita
te: et simul beatum testatus est: a curis cogitationibusq;
liberatum: quæ ipsum ad tam ingentis operis finem ex

citarent: Deinde amicis corpus exhibens clam ab omnibus sepeliri iussit: ne intuentes milites ad fletum concitaret: Ipse cibi somniq; expers vniuersam noctem in firmandis cassii copiis absumpsit: Orta luce hostibus se ad bellum preparantibus ne numero debilitati viderentur esse: Brutus eorum percepto astu Induamus et nos arma inquit: vt pari simulatione non inferiores illis esse videamur: Eductis in aciem militibus hostes retro cessere: quibus illudens Brutus: Hi inquit vt defessos nos prouocantes minime experiri ausi sunt: Eamet die qua in philippis: inter vtrosq: certatum fuerat ingens clades in Ionio pariter accepta est: Domitius caluinus onerariis nauibus: duas Cæsaris legiones quæ Martię ob audaciam eorum cognominabantur afferebat: prætoriā insuper cohortem duūm milium virorum equitum turmas quatuor: aliamq: multitudinem collectam ad bellū: quam triremes eorum sequebantur: His centum et triginta nauibus longis occurrentes Mureus et Domitius strenue eas aggrediuntur: Exonerariis itaq: nauibus paucę sublato vello: fugam prime arripiunt: Reliquę inclinante confestim vento in tranquillo maris destitute capiuntur: foelicitate quadam deorum immortaliū tradite hostibus: vnāquanq: et enim earum inuadentes īmergere temptabant: neq: triremes illas subsequentes et ob paruitatem vndiq: concluse aliquid opis afferre poterant: Erat igitur periclitantium hinc inde varium et ingens prælium: cum naues sceleri studio rudentib'

Dictum Bruti et eius astutiam lege.

Clades accepta a cesaris et Antonii militib'.

Domitius Enobarbus.

in unum conferre properarent: telisq; ad inuicem instru Bellum nauale.
erent ne hostes arripere eas possent: Quam conexionē
Mureus incidere festinans: sagittas igne accensas ruden
tibus iniecit: a quibus celerrime connexio omnis dissolu
ta est: nauesq; fuga elapse ignem mutuo euitare conaban
tur: Illi confestim ad triremes conuertuntur ad insequē
dum aggrediendum ne parati: Quibus indignati milites:
et presertim Martiales: q͛ ui superiores ob impotentiam
agendi: tam fede necarentur: quidam se iniecere flammis:
Alii triremes hostium ingressi necem intulere aliis: aut Desperatio et fuga nauium
ab illis passi sunt: Naues semiuste per longum euase Antonii et Cesaris.
re: uiros deferentes: quosdam ab igne alios fame sitiq;
consumptos: Quidam uela aut asseres tenentes ad petras
desertaq; littora truduntur: Fuere ex his qui mirum in
modum seruati euaderent: alii ad quinque superlati di
es: fame enecti: picem aut uela funes ue sugentes du
xere uitam: donec a fluctibus ad terram pellerentur: Fu
ere multi qui se hostibus traderent clade macerati: Tra
didere et septem supra decem hostibus triremes: quarū
uiros Mureus ad se transtulit: pretor eorum caluinus Caluin' fame per quīq;
nam propria prouectus: quinto die Brundusium acces dies Maceratis.
sit: cum extinctus crederetur: Sic una die eadem et in
philippis et in Ionio clades simul incidit: siue naufragi
um siue nauale prelium velimus appellare: Is enim
concursus operum: posterius cognitus timorem ingentē
attulit: Brutus in concionem uocato exercitu in hunc mo
dum locutus dicitur: Nullum est preter hesternum pre orō Bruti ad milites.

lium o commilitones : in quo non potiores hostibus uiris extiteritis : pugnam quippe promptissime incepistis : etiam nullo signo dato : et quartam legionem cuius apud hostes celebre nomen est : in qua eorum cornu maxime confiderat : et qui cum illo in ordine constiterant ad castra usque dissipastis : Quin immo castra ipsa quoque primum inuasistis diripuistisque : Sic ut longe iniectam nobis cladem quae in sinistro cornu accepta est : uiceritis et cum praelium uno impetu perficere possetis praedam maluistis inuadere : quam hostes deuictus neci tradere : Plurimi quidem e vobis illos praetereuntes : ad eorum res uertere cursum : et in hoc duo illi diripuere simul : quae nostri videlicet exercitus fuere : et alteri re simul : Nam eorum omnia in potestate habuimus : ita ut calamitatis huius acceptio in duplo nobis constet : Quantum vero et acie illis praestiterimus : quantum ue in ceteris superiores simus facile a captiuis cognoscere poteritis : de frumenti inopia : et contentione ob id ipsum : ac vexatione ingenti modicaque ipsius suscipiendi spe iam palam facta : Non enim ex Sicilia : aut Sardinia : aut Libya : aut hiberia frumentum illis licet conuectare ob Pompeium Murcumque et Eneobarbum : ducentis et sexaginta nauibus intercludentes illis maria Iam Macedoniam omnem exhausere : et ex sola Thracia modicum quid accipiunt : et quantum illis poene sufficit : cum eos ad pugnam accelerantes conspexeritis tunc a fame stimulatos mortem in manibus deferre cogitetis : Nos

Quantum mali faciat praeda in belli sperata victoria.

Commemoratio hostilis inopie a Bruto.

Optimum Bruti consilium.

e contra ut fames pro nobis in eos militet omnino studea mus: ut infirmioribus et fame euectis cum opus fuerit occurrere possimus: neq: promptitudine preter temp efferamur: neq: tarditatem quispiam experientiam pu tet esse: aut celeritatem: ad mare qui a tergo est de flectens oculos: quod nobis tam ingentes sub ministrat copias commeatus affert: prelii huius victoriam sine pe riculo exhibet quam expectetis neque diffidatis: si in surrexerint atq: prouocauerint deteriores nobis facti: quemadmodum hesternum prelium clare edocuit: sed alium timorem medicantes promptitudinem: quam vos continere aueo: effundatis omnem: cum ipse iusse ro victorie premia integra cum perfectis rebus nris de nobis dii iudicium dederint: vobis tribuam: Hunc hester ne virtutis gratia mille drachmas: vnicuiq: militi: du cibus uris eque premia debita persolnam: Sic Brutus locutus est: nec multo post munera legionibus singulis impendit: Sunt qui putent Lacedemonem et Thessalo nicam vrbes inclitas a Bruto in predam militibus pro missas esse: Coeterum Caesar et Antonius Brutum tunc pugnam detractantem intuentes: exercitum in vnu congregarunt: quem Antonius his verbis allocutus est: Hesternum opus: o milites satis animaduerti ab hosti bus verbo quidem fuisse diuisum: quasi quosdam e nobis insequuturi essent: exercitumq: murepturi: re autem ut vniuersum nostrum esse ostenderent: Pol liceor vobis neq: crastina eos die: neq: insequente pre

Dii iudicium belli tribuunt.

Lacedemon.

Thessalonica.

Antonii oro ad milites.

lium sponte esse inituros : certissima hesterne cladis eorum
Attende.
fides est : atq; trepidationis : quando quidem veluti in gym
nicis contentionibus inferiores loco cedunt : Non in tan
tum eorum castra protenderunt : ut thracium solitudi
nem edificantes : inhabitare cupiant : sed ea insurgenti
bus nobis ob timorem cinxere muro intra tabernacula
desides : ob hesterne cladis metum commorantes : et quod
Antiquiorē et expertiorē ducē appellat cassiū.
antiquior eorum imperator atq; expertior desperatis
rebus se ipsum interemit : Maximum preterea calamita
tis eorum indicium est : quod prouocantibus nobis : neq; in pu
gnam prodeunt : neq; a montibus in aciem descendunt :
manuum loco in preruptis fiduciam suam apponentes :
Quamobrem fidenti animo estote : o milites : et quemadmo
dum hesterna die a nobis factum est : sic illos denuo li
cet inuitos impugnam cogite : Turpe existimantes dubi
Adhortatio insignis.
tantibus cedere : aut a formidantibus cohibere manum :
et cum viri sitis eorum moenibus esse inferiores : Non
enim huc accessimus tanq̄ in campis acturi uitam : Nec
etiam commorantibus quicq̄ nobis abunde erit : Verum a
Celeriter bella conficienda.
prudentibus celeriter bella conficienda sunt : ut diutius in
pace uiuatur : Tempus igitur et opera nostra meditemur :
Hesternum tempus sine querela ōmittamus solum virtutē
vr̄am cum ab imperatoribus uris̄ exigetur palam edite :
Neq; hesterne direptionis : aut prede memineritis : aut pro
re minima mesticiam capiatis animo : Non pro his que
Magnanimi viri adhortatio.
possidemus diuites esse possumus : Verum si prouincias
imperio subiiciamus nostro : Non ideo eorum causa quae

erepta sunt conturbari nos necesse est: quae apud hostes nostros integra adhuc et salua permanent: cum etiam quae sua sunt: nobis quoq; uictoribus ultra haec sint prebituri potissimum si ea acceleremus inuadere: et ad prelium una properemus: Quae abunde adhuc fuerant hesterna die illis eripuimus et fortasse utiliora rebus nostris: Nam quaecunq; ex Asia per uim abstulere: rapuereq; in unum congesserunt: Vos tanquam a patria profecti quae cariora fuerant domi reliquistis: quae necessaria solum erant afferentes: Si quid pretiosum illis ierat: uestrorum potius imperatorum fuisse existimandum est: qui omnia pro uestra uictoria uobis tradere parati sumus: Et ulterius huius damni causa uictorie premia uirtuti uestre impendere: unicuiq; militi drachmas quinque mille: duci Turmae quincuplum: Tribuno in duplo amplius. Haec effatus postridie copias in bellum iterum mouit: Non descendentibus Bruti militibus: animo grauatus educere perseuerauit: Brutus interea aciem paratam tenuit: ne per uim cogeretur decertare: Itinera per que necessaria afferebantur communiuit: Erat collis non longe a Cassii exercitu: quem hostes haud facile superare poterant: ob propinquitatem eorum qui sagittas emittebant: a Cassio olim diligenter custoditus: ne quis eum locum inopine inuaderet: Hunc a Bruto destitutum Caesaris milites nocte profecti: quatuor legionibus propere inscendunt: crates culcitrasq; quamplures in obiectum: his qui sagittis utebantur afferentes: quo munito alias decem legiones per quinq

Omnia uictoribus debentur.

Pollicitationes resarciendorum damnorum.

Occupatio loci in re bellica quantum ualeat.

stadia distantes: versus mare statuere: porro ultra quatuor illas primas: duas addidere veluti omnia usque ad mare in potestate eorum suscepturi: et ulterius mare ipsum per paludes vel alium modum adituri: quo commeatus hostibus adimerent: Aduersus haec Brutus contraria opera commentus est: Nam alia castra eorum castris opposuit: ad quae Caesaris milites aduersa et ipsi opera machinati sunt: Iam fames haud occulte preualere coeperat: cuius magnitudo timorque per singulos augebatur dies: Non enim ex thessalia quae exercitibus habunde essent ferebantur: Neque a mari spes ulla aderat hostilibus nauibus circunquaque maria omnia obtinentibus: Nunciata insuper clades: nuper in Ionio habita apud utrosque: adhuc magis auxerat timorem: aduentante hieme: cum in locis maxime palustribus castra haberent: Quibus ex rebus per moti hostes: armatorum legionem in achaiam misere: quae oportuna prepararet: summaque celeritate illis mitteret: Ergo ulterius tam ingenti discrimine incumbente: cum neque neque tollerare neque aliis machinationibus se amplius tueri: aut in residuo campi iuxta hostile murum castra munire possent: magno clamore prodeuntes: Brutum salibus conuiciisque incessebant: et utrum obsessi in morem: an insania potius ducente pugnam detractaret: ignorare dictitabant: Quae omnia cum a principio a Bruto essent cognita: tunc amplius certior effectus perurgentis eos famis: et victorie in Ionio adepte: et desperationis

Bruti opera hostilibus contraria opibus.

Fames caesaris et Antonii militum

clamor hostium ad Brutum.

ex inopia eorum prodeuntis: obsidionem et quæcunq; alia se perpeti male aiebat: q̄ ad manus cum his accedere qui fame torquerentur: seq; desperatis rebus suis morti obicerent: nec ullam nisi in manibus spem apponerēt: Coeterum Bruti milites: ob inscitiam: haud paria imperatori suo sentiebant: Egre itaq; ferentes intra vallum mulierum in morem: nullo opere trepidantes contineri palam querebantur: excandescebant: et eorum duces: qui quanq̄ Bruti consilium extollerent: hostes tū ab exercitu prompto paratoq; facillime deleri posse existimabant: His causam prebebat Bruti facilitas eiusq; clementia erga omnes: quæ nulle in cassio aderant: austero a natura: et ad omnia ambitione: maxime estuanti: Quamobrem illi ex mandato parebant milites: nequaq̄ illius officiis se inmiscentes: neq; causas inquirere audentes: aut quicq̄ consulentes: quod ipse statuisset: Quorum nihil Brutus faciebat: sed una milites ad consilia accersire ob humanitatem æquum putabat esse: Tandem exercitu per cohortes ac deinde per concursus apertius conquerente atq; dicente: Quid tandem imperator noster meditatur: In quo nuper victoriam adepti deliquimus: Hostes persequentes: aut aduersos nobis occidentes aut exercitum eorum diripientes: Brutus sponte audire negligebat: neq; in concionem deducere curabat: ne indecentius a multitudine ad ea quæ irrationabilia erant cogi videretur: potissimum a mercenariis militibus: quibus leuium seruorum in morem a natura

Bruti facilitas et clemētia. Cassii ambitio et austeritas.

Mercenarii milites nullā habent fidem

insitum est: ad alios continue dominos salutis sue spem
apponere: aut ad emulos et repugnantes libentius se
conferre: Instantibus deinde ptinacius ducibus: et
exercituum primoribus suadentibusq; ut militum
promptitudine uti vellet: fortassis eos splendidum qd
piam acturos esse: si quid sinistri interpugnandum
accidisset: denuo eos ad moenia retrouerti posse: et ca
stra in oppositum obicere hostibus Indignatus Brut.
maxime erga duces q minus caute exercitui consu
lerent: ipo victoriam sine discrimine et periculo vl
lo pollicente eorum temeritati proprioq; discrimini
assensus est: Hoc solum inquiens: Pompei magni in mo

Conquestio Bruti pietate digna.

rem ad bellum cogimur: Militum imperio magis q duc
tu nostro pugnaturi: Quod in primis Brutum dixisse
crediderim: ut id quod vehementi. timebat diligenti.
occuleret: ne exercitus sub cæsare assuetus: et impa
tiens ad illum pertransiret: Quemadmodum ipse et

Timor militum cæsarianorum.

cassius a principio veriti omnem indignationis cau
sam: quæ cum eo oriri posset euitarant: His igitur ex
causis indutus Brutus qq inuitus milites tn in aciem
eduxit: dispositq; ante valli moenia: et ne longe a
tumulo secederent eos monuit: ut facilem cum opus es
set redeundi haberent aditum: et in hostes commodi.
insurgerent: erat utraq; ex parte apparatus ingens et
cupiditas maxima ineundi prelii: Illis quidem ob in
edie timorem: his vero ob iusti reuerentiam: cum im
peratorem educentem per vim coegissent: ne deterio

res eorum pollicitationibus viderentur esse: Neue in firmioribus debiliores: temeritatisq: poenis potius obnoxii: q̄ veri iudicii laude digni censerentur: Quae om̄ia commemorans illis Brutus insigni provectus equo: singulas percurrebat acies: se vero intuens vultu: et ut tēpus postulabat brevibus: his alloquebatur verbis: vos pugnam elegistis: o milites: vos alr̄ censentem et victoriam in manibus habentem ad bellum compulistis: Non igit̄ spe nr̄a: me aut vos ipsos defraudetis: collem propugnatorem a fronte retinetis: Quęcunq: a tergo iminent nr̄a sunt: Hostes nr̄i dubio in loco resident: vt in medio famisq: destituti: Haec referens hinc inde vertebat cursum: vir aetatis suae prestantissimus quem omnes ordines vt bene speraret hortabantur: ac summis laudibus magno clamore premittebant: Interea parte ex altera Caesar et Antonius proprias discurrentes acies: dextras ad astantes protendebant: et asperius adhuc suos incitabant: famē non ulterius celantes: cuius recordatio audaciam in tempore esset allatura: Invenimus o milites aiebant hostes nr̄os: quos extra murum munimentaq: invenire concupiuimus: Nullus itaq: insurgēs turpiter cedat: aut alterius comminatione sit inferior: neq: famē mortem: quidem difficilem: et inexcogitatā refertamq: doloribus: potiusq̄ hostium corpora et castra appetat: quae temeritate: ferro et desperatione exhibuere nobis: presentia celeritate in primis indigent ita vt nihil in sequentem diem differendum: Verum ho

Bruti exhortationes ad milites.

Laus Bruti.

Exhortationes caesaris et Antonii ad suos.

Famis detestatio.

celeritas in bello.

die de tota belli mole decernendum sit ad victoriam
usq: aut insignem mortem : victoribus una die : uno
opere commeatus : pecunias naves : exercitus et victorie
victorie premia . ipsius premia licet adipisci : Hæc tantum nobis cordi
sint : ut cum primum in illos impetu feremur : festina
tionis et celeritatis eorum recordemur : et eos precipi
tes a castrorum portis excludentes : a preruptis locis
cōtrarium ei q̄ optabat ad camporum ima compellamus : ne prelia denuo exusci
et preceperat suis Brut. tent neve per inerciam in nos quicq̄ ulterius moliri
queant : qui ob debilitatem : nullam in pugnando spem
sed ab armis abstinendo posuerunt : Sic Cæsar et Antoni
suos ad bellum ad hortati sunt : ac propere omnibus ve
recondia affuit ne indigni imperatoribus suis viderent
et ut famē in immensum iam ad auctam : ob cladem
mari acceptam evitarent : animo prius eligentes : spe
optima in prelio si opus esset : mortem pati : q̄ ab inex
cogitata famis nece turpiter absumi : Sic se habenti
bus omnibus : et ad proximum sibi quoq: vertente ocu
los : animus ad huc augebatur magis : audaciaq: inde
sinenti replebatur nihil tunc quidem estimantes q̄ in
Civiū crudelitatē mu vicem cives essent : neq: id memoria omnino retinen
tuam animadūte. tes : Coetterum ut hostes genere ac natura mutuo se
truci intuebantur vultu : Intantum repentinus eor
furor : solitam quoq: nature vim extinxerat : Hoc soli
utriq: mente volutabant : diem illam hoc prelio uni
Dies Iudicii . versa romanorum facta inditio suppositurum esse . Iam
die in apparatu circa nonam ferme consumpto horaꝝ

Aquile due campi in medio aduolantes mutuis inter se concurrere odiis: Qua ex re silentium vniuersos tenuit: Fugiente deinde ppete qui a Bruti parte steterat: clamor in immensum tollitur: vexillaq: ab vtraq: parte erecta sunt: Impetus porro ingens et admirabilis / sagittarum: Lapidum: telorumq: cum strepitu auditur: Nihil enim illis belli lege opus erat: qui nulla alia fere arte q̄ ingerendis preliis vsi essent: Itaq: nudis ensibus: se inuicem complexi corpora ferro petebant petebanturq: sese vicissim ex ordine pellebant: Illi quidem ob salutem magis q̄ ob victoriam acriter pugnantes: hi ob victoriam et imperatoris solamen proprii quem inuitum in bellum cogerant: ergo cedes horrida et suspiria vbiq: resonabant: corpora quoq: ab his: omni ex parte efferebant: cum alios ex aduerso obicerent: qui pone illos ordines seruarent: Imperatores ipsos discurrentes: circunspicientesq: vndequaq: ad impetum cogebant: laborantes quoq: nomine inuocabant: et vt amplius labori assisterent hortabantur: recentes etiam defessis opponebant: vt animus his qui a fronte aderant continue augeretur: Tandem cesaris milites: siue famis metu: siue cesaris foelicitate ducti: non enim Bruti acies adhuc cesserat phalangem hostium veluti machinam grauem conuertentes commouere incipiunt: quanq̄ illi pedibus adhuc insisterent retro pulsi: rursusq: cum audacia se conuerterent: Sed postq̄ oppressi

Aquillarum ostentum.

Principium terribilis belli.

Lege q̄ crudelia in horrenda in bello perpetrantur.

Imperatorum sollicitudo et diligentia.

Principium conflictus et cladis Brutianorum.

Fuga Bruti exercit. et i secutio hostium.

Zygacii fluminis.

Antonii diligentiã maximam.

Lucili. Bruti pietate motus se Brutũ esse simulauit.

ordines passim dissoluti sunt: celerius vertere gressum: et secunda post eos tertiaq: constituta acies loco cessit: Ipsi inuicem permixti nullo ordine a se ipsis et ab hostibus assidue incumbentibus fede conculcantur: donec aperte arripuere fugam Cæsariani milites intellecta q primum fuga fortissime incumbentes castrorum portas non sine periculo inuadunt: desuperq: et a fronte eos deturbantes milites ab ingressu pepulerunt: Qua ex causa confusi hostes: nonnulli versus mare quidam ad montes per Zygaci fluenta annis se proripiunt: Conuersione fieri cepta: imperatores reliquum operis inter se partiti sunt: Cæsar a castris fugientes occupabat castraq: tuebatur: Antonius omni in loco aderat: omnibusq: fugientibus vel consistentibus adhuc occurrebat ceterisq: exercitibus eorum illatus patenti impetu vniuersa per vim simul compellebat: duces veritine a manibus elapsi: nouas denuo copias ad bellum compararent: Porro equites ad itinera ac pugne exitus mittebat: qui fugientes exciperent: Alii igitur a monte in montem preteruecti: Rasco duce qui ob itinerum peritiam ad id munus electus fuerat: castra crepidinesq: scrutantes: quoscunq: a fuga venebantur: alii intra munimenta deprehensos continebant: quidam Brutum insequebantur: quos a cursu minime cessantes intuens Lucilius parum substitit et quasi Brutus ipse esset ad Antonium non ad Cæsarem duci precabatur: qua ex causa adhuc magis Brutum eum esse crediderunt vt post i placabilem euitantem hostem: cui ad illum duceretur Antonius perceptare: composito processit

: ordine :-

ordine fortunam viri simul ac dignitatem virtutemq; secum cogitans: quo pacto eum esset suscepturus versabat animo: Verum cum appropinquasset lucilius et in conspectũ audacissime venisset: Brutus inquit a nullo captus est: nec unq̃ a malitia capietur virtus: Ego his alludens tibi adsum: Eo sermone equites rubore subfusos intuens Antoni⁹ ut paucis solaretur: Non deteriorem predam: o venatores cepistis inquit: Verum meliorem q̃ putatis attulistis in quantum hoste potior est amicus: Hoc dicto Lucilium cuidam ex necessariis seruandum tradidit: quo posterius ut fido usus est: Brutus interea non exigua multitudine stipatus ad montes procurrit: quasi ea nocte reuocaturus exercitum: aut mare versus iter assumpturus: Sed postq̃ omnia presidiis diligentius custodiri comperit: per nox cum reliquis in armis constitit: Fama est illum ad astra prospectantem hæc dixisse: Teq; Iouem haud latuit: qui horum est causa malorum: Antonium annotantem qui cum Bruto et Cassio conspirare posset: minister fuisset Octauii: Quod carmen deinceps in periculis propriis: dum actorum suorum poenituisset retulisse ferunt Antonium: Eamet nocte Antonius: ut Brutum a fuga cohiberet armatus perstitit: vallum cadaueribus et spoliis Bruto circũponens: Nam cæsar ad mediam fere noctem ob ualitudinem labore fatigatus exercitum: Norbano custodiendum dederat: Procedente nocte Brutus animaduersis hostium insidiis: cum non amplius q̃ quatuor legionibus uti posset: diligentiq; custodia undequaq; circumseptus esset:

Virtus a malitia non capit̃

Facete Antonius

Gesta per Brutum

De Antonio Bruti vaticiniũ.

Exhortatio Bruti vltima ad milites residuos.

primores exercitus: facti poenitentia confusos et erubescentes ad hortatus est: vt si qua liceret custodias aggredi et propria recuperare niterentur: quae a suis in castris derelictis seruabantur: Illi haud sponte id opus attemptantes: Longe equanimiores ac prius iam effecti: fortuna eos deserente Bruto respondere: Scire se imperatori suo indigne consuluisse bellum: Et cum plerumque fortunam experti essent nullam vlterius spem in rebus suis esse posituros: Quibus auditis Brutus ad amicos conuersus: In nullo deinceps inquit sic se habentibus rebus vtiles esse possumus: ac vnum ex domesticis Stratonem nomine sibi carissimum acciri: necemque accelerare iussit: Illo vero vt diligentius consuleret Bruto suadente alium quendam ex seruis postulauit: Tum Strato non egebis inquit o Brute amico potius quam seruo ad nouissima mandata tua: quo dicto latus illi ense aperuit: neque auertente se Bruto: neque impellente: In hunc modum cassius et Brutus viri nobilissimi: ac clarissimi obiere mortem: virtuti si vnum eximas semper dediti: Nam caius caesar Pompeianas prosequutos: partes: ex hostibus amicos sibi fecerat: Ex amicis deinde filiorum loco habuerat: quos senatus continuo amore prosequutus est: ac post cladem miseratus: horum duntaxat duorum causa: ceteris obliuionem necis dederat ab euntibus quoque prouincias decreuerat ne profugi viderentur esse: Non tamen caii caesaris contemnens necem: aut his quae gesta erant delectatus: cum vnum ob virtutem fortunamque admiraretur: Nam defunctum

Strato.

Bruti mors a Stratone voluntaria.

Judicium de Bruti et cassii virtute et econtra.

Adulatio imperatoris.

publico decoravit funere : Opera etiam eius i͞mortalia ex decreto haberi statuit : provincias et Magistratus ex scriptis eius diutissime observari voluit : nihil melius his quę cæsar decrevisset inveniri posse ratus : verum e iisdem ad utrosq; studium : ac suarum rerum timor : eum ad suspitionem calu͞niç impulit : Tanto apud omnes honore prosequutus est : et cæteris exulibus etiam optimis digniores habuit Pompeio proximi : neq; conciliationis in meritum habente causam venia non indigni visi sunt : Cum autem a longe discessissent desperata venia et agendorum necessitas incumberet duobus nec his integris annis armatorum viginti legiones totidemq; equitum milia in unum coegerunt naves longas supra ducentas apparatum quoq; congruentem tantis copiis : porro infinitam pecuniarum vim a volentibus pariter et invitis abstulerunt populos urbesq; expugnarunt : et adversantes plurimos ad deditionem compulerunt : a Macedonia ad Eufrate͞ usq; imperium eorum propagantes : Quoscu͞q; preterea vicissent in societate belli allectos fidissimos sibi reddidere visi sunt Regum dinastarum parthorumq; inbellis opere : quanq͞ inimicorum latino nomini : Et hec minoribus in rebus : Cum vero ad maiora se vertissent : minime eosdem perpessi sunt : ne gentem barbaram adversamq; Romano populo in eum assuescere͞t : Verum quod omnium admirabilissimum est exercitu͞ ut plurimum ex Cæsaris collectum copiis : foelicitatis eius benivolentieq; cupidum Cæsaris percussores ipsi in con

Promptitudo Bruti et Cassii in rebus agendis.

trariam vertere partem: et in Cæsaris filium incitan
tes fideliorem q̄ ipsi et Antonio eius college et propu
gnatori experti sunt: Non enim quispiam ex his Bru

Maior cōstantia i militib' Bruti et cassii q̄ in Antonii.

tum aut Cassium iuictos reliquit: qui Antonium ad
Brundusium et ante experientiam belli reliquere occa
sionem laborum pretendentes: Sub Pompeio preterea
et deinceps non prose ipsis: sed ob popularis status no
men: insigne quidem illis: quanq̄ continue inutile pu
gnarunt: Sed dum nihil patrie se prodesse arbitrantur:

Differentia nature Bruti et cassii.

vicissim se ambo contempserunt: In actionibus rerum ge
rendarum curisq: Cassius pertinacem se et incōmutabi
lem prestitit quemadmodum athlete ad agonistem solet:

Brutus phīe studiosus.

Nam ad bella continue vertebat animum: Brutus quoq:
in loco ad conueniendum audiendumq: facillimus: ut po
te qui philosophiæ ingenue dedisset operam: Ab huius
modi itaq: viris contrarium in omnibus: nec simplex qui
dem facinus in cæsarem emersit: nec modica profecto in
re: Nam in amicum preter equum iustumq: deliquere:
In benefactorem quoq: qui eos ex prelio quanq̄ ingratos cō
seruauerat: In imperatorem preterea nefande conspiran
tes: in senatu potissimum: sacrum virum et sacra amic

Tu dicis.

tum veste trucidantes: principem qualem utiliorem ne
minem patrie imperioq: fuisse satis constat: ut a Demo
ne ipsos coarguente plerunq: indicatum est: Nam cassio

Ostenta īfelicitatis cassii.

exercitum perpurganti lictor diadema inuersum attulit:
et victorie eiusdem insigne aureum in terram corruit:
Alites exercitui insidentes sepenumero mestum clango

rem edidere : Apum insuper examina continue volitantia De Apib. notabile.
visa sunt : Ferunt Brutum cum in Samo supra mare na
talem suum celebraret : nec lete admodum hiis in rebus se
haberet : hunc versum nulla ratione adductum protulisse :
Sed me sors misera et latone perdidit infans : Ex Asia quoque
in Europam transmissuro : cum exercitu nocte deficiente
poene lumine horrendam uigilanti astitisse imaginem :
quam cum inpavide rogaret ille : quis nam hominum aut
deorum esset : hoc solum respondisse : Tuus o Brute Demon Mirabile monstrum.
malus in philippis me videbis : eamque novissima in pugna :
quæ in philippis acta est iterum illi apparuisse : Exercitui e Ostentum Æthyopis.
castris exeunti æthyopem obuium factum memorant : quem
ut iniquum omen auersati interemere milites Diuinum
et illud habebitur cassium in ambiguo adhuc prelio spem Signa diuina.
omnem abiecisse Brutum a tarditatis optimo consilio : a suis
per vim compulsum inter manus se inieisse hominum : fa
me pereuntium : cum ipse commeatu abunde potiretur : Necessitas non diuinitas et
classe etiam longe superaret : idque a domesticis potiusquam ab idem pompeio euenit.
hostibus suis pertulisse : Et cum uterque bella plura peregisset :
nihil in preliis passos esse : verum ambos necis proprie fuisse
auctores : quemadmodum et cæsaris fuere prius : Has igitur Et Cæsar ante ipsos.
Cassius Brutusque dedere poenas Antoni. Bruti cadauere in
uento purpurea veste contegi adolerique flammis : Reliquias
vero ad Seruiliam eius matrem mitti iussit : Bruti milites cum Seruilia Bruti mater.
primum eum interiisse vulgatum est legatos ad cæsarem
misere et Antonium a quibus subinde veniam adepti in
ter copias eorum relati sunt : qui quatuor supra decem

milium adimpleuere numerum: Munitiones uniuersas: quae multe ab his asseruabantur simul tradiderunt: Caesaris et Antonii exercitibus castra omnia diripere concessum: Ex illustribus autem viris: qui circa Brutum extitere: non nulli in bello perierunt: Quidam imperatoribus se sponte tradidere: Alii ex industria ad mortem usq; produxere pugnam: Inter hos lucius cassius cassii prioris ex fratre nepos et uticensis catonis filius cato nomine: qui cum plerunq; inter hostes irruisset: cedentibus tandem suis: galeam exuit: ut vel notus fieret: vel egregie occumberet: vel utrunq; potius assequeretur: Labeo sapientiae nomine illustris: Labeonis eius parens cuius ob legum experientiam celebre nomen est: Locum in tabernaculo ad corporis sui modulum effodit: Et quae coniugi filiisq; indicaret seruis suis ex ordine disseruit: Epistolas etiam afferendas familiaribus dedit: unum preterea ex his fideliorem dextra apprehensum ad se conuertens: ut Romanis in liberandis seruis mos fuit: gladium sibi tradidit: Iugulumq; ultro obtulit: Sic illi tabernaculum sepulcrum perstitit: Rascus trax multos ex montibus in exercitum adduxerat: quorum causa cum gratiam expeteret: Rascupolim germanum suum venia donari petiit: Quod ab imperatoribus facile concessum est: Ex quo satis liquet non a principio inter se hostes fuisse: verum ob exercituum duorum magnitudinem atq; ambiguitatem: qui per regionem eorum transituri essent: inuentum dubios fortunam inter se ptitos esse: ut victus a victore conser

Prede concessa militib' omnia.

clariores qui in bello occubuere.

L. cassius.

Cato Iunior.

Ex.m Labeonis illustre.

Lege morem liberandi s. uu apud Romanos.

Artem duorum fratrum lege et intellige.

uari posset: Portia Bruti consors: Catonis iunioris soror intellecta amborum nece: cum a domesticis diligentius custodiretur prunas ab igne accensas rapuit: carbonesq; absorbuit: Ex caeteris illustriores qui thasum se contulerant quidam enauigarunt: Alii se cum residuo exercitu Mesalle cornificio et lucio Bibulo collegis tradidere: ut quae pro se ipsis deliberassent: pari modo de omnibus consulerent Non nulli Antonio se dedentes eodem thasum versus nauigante: quicquid pecuniarum armorum commeatus ac apparatus prope infiniti in oppido aderat: illi prebuere: Sic caesari et Antonio ob singularem quandam audaciam duobus pedestribus preliis tam insignis victoria parta est: qualem neminem ante eos consequutum fuisse constat: Non enim huiusmodi exercitus: tamq; ingens Romanorum manus vtraq; ex parte ante eos bello dimicauit: non ciuili more instructa: sed ex optimis collecta viris: neq; bellorum inexpertis adhuc: Verum iam pridem inter se mutuis probatis armis: Neq; alienigenas barbaras ve nationes solitis euertere: sed qui eiusdem praeterea exercitationis ac tollerantie inter se inexpugnabiles superare didicissent: Nec vlli profecto vnquam tanto impetu et audacia in bello vsi sunt: Ciues simul existentes: tum domestici: sub eisdem assueti ducibus: Argumentum huius rei abunde erit: defunctorum multitudo cum equata pugna non inferior apud victores conspiceretur numerus: Caesaris et Antonii milites imperatorum suasionibus rite perfuncti sunt: vna die et vno

Portie Bruti consortis laudabilis exitus.

Mesalla cornificius et L. Bibulus.

Thasum.

Singularis et inaudita victoria.

Laus ambor. exercituum.

Argumentum audacie militum ex nece.

Timocratica honorabilis potestas ut sub Octauio Cesare contigit.

Minor gl(or)ia eor(um) q(uam) Brutii et Cassii post bella gesserunt

opere extremam famis necisq: formidinem abundanti
commeatu: stabiliq: salute et illustri victoria commutã
tes: contigit nempe illis quod á prudentioribus ea in
pugna Romano populo vaticinatum est: ut eius res pu
blica eo ex prelio iudicium esset subitura: et ad Timocrati
cam transiret denuo: neq: vero laboribus eum in modum
amplius vexata est: unico duntaxat: non multo post ex
cepto opere: contentione scilicet inter Cæsarem et Anto
nium nouissime Romanis orta: Quæ autem sub Pom
peio et Cassii Brutiq: beniuolis: hinc inde profugis: post
Brutum gesta sunt: Reliquias tam inmensi apparatus ob
tinentibus: neutiq: premissis: audacia se equarunt: neq:
virorum ciuitatum ve aut imperatorum ad prouincias
impetu: similia extiterunt: Non enim illustrium illis quis
piam non senatus adhuc: neq: gloria ipsa: ut Cassio Bru
toq: ulterius accessit:~

P. candidi de ciuilibus Romanorum bellis ex Appi
ano Alexandrino traductis in Latinum liber Quar
tus finit incipit Quintus.

POST Cassii Brutiq: necem Cæsar in Italiam p
fectus est: Antonius vero in Asiam: quo in lo
co Cleopatra Ægypti Regina ad eum venit:
ac protinus visa: eundem ad amoris sui cupi

ditatem impulit: Qui tamen amor utrosq; simul et aegyptum insuper extremis tandem calamitatibus inuoluit: Eam obrem aegyptus ipsa huius libri pars quaedam erit: uerum modica: nec satis digna scriptione nr̃a: et propterea ciuilibus quae plura sunt inserta bellis: Quippe alia post Brutũ et cassium ciuilia denuo insurrexere bella: nullo duce ut in aliis presidente omnibus: uerum per partes gesta Donec Sextus Pompeius Magni Pompei filiorum aetate iunior Bruti seditionis residuus auctor interiit: Lepidusq; a prĩcipatus sui parte collapsus est: ac omnis Romanorum ius: atq; potestas ad duos tandem Antonium scilicet et Caesarem peruenit: Quae singula in hunc fere modum gesta referuntur: Cassius cognomine parmensis sub priore cassio et Bruto relictus in Asia: quo naues exercitum et pecunias colligeret: Defuncto cassio nulla spe adempta Bruti rebus: Rhodiorum triginta naues: quas repleri posse existimabat elegit: Reliquas sacra dumtaxat excepta: ne quid noui molirentur igne cremauit: et cũ eisdem propriisq; comitatus inde discessit: Clodius ad rhodios nauibus tribus supra decem missus a Bruto Rhodios nouis rebus elatos intuens: Iam enim Brutus decesserat: presidia armatorum trium milium ex urbe sustulit: et ad naualia cum reliquis se se transtulit: Nam et Torulus aliis pluribus stipatus nauibus: pecuniisq; quas e rhodo ad parandam eam classem sustulit eo aduenerant: Et quicunq; circa Asie oras morabantur: ueluti ad potentiam quandam per partes ad huiusmodi mini

Sext. Pompeius.
Lepidus.
Cassius parmensis et acta per eum.
Clodius.
Torulus

sterium accesserant: ac quibus potuerant armatis remi-
gibusq; exseruis aut captiuis additis: ad insulas insula-
resq; ad nauigantes repleuerant classem: venere insuper
Cicero ciceronis filius. ad eos cicero ciceronis filius et alii quicunq; illustres e
Thaso perfugerant: ac confestim multitudo ac concur-
sus imperatorum: exercituum: nauiumq; non conte-
nendus in vnum fluit: assumentes preterea a lepido
alias copias: quas Bruto ad Cretam attribuerat: ad Mur-
Domitius et Murcus. cum et Domicium magna preditos classis delati Ionii
percurrebant æquor: eorum pars cum Murco in Siciliam
Pompei potentia alia se transtulerat: et potentiam non mediocrem Pompeio
addiderat: Alii cum Domitio ipso persistentes factionem
quandam separatim per se fecerant: Hæc igitur quæ e
Crassii Brutiq; apparatu reliquie superfuerant: tum pri-
mum firmauere vires: Cæsar et Antonius post victoriam
Reuertitur ad historiam Cæ- inphilippis habitam sacrificia diis immortalibus adole-
saris et Antonii. uere splendida: deinde laudatis exercitibus atq; ad or-
natis victorie premiis: Cæsar in Italiam vt militibus agros
domosq; deligeret profectus est: Hoc enim onus ob ualitudi-
nem sibi assumpserat Antonius ad nationes quæ ultra
mare incolunt: deflexit iter: pecunias in vnum coactu-
rus: quas enim per prius polliciti fuerant: a primis col-
lectas nationibus exercitibus impenderant: et quascunq;
Lepidi pecunie. lepidus habuerat vlterius addiderant: Galliam porro quæ
intra alpes sita est: ex decreto prioris cæsaris: nouo pos-
cente cæsare inmunem dereliquerant: Et quoniam lepidus
cum Pompeio conspirasse ferebatur: ex decreto statuerant

si calũniam accusatio saperet caesarem alia pro his quae habuisset conferre lepido: Dimiserant quippe ab exercitu ea tempestate multitudinem eorum: qui militiã integre exercuerant: octo milibus duntaxat exceptis q°s iterum militare deprecantes: ipsi inter se diuidentes ad pretorias cohortes addiderant: Residuus illis exercitus cũ iis qui a Bruto recesserant: legionum vndecem peditum quatuor: supra decem milium equitum fuisse dicitur: Ex quibus Antonius peregre proficiscentes: equitum decẽ milia legiones sex secum duxit: Equitum duntaxat quatuor milia: Legiones quinq; Caesari attributae sunt: Et q°s ex Antonii copiis cum caleno in Italia relictis sibi assũpserat: Caesar igitur in Italiam vt prediximus profectus ẽ. Antonius ephesum delatus Ioui magnificentissime per solutis uotis: superstites ẽ Bruti Cassiiq; calamitatibus in templo supplices venia donauit: Petronio quintoq; exceptis Petronius quidem in caesaris necem conspirasse dicebatur: Quintus in laodicea vrbe Dolobellam Cassio vltro prodidisse: Graecos insuper caeterasq; nationes quae circa pergamũ Asiam incolunt: foederum causa per oratores conuocauit: quos subinde his verbis alloquutus est: Vos quidem o greci cum Attalus vobis imperaret ex testamento rei publice nr̃e dereliquit: ac confestim Attalo ipso potiores vobis fuimus: Nam quae eidem tributa pendebatis vltro condonauimus: quousq; insurgentibus in nos ambitiosis quibusdam viris: cum pecuniis egeremus non pro facultatibus et opibus imposuimus vobis onera sine peri

Attende conspiratione᷑ lepidi cum Pompeio.

Summa residui exerc.ͭ et diuisio copiarum.

Calenus.

Ephesus.

Petroni.ͥ et Quint.ͥ

Simulata et perfida Antonii oratio ad grecos.

culo tributa vendicare cupientes: Verum unumquenq;
fructuum suorum portionem: ut cum emulis nris cōmu
niter illis potiremur: afferre iussimus: qui tamen hæc
præter: Senatus auctoritatem: et cum iniuria extorquē

Caius Cesar.

tes: multo plura a nobis exegerunt: Caius Cæsar tertiam
pecuniarum partem: quas illis contulistis ex tributo dere
liquit: contumelias etiam sedauit omnes: Nam ab agri
colis pecunias vobis exigere concessit: quem tamen cle

Optimos per Ironiam appellat.

mentia huiusmodi utentem: optimi nostrorum ciuium
tyrannum appellarunt: His vos pecunias multas contuli
stis: quanq̄ benefactoris nrī percussoribus: et nobis hostib⁹
necem eius viri: ut par erat vendicantibus: Iustam itaq;
fortunam non ut voluistis: sed ut dignum fuit bello dis
cernentes: ut aduersariorum nostrorum propugnatorib⁹

Multam intolerabilem.

et beniuolis oportet uti: Multam igitur vobis inferre ne
cesse est: Coeterum cum intellexerimus non libenter qui
dem vos sed necessitate potius ad id coactos esse a maiorib⁹
poenis abstinendum duximus: pecuniarum tellurisq; in
digemus: tum urbium ad exhibenda quæ militibus victo

Auget militū numerū ut plura petat.

rie promissa sunt premia: Octo et viginti armatorum le
giones nobis adsunt: quæ cum reliquis ad bellum constitu
tis centum et septuaginta milium equitibus exceptis ad
impleuere numerum: Ad est et alterius exercitus electa mul
titudo: Ex huiusmodi virorum copia necessitatem nrām dis
cernere potestis: His agros et urbes distributurus: Cæsar in Ita
liam concessit: constituitur per antiphrasim: vel si unico ver

Cōstituitur p antiphrasim

bo rem explicare opus est: constituturus italiam: vos ne tel

lare: urbibus: domibus templis quoq; ac sepulcris depellam.
pecunia multabimus: ne omni profecto quam habetis: non enim possibile id nobis: sed ut partem licet tenuem conferatis: quod optime intelligentibus pergratum esse credimus: Nam quae hostibus nostris duorum spatio: annorum decem tributa persoluentes contulistis: eadem quoq; nobis assumere per abunde fuerit: Verum unicum intra annum: Sic enim necessitas et conscientia uestre cogit caritatis: Tantū duntaxat imponemus: quoniam nulli peccato par poena īpenditur: In hunc modum Antonius eloquutus est: octo sup̄ uiginti legionibus relaturus gratiam: quas tres supra quadraginta olim extitisse: cum Mutine inuicem conciliati sūt: et haec illis promiserunt fuisse intelligo: Coeterum assidue bellorum clades ad tam infimum eas adduxere numerū: Haec referente Antonio audientes Graeci cum fletu humi se sternentes: necessitatem a Bruto cassioq; inditam: neq; equam erratibus eorum: sed misericordia potius dignam retulerunt: Daturos se sponte benefactoribus suis si haberent: uerum ab hostibus spoliatos esse quibus non pecunias solum cōferre: sed apparatus omnes pro pecuniis adicere coacti forent: Illi autem incudendis nūmis absumpsissent: tandē rogantes ac deprecantes ut nouem annorum tributa: duobus annis conferre possent exorarunt: quae non solum regibus dinastis liberisq; ciuitatibus: uerum iuxta uniuscuiusq; potestatem iniuncta sunt: Eodem nationes peragrante: lucius Cassii frater et quicumq; alii ex timore delituerant: intellecta uenia quae ceteris in epheso concessa fuerat ultro supplicatum acces

O perfide latro hec est caritatis conscientia.

Quātum cladis ciuile bellū attulerit.

Misera populorum cōditio

L. cassii frater.

sere : quos omnes preter eos qui in Cæsarem olim conspi
rauerant : his enim implacabilis semper fuit : venia dona
uit : vrbes quoq; maximis oppressas calamitatibus consolatus
est : licios tributis imunes esse iussit : Xanthios eorum

Remissio tributorum populis nihil habentibus.

urbem restituere adhortatus est : Rhodiis Andrum, tenum,
Naxum : et Gnidum tradidit : quas non multo post ea
ex sorte legalius illis imperantes : abstulere : laodicenses
Tarsensesq; liberos ac tributorum imunes esse voluit : Ex
Tarsensibus precio venundatos e dicto liberauit : Athenien
sibus ad eum accedentibus ultra Tenum eginamq; tradidit :
Icum preterea ac Ceum, Sciatum, peparetum, epiparinq; :
phrygiam insuper Mysiam : galatas qui Asiam incolunt :
capadociam : ciliciam : Syriam inferiorem et palestinam

Syriorum nationes.

Tureonamq; et quascunq; alias Syriorum nationes grauio
ribus tributorum oneribus afflixit : que separatim Re

Ariarathus.

gibus et populis imposuit : ut ariarathi in capadocia ac

Sisini mater pulcritudine adiuta.

Sisinio : cui etiam ad obtinendum regnum adiutor affuit :
matris eius pulcritudine ductus ac festiuitate : In Syria ty
rannos ex urbibus pepulit in cilitia autem accedente ad
eum cleopatra : quod cæsaris laborum nullam attigisset par
tem conquestus est : verum ea non tam se a crimine pur
gante : quam actorum exhibente ratione : quod quatuor legiones per

Excusationes cleopatre audacissime mulieris.

Dolobellam emisisset : exercitumq; alium paratum tenuis
set a tempestate prepedita : Dolobella celerrime bello supe
rato minitante insuper Cassio in una militaret : Ipsis pre
terea in Ionio pugnantibus : cum exercitu et apparatu
magno adnauigasset : nullo Cassii timore habito aut Mur

ci : qui classe mariq omnia obsideret : quo ad tempesta
te correpta naues omnes amisisset : Ipsa graui valitudi
ne fere ad interitum oppressa esset : Quibus ex rebus grẽ
sibi potius habende forent q̃ posterius deuictis inferen
da arma : Antonius ultra aspectum prudentia eius stupe
factus Iuuenili quodam amore : subito exarsit : quanq̃ qua
dragesimum ætatis attigisset annum : uerum pronior ad
huiusmodi libidines semper habitus : Ferunt quippe eiusdẽ
virguncule ad hæc pulcritudine correptum : ardentius eaz
concupisse : cum Tabinio in Alexandriam proficiscenti ad
bellum ipse prefectus equitum adolescentior comes accessis
set : Statim igitur quæ Antonio ad omnia diligentia et
cura affuit : uno impetu extincta est : Quicquid cleopatra
imperasset : nec difficulter quidem tam deuictis q̃ de sa
cris exequebatur : Postea q̃ sororem eius Arsinoem supplicẽ
mileti in leucophryenis diane templo premittens interemit :
Et Serapionem in Cypro pro ea depugnantem cum Cassio : et
pro Tyriis ad se supplicem profectum Tyrios cleopatre trade
re coegit : Et alterum item deprecantem : Aradios illi pro
dere : Hunc ignotum quendam ptolomeo cleopatre fra
tre non apparente : nauali pugna quæ in Nilo contra
Cesarem gesta est : Aradii habuisse dicuntur qui se ptolo
meum profiteretur esse : Ac etiam in epheso diane flami
nem : quem Megabysum existimant : q aliquando Arsi
noem veluti reginam suscipi imperasset : Ephesiis cleopa
tram deprecantibus facile concessit : Adeo Antonius ad
omnia propere immutatus est : quæ passio principium

Antoni⁹ cleopatre amore correptus.

Alias cleopatram adamarat Antonius.

ac finem omnium subinde calamitatum illi attulit: Enavigante et enim in patriam Cleopatra: Antonius equites ad palmyram urbem non longe ab euphrate fluuio sitam modica quedam ciuibus imponens ut eam diriperet emisit: quoniam Romanis et Parthis finitima ad utrosq; accommoda futura esset: Negociatores in ea habitantes: ex persia indorum res et Arabum solent connectare: Igitur veluti romanorum partes dispositurus in urbe: re ipsa ut militib' in predam traderet: adire illam iubet: Palmyrenei intellecta fraude: necessariis in contrariam fluminis partem euectis: preparatis etiam arcubus in aduersa ripa: ad quorum usum promptissimi habentur si quis vim afferre vellet urbem destituerant: quam vacuam offendentes equites: nullo cum ipsis inito prelio ac ne preda quidem abacta discessere: Quae res non multo post Antonio parthicum intulisse videtur bellum: Multis ex Syria tyrannis in eam fugientibus: Nam Syria ex Antiochum usq; Eusebium et Anthiocum eiusdem filium ab his qui a Seleuco Nicatore originem duxere: regebatur: ut a nobis in libro quem de Syriis edidimus perscriptum est: Pompeio deinde Syriam Romanis vendicante: et Scaurum pretorem in ea statuente: Senatus post Scaurum pretores alios instituit et Gabinium qui Alexandrinos bello aggressus est imposuit: Gabinii discessu: Crassus ei prouincie prefuit: qui habito cum parthis bello vita excessit: Hunc Bibulus pretor insecutus est: Nouissime post Caesaris necem seditiones in ea a tyrannis emerserunt: quibus parthorum impe

Causa belli parthici cum Antonio.

Seleucus Nicator.

Hec omnia in libro q Syri' appellat' describuntur.

rium sequutis : a crassi clade parthi Syriam occuparunt :
Tyrannis potissimum fauentes : quos in parthie nem fugien
tes Antonius urbe expulit : plurimis tributa grauiora
inferens : ac palmurenεys illata iniuria prouinciam tu
multu excitam minime confirmare aggressus : militib.
per urbes in hiberna distributis in ægyptum post Cleopatrā
profectus est : Illa uenientem apparatu splendido suscepit :
Eo loci Antonius depositis imperii signis apparatibus atq; :
priuato habitu uictuq; transegit hiemem ueluti inspecta
culis quibusdam ageret : Exutus nempe curis omnibus et
imperii obsequiis : Stolam quadratam græcorum more p
patria et domestica induit : Calciamenta candida qualia
Atheniensium sacerdotes et Alexandrinorum : quos Phe
casios uocant deferre consueuerunt sibi assumpsit : De am
bulabatq; uel ad templa : aut gymnasia aut ad philolo
gorum conuersationes : aut græcorum conuenticula sub
cleopatra : cum qua precipue in aduentu hæc peregit :
In his itaq; obuersabatur Antonius Cæsarem interea Ro
mam redeuntem : grauior ualitudo afflixit : ita ut nō
sine periculo Brundusium delatus ex rumore interiisse
crederetur : Conualescens deinde urbem ingressus est :
et Antonii prefectis lrās quas attulerat exhibuit : Hi ca
lenum duas cæsari legiones concedere iusserunt : In li
bya preterea ad Sextium misere ut libya excederet :
eamq; prouinciam ex mandato illi truderet : Quæ om
nia ab ipsis perfecta sunt : Cæsar lepido cum nihil in
dignum egisse comperisset : Libyam priorum nationū

Stola quadrata.
Phecasii sacerdotes.
Philologi sermonū amatores.
Cæsaris octauii sequit. hi
storia.
Calenus.
Sextius.
Libya lepido data.

loco ascripsit: ac reliqua quae ex proscriptione in publicu ablata fuerant: coemere curauit: Cum vero milites per colonias distribuere agrosq; illis assignare niteretur: magna sollicitudine et cura tenebatur: Nam urbes q a principio pollicite illis fuerant: ad belli premia posce bant: quae res fere totam Italiam vel illorum libidini subicere vel ad alia loca ex necessitate eos mittere cogebat: Agrorum praeterea precia expetebant: nullis assisten tibus pecuniis: Quae palam facta cum Iuuenes pari ter ac senes intelligerent: Romam continue per partes aduentabant: Mulieres porro cum pueris in foro tem plisq; passim illacrimabant: nihil impium egisse dicti tantes: seq; cum Itali forent: ab agris domibusq; velu ti belli iure captos indigne deturbari: Super quae au dientes Romani augebantur animo atq; deflebant: po tissimum cum nulla utilitate urbis: sed eorum causa ac rei publice mutatione bellum geri animaduerteret: premia quae obinde illis dari: colonias etiam concitari ne popularis status ulterius locum esset habiturus: cohabitantibus una cum ducibus mercenariis exerci tibus qui ad omnia quae illi concupissent parati assi sterent: At vero caesar necessitatem exponebat urbi bus: quae neutiq; sufficere ad haec illis videbantur: Neq; se cohibebant milites: verum finitimos non sine iniuria aggressi: Longe plura q illis pollicita es sent rapiebant: quae potiora etiam forent auferentes neq; increpante eo: qui munera exhibebat: Ad multa

Miserabilem Italie cō ditionem.

Rapacitatē militum attende.

quippe cæsari silentium indixerant : potissimum cum imperatores ad tuendum principatum illis indigentes : ultro spernerent : Iam enim annorum quinque tempus illi effluxerat et necessitas securitatem utrorumq; exoptare videbatur. : Nam et imperatoribus ad tuendum principatum exercitu opus erat : et exercitui ut quæ abstulerat retinere posset stabili opus erat imperio et cum se ipsos ad id agendū ĩpotentes cernerent ex necessitate interim coacti depugnabant : Multa preter hoc indigentibus : é sacris mutuo sumpta tribuerat cæsar : quia ex causa ad illum q primum vertebant oculos : et plurimorum gratia illi accesserat : ut pote qui agros : urbes : pecunias : habitacula quoq; esse prebiturus et omnium non sine inuidia qui hec adepti forent : celebraretur voce : et cōtumelias exercitus gratia perferret : Quæ singula mente repetentes : Lucius Antonius Antonii frater : tum forte consulatum gerens : et Antonii uxor Fulvia : et ex absentia Antonio fauens Lucius Manius ne uniuersa cæsaris opera agi viderentur : ne ue solum gratiam sibi assumeret : Antonius beniuolentia et caritate fraudaretur : Habitationes militum absente Antonio differri suadere : cum difficile id esset ob instantem militum sollicitudinem atq; curam : Qui Antonii legiones per habitacula disponerent decernendos esse postularunt : eosq; abse exigendos quas decreto Antonii solum cæsari concessas dicerent : Questi ĩsup

Silentium

Imperatorum et militum necessitas.

Sacre res mutuo sumpte.

Contumeliarum patiẽa imperatori necessaria.

L. Antoni consul fulvia Antonii uxor et L. Manius octauio aduersabantur.

neq: dante Antonio concessas esse: Ipsi Fulviam Antonii q: liberos inuidiose admodum in exercitum ducentes: ne Antonii glorie benignitatis ve obliuiscerentur: aut beneficiorum que ab illo suscepisset precabantur creuerat iam enim et apud milites et apud alios Antonii gloria belli in philippis acti: ob cæsaris valitudinem: cum id opus Antonii tantum modo arbitrarentur esse: Cæsar eorum quæ in illum temptarentur minime ignar⁹ Antonii tñ gratia facile concessit: Sic habitationes qui Antonii legionibus impenderent: eorum arbitrio permissi sunt: Illi militibus subinde contulerunt: et ut Cæsare indulgentiores erga suos viderentur esse: multos adhuc amplius iniuria affecere: Nam et plereq: urbes non longe ab his quæ distribute fuerant incolebantur: quæ plura a militibus indigna sustinentes ad Cæsarem clamabant habitationes huiusmodi proscriptionibus longe iniquiores esse: illas quidem in hostes has ad nihil delinquentes institui: Hæc cæsar minime ignorabat: verum difficillima illi erant: Nam argentum quod cultoribus intelluris premium daretur: nequaq̃ aderat: neq: victorie premia incumbentibus adhuc hostibus suscipere ab ullo poterat: Pompeio maria obsidente: et famem indicente urbi: Eneobarbo preterea et Murco exercitum et classem aliam in unum comparantibus: despectiores se quoq: apud illos futuros intelligebant: in premia priora suscepissent: Plurimum illis consumptum ad quinquenii imperium: et exercitus: beniuolentia lege

Antonii gloria ob bellum in philippis gestum.

Urbium querele in Antonianos.

Timor cęsaris ob sextii põpeium et sequaces.

: amplius :

amplius opus esse: et ob id contumeliarum ac contemptus nullam rationem habendam existimabat: Nempe in theatro presente illo Miles quidam sessione indigus ad equitum processit ordines qua ex re populus turbatus est: cæsare illum assurgere imperante: milites ira conciti: ac illum circunstantes excedentem theatro iterum reuocant: eos qui minime inspexerant ad rixam cōcitare rati: nam redeuntem e carcere duci prodiderunt: Abnuentem deinde illum et ut res gesta fuerat palam enarrantem: arguere et ueluti communia prodentem increpare incipiunt: Hæc autem in theatro facta sunt: vocati deinde ad distributionem milites Marcium in campum: ex festinatione etiam noctu peruenerunt: Cesare tardius ad eos accedente: ira sublati sunt: Cum Nonius Turmarum dux summa fiducia eos argueret: et honestatem ab ipsis ad imperatorem deferret: ualitudinē porro: non superbiam eius excusaret: ut adulatorem salibus primum insectati sunt: Increbrescente in manus ira conuiciis aggressi e campo pepulerunt: ac fugientem insecuti: cum forte ad Tibrim declinasset: precipitauere in fluuium: exceptum quoque: eo loci abiecere: quo Cæsari iter futurum erat: ad campum accedenti: Amici itaque: ut a congressu illorum abstineret iramque: vehementiorem euitaret monuerunt: At is ultro ad illos venit: ratus se furorem militum incensurum magis si conspectum eorum euitasset: deinde corpus proiectum intuens: cum paulum e uia declinasset: ueluti paucorum facinus id esse questus: ut in futurum sibi ipsis mitiores forent

Insolentiam militū ex eo licet cognoscere.

Nonius turmarum dux a militibus interemptus.

Octauii cesaris audacia exēplo Auunculi quondam sui.

ad hortatus est: Nullaq; interiecta mora agros partiri coe
pit: et ut digniores dona exposcerent concessit: ac indi

Sapienter Octauius.

gnis quibusdam preter mentem eius contulit: Quoad
multitudo grauitatem eius admirata post poenitentiã
gauisa est: quasi sibi ipsi culpam inferens: eosq; qui
Nonio attulissent manus si agnosceret: ut puniret ꝑ

Astutia.

suasit: Ille eos se agnoscere professus sibi soli notum:
praeter ceteros punire velle dixit neq; ullam apud eos
esse culpam: Sic milites venia simul et honore donis
q; adornati: confestim ex mutatione preconiis eum ex
tulere plurimis: Huiusce vero indignitatis et arro
gantie erga imperatores maxime due plurimum ve
risimiliter coniecture afferri queunt: et fortassis cau
sa erit ꝙ pretores ut plurimum creandorum nu
merum ut in ciuilibus bellis expertes erant nec ex
ercitus eorum ullis patriis moribus ad comitia accerse
bantur: neq; utilitate patrie potius aut rei publice
communi bono q̃ ducentium eos auspiciis in unum cõ
spirauerant: neq; necessitate legum: sed pollicitatio
nibus allecti propriis: neq; ad communes: sed ad propri
os duntaxat ferebantur hostes: neq; in exteros: sed in
ciues et collegas pugnaturi: Haec omnia militarem il
lis ademerant timorem: Non enim militare se ma
gis existimabant: q̃ ex eorum voluntate et gratia af
ferre opem: Imperatores quoq; ducentibus ipsis ad
propria ex necessitate transisse credebant: causam etiã
attulisse dixerim: ut quod olim apud Romanos trãs

Trãsfuga venia indignus habitus.

fugam haberi venia indignum fuit : tunc munerum quæ offerebantur : gratia dignum habebatur : Quod et exercitus ex multitudine agebant : et Illustrium prætere rea nonnulli : non transfugas se arbitrantes : cum ad si bi similia transissent : Nam similia tunc erant omnia : nec alia ipsis ad cōmunem cum Romanis inimiciciam dissimilitudo inerat : Et eadem Imperatorum simulatio : quasi omnes ad utilitatem patrie auxilium afferrent : Quæ res proniores ad mutationem eosdem reddidit : veluti qui omni in loco patrie se opem allaturos crederent : Hæc pretores eorum intelligentes : non legum causa poti quam numerum et utilitatem imperatores suos perpessi sunt : Sic omnia ad seditionem denuo collapsa : quæ exercitus ad indignationem contra seditionis duces impulit : Interea fames urbem per urgebat : Nihil enim e mari ob Pōpeium : aut ex Italia bellorum causa distributis ad culturam agris ferebatur : quicquid autem ex his fieret : ab exercitibus consumebatur : Multi ad hoc per noctem latrociniis universam infestabant urbem : Et quod deterius erat : nullo timore in omnes crassabantur : Eius rei culpa potissimū ad milites referebatur : Iam multitudo preclusis officinis duces sibi erexerat : ut pote que nullis artibus : aut magistratibus necessarie sibi duceret in desolata et exhausta urbe : Lucio igitur Antonio populari admodum Triumviratus munus detestante : asserenteq; nullo unq̄ tempor̄ cessaturum esse : offensiones multe in cæsarem prodibāt : amplioresq; indies rixe pullulabant : cultores omnes qui

Imperatorum simulatio.

Fames populi Romani.

Latrocinia ī urbe Romana.

Odiū L. Antonii cū Octauio cæsare.

e propriis expulsi agris potentis cuiuslibet supplices effec
ti erant: ad se venientes solus admittebat: auxiliumq;
pollicebatur: ipsis ad quecunq; libuisset parimodo opem
suam offerentibus: Qua ex causa Antonii exercitus de ipso

Conquestio cesaris de fuluia

grauissime conquestus est: sic cæsar fuluiam quæ Anto
nio contraria essent operari fassus: intempestiuum illi

Mānii pessimū cōsilium

preparare aiebat bellum: donec Manius maligne admodū:
fuluiam tandem in deterius conuertit: Is nempe quiescen
te Italia cleopatram Antonium detenturum predicabat:
Insurgente vero bello q̄ citissime ad se rediturum fore:
Fuluia muliebri passione ducta lucium ad contentionem spō
te impulit: Egrediente ita Cesare ad residua militibus pre
benda Loca Antonii filios qui eum sequerentur cum lucio
emisit ut non amplius apud milites auctoritatis cæsari
q̄ filiis inesset: Equitibus igitur cæsaris ad Brutiorum
maritima quæ Pompeius olim diripuerat: egressis ratus
lucius sine sponte a se ipso commentus: equites in Antonii

Ficta suspitio

filios emitti ad Antonii colonias celeri cursu se proripuit:
multisq; ad tutelam sui in unum comparatis cæsarem apd
milites arguere conatus est: veluti Antonio infensum:
cæsar e contra omnia sibi cum Antonio communia et pa

Sapiens cesaris respōsum et tpri accōmodum

cifica esse edocuit: Lucium alia ratione inter eos lites se
rere: ut triumuiratum oppugnaret: per quem colonias
sibi ascriptas tute demum essent habituri: Equites in Bru
tios ad mandata eius exequenda processisse: Hæc præfecti
exercituum ducesq; audientes cum eodem in Theano col
loquuti: his verbis conuenere: Consules quæ patrie ne

cessaria solum forent providere: Neminem ex triumviris
illos prohibere: Nulli ex his qui in philippis militassent a
gros impartire posse: pecuniasq; in publicum redactas et
condemnationes eorum qui venales adhuc essent non at
tingere: Antonii exercitum per Italiam eque partiendũ
esse: neq; alium ex Italia amplius eligendum: Cæsari in
Pompeium militanti duas Antonii legiones tribuendas fo
re: Alpes patere his qui a cæsare in hiberiam proficisceren
tur: neq; Asinium pollionem prohibere ulterius: luciumq; — Asinius pollio.
his contentum custodiam corpori ammouere: intrepideq;
in urbem vitam agere: Hæc per exercitus primiores ad
inuicem decreta: Ex quibus duo postrema illa: solum con
fecta sunt: et Saluidenus licet inuito eo: alpes transgres
sus est: cum cætera neutiq; fierent: vel in longum duce
rentur lucius preneste profectus est: Cæsarem se vereri — Dissensio lucii et fuluie cũ
inquiens principatus causa circumseptum armis: cum — octauio cæsare.
ipse nullo custode in publicum prodiret: secessit et Ful
uia Lepidum sibi exemplo esse referens ut filiis caueret:
Hæc enim inprimis cæsari obiiciebantur: quæ ab utrisq;
Antonio pariter conscripta sunt: et amici cum ep(isto)lis ad — Scripta ad Antonium
eum missi: qui singula edocerent: Quæ si minime perq(ui)
rens inueniret apertius rescriberet: Subito itaq; exerci
tuum prefecti iureiurando sancientes se quod iustum esset
inter Imperatores iudicaturos esse: et dissentientes adidẽ — Cõspiratio prefector(um) ad im
inducturos: eos qui cum lucio erant vicissim postularunt — paratorum cõcordiam.
Non assentientibus illis cesar inuidiose admodum exercitu
um duces Romanorumq; optimos de his conquestus est: — Cõq(ue)stio cesaris ad duces ex
ercituum.

illi ad Lucium arrepto cursu ut urbis Italieq; misereret ob ciuilium bellorum metus deprecati sunt: aliquem q̊q; eligeret: qui mediius inter eos et imperatores eorum iudicaret: Erubescente lucio: non ob ea solum quae dicebantur: Sed ob eos etiam qui referrent: Mānius audacter admodum Antonium ad nihil aliud q̄ in exteris pecunias acumulare dixit: cæsarem exercitus et oportuna queq; Italie muneribus et obsequiis sibi ascissere. celtarum prouinciam Antonio ante concessam decepto eo libertati restitutam esse: Italiam fere omnem octo supra decem urbium loco militibus attribui et quatuor ultra triginta legionib⁹ pro octo et uiginti: qui una militassent impendi: Non agros modo: sed pecunias e templis ab eo eripi: quasi in Pompeium esset profecturus: ad quod impotens omnino esset: urbe iam pridem fame laborante: Diuidere premia militibus: ut in Antonium eos irritaret: cum quae in publicum relata forent: non uenundare magis q̄ elargiri uideretur: Necesse esse si re ipsa pacem cupiat: eorū quae constituta forent subire rationem: In futurum uero quae cōmuni utilitati consulentibus uisa sint ea solum facere: Sic Mannius singulari audacia nec cæsarem alicuius operis fore dominium nec Antonio pactionem ullam affirmandam censuit: utrumq; cum iniuncta peregisset imperatorem habendum esse: et eorum quae publice uenundarentur ad inuicem retinere potestatem: Omnino itaq; cæsar se ab his oppugnari intuens non nihil uerebatur: et se uterq; eorum preparabat: Due legiones olim cæsari pa

Mannii malam linguam attende.

Apparat⁹ cæsaris et L. Antonii ad bellum.

ternę aderant: in Ancona constitutę vrbe: quę cum Antonio militabant: hę vtrinsq; apparatum sentientes: ob communem beniuolentiam ac familiaritatem: verecundia ductę legatos inuicem misere Romam qui ambos conciliarent: cęsare illis referente: cum Antonio pugnare se: sed á lucio oppugnari: exercituum primores alloquunti ad Lucium oratores destinant: qui eum cum cęsare in iudicium vocarent: Iam enim quę facturi essent: si id recusarent clare licebat intueri: Lucio conditionem admittente locus causę definitus est: vrbs scilicet Gabiorum inter Romam prenesteq; media et sessio vicissim iudicibus á scripta Tribunalia insuper duo in medio erecta: veluti in iudicio facturis verba: Primus cęsar aduenienes equites ad locum per quem lucius transiturus erat emisit: insidias si quę forte adessent scrutaturos: Illi equitibus quibusdam lucii precursoribus: ac vicissim exploraturis ea loca obuiam facti non nullos interemere: Qua ex causa lucius aggressionem vt aiebat veritus retrocessit: Reuocantibus deinde illum exercituum prefectis: et tute affuturum illum pollicentibus: neutiq; assensus est: Sic cōciliationes nullo perfecto opere soluuntur: Bellumq; ab vtroq; meditari ceptum acerbioribus etiam epistolis inter se contendere aggressi sunt: Lucio sex legionum exercitus aderat: quas ipse ad consulatum accedens congregarat: huic Antonii vndecim alię accesserant: Quibus calenus presidebat: et hę per Italiam distributę omnem: Cęsaris legiones quatuor Capue fuere: et pretorię quędam circa

Ancon.

Exercituū primores de pace tractare incipiunt.

vrbs Gabiorum nunc Gallicani dicitur.

Fraudes et simulationes amborum.

Exercit. L. Antonii legionū XVII.

Exercit. cęsaris legionū decem et vltra.

ipsum: Sex quoq; alias Saluidenus ex hiberia adduxerat: Aderant et Lucio pecunie a nationibus quae minime ab Antonio expugnate fuerant: Caesari vero quas ab omnibus acceperat atq; expugnarat: Sardis exceptis: et quas mutuo ex sacris retributionis gratiam pollicitus assumpserat: Rome a Capitolio ab Antoniano: Alibanubio: a Nemis ac Tibure: Quibus in locis thesauri nunc vel maxime sacrarum pecuniarum asseruantur copiosissimi: Nam quae Italiam extra idem possidebat: eo tempore turbationibus discidiis q; agitabantur: Nempe Pompeius ob proscriptiones et exercituum incolatus: Lucii praeterea dissensionem ad summum glorie potentieq; peruenerat: Quicunq; enim pro se ipsis solliciti: aut qui propria abstulissent: aut rem publicam poenitus auerterent: ad illum ferebantur: Alia porro iuuentus lucri causa ad militiam festinans: et sub quo potissimum militaret haud multifaciens: cum vbiq; Roma nis misceretur: ad Pompeium precipue inclinabat: veluti iustiores eligentem partes: et qui ad ingentem opum habundantiam: ob predas mari ab actas peruenisset: Naues plurimas haberet. maximum quoq; rerum apparatum: Nam Mureus duas agens legiones: sagittarios porro quingentos: pecunias multas ad haec naues octoginta ad illum venerat: aliumq; exercitum ex Cephalenia accersierat: Sic vt a nonnullis creditum sit: Pompeium si se audacter his rebus intulisset: Italie tunc fame: dissensionibusq; laborantis: et ad ipsum inclinantis maxime fuisse potiturum: Ceterum Pompeio ob inscitiam non Italiam aggredi: sed opem poti

Loca sacra Rome in q̃ thesauri asseruabãt.

Pompei potentia.

Murei classis et apparat.

Cephalenia.

afferre visum donec res eius inferiores tandem effecte sunt: Quippe Sextius equitum Antonii prefectus in libya: iam antea exercitum iubente lucio: Fagioni Cæsaris prefecto dederat: et subinde qui repeterent ad eum miserat: quo recusante cum eodem gerebat bellum non nullos ex militibus: aliamq; libycorum multitudinem: et a Regibus q multos in unum congregans: Fagio pugna superatus: utroq; amisso cornu exercitibus se inuicem suscipientibus: ex proditione id euenisse ratus: se ipsum interemit ac confestim Sextius utramq; libyam assequutus est: Lucius Bocchum Maurusiorum Regem ut cum carina bellum gereret: qui hiberiam cæsari tradiderat adhortatus est: Eneobarbus octuaginta nauibus: duabus preterea legionibus: ac sagittariorum funditorumq; nec non velitum et gladiatorum ingenti manu Ionium depredabatur equor: et quecunq; triumvirum subiecta imperio depopulabatur: ad Brundusium quoq; delatus cæsaris triremes prelio aggressus partem interceperat: partem igne comburrens Brundusinis intra moenia conclusis: regionem deuastabat omnem: His ex causis commotus Cæsar: militum legionem Brundusium ire iussit: et Saluidenum in hiberiam euntem magna celeritate ad se reuocauit: unaq; Cæsar et lucius qui exercitus per Italiam colligerent continue mittebant: Exterorum quoq; incitationes: maiores minores ve ab utroq; fiebant: Insidie etiam plerumq; interueniebant: Verum Italorum beniuolentia: ut plurimum ad lucium inclinabat: quasi pro ipsis in sortem distributis:

Fagio cæsaris prefectus.

Fagionis interitus. sextii uictoria.

Eneobarbi maritima potentia.

L. Antonii beniuolentia apud Italos.

Orō cesaris ad senatū e questreq; ordīem.

depugnantem: Neq; solum urbes exercitibus descripte: verum universa Italia timore ducta: ne similia illis pateretur assurrexerat: et qui pecunias ex eorum sacris ob cæsarem abstulerant ex urbibus expellentes populi in terficientes ue moenia in potestate sibi assumpserunt: et ad lucium una confluebant: Itidem et ad cæsarem q per colonias ab eo distributi fuerant accedebant: veluti ad domesticum iam inter se divisi bellum: Quibus ex rebus cæsar Senatum equestremq; ordinem in unum convocans his verbis alloquutus est: Despitior equidem satis scio ab his: qui circa lucium sunt: quasi ob debilita tem timiditatem ve: eos minime ultus fuerim: propter q; nunc ordines vestros alloquentem me vituperant: Mihi quidem validior indies exercitus fit: atq; au datior quicunq; contumelia mecum affectus a lucio sor tione sua spoliatur: Omnisq; alius quicunq; adest: va lidiora etiam et cetera exurgunt: una duntaxat: sen tentia excepta: Non enim mihi iocundum civilibus cō certare bellis: nisi ad ea necessitate impellar maxima: neq; in reliquis ad invicem abuti civibus: potissimum civili bello: quod a vobis non ex Macedonia aut Thra cia audiendum sit: sed in ipsa Italia agendum: quæ ultra tot virorum cladem atq; interitum: tot ingen tes calamitates: veluti stadium quodam effecta no bis passura videatur: Hæc quippe ego addubito: et ad huc testor: neq; iniuria me affecisse Antonium ne q; ab illo affectum esse: Solum nos ut lucium eiusq; seq[a]

arguatis persuades: meq; illi ut concilietis vehementer cupio: Qui si mihi non obtemperarint: minusue crediderint: faciam ut uniuersi intelligant: consilii rectitudinem usq; nunc affuisse mihi: non timiditatem: vos autem ut apud Antonium testes mihi sitis deprecor et ob lucii suspitionem una consurgatis: Hæc a cæsare palā dicta: quorum causa hi denuo preneste profecti sunt: q̄bus lucius hoc solum retulit: Cur ad horum assumptionē operum uterq; eorum delatus esset: dissimulare Cæsarē: qui nuper legionem: ut á reditu prohiberet Antonium Brundusium emiserit: Mánius etiam Antonii ep̄lam protulit siue confictam á se: siue vere editam hac sententia pugnaturum se si quis dignitatem eius destruat: Rogantibus his qui é senatu aderant: quis dignitatem eī impugnaret: et ob id eos in iudicium vocantibus Mani plura alia sophistice admodum his inseruit quoad illi infecto negocio abiere: nec ad iudicium cum Cæsare ul terius venere: siue á se ipso unusquisq; renunciaret: siue alia ex causa: siue rubore duceretur: Sic bellum continuo apertum est: ad quod cæsar proficiscens: Lepidū duabus cum legionibus custodie urbis dereliquit: Ea tēpestate multi illustrium: tum vel maxime triumviratum detestari visi sunt: Nam ad lucium transiere omnes: Belli autem principia huiusmodi fuere: Due lucii legiones apud albam dissidentes eiectis ducibus ad defectionem inclinarunt: Festinantibus ad has cæsare et lucio preueniens leniuit: Firmio deinde exercitum aliū

Responsio lucii superba.

Mānii insolentia.

Belli principiū inter L. Antonium et Octauium.

Firmius.

ad Lucium ducente: Cæsar firmium aggressus accurren
tis ad collem exercitus postrema inuasit: Cum nocte ad
Sentiam urbem accessisset: quæ earundem partium dice
batur esse: Cæsar insidias veritus minime nocte insequutus
est: Orta luce Sentiam simul et firmii exercitum obsedit:
lucius Romam properans tres acies premisit: quæ in urbē
accurrentes neutiq; per noctem conspectæ sunt: Ipse magno

Accessus L. Antonii ad urbē romanā et lepidi fuga.

exercitu equitum gladiatorumq; processit: Nonio custode
per portas illum admittente: et exercitum qui sub eo fue
rat exhibente lepidus ad cæsarem aufugit: Lucius Roma
nos affatus: Cæsarem ac lepidum nefandi magistratus poenas
continuo daturos esse dixit: Fratrem eius eundem magistra
tum ultro ponere et consulatum qui legalior habetur pro eo
accipere: et legitimam patriamq; dignitatem: pro tyranni
ca velle assumere: Ob quæ exultantibus cunctis et triumvi

Lucius imperator appellatur.

ratus dignitatem dissolui existimantibus: Ipse imperator a po
pulo appellatus in cæsarem progreditur: exercitumq; alium
ex coloniis ab Antonio conditis in unum congregans: urbes
in potestatem redegit: Hæc autem Antonii partes sequebantur:

Barbatius q. astutia detrahebat Antonio.

Barbatius Antonii questor non nihil Antonio infensus: et ob
id reuersus in patriam interrogantibus dicere solebat: Anto
nium his qui in cæsarem pro communi eorum potestate
depugnarent subirasci: Qua ex re fere omnes nisi si quis
circumuentus esset: Barbatio assentientes: a lucio ad cæsa
rem transibant: Lucius autem Saluideno cum ingentibus
copiis a celtis ad cæsarem proficiscenti occurrit: Saluidenū

Asinius pollio et ventidius Antonii pretores.

Asinius Pollio ventidiusq; sequebantur: Antonii pretores

qui progredi ulterius ipsum vetuere Agrippa cæsari amicissimus: ne Saluidenus intercluderetur extimescens: Subriū intercepit: Locum lucio ac commodissimum: Ratus luciū ommisso Saluideno in ipsum moturum copias: et lucio a tergo instante Saluideno auxilium afferre posse: Nec eum fefellit opinio: Nam lucius spe defraudatus: versus Asinium ventidiumq; processit: Insurgentibus vtroq; ex latere: Saluideno et Agrippa opperientibusq; vt illum inter angusta deprehenderent: cum insidie apparuissent: Lucius vtrosq; aggredi non ausus Perusiam se contulit: vrbem moenibus copiisq; munitam: iuxtaq; eam castrametatus est: ventidii copias operiens: ac simul ipsum perusiamq; vrbem Agrippa Saluidenus et cæsar superuenientes tribus exercitib? circundedere: Porro exercitum alium cæsar omni ex parte magna celeritate comparauit: quasi in hoc belli moles vniuersa consisterent: si quis Lucium oppressisset: Premisit et alios qui ad ventidium venientibus se obicerent: At hi per se ipsos accelerare non ausi sustitere: prælium neutiq; expectentes: neq; Antonii mentem adhuc clare discernentes: cum ad exercitus imperium iuxta dignitatem neuter eorū assisteret: Lucius neq; in pugnam congredi ausus: pluribus ac longe melioribus belli cosiioribusq; incumbentibus: cum ipse exercitum maiori ex parte nouis collectum copiis haberet: neq; aditer se apponere: tot vndiq; illum circunstātibus: Manium ad ventidium Asiniumq; premisit: vt obsesso celerem afferrent opem: Tisinium etiam cum equitibus quatuor milibus ad diripienda cæsaris oppida ire iubet:

Subrium credo q̄ sutriū nunc dicitur.

Agrippa.

Accessus lucii ꝓpe Perusiam vrbem.

Petit auxilium lucius.

Ingreditur luci' Perusiã.

Lege munimenta circa vrbẽ perusiã validissiã a cesare fabricata.

Plancus vbiq: timidus et infortunatus.

Rauene.

Poletium

Fossa ingens et munimenta precipua.

vt inde discederet: Ipse perusiam ingressus est velu ti munitissima in vrbe transacturus hiemem: si neces sitas impelleret: donec ventidii copie accessissent: Ac statim cæsar vniuerso exercitu: summa celeritate perusiam vallo fossaq: precinxit: sex et quinquagi ta stadia complexus ob montuositatem urbis: brachia longe vsq: ad tiberim protendens ne quis vrbem in grederetur: Ex aduerso Lucius aliis fossis vallisq: inullu nitebatur: montis semitam vndiq: cõmuniens Et Ful uia ventidium et Asinium Ateium quoq: et Calenũ ex celtis accelerabat: vt lucio auxilium afferrent Aliũ insuper exercitum in vnum congregans plancum ad lucium premiserat: Plancus Romam proficiscente ce sare: legionem in itinere deprehensam: ad internitio nem fere amisit: Asinio ac ventidio segniter ad mo dum cunctantibus: nondum satis perspecta Antonii voluntate: Cum a Fuluia et Manio subinde exciti ad Lucium accelerantes: obstantes quosq: repellerent: Cæ sar Agrippa comite: relicta vrbi custodia illis occurrit: Hi neq: insimul congressi: neq: ea qua decuit celerita te retrouersi: Rauenas vnus: alius Ariminum fuga petiere: Plancus ad Poletium iter arripit: Cæsar vni cuiq: eorum separatim apposito exercitu: ne in vnũ conuenirent: Perusiam denuo reuersus: fossas magna celeritate muniuit: Profunditatem etiam in duplo ad auxit: latitudinem quæ triginta pedes vtraq: ex parte excederet adiunxit: murum excelsum erigens: et

turres ligneas sexaginta pedum in circuitu ad quingentas supra mille constituens pinnis septas densissimis omnemque alium apparatum a fronte obuiens: ut non minus obsessos: quam exterius irruere temptantes repelleret: Hæc autem multis experimentis variisque preliis inter utrosque confecta sunt: cum Cæsaris milites iaculandi arte precellerent: Lucii gladiatorum in more adcongrediendum comminus essent potiores: multosque complexi trucidarent: Postquam vero hæc omnia a Cæsare confecta sunt fames Lucium inuasit: Ea clades dietim augebatur quod nihil ab urbe conuectari posset: Id Cæsar intelligens custodias diligentius agere coepit: Annis solennibus in sequentem diem futuris: Lucius festum obseruans: quod hostes ea die negligentius custodias acturos putaret: ad portas nocte accurrit: veluti preludio quodam alium in eos ducturus exercitum: Nam magnæ copiæ non numquam illi aderant: Proxima autem legione ad presidia existente Cæsare insuper cum pretoriis cohortibus celeri cursu afferente opem quam primum Lucius pugnans repellitur: Hisdem diebus militibus frumentum Romæ preseruantibus: multitudo victoria belloque sublata aperte tumultuari coepit: et ad domos ciuium delata ut frumentum scrutarentur: omne quod subinde inuentum est diripuit: Ventidii milites Lucio fame oppresso verecundia ducti: ut Cæsaris exercitum urbi assistentem ut repellerent Perusiam versus iter capiunt: Agrippa et Saluideno longe amplioribus

Fames Perusina de qua Lucanus.

Festum.

Tumult. Rome et frumenti direptio.

Fileinuu

copiis aduersum prodeuntibus: veriti ne in medio ambo rum clauderentur: ad Fileinuu locum declinarunt: qui per sexaginta supra centum stadia a Perusia distat: Eo in loco Agrippa eos obseruante ignes plures excitarunt per quae Lucio signa aduentus eorum proderent: Ventidius et Asinius: iter pugna faciendum consulebant Plancus Caesaris et Agrippe in medio existentes: quae facienda essent prestolari adhuc amplius suadebat vicit tandem Planci sententia: Qui Perusie aderant conspectis ignibus exhilarati sunt: Tardantibus ipsis vicissim ab hostibus perpeditos esse: demum cessante igne ab eisdem profligatos esse crediderunt: Lucius incumbente fame noctu iterum a prima custodia: ad auroram usque munimenta omni ex parte oppugnare coepit: Verum repulsus Perusiam iterum redire cogitur: Ibi reliqua cibaria in unum comportata seruis dari prohibuit: custodiri insuper eos diligentius iussit: ne quis aufugeret: et extreme difficultatis cognitio ad hostes perueniret: Deprehensa est igitur seruorum multitudo ingens: qui et in ipsa urbe conciderunt: et usque ad proprium vallum: Pabulum si quod reperissent: et ramalia edentes reperti sunt: Hos fame vitam expirantes: Lucius ingentibus fossis obrui mandauit ne igni imposita cadauera indicium aperirent hostibus: aut putrescentium vapor fetorem ceteris et morbos gigneret: cum vero neque famis neque mortis finis ullus videretur esse: turbati milites ob instantem cladem Lucium adeunt: rogantque: ut hostium munimenta denuo aggre

Signa aduentantis auxilii.

Planci debile cosilium.

cibariorum cura extrema ne serui ederent.

Necessitas milites ad extrema compellit.

di velit: sperare se per vim ea omnino erupturos esse: lucius promptitudine eorum commendata: Non digne inquit iam pridem cum huiusmodi necessitas ad esset bello decertauimus: nunc autem si nosmet ipsos dedere necessarie est: aut si id morte deterius videtur: ferro dimicare placet: usq; ad mortem censeo pugnandum: Conditione ab omnibus promptissime accepta: ne qua occasio ut in nocte euenire posset: ad auroram se duci postularunt: quos lucius ante diem monuit: Instrumenta ad euertendos muros ferrea: scalas plurifariam ad uniuersa fabricatas secum ferens: Aduehebat et machinas quasdam ferreis hamis ad superandas fossas per accomodas: Turres fixiles: quae asseres muro appellerent: omnis generis iacula lapidesq;: tum aetates quas sudibus iniicerent: Aduolantes itaq; vehementi impetu fossas statim repleuere: lignaq; intransuersum ducta superarunt: deinde muris propores facti nonnulli vallum fodere: alii scalas afferre properabant: quidam turres admonentes: nullo mortis habito respectu saxis sagittis fundisq; nitebantur: Et haec quidem per partes: aut minima gesta sunt: Sed cum hostibus multis in locis distributis omnia apud illos infirmiora conspexissent asseribus muros quatientes: non sine periculo summa vi depugnabant: Quippe asseribus ipsis insistentes sagittis extransuerso telisq; omni exparte petebantur: Tandem violentia summa usi licet pauci murum conscendere: quos alii confestim insecuti sunt: Et fortasse aliquid non sine labore tamen hac desperatione perfecis

Morte deterior deditio.

Asperrima pugna lucianorum militum

Ascendunt luciani murum sed cito detruduntur.

nisi q͡ optimi ex cæsaris exercitu qui in subsidiis consti
terant: machinarum huiusmodi inopiam apud eos in
tuentes: milites labore vacuos defessis obiecere: Tum
vero precipites e muris deturbantes machinasq; conte
rentes: non sine contemptu ex alto ad ima pepulere:
quibus in terram procidentibus: arma simul corpora
q; proterebantur: Deficiente illis ad clamandum voce:
non sine promptitudine tñ persistebant: Cum autem
eorum qui supra murum expirauerant: corpora armis
spoliata intuerentur: facinoris magnitudine commoti

Desperatio Militum miseranda.

contumeliam ferre non poterant: Verum aspectu illo
rum conturbati parumper quid agerent incerti mo
rabantur: vt in gÿnicis certaminibus: his qui a labore
aliquantulum respirant facere consueuerunt: Sic se ha
bentes miseratus lucius tuba reuocari imperat: Ob h'
exultantib' cæsaris militibus: et vt in victoria mos est
arma quatientibus luciani dolore exciti: scalas denuo
assumunt: cumq; turribus carerent ad muros despera
tione magna deferuntur: Hos igitur in hostes nil p̱
agentes non enim poterant: circumcurrens lucius: ne
frustra pugnare vellent precabatur: Eoq; modo suspi

Finis oppugnationis.

rantes inuitosq; a prelio abduxit: Sic murorum oppu
gnatio tanto impetu cepta ac furore in hunc modum
desiit: Cæsar ne hostes simili audacia ad muros denuo
redirent: exercitum omnem qui gestis rebus interfuerat

Cæsaris prouidentia.

supra moenia constituit: docuitq; per murum alium
alio continue deferri ad tube sonum: quanq̃ nemine

cogente: ut suis pugnandi peritiam adiceret: hostibus ve
ro timor augeretur: Tristitia ob hec lucii militibus ut in
talibus fieri consueuit ad aucta est: ac custodes derelicta
urbis cura uniuersa negligebant: ita ut ex simili incu
ria plerique dietim ad hostes pertransirent: neque abiectio
res tantum: sed ex primoribus non nulli id agerent: uer
sus est itaque ad conciliationem lucius: tante multitu
dinis que dietim deperiebat misericordia commotus
iterumque ab inimicis quibusdam cæsaris: qui pro se
ipsis uerebantur persuasus: ab incepto destitit: Postea
uero quam cæsarem transfugas ad se uenientes benigni
us suscipere multorumque impetum ad conciliationem
inclinare uidit: dubitare coepit: ne illis aduer
sando et ipse traderetur: Experientia quadam ad id
facta nec incerta spe: Exercitum igitur in unum
conuocauit: quem hisce uerbis allocutus est: Mens
mihi fuit o commilitones patriam uobis restituere:
Rem publicam: tyrannidem trium uirorum et prin
cipatum intuenti: Sic nec occasio affuit: Cassio Bru
toque defunctis: Lepido insuper magistratus sui parte
spoliato: Antonio longe a nobis pecunias duntaxat
in unum colligente: cum hic solus ad uoluntatem eius
cuncta ministraret: Romanorum res publica ut fi
gura quedam et irrisio effecta esset: Ea propter ad
libertatem pristinam popularem statum inmutare
cupiens: cum premia militibus petita traderentur:
monarchiam dissoluere arbitratus sum: cumque nihil

Defectiones militum et primorum ex desperatione.

Oratio lucii ad milites.

Figura et irrisio ut apud nos Romana curia.

Calumnia

profecissem inconsulatu meo necessitate id quadam effi cere temptaui : At hic non mediocri me apud milites ca lũnia affecit quasi sortiones ipse prohibuissem agricola rum ductus pietate : Hoc profecto diutius me latuit : Sed neq; cum intellexissem quicq̃ in animum induxi meum : Incolas qui sortiones vobis præbituri essent : ad me inclinantes intuens : verum nonnullos hæc calũnia ad ambitum induxit : et ad illum veluti in nos pugna turi ut existimant delati sunt : cum tempore a se ipsis militare formidantes : Hæc ego vobis testor qui potiorẽ elegistis : et ultra posse tam ingentia mala perpessi estis : victi quippe sumus non ab hostibus sed a fame : quoniam a prefectis nostris derelinquimur : Mihi quidem hone ste cesserit : pro patria ad extremam pugnasse fortunam : et honestam laudem usq; in finem a conscientia mea su scepisse : Sed nec propter vos deficiam : quos gloriæ meæ fautores semper habui : Mittam ad eum in cuius manu potestas est : rogaboq; ut pro salute ura̅ me solum arbi tratu suo enecet : vobis mei causa veniam impendat ciuibus et militibus quondam suis qui nihil usq; nunc iniquæ peregistis : nec nisi honesta ex causa induistis ar ma : nec bello magis q̃ fame superati estis : Sic ille lo quutus est : nullaq; interposita mora tres ex potioribus qui pro cæteris verba facerent ire monuit : Multitudo iureiurando assensum prestitit : cum quidam ipsorum gratia : alii imperatoris mente ducerentur : ut qui op tim' et Democraticus illis videretur : et extrema tadẽ

Fames tu inlata ab hostib'.

Pia Lucii oblatio p ꝯcordia impetranda.

· necitate ·

necessitate superatus: Tres illi ad cæsarem profecti exercitus vtriusq: generis: et eiusdem nationis edidere viros: et qui vna aliquando militassent: Affinitatis etiam illustrium et parentum virtutis meminere: quæ neq: ad implacabilem seditionem eos impulissent: et quecunq: alia his similia ad sedandum eum retulerunt: Cæsar partem eorum insolentem intuens: partem pro sortionibus vltro depugnantem: arte vsus in hunc modum reddidit: His qui sub Antonio militiam egissent sponte veniam elargiri velle: veluti qui gratiam illi redderet: alios vt voluntati sue se subicerent edicere: Hæc in conspectu omnium ab illo dicta vnum deinde ex tribus Furnium priuatim ad se euocans: maiore caritatis spe erga lucium: cæterosq: propriis exceptis hostibus: incendit: Qui igitur cæsari aduersabantur: separatim Furnium cū eodem locutum esse eorum causa suspicati: redeuntem cōuiciis insectati sunt: Luciumq: vt vel pro ipsis cum coeteris iniret foedus: vel ad necem vsq: depugnaret exorarūt: Non enim priuatim ipsis inimicum Cæsarem: sed cōmunem pro patria hostem extitisse: lucius commendatis ipsis: collegarum misericordia et caritate ductus: alios ad id munus eligere velle ait: et neminem se potiorem eē inquiens: nullo precone comitatus iter arripit: precurrentibus non nullis qui cæsari lucium aduenire nunciarent: Cæsar obuiam illi prodiit: Conspicui itaq: ad inuicē apparuere: amicis comitati: preclari quoq: eodem vestis ornamento: militarem in modum pariter amitti: lucius

Tres oratores ad cæsarē missi pro concordia·

Ars cesaris et eī respōsio·

Furnium·

Suspitionē attende·

L· Antoni· spōte ad cæsarem profectus

se positis amicis : cum duobus lictoribus progressus est.
Aspectu hilari. simul mentem eius ab aspectu indicans : quem Cæsar proficiscens ad exemplum imitatus est : quasi benivolentia quadam erga illum teneretur : lucium deinde ad vallum properantem intuens : ut palã
Artes et astutie principis. omnibus se ad eum conuersum faceret preueniens : e vallo progressus est : ita ut lucio consulendi de se ac iudicandi libertas esset : in hunc modum se a nutu vesteq; indicantes ad inuicem congressi sunt : cũ autem supra fossam constitissent salute inuicem accepta : redditaq; Lucius prior hæc loqui orsus est : Si
Oratio liberrima .L. Antonii ad cæsarem. quidem exterus essem : o cæsar turpe mihi existimarem in hunc modum a te bello superatum esse : turpiorem adhuc deditionem a me factam ducerem : cuius dedecus atq; erubescentiam facile a me ipso potuissem euitare : ex quo vero cum ciue contendere ac collega pro patria contigit : neutiq; indecorum mihi arbitror huiusmodi occasione tali viro in bello concessisse : Hæc quippe refero : qui minime quæcunq; velis pati recuso : Ob hoc enim in hunc tam ingentem nullo foedere a te habito : profectus sum exercitum : sed ut aliis veniam et tuis congruentem rebus iuste expetam : Oportet autem hæc me indicantem orationem pro illis et me eque diuidere : ut harum rerum causam a me processisse intelligas : et in me
Se unicum accusat Lucius ut reliquos excuset. uno iram tuam esse colligendam : Neq; fiducia commotum quicq reprehendere velle existimes : Intem

pestiuum id quidem : sed ut veritati potius imitar : quæ nemini me excepto nota est : Ego bellum cōtra te suscepi Cesar : non ut te superato principatum mihi assumerem : sed ut optimam rem publicam triumviro rum potentia patrie nostre ademptam : in melius resti tuerem : quod nec ipse arguis : Nam cum in unum cōue nissetis fassi id imperium per iniquum esse : ut necessa rium et tempori per accōmodum esse iudicastis : Cassio et Bruto persistentibus adhuc cum illis conciliari mini me possetis : At vero defunctis illis qui dissensionis hu iusce capita fuere : aliorumq; reliquiis si quæ extiterāt poenitus extinctis : non bellantium illa res publica : sed vos formidantium visa est : Igitur quinquenii finien te principatu Magistratus ad patrios mores reuocan dos duxi : non fratrem patrie anteponens : quem re deuntem ad id compellere ultro credidi idq; ut fieret in consulatu meo properaui : Quod si ipse accepisses : sol. eius rei gloriam assecutus esses : Ex quo igitur ut pare res : minime tibi suadere potui : Romam proficiscens per vim ad id inducere putaui : Ciuis existens : et notus et consul : Hæ igitur suscipiendi a me belli cause ex titere : Ne inq̄ sole : non frater : non Manius : non Ful uia : non sortiones eorum qui in philippis depugnarunt : non deniq; agricolarum misericordia : quibus propria auferebantur : Ex quo fratris mei legionibus qui ha bitacula tribuerent impendi qui plura ab agricolis de mentes militibus ascriberent : Sed tu hac me infamia

Res pu.ca non bellantium sed formidantium

Excusat omnes.

Infamia Cæsaris in L. Antonium.

apud eos aspersisti : belli causam ad sortiones a te transfe rens : Quæ ratio potissimum eos in uoluens in me conuer tit : Non enim sub me militare amplius : aut ut iniquæ agentem ope prosequi confisi sunt : Dissimulare et enim bello utentem te oportuit : ut victoriam assequereris : et si hostis patrie esses : me hostem iudicare : in his quæ illi conferre videbantur : ob famem consulentem : Hæc ipse tibi refero : me tuis concredens manibus quicquid de me deliberes : ut dixi clare effundens : qualia de te prius sensi : et adhuc sentiens solus ad te proficisci volui : Hæc pro me dixisse satis erit : Pro necessariis autem meis amicisq; et uniuerso exercitu : nisi si quid de me suspicari mauis : q utilissima tibi sunt aperte consulam : Nihil iniquæ eos ob mutuam inter nos contentionem egisse aio : Neq; homi nem quempiam fortuna utentem : iure dubia prohibere eos : qui in casibus et oportunitatibus propter te pericula subire velint : cum ex lege tua intelligant difficulter saluari posse : nisi vincerint : Sin hostile consilium ut suspitiosum et infi dum respuis : hoc te adhortari audeam : ne amicos meos ob delictum fortunam ve punire pergas : sed in me uniuer sa ingeras cunctorum causam : ex quo illos ab sententia mea poenitus absolui : ne forte existimes audientibus illis : pro me ipso studiose verba facere : Hæc cum dixisset lucius et subinde siluisset : Cæsar in hunc modum illi reddidit : Sine foedere ad me uenientem te intuens : O luci e castris pro prius q̄ celerrime obuiam profectus sum : cum exterius ad huc esses : ut tui compos per te consulere : et ea dicere et fa

Dissimulare oportet bello utentes.

Excusatio et deprecatio pro necessariis suis et amicis

Octauii cæsaris r̄n̄sio ad lucium austera.

cere posses: quae utilia tibi esse arbitraveris: Postq̄ vero delin-
quentium in morem et peccata sua confitentium: te ipsum
potestati meae subicis: nihil ulterius habeo: quod redarguā:
ex his quae in me dissimulanter admodum mentitus es: A
principio quidem me ledere instituens: nunc vel maxīe
ledis: Foedera et enim mihi imponens a victore et iniuria
pariter affecto consequutus est: cum te amicosq; tuos et exer-
citum sine foedere mihi credisti: Iram ademisti omnem
potestatem quoq; eripuisti mihi: quam ex necessitate foedus
tibi impartiens attribui: quos equius expugnasse fuit: et
vos quae obuenissent patienter ferre: Verum quae me di-
gna sunt preponere institui per deos: per me ipsum: et te
luci hac spe qua erga me fidenter usus accessisti: neutiq; te
falli sinam: Haec inter se loquuti sunt: veluti ē commētariis
quibusdam referentes: elata voce quoad licuit: quae dicturi
fuerant ex animo prius meditati seq; inuicem censentes:
Caesar lucium laude et admiratione prosequutus est: q͞p ni-
hil ut in aduersis īprudenter ignaueq; dixisset: lucius cae-
saris modestiam breuitatemq; loquendi vel maxime lauda-
uit: Reliqui eorum quae dixissent ex utriusq; aspectu faci-
le tulere sententiam: lucius deinde ad tribunos militum
misit ut exercitus signum a Caesare exposcerent: Illi mili-
tum numerum ad eum detulert: quae consuetudo nunc
etiam a nostris obseruatur: Mosq; est tribunum signum ex-
petentem: diurnalium librum afferre Regi exercitus nu-
merum presentis continentem: Illi igitur signum assumen-
tes custodias quoq; ad manus habuere: Caesare quae sua essent:

Contrariū ei q̄ professus est lucius.

Clemens iusiurandum et humanum.

Laudarunt se inuicem Imperatores.

Signū attende qui tesserā non intelligis.

Nota Tesseram quid est.

Animaduerte morē exercitus cū alteri īpatori traditur.

victorie signū ē laurus pacis oliua.

Verba cesaris ad milites.

vtrosq; ea nocte vt custodirent imperante: cum illuxisset arma deferentem: et veluti inagmine ad iter apparatū: Milites cæsarem vt imperatorem a longe salutarunt: legiones quoq; per partes statuentes eo in loco quo idem iussit, firmanere signa: Qui sortiones deposcebant: scilicet ac tyrones seperatim ab illis distributi: Cæsar rite per actis sacris: lauro redimitus quod victorie signum erat: tribunal ascendit: omnibusq; vt arma ponerent eo in loco quo constiterant: edixit: cum deposuissent: qui sortiones expetebant propriꝰ accedere monuit: quibus cognitis ingratitudinem eorum improbauit nimisq; conterruit: Hoc enim facturum esse illum iam antea cognouerant: Cæsaris igitur milites: sine consulto moniti: vt in rebus plerunq; solitis: sine passione ducerentur: vt ad viros domesticos atq; necessarios: destitutis ordinibus quibus presidebant lucianis propius mouere gradum: ac veluti commilitonibus suis circunfusi arctiusq; complexi fletū edidere: Cæsaremq; pro illis precari coepere: Hec prius a clamore temperatum est: ipsis inter se complexis: et communicantibus dolorem: Tyronibus quoq; idem factitantibus: ita vt nihil inter eos diuisum aut diuidi posse videretur: q̄ Cæsar a sententia propria excussus est: vt vix clamorem cohibens his proprios milites quiuerit affari: Vos o commilitones sic continue mihi aduersamini: quasi nihil a me foeliciter positis consequi: Ego nuper militantes: ex necessitate cum lucio militare existio: Eos igitur plerunq; vobiscum assuetos: et nunc a nobis

conseruatos alloqui : in animo statueram : quid a nobis
passi : aut qua gratia indigni habiti : aut quid ab aliis
maius expectantes : in me vosq; ac se ipsos arma moue
rint : Hæc enim in quibus defatigor ad sortiones ptinent :
quarum pars ad istos spectat : Quod si annuitis et id in
telligam non suadentium : sed incessanter deprecantium
esse signum : quæcunq; cupieritis vltro indulgeam : disce
dent quoq; a reorum numero impugne illi : qui in futu
rum paria nobiscum sentient : vtrisq; pollicentibus grãe
votaq; in Cæsarem reddita : ac non nullis eorum quosdã
attribuit vt susciperent : Multitudinem vero taberna
culum eo loco in quo prius consederat collocare iubet :
donec vrbes ad hyemandum opportunas : et aduersantes
in vrbibus illis traderet : Ipse pro tribunali sedens : Luciũ
e Perusia cum Romanorum Legione ad se venire iussit :
Venere igitur plurimi e Senatorum numero : plurimi ex
equestri ordine etiam : aspectu mæsto et miserando : vt in
subita mutatione persistentes : et cum Perusiam egressi es
sent : custodia vrbi apposita est : Accedentibus illis cæsar Lu
cium poenes se constituit : Alii alios ex Cæsaris amicis : alios
duces turmarum suscepere : premonitos omnes in honore : et
insigni custodia futuros esse : Perusinos autem e muris
deprecantes : sine senatu exire monuit : venientibus qq;
indulsit : Senatores custodibus attribui mandauit : qui
non multo post interfecti sunt : lucio Emilio excepto :
Is Romæ cum iudicium de Cai Cæsaris nece haberetur :
absolutionem protulit : et vt omnes idem facerent qua

concedit preteritorum veniam.

Mãdatum cæsaris pro tribunali nota.

Cõsidera miserabilem casũ virorũ illustrium.

Cestii opera perusie vrbs igne conflagrauit.

si solutos omni odio suasit: Perusiam Cesar militibus pre
de subicere statuerat: Verum Cestius: quidam insolen
tior: qui prelio gesto in Macedonia: Macedonicum se
olim appellauerat: domum propriam incendens: se sua
q; iniecit igni: hunc venti insurgentes per vrbem effu
dere: sicq; vniuersa ciuitas consumpta est: Vulcani a
duntaxat templum superfuit: Hunc finem Perusia ha
buit vetustatis gloriam et dignitatis ipse continens:
quam a tyrrenis iam pridem in Italia conditam inter

Juno perusie colebatur.

duodecem primas vrbes fuisse memorant: et ob id Juno
nem Tyrreniorum more coli in ea solitam: Qui reliqas
vrbis ex sorte delegerunt: Vulcanum deum patrium Iu
nonis loco statuere: Postridie Cesar inducias concessit om
nibus: exercitus neutiq; a tumultu conquieuit: donec nō

Hostes Cesaris necati.

nulli ex illis necarentur: et erant hi potissimum Cesaris
hostes Canutius scilicet et Caius: tum Flauius Clodi? ve
Bithinicus: Alii quoq; et hic finis lucii obsidionis in Pe
rusia fuit: bellum quoq; hoc modo dissolutum est: quod

Bellum grauius.

omnium grauius ac diuturnius in Italia futurum ti
mebatur: Nam Asinius statim et Plancus: Ventidius
insuper et Crassus: Atheiusq; et quicunq; factionis eius
dem extitere: exercitum: haud contemnendum dedu
centes: tres enim supra decem legiones: equites qui
gentos supra mille pugnaces habebant: rati potissimā
huius belli partem ex lucio pendere: ad mare alius alio
itinere profecti sunt: Quidam Brundusium: alii Ra

Fuga aliorum impera[illegible]

uenas non nulli Tarantum: Fuere qui ad Murcum

proficiscerentur et Cneobarbum : Alii qui ad Antonium se transferrent : subsequentibus continue Cæsaris amicis : et inducias illis offerentibus et recusantes clade aliqua circa pedites maxime afficientibus : Ex his solus Agrippa duas Planeum legiones quæ in cameriis relicte fuerant sibi tradere suasit : Effugit et Fulvia comitantibus filiis in dicearcheam : Ex dicearchea vero Brundusium accessit : equitibus tribus milibus illam subsequentibus qui a pretoribus veluti ductores ad eam missi fuerant : Eo ex loco navibus quinque longis comitata quæ a Macedonia venerant : aliis quinque prius existentibus iter coepit : cum qua et Plancus una profectus est : exercitus residua ob timorem derelinquens : quæ Ventidium imperatorem sibi delegere : Asinius et Eneobarbus amicicia cum Antonio inire decreverunt : miserequae ambo ad Antonium transitum commeatumque ut in Italiam celerrime veniret pollicentes : Inter hæc Cæsar alium Antonii exercitum : quem Fusius Calenus magnis copiis circum Alpes deducebat : Antonium iam infensum sibi existimans assumere temptabat ratus si in amicitia idem permansisset exercitum sibi conservare : sin hostis fieret : magnam vim adicere suis rebus : Id cum facturus esset : nec indecorum videretur : Calenus morte preventus est : sic Cæsar ad utrumque occasionem nactus : ac illuc proficiscens exercitum assumpsit : Celticam insuper provinciam hiberiamque suscepit : quæ olim Antonio parere consueverant Fusio Caleni

Fulvia Antonii uxor.

Plancus fuge comes et timidus.

Exercitus Fusii Caleni a Cæsare interceptus.

Caleni interitus

Gallia Cisalpina Iberia.

filio ex nouitate pauefacto : et vniuersa sine armis vl
Magnam potentiã ad eptus Cæsar · lis exhibente : Sic cæsar vno opere legiones vndecem
prouinciasq; ingentes consequutus : pretores earum
magistratibus absoluit : propriisq; appositis ad vrbem
se conuertit : Antonius hieme persistente adhuc : Le
Antonii simulatio · gatos qui ad eum sortionum causa profecti erant : pe
nes se detinuit : quæ mente conceperat occultius ad
huc cohibens : Ex Alexandria deinde Tyrum profec
tus ex Tyro Cyprum ex Cypro vero Rhodum et Asi
am enauigans quæ in Perusia facta erant intelligit :
Fratrem igitur Fuluiamq; causatus : et inprimis Ma
Fuluia · nium Fuluiam athenis morantem reperit ex Brun
Julia Antonii mater · dusio profectam : Iuliam porro matrem ad Pompeium
fugientem : qui clariores circa illum extitere : ex Si
L · libo et alii Antoniũ ad tixã cũ cesare ĩcitabãt · cilia triremibus ad eum premiserunt Lucius autem
libo Pompei socer : et Saturninus et alii quicumq; An
tonii magnificentie vtilitate ducebantur : vt cum
Pompeio societatem iniret vnaq; cum illo in cæsarem
insurgeret enixe suadebant : At ille gratias Pompeio
q̃ maximas habere recepta matre professus est : easq;
in tempore rediturum fore : Se quidem si cum cæsa
re pugnandum esset : Pompeio vt sotio in bello vsurũ :
Sin in his quæ pollicitus erat permansisset Cæsar : da
turum operam vt Pompeium illi conciliaret : Sic
ille respondit : Cæsar vero e Celtis in vrbem proficiscẽs :
ab his qui ex athenis venerant Antonii responsum satis
intellexerat : coeterum rei effectum haud clare intue

batur : Itaq: qui sortiones susceptissent in Antonium irri
tare pergit : veluti Pompeio agrorum cultores reducere
temptanti : quos ipsi possiderent : Multi quippe exil
lis ad Pompeium se contulerant : Et quamq ea persua
sio : facile eorum animis hereret : tamen qui sortiones sibi
assumpserant : haud prompte in Antonium capiebant ar
ma : Tantam illi victoria inphilippis habita apud om
nes gloriam attulerat : Cæsar Antonio Pompeioq : et
Gneobarbo armatorum multitudine longe superiorez
sese existimans : habebat enim ea tempestate legionū
quadraginta haud inferiores copias : tamen cum classez
nullam obtineret : et tempus ad eam preparandam mi
nime sufficeret : Illi quingentas naues possiderent : ne Italiā
circū nauigantes fame opprimerent : non inepte vereba
tur : Hæc igitur animo contemplans : virginibus q plu
ribus in conubium oblatis ad Mecenatem misit vt exhis
Scriboniam : quæ libonis Pompei soceri : soror erat : con
nubio sibi adiungeret : vt si conciliatione opus esset : oc
casionem ad id promptam et paratam obtineret : Id in
telligens libo ad necessarios et ipse misit : et vt sponsio
nem eam cum Cæsare inirent persuasit : Cæsar Antonii
familiares et exercitus quos suspectos habuit : occasione
assumpta alios alio demittere curauit : et primum quidem
lepidum in libyam ex decreto sibi traditam premisit :
sex Antonii legiones suspectiores deducentem : lucium
deinde ad se euocans : ad fratris beniuolentiam ad hor
tatus est : vt si qua Antonii sententia subesset animo

Cæsaris solertia ī Antoniū.

Gloria belli inphilippis gesti ab Antonio.

Exercit' cæsaris legionum quadraginta.

Nota diligenter.

Ars preueniendi hostes.

Exoneratio suspitionū vtilis.

Lepidus.

euis: proprium illi crimen obiectaret: exprobauit autem
illi ingratitudinem: qui tanto in honore apud ipsum ha-
bitus nihil de Antonii mente retulisset: qui palam cum
Pompeio conuenisse diceretur: Hæc ego tibi fidens edisse-

Conficta orõ cesaris.

ram inquit: Defuncto Caleno exercitum prouinciasq; sub
illo positas: ne principatus sui parte fraudaretur per ami-
cos proprios Antonio disponere curaui: nunc insidiis eius
apparentibus: omnia illa mihi subicere institui: teq; ad
fratrem si abire cupis: adhibita venia facile concedo: Sic illū
affatus est: siue vt lucium temptaret: siue vt que abeo

Audax lucii responsio.

dicta essent: ad Antonium deferri cuperet: Lucius vt a
principio iterum loquutus est: Ego Fuluiam Monarchicā
esse intelligens: fratris mei exercitibus ad omnium vr̄m
directionem vsus sum: Quod si nunc ad monarchie euer-
sionem accedit frater: clam palamq; ad illum proficiscar:
pro patria contra te gesturus bellum: quanq̄ erga me be-
neficium expertus sim: Sin idem dicit et cum collegis ad
id decernere intendit: tecum pariter in illum assumam
arma quousq; te monarchiam constituere nolle intelligā:

Honeste patria omnib' preponenda.

Hoc enim pro patria semper anteponam: gratia simul ge-
nerisq; reiectis: Sic Lucius retulit: quem Cæsar vt prius
admiratione prosequutus: neutiq; se inuitum et reluctā-
tem ad fratrem missurum esse ait: Coeterum tanti vi-
ri fidei hiberiam omnem: exercitumq; in ea existentem
Speduceo: et lucio preturam gerentibus velle committe-

Sub honoris spe custodit' Lucius.

re: Sic Cæsar Lucium cum honore pariter: ac dignitate
a se dimisit: abiis qui sub eo militabant: haud aperte

custoditum: Fulviam interea morbo laborantem Antoni in Sicione dereliquit: ipse e corcyra in Ionium classe p venit: haud ingenti vectus exercitu navibus solum du centis: quas in Asia perfecerat enavigans: Sentiens dein de Gneobarbam: magno exercitu et ingenti classe ad se properare: cum nonnullis haud satis tutum: ex indu ciarum premissione videretur: Fuerat enim ex his Gne obarbus qui in causa pro caii cesaris nece habita: in dā natorum numerum relati: ulterius inter proscriptos habebantur: et in philippis contra Cesarem et Antonium arma sumpserant: nihilominus perseveravit navigare: et navibus quinque prestantioribus evectus ut fidem illi prebere videretur: reliquam classem ex intervallo subse qui iussit: Gneobarbo deinde universo exercitu et classe celeri remigio ad eum navigante: Plancus Antonio pro ximus: formidine correptus est: et ut cursum continet aliquosq; ad Gneobarbum periclitande rei causa: ut ad vi rum ambiguum emitteret: admonuit. Antonius foede re recepto mortem prius subire velle inquiens: q formi dine prelata salutem adipisci: navigare pergit: Iam in conspectum venerant: et rates precedentes ex signorum vexillis apparebant: et ad cursum ut se invicem adirent hortabantur: cum lictor Antonio ante proram assidens: ut mos fuit: sive qp ambiguum illum virum ignoraret: qui tanto exercitu proprioq; ad eos navigaret: sive a ge nerositate animi id exprimeret: ut inferioribus digni tate viris: signum e navi deponere imperavit: quod ab

Planci solitam timiditatem lege.

Lictoris audacia.

illis factum est: nauemq; ad Antonii latera nauis ap
pulere: Ibi se inuicem dignoscentes complexi sunt: Domi
cii exercitus Antonium imperatorem appellauit: quo
facto uix tunc quidem Plancus fiduciam assumpsit:
Antonius Eneobarbo intra nauem propriam recepto i

Paloenta.

Paloentam adnauigauit: quo inloco peditatus eius serua

Accessus Antonii et Eneobarbi Brundusium.

batur: Eneobarbus tabernaculum egressus Antonio loco
cessit: Inde a Brundusium venere ambo: qui locus a co
hortibus cesaris custodiebatur: Brundusini Eneobarbo vt
hosti veteri: Antonio vt hostem adducenti clausere por
tas: Antonius animo turbatus et id lenocinio quodam fie
ri existimans: re autem Cesaris mandato prohiberi aditu

Ischimus.

vrbis: Ischimum muro pariter fossaq; vallauit: Est autē

Descriptio vrbis Brūdusii.

ea vrbs insule in modum telluri addita: stagno lune in
formam circunclausa: ita vt precisso colle: et muro cō
munito: neutiq; ex continenti ad illam ire liceat: Por
tum igitur Antonius magnitudine amplissima insulas
q; in eo existentes crebris custodiis omni ex parte circū

Antoni in octauiū cesarē exhortabatur omnes.

sepsit: et ad maritima Italie premittens: ad opportuni
tatem incitabat omnes: Iussit et Pompeium italie in
ferre classem: et quecunq; posset bello inuadere: Ille Me
nodorum magna classe quatuor legionum instructum

Sardinia ac due legioēs ad ēpte cæsari a Pompeio.

apparatu in id bellum misit: qui Sardiniam Cæsari pa
rentem duasq; in ea legiones sibi assumpsit: ob conspira
tionem Antonii cum Pompeio metu territas: Italie ita

Siguinta vrbs.

q; Siguntam in Ausonia Antoniani sibi vendicarunt:

Thurii: consentia.

Thurios et consentiam Pompeius obsedit Regionem quoq;

equitibus attribuit: Cæsar subita aggressione omnibus in locis confestim facta Agrippam qui Ausoniis bello laborantibus afferret opem inprimis misit: Agrippa ex itinere qui tellurem ex sorte consequuti erant: ex interuallo sequi iubet: quasi in Pompeium sumpturos arma: Illi ex Antonii sententia hæc fieri intelligentes: clanculum ad propria vertere gradum: quæ res cæsarem maxime conterruit/Brundusium itaq; proficiscens alio comitante exercitu: his ipsis á casu obuiat: admonetq;: et qui ab se in coloniis distributi fuerant verecondia correptos: iterum reuocat inter se secrete voluntates: Antonium cæsaremq; inuicem conciliare: ut si non obsequeretur Antonius: ipsi cæsari ope adsisterent: Cæsar in canusio per non nullos dies morbo conflictatus est: Omnino igitur secundum multitudinem Antonio superior: Brundisium adhuc circuuallentes reperit: nec aliud q̄ prope assidens castrametabatur: et que fierent intentus obseruabat: Coeterum Antonius munitiora queq; facile adeptus: ut pote qui multo plura tute expugnare posset exercitum ex Macedonia summa celeritate ad se euocat: Interim circa vesperam naues longas rotundasq; clanculum populari multitudine replere statuit: quæ deinde per diem ex interuallo nauigantes atq; armate cursum caperent: uelut é Macedonia tunc primum redeuntes: ut intuente Cæsare machinas ab illo destitutas ipse inuaderet: quibus Brundusinos aggredi sperabat turbato cæsare: q̄ nihil illis presidii afferre posset: circa vesperam utrisq;

Timor Antonii cesaris auxilia dissoluit.

Secreta populorum opinio.

Canusium

Antonii fictio militaris.

nunciatur : Sigiuntam ab Agrippa occupatam fuisse : Pompeianos a Thuriis reiectos : circa consentiam adhuc habere castra pro quibus Antonius conturbatus est : cum vero Seruilium ducentis supra mille equitibus stipatum ad cæsarem transisse nunciatum est : Antonius nulla interposita mora : ab ipsa statim cena : cum amicis quos paratos repperit : et equitibus fere quatercentis audacissime prouectus : mille et quingentis circa Yriam vrbem quiescentibus celeriter inuehitur : eosq; nullo marte sibi asciscit : eademq; die Brundusium iterum redit : Sic Antonium vt inuictum belli opinione in philippis acti verebantur omnes : Qua gloria insuper elate pretorie cohortes : quæ cum illo militabant : ad cæsaris castra per partes proficisci ausæ sunt : et cum eo castrametantes conuiciis incessere : quod ad oppugnandum Antonium vna conuenissent : qui eos in philippis saluos prestitisset : Reclamantibus illis quod impos pugnaturi potius venissent : sermones inter astantes cohorti : conuiciaq; ad inuicem obiecta : Antoniani exclusionem Brundusii : ac Caleni copiarum surreptionem referebant : Cæsaris milites e contra Brundusii exclusionem obsidionemq; exprobabant : Ausonie preterea excursionem : quodq; cum Enobarbo percussore Cai cæsaris ac Pompeio communi hoste iniisset foedus : Postremo cæsaris milites quæ mente continebant cæteris aperiunt : quod cæsarem videlicet sequuti essent : neutiq; immemores : Antonii virtutis : sed conciliationem inter vtrosq; meditati : in Antonium si abnueret sumpturi arma : et hæc etiam Antonii vallo appropinquantes referebant : Dum hæc inter eos agitantur : subinde Fulniam decessisse nunciatur

Mutationes rerum.

Seruilius.

Yria vrbs.

Metuebatur ab omnibus Antonius.

Mors Fulnie Antonii vxoris.

est : quae ex Antonii querelis valitudine correpta ob eiusdē iram morbum sponte produxisse ferebatur : Egrotantem quippe relinquerat : neq: cum relinqueret adierat : visū est itaq: utrisq: eius mortem in rebus : haud quaq̄ contē nendis per maxime conferre : mulier ambitiosissima : e medio sublata : quae cleopatre zelo tam ingens exuscitasset bellum : Eius obitum Antonius per facile perpessus est : ut pote qui mortis causam a se produisse sciret : Erat Lucius Cocceius Caesari & Antonio pariter amicus : et qui superiore estate cum caecina in phoeniceam a caesare legatus Antonium adierat : Is redeunte caecina : cum Antonio moram trahens commoditate tempus ad haec sumpta : se ad caesarem iturū quasi illum inuisurus simulauit Annuente Antonio idē temptandi gratia : an aliquid ad caesarem nunciari velit interrogat litteras eius causa se delaturum esse spondet : Cui Antonius quid ad inimicem scribemus inquit : hostes existentes : nisi ut calūnias mutuo loquamur : Has enī per Cecinam iam pridem scripsi : quarum si cupis anti grapha ultro accipe : quo dicto ridere coepit : Ad haec Coccei᷒ non sinam inquit caesarem hostem dici : qui talem erga lucium : caeterosq: Antonii amicos se prestiterit : Tum ille qui e Brundusio inquit me excluserit : nationesq: mihi subditas et exercitum tam ingentem sub caleno eripue rit : hic amicis beniuolus solum tibi apparet : At is non amicos meos saluos esse : sed pro beneficio inimiciciam reddere velle videtur : Cocceius de quibus quereretur intel ligens : nihil ulterius acerbitatem eius irritare ausus :

Antoni᷒ causa mortis ful uie uxoris.

Luci᷒ cocceius de q° Oratius poeta meminit.

Att̄ risum signum īclinatiōis ultronee ad concordiam.

ab eo ad Cæsarem transiit: Qui cum illum aspexisset: cur non celerius ad eum rediisset admiratus est: Nõ equidem inquit fratrem tuum ut inimicus mihi ẽẽt conservavi: Tum ille quid hoc inquit amicos inimicos vocas et exercitus illis eripis: et provincias: Ad hæc cõversus cæsar: Non defuncto Caleno inquit: necesse fuit adolescenti filio absente Antonio: tam ingentes concredere copias: quibus Lucius irritatus deseviret: Asinius et Enobarbus propinqui in nos vicissim uterentur: ex quo Planci legionem summa celeritate ne ad Pompeium trãsiret interceperam: Nam equites eorum in Siciliam delati sunt: Ad hæc Cocceius: aliter inquit hæc verbo referuntur: quibus nec fidem adhibuit Antonius quousq; a Brundusio ut hostis exclusus est: Tum cæsar nihil huiusmodi se mandasse: aut adventum eius cognovisse ait: neq; cum hostibus eum venturum credidisse: verum Brundusinos ac prefectum eo loco derelictum: Ob Enobarbi excursiones a se ipsis Antonium prohibuisse aditu: cum Pompeio communi hoste conspirantem: et Enobarbum parentis sui percussorem adducentem: decreto ac iudicio proscriptione damnatum: et post bellum in philippis habitum Brundusii etiam urbem obsidentem Ionium porro omne in circuitu depredantem: qui insuper naves eius succendisset: Italiamq; universam excursioni predeq; subiceret: Tum Cocceius convenistis inquit cum quibus velletis foedera pariter inire: neq; cum percussore aliquo foedus

Simili arte et astutia utit. cocci. erga Octavium.

Excusationes conciliatio.

Obiecta in Enobarbum.

iniit: Antonius nihil minus q̄ tu: parentem tuum i honore ducens: Eneobarbus porro in percussorum nũo neqnaq̄ fuit: neq; decretum ullum in eum extra illatum est: Non enim consilii eius particeps fuisse dicit. neq; sic amico Bruto non ignouisse existimamus: Nec profecto vel modicum preueniremur succensentes omnibus: Neq; cum Pompeio una depugnare pollicitus est: Antonius: sed cum a te oppugnaretur: socium sibi assumere: aut illum tibi conciliare: nihil intolerabile huc usq; peragentem: Tu autem et horum causam tibi assummis: Siquidem per Italiam bellum minime passurus est Antonius neq; etiam cum his legationes initurus: Hæc quippe de Antonio confido: His auditis Cæsar: quid Italiam inquit nominas: Me quidem cum ipsa Manius et Fuluia Luciusq; bello persequuti sunt: Neq; Pompeius primum: uerum nunc Antonio confisus maritima inuasit: Ad hæc Cocceius: Non Antonio confisus: sed ab Antonio premissus: non enim hoc tibi celabo inquit: ut reliquam Italiam: classem nullam continentem ingenti classe percurrat ni uos in unum conueneritis: Cæsar huiusmodi dicendi artem haud incuriose audire uisus: cum paulum se continuisset: in hunc modum retulit: Sed nec gloriabitur Pompeius neq̄ male nunc ex thuriis expulsus: Cocceius sermonum ambiguitatem utraq; ex parte intuens Fuluie mortem coepit recensere modũ quoq; eius retulit qq; ob Antonii iram grauiᵒ contraxissꝫ.

Assidua simultas cum

Respõsum octauii cesaris iam iram euomentis.

Iactat nũc se cesar cõtra põpeii quem oderat.

morbum : et ex mestitia in longum languisset : cum Antonius ne ægrum inuisere curasset : et ob id mulierem interiisse non ambigeret : Ea igitur e medio sublata : nihil inter vos inquit necessarie arbitror : q̄ ut eorum quæ sub dubitatis vera fateamini : In hunc Cæsarem modum leniens Cocceius ea die apud illum hospitatus est : et veluti iuniorem maiori natu non nihil ad Antonium mittere suasit : Ille belligeranti adhuc quicq̄ scribere velle renuit : non enim illum ad se scripsisse : De matre vero eius palam se queri professus est : q̄ cum illi generis affinitate iungeretur : preceterisq; ab se coleretur diligereturq; ex Italia fugisset : quasi apd̄ neminem filio excepto diuertere liceret : Hæc quidem Cæsar studiose machinatus est : et ad Iuliam premittere curauit : Cocceio egredienti exercitum : multi ex prefectis et ordinum primoribus exercitus mentem prodidere : Cocceius cum alia multa tum hæc etiam Antonio referre studuit : ut si Cæsari se minime coniungeret : milites in eum pugnaturos esse sciret : Consuluitq; ut Pompeium ab his quæ populabatur auertens in Siciliam premitteret : Eneobarbum etiam aliquo legaret : dum inter utrosq; foedus iniretur : Matre itaq; illum adhortante : Nam a Iuliis genus deducebat rubore motus vereri se dixit ne succedentibus minime foederibus : iterum cū Pompeio societatem inire cogeretur : Non desperante matre ea fore secutura : Cocceio insuper instantius urgente : et ampliorem spem adhuc illi pollicente : An-

Nota animorū iclinatioēs ad mutuam concordiā.

Accedit ad formam paci dādam Cocceius.

Dubitatio Antonii.

tonius :

tonius tandem assensus est: Pompeioq; in Siciliam re-
dire persuasit: quasi eorum quae promisissent concilia
initurus Eneobarbum in Bithiniam: qui prouinciae illi
preesset delegauit: Haec exercitibus caesaris cum innotu-
issent: oratores ad utrunq; inter se se decreuere: qui ca- Oratores exercituu͂ ad impe-
lu͂nias compescerent: quasi non inter illos iudicium eent ratores.
laturi: sed inuicem conciliaturi ambos: Cocceium a se ip- Cocceius: Pollio
sis veluti communem utriusq; amicum eligentes: Ex An-
tonii vero parte pollionem nominarunt: ex Caesaris ami-
cis Mecenatem: qui Caesari et Antonio preteritorum be- Mecenas.
niuolentiam utriq; indicerent: Nuperrime autem defu͂c-
to Marcello: qui Octauiam caesaris sororem matrimonio Marcellus de quo virgili.
sibi adiunxerat: ex foedere equum statuere Caesarem An- in Sexto.
tonio eandem uxorem tradere quod celeriter effectum
est: seq; inuicem imperatores complexi sunt: ac confesti
clamores ab utroq; exercitu: laudationes ad utrunq;: nul-
la intermissione per uniuersam diem noctemq; patue-
runt: Sic Caesar et Antonius Romanorum principatu͂
denuo inter se partiti sunt: Terminos vero imperii Codro-
polim Illyriorum: quae Ionii finium in medio potissimu͂ Termini Imperii · Codropolis ·
sita est inter se statuerunt: Antonio deinde ab oriente ad
Euphratem usq; fluuium desuper populos insulasq; sub-
esse: caesari quae ad occidentem pertinerent usq; ad occea- Foedera ·
num parere voluerunt: lepidum libye preesse ab caesa-
re concessum: Caesari Pompeio inferre bellum: in una Nihil magis optabat caesar ·
conuenirent iniunctum est: Antonio Parthos adoriri:
Ob cladem preter foedera Crasso illatam: Eneobarbo eas.

dem cum Cæsare : quæ cum Antonio fuissent manere
sponsiones : exercitum ex Italia utrunq; posse deligere :
Hæc nouissima inter Cæsarem et Antonium foedera fuis
se referuntur : ac confestim unusquisq; ad ea quæ cele

Ventidius sub Antonio parthos vicit.

ritate indigebant amicos premisere : Ventidium in A
siam Antonius : qui Parthos Labienumq; per ocium Syri
am ad Ionium usq; percurrentes contineret : Quæ vero
Labienus parthiq; a Ventidio passi sunt : eo libro quem de

Helenus.

parthis scripsimus priuatim referuntur : Helenum autem
Cæsaris pretorem magno impetu : Sardos inuadentem :
Menodorus Pompeii pretor iterum e Sardis expulit :
Qua ex re maxime conturbatus Cæsar : Antonii suasio
nes qui Pompeium sibi conciliare cuperet contempsit ul
tro. Romam deinde reuersi ambo nuptias solēni more

Destructio amicorum propriorum ab Antonio

celebrarunt : et Manium quidem Antonius ut pote q
Fuluiam ad bellum irritasset : ad Cleopatre calūniam
neci tradidit : tantorum malorum causam afferentem :

Saluidenus pfidie accusat.

Saluidenum insuper perfidie apud Cæsarem accusauit :
q defectionem priuatim cogitasset : cum exercitum ei
circa Rhodanum deduceret : sibiq; ad Brundusium ca
stra habenti per nuncios id ipsum intimare curauisset :
Hæc igitur ab Antonio per acta : non omnium tamen

Stulticiam Antonii lege

iudicio comprobata sunt : ob naturam eius : subitam ni
misq; proclinem ad beniuolentiam : Saluidenum igit
Cæsar summa celeritate quasi eo solo opus esset ad se
reuocauit : extemploq; ad exercitum remissum cum de
nuo reuerteretur : conuiciis prius impetitum confodi

iussit: exercitum quoque sub eo existentem veluti suspec
tum Antonio tradidit. Inter haec fames asperius inva- Fames Romani populi.
sit urbem: nullis ab oriente negociatoribus ob Pompei ti
morem: Sicilie quae adiacentis maria adnavigantibus:
neque ab occidente ob Sardiniam et corsicam: quas idem
obtinebat: neque ex superioribus libye: ratibus eius utraque
ex parte maria infestantibus: Quamobrem universa ca
lumniis referta erant: causeque vel precipue ad contentio-
nis duces referebantur: quos subinde increpabant: et
ad conciliationem cum Pompeio in eundam incitabant:
Caesare nec sic quidem conciliationem admittente: Anto-
nius ut bellum in eum acceleraret ob famem hortabatur:
obstante pecuniarum inopia: descriptio in publicum pro- Descriptio publica.
lata est: Eos videlicet qui servos possiderent: quinque et
viginti drachmarum precio dimidium ad onera pro quo
libet, conferre oportere: quod alias bello in Cassium et
Brutum gesto factum videbatur: Conferre insuper et sor
tem qui ex testamentis fructum suscepissent: Hanc descrip
tionem furibundo impetu turbatus populus statim lace-
ravit: Questus eos qui eraria publica olim exhausissent: Iusta conquestio et turbatio
provincias prede subiecissent: Italiam ipsam: tributis: vec- populi Romani.
tigalibus: et bonorum publicatione oppressissent: non in bel
lis exacquisitis imperare posse: sed in proprios hostes ob
domesticas solum crassari dignitates: quorum causa pro-
scriptiones et occisiones famesque ex omni dolorum gene-
re emersissent: Et ad huc residua inter se partiri cupe-
rent: Instantes itaque clamabant: et eos qui minime una

insurgerent reiciebant a se : eorumq; domos diripere ac
igni subicere velle minabantur : Dum igitur multitudo om
nis tumultu fluctuat Cæsar cum quibusdam ex amicorum
numero et scutiferis paucis comitatus in medium venit eos
alloqui et querelam huiusmodi ab his inquirere affectans :
Illi quod primum in conspectum venientem fede repulere :
et nec se sustinentem aut offerentem amplius vulneribus
quibusdam impetitum irrisere : Quæ cum ad Antonium
relata essent : ut illi opem afferret properabat : per sacram
igitur viam descendentem non utiq; expulere cives : ve
luti ad Pompei conciliationem inclinantem : Verum rever
ti suaserunt quibus cum minime pareret repulerunt : At
ille armatos quam plures extra murum considentes ad se aduo
cat : non permittentibus illis : milites inter se diuisi per trans
uersa itinerum foriq; vertuntur : obuios quosq; cedentes : Sed
nec facilis illis euadendi exitus : cum a multitudine oppressi
Locum fuge haud quaquam inuenirent : Cædes igitur immensa
oritur : Plage undiq; et a tectis ululatus vocesq; strepebant : Ita
ut Antonio vix subterfugiendi pateret iter : Qui tum cæsa
rem ab instanti tunc quidem periculo absoluit : et intra do
mus penetralia tutum reddidit : Fugiente multitudine : ne
reliquos aspectus rei conturbaret : iacentia passim cadauera in
tibrim iaciebant : ac subinde aliorum insurgebat fletus : cor
pora a fluuio delata contemplantium circumsidentibus ea
militibus maleficiisq; : Quæ enim honesta erant : ut domesti
ca facilius ferre poterant : Verum hæc tandem non sine im
peratorum odio ac timore consopita sunt : Interim fames die

Repulsio cesaris a populo et irrisio cum vulneribus.

Contentio inter populum et Antonium.

Cedes imensa.

Liberauit cesarem Antonius.

Crudele spectaculum.

tim augebatur : et populus nil preterq̄ quiescens suspiria emit tebat Antonius libonis necessariis ut eundem ex Sicilia accer sirent : veluti magnum quidpiam acturum : ex generi cō sensu suadebat : Liboni quippe se securitatem abunde presti turum : quod ab illis summa celeritate effectum est : Pom peius quoq; liboni assensum prestitit : Progressus igitur libo ad Insulam quam Enariam vocant in Ancoris constitit : Id intelligens populus iterum in unum conuenit : multisq; fle tibus Cæsarem deprecatus est : ut liboni ad eum pro pace ve nienti : fidem securitatemq; premitteret : Itaq; Cæsar quanq̄ inuitus tandem annuit : Populus insuper Muciam Pompei matrem : ignem comminatus ni filium conciliaret : una mi sit libo igitur hostibus ad id inclinantibus : duces ut ad se ve nirent adhortatus est : quasi inuicem concessuros : quæ illis viderentur : Impellente itaq; per vim populo Cæsar et Anto nius baias usq; progressi sunt : Pompeio interea ut pacem in iret alii omnes sine ulla dubitatione suadebant : Menodor⁹ solus e sardis premittens ut vel bellum prosequeretur vel pacem ulterius differret : quasi fame pro ipso depugnante : et foederibus cum placitum esset in melius illi longe successu tis hortabatur : Quibus cum Murcus aduersaretur : Pompei⁹ eundem tacite custodiri iussit : quasi imperium sibi asciscere querentem : Iam enim antea cum ob dignitatem atq; interiorē eius mentem grauiter perferret : tum vel maxime ob hæc ip sa aspernari videbatur : nec ulla in re colloquium cum illo inibat : Murcus ob hæc conturbatus Syracusas concessit : Ibi non nullos ex custodibus se subsequentes contemplatus : aperte

Natura uliū populorum

Aduent⁹ libonis ad Enariā insu lā que Iscla dicitur.

Mucia Pompei mater.

Menodor⁹ paci contrari⁹ nec absq; ratione.

Murcus Pompeio suspectus.

de illo conquestus est: Pompeius ductore turmae: ac tribuno

Murci interitus.

eius prius interfectis: qui Murcum etiam occiderent instru
xit: Feruntq; illum a servis quibusdam interfectum esse: quos
Pompeius ad tegendum scelus crucibus affici iussit: Non la
tuit tum id odium: in Bithinicum secundo exercens: erga

Murcus Bithinicus.

hominem bello inclitum: et qui a principio ob beniuolentiā
partes eius sequutus fuerat: In hiberia benefactorem quon
dam suum: et ad illum sponte profectum in Siciliam: Mur
cus igitur in hunc modum periit: Coeteris deinde Pompeium
ad consiliationem ı̄pellentibus: et Menodorum ut regni cu
pidum palam arguentibus: qui non heri sui beniuolentia
potiusq; ut exercitum prouinciamq; adipisceretur: his obsta
ret: assentiens Pompeius: multis nauibus ac sex remibus

Aduent. Pompei ad enariā insulā deinde puteolum dicearchiā appellatum.

inclitis enariam enauigauit: Indeq; Dicearchiam circa ves
peram insigni Pompa et apparatu inspectantibus hostibus
cursum tenuit: Orta luce modico interuallo: lignis per trans

Dicearchia.

uersum intra mare fixis: asseres apposuere: per quas infe
rius additis stramentis caesar et Antonius ad ea quae telluri
propiora erant applicuere: Pompeius autem et libo ad id
usq; quod adnauigari poterat modico subeunte salo: ne
ad inuicem clamantes audirentur firmauere ratem: cum
Pompeius se ad principatus communionem lepidi loco ad
mitti posceret: Illi reditum in patriam duntaxat polliceri
dicerent: nullo confecto negocio ab inuicem digressi sunt: Le
gationes deinde amicorum crebre hincinde uolitabant:

Postulationes ad inuicem sine effectu.

variis petitionibus ab utrisq; emergentibus: Petebat Pom
peius ut proscriptis et Cai Caesaris percussoribus qui secum

una conuenissent fuga sine dolo pateret : ceteris reditus in urbe preberetur : Substantiæ insuper quam perdidissent restitutio illis fieret : Accelerantes itaq; ad conciliationem : partim a fame : partim a populo coacti : Vix hoc quartum tandem annuere : ut a possidentibus emerent : Et hæc pro scriptis subinde annunciaret : Sperantes hæc ipsis abunde suffectura : At illi iam Pompeium ob Murci odium non nihil formidantes : omnia hæc ultro suscepere : et ad Pompeiũ profecti : ut foedera iniret suadebant : Ob hæc Pompeium uestem discidisse aiunt : quasi ab illis proderetur : quorum cã Menodorum pugnare : et ut pretorium uirum solumq; beniuolum crebro conclamare coepit : Demum matre Mucia ac Iulia Antonii matre compellentibus : iterum hi tres uiri in circunclusum undiq; et ueterem conuenere aggerẽ : et custodiariis undiq; nauibus appositis in hec conspirauere foedera : Bellum inter eos terra mariq; dissoluere : Negociatores omni in loco libere commeare posse : Pompeium custodias quascunq; in Italia haberet subito educere : seruos ad se fugientes non admittere : neq; nauibus Italie oram ulterius percurrere : Sardinie : Sicilie : Corsiceq; imperare : aliisq; quas tunc contineret insulis : Coetteris Antonio Cæsareq; presidentibus : Romanis preterea ex longo cumulati ut illis mitteretur curam suscipere : frumenti : Peloponesum ultra hæc sibi assumere : Absentem per amicum quem eligeret consulatum administrare : et pontificẽ inter sacerdotes nominari posse : Hæc Pompeio concessa : Illustrioribus preter hæc reditus in urbem datus : nisi si

Ira Pompei ob ciues instanti pacem deposcentes.

Foedera inter Pompeium Cesarem et Antonium.

Absentem per amicum consulem esse posse.

quis ob necem cai cesaris decreto aut iudicio damnatus exularet : Substantiam ceteris qui ex timore profugis sent reddendam censuere : et quæ existentia illis ex vi sublata essent : nauigantibus exceptis in integrum resti tui debere : Proscriptis et his qui cum Pompeio militassēt quartam partem ascribendam fore : Seruos liberos esse : liberis cum a militia cessassent : eadem quæ cæsaris et An tonii militibus concessa fuerant premia esse tribuenda : His itaq: inter se conuenere eaq; conscripta et signis pro

Virgines vestales ·

priis munita sacris virginibus custodienda misere Romā : Post hec sortito ad inuicem ordine inter se hospitati sunt : Prius in sex remi Pompeius : quæ ad aggerem proxima con

Conuiuium inter ĩpatores post concordiam ·

stiterat ceteros ad cenam inuitauit : Deinde Antonius ac cæsar tabernaculo supra aggerem apposito : et veluti ad occasionem omnes in littore conuiuium egerunt : Et for tasse ad securitatem nulla suspitione addita : quanq̄ nec si quidem negligenter se habuere : Verum naues ad eos ac cesserunt : custodesq: circunquaq: perstitere : et hi ensib⁹ pariter accincti clanculum ad cenam assiderunt : Ferūt Menodorum illis in naui considentibus ad Pompeium

Nota plutarchi errorem ·

nuncium misisse : qui ad hos viros animum conuertere et parentis fratrisq: supplicia pariter vlcisci : Imperiumq: paternum ex tam subita occasione vendicare illum ad moneret : Se et enim ita nauibus prouisurum esse : vt nemo posset euadere : cui Pompeium quæ genere ei⁹

Saluberrimū consilium si ãnuisset Pompeius ·

et necessitate digna essent his verbis respondisse aiunt : Menodoro sine me hoc facere profecto licet : cui peierare

fas est: Pompeio vero non utiq: Despondere praeterea hoc conuiuio Pompei filiam libonis neptem Marcello Antonii primogenito caesaris consobrino: Postridie consules in quadriennium Antonium ac libonem primos creaure / e contra constituente Antonio quem prius ipse eligeret: Post eos caesarem et Pompeium: deinde Eneobarbū et Sosium: Postremo iterum Antonium et Caesarem tertio tunc futurum consulem: sperantes eundem rem publicam populo subinde restituturum fore: His peractis ab inuicem diuisi sunt. Pompeius nempe in Siciliā enauigauit: Caesar et Antonius Romam rediere: Quae intelligentes Romani uniuersaq; italia laudes passim concinebant: quasi ex gentili bello ad pacem aspirantes: filiorum direptione: custodiarum contumelia: Seruorū fuga: Agrorum populatione: deniq: agriculture vacatione: ac famis ad extremum ipsos opprimentis: clade liberati. Sic proficiscentibus ipsis veluti saluatoribus publicis ubiq: sacrificia fiebant et in urbem venientib. summo splendore et apparatu obuiam progredi statuerant: nisi quod pompam euitantes illi: clam noctu Romam ingressi sunt: Soli animo angebantur: qui agros sub Pompeio distributos aliis: ipsi ex sorte datos sibi assumpserant: Nam eandem tellurem simul vendicantes: ut inplacabiles hostes affuturos: seq: cum licuisset inuasuros formidabant: At qui circa Pompeium moram duxerant maiori ex parte dicearchiam profecti illumq: complectentes ac gratulantes Romam

Affinitates inter eos.

Digressio imperatorum.

Publica romanorū letitia modicū duratura tū et in merore abitam.

Repatriatio exulũ et ciuui reliquorꝝ exultatio

nauigarunt : Quo facto reliqua multitudo omnis exultabat : voces varie cum leticia et gaudio resonabãt vndiq; : tot preclaris viris : tam insperate saluti redditis : Post hæc cæsar ad celtas tumultu cõcitos profectus est : Antonius ad Parthorum bellum iter coepit : ac senatu quecunq; fecisset aut acturus esset : ex decreto comprobante : iterum duces suos ad varias orbis partes delegauit : Et quecunq; alia animo

Que ab Antonio ĩ ordinãdis regnorum presidib⁹ gesta sunt.

conceperat effecit : Instituit et Reges : quos ipse comprobasset tributis ex ordine descriptis : Ponti Darium pharnacis Mitridatis filium : Idumeorum et Samareorum herodem Pisiorum amictam : Partis cilicie Pelemonem : aliosq; aliis nationibus preesse voluit : exercitum vero quem secum in hibernis habere decreuerat ex abundanti ornare et exercere constitutus : partim ad

Hiberna militib⁹ distributa.

parthenios misit gentem Illyriam epidamni quondam incolam : cuius opera Brutus in bello promptissime vsus fuerat : partim in dardanos : aliam Illyriorꝝ gentem : continue Macedonibus bello infensam : Reliquum in Epyro quacunq; in circuitu patet manere iussit : Ipse hiemem athenis peracturus Furnium in libyam ire monuit : legiones quatuor : quæ a Sextio tenebantur in parthos deducturum neutiq; satis fis⁹

Antonii lascivia ĩ vrbe athenarꝝ hiemis tp̃re cum vxore.

lepidum eas Sextio ademptorum fore : His hunc in modum constitutis : hiemem athenis cum Octauia vxore egit : quemadmodum in Alexandria cum Cleopatra prius egerat : quæ enim ab exercitibus missa fu

erant: solum detulere: Ipse simplicitate quadam pri
uati cultus: principantis loco usus est: Nam ueste qua
drangula calciamento attico utebatur: Ante fores soli
tudo et quies: egressus eius pari modo seruabantur: nul
lis precedentibus signis: duobus solum amicis comitat?
subsequentibus totidem seruis: ad preceptorum contuber
nia autem recitationes ferebatur: Conuiuium grecorum
more instruebat: cum grecis quoq; hiemem una tran
sigebat: Festiuitates et solennia cum cantu uicissim ce
lebrans: assistente Octauia: cui plurimum obsequebat?
ut pote ad muliebres lascivias procliuis et subitus: Fi
niente hieme quasi alius effectus esset: iterum muta
ta ueste aspectum quoq; uariabat: nam signorum rap
tim multitudo ducum armatorumq; fores eius obside
bat: uniuersa strepitu pauoreq; resonabant: legationes
a principio sile(n)tio iusse: tunc primum admittebantur:
discernebantur et cause: Naues attrahebantur: et
omnis alius apparatus simul mouebatur: et Antoni?
ad omnia presens uentitabat: Cæsari interim a Pom
peio prius inita foedera dissolui uisa sunt: aliis ut
existimant ex causis: quas autem cæsar palam refe
rebat huiusmodi fuere: Peloponensum Pompeio Anto
nius tradiderat: poscens ut quæ sibi Peloponensi de
berent ipse traderet: uel se suscipiente prouincia:
reditionem ipse assumeret: aut actio eorum in inte
grum maneret: At ille prouinciam super his mi
nime suscepisse aiebat: ratus cum debitoribus una

Mulierosus Antonius.

Sequitur historia rerum gesta
rum inter Cesarem et Pom
peium Sextum

ascriptam esse: Turbatus itaq; vel eorum causa: ut cæsar asserebat vel q mente minus fideret: aut eoruz zelo: qui exercitus maiores continerent excandesceret: aut a Menodoro irritatus qui inducias: potiusq firma foedera inisse illum diceret: naues denuo alias remigesq; in unum comparabat: et ad exercitum oratione habita omnino se apparare ob hæc necesse esse predicabat: Depredatores igitur clam denuo maria omnia infestabant: paruumq; aberat Romanos a prima famis clade perurgeri: Sic ut palam conclamarent non ob malorum liberationem: sed ob quarti tyranni susceptionem foedera inter eos inita esse: Cæsar nonnullas a pyrrhatis naues assequutus nautas supplicio affecit: qui cum se a Pompeio missos diceret rem populo ut acta erat notam fecit: et ad Pompeiu ipsum misit: Ille probus verba reddidit: deinde Peloponensi gratia: econtra postulauit: Quicunq; igitur ex illustribus cum illo aderant libertis assidue parentem intuentes: quosdam ex his interemere: siue a se ipsis meditati: siue cæsaris gratia ut in Menodorum irritaret: quasi dominu inseruum adhortantes: Quidam etiam Menodori potentie aduersi libenter id agebant: Et Pompeius ad contentionem cum Menodoro continue agebatur: Hisdem diebus Philadelphus cesaris libertus ad Menodorum frumenti connectandi causa nauigauit: qui Menodoro fidissimus, etiam de fuga eius ad cæsare agitare coepit pollicitus: Sardiniam, corsicamq; cum

Noua maris infestatio ab sexto pompeio

contentiones verborum a principio

Lege cesaris astutia ut pompeium euerteret que oderat.

tribus legionibus illi tradere: amicorum quoq; multitudinem aliam adicere: Quod opus sine philadelphi: sine Menodori causa processisset: ob calũnias ad Pompeium antea delatas: Cæsar confestim non admisit: meditatus pacem re et opere q̃ primum soluere: Itaq; Antonium ex athenis Brundusium ad definitam diem euocauit: cũ eodem de bello consilia initurus: Naues longas ex Rauennis: et exercitum exceltis: apparatumq; alium Brundusium et Dicearchiam: summa celeritate accedere mandauit: omni ex parte si Antonio placeret Siciliam Pompeiumq; inuasurus: Et ille quidem ad definitam diem cum modicis applicuit: Non inuento autem cæsare inde discessit: vel q̄ belli sententiam contra foedera assumpti minime probaret: vel q̄ apparatum cæsaris ut ingentem cõtemplatus formidaret: non enim suspitio in eundi principatus ex animo eius poenitus excesserat: vel signis terrefactus id egisset: Nam ex custodibus ad tabernaculum eius excubantibus: unus á feris laceratus inuentus est: facie ademptа: quasi ad iudicium auferendum: cum neq; vocem emittere: nec á quo q̃ cum eo quiescentium audiri potuisset: et lupum circa auroram é tabernaculo eius fugientem Brundusini se vidisse dicerent: Ad cæsarem tñ scripsit: ne que inter eos composita fuerant dissolueret: Menodoro quoq; ne abiret ut seruo eius fugitiuo cõminatus est: Fuerat enim Pompei magni seruus: cuius substantiam Antonius ut hostis ex lege venundatam ad astam emerat: cesar tamen non nullos in Sardiniam et corsicam misit: sump

Meditatio cesaris et apparatũ belli in Pompeium.

Non placebat Antonio põpeiũ p̄ligari.

Signum pessimum de lupo.

Prosequitur bellum cesar sed claneulum.

tiros quæ Menodorus illis tradidisset: Iam enim Italie maritima omnia custodiis multis occuparat: ne Pompeius iterum illa inuaderet: Ad hæc triremes alias Rome: alias Rauenis commorari iussit: et exercitum plurimum ex Illyrio accersiuit: Menodorum ad se profectum liberum confestim ex liberto declarauit: et his quas adduxisset nauibus preesse voluit: sub caluisio pretore classem deducentem: Hæc constituens cæsar: et apparatum ampliorem in vnum colligens bellum differebat: questus Antonium neutiq; absentem operiri voluisse: Apparatum autem omnem cum in vnum contulisset cornificium ex Rauenis celerrime Tarantum adducere imperat: Eo classem deducente ingens tempestas subito exoritur: et ex omni classe nauis q cesari parata aderat mari obruitur: Quæ res futuram calamitatem significare videbatur: Inualescente dietim suspitione: quasi præter foedus id bellum iniretur: cæsar quo suspitionem in populo dilueret, ad vrbem misit: ipse etiam exercitum edocuit: Pompeium q mare latrociniis inuaderet foedera inter eos iacta dissoluisse: Idq; Pyrrhatas sibi retulisse: Menodorum prætera interiorem eius mentem prodidisse referebat: Idq; intelligere Antonium ob eamq; causam Peloponensum: vt ad inuadendam Siciliam per necessariam sibi retinuisse prouinciam: Ipse ex Taranto caluisius autem ex Sabinis: et Menodorus ex Tyrrenia confestim deduxere peditatum quoq; omnem Regium accelerare iubet: vniuersa deniq; summa diligentia sollicitudineq; parabat: Inter hæc Po

Menodori fuga ad cesarem.

Cornificius.

Signum futuri cladis.

Excusatioẽs cesaris q̊ bellũ iustũ uideretur agere.

Apparatus belli.

peius Menodorum ad Cæsarem transfugisse: eo iam ad naui gante audiens: ut utrinq; ad classem paratior adesset: in Messana Cæsarem opperiri statuit: Caluisio insuper et Me nodoro inimicissimũ sed precipue Menodoro ex libertis eius Menecratem uniuerse classis presidem instituit: Me necrates circa uesperam inclinante sole in conspectu hosti um ex alto apparuit: Illi in sinum supra cumas fuga de feruntur: ibiq; per noctem quieti persistiterunt: Menecra tes Enariam uersus iter arripit: At illi oriente luce: si num circa litus submissiori classe enauigare pergunt: ne hostes eum ad locum se conferrent: ac repente Menecrates iterum in conspectu illis affuit: magnaq; ui ac celeritate: ad illos propius accessit: Nihil igitur opere precium in ho stes longe a pelago diuisos se conari posse existimans ad prerupta eos compulit: Illi igitur trudebantur simul et ex nauium rostris in eos decertabant: Erat hostibus rede undi inuadendiq; ad libitum facultas: et aliarum naui um commutatio per uices: Ipsi uero ex petris duntaxat et preruptis insurgebant: cumq; naues conuertere non possent: quasi e terra ad eos qui in mari erant depugna bant: neq; declinare hostes: neq; insequi potentes: Inter hæc Menodorus ac Menecrates se mutuo intuentes: omĩ alio post posito labore cum ira et acclamatione quam promptis sime inter se naues concitant: in eo uictoriam et belli ca put consistere arbitrati: qui alterum prælio primus superas set: Naues igitur magno impetu ab utrisq; concite: se inui cem concussere ambe: Et hæc quidem nauis: quæ Menodo

Messana ciuitas apta ad ĩsultus.

Menecrates Menodoro inimicissimus.

In græco uidet dicere cymas.

Pugna maritima ĩ angustiis et preruptis.

concursus Menecratis et Me nodori et preliũ terribile.

rum vehebat rostrum perculit atq: confregit: Altera vero Menecratis gubernaculum prorsus euertit: deinde mani cis inter se complexe ferreis: neutiq: nauali opera indige bant: vtraq: ad bellum firma persistente: viri igitur ve luti e terra nihil laboris: aut uirtutis omisere: tela: crebra sagittas: lapidesq: emittens: Catarractas ad hec proicere e nauibus per vim in scensuri: Menodori itaq: naue emit tente altius catarracte adimū proue faciliorem audacibus ad inscendendum prebebant aditum: et que proiiciebantur vt pote ex alto vehementiore ferebantur impetu: Oc

Vulneratur Menodorus.

cumbentibus plurimis: cum reliqui vulneribus affecti mi nus acriter pugnarent: Menodoro brachium sagitta traiec tum est: tellumq: subinde euulsum: At vero Menecrates cum iaculo ad hiberorum formam multis hamis ferreis

Audacia Menecratis et ei⁹ subinde mors.

inserto: femur saucius subito telum educere non posset: et ob id bello inutilis existeret: reliquos ad pugnam hortaturus constitit: Postremo intercepta naue se ipsum se ipsum mari iniecit: Nauis a Menodoro vinculis iniecta ad terram dela ta est: cum et ille: nihil agere vlterius aut conari posset: Sic in leuo classis cornu: hunc in modum pugnatum est: Ex dextro autem Caluisius ad sinistrum sponte ad nauigans: non nullas Menecratis naues fregit: fugientesq: in Pelo

Demochares.

ponensum insecutus est: Demochares Menecratis con libertus: ac sub eo tunc quidem preturam gerens: reliquas Cal uisii naues aggressus: partem ad petras compulit: virisq: ab his expulsis naues incendit: donec Caluisius ab insequuti one se conuertens fugientes retinuit: ignemq: a ceteris in

bibuit: ac nocte insurgente omnes: eo loco quo pridie mora
ti sunt: Sic navale bellum inter utrosq; finitum est: in
quo Pompei classis longe superare visa est: Demochares au
tem Menecratis necem: non secus ac belli cladem ægre p
ferens: duo quippe hi maritimis in rebus Pompeio per uti
les in primis habebantur: Menecrates et Menodorus om
missis omnibus ex acie in Siciliam transiit: veluti Me
necratis corpore cum unica duntaxat navi: non autem
universa Pompei classe in discrimine periculoq; destituta:
Calvisius quoad Demochares adnavigaret operiens: eodem
loco quo insederat moratus est: haud quaq; prelio decertare
ausus: navibus quæ potiores fuerant in bello amissis: reliqs
vero ad ineundam pugnam prorsus inutilibus: Sed dum
in Siciliam cursum movere intelligit: paratis navibus et
ipse litus enavigare coepit: ut sinum derelinqueret: Interea
cæsar multis navibus ingentiq; exercitu ex Taranto Regium
applicuit: ut Pompeium circa Messanam quadraginta
fere naves continentem inopine invaderet: Id enim ami
ci eius vel in primis suadebant: ut ex tempore tanto stipa
tus apparatu: modica adhuc classe circumsepto: priusq; re
lique advenirent subitus occurreret: Quibus ille calvisium
operiri statuens neutiq; assensus est: prefatus non utile con
silium id esse quod periculis obiceret: Eoq; modo auxilia suorum
intentus expectabat: Demochare in Messanam delato: Pom
peius Apollophanem: et hunc quidem libertum eius: Meno
dori et Menecratis loco: una cum Demochare classi preesse
voluit: Cæsar eorum quæ circa cumas gesta erant cetior

Victoria ex pompei parte.

Democharis īperitiam.

Calvisii opera.

Advent' cæsaris cū classe.

Attende cesaris dictum.

Apollophanes.

effectus : pontum ad nauigare pergit : ut Caluisio obuiam
prodiret : qui per Porum ut plurimum ad illum aduen
Stylida. tabat : et iam ad stylida delatus : Siciliam versus motur.
videbatur : Pompeius ex Messana decurrens postrema
classis aggressus est : antecedentes quoq; naues insequunt.
mox omnibus inuectus in pugnam prouocabat : Illi quanq
ab eo vexarentur minime tamen se ad pugnam conuerte
re : non permittente Cæsare : siue quod in arcto bellum de
tractaret : siue ut a principio instituerat venturos ope
riri : nec sine caluisio bellum inire cuperet : Tandem ex
eius sententia omnes ad litus concessere : ibiq; in ancho
ris firmauere rates : ac simul a prora irruentes repel
Democharis audacia cesaris classis periclitatur. lebant Democharе duas ad quaecunq; earum naues op
ponente : tumultu concite alie ad petras deferuntur :
Ibiq; per inertiam ut apud cumas prius euenit : undis
assurgentibus : impleri collidiq; coeperunt : hostibus nunc
ab insultu non nunquam ab regressu eas eludentibus : repellen
tibusq; : Nec longe periculum aberat : cum Cæsar naui
Egressio cesaris e naui ut suos recolligeret. egressus ad petras ex alto se proripuit : et a pelago enatan
tes ad se se recepit : Ad montes quoq; superius ire mo
nuit : Cornificius vero : et quicunq; alii pretores aderant
se mutuo ad hortantes : nullo mandante : naues ancho
ris exoluunt : et in hostes celeri cursu feruntur : utilius
arbitrati aliquid potius agentes perpeti : quam per inertiam
nullo prelio ab illis opprimi : Singulari itaq; audacia fre
Cornificii virtute repellitur Demochares. tus cornificius pretoris nauem : primo impetu inuadit :
intercipitq; : qua ex causa Demochares in aliam subito desi

luit: Labore igitur et cede hunc in modum succrescentibus
Caluisius et Menodorus a longe nauigantes conspecti sunt:
Non tamen a Caesaris militibus e terra aut e mari vi
deri poterant: Coeterum Pompei naues liberiore pelago
euectae eos aspexere: Quibus visis retrocedere coeperunt:
Iam enim nox iminebat nec defessos recentibus oppone
re audebant: Horum aduentus reliquis ex priori in vti
litate commoditatem attulit: Increbescente quippe noc
te nauibus egressi: ad montes confugerunt: ignibusque pas
sim incensis: coeteris nauigantium aduentus signa prodi
derunt: Eodem igitur sine cibo et obsequio vllo omnium
indigi per noctem traxere moram: Quos Caesar simili modo
affectus: et hincinde discurrens solabatur: et vt ad lucem
vsque perferrent suadebat: laborante itaque inter milites Cae
sare atque sustinente cum Caluisius nondum adesse cerne
retur: neque ex nauibus quicquam vtile sperari posset: illo ad
tempestatem enitente atque occupato: fortune benignitate
quadam tertia decima legio ad montes propius accessit: ex
temploque milites intellecta clade per aspera queque exigni
bus iter arbitrati cepere cursum: Eo loci imperatorem
ceterosque cum illo fugientes conspicati: labore fameque con
fectos: alii alios suscipientes conseruarunt: Ad hec primo
res ordinum Caesarem ad eorum tabernacula ducentes
cum nemo ex seruis: vt in nocte tumultuque turbatis atque
diuisis superesset consolati sunt: Dum igitur varia ad lo
ca qui se saluum esse dicerent emittit: Caluisius cum na
uibus adesse nunciatur: Sic duplici et insperato fortune

Fuga cesarianorum ad montes.

Accessus legionis terciedecime cesarianos seruauit.

Caesaris extremam necessitatem lege.

Diligentia cesaris ne rumore mortis eius cuncta turbarentur.

euentu recreatus Paulum conquieuit: Orta quod primum lu
ce ad maria uisum dirigit: ac naues igne succensas flagrā
tesq; intuetur: nonnullas semi adustas: et adhuc ignem su
stinentes: quasdam derelictas: velis ad hæc gubernaculis:
vasisq; passim repletum mare: Ex his vero que integre mā
sissent: nonnullas maiore ex parte laborantes: Caluisium
itaq; in aciem constituens rates que celeriores aderant
in transuersum obiecit hostibus: quiescentibus illis: siue ob
caluisii aduentum: siue quod insurgentes aggredi pararent:
Sic vtrisq; classem continentibus circa meridiem notus cre
ber paulatim surgens inter angusta ac mari per via un
das ingentes extulit: Pompeius intra Messane Portus clas
sem continebat: Cæsaris naues inter prerupta littorum
et importuosa queq; per vim compulse mutuo ad petras
trudebantur: Ponderibus minus integre illas continenti
bus: Menodorus tempestate quod primum orta vtilius fore
arbitratus ad interiora pelagi se se contulit: ibi in anchoris
classem sistit leuiores ob profunditatem sustinens vndarum
motus remigium preterea erexit: ne ab impetu ferretur:
quem aliqui vicissim imitati sunt: Reliqua autem multi
tudo dum uentorum motum ut in vere cito inclinaturum
putat naues anchoris vtraq; ex parte a pelago pariter ter
raq; firmauit: ratesq; inter se fluctuantes contis ab inuicē
propellere coepit: Vehementiore deinde insurgente
vento omnia in vnum confusa sunt: nauesq; ab anchoris
excusse passim: conteruntur: et ad terram delate ad
litus colliduntur: Clamor itaq; confusus oritur ab his

Classis ingens calamitas.

Ingentem et horrendā pelagi lege tempestatem.

Minor in alto mari tempestatis vis.

qui trepidabant: simulq: querebantur: et se inuicem inter
tumultum inuocabant: Non enim voces discerni poterāt
furente vento: nec gubernator á remige quicq̄ differebat:
aut peritia artis aut imperio: sed confusio inter omnes par Confusio omnium.
erat: siue intra naues: siue cum quis ab illis excidisset: vn
dis æstu: lignisq: propellentibus: Mare autem: velis: re
mis: viris: cadaueribusq: inundabat: Si vero quis effugi
ens ad litus enataret vel ad terram illidebatur: vel ad pe
tras impellente unda teudebatur: At cum mare scinderet. Periculum in mari et terra pariter.
quod circa littus plerunq: euenit: insuetos nouitas rei con
turbabat: et rates tum vel maxime circum late in vnum fe
rebantur: conterebanturq: Ventus quoq: vt in nocte diffici
lior ad ferendum: cum non in luce vlterius: sed in tenebris
obruentur undis: Fletus igitur per vniuersam noctem re
sonabant: Necessariorum porro inuocationes per litus dis Necessarior. inuocationes.
currentium: et qui in mari erant nominatim appellantiū
opplerant aures: Vlulatus ad hec et gemitus: cum quos in Vlulatus et gemitus.
uocarent: veluti defunctos nullis exhibitis vocibus lugerēt:
é contra eorum quos per pelagus unda inuoluerat: et in
littore existentes ad opem conclamabant audiebatur fle
tus: Admirabilis quedam malorum facies vtrisq: inerat: Admirabilis malorū facies.
Non enim mare duntaxat his qui in ipsum desilierant aut
naues inscenderant terrorem afferebat: Verum fluctibus
Longe periculosior immi̅ebat tellus: ne incumbens illis
unda inter saxa petrasq: collideret: Nouis itaq: modis inter
æstus vexabantur: telluri proximi: nec illam ingredi nec
ab illa in pelagus demum regredi: aut in medio consistere

Angustie locorum pericula inferunt maiora.

potentes: Nempe angustie locorum et natura inaccessi
littoris et incumbens vnda: ventusq; ab astantibus aspi
ras montibus: et in procellas varie contractus: profundi
quoq; maris separatio: in vtranq; partem pronoluta: et
exestuans: neq; manendi illis: neq; fugiendi prebebat

Tenebre cōturbant omniā.

aditum. Tenebre ad hæc intense: nocte potissimum obscu
ra turbarent omnia: vt se minime intuentes morerē
tur: quidam conturbati et clamantes: alii taciti casum
sustinentes: Erant qui se inuicem conficerent: quasi omni
salute desperata: Instante huiusmodi clade omni animad
uersione longe maiore atq; grauiore: ita vt fortuitorum

Tranquillitas insperata post tempestatem.

quoq; spem exanimis adimeret: subito illuscessere: et vē
tus paulatim dissolui visus et hebescere: et cum sole pe
nitus extingui: et subinde vento undaq; cessante: vix in
longum tū fluctuantia quieuere æquora vt tam ingen
tis tempestatis motus incole earum partium haud vnq
se meminisse dicerent: Hæc igitur consuetudine et opi
nione amplior: maiorem Cæsaris nauium virorumq; cō
triuit partem: cum etiam bello quod superiore die gestū
fuit: plures amisisset: His ergo duobus fortuitis inuicem

Hipponium.

conflictatus casibus ad hipponium eadem nocte per mō
tes summa celeritate perrexit: tante rei cladem haud in
tueri sustinens: cui nihil presidii afferre poterat: ad a
micos etiam ac pretores misit: vt omnes parati assiste
rent: ne qua aliunde vt in aduersis subita calamitas
insurgeret: Misit et pedites ad vniuersa Italie littora:
ne ob recentem casum aliquid e terra moliretur Pompei

At ille nihil tale meditatus: non ad presentis classis reli
quias: abeuntisue: instante adhuc tempestate quicq̃ mo
litus est: Sed Scaphas ex his quæ poterant adhuc annec
tentes: et vento ad hipponium vltro nauigantes: aggre · Pompei negligentiam ·
di neglexit: Siue q̄ cladem illam abunde sibi sufficere
putaret: siue ad consequendam victoriam esset inexper
tus: siue ut a nobis aliunde scriptum est: ad aggrediendū
mollis foret et ignauus: ac solum insurgentes repellere cō
tentus: Cæsari ne dimidium quidem classis ea extempesta ·
te superfuisse creditum est: et id quoq; difficultate sum
ma ac labore: Derelictis igitur nonnullis ad eius curam:
turbatus animo campaniam versus iter arripit: Non enī
alias naues continebat: multarum indigus: neq; ad fabri
candum tempus aderat: incumbente fame populo quoq;
pro ineunda pace plurimum instante: bellumq; veluti
aduersus foedera susceptum improbante: pecuniarum quo · Pecuniarum inopia destruit
q; destinebatur: inopia Romanis nihil conferentibus: neq; omnia
tributa quæ meditatus erat sustinentibus: Promptus tum
ad ea quæ vtilia erant exequenda: Mecenatem ad Anto · Promptitudo cæsaris ·
nium destinat: ut de quibus nuperrime inter se questi e
rant: rationem redderet: eumq; in societatem simul ad
uocaret: cui si minus paruisset ille: armatos onerariis na
uibus in siciliam premittere statuerat: et ommisso pela
go per terram inceptare bellum: Dum his curis augere
tur Cæsar Antonium cum eo ad belli societatem conne
nisse intelligit: victoriam quoq;: e gallis: qui Aquitani · Conspiratio Antonii cum
dicuntur ab agrippa per illustrem in bello habitam: Proti · Cæsare ·

nius itaq; amici eius : ac ciuitatum non nulle : naues illi pol
licite sunt : simulq; prestiterunt : Deposita igitur sollicitu
Amica fortunam comitat. dine omni : apparatum priore longe splendidiorem rapti
congregauit : Incipiente vere Antonius : ex Athenis trecē
tum nauium classe comitatus Tarantum peruenit Cesari
auxilium allaturus : ut promiserat : At ille conuersa men
te nauibus iam fabricatis suos intulit : uocatus denuo qua
si sufficientibus his quæ Antonio aderant : et uicissim appa
ratis : alias occupationes protulit : ut iam clarum esset illū :
Suspitio Cesaris cū Antonio. cum Antonio in contentionem uenturum : aut societatem ei
ob necessariorum copiam haud multi facturum esse Antoni
quanq animo turbatus : tamen perstitit : ac iterum in societa
tem eundem vocare perseuerauit : Nam prebitione nautica
deffessus : cum exercitu Italo in parthos indigeret : naues cum
Cesare permutare constituerat : cum ex foedere sancitum esset :
utrunq; ex Italia copias posse deligere : Sed cum difficile ipsis
videretur : tum vel maxime Cesari cui Italia ex sorte obuene
Italia ex sorte Cesari obuenerat. rat : Octauia quæ pro illis posceret ad Cesarem peruenit : Cesar
suos periculis obiecisse circa pontum aiebat : Illa Mecenatem
Contētio inter cesarē et Octauiā sororē p Antonii conciliatione. hoc exclusisse respondebat : Ille calliam libertum ab Anto
nio ad lepidum missum esse : ut lepidum in eum concitaret :
Illa scire se calliam nuptiarum causa ad lepidum misse :
velle quippe Antonium anteq parthicum iniret bellum :
filiam eius lepidi filio in uxorem dare : quemadmodum p
fiteretur : Sic enim Octauia : Antonius vero calliam ut Ce
sarem torqueret ad lepidum premiserat : Hæc igitur mi
nime admisit : ut autem in colloquium ueniret illi annuit :

et inter Metapontum et Tarantum conuenere ambo: quo loco fluuius eiusdem nominis medius interfluit: congredientibus ad fluuium illis: fortuna quadam Antonius ex ripa ad occurrentes naues properans scapham solus insiluit: et ad Cæsarem quasi amico se concredens pertransibat: Quem cum intueretur Cæsar imitatus est: Sic fluuii in medio ambo conuenere: Alterius in ripa uterque descendere velle contendentes: vicit tandem Cæsar: et veluti ad Octauiam Tarantum profecturus in Antonii ripa penes eum simul constitit: Taranti quoque ad eius diuersorium: nullo munitus custode pertransiuit: et noctu iuxta illum: armatis nullis circumseptus conquieuit: Similia et ab Antonio postridie gesta sunt: Sic illis continua ad suspitionem ob principatus ambitum: et ad fidem subinde ob necessitates mutatio inerat: Classem igitur in Pompeium preparandam: Cæsar in nouum tempus distulit Antonio ob parthos expeditionem vlterius differre nequeunte: Tradideruntque adinuicem Cæsari quidem Antonius naues viginti supra centum: quas propere Tarantum missas illi dedit: Cæsar Antonio duo mille Italos armatos: quos missurum se spoponderat exhibuit: Octauia insuper fratrem donis prosequuta est: et decem onerarias naues ex fortioribus amplioribusque phaselis triremes immistis ab Antonio petitas illi tradidit: Cæsar Octauie mille ad custodiam probatos viros: quos Antonius eligeret elargitus est: Finiente vero principatus tempore: quod ex decreto tribus concessum fuerat: eundem denuo in quinquennium sibi desumpsere: nihil vlterius populo indigentes: Eoque modo abinuicem digressi sunt: Antonius

Colloquium inter Cæsarem et Antonium et concordia quarta iter Metapontum et Tarantum inita

Varietates fidei et suspitionis inter Cesarem et Antonium.

Que inuicem imperatores sibi prebuere.

Octauie dona fratri data et econuerso.

in Syriam profectus est: Octauia penes fratrem cum filia quam ab ea sustulisset derelictis: Interea Menodorus siue ex̄inata proditione duceretur: siue quod Antonii minas exti mesceret: qui eum tanquam fugitiuum bello adeptum abduce re velle dictitabat: siue quod se minus ac sperauerat inhono re haberi cerneret: siue quod ab aliis Pompei collibertis assiduis impeteretur conuiciis: qui eum infidelitatis erga herum ar guebant: et ad reditum post Timocratis necem hortabantur. fide data acceptaque ad Pompeium septem sublatis nauibus fugam arripit: Caluisio classis prefecto nequaquam aduertente: Qua ex causa Cesar Caluisium a prefectura classis ammo uit: Agrippamque eius loco preesse voluit: Cum parata adessent omnia Cesar classis exercitum hoc modo perpurga uit: Altaria primum maris in littore sita alluuntur undis: multitudo omnis circunquaque magno silentio per naues assidet: Sacerdotes in mari considentes sacra faciunt: terque per exercitum scaphis circunuecti purgamina sacra defe runt: ducibus vna ad nauigantibus et purgamina extol lentibus vt ab exercitu infelicia queque depellant: Diuiden tes deinde ea: partem in mare proiciunt: partem alta ribus impositam flammis adolent: ac protinus multitu do omnis ea benedicit: Sic Romani classem solent perpur gare: Cæsar igitur ea die ex dicearchia discedere statuerat: eodemque tempore Lepidum ex libya: Taurum ex Taranto si ciliam versus mouere iusserat: vt illum tandem ex auro ra simul et occidente meridie ve sequerentur. Sic cæsaris mo tus ea die omnibus prefinitus fuerat: Decima solsticiali sci

Fuga Menodori a cæsare ad pompeium.

Attende.

Purgatio exercitus maritimi quemadmodum fiat.

Motus classis cesaris decima solsticiali mensis Julii.

licet : quam nonnulli Romanorum : nouam lunam mē
sis appellant : in quo primo cæsari exhibetur honos cui
Iulio pro quintili nomen est inclitum : Hanc igitur diez
cesar elegerat religione fortasse motus ob parentem eius :
assiduis victoriis bello illustrem. Pompeius in lilybeo Plini · Plinius ·
um lepido opposuit : legionem armatorum aliamq; mul
titudinem leuiter armatam continentem : Ad hec ab · Presidia sexti Pompei ·
oriente in occidentem usq; Sicilie maritima omnia et
inprimis lyparam et cossyram insulas custodiis presidiis · Lypara · cossyra ·
q; munierat : ne cossyra lepido : lipara autem cæsari sta
tiones quasdam ad inuadendam Siciliam offerrent : pre
cipuum vero totius classis in Messana collocauit : Promp
tum quocunq; in loco necessitas exigeret : Sic utriq; ap
paratus suos tenuere : Noua luna / sole iam radiis con · Noua luna ·
tingente terram lepidus ex libya mille onerariis naui · Lepidi exercit. et classis ·
bus octuaginta longis comitatus cursum mouet : legiones
duodecem equites Numidas quinque mille : aliumq;
apparatum q̄ ingentem secum agens : Taurus ex Taran · Taurus ·
to ex Antonii nauibus numero centum ac triginta :
duas supra centum duntaxat aduehebat : reliquarum
enim remiges ex tempestate amiserat : Cæsar ex dicear
chia discedens : sacris libaminibusq; per actis a pretoria
naue in pelagus / placidis ventis et īmobili neptuno : Cesaris progressus et supplicatio ·
mariq; nulla fluctuante vnda : ut aduersus parentis
hostes properanti : propitii ad esse vellent : vota obtulit
Inde nonnullis maris profunditatem ante perscrutan
tibus equora permeare coepit : Appius multitudine na · Appi classis custos seq̄bat ·

uium stipatus post eum classis custos sequebatur: Tertia a discessu die notus incumbens q plures lepidi naues onerarias euertit: Impetu tamen ab eodem in Siciliam facto Plinium in lilybeo obsedit: plerasq; ex urbibus sibi ascivit: quasdam vi coepit: Taurus incipiente vento

Tempestates varias.

Tarantum denuo reversus est: Appio circa Athæniensium rupes deducente classem: quædam e nauibus ad petras delate colliduntur: nonnulle inter ab rupta ab impetu pelluntur: Alie non sine vitio proiecte sunt: Cæsar oriente tempestate in Eleatem sinum in hospitiumq; profugit sexremi duntaxat vnica amissa: quæ circa rupes confracta est: Libyco deinde suscipiente notum sinus in vesperam patescens commoueri coepit: ita ut ex eo egredi non amplius liceret: aduersante loco vento: Neq; remi rates continere aut anchore ulteri cohibere possent: sed ad inuicem inter petras collise truderentur: atra incumbebat nox: eoq; periculum difficilius adhuc illis videbatur: Increbescente clade cæsar cadauera humari: sancios curari iubet:

Pericula insurgentis tempestatis et naufragia.

Ipse e mari enatantes ulterius assumpsit: aliisq; adornavit armis: exercitumq; omnem qui supererat paulatim recreauit: Sex e nauium numero quæ grauiores fuerant tempestate contrite sunt: leuiorum sex supra viginti amisse: liburnice maiori adhæc numero disiecte referuntur: Et cum ad reparandam classem triginta dierum spatio videretur indigere: optimum facti visum est bellum in futuram æstatem denuo differre: Coeterum instante populo ob urgentem famem: naues magna

celeritate litori apulsas reparare pergit: Porro earum one Sollicitudo cesaris et diligẽtia
ra quæ corrupte fuerant: Tauri nauibus in ambus deue
henda transtulit: Ut igitur maiore in calamitate Mece
natem Romam ire monuit: ut eos qui ob magni Pom
pei beniuolentiam elati fuerant: diligentia comprime
ret: Non enim preclari viri memoria ab eorum ani Fauor Pompeiani nominis.
mis poenitus excesserat: Ipse qui tellurem sortiti fuerãt
per Italiam discurrens hortabatur: et ex timore eorum
quæ gesta fuerant perterritos ad spem erigebat: Eadẽ
celeritate Tarantum proficiscens: classem quæ sub Tauro
erat contemplatus ad hipponium rediit: peditatumq;
ibi existentem consolatus: nauium quoq; fabricationẽ
accelerare monuit: Et iam proxima aderat in Siciliam Credo Tertia.
secunda profectura classis: cum Pompeius huiusmodi o
portunitate neglecta: tot naufragiis insurgere aut equũ
duxit: Sed mari duntaxat ac neptuno contentus per Pompei secordiã et neglig-
egisse sacra se filium eius vocitari passus est: ratus nõ ẽcia conspice.
sine dei auxilio æstatis tempore bis hostes naufragio ob
rutos: Ferunt ob hæc gloriabundum: solitam ab impe
ratoribus deferri clamidem: neptuni in morem ex pur
pureo in ceruleum mutasse colorem: Sperans igitur Ce
sarem classem iam tandem soluturum esse: cum de
nuo naues preparare eademq; estate venturum audi
uisset animo collapsus est: ut qui cum inuicto homine
et indesinenti apparatu bellum se gerere animaduerte Timor Pompei ob idesinẽte;
ret: Ergo propere Menodorum septem quas adduxerat constantiam Cæsaris.
stipatum nauibus: qui classis sub ductionem Cæsaris in

inferet : et si quid posset vicissim moliretur ire iubet :
At is iam pridem animo turbatus : cum classis prefectu
ram : nondum sibi redditam doleret : ac satis conscius :
cum his solum quas adduxerat ob suspitionem ab illo de
mitti nauibus : fugam denuo inire statuit : verum p
prius intra se meditatus : quemadmodum ad omnia sibi
fidos redderet qui illum sequebantur : Aurum omne
quod secum habuit inter eos partitus est : et trium die
rum remigio delatus : per mille et quingenta stadia con
tinue progressus est : primisq; qui cæsaris classem obser
uabant : fulgoris in morem subitus insiliens : protinus
q; regrediens : post duas aut tres ex custodiariis nauib
e medio exceptas : ex onerariis insuper que frumentum
conuehebant : illi insurgentes : aut enauigantes quasdã
per vim summersit alias vinculis iniecit : aut igne cre
mauit : Ita vt omnia tumultu ob Menodorum repleta
essent : cæsare absente : et agrippa ad conuectandam
materiam profecto : ludibundus igitur ad harenam lito
ri finitimam : atq; palustrem nauem per contemptum
vltro impulit : seq; a fimo detineri simulans in mot
perstitit : donec hostes e montibus casum conspicati : ad
eum veluti ad predam paratam decurrere : quibus ap
propinquantibus : iterum conuersa naui cum risu abiit :
Cæsaris exercitum meror simul et admiratio sequuta
est : cum abunde id egisset : et vtrum hostis an amicus
foret prodidisset : tandem capto rebillo consulari viro eun
dem libertati reddidit : quid acturus esset corde meditatus

Aggressio nauiũ cesaris a Menodoro.

Attende ludibundum proditorem.

Erat illi cum Mindo Marcello quodam ex cesaris neces- Mindius Marcellus
sariis ante fugam priorem amicicia: His igitur qui circa
se fuerant: Mindium transfugere velle affirmat: deinde
hostibus propior factus Mindium ad se conferendi gra- Nota perfidi viri fraudē consuetam.
tia ad insulam quampiam venire rogat: cum accessisset
nemine alio audiente: se ad Pompeium ob iniurias a Calui-
sio allatas cum classi preesset transfugisse ait: Coeterum pre-
turam suscipiente Agrippa ad cesarem a quo nihil mali p̄-
tulisset redire velle: si fides prestaretur: Hec Mindius absē-
te Agrippa ad Messalam detulit: Inquit enim redeuntem
insigni aliquo facinore emendaturum que prius cōmis-
set: donec autem fides preberetur: quempiam ex Caesa-
ris exercitu inuasurum: ad suspitionem euitandam: idq;
exequutus est: Messala cum veluti in re turpi non nihil Messalam in re turpi du bitasse.
dubitaret: tandem assensum prestitit: Siue q̄ has belli ne-
cessitates esse crederet: siue ex Caesaris mente quicq̄ presen-
tisceret: siue intra se id ipsum cogitaret: Sicq; Menodorus
ad eum fugit: Adueniente demum Caesare in conspectu ei⁹
supplex procidit: et ut fuge causam minime redenti ve-
niam impartiri vellet: deprecatus est: Caesar salutem illi ob
inducias concedere respondit: et protinus clanculum custo-
diri iussit: Triremium autem ductores ab illo transferens: Attende.
quocunq; libuisset abire permisit: Parato exercitu Caesar
classem confestim mouit: et ad Hipponium enauigans Mes-
salam cum duabus peditum legionibus: quas ducebat in Si- Mot⁹ cesaris iteratus.
ciliam supra Lepidi exercitum transire imperat: et ad sinū
qui ad Tauromenium deducit: castra ponere: Tres preterea Tauromenium.

legiones ad Stylidam misit : ac superum mare obseruaturas
Scyllaceum promotorium. quæ fierent Taurum ad Syllaceum promontorium quod vl
tra Tauromenium adiacet ex taranto ad nauigare iubet : quod
ille ad pugnam remigiumq; paratus protinus effecit : et cum
eo peditatus omnis pertransiuit : equitibus tellurem : libur
nicis vero maria scrutantibus : Sic se habentibus rebus cæsar
ex hipponio decurrens : circa Scyllaceum sese obtulit : et su
sceptis ordinibus ad hipponium iterum rediit : Pompeius
vt a nobis prescriptum est : omnes ad insulam ingressus cu
stodiri iussit : naues vero in Messana congregauit : vt quo
cumq; opus esset : auxilia demitteret : Sic vterq; in hoc appa
ratu constitit : Lepido interim ex libya : onerarie naues resi
duum exercitus : quatuor scilicet legiones adducebant : Quib'
Papias classē lepidi aggressus ex Pompei parte Papias ab alto occurrit : easq; vt amicos ad
Legiones quatuor euertit. mittentes poenitus euertit : Credidere quippe naues a lepido
premissas ad eos aduentare : et ille quidem a lepido tarde
ferebantur : Sic vt iterum ad eas accedentes : vt priores a
lias hostiles arbitrati declinarent : donec ex ipsis alie com
buste sunt : alie capte : quedam disperse : non nulle in libyā
retro nauigarunt : ex exercitu due legiones in mari submer
Tisinenus aliam lepido cladem intulit. se : ex quibus non nulli enatarunt : et hos quidem Tisinen'
Pompei pretor ad terram prodeuntes interemit : alii ad lepi
dum demum redierunt quidam statim : alii posterius : Pa
Strongila æoli insula. pias ad Pompeium reuersurus est : Cæsar ad Strongilam : v
nam ex quinque æoli insulis vniuersa classe : per scrutato
prius pelago ex hipponio peruenit : exercitum vero ingen
Pelorida. tem in aduersa Sicilie ripa contemplatus : in peloride Mylis

et Tyndaride : Pompeium ibidem adesse credidit : eoq; loco Agrippam bellum gerere precepit : Ipse ad hipponium denuo rediit : et ad Tauri exercitum cum tribus legionibus Messala comite procurrit : quasi Tauromenium inuasurus absente Pompeio : qui insultum illi duabus expartibus prebere videbatur : Agrippa ex Strongili ad hieram enauigauit : et Pompei custodibus minime eum sustinentibus : hieram intercepit : et sequenti die Mylas inuasurus videbat͞ Democare Pompei pretore quadraginta duntaxat naues cõtinente : Pompeius animaduerso Agrippe impetu naues quinque supra quadraginta ultra primas a Messana Democari premittit : Apollophane eius liberto deducente : Ipē cum octoginta aliis sequebatur nauibus : Agrippa nocte incumbēte ex hiera dimidium classis abducit : velutí cum papia solo congressurus visis deinde Apollophanis nauibus : ac octoginta aliis aliunde prodeuntibus : protinus cæsari indicat : Pompeium cum magna classe in altum aduentare : Ipse grauiores per medium educit : reliquas naues ab hiera celeri festinatione aduocat : erat apparatus utrinq; longe splendid et turres e nauibus a pupe proraq; eminebant : q̄ primum igitur ad hortationes vt equum erat inter illos facte signaq; e nauibus elata sunt : se inuicem aggrediuntur : hi q̄dem a fronte : alii incircuitu magno clamore et nauium ĩpetu : varioq; stupore omnium : Erant Pompeio naues perbreues agilesq; leuitate ad inuadendum ad nauigandumq; : Cesari vero maiores ac grauiores : et ob id ad tarditatem prone : maiore tamen robore ad inferendos impetus : et ad

Myle : Tyndarida.

Interceptio hiere ab Agrippa.

Bellũ maritimũ inter põpeiũ et agrippã cæsaremq;

Differētia nauiū et virorū utraq; ex parte.

vulnerandum haud euitari faciles: Ex viris Pompeiani ad pelagus amplius exerciti: Illi firmiores ad bellandum: Hi non aggressionibus: sed circumuentionibus solis longe superantes: maiorum gubernacula et transtra perfringebant: aut remos incidebant: aut omnino naues retrahebant: et denuo incursionibus: non minora inferebant dāna: Cæsaris naues ex incursibus illas ut pote breuiores perfringebant: aut concutiebant: aut omnino lacerabant: et cum in unum congrederentur: veluti humiliores ab alto facile insilientes coruos aut manus ferreas ad eas iaciebant: At illi cum opprimerentur in mare protinus desilientes: a Pompei nauibus ad auxilia paratis circūcurrentibusq; leuabantur: Agrippa ad papie nauem potissimū delatus: et ad tigna quæ extra proram nauis eminebant: magno impetu inuectus nauem perfregit: et ad infima usq; disiecit: eos qui in turribus constiterant excussit: Nauis mare per rimas protinus admisit ex remigibus igitur Thalamie primum omnes destituti sunt: alii per foros elapsi pontum enatarunt: Papias ab occurrente naui susceptus in hostes iterum se conuertit: quem Pompeius e regione contemplatus: naues proprias ascensoribus vacuas: cum hostilibus iam pridem congressas parum utiles existimaret: classemq; ab hiera ad Agrippam aduentantē intueretur: signo dato suas cum ordine redire imperat: Quod ille insurgentes et se subinde paulatim conuertentes effecere: verum Agrippa incumbente acrius: Fugam protin⁹ arripiunt: non ad littorum oras deducentes: sed quecunq;

Confringit̄ nauis papie ab agrippa.

Thalamie remiges dicunt̄.

Diligentia pōpei in reducenda classe.

Fuga classis pompeiane.

fluuiorum uada : quae in mari decurrentes egerant : ul
tro subeuntes : Quamobrem Agrippa prohibentibus illum
gubernatoribus tam exiguo pelago maiores naues con
credere : in anchoris intra mare constitit : hostes si opus
esset etiam per noctem aggressurus : Amicis deinde illu(m)
ad monentibus ne in mari audacia frustra duceretur :
neue exercitum vigilia laboreq(ue) confectum : ulteri(us) con
terreret : neq(ue) quieto et tranquillo mari : ultra ac fas e(ss)e(t) :
fidem adhiberet vespera iam instante classem retro uertit : Fides mari tranquille no(n) ad hibenda .
et Pompeiani triginta nauibus amissis : quinque solum
ab hostibus ademptis ad pontum deduxere classem : cu(m)
necessaria plura perdidissent : et ab aliis adempta uicis Laudes militum a po(m)peio .
sim sustulissent : quos Pompeius laudibus prosequutus est :
quod aduersus tam ingentes naues depugnantes : terre
ste potiusq(ue) maritimum pertulissent bellum : eos porro
veluti victores donis adornatos exhortatus est : ut intra
pontum : ut pote leniores : ob fluxum moram ducere(n)t :
prefatus non nihil se ad nauium altitudinem velle adi
cere : Et hic finis naualis pugne circa Mylas inter
Agrippam et papiam fuit : Caesarem autem Pompeius :
ut re ipsa effectum est : ad tauri exercitum accessisse :
et Tauromenium aggredi velle intelligens : propere
Messanam post cenam adnauigat : parte suorum intra
Mylas derelicta : ut Agrippa illum denuo adesse crede
ret : Agrippa refocilato exercitu quantum necessitas po
stulabat : ad Tyndarida se dedendum est profectus : ac sta Agrippa in Tyndarida re pellitur .
tim ingressus repugnantibus : strenue his qui custodiae

Leucopetra.

preerant repellitur: Adhesere tamen ei alie ciuitates q; custodiasq; admisere: Ipse circa vesperam reuersus est: Iam cæsar ex leucopetra ad Scylaceum adnauigarat: Sentiens deinde diligentius Pompeium ex Messana ob Agrippam ad Mylas peruenisse: ex leucopetra supra pontum ad Tauromenium per noctem accedere statuerat: verum classem adesse intelligens inmutato proposito: non per noctem clam adnauigare: coeterum per lucem alacri exercitu transire potius deliberauit: Omnino quippe Pompeium Agrippam operiri existimabat: perscrutato igitur per diē mari ē montibus: cum hostibus vacuum esse deprehendisset: classem mouit: exercitum quo ad naues capere potuerant secum agens: Messala ad reliqui exercitus curam derelicto: donec naues ad eum rediissent: ad Tauromenium itaq; delatus: copias veluti ingressurus emisit: Non suscipientibus ipsum custodibus: vltra Onobalam fluuium et veneris templum classem impulit: et ad Archigetem cursum dirigit: deum quasi vallum eo in loco positurus: et Tauromenium abinde expugnaturus: Archigetes quidem ex Apollinis habetur simulacris quod primum illi sacrum statuere: in Siciliam sedes transferentes: Eo in loco naui egrediens cæsar lapsus est: simulq; in terram concidit: et obid retrocessit: Ipsi igitur adhuc constituenti exercitum Pompeius magnis copiis occurrit: Res inmeditata et summa admiratione visa est: Iam enim vltra Agrippam Cesarem debellare crediderat: Aderat Pompeio equitatus: ē classe sublatus: et pedites

Onobala fluui. veneris templum.

Archigetes simulacrū Apollinis dicitur.

Attende omen

alio ex loco protinus emicuere: adeo ut omnes tre-
pidarent in medio trium hostilium destituti copiarum
trepidaret: et cæsar nescius quo pacto Messalam acces
siret: Equitesq; itaq; Pompei primi trepidationem in-
tulere: cæsare adhuc metante castra: ad hos pedites clas
sisq; superueniunt: et forte quid magnum a Pompeio
perfectum esset: nisi quod belli inexpertus: nec trepi
dationis satis conscius: quæ cæsaris castra inuaserat:
dubiusq; ne in vesperam pugnare cogeretur a prelio
abstinuit: Et eorum quidem pars in coccyneum mon
tem ascendit: Pedites propius ab hostibus haud satis
fisi castra ponere: ad phoenicem vrbem diuerterunt:
ibiq; per noctem quieuerunt: Interim cesaris milites:
vallum perfecere: verum labore et vigilia adeo affecti
sunt: ut ad pugnam in vtiles esse viderentur: legiones
tres cæsari aderant: equites quingenti nullis tamen equis
assistantibus: leuis armature mille ex sociis sorte electis
duo mille numero: exceptis qui ex ordine descripti fue
rant: maritima ad hec potentia: peditatum igitur om
nem cornificio attribuens: aduersum hos qui terram
ingressi fuerant bellum iussit capescere: et quod ne
cesse fuerat confestim exequi: Ipse priusquam illucesseret:
ne ab hostibus circumueniretur: mare nauibus ingressus
est: Dextrum cornu Titinio: Sinistrum carcinio attri
buit liburnica igitur prouectus: ac omnes circum naui
gans ad pugnam hortabatur: Post adhortationes vero ut
in periculo pretoria signa deponi imperat: Insurgente

Pompeius inexpertus et infortunatus.

Mons coccyneus vrbs Phenix.

Industriam cesaris in periculis: Nota.

itaq; Pompeio bis inter se congressi sunt : preliumq; in
Victoria sexti pompei contra Cesarem.
nocte finitum est : captis et incensis Cesaris nauibus :
non nulle breuiora velorum erigentes : spretis moni
tis : Italiam versus cepere cursum : quas paulo post in
secute Pompei naues : Postremas earum auertentes :
quasdam abduxerunt : non nullas incenderunt : Si qui
ex ipsis e pelago enatantes in terram emersissent : a Po
pei equitibus aut capti sunt : aut interempti : alii ad
cornificii castra fugientes : ab eodem ad accurrentes in
Nota in maxīs periculis aliqn̄ cōtra suos īsurgē dū ēē ne vniuersꝰ cō fundatur exercitus.
surgente perimuntur / leuiter armatis solum abire con
cessum : Non enim vtile visum est phalangem diffide
tem commouere : Assistentibus ex aduerso peditibus :
et vt in victoria se se extollentibus : Cæsarem inter mi
nistros ad multam interim noctem considentem : atq;
consulentem : Vtrum ad cornificium per medium tā
ingentis naufragii : an ad Messalam potius aufuge
ret : fortuna quedam ad Abalam portum vno armi
gero : duntaxat comitatum attulit : nullis assisten
tibus amicis aut scutiferis ministris ve : Quidam i
taq; e montibus casum suspicati : et ad rei fidem ac
currentes : ipsum animo corporeq; torpentem offen
dere : quem ex cimba in cimbam transferentes vt la
teret ad Messalam tandem : non longe castra habē
Cæsar ī dubiis casib' magna sēp īdustria vsꝰ ē.
tem detulere : Ipse quanq̄ ministerii omnis indi
gus ad cornificium liburnicam propere emittit : Itē
ad montes finitimos quosdam destinat : qui se sal
uum esse nunciarent : vniuersosq; ad cornificium

presidia afferre admonet : quem et ipse per ep[is]t[ol]as cer-
tiorem facit : auxilia ad eum advetare : Post hæc cu-
rato corpore : cum paulum quievisset : ad Stylidam noc-
te processit : et ad Carinam qui tres legiones sub Mes-
sala continebat per nuncios imperat : ut Liparam ad
navigaret : quem ad locum et ipse erat profecturus :
ad Agrippam quoq[ue] perscripsit : ut periclitanti Cor-
nificio Laronium cum exercitu celerrime ire iube-
at : Mecenatem porro Romam ut proficisceretur ad
monuit : eorum causa : qui res novas moliebantur : ex
quibus non nulli titubantens supplicio affecti sunt : Mes-
salam insuper dicearchiam premisit : et legione[m] quæ
prima nominatur ad hipponium adducere imperat :
Hic est Messala : ille quem tres viri in Roma mor-
te proscripserunt : et pecunias qui illum interfecis-
sent : libertatemq[ue] polliciti sunt : Verum is ad Bru-
tum fugiens : et cassium defunctis illis exercitum per
inducias Antonio tradidit : quod nec ad Romane
virtutis emulationem commemorare libuit : q[uo]d eum
proscribentem in tanta clade solum nactus in potestate :
ut imperatorem tamen vivit : salutiq[ue] restituit : Cor-
nificius cum a castris hostes facillime repellere posset :
ex inopia coactus suos in aciem eduxit hostesq[ue] ad bel-
lum provocavit : Pompeio pugnam capescere cum his
qui in armis duntaxat spem haberent : detractante :
fame coactus ulterius progreditur : et per medium
eorum qui e navibus perfugerant : ipse classis expers

Laronius cornificio in auxi-
lium missus.

Messale laus ob romano[rum]
virtutem.

a Cornificio prudenter in
bello gesta.

iter capit : Aggressus deinde ab equitibus : acriter per media camporum : asperis vero in locis : ab his qui leuiter armati insequebantur : Numades hi quidem erant : ac libyci : ut plurimum sauciato exercitu ab impetu repellit. Quarta vix demum die ad tellurem inaquosam : quam ignis riuum nominant : peruentum est : Hæc ad mare usq; oppositos excludit agros : cursus etiam aquarum extinguit omnes : ac per eam finitimi : nocte solum proficiscuntur : suffocationem exhalantem : et puluerem cinere permistum : Cornificii igitur milites neq; noctu per ea loca proficisci audebant : nullo emicante lumine : obuiarum difficultates et insidias neq; per diem facile carpebant iter suffocatione oppressi et angustia : pedes quoq; illis veluti in æstate caloreq; adurebantur : potissimum qui nudi incedebant : et cum moram ducere nequirent : urgente siti neminem insurgentem repellebant hostem : sed indefensi vulneribus obitiebantur undiq; : cum ad exitus adustæ telluris peruenissent : alii apparuere hostes : quos nudos debilesq; intuentes contempsere primo : mox ad colla prosilientes incredibili audacia : quo ad uires suppeterent opprimebant : Verum eos detinentes : salutis proprie obliti á calore Laboreq; conficiebantur : a uocante eos cornificio : et fontem iam propinquum ostendente : tandem plures ab ipsis repellentes interficientesq; cessere : Coeterum alii fontem occuparant hostes : et omnino Cornificio mæsticia extrema inerat : cum sic se habentibus Laronius á longe apparuit : tribus cum legionibus premissus ab Agrippa : nō

Numades et Libyci.

Lege mirabilē telluris sitū quā ignis riuū appellāt.

Hoīes nudi depugnantes.

Laronii presidia in tpr̄e.

: tamen :

tamen adhuc an amicus aduentaret : clare intuebantur milites : verum spe ducti ac huiusmodi fore suspicati ad eum deferuntur : Postea vero q̄ hostes fontem deserentes : ne in medio eorum clauderentur animaduertunt : clamorem obletitiam ingentem extulere : Reclamante ad eos Laronio : cursu ad fontem deferuntur : quos duces confertim haurire prohibebant : Qui vero minus paruissent : hauriēt q; auide : subinde extinguebantur : Sic ex insperato cornificius exercitus parte deleta : ad Agrippam ac Mylas saluus p uenit : et paulo ante Agrippa Tyndaridam acceperat locuz commeatu refertum et ex mari accommodum ad gerenda bella : ad quem cæsar equites peditesq; deduxit : Aderant quippe illi in Sicilia copie omnes armatorum vna sup̄ viginti legiones equites ad viginti milium numerum : leuis armature vltra quinque milia : Et adhuc Mylas : Ex Mylis vero nauicularias : Peloridam et maritima omnia Pompei presidia obtinebant : Quæ timore potissimum Agp pe ignes continue adurebant : quasi nauigantes incensu ri : Vtraq; etiam angusta locorum circa Tauromenium et Mylas a Pompeio tenebantur : Exitus insuper montiū moenibus occluserat : et Cæsarem a Tyndarida vlterius eū tem : ne congredi posset infestabat : Rumore exorto Agrippam nauigare ad peloridam : relictis circa Mylas angustiis locorum sese proripit : eaq; cæsar protinus inuadit : et cum his Mylarum et Artemisii exigua oppida in quibus solis boues fuisse memorant et vlixis somnium : Fama deinde ex Agrippa vt inani euanescente : Pompeius an

Letitiā militū attende.

Periculū extreme sitis.

Capitur Tyndarida ab Agrippa.

Cæsaris copie ingentes.

Rumore decept⁹ pompei⁹ angusta locoꝝ amisit.

gusta illa intercepta audiens Tisienum cum exercitu ad
uocat: Tisieno Cæsar occurre decreuerat: Coeterum itine
re delapsus: circa Miconium montem sine tentorio ullo
per nox constitit: Imbre deinde vehementissime coorto:
ut autũnali in tempore: non nulli ex armigeris scutum
celticum nocte perpetua supra illum tenuere: Horridi
porro æthnæ fetores et ingentes mugitus: Fulguraq; cir
ca exercitum late splendentia illos terruere: adeo ut ger
mani pretimore e stratis exciti: auditionem earum rerũ
quæ de æthnæ fluxu referuntur: non inanem inter tot
admiranda arbitrarentur esse: Post hec Palestinorum agros
depopulatus est: et Lepidus frumentatum profectus illi
obuiat: amboq; circa Messanam locauere castra pluribus
igitur preliis: per uniuersam Siciliam leuiter inter eos
gestis: nullo insigni per acto opere: Cæsar Taurum qui
Pompei commeatus interciperet: et urbes necessaria illi
sub ministrantes inuaderet emittit: in qua re maxime
exagitatus: Pompeius maiore prelio de omnibus decer
tare instituit: et peditatum veritus Cæsaris: cum classe
longe superaret ad Cesarem destinat: et ut secum mari
timo prelio de uniuersa re decernere velit expostulat:
Cæsar a maritimis abhorrens preliis: ne fortuna inter
ueniente concideret: cum ab illo denuo prouocaretur:
iam mari assuetus: ac turpe ducens bellum detractare:
conditionem accipit: Statuta est illis dies: in qua trecen
te naues utriq; adessent: omnifariam telorum genera
ferentes: ad hæc turres ac machinas: quas ipsi excogitasset:

Mons Myconius.

Cæsar Octaui⁹ sub scuto velu
ti sub tentorio noctẽ cũ
imbre pertulit.

Germani æthnæ fetores
et mugit⁹ nõ pferentes.

Agri Palestinorum.

Denũciat Sext⁹ Cesari bello
maritĩo de tota potẽtia
velle decernere.

Trecente naues aqlibet pte
ad pugnam destinatr.

Agrippa ultra hæc quedam instrumenta machinatus est: quæ Arpage appellatur: Harum forma huiusmodi fuit: lignum quinquecubitum ferro circumplexum: Fibulas ab utroq; capite fixas continet: quarum uni falx ferro curuata inheret: alteri funes plurimi connexi insident: Falces machinis attrahentes: cum hostilis nauis ex impetu capta est: cum dies prelio destinata illuxisset: Protinus remigum contentio clamorq; tollitur: Telorum deinde partim ex machinis, partim e manibus excussorum intuebatur multitudo: Ad hec lapides ignemq; ferentes machine sagitteq; uolitabant: Postremo naues magno impetu in unum delate simul connectuntur: e quidem e latere, aliæ e tignis proram superantibus: non nulle rostris concurrentes: quo ex quo uehementiores plage: concussiones et insultus per maxime prodibant: nauesq; ob id debiliores reddebantur: Quedam etiam pariter ferebantur: remis insultantes: iaculantesq; et ministeriis delapsos suscipientes: manuum deniq; ui: nautarum fortitudine: gubernatorum arte et clamore: necnon ducum adhortationibus et machinis strepebant omnia: Optimum itaq; inter cetera apparuit falsis instrumentum quod plerunq; nauibus ob leuitatem a longe inici immissum q; per commode funibus attrahi ad se posset: non enim facile incisionem admittebat: ferro circumplexum: et longitudo eius inaccessibilem ad secandos funes prebebat aditum: quod nec anna perceptum fuerat: ut falces quæ pilis annectuntur: In hoc igitur ut iure in me

Arpage instrumēta ab Agrippa machinata.

Principiū horrendi belli.

Bellicā cōtentionē attēde et anotatione dignam.

utilitas arpagarum.

diata stupebant: hostes et repulsa naui puppem inuade
re certabant: Quod cum fieret: equa amborum conspici
ebatur vis: cum vero instrumentum accessisset proprium:
tum quidem id erat opus: appropinquantibus inuicem na
uibus omni exparte certabatur: seq; mutuo inuadebant:
nec facile hostes inter se dignosci quibant: paribus assistē
tibus copiis: et eisdem ut plurimum crassantibus armis:
et eadem voce Itala utentibus: Depugnantium quoq; con
cursus ad utrosq; ferebatur: et exhoc insidie plurime va
rieq; prodibant: et diffidentia adeos qui loquebantur: In
Scithia deniq; maxima eos detinebat: potissimum in mari
cedibus: armis naufragiisq; redundante: Nullam quippe ex
perientiam belli ommiserant: excepto igne: hunc enim pri
mi insurgentes ob congressum euitarant: Inter hęc pede
stres copie utrinsq; exercitus cum timore pariter ac solli
citudine: eterra admare prospectabant: eo inbello pro
prie salutis spem sitam arbitrantes: Nihil tamen discer
nere poterant: quanq̄ ad maria flectentes oculos: Sexcē
tis nauibus magno ordine alonge consistentibus: accla
mationes solum heiulatusq;: qui modo abhis modo abillis
reddebantur: audiebant: turresq; inter se congredientes:
aspectabant: Agrippa plures ex Pompei nauibus defecisse
intelligens assistentes quasi victoria adepta: adhortatus: ad
pugnam: ac fortiter incumbens nullo labore ommisso stre
nue progressus est: quo ad vi ingenti conati milites: et tur
res prosternentes: naues infugam adigunt: ex his septem
supra decem celeri cursu reliquas antecedentes ad pontum

Similitudo Italicorum utraq; exparte dubitationem afferebat.

Euitatio ignis in prelio maritimo.

Dubitationē terrestriū copiarum considera.

deferuntur: Alie intercludente Agrippa partim ab insequētibus ex impetu repulse sunt: partim insurgentes confracte: aut igne absumpte: Quecunq; vero in mari pugnā sustinebant: que gesta erant intuentes se ipsas dedere hostibus: Sic Cæsaris exercitus magno clamore victoriæ hymnum in mari prodidit: eius pedites vicissim e terra extulere vocem: Pompei autem fletum edidere: Pompeius ipse se proripiens Messanam subito confugit: nulla peditum ob consternationem suscepta cura: Qua ex causa et illos cæsar Tisieno per inducias tradente suscepit: deinde equites ducibus eos exhibentibus pariter accepit: Tres e cæsaris nauibus mari immerse: Pompei octo supra viginti: Reliquie aut combuste sunt: aut redacte in potestatem: aut ad terram compulse perierunt: septem et decem duntaxat fuga elapsis: Pompeius ex itinere cognita peditatus defectione ad hostes: vestem īmutauit: et ex Imperatoria priuatam sibi induit: Ad Messanam quoq; premisit: vt quecunq; licuisset classi propere inferrent: Quippe omnia iam pridē parata habuerat: Plinium ex lilybeo cum octo quas ducebat legionibus ad se summa celeritate aduocat: quasi cū illis fugam arrepturus: Et quidem Plinius ad illum properabat: Transfugientibus deinde reliquis Pompei amicis, presidiis exercitibusq; ac hostibus ad nauigantibus pontiz: non expectato Plinio: quanq̄ in vrbe egregie septa moenibus ex Messana profugit: et septem supra decem q̄s premisimus comitatus nauibus ad Antonium iter dirigit: vt pote: qui illi matrem iam antea seruasset incolumem

conflictus maritime classis pompei.

Fuga Sexti Pompei.

Traditur pompei exercitus octauio Cesari.

Sortem parenti suo pōpeio ad similem.

Dirigit fugā suā pōpei. ad Antonii Sicilia omni derelicta.

Plinius non inuento eo Messanam ingressus urbem in
potestatem : Interea Cæsar intra exercitum qui classi
inerat deducta mora : Agrippam Messane copias ad
monere imperat : Agrippa cum lepido pariter ad urbē
castra posuere : Plinio ob inducias legatos emittente :

Principiū et cōtētionis cau-
sā īter cesarē et lepidū.

Agrippa ut cæsarem operiri vellet : ad auroram usq;
suadebat : Verum lepidus induciis oblatis Plinii exer-
citu sibi ascito : cum reliquis copiis ad diripiendam urbē
conspiravit : et ii soli pro salute eius precabantur : Lucrū
in credibile in Messana deprehendentes per noctem in-

Direptio Messane urbis
opulentissime.

tegram cum lepido dirripuere urbem : et cum eodem
vnā posuere : Lepidus duarum : supra viginti legionum
illis additis : effectus imperator : equites multos excita-
uit : ita ut Siciliam facile adepturus videretur : occasione
habita q͂ primus ei insule intulisset bellum : pluresq;
ciuitates inditionem redigisset : Nam ad eas presidia
subito demisit : ne a cesare proficiscentes ingredi pos-
sent : angusta locorum adeptus omnia : Cæsar sequenti
die ibidem profectus per amicos de lepido conquestus

Conquestio cæsaris de
lepido.

est : qui se belli sotium in Sicilia diceret venire : non uti
q; eam insulam si vendicantem : Lepidus e primo magi-
stratu se expulsum esse referebat : solum cæsarem eum
obtinere : velle autem Siciliam libyamq; dimittere

Responsum lepidi haud
insultum.

eius loco : Ob hec conturbatus : Cæsar et ipse cum ira
pariter accessit : Lepidum ingratitudinis ultro accusās :
Sic inter se comminati abinde discessere : ac confestim
custodie diuise sunt : nauesq; ex ancoris solute se cesse-

runt: Increbuerat quippe rumor lepidum ignem clas si inferre velle: Quibus ex causis milites contristati sunt: veriti denuo aliud civile inire bellum: nec un q ab huiusmodi dissensionibus vacare posse: Non tamē eodem in honore lepidum: quo cæsarem habebant: non ipsimet qui cum lepido una militabant: Nam cæ saris virtutem admirabantur maxime: negligentiam vero lepido ascribebant: ac de rapinis eius conqueren tes se earum causa haud imperes victis esse fatebant. Quibus pceptis cæsar quæ utilia visa sunt clanculum ad singulos premisit eos adhortatus: Ob quæ plurimi in ter eos corrupti referuntur: et precipue hi qui cum Pō peio militauerant: timore ducti inducias nentiq; ipsis per mansuras ni cæsari coirent: His inscio adhuc le pido hunc in modum gestis: Cæsar equitibus multis cir cum septus ad exercitum venit: quibus ante vallum destitutis: cum paucis ingressus lepidi castra: presens ad singulos testatus est: se inuitum ac renitentem ad bellum cogi: salutantibus illum qui aderant veluti ī peratorem primi Pompeiani ad eum accurrunt quicun q; a cesare pre aliis corrupti fuerant: veniamq; ab illo postularunt: Cæsare admirari se dicente: veniam pete re: eos qui nondum conuenientia sibi ipsis effecissent: cognita eius mente protinus signa arripuere: eaq; ad cæsarem ferentes tabernacula euertere cœperunt: Percepto tumultu lepidus e tabernaculo ad arma cōcur rit: acclamationes igitur ubiq; edite: unusq; ex cesa

Publicatio dissensionis im peratorum.

Auaritia imperanti con traria.

Lepid9 insci ut alias ab An tonio preuentus sic a cæ sare oppressus.

ris scutiferis occiditur: Caesari vulnus in Thoracem inditum: verum telum corpus haud attigit: Ipse cursu ad equites defertur: lepidi praeterea castellum quodam in cursu aggressus non prius abira destitit: q adeptum cum equitibus euertit: deinde aliud eripuit: ex lepidi ducibus: hi quidem statim: alii nocte a lepido digressi: ad caesarem venerunt: quidam nullo experimē to edito: aliqui per simulationem ab equitibus eius modi cum quid exagitati: Fuere qui aggressiones quasdam ope rirentur: insurgentesq; repellerent: Nam lepidus anxi lia quocunq; emittebat: presidiis deinde ipsum deserē tibus: reliquum lepidi exercitus: et si quis beniuolus supererat adhuc: mentem immutarunt: et primi Pom peiani: iterum quicunq; cum illo aderant: per partes aufugere: lepido ad prohibendum instruente alios: q ad obuiandum arma sumpserant: signa eorum abstule runt: et cum reliquis ad cesarem venerunt: Lepidus abeuntibus illis minabatur simulq; trepidabat: signa quoq; manu detinens: neutiq; permittere velle clami tabat: deferentium quispiam: illa vel defunctum p missurum esse ait: Tum vero timore ductus dereliqt: Postremi equites ab eo discedentes: quendam ad caesarē misere: scituri an lepidum non vlterius illis imperan tem, occiderent: quod ille renuit: Sic lepidus preter cunctorum fidem ex tam sublimi fortuna tantisq; co piis: solus in breui decidit: mutatoq; ad caesarem ha bitu procurrit, ceteris veluti ad spectaculum quodā

Artes militum aīaduerte

Nulla fides pietasq; viris q castra sequuntur.

Lepidus ab omnib. deseritur

Fortune mutatiōes nota ab exemplo.

insequentibus : Cæsar aduenienti assurrexit : et ad genua procumbere volentem prohibuit : verum eo habitu quo venerat indutum Romam misit : Priuatu⁊ imperatoris loco : nec aliud q̄ sacerdotii quod habuerat pontificem : Sic ille qui imperium sæpenumero obtinuerat : ex Triumviris quondam vnus : principes enuncians et illustres morte proscribens viros : priuato habitu : non nullis eorum quos proscripserat assistens : in gloriam egit vitam : Pompeium vero cesar nentiq; insecutus est : nec aliis vt insequerentur iniunxit : siue quod in Antonii principatum : veluti alienum manum afferre dubitaret : siue euentum rei : et quæ moliretur Antonius opperiri mallet : vel potius dissensionis occasionem quereret : si minus equa esset exeen tus : non enim suspitione iam pridem vixerant principatus emuli : et depulsis aliis inter se primo sumpturi arma : siue vt Cæsar posterius retulit in parentis eius percussor extitisset : Copias autem omnes in vnum congregauit : Fuereq; illi armatorum legiones quinque supra quadraginta : equitum milia viginti quinque : leuis armature vltra equites sexcuplo : Naues longe sexcente onerariarum ingens : quarum vt inexpertus dominis earum dimitti iussit : Exercitum victorie premiis ornauit : non nulla pollicens : quedam representans : coronas et honores omnibus exhibuit : veniam quoq; Pompei ducibus impendit : Ipsi igitur florenti tam ingenti gloria gestarum rerum

Suetoni⁹ dicit circeos relegauit ī perpetuu⁊.

Reuertit̄ ad Pompei historiam.

Hoc vero simili ab euētu.

Appetitio principat⁹

Magnas cæsaris copias licet inspicere.

Inexpertus.

Fortune inuidiam.

fortuna inuidisse visa est: Nam exercitus eius potissimum
familiaris et domesticus: ad seditionem elatus est: a mi

Exercitum seditio.

litia dissolui postulans et premia his qui in philippis de
pugnassent paria sibi preberi exigens: Cæsar id prelium
haud simile huic fuisse aiebat: pollicitusq; est se ipsis cō
digna traditurum: cum his qui sub Antonio meruerant
cum idem accessisset: De disciplina quoq; militari cum
patriarum legum iurisiurandi consuetudine: suppliciorum
q; cominatione verba fecit: Non auscultantibus ipsis a cō
minatione destitit: ne quis ex susceptis nuper exercitib'
tumultum concitaret: Verum in tempore cum Antōio
exercitum se soluturum esse ait: nec ad ciuilia denuo
bella deducturum summa foelicitate utilitateq; pacata:
cum vero Illyriorum gens: alieq; nationes barbare:
vix adepta pace arma sustulissent: occasionem paratam

Recusatio exercitum ulteri' militare velle.

habere: quasi illos ex bello dites redderet: At illi ulteri'
militare velle ni priora munera honoresq; suscepissent:
palam recusarunt: Cesar tum quidem honores minime
proponere velle ait: cum plures tribuisset: Legionibus co
ronas alias Turmarum ducibus Tribunisq; purpuream
vestem: Senatoriam inter patres dignitatem tribuisse:

Hostilius in cæsarem inuectus.

Hæc et alia his similia proponente adhuc eo: Hostilius
quidam ex Tribuniorum numero: coronas purpuramq;
puerorum delinimenta esse ait: exercitui agris et pe
cuniis opus esse non ludicris: Ac multitudine subinde
acclamante: tum vera profiteri Cesar e tribunali contur
bato discessit animo: Aderant et circa Tribunos ea col

laudantes: et qui minime insurrexissent criminan-
tes: Quibus cæsar se solum iustis hoc modo sufficere pos-
se inquit: Et his dictis insequenti die non comparuit:
nec quo loci se contulisset sciri poterat: Exercitus igit. Timor cesaris in sūma feli-
deposito timore: non iam singillatim: verum per par- citate constituti.
tes consurgens atq; conclamans a militia dissolui postu-
labat: Quamobrem cesar variis modis: duces eorum
sedare conatus est: et his qui inphilippis et mutine me-
ruerant: velut antiquioribus missionemq; deposcentibus
vltro concessit: et ad viginti milia numero sacramento li- Liberatio partis militū.
berauit: ad insulas eos premittens: ne ceteros ad discen-
sionem tumultum ve concitarent: His ipsis qui mutine
fuerant: hoc solum inquiens: se illis quæ promiserat:
quanq; in hunc modum dissolutis: a militia prestiturum
fore: Ad aliam deinde multitudinem conuersus: abeun-
tes ex sacramento corripuit: q preter imperatoris sui
mentem ab armis discessissent: Presentes insuper laudib;
prosecutus est: q citissime a militia absoluere pollicitus.
q nihil poenituisset eos diuites preterea effecturum:
cum dissolueret: ac tum quidem quingentas drachmas
vnicuiq; representaturum esse: Quibus dictis mille et
sexcentorum talentorum tributa Sicilie imposuit: pre-
tores ad hæc libye Siciliq; declarauit: exercitu in vtraq; Tributa sicilie imposita vt ex-
diuiso: Naues ab Antonio susceptas Tarantum premi- citibus satisfaceret.
sit: Reliquarum copiarum partem in Italiam classe
deferri iussit: partem ex insula ipse enauigans secum
duxit: Aduenienti senatus honores nullo adhibito mo-

do exhibuit : quorum omnium iudicem : an uniuersos : an partem potius sibi assumeret : eundem statuit : Et a longe proficiscenti cum populo pariter occurrit : Turba omnis sertis redimita ad sacra primum : ex sacris deinde domum redeuntem comitata est : Postridie delatus in senatum : concionem de gestis per eum in rei pu. administratione a principio usq; in finem habuit : Porro

Libellus pacis et cōcordie.

quae eloquutus fuerat in scriptis redigens : libellum edidit : per quem pacem et concordiam confectis ciuilibus bellis omnibus ediceret : Tributa quoq; debentes absoluit : publicanorum et mercedes assumentium debita recensuit : et

Honores ab Octauio suscepti.

ex decretis sibi honoribus percepta pompa sacerdotium annuū : his quibus vicisset diebus sibi assumpsit : Aureumq; tropheum in foro : ea forma qua ipse ingressus esset : colūne rostrate super īminens decerni passus est : cuius statue huiusmodi inscriptio adiecta fuit : Quoniam pacem iam pridem conturbatam terra mariq; stabilisset : Populo pontificatum maximum a Lepido in ipsum transferente : ad vite

Cesaris clementia.

usq; finem non admisit : et ut hostem interficere illum suadentem : ultro remisit : epistolas per uniuersos emisit exercitus : que inscripta essent : ad opertis ipis : statuta die executioni mandari imperans : Erant autem he de seruis inscripte : qui per seditionem erepta fuga militiam exercuisset : et quibus libertatem Pompeius postulasset : Senatus vero ex foedere sanxisset : Hi igitur una die intercepti sunt : quos Romam missos Caesar Romanis Italisq; quibus inseruierant : aut eorum successoribus ascribi iussit : Reddidit et

vicissim Siculis eorum servos: Quorum autem domini haud inventi sunt: iuxta urbes e quibus profugissent: ei mandato interficiuntur: In hunc modum seditionibus finis adhiberi visus: cum Cæsar octavum supra vigesimum etatis attigisset annum: quem urbes in deorum suorum numero ascripserunt: devastata ex seditionibus Romana urbe: ac Sicilia omni palam depredata: ac raptoribus audacia potiusque latrocinio crassantibus: Sabinus a cesare electus: ad directionem earum rerum: multa comprehensorum perpetrata cede: eodem anno pacem tutam in custoditamque firmavit: Et ex eo tempore exercitum custodum noctis: morem formamque sumpsisse memorant: Magna igitur cunctorum admiratione tam celeriter insperateque directis omnibus: plurima etiam circa rem publicam annosque magistratus: et patrios mores emendare instituit: Et epistolas: que alicuius dissensionis signa continerent igne cremavit: prefatus universam rem publicam tum demum restituere velle: quod primum Antonius e parthis rediisset: Fidere quippe illum principatum depositurum esse: civilibus consopitis bellis: Quamobrem preconiis illum extollentes: Romani cives: in futurum perpetuum sibi tribunum delegere: ut a primo magistratu et ipsum pariter averterent: Quibus idem assentiri visus est: Antonio quoque ex eadem causa nuncium emisit: Ille Bibulum ad eum venientem his de rebus conferre monuit: ducesque ad provincias pariter elegit: contra Illyrios gesturus bellum: Pompeius interim ex Sicilia ad lacunas provectus arces: Iunonis templum dona

Cesari summa potestas affuit anno etatis .xx.mo octavo.

Sabinus.

Exercitus custodie nocturne.

Falsa et simulata promissio.

Nuncii mendaciorum et fabularum.

Progressus fuge pompei.

riis insigniisq; refertum : Ad Antonium paraturus fugam prede exposuit : Mytilenas postmodum delatus moram egit : quo in loco puerum quondam existentē Pompeius genitor : cæsaris subiturus bellum : cum matre dereliquerat : demum superatus inde auexerat : Antonius ea tempestate in Mediam profectus Medos parthosq; oppugnabat : cui Pompeius in reditu se ipsum dedere instituerat : Sed cum ab hostibus bello uictum intelligeret : idq; latius vulgaret fama : iterum in spem conuersus est : quasi successurus Antonio : si interisset : aut cum eo diuisurus imperium si accederet : Quippe labienus paulo ante Asiam excurrens : plurimum illi obuersabatur animo : Non multo deinde Antonium Alexandriam rediisse nunciatum est : Ad vtraq; igitur conuersus : iterum oratores ad eum destinat : verbo quidem vt se amicum belliq; socium venisse ostenderet : re autem vt vires eius perspectaret : Sic in thraciam et pontum non nullos mittit : Clanculū cum eorum Regibus inituros foedus : vt si cogitata minus prospere cessissent : ex ponto in Armeniam fuga penetraret : Misit et ad parthos ratus ad residua belli cum Antonio promptissime admissuros ducem : Romanum scilicet : Pompeio magno genitum : Interea classem confestī preparari : et exercitum eam inscensurum exerceri iubet : Cesarem vereri simulans : aut Antonio hæc ipsum instruere : Antonius pceptis his quæ a Pompeio agitabantur : ducem e contra Titium elegit : et naues exercitumq; e Syria ducentem : Pompeio si bellum gereret arma inferre :

labienus parthorū dux.

varie legationes pōpei et inter se discrepātes.

Suspitio Antonii.

Titius Antonii dux.

sin se illi dedat: cum honore ad se ducere admonet: legati a Pompeio venientes his verbis feruntur usi: Pompeius ad te nos mittit: o imperator neutiq; impotens si bellum gerere affectet in hiberiam classe penetrare: eamq; provinciam ob parentem eius: iam pridem amicam: ac benivolam: et adhuc ipsi cum adolescentior esset se dedentem: eumq; nunc invocantem: ad res gerendas excitare: Verum cum tecum pace perfrui: aut tuis auspiciis si opus sit arma sumere: et bellum agere prius aveat: Idq; non ipresenti modo: Sed cum Siciliam in potestate haberet: Italiamq; popularetur: ac matrem tuam salvam premisisset: enixe cuperet nos ad te q primum venire voluit: eadem inpresentia tibi relaturos: que sentiret: quem si admiseris: neutiq; se Sicilia pulsum arbitrabitur: Non enim naves contra ipsum Cesari te concessisse existimat: voluntate ductum: sed necessitate: cu in parthos minime victoriam adipisci posses: Cesare exercitum, non prebente tibi: ut convenerat: Sed cum facile tibi foret: his quas obtinebas copiis Italia potiri. idq: ate minime in tempore factum sit: nunc ut diligentius consideres te etiam atq; etiam admonet: ne plerumq; Cesaris circumventus insidiis: aut affinitatis irretitus: ab illo capiaris: cum scire possis Pompeium illi affinitate coniunctum: preter federa: nulla occassione adhibita oppugnatum extitisse: Lepidum magistratus, participem ab illo exercitibus dignitateq; spoliatum: et ne aliena persequatur: Solum te derelictum esse ait: qui

Oratio legatorum pompei ad Antonium.

Excusatio navium ab Antonio concessarum cesari.

Que a cesare infideliter gesta sint allegat.

quo minus concupita : Monarchia frueretur impedimento esses : Ita ut ambiguum non sit Pompeio : e medio sublato cesarem tecum ad arma venturum esse : Hæc profecto tui cã equum est te animaduertere : Tibi autem Pompeius ob beniuolentiam se se offert : virum optimum ac magnanimum : sub
Subdolũ et dolosum vocat cesarem.
dolo anteponens ac doloso : Nec propterea classem á te cesari
Iterata classis excusatio.
concessam ex necessitate queritur : cum exercitu ad oppugnãdos parthos indigeres : quem ab eo assumeres : Coeterum memorie subicere visum est : ut intelligas exercitum quem nũdum ad te miserit tuo imperio subesse : et aduenienti se cũ his quas habet nauibus : exercituq; fidissimo : et nihil ex fuga relinquente vltro dedere : Pacem quippe meditanti non in vltimis laudum fuerit : Pompei magni seruasse filiũ : arma vero prius eligenti : condignam sortem in futurum
Antonii responsio breuissĩa.
bellum contulisse : Hæc legatis referentibus Antonius mandata quæ Titio iniunxerat illis protulit : vt si re ipsa eadẽ sentiret Pompeius quæ illi retulissent : cum sub Titio ad se venturum non ambigeret : Dum hæc inter eos geruntur : hi qui á Pompeio ad parthos mittebantur ab Antonianis ducibus intercepti sunt : et ad Antonium Alexandriam ꝑ ducuntur : A quibus singula edoctus Antonius Pompei le
Capiũtur Pompei legati et fallatia detegitur.
gatos acciri imperat : captosq; illis ostendit : legati deprecantium in morem : virum iuuenem : extremis circũuentũ cladibus : trepidantemq; ne ab Antonii excluderetur ami
Excusatio legatorꝝ põpei.
cicia : ad hec inductum retulerunt : vt perpetuos Romanorum experiretur hostes : Coeterum ad se opere statim ostẽsurum : q̃ primum Antonii mentem cognouisset : nec vlte

ruis experientia alia aut meditatione usurum esse: Qui
bus Antonius ob ingenii simplicitatem magnanimitatem
q; facile assensus est: Interea Furnius Asie prefectus sub An
tonio Pompeium ad se venientem ac nihil trepidantem
suscepit: nec prohibere aut aduersus contendere potentē:
nec Antonii animum adhuc dare dignoscentem: Sed cū
exercitantem copias suas intueretur: non nullos ex sibi
suppositis elegerat: Et Eneobarbum finitimi exercitus du
cem: aliaq; ex parte animi tam magna celeritate conuo
carat: quibus propere accedentibus: Pompeius questus
est: si hostem eum arbitrarentur esse: qui legatos se su
aq; dedentes ad Antonium misisset: Et hec dicens Eneo
barbum ex curii proditione qui cum eo obuersabatur
intercipere cogitabat: sperans ad eius restitutionem: Ene
obarbum magna ex parte conferre posse: Proditione
detecta: Curius inter primos Romanorum deprehensꝰ
interiit: Pompeius Theodorum libertum: qꝰ solus eius
consilii esset particeps: ne commissa proderet occidit:
Et qui circa Furnium aderant nihil ulterius inqui
situros autumans Lapsacum: per proditionem capit:
quod oppidum multos Italos ex incolatu Cai Cesaris cū
in locum translatos continebat: quos magna merce
de allectos: stipendio sibi adiunxit Iam equites ducē
tos peditum legiones tres in unum congregarat: et Ci
zicum terra mariq; oppugnare coeperat: quem illi ab
utraq; parte repellebant: Nam exercitus quidam Anto
nii licet modicus intra urbem castra habebat: et custo

Simplicitatē Antonii et ma gnātē. Furnius.

Conquestio pompei ficta.

Quę pompeiꝰ excogitabat.

Nota scelus.

Lapsacum oppidū a pōpeio capitur.

Cizicum.

des nonnulli gladiatorum : cum his in locis alebantur :
ut frumentum comportarent : in acheorum portum
se transtulerant : Furnio aut deterioribus eorum
imperante : ac continue cum equitum ingenti manu
propius illi castrametante : nec ad urbes aut frumen
Frumentum. tum ire permittente : Pompeius equitatu nullo fretus
Aggressio Furnii a pōpeio. Furnii exercitum exercitu quodam latens a fronte
aggreditur : Ob id Furnius in Pompeium versus : a ter
Scamandri campus. go ab exercitu excussus est : quem per scamandrium
campum insecutus pompeius : plures in fuga occidit :
Erat quippe ex imbribus lubricus admodum : et ma
dens campus nec gressus sustinebat : Qui vero e fuga
saluati sunt : congredi non ausi : cum impares illis es
sent cessere loco : id cum in Mysiis propontide : ac aliis
finitimis in locis vulgaretur : egeni tenuesq; ob tribu
norum assidua onera : sponte ad Pompei mercedes cō
Victorie pompei fama multos cōmouerat. fluebant : victoriae potissimum fama ducti : quae in
acheorum portu adepta ferebatur : equitatu itaq; haud
abunde munitus Pompeius : et ob id inter pabulandū
non sine damno reiectus ab hostibus equitum cohor
tem Italam ab Antonio seducere temptauit : quae ab
Octauia athenis hiemante ad eum mittebatur : sta
timq; nonnullos eius rei causa cum auro ad cohor
tem destinat : verum hos Macedonie prefectus ab
Antonio deprehensos intercepit : aurumq; inter equi
Nicea : et Nicomedia. tes distribuit : Pompeius capta nicea : et nicomedia
pecuniis abunde potitus est : ac subito preter opinio

nem vniuersa illi adaucta sunt : Furnio haud longe
castrametante : Primum ex Sicilia incipiente vere
octoginta naues ad eum accesserunt : quecunq; ab An Naues .lxxx.ta ad pōpeium
tonio cesari accomodate : aduersus eum ea inpugna ex Sicilia delate.
superfuerant : Bello quippe siculo peracto : cesar
easdem a ceteris absoluerat : venit et ex Syria Titius Titius viginti
viginti supra centum comitatus nauibus : copiis quo
q; ingentibus adauctus : omnesq; in proconesum Preconesum.
arma sustulerunt : Territus igitur ob Titii aduentu
Pompeius naues incendit : remiges omnes quasi cete
ris ad congrediendum interra potiores : armis instru
it : Cassius autem Parmensis et Nasidius : et Satur
ninus : et Termus antistiusque et quicunq; alii di
gniores cum Pompeio obuersabantur et honoratior
cunctorum Fannius socer quoq; ipsius libo : q̄ primū
presente Titio : cui Antonius Pompei res iniunxerat :
potentia longe superabat : a bello minime cessantem
conspexerunt : desperatis rebus suis fide pro se ipsis
habita ad Antonium transiere omnes : Ita ab amicis
destitutus Pompeius ad Bithinie mediterranea se cō Pompei iter versus Bi
uertit : in armeniam subinde profecturus vt aiebant : thiniam.
quem clanculum nocte discedentem Furnius et Titius :
et vltra hos amintas insecuti sunt : eumq; circa ves
peram continuo cursu deprehendentes : separatim ap
positis castris obsidere pergunt : in colle quodam si
ne vallo et fossa : vt pote nocte defessi considentes : Obsessus pompei. hostes
Sic se habentibus Pompeius ter mille scuti gerulos nocte aggreditur.

per tenebras īmisit: multosq; ex illis decumbentes ad huc et raptim ē stratis excitos neci dedit: illi igitur nudi turpissime in fugam abeunt: creditumq; est: si hostes vniuerso cum exercitu conuersione iam occepta Pompeius noctē insecutus esset: celerem forte victoriam de omnibus fuisse habiturum: Verum hęc deo aliquo aduersante neglexit: nec aliud vlterius conatus: iterum in mediterranea iter tenuit: Illi vero predabundi insequebantur: et frumentatum ire prohibebant: donec inopia deuictus cum Furnio colloquium venire postulauit magni pompei beniuolo olim atq; amico: et quem preceteris egregium moribusq; constantem arbitrabatur esse: Fluuium igitur in medio nactus: se legatos ad Antonium misisse aiebat: adiciebatq; se ob famem: et incuriam de ipso habitam hec interim egisse: vos enim aiebat si ex Antonii mente bellum mihi: male sibi consulit Antonius insurgens in se bellum haud aduertens: Sin Antonii mentem preuenistis: testor suadeoq; ut legatos meos ad eum missos expectetis: vel me suscipientes ad illum adducatis: Dedo enim iam me tibi soli Furni: Hoc tantum pro fide exigens: quod me ad Antonium saluum comitabere: Sic ille loquutus est: Antonio ob naturę eius bonitatem facilitatemq; confisus: et quę in medio erant duntaxat veritus Furnius Pompeio in hunc modum retulit: Si quidem se ipsum a principio Antonio dedisset: ad illum fuisse profecturum: aut responsiones eius Mytilenis quiescentem moraturum: verum cum ad omnia gessisset bellum: vt notum erat:

Felix pompeius si victoria vti sciuisset.

Petit colloquium a Furnio Pompeius.

Verba pompei ficta ex necessitate.

Furnii responsio per acerba.

.·: nihil ad :·

nihil ad intelligentes his uerbis opus esse: Nunc enim te inquit poenitet: neq; nos duces in unum repulisse: neq; te Titio uicissim permisisse: Titio nempe quae ad Antonium pro te necessaria erant commissa sunt: et quam a nobis fidem postulas ab illo fuit exigenda: cui iniunctum est: aut te bello crassantem interimere: aut illi permittentem cum honore ad se ducere: Coeterum Pompeius Titio vehementer succensebat: quod belli gerendi curam in eum suscepisset quem alias a se captum conseruarat: Hac igitur opinione ira concitus: cum Titium haud preclarum virum arbitraretur esse: et ut suspectum vereretur: et inueteratam quandam contumeliam beneficio eius adiunctam intelligeret: Furnio iterum se dedere velle aiebat: Et ut eum susciperet orabat: Non admittente eo: Aminte se committere respondit: Cui Furnius: nec Amintam eum suscepturum esse: contumelia ductum eorum: quae in Antonium egisset: Ex his profecto qui circa Furnium erant opinio affuit: Pompeium ex presenti inopia insequenti die se suaq; Titio permissurum fore: At vero Pompeius instante nocte consuetos ignes derelinqui: et Tubicines inter ualla noctis more solito precinere mandauit: Ipse clanculum cum potioribus tentorio egressus est: quibus nec quid acturus foret: aut quo profecturus patefecit: Deliberauerat quippe ad mare progredi: ignemq; Titii classi immittere: Quod fortassis effecisset: nisi quod Scaurus ab eo transfuga: iter per quod se proriperet: quamquam meditationem eius

Pompei⁹ Titio infensus.

Comittit se Aminte Pompeius.

Pompei audax facinus si fortuna fauisset.

Scaurus transfuga.

ignoraret: edixit hostibus: Tum vero mille et quingentis equitibus Amintas comitatus Pompeium nullo equite sti patum insecutus est: Ac protinus qui cum Pompeio fue rant ad Amintam iam propinquum effugerunt: non nulli clam: alii palam discedentes: Destitutus igitur ab omnibus Pompeius: et iam suos veritus: nullo foedere se ipsum Aminte tradidit qui nec foedere proposito: se Ti tio tradere sustinuit: Eoq; modo Pompeius sextus captus est: residuus magni Pompei filius: natu iunior: a patre de relictus: ac sub fratre adolescentior adhuc residens: clam in hiberia predatoriis usus navibus: donec multis ad eum confluentibus: cum Pompei filius esse nosceretur: palam ma ria depredatus est: et adversum Caium Cesarem audacissi me pugnavit: exercitum quoq; ingentem sibi asciuit: na ves: pecunias: insulasq; consequutus: universi etiam maris circa occidentem effectus imperator: Italiam fame afflixit: hostes ad foedera quae optaret pariter induxit: et quod maximum est: in proscriptionibus: patrie penitus ruenti opem attulit: plures et illustres viros saluti reddidit: qui tunc propriis ob ipsum fruebantur Laribus: Coeterum deo aliq. adversante ut premisimus: cum fortune prosperitas affla ret: neutiq; hostes bello insecutus est: abunde illis succen sere existimans: huiusmodi igitur Pompeius habitus: tan dem inter hostium pervenit manus: Titius Pompei exer citum Antonio asciuit: Ipsum preterea Pompeium Myleti interemit: cum quadragesimum etatis attigisset annum: sive propria ad id provectus ira: ob contumeliam illatam

Traditur Aminte Pompei. destitutus ab omnibus.

Epilogus gestorum a popeio

Laus Pompei imortalis.

Deum Attende.

Pompei sexti interitus a Titio anno etatis quadragesimo.

beneficii pcepti imemor : sine iubente Antonio : Sunt q
Plancum : non Antonium id iussisse existiment : quem Plancus ·
Syrie pretorem existentem : et ad epistolas quæ Antoīo
conferrent institutum Antonii anulo utentem : id scrip
sisse referunt : non nulli sciente Antonio : Coeterum eru
bescente ob pompei nomen : ac cleopatram : quæ magnū cleopatra Magni Pompei
Pompeium precipua beniuolentia coluerat : Quidam a se beniuola ·
ipso id egisse Plancum : hæc intelligentem : et tempus
obseruantem ne Antonio et cæsari aliquando dissiden
di causam cleopatra Pompeio assentiens : afferre posset :
Defuncto Pompeio Antonius cum exercitu armenium
iterum aggressus est : Cæsar in Illyrios qui Italiam latro
ciniis predationibusq; vexabant bellum mouit : cum q
dam romanis minime parerent : alii ciuilibus distrahe
rentur preliis : Ac mihi quidem uisum est : Illyriorum
res : non utiq; diligenter a me cognitas neq; proprie scrip
tionis adimplentes opus : aut prouinciam alibi sortitas : et
temporis : quo geste sunt : in fine prius ingendo scribere :
easq; Macedonie illis finitime subicere :~

P · Candidi de ciuilibus Romanorum bellis ex Appiano
Alexandrino traductis in latinum liber Quintus fi
nit · Incipit Sextus qui Illyriorum inscribit ·

ILLIRIOS greci eos existimant qui supra Ma Illyrii ·
cedoniam et Thraciam a Chaonis et Thesprotis Chaones et Thesproti ·
ad fluuium histrum sedes habent : Hæc enim

totius prouincie longitudo est: amplitudo eius ex Macedonia et Thracie montibus: ad peones usq: et Ionium mare Alpiumq: obiecta protenditur: quae dierū quinque itinerationem continet: Longitudo intriplo ꝓductior est: ut graeci perhibent: Romani eam regionē mensure subitientes Longitudinem sex milium stadiorum latitudinem mille et ducentorum numero contineri putant: asseruntq; eius prouincie cognomen ab Illyrio Poliphemo quippe cyclopi ac Galatee Celtum et Illyrium: et Gallum filios extitisse: eosq: ex Sicilia progressos celtis et Illyriis et galatis ab ipsis cognomen assumentibus imperitasse: Et haec mihi inter pleraq; a multis memorata placuere: Illyrio deinde filios Achilem: Autarium: Dardanum: Medum: Taulantium: Perrebūq: referunt: Filias quoq: Partham: Daortam Daserā: aliasq: a quibus Taulantii: Perribi Achilei: Autarici: Dardani: Parthem: Dasaretii: Darsiiq: prodiere: Autario ipsi Panonium vel Peoni Tribalum a quibus pariter nationum cognomina traducta sunt: Et haec quidem ab antiquitate repetuntur: Illyriorum gens itaq; ut intam ampla regione multa et vulgata nunc quoq: inesse cernimus: Scordisiorum et Tribalorum fuit: qui tellurem ingentem possidentes tam diu inter se bello dimicarunt: quoad Tribalorum qui supererāt ad getas supra histrum fuga transiere: Haec natio ad philippi et Alexandri usq: tempora potens habita: nūc adeo euiluit: ut nullo fere cognomine superesse videatur: Scordisiorum insuper gens debilior effecta: hi enim a Ro

Poliphemus. Celtus. Illyrius: Gallus.

Illyrii filii

Scordisii et Tribali.

manus bello superati : ad Istri tandem fluminis peruenere Ister fluuius.
insulas : procedente mox tempore nonnulli iterum regres
si : peones incoluere ultimos et ob id nunc quoq; inter pe
ones : Scordisiorum genus inest : parimodo et ardiei : cū
mari finitimi optima antariorum loca circa litus inuasis
sent : eos expulere : Post hos liburni nauibus plurimum Liburni a quib; liburnice naues.
insignes fuisse memorantur : Illyriorum natio alia : qui
Ionium insulasq; predabantur : nauibus citis usi : leuita
teq; precipuus : qua ex causa Romani : nunc quoq; naues q̄
leuitate celeritateq; prestarent : Liburnicas solent appellare :
Fama est antarios apollinis indignatione in extremam de
cidisse cladem : Quippe eosdem : celtasq; quos cimbros uo Lege et abstine a preda sacrorum locorum per exemplū.
cant : ad delphos posuisse castra : statimq; omnes dispersos
aufugisse : multos ante inceptam pugnam : pluuia in eos
cum procellis fulguribusq; desemente : His uero qui ad
propria redissent infinitam ranarum uim subortam : que
putrescentes flumina corrūperent : uapore deinde exter
ra exhalante : pestem Illyriorum ac corruptionem inse
quutam esse que potissimum Antarios inuaderet : donec Antarii.
profugi a patria ac pestem deferentes : cum nemo obtimo
rem suscipere auderet : trium et uiginti dierum progressi
iter : ad tellurem palustrem inhospitamq; uenere : et iux̄
Bastarnarum gentem condidere urbes : Celtarum porro Bastarnarum gens.
tellurem Apollinem concussisse aiunt : urbesq; absorbuisse :
Nec prius finem tante cladi impositum : q̄ et ipsi parimodo Mirabile.
e laribus egressi sunt : et in Illyrios qui cum ipsis una deli
quissent peruenere : quos peste iam confectos : et ob id debi

les: cum facile vicissent contractatione earum rerum morbo correpti in fugam abiere et ad pyrenem usq; muntanere loca: Cum deinde ad orientem gressus convertissent: Romani celtarum metu ducti cum quibus antea insigni bello dimicaverant: ne et hi superatis alpib. in Italiam venirent: consules opposuere: qui cum omni exercitu deleti sunt: Huiusmodi romanorum clades et terribile celtarum nomen omnem invasit Italiam: donec imperatorem eligentes qui prius libycos Numidasq; ac Maurusios ingenti prelio devicerat: cimbros superarunt: plurimamq; illis cedem sepenumero intulerunt: ut me cum de celtis scriberem suo loco relatum est: Qua ex re debiliores iam effecti: et ob id exclusi tellure omni multa perpessi atq; inferentes damna: ad propria tandem rediere loca: Et hic finis impietatis adeo Illyriis celtisq; impositus: Nec propterea a sacrilegio impias cohibuere manus: Verum iterum ex Illyriis Celtisq; Scordisci precipue ac medi: Dardaniq; Macedoniam simul ac greciam excucurrere et multa ex sacris depredati Delphicum iterum invasere templum: pluribus ex suis tunc quoq; amissis: duobus ac triginta: a prima inter Romanos et Celtas incepta pugna: elapsis annis: et ex illo per intervalla cum eisdem depugnantes denuo ob simile sacrilegium in eos movere bellum: Lucio Scipione ducente exercitum: Iam tum quidem grecis macedonibusq; imperantes: feruntq; finitimos ad hec nephanda socios illis accessisse: Verum sua sponte nulla exhibita ope: Scipioni eos reliquisse: autariorum

Romani a celtis profligati
Marii victoria de cimbris.

Sacrilegium denuo.
Attende.

Lucius scipio.

memoria ductos : qui per Illyrium omne concidissent : Sci
pionem vero Scordisiorum vniuersos fere deleuisse : qui
autem e bello superfuerant ad Istrum fluminisq; insulas
peruenisse fuga : Ipsum deinde cum Medis et dardanis
sacri auri pactione corruptum iecisse foedus : ex quo non
nulli Italorum monumentis suis prodidere : ob hanc potis
simum causam Romanos sepenumero post Lucium usq;
ad Monarchiam ciuilibus inter se concertasse bellis : Hec
igitur de Illyricis a grecis habitis : Longioribus verbis a me
perscripta sunt : Romani vero non hos duntaxat : sed peo
nes vltra eos : necnon retios : Noricos et Mysios qui Euro
pam incolunt : et quoscunq; alios his finitimos : qui Istrū
a dextra nauigantibus sese offerunt : vicissim vt helines
a grecis distinguunt : eosq; propriis appellationibus seperati
nominant : coeterum communi vocabulo Illyrios omnes
arbitrantur : Qua opinione a principio ducti : neutiq;
adhuc inea persistentes finem earum inuenere nationū :
sed ab Istri ortu usq; ad mare ponticum : quod sub tributo
obtinent Illyrici fines esse voluerunt : Quemadmodum au
tem sub imperio illos adegerint Romani : cum de celtis
scriberemus prefati sumus minime nos habunde cognouis
se : neq; bellorum principia aut occasiones percepisse : eāq;
ob causam qui clarius Illyriorum res discernerent : adscri
bendum hortati sumus : Que autem nobis nota sunt ꝑ
palam efferemus Agron Illyriorum partis Rex fuit : eius
que circa Ionii maris sinum sita est : quam et Pyrrhus e
pyri Rex et qui Pyrrho vicissim adheserunt olim tennere

Mirabile de auro sacrilego cui? eā qdā existimāt ciui lia inter Romanos efflu xisse bella.

Idest graecos a graecis.

Fines Illyrici a Romanis.

Agron Illyriorum rex.

Pyrrhus Epyri Rex.

Idemq: et Epyri partem quandam: et Corcyram ultra hāc et epidamnum pharumq: suscipiens sub custodia detinuit: Reliquum autem Ionii cum adnavigaret: Insula quedam Esisos nomine ad romanos defecit: et subinde legatos ad eos misit: accusationem eorum quae in Esisos Agron cōmisisset deferentes: Illyrii navigantibus invecti Esisorum oratorem Calemporum nomine: nec non Romanorum Coruncanium ut quidam arbitrantur interemerunt: Reliqui se ipsos neci tradiderunt: Ex hoc romani navibus simul ac pedestri exercitu: Illyrios aggressi feruntur: Agron infante filio superstite: cui pine nomen fuit: diem obiit: uxori vero regnum: quo filii curam assumeret: quanq: nec illius esset genitrix: servandum dereliquit: Demetrius qui ex agronis imperio pharum obtinebat: Corcyra interim adepta Romanis ad navigantibus: utranq: ex proditione illis tradidit: Romam epidānum in amiciciam eorum pellexere: et Esiis Epidamniisq: obsessis ab Illyriis ad eorum opem exercitum misere: Quam obrem Illyrii obsidione dissoluta retronettere copias: et quidam ex ipsis qui Antitani appellabantur ad Romanos defecere: Interea Agronis uxor legatos suos Romam misit: et captivos transfugasq: Romanis exhibens veniam ab illis supplex postulavit: quasi hæc non ab ea: sed ab Agrone potius gesta essent: Romani corcyram: Pharam: Esisos atq: epidamnum: Postremo Illyrios qui Antitani appellatur sub eorum imperio cessisse retulerunt: Pinem aliam Agronis regionem retinere ac Romanorum societate uti pos

Marginal notes:

Calemporus.

Coruncanius.

Pine.

Demetrius.

Quēadmodum romāi corcyrā et pharū adepti sūt.

Antitani.

Conventio inter romanos et Agronis uxorem.

se : si a premissis se abstineat : nec ad Elisum Illyrici preter q̃ duobus lembus : et his quidem inermibus adnauigent : Quæ omnia ab illis suscepta sunt : Et hæc prima Romanorum cum Illyriis prælia foederaq; extitere : Post quæ corcyram et Apolloniam libertate donauerunt : Demetrioq; proditionis dedere premia ob ea que contulisset : Infidelitatẽ tamen aspernantes : quæ paulo post ab eo prodiit : Romanis quippe per triennium circa Heridanum cum Celtis dimicantibus Demetrius veluti bello implicitos : minus veritus mare percucurrit : et Istros Illyriorum nationem aliam sibi vendicauit Antitanos etiam a Romanis deficere : coegit : Romani q̃ primum : Celtarum res composuissent : subito adnauigantes : predatores intercepere : qui nuper cuz Demetrio ceterisq; deficientibus : Illyriis se coniunxerant : Demetrium porro ad Philippum Macedonie Regem fugientem atq; iterum in patriam reuersum et Ionium classe depredantem interemere : et pharum eius patriam cum illo coniurantem euertere funditus : Illyriis ob pinem denuo illos admittentem : indulgentes : Sic secundo bella foederaq; cum Illyriis inita sunt : Residua vero a me neq; tempore : neq; ordine magis omnia q̃ per Illyriorum nationes : quẽadmodum singula queq; repperi descripta sunt : Romani Macedoniam bello inuaserant : cum perseus post philippũ eius regno potiretur : Perseo Genthius Illyriorum Rex aliis pecuniis inuitatus ad bellum socius accesserat : Illyriosq; in Romanos concitarat : ac Romanorum legatos ad eum proficiscentes vinculis iniecerat : causatus non legationis : sed ex·

Landa proditorẽ non proditionem·

Demetrius·

Vindicta Romanorum de Demetrio·

Genthius de quo ĩ persei vita legitur·

Anitius

plorandi occasione ad se venisse ob eam rem Anitius Ro
manorum pretor: non nullas Genthii naues mari coepit:
deinde interram progressus: eundem bello superauit: et
loco quodam conclusum cum veniam deposceret Roma

Anitii vilitas et idē de pseo in

nis se dedere suasit: Ille ad consultandum tres dies postu
lauit: Quibus concessis cum interim sibi subditi ad Ani
tium transirent ut ad eum accedere posset exorauit ad
quem delatus genu procumbens: summa turpitudine p
se ipso deprecatus est: Anitius trepidantem adhortatus
manu sustulit: et simul in conuiuio discumbere moni
tum cum e triclinio discederet: á ministris in custodiā
inici mandauit: quem Rome deinde cum filiis in tri
umpho habuit: Genthii bellum diebus viginti consuma

Nota

tum fuit: Septuaginta illius vrbes Emilius Paulus qui
Perseum Regem bello superauit: et ad Senatum misit in
hunc modum depredatus est: clanculum enim Romā
profectus et inde reuersus á senatu summa celeritate
vrbium incolis cōmissorum veniam concedere velle al
lato omni quod haberent auro atq; argento pollicetur:
consentientibus ipsis exercitum ad vnam quanq; vrbiū
eorum per partes intulit: Tandem vniuersis exerci
tuum ducibus definita die ad auroram per preconem
vrbes publice discurrere: omnesq; pecunias intra hora
rum trium spatium inforum deferri á ciuibus impe
rat: Quibus allatis reliqua omnia prede exposuit:

Ardiei et Palarii.

Sic Paulus una hora septuaginta spoliauit vrbes: Ardi
ei autem et Palarii alia Illyriorum natio: Illyrium

quod á Romanis tenebatur inuaserant: Quibus Romani
ab occupationes misere legatos: qui illos deterrerent:
Non parentibus vero exercitum decem milium pe
ditum equitum sexcentum destinant: Illi cognita
re nundum parati in bellum legatos suos Romam
mittunt: et veluti gestorum per eos poeniteret ve
niam expostulant: Senatus damnorum impensam:
quam indigne oppressis intulissent persoluere illos
iubet: Cum id quoq; neglexissent: Fuluius flaccus in — Fuluius Flaccus.
gentibus copiis in eos proficiscitur: prelium ad excur
sionem duntaxat usq; finitum est: Non enim exitum
diligenter inuenire potuerunt: Iapodes intra alpes — Iapodes á Sempronio.
incolentes Sempronius tuditanus cognomine et Ti — Tuditano et Tiberio.
berius pandusius pugna superarunt: visumq; est: — Pandusio victi.
illos ambobus paruisse: parimodo Segestani Lucio — Segestani.
Cotte ac Metello se dedere: Verum omnes non mul
to post á Romanis descivere: Dalmate Illyriorum ab — Dalmate.
his diuersa natio: Illyrios Romanis obsequentes in
uaserunt: et legatos Romanorum eam ob causam ad
eos venientes minime admiserunt: Quam obrem
videntur Romani aduersus illos sumpsisse arma:
Marco figulo consule ducente: At hi figulo q primu — M. Figulus.
inferente copias custodias aggressi superarunt: easq;
ab exercitu in campum pepulerunt: Ita ut ad Naronẽ — Naro fluuius.
usq; fluuium fuga peruenirent: verum iidem retro
uertere gradum: Iam enim instabat hiems: figulus ra
tus eos inopiam aggredi posse: discurrentes undiq; ad

Delminium urbs.

eius impetum ex oppidis offendens in fugam vertit: donec ad urbem Delminium: a qua dalmatarum nomen illis inditum terga dare compulit: Cum nihil ex impetu aduersus munitam urbem conari: neq; machinas ob altitudinem adhibere posset: ad alias excursiones se conuertit: Destitutis omnibus et inhospitis ob insultus in delminium factos: Ipse bicubitas: sudes pice ac sulphure stuppaq; componens ex catapultis in delminium iacit: quae ab impetu succense: et lampadarum vice per inane volitantes: quaecunq; attigissent igne corripiebant: Ita multa a flammis absumuntur: Eoq; modo finis belli a signo Dalmatis imponitur: Sequenti tempore Cecilius Metellus consulatum adeptus: nihil delinquentibus dalmatis triumphandi libidine bellum ex decreto intulit: a quibus amice susceptus in salone eorum urbe transegit hiemem: Postremo Romam delatus nulla ex causa triumphauit: Caesare haud longe in celtas ducente copias: Dalmate aliiq; Illyriorum populi prosperrerem gessisse visi sunt: et liburnis que Illyriorum gens alia habetur: Promonam abstulere urbem liburni Romanis se dedentes ad Caesarem propinquum fuga peruenere: Caesar legatos ad illos misit: hortatusq; est: ut qui promonam suscepissent liburnis restituerent: Despicientibus illis mandata exequi: exercitum ingentem intulit: qui ab Illyriis oppressus est: Caesar curis prepeditus instante Pompeianorum seditione: cum iam ad bellum inclinaret nihil ulterius molitus est: Verum cum omni exercitu quanquam tempestate aduersa a Brundisio lo

Modum incendende urbis attende.

Cecili. Metellus consul.

Triumph. inanis.

Promona urbs.

Cesaris exercitum ab Illyriis oppressum.

nium transmisit : cum Pompeio in Macedonia gesturus bel
lum : Reliquum exercitus Antonius in Macedoniam
Cæsari perduxit : Ingenti deinde tempestate tenente lo
nium : Gabinius cohortes peditum quinque supra decem :
equites termille per Illyrium ad Cæsarem adducere tēp
tabat : Quos Illyrii timore eorum que paulo ante in Cæ
sarem egissent : cum victoriam eius internitionem rebus
suis allaturam arbitrarentur Gabinio excepto paucisq; cū
illo fugientibus ad vnum interemere omnes : magnamq;
pecuniarum copiam obhoc spoliaq; in numera obtinuere :
Hæc Cæsar ob belli cum Pompeio necessitatem dissimulan
ter tulit : Deuicto deinde Pompeio cum reliquias seditio
nis huius per partes persequutus esset : tandem composi
tis omnibus Romam rediit : expeditionemq; in getas par
thosq; preparauit : Veriti itaq; Illyrii ne cæsar ex itinere
in eos insultaret : Legatos Romam mittunt : qui actorum Legatio Illyriorum.
veniam deposcerent : seq; in amiciciam eius societatemq; de
derent : Illyriorum gentem veluti bello inclitam verbis
extollentes cesar in parthos profecturus acerbius responsū
reddidit : Minime amicorum loco habituros eos qui talia Responsum cesaris lege.
in ipsum perpetrassent : Indulgere autem velle : si tribu
ta contulissent : obsidesq; dedissent : vtraq; pollicentibus
ipsis Atinium cum tribus legionibus magnoq; equitatu ad Antinius.
eos mittit : qui tributa quedam parua imponeret obsides
q; reciperet : Defuncto interim Cæsare : rati Romanorum
res vt in illo potissimum vires habuissent : ita eius morte Fidem populorum.
poenitus extinctum iri Atinio vlterius parere recusarunt :

neq; tributu aut obsides conferre voluerunt crassan
te in eos quinque cohortibus Atinio : Illyrii in eum cõ

Superatur Atinius ab Illyriis.

uersi bello superarunt : ductoremq; ordinis Bebium
consularem virum interemerunt : Atinius cum re
sidiis ex fuga Epidamnum se se contulit : Romano
rum deinde Senatus exercitum huiusmodi et Macedo
niam vltra ipsum Illyrios omnes et quibus imperabat
Marco Bruto qui Cæsarem occidit : quemadmodum et
Syriam Cassio eiusdem necis conscio et participi conces
sit : Sic illis aduersus Antonium Cæsaremq; Augustũ

Illyrii in philippis cum Bruto depugnarũt.

cognomine pugnantibus Illyrii nullo otio potiti sunt :
Peones vero natio ingens circa Istrum per longum in
colens ad Iapodum populis supra Dardanos protendi

Qui Panoni dicantur.

tur : Hi peones a græcis a Romanis Panonii appellan
tur : et ab illis vt premisimus inter Illyrios annume
rati sunt : De quibus nunc mihi Illyriorum res recen
senti videtur : differendum : Gloriosi hi admodum ob

Agriani cum Philippo et Alexandro.

Macedonum Agrianos : qui potissimum philippo et Ale
xandro in bellis prestiterunt : quoniam et hi peones fue
re : ex his qui inferiora incolunt ab Illyriis coloni e din :
Ceterum cum Cornelius aduersus peones exercitum

Peonũ fama Italiã trepidatiõe repleuit omnẽ.

deducens turpiter reiectus esset : ingens peonum fama
vniuersam formidine concussit Italiam : ac deinceps p
longum tempus qui consulatum apud Romanos gere
bant : haud quaq; peones bello aggredi ausi sunt : Et hec
iam pridem tam ingentia de Illyriis et peonum popu
lis scrutando repperi : In cæsaris vero commentariis

eius qui Augustus cognominatus est: nihil antiquius de
peonum gente perscriptum legi. Aliam quoq; Illyriorum
gentem: preter eam quam retuli Romanis paruisse
mihi visum est: verum quae ea sit: haud intelligo: Nō
enim alienas res augustus: sed proprias conscripsit: Quē
admodum ab imperio deficientes ad tributa redegit: et
alias sub propriis legibus degentes bello superauit: Postre
mo reliquas omnes que summitates alpium incolunt bar
baras bellicosasq; nationes per vim subdidit: quae finiti
me Italiam furtim predabantur: Et profecto mirum mi
hi videtur cum tam multe magneq; Romanorum copie
contra celtas et hiberos alpes pertransierint: eas nationes
contempsisse: Caium etiam Caesarem felicissimum in bel
lis virum: pari modo eos neglexisse: cum celtas oppugna
ret: et per decem fere annos circa prouinciam illam hi
bernasset: Coeterum arbitror hos viros ad ea que elegissēt
properantes de transitu Alpium duntaxat cogitasse: Caius
Caesar circa Celticam moram ducens: et seditioni pompei
ane: quae haec ipsa sibi assumeret: finem solum appo
nere curauit: Vident insuper et Illyrium et celtas simul
eligens: non omnibus sed his que ad Romanos pertine
rent prefuisse: At vero caesar Augustus vniuersa adeptus
cum interloquendum Antonii inertiam senatui expli
casset: Italam gentem preceteris bellicosissimam: et eā
dem sepenumero infestantem mitem reddidit: Oxyeos,
Perthenetas: Bathiates: Taulantios: Cambeos: cinābros: Mer
romenos: atq; Pyrisseos omni experientia edita sibi subdi

Attende Appianū legisse. Cesaris Augusti cōmētarios qui libri de vita sua īscribuntur vt inquit Suetonius.

Augusti historiam

Illyrios nūq̄ a Iulio Cesare bello victos.

Cesar August. Illyrios omnes superauit.

Populorum nomina.

dit : Maiore insuper labore capti sunt : et ad tributa que
soluere desierant impulsi : Docleate : carnii : Interfrurini :
Narisii : Glitidiones atq; Taurisci : Quibus victis finitimi
metu territi : Ippasini scilicet et Bessi se illi tradidere : De
ficientes vero Melitinos et Corcyreos : qui insulas incolũt
ingenti belli mole superauit : quoniam maria classe pre
dabantur : Et horum quidem impuberes cæsar iussit inter
fici : reliquos pretio venundedit : liburnis naues ademit :
quoniam et pariter maria infestabant : Ex Iapodum gen
te : quæ intra Alpes habitat Moentini et edeate ipsi ad

Quemadmodũ August' Iapodes sibi subegit.

uenienti se ultro tradiderunt : Aurupini qui plurimi et

Aurupini.

bellicosissimi ex Iapodum natione referuntur ex villis ad vr
bem secesserunt : appropinquante quoq; illo inter siluas la
tuerunt cæsar capta vrbe neutiq; ignem inici passus est :
ratus eos se tandem illi esse dedituros : Quo facto vrbem ut
incolerent ommisit : Maxime autem inter omnes cæsari

Qui potentiores populi.

impedimentum attulere Salassi et Iapodes : qui vltra alpes
incolunt : Segestani : Dalmate : Daisii : peonesq; qui Salasiis
sponte adheserant : Hi vertices alpium tenent : montes
inaccessi : arcta : semita : ac difficilis ad eos ducit : quorum
fiducia propriis degebant legibus : et vectigalia a transeũ

Veterus.

tibus poscebant : Hos veterus inopine aggressus angusta
locorum per insidias occupat : et per biennium obsessos te
nuit : Illi salis inopia ducti : quo maxime indigebant tan
dem admisere custodias : Postremo a vetere deficientes mu
nimenta deiecere : et angustiis locorum occupatis : qui a
cæsare ad ipsos mittebantur : irrisere cum nihil magnũ

in eos conari possent: Ea ex causa cæsar instante contra Antonium bello suis legibus degere concessit: Et qui ve teri insultassent veniam indulsit: Hæc omnia ad suspi tionem vertentes ipsi: alias iterum urbes congregabant: et quæ Romanis parerent inuadebant: donec Mesala coruinus: ut illos expugnaret a Cæsare premissus fame domuit: eoq; modo Salassi in Romanorum cessere pote statem: Iapodes qui ultra alpes incolunt natio ferocissima: ac pene siluestris: bis a se per annos fere viginti Romanos repulere: Aquileiam quoq; excucurrere et Torgium Ro manorum coloniam depredati sunt: Insurgente in eos Cæsare per iter asperum atq; aduersum ad hæc magis cō tra eum irritabantur: nemora in oppositum illi precidē tes: cum deinde ad aliam siluam diuertisset: Cæsar in fugam abeunt: et appropinquanti struxere insidias: Cæsar id ipsum suspicatus ad montium Apices ex suis mit tit: qui eos utraq; ex parte aggrederentur: Submissius aduentante illo: et siluas excidente: Iapodes ex insidiis subito apparuere: Multosq; affecere vulneribus: Verum maior eorum pars ab his qui ex apicibus decurrerent in terfecti sunt: Reliqui iterum ad siluas reuertuntur: ur bem relinquentes: cui Terponus nomen fuit: Eam inter ceptam Cæsar minime cremauit: satis arbitratus pari ter illos se esse dedituros ut fecere: Deinde ad aliam pro cessit urbem Metulium incole nuncupant: quæ Iapodū primaria habetur urbs: Sita est autem in monte Ne moroso duobus condita tumulis: quos vallis modica

Augusti dissimulatio ad tempus.

Mesala coruinus insignis orator.

Aquileia.

Torgium colonia Romanorum.

Augusti astutia in expu gnando.

Terponus urbs.

Metulium urbs pmaria.

intersecat : et Iuuentus ad trium milium numerum
armis animisq; prepollens : Romanos circa moenia
pugnantes : facile ab illis repellebat : At hi agge
rem erigentes a metuliis hinc inde discurrentib?
die noctuq; vexabantur : et e muris machinaruz
ope : quas in bello acceperant longius distare coge
bantur : Nam ea pugna quam Brutus haud longe
ab eo loco cum Antonio et Cæsare ipso simul habuit :
machinas susceperant : Dissipantibus interim Ro
manis eorum moenia : illi interius propugnacula
alia struebant : et labore defessi in ea que construxerāt
saltu ferebantur : Romani recepto muro : qui ab illis
relictus fuerat igne succendunt : ad reliquum vero
aggeres binos erigunt : a quibus pontes ; subinde quatu
or ad moenia struxere : Peractis omnibus : Cæsar non
nullos ad aduersam urbis partem ire iubet : ut ciues
ab inuicem distraheret : reliquos ex suis per pontes ad
moenia accelerare admonet : Interim ab edita turri
quæ fierent intentus prospectabat : Barbari ascenden
tibus ipsis ex aduerso per moenia occurrunt : coeteri
a tergo insidias struentes : cum pontes longos lan
ceis appellerent : adhuc magis exultare incipiunt :
uno igitur ex pontibus : deinde alio post primum
corruente : cum tertius in ruinam laberetur : timor
omni ex parte Romanos occupat : nec ullus quartū
pontem audebat ingredi : Cesar igitur e turri eos
increpare pergit : cum nec sic in bellum concitare

Non longe Metulium a philippis.

Difficilem attende ex pugnationē.

Cæsaris Augusti audaciam conspice.

posset: Ipse clipeo assumpto per pontem cursu fere batur: accurrunt et cum eo ex ducibus Agrippa et hyeron Lutiusq; ex corporis custodibus Iolas: qua tuor hi soli ac scutiferorum nonnulli pontem occu pant: Cæsare igitur pontem transeunte: rubore duc ti milites confertim ad eum aduolant: Qua ex can sa pregrauatus pons ad inferiora statim labitur: uri q; inuicem plurimi interrum corruunt: ex quibus nonnulli periere: Alii ferme contritis mēbris efferū tur: Cæsar crus dextrum et vtrunq; brachium sanci denuo turrim conscendit: consularibus quibusq; prose quentibus vt ex fide incolumē se esse ostenderet: ne quis interim ex rumore mortis eius tumultus oriret: aut hostes illum terga vertere putarent: ac protinus alium exedificare iubet pontem: quæ res precipue Me tulios exterruit: cum se aduersus hominē animo poe nitus in inuictum bellum iniisse cernerent: Postridie ita q; legatis ad eum missis quingentos quos idem postula rat exhibuere obsides: et custodias admittere polliciti altiorem vt custodirent reliquere tumulum: Ipsi in alterum omnes secesserunt: Cum custodes ad eos ve nientes arma deponere iuberent animo turbati: mu lieres eorum atq; filios intra senatus conclusere lo cum: et custodias simul admittentes Romanis annūciat: Si quid insolitum erga eos moliri audeant: se Locū illum incensuros: et cum desperatione pariter Roma nos inuasuros: Quibus dictis ex inferiore Loco quasi su

Agrippa: hyeron Lutiusq; Iolas.

Hinc licet aduertere Suetonii errorē q̄ ī vita Augusti ita scribit Dalmatico et̄ vulnera excepit vna acie ī dextrū genu lapide ictus altera et crus et vtrūq; brachiū ruina pōtis cō sauciat. Nō enī Dalmatico sed Iapodū bello gestū nec ī acie sꝫ expugnatione vrbis.

Terribile Metuliorum facinus.

periorem ascensuri in unum coeunt: Tunc vero custo die senatus locum ultro incendunt: Plurime igitur mulierum se ipsas filiosq; interemere: Quae damnatos viros deferentes iniecere igni: Sic omni Metuliorum iuventute fere inarmis concidente: et inutilium maiore parte igne conflagrante: civitas quoq; incendio absumpta est: Ita ut nullum tam ingentis urbis superfuerit vestigium: Devictis Metuliis Iapodum reliqui timore ducti se ipsos caesari dedere: Sic Iapodes qui ultra alpes incolunt tunc primum Romanorum tulere iugum: Recedente deinde caesare Posseni ab illo defecerunt: quos Marcus elbius ad eos missus bello domuit: et qui defectionis causa fuerant occidit: reliquos precio venumdedit: In Segestanorum igitur tellurem bis postea profecti consules Romani neq; obsides: neq; aliud quicq; ab illis abstulerant: Qua ex causa Segestani maiores spiritus sibi assumpserant: Caesar per peonum tellurem: cum et hi minus Romanis paruissent in eos profectus est: Nemorosa quippe peonum regio est: et in longum ab Iapodum populis usq; ad Dardanos protenditur: Peones nullas urbes habent agros duntaxat et villas per cognationes possident: Neq; iudicia communia illis adsunt: neq; principes qui ceteris presint: Ipsi centum milia virorum aetate ad bellum integra utiq; habebant: verum Imperio carentes minime in unum congregarant: Appropinquante caesare ad silvas delati fuga: si quos ex romanis palantes repperissent occidebant caesar quoad illos ad se venturos credidit neq; villas

Conflagratio urbis Metulii.

Posseni A. M. elbio devicti.

Descriptio regionis Peonum et eorum mores.

Magna peonum potentia.

neq; agros eorum depopulatus est: Non accedentibus ignem omnibus īmisit: et per continuos octo dies maximis affecit cladibus: quibus in Segestanorum et peonum regionem usq; ad Sauū fluuium est profectus. huius inripa ciuitas latissimo flumio et ingenti et fossa munita considet: Qua ex causa potissimum cesar illam inuasit ueluti belli horreum: in dacos bastarnasq; qui ultra Istrum incolunt habiturus: Idē fluuius his in locis Danubius dicitur: nec multo deinde ī ferius elapsus uberioribus aquis pro Danubio Istri nomē assumit: Saus autem Istrum influit: Erantq; cesari naues eo influmine: quę commeatum ad exercitum per Danubium afferrent: Ob id cesar Segestam urbem sibi assūpserat: Progrediente eo Segestam legatos destinant: Quid facto opus sit ab eo exquirunt: Ille custodias accipere et obsides centum afferre imperat: ut tute eorum urbe ueluti horreo aduersus dacos uti queat frumenti insuper quantum ipsis liceat afferre: Hęc igitur Primores exequi haud iniquum existimabant: Populus ē contra turbari coepit: obsidesq; contemnere: quoniam non ab ipsis forsan liberi: sed á principibus dati essent. decedente igitur custodia: aspectum ferre nequeuntes furibundo impetu aduolant: portasq; protinus occludunt: ac desuper ē moenibus iterum sese offerunt: Ea ex re cesar fluuium ponte coniunxit: uallum fossasq; undiq; communit: conclusis ciuibus intra urbem aggeres binos erigit ad quos Segestani sepenumero cursu ferebantur: sed cum aggeres inuadere nequirent. faces ignemq; plurimum exsupe-

Fluuius Saus.

Danubius et hister.

urbs segesta nūc belgrādus dicitur.

Rebellio Segestanorum et eorum expugnatio.

riore loco iaciunt appropinquantibus ad eos subsidiis
a peonum natione alia : Cæsar ex occursu insidias il
lis instruit : Sic eorum pars interimitur : pars in fugā
vertitur, nec ulla ulterius peonum ad Segestanos ac
cessere subsidia : Segestani obsidionem omnem fortis
sime perpessi trigesima tandem die difficili pugna
superantur : Ac tum primum supplicare didicere : Quo
rum virtutem cæsar admiratus : nec non precum pie
tate motus neutiq; occidit : aut clade ulla conturbavit :
sed pecunia multare contentus in civitatis semota parte
conclusit : et quinque supra viginti cohortes pro custo
dia urbis intulit : his peractis Romam denuo in Illy

Alia rebellio segestanorū

rium rediturus abscessit : Fama deinde vulgante : Se
gestanos custodiam quam in urbem recepissent per

Augusti diligentiam et sollicitudinem .

vim interemisse : cæsar quanq̄ hiemis tempore cur
su ad eos proficiscitur : Tandem rumorem falso edi
tum intelligens : veritatis causam subinde invenit :
Suos in periculo constitutos fuisse : Segestanis inopine
eos invadentibus a quibus multi confestim interēp
ti essent : Verum sequenti die milites cives inva
dentes, obtinuisse urbem : Quamobrem cæsar copias
in dalmatas convertit gentem Illyriorum aliarū et

Dalmatarum natio superba

Taulantiis finitimam : Dalmatæ quidem ex quo sub
Gabinio quinque cohortes interimentes signa ademe
rant : ob res prospere gestas animis elati per decem
annos neutiq; deposuere arma : Et advenienti Cæ
sari una cum Segestanis occurrere statuerant : Erāt

quippe bellicosissimorum milia duodecem et ultra
ducem quoq; ipsis versum nomine prefecerant: Ille
promonam liburnorum urbem denuo inuadens val
lo fossaq; munierat: aliaq; ex natura locorum munitis
sima occuparat: Nam regio omnis montuosa: collibus
undiq; acutis: pinarum in modum erectis prominet:
Maior itaq; eorum pars urbem insederat: Custodias
vero per colles in altum eminentes collocarant: sic ut
ab excelso Romanorum castra facile despicerent: Cæ
sar propalam omnes muro sepire velle simulat: Clã
culum autem audaciores qui aditus ad montium sũ
ma deferentes explorarent emittit: Hi igitur per sil
uas se occulentes: nocte custodias inuadunt: et ad huc
somno consopitas ferro cedunt: ac cæsari finem itine
ris sibi ad esse significant: ad expugnationem urbis
maioribus copiis esse opus: et ex tumulis per vim cap
tis: alios supra alios emittunt: ad eos qui ulteriores
colles occuparant: Confestim igitur turba ac trepida
tio barbaros inuadit: cum se omni ex parte circũuen
tos esse intelligunt: Maxime vero qui in tumulis ste
terant eminentioribus: ob aque indigentiam inprimis
formidantes: ne exitus undequaq; clauderentur
in promonam deferuntur: Cæsar urbem duosq; assi
stentes colles qui ab hostibus tenebantur ad huc per
quadraginta stadia muro sepsit: et interim Teutinũ
alium Dalmatarum exercitum ducentem: ut his qui
obsidebantur afferret opem inuadit fusumq; per mon

Versus dux.

Regionis Dalmatarum descriptio.

Augusti simulatio in bello.

Timor sitis.

Dalmate expugnãtur ab Augusto cesare.

tes insequi pergit: et adhuc prospectante eo promonam

Capitur promona.

capit: Nam cum munimentis nondum editis cives abex
tra decurrissent: citoq; repellerentur Romani fugientibus
illis se inmiscentes urbem ingrediuntur: ac tertia civium
parte deleta: reliqui in arcem fuga abeunt Romanorum
cohors interim ad portas eos observabat: His cum barbari:
quarta nocte invecti essent: cohors timore ducta portas
dereliquit: verum Cesar hostium impetum confestim re

cohortis suppliciū ꝙ cu stodiā reliquisset et ce terorum poena.

pulit: ac sequenti die se dedentes ultro coepit: Ex cohor
te ꝙ custodiam reliquerat: sorte iacta decimum quenq;
morte multavit: ex turmarum ducibus binos ex decem
singulis imminuit: Reliquos ea estate ordeo frumenti

Teutimus.

vice cibari iussit: In hunc modum promona capitur: Teu
timus exercitum per montes fugientem in varias partes
effuderat: Quamobrem Romani non longe illos insequuti
sunt: divisionem eorum per tam multa loca ob viarum
inexperientiam: vestigiorumq; implicitam confusionem
formidantes: Nulla quippe itinera in unum copulant
nemorum ingressus: et Dalmate Gabinio insidias stru
entes per vallem profundam et in longum prodeuntē
inter duos montes delituerant: Quo in loco insidias Ce

Quēadmodū insidie ab Au gusto deteguntur.

sari pariter instruxerant: Coeterum ille itinerum cō
cursus igne succendit: et per montium superiora pmis
so exercitu: qui ab utraq; parte ad eum properaret: iter
per vallem arripit: Silvas undiq; precidens: urbesq; in
vadens et quecunq; obvia in itinere igne corrumpens:

Setovia urbs.

Setovia urbe obsessa barbarorum manus ingens in auxi

lium aduenerat: quibus obuians cæsar urbem ingredi pro
hibuit: Eo in prelio lapide genu saucius per multos dies
eger iacuit: conualescens Romam ad consulatum rediit:
cum Barbatio Tullo collega magistratum initurus: Sta
tylium taurum ad residua eius belli dereliquit: Mensis
initio ingressus consulatum: Eamet die Antonio admi
nistratione prebita: ipse in dalmatas iterum procurrit.
Triumviratum adhuc obtinens: Iam enim secundi quin
quenii tempus effluxerat: quem a se ipsis a principio in
valerant: Populus vero subinde confirmarat: Dalmate
igitur fame fatigati commeatu undiq; excluso: venien
ti cesari sponte obuiant: seq; illi suppliciter dedunt: ob
sides numero septingentos ex propriis filiis exhibent:
Hos cæsar Romanorum signa Gabinio adempta afferre
monuit: Tributa quoq; quæ sub caio cesare olim polli
citi in id tempus distulissent persoluere imperauit: Ita
Romanis obsequentiores deinceps effecti sunt: Ea signa
cæsar in porticu que Octauia dicitur appendit: De inctis
Dalmatis Derbam appropinquante cesare veniam pre
cari velle obsides tradere: et tributa olim intermissa ex
oluere confestim promisere: Igitur cæsar propius ad illos
venit: cui obsides iuxta foedus exhibuere: quos absenti
obualitudinem tradere: et foedus firmare recusauerant:
videntur et hi postremo inducti a cesare: qui Illyriorum
tellurem omnem: que a Romanis defecerat: aut prius
sub imperio nequaq; assueuerat: ad obsequium redegit: Eā
obrem triumphus Illyrius a Senatu cæsari decretus est:

Hoc ē q̄ Suetoni᷒ voluit di
cere bello Dalmatico iacie
vulnā excepisse Augustū.

Barbati Tullus Augusti
collega.

Statilius taurus.

Dalmatarum ab Augusto
victoria.

Porticus Octauia.

Cesaris gloria et triūph᷒.
Illyrius.

quem post deuictum tandem egit Antonium : Residui deinde Illyriorum habebuntur ante peones a Romanis recii : post peones Norici Misiiq; : qui ad euxinum pontum usq; incolunt : Retios igitur et Noricos existimo caium Cesarem cum aduersus celtas depugnaret subegisse : aut Augustum cum peones aggrederetur bello superasse : In medio quippe amborum sedes habent : Nec ullum in Noricos aut retios bellum gestum priuatim reperi : Quamobrem cum reliquis finitimis una deuictos fuisse arbitror : Marcus enim Lucullus Lucii Luculli frater : qui Mitridatem debellauit Mysiorum regionem excucurrit omnem et usq; ad fluuium cursum tenuit : Quo in loco quatuor grecorum urbes Mysiis finitime site sunt : Istros uidelicet Dionisio polis odisus et Mesembria : Deinde Romam ex gallia magnum illum Apollinem qui in palatio situs est adduxit : Nec ulterius quicq̃ a romanis rem publicam regentibus contra Mysios actum fuisse : aut ad tributa redactos esse aut ab Augusto gestum legisse memini : Sed Tiberium qui post Augustum imperauit eos tenuisse : uerum hec a me ante egypti adeptionem a populo peracta : suo loco perscripta sunt : Que uero post egyptum imperatores tenuerũt : aut bello uendicarunt ueluti propria ipsorum opera post communia tandem duximus in quibus multa de Mysiis quoq; continentur : Nunc autem ex quo Mysios Illyrios Romani existimant : hic liber a me Illyriorum appellabitur : qui ut absolutus crederetur prescribere

Norici : Retii.

M. Lucullus.

Grecorum urbes.

Magnus Apollo.

Tyberius Imperator.

Appianũ imperatorũ gesta descripsisse.

visum est: Lucullum iam antea sub populo imperante Mysios excucurrisse: Tiberium vero sub Monarchia illos recepisse:

P. candidi historiarum liber sextus finit. qui Illyriorum inscribitur ex Appiano Alexandrino traductus in latinum

liber septimus.

CELTE primi Romanis insurrexisse dicuntur: urbem quoq; capitolio excepto vi captam incendisse: quos camillus vicit et expulit: et post tempus iterum regressos denuo devicit: triumphumq; ob id egit: cum iam octogesimum etatis attigisset annum: Tercio deinde celtarum copie italiam ingresse sunt: Quas Romani sub Quinto Imperatore delevere poenitus: Post hos Boi celtarum natio ferocius Romanos aggrediuntur: His c. Sulpicius dictator cum exercitu occurrit: Strategemate huiusmodi usus: Iussit enim milites a fronte constitutos uno impetu tela iacere. Eodemq; momento statim considere: donec secundi iacula emisissent: Idem tertia et quarta acie locatos agere: cessantes quoq; iactu continue in simul iungi: ne in eos tela vibrarentur: Cum postremo iacula emisissent: accurrere omnes uno impetu: et cum clamore protinus invadere hostes manusq; conserere: Terrefacere nempe adversos: tot telorum uno impetu excussorum missionem: subitamq; post hac aggressionem: Tela autem non his similia fuere que Romani yssos appellant: sed ex ligno quadrangulo medietas

Roma a Gallis capta et incensa.

Camillus.

Q. Imperator.

Boi celtarum natio.

C. Sulpicius.

Stratagema.

Camillus prioris camilli filius.
Emilius Paulus.
Marius.
C. Cesar.
C. Iulii cesaris illustres cerne victorias.
Fabius Maximus Emilian⁹ vir magni animi.
Luctii : Tygirii.

perfecta fuit : reliquum ex ferro pariter quadrangulo molliq; mucrone excepto : Hoc pacto boiorum exercitus a Romanis dissipatus est : Alios iterum celtas Pompilius deuicit : et post illum camillus prioris camilli filius eosdem debellauit : Erexit et contra celtas emilius paulus trophea : Ante Marii autem consulatus Longe numerosior bellicosior et ætate formidatior exercitus celtarum : Galliam inuasit et Italiam : et quosdam ex consulibus Romanis superauit : exercitusq; deleuit : contra quos electus Mari⁹ vniuersos bello vicit : Vltima maiorq; gallorum cum Romanis pugna a caio cæsare peracta est : plura quippe milia ferocissimorum virorum per decem fere annos : quibus gallie prefuit : cum eodem gessere bellum quæ si quis sub vno numero complecti cupiat : quadraginta et vltra milia fuisse intelliget : centum et enim milia virorum capta : totidem in pugna cecidisse constat : quatercentas nationes vrbes octingentas : quasdam deficientes ab ipsis : non nullas eum suscipientes redegit in potestatē : Ante Marium Fabius Maximus Emilianus modicum ferme deducens exercitum : centum et viginti milia celtaꝝ vnica prostrauit acie : cum quinq; supra decem ex suis dūtaxat amisisset : et hæc quanq̄ ex uulnere (quod inguenam acceperat grauiter saucius ꝑagere nō dubitauit : acies discurrēs suosq; ad bellū incitans : et quēadmodū aduersus barbaros esset pugnādū, verbis īstruens partim curru vectus : ꝑtim manu duct⁹ īambulans : Cæsar contra eosdem bellum gerens primū Luctios et tygirios ad ducētoꝝ miliū nūm

subegit: quoniã tygiri superiori tempore Pisone et Cassio — *Piso: et Cassius.*
quodam ducente exercitum: Romanos pugna superatos
sub iugum miserãt: Quemadmodũ in antiqs monumẽtis:
Paulo Claudio visum est: Hos quidem tygirios Labienus — *Labienus.*
pretor superauit: Reliquos cæsar: ac cum his tricurios illis — *Tricurii.*
afferẽtes opem: Deinde cum Arionisto germanos domuit: — *Arionistus.*
quorum multitudo maiore magnitudine longe superauit: — *De germanis.*
His mores ferocissimi insunt: In aggrediendo insignis au
dacia: contentus mortis maximus ob reuiuiscendi spem: — *Spes fidei nrẽ.*
Ad hæc frigore fouentur: Pabulum in necessitatibus pro
cibo habent: Equi eorum nõnunq̃ lignis aluntur: Fuere
tñ ut creditum inbellis est: non admodum laboriosi: aut
ratione ulla instructi: uerum beluarum in modum furorẽ
senientes: obidq; a Romanis per patientiam ac tolerãtiaz — *Pascia et Tolerantia.*
subacti: Nam barbari graui impetu in Romanos insurgen
tes phalangem protinus omnẽ discurrebant: Romani ẽcõ
tra ordiem seruãtes: peritia rei militaris eos facile uincebãt:
Postremo octingenta milia eorũ p interualla dedere neci:
Post hos cæsar in eos qui Belge nominantur: inuectus intrã — *Belge Picardi.*
situ fluminis deprehensos tam ingenti cæde prostrauit:
ut cadaueribus oppositis: Pontis in modum flumẽ pertran
siret: Neruii tamen aliquando illum terga dare coegerũt: — *Neruii a q̃rum isultu cæsar ifugam versus.*
cum exercitum aditer preparantem inopine aggressi plu
rimos ex suis occidissent: Nam ductores ordinum et Turma
rum fere duces omnes confecerunt: Ipsumq; intumulum
quendam cum scutiferis redactum: per circuitum obsede
runt: uerum legione decima a tergo incumbente ad sex — *virtus legiõis decime.*

aginta milia eorum oppressa sunt: qui ex cimbrorum Teutonumq; progenie extitere: vicit porro et Allobroges Cesar Sypetum et Tancherorum populus ad quadraginta milia: qui partim bello assueti: partim inexperti in acie cesserunt: Sycambri quingentis equitibus: quinque mil cesaris equites: subito illis incumbentes averterunt: ve rum post hec victi dedere penas: Primus enim Romano rum omnium Cesar Rhenum pertransiuit: et ad Brita norum insulam mediterraneo: maxima maiorem exi stentem cum exercitu delatus: quo in loco mortalibus ni hil pensi eius fama fuit: circa inundationis tempus iter coepit. Nam prius idem motus mare perturbaverat: et exercitus hincinde perfluctus iactabatur: sensim primo deinde vehementius donec violenta tandem promptitu dine Britaniam insulam ingressus est:~

Finit liber septimus qui de celtis inscribitur sed in perfectus nihil enim ulterius in graecis Appiani com mentariis repertum est:~